

118
B

NAME	...
...	A
...	S-2
...	1/10

...
...
...

2 400 40

Stalpa

Bie.

R. 2340

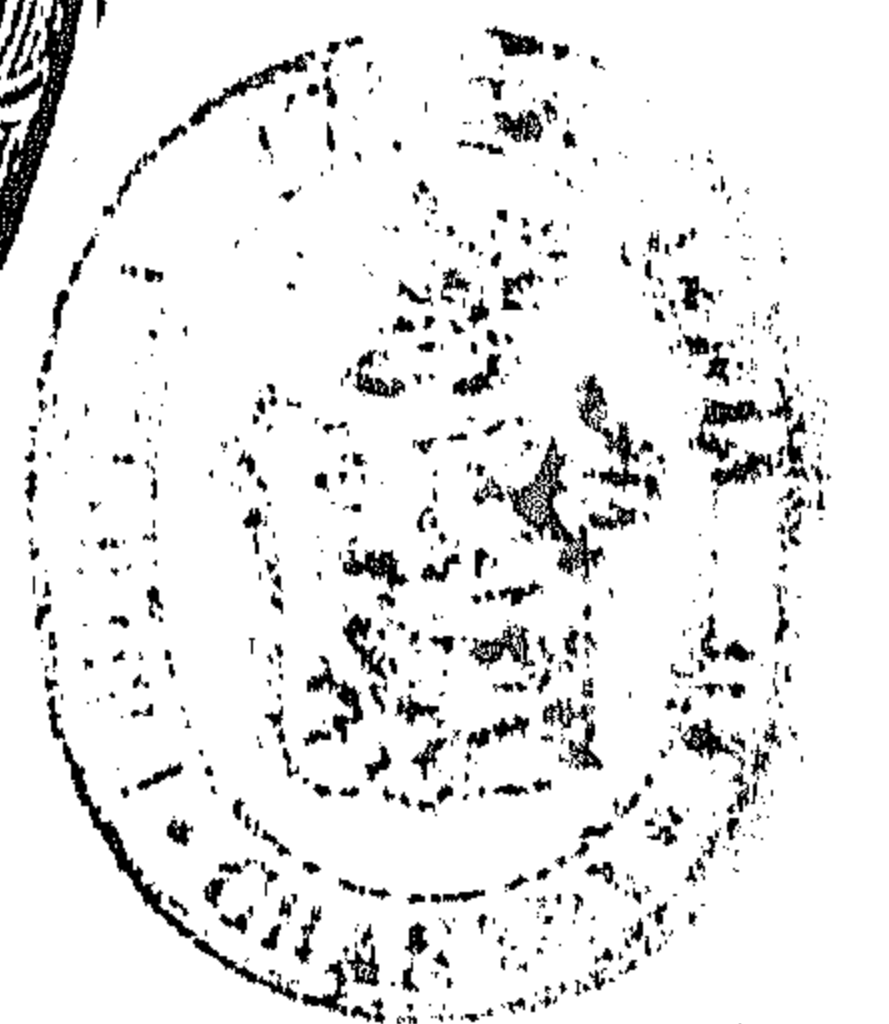
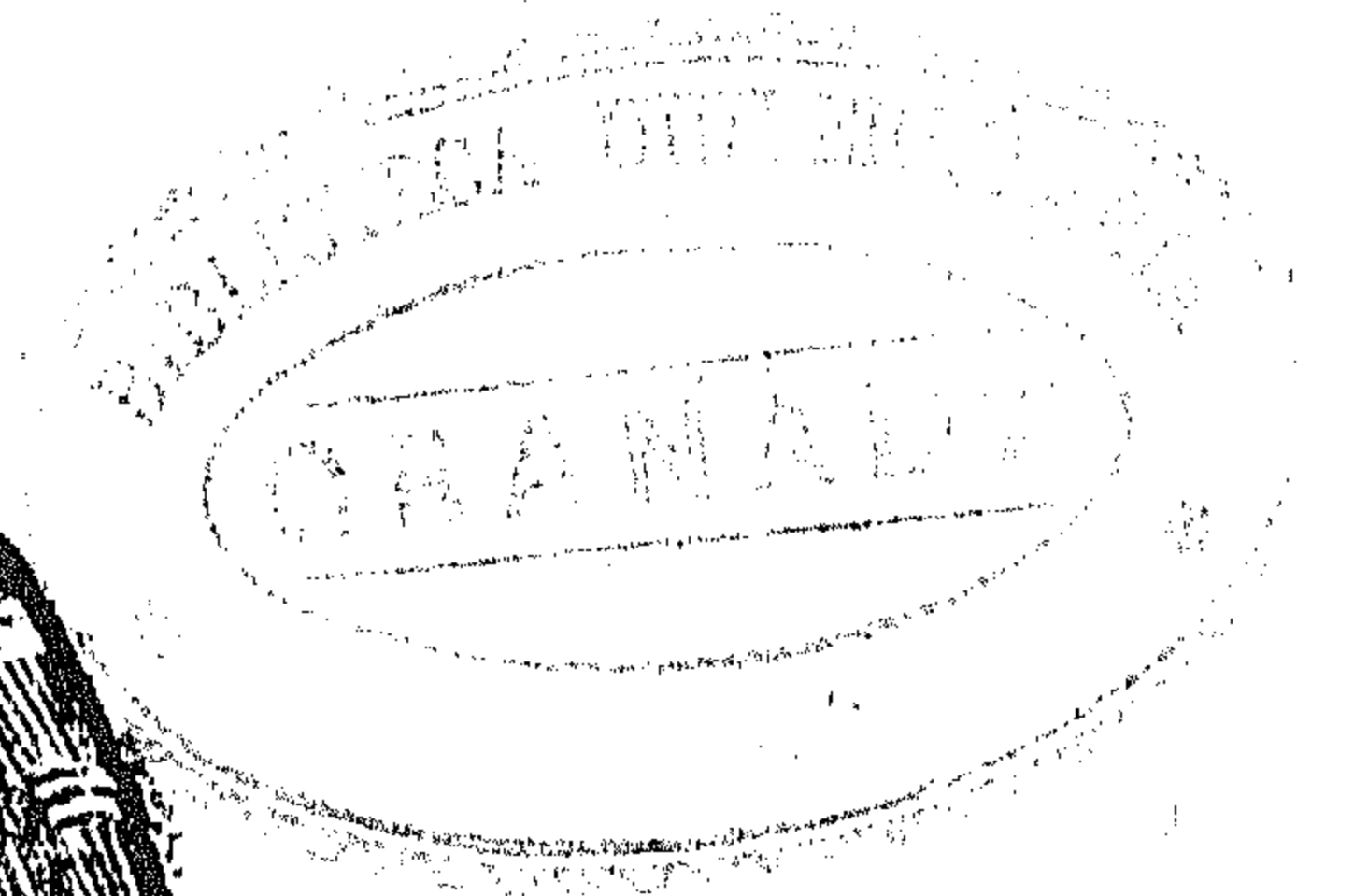
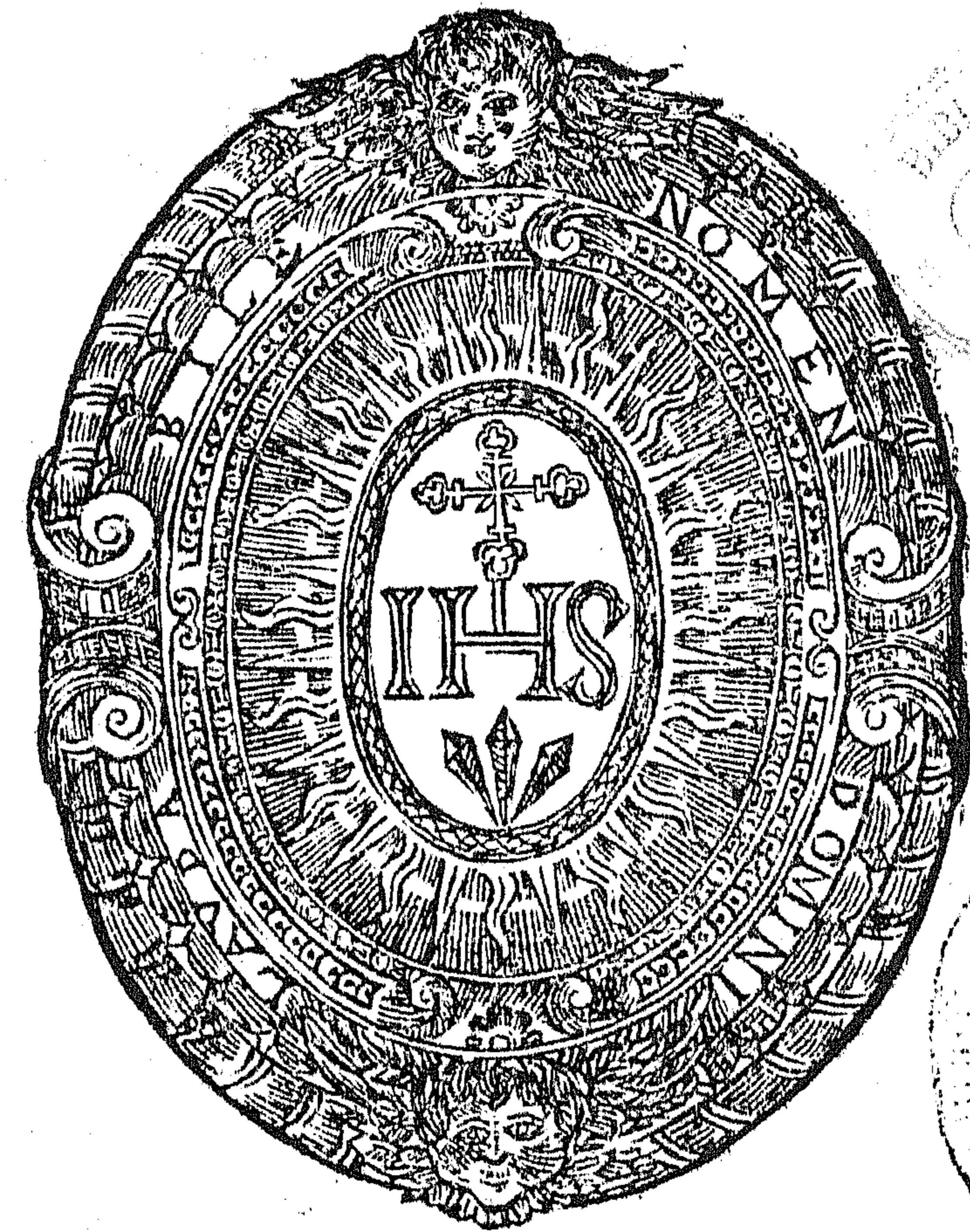
B²

IOANNIS OSORII
 E SOCIETATE IESV SYL-
 VA VARIARVM CON-
 CIONVM:

Diuini uerbi prædicatoribus extra ordinem Dominicarum, & festorum pas-
 sim occurrentium. In quibus & populi singularis expectatio est, & ar-
 gumenti inueniendi magna difficultas.

TOMVS QVARTVS.

Ad D. Franciscum Sarmiento Episcopum Giennensem.

Cum Priuilegio.

METHYMNÆ A CAMPO.

Excudebat Iacobus à Canto.

M. D. XC. IIII.

Delaloma de Jesus de Granada docto el licenciado Monpaso.

Errata sic corrige.

FOllo, i. pagina, 2. linea, 20. Vbi dicit, dan, legs, den. 11. 1. 22. ab, ad. 15, 2, 27. ca, 12, 29. 1. 28. tia, tiæ. 34. 2. 14. tre, tu. 57. 1. 20. fue, fruc. 76. 2. 5. ciell, cie. 79. 2. 7. vos, nos. 89. 2. 13. spe, expe, 91. 2. 18. tem, te. 94. 2. 31. rre, rret. 97. 1. 37. rem, re. 108. 1. 11. mus, mis. 110. 2. 34. rat, ret. 112. 2. 20. grial, grati. 11. 2. 31. mortem in, in mortem. 139. 1. 4. quo, equo. 143, 2. 11. pe, per. 14. rō. rū. 155, 2. 26. liberos, libros. 156. 2. 9. cen, eun. 160. 1. 5. cum, eum. 165. 1. 18. lam, sum, 20. ra, cura. 166. 1. 14. quem, quam. 170. 2. 23. mun, nun. 174. 1. 21. uis, bis. 177. 2. 16. Christi ser- uistō, Christo serulit. 31. tia, tiām. 189. 2. 28. greban, gregaban. 190. 1. 2. cre, cru. 192. 2. 19. imbu, imbue. 210. 2. 16. hos, fors. 211. 2. 26. stra, stram. 215. 2. 23. ple, pla. 221. 2. 21. prfæ, præfe. 226. 1. 15. mas, nes. 227. 1. 24. con, non. 233. 2. 6. libi, libi- di. 255. 2. 2. tio, tro. 257. 2. 6. ma, ma. 258. 1. 31. atte, atten. 259. 2. 31. am, a. 261. 1. 3. te, ten. 262. 2. 11. ai, ait. 271. 1. 30. li, lim. 279. 1. 30. cus, co. 281. 2. 9. vidi, iud. 282. 2. 17. si, si. 285. 1. 24. ra, ræ. 2. 30. si, fru. si. 302. 2. 1. lis, les. 303. 1. 35. Dei, Dei via. 2. 6. tus, tis. 304. 1. 13. lo, cto. 308. 1. 12. ti, ci. 13. ceu, ten. 23. hæc, hanc. 312. 1. 3. nis, nes. 315. 1. 9. Præ eo, quas, Præco, quas, 316. 1. 22. mun, nu. 320. 1. 36. mat, ma- te. 2. 1. de, ne. 23. ci, ce. 322. 2. 28. da, ta. 323. 1. 12. ni, ui. 26. nita, nitam. 326. 1. 37. lor, iorem. 2. 1. cce, cci. 327. 1. 7. tua, tua exte. 328. 1. 23. etum, cu. 330. 1. 12. tas, tatis. 333. 1. 10. t. vt. 334. 2. 32. si, ful. 33. 72. 29. mon, men. 339. 2. 26. bra, brai. 340. 1. 21. illos, illas. 343. 1. 28. ar, at. 347. 1. 37. bā, bit. 348. 1. 30. api, 350. 2. 34. tus, tur. 36. tut, tus. 353. 2. 4. & catena. 355. 1. 11. nē, nan. 2. 22. eorum, eo verō. 356. 2. 5. lant, lant. 358. 13. aper, aper. 360. 1. 2. cia, cia. 362. 1. 26. vos, nos. Valli- soleti, xvj. kalendis Augusti, Anni, Clj. Ij. Xc. Iiii.

Vi este libro intitulado la quarta parte de los sermones de Osorio, el qual esta bien y fielmente impresso, y con las emiédas que lleua sacadas, concuerda cō su original. En Valladolid a 17. dias del mes de Julio, Clj. Ij. Xc. Iiii. Anos.

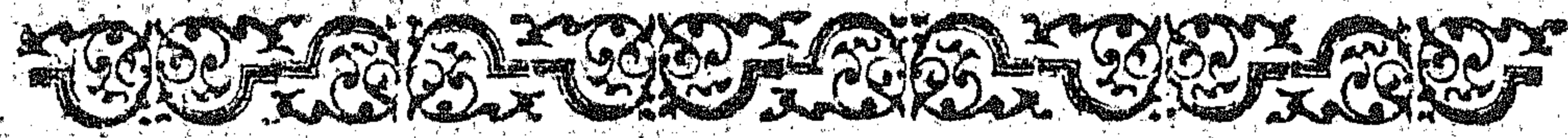
Doctor Alphonsus Vacca de Santiago.

T A S S A.

YO Alonso de Vallejo, escriuano de Camara del Rey nuestro señor, de los que residen en su Consejo, doy fee, que auiendo se visto por los señores del vn libro que compuso Iuan Osorio de la Compañia de I E S V S, intitulado *Silua variarū, Tomus quartus*, que con su licencia fue impresso, le tassarō a tres marauedis y medio cada pliego en papel. Y mandarō que esta tassa se pōga al principio de cada volumen del dicho libro, para que se sepa y entienda lo que por el se ha de lleuar, y sin ella no se pueda vēder. Y para que dello conste de mandamiento de los dichos señores, y pedimiento de la parte dela Compañia de I E S V S, di esta fee, que es fecha en Madrid a 30 de Agosto, de 1594.

Alonso de Vallejo.

¶ L I C E N -

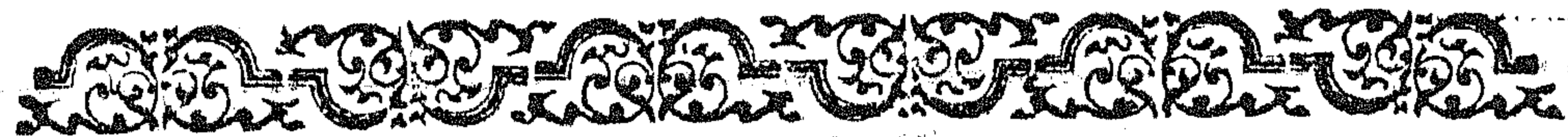

LICENCIA DEL PROVINCIAL.

O Francisco de Galarça Prouincial de la Compañia de Iesus, en la Prouincia de Castilla, por particular comision que tengo de nuestro padre General Claudio Aquaviua, doy licencia que se impriman el quarto, quinto, sexto, septimo y octauo tomo de sermones que compuso el padre Iuan Otorio de nuestra Compañia residente en el collegio de Salamanca, porque han sido vistos y examinados por muchas personas doctas y graues de nuestra Compañia. En testimonio de lo qual doy esta firmada de mi nombre, y sellada con el sello de mi officio en nuestra casa de Valladolid a 26. de Deziembre de 1592. años.

Francisco de Galarça.

APPROBATIO.

IDI Quapotui diligentia & cura librum hunc variarum concionum qui Sylua dicitur, per patrem Ioanem Otorio e Societate Iesu compositum, & per regium senatum mihi commissum, & nihil in eo reperi, quod pias catholicorum aures possit offendere, quin potius saluberrimam continet doctrinam, claritate & facilitate ingenij per tractatā, & omnibus verbi Dei præconibus fore vtilē iudico Madriti in conuentu D. Francisci die septima Ianuarij 1594.

F. Pedro de Messa.

Por

EL REY.

OR Quanto por parte de vos Iuan Otorio dela Compañia de Iesus, nos fue fecha relacion que vos auia des compuesto vn libro de sermones en latin, de que hizistes presentacion, cuyo titulo era: Ioannis Otorij e Societate Iesu Sylua variarum concionum, Tomus quartus, y nos pedistes y suplicastes os mandassemos dar licencia para lo poder imprimir, y priuilegio por veynte años, atento que os auia costado mucho trabajo y estudio, y ser bien y vtilidad comun, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo; por quanto en el se hizo la diligencia que la pragmatica por nos vltimamente sobre ello fecha, dispone: fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon, y nos tuuimos lo por biē. Por lo qual os damos licencia y facultad, para q̄ por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes, que corren y se cuentan desde el dia de la fecha de esta nuestra cedula en adelante, vos o la persona que para ello vuestro poder huuiere, y no otra alguna: pueda imprimir, y vender el dicho libro que de suso se haze mēcion: y por la presente damos licēcia y facultad a qualquiera impressor de estos nuestros reynos. que vos nombraredes para que durante el dicho tiempo lo pueda imprimir por el original que en el nuestro consejo se vio, que todo ello va rubricado y firmado al fin, de Alonso de Vallejo nuestro escriuano de Camara, y vno de los que en el nuestro consejo residen, cō que antes que se venda, se trayga ante ellos, juntamēte con el dicho original, para q̄ se veasi la dicha impressio en la cōforme a el, y trayga se en publica forma, como por cōrrector por nos nombrado, se vio y corrigio la dicha impressio por el dicho original. Y mandamos al impressor que ansi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, y primer pliego del, ni entregue mas de vn solo libro con el original a el autor, o persona a cuya costa lo imprimiere, ni a otra alguna, para effeçto de la dicha correction, y tassa; hasta que antes primero el dicho libro este corregido y tassado por los del nuestro cōsejo: y estado hecho, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, en el qual inmediatamente ponga esta nuestra licencia, y la aprouacion, tassa y erratas: ni lo pueda vender, ni venda, vos, ni otra persona alguna, hasta

que este el dicho libro en la forma susodicha, sopena de incurrir y caer en las penas contenidas en la dicha pragmática, y leyes de nuestros Reynos que sobre ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo, persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir, ni vender, sopena q̄ el que lo imprimiere y vendiere, aya perdido y pierda qualesquier libros, moldes y aparejos q̄ del tuviere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hiziere la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para el que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro consejo, Presidente, y Oydores de las nuestras audiencias, Alcaldes, y Alguaciles de la nuestra Casa, y Corte, y Chancillerias, y a otras qualesquier justicias de todas las ciudades, villas y lugares de estos nuestros Reynos y señorios, y a cada vno en su jurisdiccion, ansí a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que os guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced que ansí os hazemos, y cōtra ella no vos vayā ni passen, ni consientan ir ni passar en manera alguna, sopena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a veynte dias del mes de Enero de mil y quinientos y noventa y quatro años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Don Luys de Salazar.

CLARISSIMO

ET AMPLISSIMO D. D.

FRANCISCO SARMIENTO,

EPISCOPO GIENNENSI.

Ioannes Osorio è Societate Iesu.

S. D.

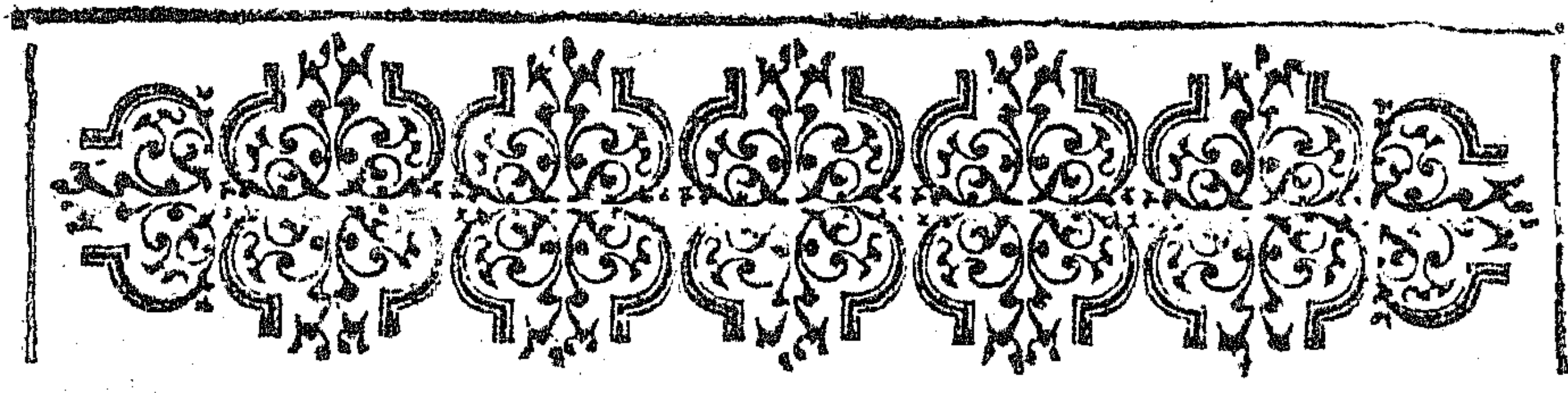
CONCIONVM Mearum quosdam quasi hortos tibi dicaueram, illustrissime Pōtifex, in quibus certa erat regio definita: sequitur ut syluam hanc nostram, qua sua se immensitate dilatat, tibi etiam nūcupare debeamus. Cū enim in his, quas proximè edideram, cōcionibus certum ordinem sequutus essem, ac seriem, & catenam texuisssem, quod aut Quadragesima, Aduentusq̄ ferias, aut Dominicos dies, aut Christi & Sanctorum solennia concionibus pro meo captu illustrare, & explanare studuisssem, merito hortorum nomen, quod usurpo, conueniebat, in quibus areolis ac limitibus omnia distinguuntur:

at.

at in hoc opere, quod nullis est finibus circūscri-
 ptum, sed varia argumenta persequitur, Sylva
 nomen no esse videbatur alienum. Ut autem qua
 tus hic seuit agricola ab incurfibus maleuolorū
 tuta reddantur, defenfionis tuae quasi muro sa-
 piuntur. Accipe igitur tui Oforij munus tertium,
 istoque, ut soles, patrociniū tuere. Etsi enim ar-
 bores plātat agricola quarum baccam, ut Cice-
 ro dixit, aspiciet ipse nunquam, tamen quia in
 his laboribus, & commentariis Dei obsequium
 & fructum animarum mihi propono, fore non
 diffido quin aliquando fructum laboris per-
 cipiam, illo largiente, qui suis opera-
 rijs immortalitatem pollice-
 tur. Vale.

CON.

C O N C I O
 I N F E S T O
 N O M I N I S
 I E S V,

T H E M A.

Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum
 faciet populum suum à peccatis eorum.
 Matth. I.

A **N** Parua admiratione dignum est,
 quod velit Deus ab hominibus nomen
 accipere. Quoniā vt Chrysostomus ait, *Chrysof.*
 in homi. de laudibus Pauli, & Damasce. *Damasce.*
 lib. 2. de Fide. c. 30. nomē imponere ma-
 iestatis ac dominijs est, nomē verò accipe-
 re subiectionis, & seruitutis. Et ratio est,

B quoniam nomen vicarium est rei: & ideò authoritas in nomi-
 nis impositione significat dominium in rem.

Et hac ratione parētes nomina imponunt filiis, tanquā eorū
 domini. Eadem de causa, vt dominiū ostēderet Adam in ani- *Genes. 28*
 mantia, eis nomina imposuit, & nominis impositio fuit posses-
 sio ab eo accepta in viuētia: in quo primū se dominum eorū
 ostendit. Hieronymus in cap. 1. Danielis ait, apud Chaldeos *Hierony.*

A dominos

dominos seruis nomina impoſuisse, vt dominium ostenderet, A
 seruosq; nomina accepisse in seruitutis ostensionem, & hac de
 causa factū fuisse, vt Nabuchodonosor mutaret nomina trium
 puerorum Hebræorum, & noua imponeret nomina tanquam
 dominus, illi verò tanquam serui ea susciperent. Peccato certè
 homo seruus factus est, & vt eam tolleret seruitutem assertor
 noster Christus, dignatus est seruus fieri: *Exinanivit semetipsum*
formam serui accipiens, qui venit ministrare, non ministrari: &
 ideò tanquam seruus nomen accepit hodie ab eis, quibus erat
 subditus, vt nos vindicet in libertatem filiorum Dei. Nūc qui-
 dem Iosepho dicitur: *Vocabis nomē eius Iesum*, sed prius eadem
 verba Marię dixit Angelus apud Lucam, ad Ioseph verò ea-
 dem dicit tanquam ad Marię spōsum, illa enim est, quæ præ-
 cipuum ius in Christum habet, vt nomē imponat, & vt omnia
 ab eo obtineat, tanquam à filio charissimo, & à seruo, si sic lo-
 qui fas est, fidelissimo. Ad eam ergo accedamus salutātes Aue
 Maria.

Mos fuit vniuerso in mundo celebris, vt ex omnibus histo-
 riis compertum est, vt egregia facinora, & opera præclara eter-
 nitati mādantur media fama. Quia verò tempus de omnibus
 triumphat, efficiens vt obliuione cuncta obruantur: curant ho-
 mines memoriam conseruare, vel ædificiis, vel scripturis, vel
 columnis, vel festis ad id institutis. Hac de causa, vt iugis esset
 memoria exitus ex Ægypto, instituit Deus Pascha celeberrim-
 um Agni. Simili de causa institutum est festum Pētecostes, C
 & alia festa, quæ Deus obseruari præcepit. Et in memoriā eius
 eximij miraculi, quo aquæ Iordanis diuisæ sunt, præcepit
 Iosue 4. Dominus Iosue, vt tolleret de medio alueo Iordanis duode-
 cim lapides grandes, & in modum columnarum erigeret in cā-
 po Hierico. Sic etiam in memoriā supplicij quinq; ciuitatū
 relictum est vsque in hanc diem mare mortuum sulphureum:
 1. Reg. 7. In memoriā victorię partæ à Philistæis tempore Samue-
 lis, erectus est lapis, qui dicitur adiutorij. Historiæ humanæ
 plenæ sunt huiusmodi monumentis, & nunc in Hispania
 columnæ sunt Herculis ab eo erectæ ob sui memoriā. Sed
 vt huius rei potissimum exemplum proponamus, vt Christi
 passionis memoria perpetua in mūdo esset, nec tanta res obli-

uioni

A uioni traderetur, institutum est diuinissimū Eucharistię sacra-
 mentum, & Missę sacrificium, in qua representatio est Domi-
 nicę passionis. Vnde ille dixit: *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei* Matth. 26.
memoriam facietis. Et Paulus. *Quotiescunq; manducabitis panem* 1. Cor. 11.
hunc, etc. mortem Domini annuntiabitis donec ueniat. Equum pro-
 fectò est, vt præclarissimorum facinorum memoria conser-
 uetur, tum in gloriam eorum, qui illa præstitere, tum in
 posterorum instructionem: & ideò stemata, ac insignia con-
 cessa viris illustribus sunt, quibus ea manifestentur.

Ex his verò, quæ pulcherrimè facinora æternæ memoriæ
 mandant, vnum est, nomen assumere, quo illa significantur. Et
 ideò in memoriā sacrificij Abraham, & promissionis ei factæ
 B dictus est Abraham addita nomini eius litera desumpta ex no-
 mine Dei ineffabili. Et in memoriā luctę Iacob, qua summā
 ostendit fortitudinem, dum directus est cum Angelo, & inua-
 luit ad illum, & contra Deū fortis fuit, dicitur est Iraël. Et plu-
 res Romani ea de causa nomina acceperunt, vt Scipio Africa-
 nus, Scipio Asiaticus, Quintus Fabius Cunctator. Et Hispani
 multi ab egregiis factis nomina acceperunt.

Audiuimus verò sæpè, excellentissimum Dei opus esse
 mundi redemptionem media incarnatione, ac morte filij sui.
 Hoc opus dicitur per excellentiā Dei opus, quo summè Deus
 glorificatus est, in quo eo vsque processit ostendens sapiētiam,
 bonitatem, ac misericordiam: nec non & potentiam, vt ultra
 C procedere Deus non posset, nec enim habuit, quo procederet
 eius bonitas, postquam filium dedit, & ille vitam fudit pro ini-
 micis. Nō ergo excogitari potest opus gloriosius Deo ac istud.
 Huius autem tanti operis memoria omnino conseruanda in
 mundo fuit, ad hoc verò plura facta sunt. Scriptura enim con-
 seruata est, dum Euangelia conscripta sunt, quæ nulla delebit
 obliuio, & prædicata in vniuerso orbe, fidelissimè scripta à qua-
 tuor Dei scribis. Ad hoc ipsum instituta sacramenta, & festa in
 Ecclesia, quibus agitur memoria redemptionis. Sed quia ista
 rarò, nec sæpè accidunt, oportebat verò memoriā istam iu-
 gem in nobis esse, quæ nos perpetuò excitaret ad amorem, gra-
 titudinem, ac obsequia præstanda. Nomen accepit Iesus, quo
 significatur, eum saluasse nos. In hoc nomine epilogum habe-

A 2 mus

In festo

mus omnium Christi operum, ac beneficiorum, excitatorem A
 memoriæ, vt recordetur omnium, quæ ab eo recepit, vt dicat:
Isa. 26. *Nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.* Nec enim
 dicitur Saluator solùm, quia nos glorificat, sed quia redemit
 sanguine suo, meruit gratiam, ac pro nobis fatiffecit. Sicut ergo
Dan. 3. erecta statua aurea præcepit Nabuchodonosor, vt auditis voci-
 bus musicorū omnes gentes genuflecterēt coram statua sua au-
 rea: ita nomen Iesus musica est dulcissima, & eo nomine audi-
 to flectendum nobis est genu coram Deo nostro: *ut in no-*
Philip. 2. *mine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernū.*
 Quia eo nomine proponuntur nobis infinita nobis exhibita
 beneficia, quibus nos gratos exhibere debemus. Nomen hoc
 scintilla est illius igniti lapidis Christi, qua suscepta, corda no- B
 stra ardere deberent, si esca essent præparata. Si enim affectio
 humana adeò est potens, vt dilecti nomine audito liquefiat
 cor, ac commutetur facies, quid nõ agere deberet Christi amor,
 & innumera illius beneficia, quæ in memoriam reuocantur au-
 dito nomine Iesu? Cur nõ liquefit cor nostrum, & intima vis-
 cera commouentur? Nominis quidem vis maxima est, at du-
 rities nostra id efficit. Id verò sponsa ostendit, cum ait: *Oleum*
Cant. 1. *effusum nomē tuū.* Oleū penetrat maximè. Vnde *Psa. Sicut oleū*
Psal. 108. *in osibus eius,* & mollificat, vnde sponsa significat, cū audio no-
 men tuum ò sponse, vniuersa viscera mea transfiguntur, & sa-
 gitta amoris penetrantur, nomen tuum sagitta est herba intin-
 cta, quæ cor meū rapit, ac molle reddit, nulla in eo relicta du- C
 ritia: *ideò adolescentulæ dilexerunt te nimis,* quia quoties hoc no-
 men repetitur, amor crescit, ac augetur. Quia verò oleum figu-
 ram recipit vasis, in quo ponitur: ideo hoc nomen Iesus in plu-
 ribus nihil ferè deuotionis excitat, propter cordis sui peruer-
 sam figuram. Nomen verò Iesus Deo gloriosissimum est,
 quia est effusum oleum, quia ostendit effusam in nos diuinam
 largitatem ac bonitatem summè. Sicut diuitiæ in thecis confer-
 uatæ nomen non tribuunt, sed effusæ: cum verò effundūtur,
 nomen tribuunt iuxta id, in quod effundūtur, sicut enim lique-
 factum æs nomen accipit à vase, in quod recipitur, vulgo di-
 citur *Molde,* si enim illud mittas in hoc vas, efficietur cimbalū,
 si in illud cacabus, aut quid simile, ita si diuitias effundas in mu-
 lierculas,

nominis Iesu.

3

A lierculas, diceris inhonestus, si in ludos lusor, si in vana prodi-
 gus, si in pauperes misericors, si in debitis soluendis iustus, si in
 familia alenda prouidus. Ita Deus effudit bonitatem, ac di-
 uitias gloriæ suæ in hominū remediū, & ideo optimus, miseri-
 cors, & miserator dicitur, oleūq; effusum nomen est eius. Deo
 ergo gloriosissimū nomē intervniuersa illius nomina Iesus est.
 Plura quidē nomina Dei nostri sunt, sed supremum omnium
 Iesus est. Ita tenet Abulen. in cap. 20. Exod. q. 7. & alij. Vt ve-
 rò id palā fiat, notandum est ex Dionys. 1. de cælest. hierar.
 c. 4. & ex Tho. 1. p. q. 19. quod sicut nos Deū intelligere non
 possumus, vt in se est, sed vt in effectibus manifestatur, ita Deū
 nominare nõ possumus vt est in se ipso, sed ex operibus nomi-
 B na sumimus, vnde eū dicimus iudicē, Dñm, glorificatorem, ac
 alia huiuscemodi. Et decē nomina, quæ Hierony. ad Marcell.
 & Isidor. lib. Ethymol. Deo tribuit, ab effectibus sumuntur, vt
 Sabaoth, quod sonat Dñs exercituū, quia in ordinē constituit
 creaturas. Et Eloï, quia iudex est. Et nomē Deus Græcū est, &
 deriuatur à verbo, quod significat gubernare, ac prouidere, quia
 omnia gubernat. Cum ergo nomen Iesus sumatur à maximo
 Dei opere, qd est redēptio facta incarnatione, ac passione, meri-
 tò hoc nomen supremum est inter diuina nomina quia à sum-
 mo opere desumptū est, & ideo gloriosissimū Deo. Et ideo de
 hoc nomine Paul. ait. *Dedit illi nomen, quod est super omne nomē,*
ut in nomine Iesu, &c. quia sumitur ab opere, quod est super om-
 C nia opera. Et ideo Ecclesia huic nomini præcipuū tribuit ho-
 norē, nec enim inclinare capita præcipit ad alia Dei nomina,
 sed ad nomē Iesu inclinari voluit, vt gratissima beneficio tāto.
 Et hac de causa meritò depingitur hoc nomē radiis solis circun-
 fessum, quia reliqua Dei opera percipi, ac cōprehendi possunt,
 opus verò Incarnationis, ac Redēptionis mysteriū est abscon-
 ditū omnibus sæculis, incomprehensibile homini, ac Angelo, &
 ideo sicut hominis oculus nõ potest directè Solē contemplari
 propter ipsius maximā claritatē, sed cum illū respicit, caput in-
 clinat, ac oculos deprimit: ita nomen Iesu caput inclinari facit,
 non solū hominum, sed & Angelorū, quasi dicant omnes, su-
 sstinere non possumus splendorē tantū, oculus noster infirmus
 tantū opus non cōprehēdit. Hinc etiam factum est, vt hoc no-

Abulen.
Dionys.
Thom.

Hierony.
Isidor.

Philip. 2.

In festo

mine Iesus voluerit signa, ac prodigia patrari, quæ in fidei suæ A testimonium fieri voluit. Vnde ait: *in nomine meo demonia eici-*
ent, &c. Et ideo Principes & Pharisei, vt Lucas ait, *conuocan-*
tes Apostolos, castis denunciauerunt, ne omnino loquerentur in
nomine Iesu. Sustinere non poterant hoc nomen. Sed vt dul-
cissimum mundo redderetur, in eo cuncta mirabilia perficiebāt
Apostoli. Vnde & orabāt, vt dicitur in Actibus dicētes. *Et nūc*
Domine da seruis tuis, cum omni fiducia loqui uerbum tuum, in eo
quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa, prodigia
fieri per nomē sancti filij tui Iesu. Singularis ergo virtus in hoc
nomine est aduersus dæmones, infirmitates, ac mala vniuersa.
Cuius rei singulare testimonium est impressum fidelium ani-
mis, cum in omni malo, periculo, aut discrimine inuocat homo B
nomen hoc Iesus, & non alia diuina nomina. Sicut enim vt
Aristoteles ait, in operibus repentinis, & in primis motibus,
qui deliberationem rationis præcedunt, dirigitur homo à na-
tura, quæ in suis operibus non errat, vt cum videt gladium im-
minentem capiti, manum eleuat; vt caput tueatur, tunc à natu-
ra dirigitur, vt pluris ducat caput quam manū, & cum puluis
insurgit, oculos claudit vt pupillam seruet. Ita omnino cum re-
pentinus adest casus, & discrimen subitum, sine vlla delibera-
tione munit se fidelis nomine Iesu, potius quam alio Dei nomi-
ne, motu quodam primo supernaturali à gratia, vel fide pro-
cedente, qua docemur, hoc nomen esse potentissimum refugiū
nostrum, cuique Deus singularia beneficia concessit, cum in C
uocatur à fidelibus.

Sed cum nomen, vt Plato ait in Cratylō sit (vt sic dicam)
vicarius, & substitutus rei, curauerunt homines illud extende-
re, ac celebrare per vniuersum mundum. & ideo illud in libris
exarare, in columnis imprimere, in pyramidibus sculperre, ac
in monetis curauere, vt homo, qui re ipsa non potest se exten-
dere per vniuersum, nomine extendatur. Hac de causa cura-
uit pater, vt nomē filij sui, *quem constituit heredem vniuersorum,*
per vniuersum mūdum propagaretur, & ideo illud sæpius scul-
psit: primum in Iosue, quem elegit ducē populi sui, vt cum ho-
stibus confligeret, vt in bellis hoc nomen Iesus inuocaretur, ac
resonaret, & in viribus expugnatis inscriberetur. Id ipsum no-
men

nominis Iesu.

4

A men est quod in lamina aurea scriptum fuit, & gestabatur à
Sacerdote in fronte, quod ineffabile dicebatur, vt ait Eu-
sebius libro. 9. de præparatione Euangelica capit. 7. quia il-
lud nominare non licebat nisi sacerdoti in consecratione sacer-
dotis. Et ideo ait Hieronymus. Loco illius dicebāt Adonai. Et
quod hoc nomē Moyfi Deus reuelauerit, magni facit in Exo-
do dicens. *Ego Dominus qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob in*
Deo omnipotente: & nomē meū Adonai non indicaui eis. Vbi loco
Adonai, est nomen ineffabile, quod est Iehoua, hoc autē idem
est quod Iesus, hebraice enim Iesus est Ieosua. Itaq; nomē Ie-
sus est nomē Dei ineffabile addita litera Sin. Quia formā ser-
ui accepit, quam coniūxit supposito diuino, recte verò seruus
B signatur litera. S. quæ signū seruorum est, nec clauus ei deerit,
cum clauis confixus fuerit, & ideo in cruce ei apponitur titu-
lus, quo Iesus dicitur, qui formam serui accepit. Apud lati-
nos etiā litera. S. formā habet colubri, addita verò est Dei no-
mini tanquā insigne, ac stema, quo ornatur, quia deiecit serpē-
tem antiquū, & peccatū, quod in serpente significatur. Et ideo
audito hoc nomine Iesus nomina idolorū deleta de terra sunt,
impletūq; est illud Osee. *Et auferā nomina Baalim de ore eius, &*
nō recordabitur ultra nominis eorū. Hoc autē nunc impletur, cū
illud Pauli efficitur. *Fornicatio autē, & omnis immunditia aut au-*
ritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.

Ostendimus nomē Iesus Christo impositū in ipsius gloriā,
C quia verò Dei opera in ipsius gloriā, & nostrā vtilitatē inten-
dūt, videndū nūc hoc secundū est, quāta nobis fuerit vtilitas, q̄
hoc nomine vocaretur. Hoc autē facile ostenditur, quia nomē
hoc, si cōsideretur, mire spē nostrā erigit, & in eo titulū habe-
mus præclarum, vt à Deo bona vniuersa obtineamus. Pro cu-
ius rei explicatione sciendū est. Deo maxime gratū esse, quod
quisque munus ac officium suū exacte præstet, vt qui præ est
in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate, quod filius obediēs
& subditus sit, quod pater curā gerat filiorū, ac domesticorum,
quod sacerdos Ecclesię assistat, & sic in reliquis. Et huius rei ma-
nifesta est ratio, quia sicut malum Reipublicæ inde prouenit,
quod quisq; manus suū non exequitur, ita illius bonū, si quisq;
munus suū impleat. Vnde Paul. ad Tim. *Ministeriū tuū imple.*

A 4 Quia

Mat. ult.

Acto. 5.

Acto. 4.

Aristot.

Plato.

Eusebi.

Hierony.

Exod. 6.

Osee. 2.

Ephes. 5.

2. Tim. 4.

In festo

nominis Iesu.

Quia sicut rectè se habet humanū corpus, cum omnia mēbra A
 rectè munera sua præstāt: ita de republica censendū est. Et hoc
 est, quod Christus dixit: *Qui uult uenire post me, abueget semet-*
ipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. Crucis cuiusq; est onus,
 & obligatio proprii status, hæc uero non vna est, sed diuersa,
 pro status diuersitate. Et adeo hoc uerū est, ut Deo sit ingrātū
 deficere in his, ad quæ status obligat, etiam si prætextu maioris
 obsequij Dei id fiat, etiam si opera supererogationis, ac perfe-
 ctionis præstare uelis, quæ tunc Deo grata erunt, cū muneri, ac
 officio tuo feceris satis, & eius obligationes impleueris. Qui er-
 go in aliis id exigit, proculdubio ipse in seipso præstabit, mune-
 ri suo plenè satisfaciet, nihilq; prætermittet, quod ad illud per-
 tineat. Attēde nomina omnia, quæ Deus sibi usurpauit, & mu- B
 nera, quæ agēda suscepit, & de omnibus uerè dixisse reperiēs:
Quid ultra debui facere uineæ meæ, & non feci? quasi dicat, nihil
 prætermisi eorū, quæ debui. Cū ergo usurpato nomine Iesus
 Saluatorē se hominū fecerit, & munus id assumpserit, procul-
 dubio illud plenissimè exequetur. Interrogo ego te, quid præ-
 terministi eorū, quæ ad hominū salutem curādā pertinent? An
 non ad hoc homo factus est, in præsepio natus, Euangeliū præ-
 dicauit, & mortē obiit, sacramenta instituit, Apostolos in uni-
 uersum mundum destinauit? Quid obsecro desiderari potest?
 Quod si tu nihil dicas restare, dicā ego, aliqua, & multa adhuc
 desiderari, quæ ei præstāda sunt, ut nomē suū impleat, & mune-
 ri Saluatoris satisfaciat plenè. Sed quid illud est? Certè Salua C
 tor hominis integrā salutem corporis, & animæ præstare de-
 bet, nec planè præstabit officium suum, donec id fecerit. Vnde
 ipse ait: *Hæc est uoluntas Patris, ut non perdam ex eis quēquam, sed*
ut resuscitē eos in nouissimo die. Cū ergo à Salvatore nobis pro-
 uenire debeat integrū remediū animæ ac corporis, quis titu-
 lus nobis conuenientior dari potuit, quā nomen Iesus, ut ab eo
 bona cūcta petamus, ut nomini ac muneri suo faciat satis? Au-
 gustin⁹. Quid est Iesus nisi Saluator? propter te metipsum esto
 mihi Iesus, noli Dñe, noli sic attendere malū meum, ut obliuiscaris
 bonū tuū. Et Psal. *Exurge Dñe, adiuua nos, & redime nos*
propter nomen tuū. Hoc titulo ad eū accedebant miseri dicētes:
Fili Dauid miserere mei, quia Messias, quia Saluator, miseri ordi-
 diam.

Matth. 16.

Isa. 5.

Ioan. 6.

August.

Psal. 43.

A diam præsta. Remissio peccatorū mihi necessaria est ad salutē
 consequendā, da mihi eā ô Iesu: dolor mihi necessarius est, ut
 hanc cōsequar, da mihi illum ô Iesu. Eodem titulo omnia bona
 spiritualia, ac tēporalia nobis cōuenientia ad salutē consequen-
 dam petere possumus, quia licet nos redemerit copiosè, sed
 Saluatoris nomen ac munus nō expleuit, donec resuscitet cor-
 pora nostra in nouissimo die. Ideo Paul. ait. *Saluatorem expe-*
ctamus Dñm nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humi-
litalis nostræ cōfiguratum corpori claritatis suæ, cū id præstiterit,
 omnia expleuit.
 Quod si supplex ad Christū accedas, non respondebit tibi,
 quod rex Israël mulieri dicenti: *Salua me rex, ad quam ille: Nō*
 B *te saluet Deus, unde possum te saluare de area, an de torculari?* Salua-
 tor noster areā habet plenam, horrea immensa triticū redundā-
 tia, quoniā triginta tribus annis in uita laborauit ut mercena-
 rius, in quibus infinita merita, ac satisfactionē collegit, & hor-
 rea impleuit sua, quibus nos melius pascere potest, quā Ioseph
 fratres in Ægypto. Anni, quibus in terra uixit, abundantie fue-
 rūt, ut copia mensuram excederet, quia infinitis mūdis merita
 collegit, nec vnquā exhauriri ualent. Sicut ergo tituli apponi
 solent pro foribus domorū, quibus exprimitur, quæ sint, quæ
 in illis domibus omnibus diuendantur: ita cum nomen Iesus
 Christo imponitur: titulus ei affigitur, quo omnibus palām fit,
 uniuersalem salutem, ac bonum in Christo nobis esse, gratifq;
 C nobis concedi. Hoc nomine uniuersos uocat homines dicens:
Venite, emite absq; argento, & absq; ulla cōmutatione, uinū, & lac.
Et uenite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam
 uos. Accedant ad hoc xenodochium omnes male habentes, &
 sanabūtur. Sicut ergo cū perdix fouet oua, quæ nō peperit, &
 cōgregauit ex eis filios, qui eius nō sunt, sed illius, quæ oua pe-
 perit, si fortè puli audiant uerā matrem, eam sequuntur, relicta
 nutrice furtiuāq; matre: ita cū nos Dei simus, nō dæmonis, hic
 surripuit nos, & eū sequimur, sed cū Christus nomē Iesus usur-
 pat, nos uocat, & uocē profert, qua nos monet ad eū pertinere,
 non ad dæmonē. Audiamus ergo dulcissimā illius uocem, &
 dæmone derelicto ad Christū ueniamus. Id enim efficiendū.
 Hier. prædixit, dicens: *Perdix fouet quæ non peperit, cōgregauit*
 diuitias.

Philip. 3.

4. Reg. 6.

Isa. 55.
 Matth. 11.

Hiere. 17

diuitias, & non in iudicio, in medio dierum suorum derelinquetur, & in A
nouissimo erit insipiens. Vbi Hierony. sic ea exponit verba. Pro
 misserat olim Deus per Zacharia: *Erit fons patens domui David,*
& habitantibus Hierusalē in ablutionem peccatoris, & menstruatē.
 Quæ verba exponens Gregor. homil. 20. in Ezech. ait. Deus
 fons est gratiæ ac salutis, quia vt Psal. ait: *Gratiam, & gloriam*
dabit Dñs. Sed fons hic occultus erat, quia tu es Deus abscondi-
 tus, Deus Israël Saluator, vt Isaias ait, apud illum fons vitæ est,
 sed occultus. At verò, ait Gregor. fons patens est Verbum in
 carne, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Vnicuiq;
 nostrū data est gratia secundū mensuram donationis Christi, vt Pau-
 lus ait. Cum ergo nomen Iesus ei imponitur, fons patens ostē-
 ditur omnibus, & publicè dicitur. En o homines gratiæ, ac salu-
 tis fontē vberimum, en vium in mundo optatum, à quo pen-
 dent omnia illius bona, in quo reposita est omnis spes vitæ, in
 quo omnium malorum remedium. Sicut ergo in paradiso po-
 suit Deus fontem, qui omnē eius superficiem rigabat: ita in Ec-
 clesia posuit Christum fontē omnium bonorum. Sicut enim
 in Agypto fuit Ioseph præpositus, cuius nutu omne frumen-
 tum distribuebatur: ita per Christum in Ecclesia omnis gratia
 confertur, &c.

Hiero.
 Zach. 13.
 Greg.
 Psal. 38.
 Isa. 45.
 Ioan. 1.
 Ephes. 4.

CONCIO.

In festo Coronæ Christi Domini, quod
 in aliquibus ecclesiis celebratur.

THEMA.

Egredimini filie Sion, & videte Regem Salomonem in
diademate, quæ coronauit eum mater sua in die des-
ponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Cāt. 3.

ORONATVR Christus Rex spinis af-
 census crucē, & simul super coronatum caput
 titulus inscribitur: Iesus Nazarenus rex Iudeorū.
 Nazareth flos interpretatur, vnde Nazarenus
 flo. idus

A floridus est. Sed quid magis diuersum à flore, quam spina? Ni-
 hilominus Nazareus noster inter spinas est. Nec ille solum,
 sed & Maria: de qua Sponsus: *Velut liliū inter spinas, sic amica*
mea inter filias. Sed quid lilio cum spinis? Imo quid Deo cum
 spinis? Absconditum est sacramentum, opus est diuina gra-
 tia. &c.

Cant. 2.

Solent reges, ac principes viri hostiū arma, ac vexilla in bel-
 lo capta in victoriæ signum insigni collocare loco. Sic de Da-
 uide dicitur: *Arma uerò Philisthæi posuit in tabernaculo suo.* Si ve-
 rò accidat, vt ipsis hostium armis victoria parta sit, duplici titu-
 lo suspendi solent in præcipuo loco, tum quia ab inimicis abla-
 ta, tum quia illis victoria parta est. Sic gladius Goliæ Philisthæi

1. Reg. 17

B innolatus erat pallio post Ephod in tabernaculo. Instrumenta
 passionis Christi nostri arma inimicorum fuere, sed ab ipsis
 ablata, & à Deo assumpta instrumentum extitere redemptio-
 nis nostræ, ac victoriæ Christi, illis deuictus est diabolus, &
 peccati regnum euersum. Quid miram, si in tantæ victoriæ
 signum exaltentur, & honorentur in Dei Ecclesia?

1. Reg. 21

Inter ea verò potiozem elegisse locum spinea corona vide-
 tur, quæ super Christi caput locata est. Corporis humani duo
 sunt membra præcipua, caput, & cor, caput sapientiæ sedes est,
 cor amoris, caput in omnia membra influit, & cor vniuersum
 corpus mouet: vtrunq; membrum voluit in passione sua ape-
 riri, cor lancea, caput spinea corona, vt nobis manifesta fierent

C & amor, & sapientia, ac diuinæ Christi cogitationes. Licet
 enim mirabilia opera Christi, sed, vt Psa. ait. *Cogitationibus tuis*
non est, qui similis sit tibi. Duo hæc sancta nobis visitanda sæpe
 sunt, cor apertū, & caput perforatum, in illis enim videbimus
 cogitationes diuinas mirabiles in nostri remedium, & amorē
 immensum.

Psal. 39.

Nūc verò spineæ coronæ diē festum agimus, quæ super ca-
 put Christi posita est, quæ compacta fuit, ex iuncis marinis,
 vel ex carice, vt nunc spinæ ipsæ docent. Cuius proinde si-
 gura præcessit in Iona, qui singulari ratione Christi passi,
 ac sepulti figuram gessit. Qui inter alia ait. *Circumdede-*
runt me aquæ usque ad animam. Pelagus, operuit caput meum.
 Quo loco pro pelagus in Hebræo est Suph, quod caricem, &
 iuncum

Ione 2.

iuncum significat, vnde verti potest carrectum, & iuncus operuit caput meū. Abundant aliqua maria his iuncis, & ideò eo nomine significantur, præcipue mare Rubrū. Cū ergo deiectus in mare Ionas fuit, incidit in caricem, & iuncos marinos, qui eius capiti adhæserūt, vbi piscis grandis Ionam deglutiuit, & sic carrectum operuit caput Ionæ, & spinis coronatus est, vt Christum Dñm significantius exprimeret. Vnde R. David transtulit locum illū Ionæ, iuncus alligatus est capiti meo. Simili ratione in Genesi dicitur: *Leuauit Abraham oculos suos, uiditq; post tergū arietem inter uepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio. Appellauitq; nomen loci illius Dñs uidet, unde usq; hodie dicitur in monte Dñs uidebit.* Quibus verbis figura altera passionis, & coronæ Christi nobis exprimitur. Sicut enim loco Isaac aries sacrificatus est, vt Isaac uiueret, ita loco humani generis, quod morti erat addictū, Christus occisus est, vt morte sua nos redimeret. Hic verò aries hæret cornibus inter spinas, & uepres, quia futurum erat, vt Christi caput spinis coronaretur.

Iure ergo sponsa inuitat fideles animas ad tantū spectaculū, dicens: *Egredimini, & uidete filiæ Sion Regē Salomonem in diadematē, quo coronauit eū mater sua.* Si enim cū rex terræ corona insignitur, egrediuntur vniuersi, vt illū videant, cur nos nō egrediamur ad videndū regem nostrū corona spinea insignitum. Nusquā legitur Salomonē à matre coronatū, & ideò his verbis intelligendus est verus Salomō Christus, qui est pax nostra, qui in passione sua coronatus à matre dicitur, id est, à synagoga, quā in matrem elegerat. Meritò verò ad hoc spectaculū inuitamur, quia magna planè visio est, Deū inter spinas videre. Sic cū in rubo inter spinas versaretur, licet eis non pungeretur, ait Moyses: *Vadam & uidebo visionē hanc magnam.* Sicut tūc dicit Moysi: *Vidi afflictionē populi mei in Aegypto, & clamorē eius audiui, & sciens dolorē eius, descendi, ut liberē eū de manibus Aegyptiorū.* Ita nunc vt nos eriperet de potestate tenebrarum, descendit in passionē, vt liberet nos. Egrediamur ergo, vt videamus visionem hanc magnam. Id verò præsentī agimus festo, quo egressi sumus, vt hanc coronam videamus; & illius mysteria, eiq; diem festiuum agamus.

Meritò

A Meritò verò coronæ huic dies festus agitur, propter maxima illius mysteria. Significat enim Christi regnum in æternū, simul etiam regnū nostrum, quia in Christo, vt in capite omnes coronati sumus. Simul nobis ostendit viam, qua in hoc regnum deueniamus. Hæc ergo tria nobis explicanda sunt. Et primum de regno Christi regis dicamus, quod corona ista significat. Ascensus erat Christus crucem, quæ ei erat regale folium, vnde regnaturus erat, dicente Psal. *Dicite in nationibus, quia Dominus regnabit à ligno*, vt ergo in folio regni sui fedeat, corona insignitur regni, & titulus ei affigitur: *Iesus Nazarenus Rex iudeorum.* Quia verò regnum Christi æternum est, vt Angelus Mariæ dixit: *Regni eius non erit finis, & regnabit in domo Iacob in æternum.* Ideo corona ornatur spinea, quæ sic infixæ capiti est, vt eam ventus non tollat. Reliqui terræ reges regnum accipiunt temporale, ac breui finiendum: ideò corona ornatur, quam facile ventus tollere potest. Christus verò in æternū regnaturus coronam accipit perpetuam. Vnde dicere nō possumus de rege nostro, quod olim Hieremias dixit: *Cecidit corona capitis nostri.* Nec quod Iob ait. *Expoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.* Sicut ergo de virga regis Christi dicitur: *Reges eos in uirga ferrea:* & ferrea dicitur, non solum quod aura non mouetur, sed quia perpetua est, nec frangitur: ita corona benè capiti fixa eadem indicat perpetuitatē. Quam vt Angelus significaret, dixit: *Dabit illi Dominus sedem David patris eius.* Non dixit sedem Saul, sed David, quia vt præclare notauit Gregorius in lib. 1. Reg. vnctus est Saul lenticula olei, quæ paruum vas est, quia paruo tempore regnum illius erat duraturum: David verò cornu olei, quod abundantiorē vntionem ostendit propter perpetuitatem regni illius significandam, quam etiam corona significat.

Si verò dicas, aspera nimium corona regni est, spinea corona est certè. Sed attende duplex esse Christi regnum, sicut & Davidis, regnum opulentum, & afflictum, & cuiq; regno apta corona datur. De his duobus regnis plura habes in 1. Tomo nostrarum Concionum, Dominica in Ramis, & in 3. Tomo in festo sancti Ioannis ante portam Latinam, quæ inde petere facile poteris, & huic concioni apta sunt. Regno itaq; affli-

Et corona

Gen. 22.

Psal. 95.

Luc. 1.

Hier. 5.

Iob 19.

Psal. 2.

Luc. 1.

Gregor.

Exod. 3.

corona spinea congruit: regno verò cælesti corona aurea, quæ **A**
 Christum insignitum vidit Ioannes, cum ait. *Vidi sedentem si-*
milem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream. En spi-
 neam coronam mutatam in auream. Sic etiam apud Zacha-
 riam ait Angelus de Iesu sacerdote magno. *Ponite cydarim mi-*
dam super caput eius. Quæ verba de Christo Domino intelli-
 gunt Origenes homilia 9. in Leuiticum, & Tertullianus in li-
 bro aduersus Iudæos in fine, & Ambrosius libro 3. de Fide.
 c. 4. & Chrysostomus homilia 5. ex variis in Matthæum lo-
 cis, & Gregorius 20. Moral. c. 20. Cydaris verò ornamentū
 erat capitis, quo sacerdotes utebantur. De qua Iosephus lib. 3.
 Antiquitatum. c. 8. ait. Super caput autem gestat pileum non
 fastigiatum, neque totum caput comprehendentem, sed paulò **B**
 plusquam medium, hic vocatur Masnephethes. Est autem tali
 paratu, vt videatur vitta linea sepe in orbē replicata & confuta.
 Hęc omnium sacerdotum insigne erat. Summi verò Sacerdotis co-
 ronā exponens idem Iosephus eodem capite ait. Pileo, quali
 cæteri sacerdotes utebatur, super quē extabat alius confutis
 ex hyacintho variatus. Hunc aurea corona triplici ordine cir-
 cundabat, in qua spectabantur cauliculi aurei. Christus ergo,
 qui in terra spinis coronatur, in cælo corona aurea insignitur.
 Sed iam ad secundum coronæ nostræ mysteriū veniamus:
 corona enim illa non solum Iesum, sed & nos ornauit, & caput
 nostrum cingēs, nos omnes cinxit. Sed quæ illi fuit corona spi-
 nea, nobis reddita est corona gloriæ. Accepit Christus coronā **C**
 spineam, quā commeritus non erat, quid enim magis à Deo
 alienum quā spinæ? Nos verò digni eramus spinis, quibus ma-
 ledictio illa impendebat: *Spinæ & tribulos germinabit tibi.* Chri-
 stus ergo pro sua immensa charitate suscepit spinas, quas nos
 merebamus, & dedit nobis coronam gloriæ, quam ipse mere-
 batur. Sua ergo corona, & laboribus nostros abstulit dolores,
 & gloriæ coronā nobis promeruit. Quòd si nos operibus iu-
 stus gloriæ coronā meremur, id efficitur, quia opera nostra vim
 accipiunt à meritis Christi. Mirum profectò, quod minimis
 nostris laboribus coronam æternam, ac infinitā mereri possi-
 mus de condigno: *Cum non sint cōdignæ passionēs huius temporis*
ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Sed id corona, ac la-
 bores

Apsc. 3. 4.

Zach. 3.

Origen.

Tertul.

Ambr.

Chrysost.

Gregor.

Gen. 3.

Abores Christi effecerūt: & ideo dicere potuit Paulus: *In reliquo*
reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa
die iustus iudex. In cuius rei figuram in Ecclesiastico dicitur in-
 ter ornamenta Aaron. *Corona aurea super mitram eius, expressa*
signo sanctitatis. Quibus verbis significatur lamina aurea, quæ
 frontem sacerdotis cingebat, quam dicit expressam signo san-
 ctitatis, quia Dei nomen ineffabile in ea exaratum erat. Ty-
 pum vero corona illa habuit coronæ Christi, cuius proprium
 est, vt sit corona eius, & quod in ea coronati labores sint, &
 quod corona, & merita eius nos quoque coronent: nec enim
 sibi soli meruit ille, sed & nobis: & ideo eius corona ea sancti-
 tate expressa est, vt omnes sancti per eam sint sancti, & omnis
B sanctorum corona debeat Christum coronæ. Et hac ratione in
 Apocalypsi Sæcti capitis diademata ponunt ante agnū, quasi **A**
 dicant, coronas accepimus, sed hæ coronæ debentur coronæ
 tuæ, merita nostra fundantur in tuis meritis. Hoc significat
 Psal. cum ait: *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi*
tui replebuntur ubertate. Ægyptij annum per coronam signifi-
 cabant, quia in modum coronæ vertitur annus per duodecim
 signa. Annus ergo benignitatis, & gratiæ coronatus est, quia
 corona, & meritis Christi illustratus est, & hinc factum est, vt
 eo anno campi repleantur ubertate cælestis gratiæ: corona er-
 go Christi non ipsum solum coronauit, sed & annum vniuer-
 sum, sanctos omnes. Id ipsam Iob significat, cum ait. *Quis mi-*
hi tribuat adiutorem, ut desiderium meum audiat omnipotens, & li-
brum scribat ipse, qui iudicat, ut in humero meo portem illum, & cir-
cundem illum quasi coronam mihi. Per singulos gradus meos pronun-
tiabo illum, & quasi Principi offeram eum. Liber hic Christus est,
 scriptus intus, & foris, cuius sigillum nullus poterat aperire, in
 eo omnis virtus, & gratia exarata est, in quo omnem vtilem
 scientiam legere, & addiscere possumus. Hunc verò in hu-
 mero portat, qui suaue Christi iugum tollit, & eius præce-
 pta seruat. Et hic quasi coronam sibi circumdare illum po-
 test, quia sic eius gratiam, & merita percipit quibus co-
 ronatur. Hinc Isaias. *Erit Dominus exercituum corona glo-*
riæ, & sertum exultationis residuo populi sui. Quam coro-
 nam lætabundus commemorat idem Isaias, cum ait. *Gau-*
dens

2. Tim. 4.

Eccles. 45.

Apsc. 4.

Psal. 64.

Iob 31.

Isa. 28.

Isa. 61.

In festo

dens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me uestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Hinc etiam Psal. *Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.* Corona Christi vertit spinas in lapides pretiosos, & coronatus dolore coronat nos in misericordia, & miserationibus. An non festiuè celebranda corona est, à qua tanta nobis bona prouènere?

Sed quia licet omnes iusti insigniantur Christo Domino tanquam corona, diuersè tamen à diuersis participatur, & diuersi sunt iustitiæ gradus, expendenda sunt verba illa Iob, quæ mirè enarrat Gregorius. *Per singulos gradus meos pronuntiabo illum.* Ait ergo Gregorius. Nemo infima deserens repente fit summus, quia ad obtinendū perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut ascensionis cuiusdam gradibus peruenitur. De quibus gradibus Iob ait, *per singulos gradus meos pronuntiabo illū.* Et de eisdē Psal. *Ambulabunt de uirtute in uirtutem.* Et de his iterum sanctam Ecclesiam contemplatus ait: *Deus in gradibus eius dignoscitur* (sic Gregorius legit) *dum suscipiet eam:* nec enim repente ad summa peruenitur, sed ad virtutū celsitudinem per incrementa mens ducitur. Hinc idem Psal. ait: *Exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus.* Quid est itaq; quod ait, spiritus meus, nisi spiritus hominis, spiritus elationis? Et quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura proficimus, quanto in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit, tanto noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non à nobis subito penitus amputatur, benè paulisper defecisse perhibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, cum à nobis ipsis funditus defecerimus. Hos diuersos virtutis status Iob gradus dicit: Iustus enim primò tener & imperfectus, postea fortis & robustus efficitur. Hinc cælestis magister ait. Sic est regnū Dei, quæ admodum si iaciat homo sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die, & semen germinet, & increseat, dum nescit ille, cuius seminis incrementa ostendit, dicens. Vltro enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenū frumētum in spica. Et finem profectus indicans, addit: & cum

ex se

Psal. 20.

Iob. 31.

Greg.

Psal. 83.

Psal. 76.

Marc. 4.

Coronæ Christi.

9

A ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam venit tempus messis. Ecce distincta incrementa meritorum, dū primum herba, deinde spica, postea plenum frumentum dicitur. Herba fuit Petrus, dum per deuotionem viridis, sed per infirmitatem tener ad vocem ancillæ inflexus est. Sed plenum frumentum idem factus est, quando resistentibus principibus dixit: *Obedire oportet magis Deo, quam hominibus.* Plenum etiam frumentum fuit, cū in tritura persequutionis tot verbera pertulit, & tamen nequaquam palearum more imminutus est, sed granum integrum mansit. Huc vsq; Gregorius. Sicut ergo diuersi sunt gradus virtutis, ac meritorum, ita diuersi sunt gradus coronæ à nobis in cælo percipiendæ, diuersæ māsiones. Qui ergo sublinem māsionem altissimamq; desiderat coronam, curet maximos in virtute progressus facere, plures gradus ascendendo pertransire, sic enim amplissimam recipiet pro meritis coronam, quia *qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet,* vt Paulus ait. Nec verò desperet, qui in infimo gradu est, qui herba est, sed oret cum Apostolis: *Domine adauge nobis fidem,* qui enim nunc herba est, plenum frumentum effici

B

facile potest Dei gratia. Sed restat vt diuersitatem coronæ iusti, & peccatoris contemplemur, quibus se in hac vita ornant, & quibus respondent diuersæ admodum coronæ in futura. Peccator quidē superbia, delitiis, honoribus, diuitiis, ac voluptatibus se coronare studet, his enim se ornat, in his lætatur ac gloriatur. Hinc Isaias: *Va coronæ superbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidētī, gloriæ exultationis eius.* Et impij ipsi loquuntur: *Coronemus nos rosis, antequam marcescant.* Vanitatem nunc huius coronæ attende, ipsi enim impij fatentur, coronam suam cito defuturam, marcescet enim continuo, non est corona immarcescibilis, ideò Isaias eā dicit florem decidentem. Hinc etiam Ieremias ait: *Humiliamini, sedete in terra, quoniam descendet de capite uestro corona gloriæ uestre.* Exigua profecto corona, & nihili ducenda, quæ cito transit, similis coronis ex papyro confectis, quibus ornantur, qui personas regum suscipiunt in comœdiis, qui ad momentum reges apparent, cum tamen vilissimi de plebe sint. Noli ergo lætari, noli gloriari in hac corona, cito enim mors

B

aderit

Marc. 14.

Act. 5.

2. Cor. 9.

Luc. 17.

Isa. 28.

Sap. 2.

Iere. 13.

aderit, & dices, expoliavit me gloria mea, & abstulit coronam A
 de capite meo, quia cum interieris, non fumes omnia, neque
 descendet tecum gloria tua. Sed videamus iusti coronam. Sicut
 Christus primum accepit coronam spineam, & in sæculo alte-
 ro auream, ita iustus hic coronam accipit spineam, ut postea
 ornetur aurea corona. De qua Paulus ait: *Et illi quidem ut corrup-*
tibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Et Domi-
 nus in Apocalypsi. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coro-*
nam uitæ. Cum Rex terræ, aut Imperator, vel Pontifex coro-
 na ornatur, summo in terris honore afficitur. Qualis obsecro
 honor erit, cum capiti tuo imposuerit Deus coronam æternā,
 immarcescibilem, summamq; . Corona maxima erit, eius du-
 ratio æterna, & à Dei manu data, quid obsecro desiderari po- B
 terit? Merito Psal. ait. *Gloriam & magnum decorem impones*
super eum. Sed quia, ut Paulus ait. *Non coronabitur, nisi qui legi-*
timè certauerit: oportet, ut prius tibi aptes coronam spineam,
 quæ lachrymarum, ac dolorum est. Spinæ labores, ac tribu-
 lationes significant. Ideò Adæ dicitur: *Spinæ & tribulos ger-*
minabit tibi. Et per Oseam: *Sepiam uias tuas spinis.* Has la-
 borum spinas Christus plurimi fecit, & super caput posuit.
 Osculatus est fel, amplexatus est Crucem, spinas super caput
 statuit, ut tu discas tribulationum spinas venerari, ac beatum
 te dicere, cum illis punctus fueris. Regius Christi titulus, quo
 dictus est Rex Iudæorum inter spinas est, ibi à nobis est que-
 rendus. Inter spinas ergo quærenda à nobis salus est, quia ibi C
 est titulus ille Iesus Nazareus. Hieronymus, & Remigius
 in illud Matthæi: *Dilatant philacteria, & magnificant simbrias,*
 aiunt, Pharisæos in simbriis palliorum spinas gestasse oblon-
 gas, quæ humi reptabant. Illi itaque sub pedibus spinas ha-
 bebant, Christus super caput, quia reprobis tribulationes
 despicit, quas iustus plurimi ducit. Vitam ergo asperam
 ducamus, spinis nos ornemus, ut corona æterna mane-
 remur.

Quod si dixeris pungunt me, ac vulnerant spinæ istæ, quis
 eas ferre poterit. Certe postquam Christus spinas suscepit,
 non iam dolorem, sed requiem afferunt. Audi utrunque per

Ezech. 28. Prophetas promissum. Ezech. ait. *Non erit ultra spina dolorum*
inferens.

A *inferens.* Quoniam spinæ Christo infixæ aciem amiserunt,
 & acrimoniam, nobisq; suaues relictæ sunt. Baruch etiam ait:
In spina horti omnes aues sedebant. Quasi in nido requiescent in
 spina omnes aues, quia nidos optimus animæ iusti, in quo se
 protegat. Spinea Christi corona est. Illuc si ascenderit, audiet.
Altissimum posuisti refugium tuum, non accedet ad te malum. In
 spina etiam aues sedent, dum iusti terrena despicientes in do-
 lore, & tribulatione requiem inuenerunt, & in cruce gloriati
 sunt. Si ergo tribulatio pūgit, si angit, scito tu ex ea tibi nidum
 coaptare, quo non modo non pungaris, verum etiam quies-
 cas: id enim aues cæli facere nouerunt. Si quo pacto id fieri
 possit ignoras, audi dicentem: *Venite ad me omnes, qui laboratis*
 B *& onerati estis, tollite iugum meum super uos, & discite à me quia*
mitis sum, & humilis corde: & inuenietis requiem animabus ue-
stris. Cum requies promittitur, nidos promittitur: hunc verò
 ex spinis conficias, si in Christi corona abscondus fueris, si tri-
 bulationem, & dolorem inueniens nomen Domini inuoca-
 ueris, simulque attenderis, per spineam coronam parari tibi
 viam ad auream, & æternam coronam. Si enim gloriatur,
 ac gaudet miles etiam in prælio, cum ex illo expectat regni
 coronam, cur non gaudeas tu in tribulatione, & dolore, ex
 quo paratur tibi æterna corona? *Communicantes ergo Chri-*
sti passionibus gaudete, sic enim fiet, ut cōmunicetis Christi glo-
 C *ria immensa, quia si socij fuerimus passionis, erimus & con-*
solationis.

Demum aliud spinarum mysterium nobis exponendum
 est. Spina peccatum significat, tãquam illius effectus, propter
 peccatum enim audiuit homo. *Spinæ & tribulos geminabit tibi.*
 In statu enim innocentia vel spinæ non essent, vel homini nõ
 forent. Peccator verò Ericio similis dicitur: quia vndiq; spinis
 circumdatus est. Hæ verò peccatorum spinæ & Christū pun-
 gunt, & peccatorem. Christum quidem, dum propter peccata
 nostra spinis coronatur, pungitur ergo spinis peccatorū Chrs
 Dñs. Impleturq; in eo illud Canticoꝝ: *Coronæ capitis tui sicut*
purpura regis uincta canalibus, quasi dicat. Similes sunt capilli
 spōsi purpuræ, quæ recēs tincta est sanguine, & rubra reddita.
 Egredimini ergo filie Siō, & uidete regē Salomonē spinis peccatorū

B 2 nostrorum

Psal. 90.

Matth. 11.

1. Petr. 4.

Cantic. 7.

1. Cor. 9.

Psal. 20.

2. Tim. 2.

Genes. 3.

Osee. 2.

Hierony.

Remig.

Matth. 23.

Ezech. 28.

nostrorum cruentatum. Sed mirum illud est, quod sequitur **A**
In die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis illius. Quid enim
 diei passionis cum die desponsationis, & lætitiæ præcipue
 verò, cum die lætitiæ cordis ipsius, cum tunc tristis fuerit ani-
 ma eius vsque ad mortem. Certè dies ille desponsationis fuit,
 tunc enim Ecclesiam sibi desponsauit. Sicut enim dormiente
 Adamo educta est ex eius latere Eua, cui desponsatus fuit, ita
 Christo in carne passio ex eo fluxit sanguis, aqua, ac merita ex
 quibus sacramenta vim sumpsere, vt animas Deo vnirent. Sed
 lætitiæ etiam dies dicitur, quia licet secundum inferiorè por-
 tionem tristis fuerit anima eius, tamen secundum superiorem
 summa lætitiæ perfusa fuit, videns mundi remedium, & cum
 illius immensa charitas omnem dolorem superauit, summo per- **B**
 fundebatur gaudio, quod homo à peccato liber ei traderetur.
 Eximiam ergo spectaculum Christum videre dolore, & gau-
 dio, spinis, & gloria coronatum. Ideo egredimini filia Sion,
 vt illud contemmini.

Simul etiam peccatum spina est, peccatorem pungens. An
 non sentis peccati vulnus, dolorem, ac angorem? An non do-
 les, & ingemiscis, & interius tibi displices, cum in peccato es?
 quid nam illud est, nisi spina peccati? Hæc verò spina efficit,
 vt homo se circumspectat, & ad Deum conuertatur. Vnde Psal-
 tes: *Quoniam die, ac nocte grauata est super me manus tua, conuer-*
sus sum in ærumna mea, dum configitur spina. Quasi dicat David. **C**
 Cum in peccato fui, grauata est super me manus tua, idest, pla-
 ga, percussio, & seueritas, & conuersus sum, idest, volutatus
 sum, me versaui in mea ærumna, dum tu configeres spinam
 tuam in me, dum me pungit aculeus sollicitudinibus, & curis,
 & vniuersis malis. Hebræa ad literam sic habent in eo versu.
 Versus est succus meus in ficcitates æstatis, humor meus penè
 exaruit, mutatus sum ex succulento in aridum, & pallidus effe-
 ctus sum. Communis intelligentia est, vt significet David con-
 uersum fuisse ad Deum, ac resipuisse propter vexationem, &
 peccati aculeum ipsam pungentem, nam spina instar pecca-
 tum pungit. Si etiam dissipator ille filius in domum patris
 rediit, propter miseriam & calamitatem, quam passus fuit.
 Nunc ergo o homo, qui extente factus miseriam tuam non
 vidisti,

Psal. 31.

A vidisti, spinam non attendisti, qua pungeris, in te reuersus cum
 Prodigio, & cū Psal. ea attende: durum enim est tibi cōtra sti-
 mulum calcitrare, ac durissimum peccati spinam sustinere, quæ
 cor cōfigit, & conuertere in ærumna tua. Audi iter, quod arri-
 puisti, quod explicat Sapiens, cum ait. *Iter pigrorum, vel impiorum*
quasi sepes spinarum, uia iustorum absq; offendiculo. Id ipsum per **Prou. 18.**
 Oseam Dñs dixit: *Sepe iam uias tuas spinis.* Peccator quidē co- **Ose. 2.**
 gitat secum, ac ait. *Non sit pratū, quod non pertranseat luxuria no-*
stra, coronemus nos rosis, per amœna prata, ac floribus resperfa
uia se acturum dicit. Sed illum fallit opinio, & iusto Dei iudi- **Isa. 2.**
 cio efficitur, vt ascendat super eum spinæ, & vepres, vt punga-
 tur, si fortè sic cōpungatur. Vis rem hæc oculis tuis subiici? **V**ia
B vitiorum ingressus es, vt in ea delectareris, & cū eam uiam ingres-
 sus fuisti, inuenisti plurimos conscientia morsus, ac aculeos, in-
 uenisti corpori tuo infirmitates pessimas, famem tuam detractum
 vidisti, substantiam tuam funditus periisse. An non vides spi-
 nas, quas in eo prato florido Deus seminauit? An non vides
 iter tuum quasi sepe spinarum? Quid ergo restat agendum,
 nisi quod per Oseam dicit Dñs facturum populū suum. *Vadā &* **Ose. 2.**
reuertar ad uirū meum priorē, quia benè erat mihi tunc, magis quam
nunc, hoc est, conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.
 Videbis enim melius tibi fuisse, cū Deo abhæcisti, quā cum dæ-
 moni. Vide ergo, quia malū, & amarum est, reliquisse te Dñm
 Deum tuū, & non esse timorem eius in te, & spinas peccatorum **Hiere. 2.**
C procul repelle ab animo tuo, ne pungaris, spinam verò poeniten-
 tiæ, ac laborum fume, & circunda capiti tuo tanquam coronā,
 vt æterna cæli corona doneris, &c.

CONCIO.

De singulari deuotione ad B. Mariam
 Virginem, & de eius Rosario.

THEMA.

Exultabimus & letabimur in te memores uberum tuorum
super uinum, recti diligunt te. Cantic. 1.

QVI personæ alicuius subsidio, vel intercessione maxi-
 me indigent, solent in eius laudibus excedere, & in atten-
 tionem

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

tationem incidere hinc principibus multi sunt assentatores: lo-
quendum nobis est de Maria, qua sumè indigemus, num in
eius laudibus excedemus? Nō hoc imminet nobis periculum.
August. Augustinus ait. Si omnium nostrorum membra verterentur
in linguas, eam laudare sufficeret nullus. Noluit Magnus Ale-
xander ab alio quam ab Apelle effigiem sui ipsius informari
dicens, animi ipsius dotes, quæ in facie splendebant, ab alio
quam ab Apelle depingi non posse, quis ergo Mariam depin-
get? Necessarium esset ad hoc, vt filius eius penicillum manu
assumeret: nos verò dicere quicquam dignum nō valemus, si-
milesq; in eius laudibus erimus Astrologo, qui vt cælestes mo-
tus, & astra ostēdat, manu tenet globum ligneum, dicitq; , hoc
est cælum Lunæ, hoc est Solis, &c. sed quantum distat inter
cælestia corpora, & ea, quæ ille ex ligno facta manu tenet? Sic
erunt ea omnia, quæ nos de cælesti Maria dicere possumus,
multo iis minora, quæ in ea sunt: consolatur verò nos illius be-
nignitas, qua etiam à nobis minima recipere non dedignatur.
Mos fuit Persis, vt omnes, qui Regem viderent, ei aliquid of-
ferrent: cum fortè Cyrus in agro versaretur, eum offendit ru-
sticus, qui nihil habens, quod ille dono offerret, in flumen pro-
perauit, & aquam manibus hausit, quam Cyro bibendam ob-
tulit, illeq; regio inclinato capite bibit, dicens, in Principe non
esse minus parua recipere, quam magna dare, maior in Maria
benignitas efficiet, vt minimas à nobis laudes recipiat, sed si
minimæ futuræ sunt, curemus gratia eis accedat, quæ eas ele-
uet, quam petamus per Aue Maria.

Amor, quo nos diligimus, efficit, vt gaudeamus, non solum
de bono, quod possidemus, sed de eo, cuius spem concipimus,
hinc Paulus: *Spe gaudentes*. Non solum æger gaudet salute ade-
pta, sed & spe salutis, quam ei medicus cito affuturā dicit. Qui
litem maximi momenti gerit, non solum lætatur, cum senten-
tia in eius fauorem lata est, sed etiam cum videt, causæ statum
sic se habere, vt speret sententiam votis suis respondentem:
qui in Regis domum admitti desiderat, vel in aliquam assu-
mi dignitatem, non solum lætatur cum id assequutus est, &
chirographum Regis accipit, sed etiam cum familiaris Regis
ei spem bonam tribuit illud consequendi.

Omnes

& de eius Rosario. 12

A Omnes Christiani hoc instatu versamur, omnes infirmi su-
mus peccato, & curatione indigemus, omnibus lis est super re-
gno æterno, omnes in Dei domesticos adscribi desideramus,
& curamus: gaudendū ergo nobis est, non solū cum illud ade-
pti fuerimus, quod exoptamus, sed etiā cū nobis sunt coniectu-
re, quibus spem concipimus illud assequēdi: *Nolite gaudere*, ait
Christus Dñs, *quod spiritus subiiciuntur vobis, sed in hoc gaudete*,
quia nomina uestra scripta sunt in cælis. Aliquibus ergo nūc lætū
dabimus nuntium, dum signū æternæ salutis eis præstiterimus.

Si ergo in corde tuo videris affectum singularem, & deu-
otionem in Virginem Mariam: signum tibi sit prædestinatio-
nis tuæ, & æternæ salutis, quo lætari iure potes, quod si hunc

B non videris, time, & eum cura cordi tuo imprimere, iis rationi-
bus, quas hodie dicemus: sic enim fiet, vt hoc pignus habeas sa-
lutis tuæ, quoniam vt sp̄sus ait. *Recti diligunt te*. Hinc Ansel-
mus, sicut enim ô beatissima, omnis à te auersus, & à te despe-
ctus necesse est, vt intereat, ita omnis ad te conuersus, & à te
respectus impossibile est vt pereat.

Ostendimus veritatem hanc autoritate, ratione & exem-
plo, autoritas illud ostendit. Eccl. 24. *Qui creauit me, requie-
uit in tabernaculo meo, & dixit mihi, in Iacob inhabita, in Israël hæ-
reditare, & in electis meis mitte radices*, quæ verba Mariæ Ecclē-
sia tribuit, licet de diuina sapiētia primo loco dicta sint. Habita
(inquit) in Iacob, nō in Esau, quia *Iacob dilexit, Esau autē odio ha-*

C *buit*. Vnde per Iacob electi, per Esau reprobi intelliguntur, &
in electis meis radices mitte: cū ergo in corde tuo radicātā Mariā
senseris, signū electionis habes, quia illa vt radix virtutē cordis
ad se trahit. Promissum fuit Leuit. 26. *Poni tabernaculum meū
in medio uestri, & nō abiciet vos ultra anima mea*. Impletur verò
in illis, in quorum cordibus Mariam Dei tabernaculum Deus
ponit. Ratio verò idē manifestat, quæ ex eo colligitur Pauli:
Quos præsciuit & prædestinavit conformes fieri imagini filij sui:
& ex illo: *Nos autem reuelata facie gloriæ Dñi speculantes, in eandē
imaginem transformamur*. Prædestinatus itaq; Christi imago de-
bet esse, sicut ergo Christus Deus est, & filius Dei, sic & præde-
stinatus Deus, & filius excelsi, ille naturalis, hic adoptiuus: si-
militer ergo sicut Christus naturalis filius est Mariæ, sic iustus

B 4 adoptione

August.

Simile.

Rom. 12:
Similia.

Luc. 10.

Cant. 1.

Anselm. in
orat.

Eccl. 24.

Rom. 9.

Leuit. 26.

Rom. 8.

2. Cor. 3.

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

Gene. 3. adoptione eiusdē filius sit oportet, vt sit illa Eua mater cuncto. **A**
Cant. 7. rum viuentiū per gratiam, mirabilis planē Mariæ vterus, cuius
omnes electi filij sunt, de quo mire Spiritus sanctus **Cantic. 7.**
Venter tuus sicut aceruus tritici uallatus liliis. Quæ verba sic ex-
Ambros. de ponit Ambros. Vnum granū frumenti fuit in vtero Virginis
inst. uirg. Christus Dñs, & tamen aceruus tritici dicitur, quia granū hoc
virtute cōtinet omnes electos, sicut enim Rebecce dicitur: *Due*
Gen. 26. *sunt gentes in utero tuo, & duo populi diuidētur ex te:* quia duorū
populorum capita continebat in vtero, Iacob, scilicet, & Esau:
sic Mariæ vterus aceruus dicitur tritici, licet in eo solū vnicum
granum fuerit re ipsa, quoniam illud omniū electorum caput
est, in quo reliqui virtute continentur, & omnes electi ei dati
Ioan. 19. sunt in filios adoptionis, hinc Ioan. 19. ait. *Vidit discipulum, &* **B**
ait, ecce mater tua: nō eum nomine proprio compellat, sed gene-
rali vocabulo discipulū dicit, quia in quantum discipulus, filius
est Marię, omnis enim Christi discipulus Marię filius est. Est
ergo naturalis gratiæ inclinatio in Mariam, gratia enim cū ali-
cui conceditur, eū inclināt, vt Marię affectu singulari hæreat
tanquā matri, etenim naturæ author hanc tribuit inclinationē
effectibus, vt causas suas reuereantur, sicut agno dedit cogni-
tionē matris, & affectū ad illam, vt ei adhæreat, ad eius balatū
veniat, & inter oues mille propriā matrem agnoscat naturali
instinctu: sic gratiæ author Deus hunc instinctum iis, qui gra-
tia ornantur, dedit, vt Patrē & matrem gratiæ reuereantur, eisq;
adhæreant, Christo, scilicet, & Marię, in eis delectentur: vnde **C**
ait. *Exultabimus, & letabimur in te, memores uberum tuorum, recti*
diligunt te. Sicut ergo ad vbera matris agnus accedit, sic ad vbe-
ra Marię iusti omnes quasi ad vbera matris.

Ignat. Exemplo verò eadē veritas patet ab initio nascentis Eccle-
siæ. Memoria prodidit Ignatius, omnes, qui ad fidem venie-
bant, continuo desiderio flagrasse videndi Mariam, & ad eam
vndiq; concurrebant, edebant quotidie agnū illum cælestem,
qui mirè eos reficiebat, audiebant verò esse in terra ouem, quę
illum peperit, summo desiderio eā desiderabant videre, audie-
bāt esse prodigiū illud diuinum sanctitatis, eius aspectū concu-
pisciebāt, audiebāt esse in terra rubum incombustum, dicebant
quod Moyfes dixit: *Vadam, & uidebo uisionem hanc magnam.*

Exod. 3.

Sicut

& de eius Rosario.

13

A Sicut cū vberimos prædij fructus vides domū intrare tuā, præ-
diū illud videre cupis, inuicē verò se ad hoc inuitabant tunc iu-
sti dicētes illud **Isa. 2.** *Venite ascēdamus ad mōtem Dñi, & ad do-*
num Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis
eius. Foelices qui tali aspectu digni erāt, signū ergo prædestina-
tionis est singularis affectus, & deuotio ad Mariā. Hinc sancti
omnes mirabiliter Marię affecti fuēre, & deinde iusti omnes.

Isa. 2.

Sed obiicis multi peccatores sunt affecti Marię. Responde-
tur, ideò fortè penitus nō pereūt, & hac esca Deus eos ad se tra-
hit, & à peccatis sæpe liberat, sicut qui disrupta naui tabula se
seruat incolumē, vel qui in puteū cadit, & fune misso inde libe-
ratur. Hinc Christus B. Catherinæ Genuēsi dixit, mater mea
B esca dulcissima est, qua ad me peccatores traho, sicut enim
3. Reg. 2. ait Salamō ad Abiathar: *Mortē quidē merebaris* (quia
fuērat cū Adonia) sed quia portasti arcā fæderis coram patre meo
Dauid nō morieris. Ita multi in infernū iā esēt trusi, nisi hęc por-
tassent arcā in corde suo, nisi in hunc locū sacrū se reciperēt, qui
eis est inunitatis causa, vt olim ciuitas refugij, & hodie tēplum.

3. Reg. 2.

Sed iā dispiciamus, quibus rationibus tenemur, vt Virgini
obsequamur, vt præcipua ad eā simus deuotione. Duplex est
amor amicitie & cōcupiscentiæ: amore amicitie diligimus rē
propter seipsam, cōcupiscentiæ ppter nos. Videamus ergo qua-
lis sit in se Maria, quā digna amore, videamus insuper, qualis
nobis sit, quā benefica: vtraq; enim rōe deuincti ad eā erimus.

C Sed quāta in se Maria sit, quis loquatur? Humillima ipsa cū
esset, de se loquitur: *Fecit mihi magna, qui potens est.* Modesti vi-
ri est, ait Arist. in propriis laudibus parcū esse, & ad minus de-
clinare, quid faciet verè humilis? Quid humillima Maria? Cu-
ius Deus humilitatē respexit, & cū parcè ac humiliter de se lo-
quatur, nō potuit, nō dicere: *Fecit mihi magna, qui potēs est.* Tan-
ta eius est bonitas, ac pulchritudo, vt à Deo ipso diligatur, & ho-
nori habeatur, Pater in filiā eā habet, Filius in matrē, Spiritus
sanctus in Sponsam, & tātō eā amore prosequuntur, vt amor
transeat in nimiam affectionē, & in vulnus, & plagā. Cū de reli-
quis creaturis loquitur Sapiētia ait. *Cū eo eram cuncta cōponens,*
& delectabar per singulos dies, ludēs corā eo omni tēpore, ludens in
orbe terrarū, & delitiæ meæ esse cū filiis hominū, cū aliis creaturis

Luc. 1.
Arist.

Prover. 8.

B 5

Judit

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

ludit sapiētia, quasi parū quid sint, sed cum homine amicitiam **A**
iniit, quia eius cū eo delitiā. Sed cum amorē in Mariam virgi-
Cant. 4. nē explicat, ait: *Vulnerasti cor meū, &c.* qualis obsecro pulchri-
tudo illa est, quæ Dei cor vulnerat? Cū verò videant sancti, in
tanto pretio Mariā à Deo habitam esse, illi simili eā prosequū-
tur amore: non enim in curia cælesti illud versatur, quod in cu-
riis hominum, in quibus, cum vident alij hunc à Rege diligi, eī
statim invident, contra in cælo fit, eo enim in pretio rē habent,
Aug. quo Deū habere vident, & demū à tota curia cælesti regina ha-
betur. **Aug.** ait. Michaël & omnes Angeli eā intuentur, vt
videant, an aliquid præcipiat agendum circa aliquam animā:
eam summo pretio habet omnis Ecclesia, omnes sancti. Cū er-
go in humanis illud videamus, rem à nobis suspici, & diligi, **B**
cū ab omnibus diligitur, & in pretio habetur, cū ostenderimus,
tanto Mariā haberi in pretio à Deo, ab Angelis, à Sanctis, ab
omni deniq; mundo, quomodo nos eam non amabimus, &
in summo pretio habebimus? demū inter plura, quibus Maria
Deum imitatur illud est vnum, quod sicut coram Deo nihil
bonum apparet, quia infinita sua bonitate omnē aliam obscu-
rat bonitatem: & ideo dicitur: *Nemo bonus nisi solus Deus*, sicut
Matth. 10. Stellæ coram Sole non apparent: & ideo sicut Sol lumine suo
Marc. 10. Stellæ illustrat, sed præsentia, & luminis magnitudine, eas
quas illustrauerat, obscurat, ita potentia sua Deus esse, ac boni-
tatem creaturis tribuit, sed infinita sua bonitate eam quasi au-
Isa. 40. fert, dum coram illo nihil esse apparent, hinc **Isaias**: *Omnes*
gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & ina-
ne reputatæ sunt ei. Ita etiam suo modo coram Maria om-
nis sanctorum sanctitas obscuratur, sicut enim de primo Che-
Ezech. 28. rub dicitur: *Tu Cherub extensus, & protegens, uel obumbrans, vt*
alii transferunt, obumbrare verò reliqua dicitur, quia tanta
eius erat pulchritudo, vt omnem aliam obscuraret: ita Ma-
riæ pulchritudo tanta est, vt omnem aliam obumbret: quo
pacto illud accipiendum est, quod in Canticis dicitur: *Sicut*
Cant. 2. *lilium inter spinas, ita amica mea inter filias*, quod est dicere,
adeo est pulchra, vt omnia, quæ propè eam videris, spinas
reputes, & ipsam solam rosam, etiam ipsas rosas spinas appa-
rere facit, denique ei similis nulla est, ideo de ea Angeli, &
sancti

& de eius Rosario.

14.

A sancti pronuntiant, quod olim de Iudith dicebant duces Ho-
lofernis Iudith. 11. dicebat alter ad alterum: *Non est talis mu-*
lier super terram in aspectu, in pulchritudine, in sensu verbo-
rum. Vidimus Mariæ bonitatē, ac pulchritudinem, cuius cau-
sa eam diligere tenemur amore amicitiae. Sed quoniam no-
stri amatores sumus vehementes, ea maximè diligimus, quæ
ad nos spectant, & quæ nobis proficua sunt, quod ad amorem
cōcupiscentiæ pertinet, videamus ergo, qualis nobis Maria sit.

Assimilatur Maria cælo in multis, & merito in spiritualibus
Mariæ dantur, quæ cælis in materialibus, sicut enim cælū lo-
cus Dei est, & sedes eius peculiaris, ita Maria domus & sedes
Dei est. Sicut ergo hanc habet in corporalibus eminentiā cæle-
B ste corpus, quod omnis generatio, perfectio, & motus inferio-
rum ab eo pendet, sic decreuit Deus, omnia spiritualia dona
hominibus cōcedere per Mariā, quæ summa dignitas creature
est. Dicimus ergo, sicut fide nobis certū est, omnē gratiā, omnē
donū descendens à Patre luminum per Iesum Christū ad nos
venire, sine quo nihil possumus facere: ita nunc dicimus, omnē
gratiā & omnē donum, quod à Christo recipimus, per manus
Mariæ, & eius orationē nobis concedi, ipsa primum à Christo
petēte, & obtinente. Hęc sentētia sepe à D. Bernardo dicta, &
proposita est, decreuit Deus, inquit, nihil dare, nisi per Mariā,
& Hierony. serm. de Assumptione, idē asserit, ait enim, omnis
gratia, quæ est in Christo, est in Maria, in Christo tanquam in
capite influente, in Maria tanquam in collo transfundente, in
Christo tanquā in fonte, in Maria tanquam in canali. Eadem
C est sententia D. Bonauenturæ super Aue Maria, & est cōmu-
nis sanctorū sententia, ideo illa Ecclesiæ collum dicitur in Can-
ticis, quia caput Christum Ecclesiæ coniunxit, & sicut omnis
influxus capitis in corpus per collū deriuatur, sic omnis influ-
xus Christi in Ecclesiā per Mariam: qua in re locum eum da-
mus Mariæ respectu Ecclesiæ, quem supremo Seraphino in
cælo respectu Angelorum, sicut enim omnis illuminatio descē-
dit in inferiores Angelos per illū, ita in Ecclesiā per Mariam,
Huius rei possibilitas patet, cum enim dona, quæ Deus Ec-
clesiæ dare decreuit, finita sint, ea primum in Mariæ corde esse
possunt, vt illa petat, & tunc demum concedat.

Iudith. 11.

Bernard.

Hierony.

Bonauent.

Cant. 4.

Sed

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

Sed hoc quod fuerit cōuenientissimū, probatur primo ex Maria officio, quod est esse Christi matrē, eius verò est perfectionē rei dare, cuius est dare esse: ad terram, quæ plantā producit, pertinet ei dare incrementū vsq; ad vltimā perfectionē: Maria Christū produxit, ad eā ergo pertinet omne Christi incrementū: omne verò id, quod in iustis ponitur gratiæ, incrementū est corporis Christi, quia illi eius mēbra sunt: & ideò Paulus ait. *In quo et coedificamini.* Sicut ergo ad matrē pertinet, vniuersa mēbra filij cōpingere, ita ad Mariā omnes iustos perficere, qui mēbra sunt Christi, qua ratione Maria mater est omnium, sicut initio diximus, & ad eius statū, quæ vniuersalis omnium mater est, pertinet nosse omnes necessitates filiorū, & eis adhibere remediū, à Deo illud implorando: & sic habet Ecclesiæ cōsuetudo, in omni necessitate ad eā cōfugere, vt omnia bona nobis impetret: ideò dicitur: *Pulchra ut Luna, electa ut Sol.* Luna est, quia recipit lumen à filio, Sol verò, quia vniuersalis fons totius boni in nobis, sicut Sol luminis. Secundò idē probatur, quia ad legē amoris & gratiæ deligenda erat gubernatio omnium dulcissima, quæ est hæc, vt vniuersa per Mariā donentur. Inter matrē quidem & filium manifestū est, illud esse eximie dulcedinis, sicut nulla re filius rex posset ostēdere in matrem amorē, ac reuerentiam, quā si omnia illius intercessione cōcederet, Ecclesiæ verò hoc esse dulcissimū, Bernardus ostendit, dicens, licet Christus sit mediator, reueremur tamen in eo diuinā naturā, & opus nobis est alio mediatore ad tantū mediatorē, unde debuit nobis dari mediatrix Maria, sub cuius lingua mel, & lac: in qua nihil trepidandū inueniamus, sed omnis illa dulcedo fit, cui proinde dicamus, vita, dulcedo, spes, nostra, sicut mater solet esse filiis mediatrix ad Patrē, quē illi magis reuerētur.

Ex dictis primo colligitur summū honorē à nobis Mariæ deferendum, sicut enim Deo summus habetur, quia ab eo omne bonum nostrum pendet, & nullus potest bene habere sine eo: *Quis enim resistet ei, et pacem habuit?* Potest quis à Rege Hispaniæ discedere, & bene se habere, ad aliū declinans Regē: sed à Deo nequaquā, quia vniuersalis Rex est: *Quo ibo à spiritu tuo, et quo à facie tua fugiam?* Sic ergo in suo genere Maria ab omni creatura est honorificāda, quia ab illa omne pendet bonū nostrum,

& de eius Rosario.

15

Astrū, nullus dicere potest, bene mihi erit sine Maria. Sicut ergo si Rex aliquē vellet exaltare, & ab omnibus honorari, hoc maximè perficeret, si nihil concederet, absq; eius intercessione, sic *Pater omne iudiciū dedit filio*, vt omnes honorificent filium, sicut honorificant patrē, ita filius vt mater honoretur, omnē gratiæ dispensationē ei commisit, vt omnes eam honorificēt, sicut filium, licet suo gradu, vt creaturam venerari decet.

Secundo sequitur, quantū debeamus Mariæ amorē, quanta obsequia, cū ab ea omnia bona recipiamus, quæ à Deo recipim⁹. Dic mihi obsecro, si in Hispaniæ curia lis tibi esset, in qua de vita, honore, ac diuitiis ageretur, nō tuis solū, sed & omnium, qui ad te pertinet, cū tam anxie desiderares pro voto tibi negotiū succedere, si fortè audires, Hispaniæ Reginam eo te prosequi amore, vt quasi mater tua esset, negotiū curaret tuū, tanta cōtentione, ac desiderio, vt singulis diebus ad Regē intraret ter, vel quater, vt pro te oraret, & negotia tua tractaret, & omnia, quæ foeliciter absoluiisti, eius intercessione esse obtēta, & in posterū illā velle vsq; ad negotij finē simili cura tibi adesse, vt quotidie ter pro te Regē alloquatur, quantū te hic Reginæ amor deuinciret? Quibus obsequiis eā prosequeris? Fateberis certè, tantum esse Reginæ in te beneficiū, vt ei pro debito nullo modo satisfacere posses, & ita res se habet: sed vel hinc collige quantū Mariæ debeas, si tāti tibi est, quod Regina, quæ vermis est, Regē qui puluis est, alloquatur pro te ter in die, super negotiis cauducis, quæ licet plurimi videātur momenti, nullius tamē sunt, quomodo magis deuinctus non eris maioribus beneficiis, quæ à Regina cęlesti, augustæ omnium quæ à Deo cōdita sunt, accipis? Illa pro te orat filiū Regem regū, quotidie, non semel, non ter, sed centes, & eo amplius, & super æternis bonis, ac salute, quæ infiniti est pōderis, ac momēti, hoc ne tibi parui pendendum? Sed quoties quotidie oret, quis dicat? *Non possumus dicere Dñs Iesus, nisi in spiritu sancto.* ait Paul. *Et nō sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis.* Sed à Deo id nobis prouenire debet, quoties ergo rectè cogitas, loqueris, vel operaris à Deo tibi hoc cōceditur, quod verò à Deo est, per Mariæ orationē tibi datur, sine qua nihil tibi boni est. Quantū ergo Mariæ debes? Quantū ei obstrictus eris? Certè si semel illa tui memoraretur,

Ioan. 5.

Simile.

1. Cor. 12.
2. Cor. 3.

Ephes. 2.

Cant. 6.

Bernard.

Iob. 9.

Psal. 138.

strum,

moraretur,

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

moraretur, ei nō faceres satis, si millies eius recordareris, quomodo ergo satisfacies tot eius orationibus, tot bonis ab ea receptis? Facilius enim stellas numerabis cæli, & arenas maris, quā à Deo tibi per Mariam collata beneficia.

Si inquiris, quo modo Mariæ satisfaciam? Respondeo, ad æqualitatem non potes, sed vt pro modulo tuo gratus sis, illud primo curandū tibi est, vt amore Mariæ arderes, & eā amatoriè prosequeris, vt solet vir foeminā vnicè dilectam. Dignū profectò Christiano negotiū, Marię cor sibi lucrari, ei placere.

1. Ioan. 3. D. Bernardinus à puero dicebat se amantem, amatoremq; pulcherrimę Virginis: erat verò illa Maria, sed ais, quę ei obsequia præstabo? Attende illud Ioannis: *Fratres non diligamus uerbo, neq; lingua, sed opere & ueritate.* Verbo tenus omnes affectos nos Mariæ dicimus, sed ostende mihi ex operibus affectum istum. Primū opus maximè Mariæ gratum frequentia sacramentorū est, dulcissimiq; oculis eū intuetur, qui corpus Christi suscipit: quia ubi est thesaurus eius Christus, ibi cor & oculi Mariæ sunt, imò & Patris, & vniuersę curiæ cælestis, quod esse non potest, sine maximo fructu eius, qui inspicitur: si enim cælestiū planetarum beneuolus respectus innumera bona in terra producit, herbas, fructus, capillos, metalla, quid nō efficiet in anima supercælestium planetarum aspectus iucundus?

Simile.

Secundū opus Mariæ gratissimū est recitatio rosarij, quod multis illa est attestata miraculis, maximè verò si attētē, & deuotē fuerit recitatū. Placet ei maximè Angelica salutatio, quam memor efficitur illius summę misericordię, cum in matrē Dei electa est. Tertiū est oratio D. Bonauenturę, quā ter, vel quater in die orare debes, vt te recipiat in filium, & seruum, & sit illa tibi mater, Regina, ac Domina.

Sed ais, quando multa fecero, vt Mariæ placeam, quę mihi erunt cōmoda? Multa per omnē modū. Primò prodest maximè animis omnino deperditis, & quasi desperatis, quas in matris honorē solet filius per Mariā sibi lucrifacere, vt omnes intelligāt, quanta ille faciat matris amore, sicut grauissima infirmitas peritissimo medico seruatur, & illius curatio eū peritissimū ostendit, ita sanitas reddi solet maximis peccatoribus per Mariā: experientia cōstat, grauissimos peccatores supplices ad Mariam

& de eius Rosario.

16

A Mariam accedentes facilè peccata superasse: in cuius figuram 3. Reg. 8. dicitur: *si fugerit populus tuus Israël inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agētes poenitentiam uenerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac, exaudi in cælo, & dimitte peccatū populi tui Israël, & reduce eos in terram, quam dedisti patribus eorū.* Est Virgo tēplum hoc, in quo peccatores orantes inimicos superant, & peccata exuunt. Sicut ergo Ruth messorum Booz sequitur, remanentescq; spicas colligit: ita Maria eos sibi colligere solet, quos reliqui sancti deserūt, quos confessarij corrigere non valent, & in hoc potentiam ostendit suam, & misericordiam, eos saluans, quos alij desperatos habent.

3. Reg. 8.

Rut. 3.

B Secūdò prodest maximè deuotio in Mariā, vt per eā obtineas bona tum spiritualia, tū temporalia, quæ à Deo obtinere aliis viis non potuisti. Vnde Anselmus ait. Multa petuntur à Deo, nec obtinentur: & petuntur à Maria, & obtinentur, non quia illa potētior sit, sed quia sic Deus eā decreuit honorare, vt sciant homines, omnia per ipsam obtineri à Deo, sicut vnicè dilecto solet Rex chirographa dare nomine suo subscripta, vt scribat, quæ ei placuerint & eis vtatur pro libito, sic Mariæ innumera alba (vt ita dicamus) chirographa data sunt, vt quę Dei sunt pro libito donet. Experiētia cōpertum ait Magister Abila, plures animas obtinuisse à Deo castitatem propter piū affectum erga Mariæ Conceptionem, & Annunciationem, cū luxurię vitio captiuę tenerentur.

Anselm. de laud. uirg.

C Tertiò prodest maximè, vt pretiosa tibi sit mors, quo nihil optabilius, licet enim aliquando deuenient hi, qui ad Mariam singulariter sunt affecti: eos tamen illa sic reducere solet, vt præclare vitam finiant, quod multis est agnitum experimentis, & ratio suffragatur, amici enim est amico in maxima succurrere necessitate, est verò hominis maximum discrimen in morte, & ideo tunc suis maximè Maria occurrit. Cuius rei memorabile nobis manibus suis scriptum exemplum reliquit beatissima Brigita in suis reuelationibus examinatis in Concilio Constantiensi per Cardinalem Turrecremata iussu Concilij, approbatiscq; ab eo. Fu t beata Brigita filius, cui nomē Carolus iuuenis ætate, ac moribus, militiæ deditus, qui ea in ætate mortuus est: anxia erat beata Brigita, de filij æterna salute, quam

Brigita.

hac

De singulari deuotione ad B.M. Virg.

hac visione Christus Dominus consolatus est. Vidit tribunal **A**
iudicis, & in eo Christū Dñm sedentem, ad cuius dexterā Ma-
ria mater erat: accessit de mon ad iudicium, & ait. Iuste iudex,
adeò iustus tu es, vt sperē me à te obtenturū, quod iustē petie-
ro, etiā si contra matrem tuam petā ego inimicus tuus, iniustē
illa mecū egit in morte Caroli in duobus, quorum illud primū
fuit, quod die vltima vitæ illius illa cubiculū eius ingressa est,
eiq; affuit in extremis laboranti, meq; illa die inde expulit,
nec vllō modo passa est, eò me ingredi, vt tentare Carolum
possem, qua in re manifestē vim intulit mihi, ius enim mihi à
te concessum est homines tentandi, maximè tamen postrema
die, qua vniuersum hominis negotiū conficitur. Iube ergo, ani-
mam illius in corpus redire, & per diē mihi concedatur, vt ten-
tē eum, quod si euaserit, mihiq; viriliter restiterit, saluus sit, nūc **B**
verò iure salutē consequutus nō est, sed iniuria. Secundo verò
mihi à matre tua irrogata iniuria hæc fuit, quod cū ego tanquā
apparitor debeā animas in iudicio præsentare, ac accusare, ma-
ter tua animā Caroli corpus exutam inter brachia recepit, ad
iudiciū tuum detulit, meq; iudicium intrare prohibuit, & eum
accusare, iudiciūq; sine parte actū est, quod contra omne ius
est. Respondit Maria, licet dæmon pater esset mendacij, ibi ta-
mē vera dixisse, quia corā veritate prima ageret, eamq; ea præ-
stitisse animæ Caroli beneficia præclara, eo quod ille in vita
eā summè dilexisset, omniq; die se illi cōmendasset, & in super-
summè eū lætatum de bonis Mariæ, & pro ea vitā fundere pa-
ratissimū, cumq; ille tanto erga eā affectu fuisset, debuit illa in **C**
morte illi adesse, & hæc in eū beneficia conferre: respondet iu-
stissimus Mariæ filius, mater mea in regno meo principatur,
nō vt alij electi, sed tanquā mater, Regina, ac Domina. & pro-
inde potest dispēfare in legibus à me latis cū iusta intercesserit
causa, iustissima verò fuit causa, vt cū anima Caroli dispen-
saret, sic enim honorādus erat, qui matrē meam tanto dilexif-
set affectu, & ea erat morte donandus, quare super hac causa
perpetuū silentium dæmoni indictum est, qua reuelatione in-
tellexit beata Brigita, filiū suum in cælesti regno cōmorari, ad-
iutrice Maria, propter ipsius in illam eximiam deuotionem,
eam ergo nos imitemur, vt simili fruamur beneficio, &c.

C O N-

A

CONCIO. Ad initiandos sacris Ordinibus.

T H E M A.

*Audite filij Leui, num parum vobis est, quod separauit
vos Deus Israël ab omni populo, & iunxit sibi, vt
seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis eorum
frequentia populi, & ministraretis ei. Numer. 16.*

B

X I M I A Nunc est lætitia triumphantis,
ac militantis Ecclesiæ, illa enim ædificatur vt
ciuitas, hæc ædificatur, vel conficitur ad mo-
dum corporis humani, quod incrementum
suscipit. De illa Psal. ait. Hierusalem, quæ ædifi-
catur ut ciuitas. De hac Paulus. In opus ministerij, in ædificationē
corporis Christi. Opifices autē vtriusq; operis nunc designan-
tur, quorum opera ædificium cælestis Hierusalē consumma-
tionem accipiat, & corpus mysticum Christi incrementum:
& ideò & cælestis, & terrestris Hierusalem exultat, Dæmo-
nes verò contremiscunt, ac pauent, quia in eorū damna nunc
ordinatur exercitus, & in eorum expugnationem equites ar-
mantur, & nobiles viri in ordinem referuntur equitum, ac ar-
mis induuntur lucis, vt contra principem tenebrarū pugnent:
quibus Ecclesia redditur: *terribilis ut castrorum acies ordinata.*
Simul verò ordinandi dignitatem suscipiunt, ac potestatem,
quæ humanum superat captum. Vt ista explicemus, opus
est gratia, &c.

Psal. 121.
Ephes. 4.

Cant. 6.

C

Ad reipublicæ rectam consistentiam duo necessaria sunt,
primum ordo totius reipublicæ cum Deo, secundum ordo
inter ipsos ciues, primum religio efficit, secundum autem
iustitia. Ad vtrunq; necessarij sunt principes, rectores, ac vt
ita dicam ordinatores, quorum opera ista ordinatio fiat, sicut
in domus structura necessarius est artifex, qui lapides, ac li-
gna ordinatè disponat. Principes sæculares ordinant popu-
lum, ac ciues inter se se media iustitia. Sacerdotū verò munus
est, popu-

C

est, populum ordinare cum Deo, ut illi subditus sit, ac legem eius seruet. Sed quid obsecro præcipuum in republica est, ordo ciuium inter se, an ordo eorum cum Deo? Planè potissimus est ordo cum Deo. Et ideò sacerdotale officium excellentius est omni sæculari potestate, nec ullus est princeps, qui sacerdoti valeat ullo modo conferri. Hinc est, quod videns Iethro Moy sen tota die audiētem, ac iudicantem populi causas ciuiles, agētemq; sæcularem iudicem, dixit ad eum: *Audi uerba mea, atque cōsilia, & erit Dominus tecum. Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur ad eum, ostendasq; populo ceremonias, ac ritum colendi, uiamq; per quam ingredi debeant, & opus, quod facere debeant. Prouide autem de omni plebe uiros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit ueritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis Tribunos, & Centuriones, qui iudicent populum: quibus auditis Moyses fecit omnia, quæ ille suggerat.* Reseruat sibi Moyses, quod maximum erat, docere scilicet populum legem Dei, & ritum colendi eum, sæcularia autem iudicia aliis committit.

Hinc etiam Paulus, cum selectissimos viros in sacerdotium eligendos docuisset, nec cito cuiquam manus imponendas, de iudicio sæculari agens, dixit: *Sæcularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum.* In quæ uerba Thomas ait, uocat contemptibiles illos, qui sunt sapientes in rebus mundanis per comparationem ad illos, qui sunt sapientes in rebus diuinis, quibus est reuerentia exhibenda, quia in rebus temporalibus non occupantur, ut solis spiritualibus vacent. Et hoc est, quod subditur: *Ad uerecundiam uestram dico. Secundum aliam literam, ad reuerentiam uestram.* Hæc Thomas. Hinc sacerdos non homo, sed Angelus appellatur. Vnde Malachias ait: *Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Vnde Dionysius capit. 12. ait. Nihil absurdum est, si Theologia pontificem nostrum Angelum appellat, qui & pro virili parte proprietatis Angelorum, qua ab aliis accepta aliis annunciant, sit particeps, & ad eorum similitudinem interpretandi, quantum homini liceat, accedat. Hinc

in Leui-

A in Leuitico dicitur: *Nullus hominum sit in tabernaculo, quando Pontifex Sanctuarium ingreditur, ut roget pro se, & pro domo sua, & pro uniuerso catu Israël.* Sed quo pacto nullus hominum ibi esse debet, cum sit ibi sacerdos, qui est homo? Planè quia ille non homo, sed Angelus est. Vnde litera alia ait, non erit homo cum ingredietur pontifex in tabernaculum. Sicut ergo in aliis naturalibus commutationibus accedit patiens ad agens, ut ab eo suscipiat alteram formam atque naturam: ita nunc ordinibus sacris initiandi accedunt ad Episcopum, ut hoc ordinis sacramento suscepto mutantur in Angelos, non natura, sed gratia. Et sicut agens applicatur passio, ut ista fiat commutatio, ita per impositionem manus pontificis commutatur homo in Angelum, quia ubi Episcopus manus suas statuit, ac ponit, ibi Deus manus quoque applicat, & gratiam tribuit. Benedictus Deus, qui dedit potestatem talem hominibus. Mirabilis profecto potestas illius manus est, quæ contactu suo spiritum Dei tribuit, utilis supra modum manus, quæ tantos ministros Ecclesiæ perficit, quæ caelestem vim confert. Posuerunt Apostoli manus super Stephanum: Sixtus super Laurentium, & prodire inde duo Ecclesiæ lumina Stephanus, & Laurentius. Imponit nunc Episcopus manus super vos, & prodibunt Angeli pacis multi, qui corpus Christi conficiant, qui peccata remittant. Nec solum potestas, ac dignitas datur hac manus impositione, sed & diuina gratia, qua homo diuinæ naturæ consors efficitur, ac Deus dicitur. Sicut enim per manus impositionem Apostolorum olim gratia, & Spiritus sanctus dabatur uisibiliter, ita & nunc licet inuisibiliter. Hanc potestatem emere uoluit Simon Magus pecunia, & periit. Donum etenim Dei hoc est, quod pecunia non possidetur, quia maius est omni pecunia, maius omni potestate.

Sed opere pretiū erit, discurrere nūc per uniuersos gradus, ac ordines, ut quæq; admoneamus officij sui. Primus ordinandorum gradus est eorum, qui solū suscipiunt primam tonsuram, quæ non est ordo, sed dispositio ad ordines, est ianua ordinum, est primum signum, quo Dei ministri signantur.

C 2

Vnde

Exod. 18.

1. Cor. 6.

D. Tho.

Malac. 2.

Dionys.

Leuit. 16.

Acto. 8.

Hugo.

Vnde ait Hugo, primum signaculum cleri corona est. Sicut enim ferro signari solent oues, ut ad hunc, vel illum pertinere noscantur, ita tonsura prima signat Deus oues suas, ut sciatur ministros eos Dei esse, qui signum hoc habent. Et ideo hinc titulum, ac nomen usurpat uniuersus status Ecclesiasticus, omnes enim clerici appellantur. Hic designatur, ac ostenditur eis, quod sit eorum patrimonium, quia Deus est. Vnde Clemens Papa (& refertur in c. tales 23. distinct.) ait, enumeratis omnibus ordinibus, omnes clerici vocantur, id est sortiti à nomine clericos, quod est fors, quia Deus fors est eorum, & ipsi Dei. Noluit Deus, ut illius ministri in veteri lege partem acciperent terræ promissæ, nec sortem ullam inter filios Israël, sed sub sua tutela eos recepit. Vnde dixit Dominus ad Aaron: *In terra eorum nihil possidebitis, neque habebitis partem inter eos, ego pars, & hereditas tua in medio filiorum Israël.* Quid ergo putandum est in lege gratiæ exigere à Christi ministris. Audi, quid tibi Episcopus dicat, quidq; ipse dicas, cum primam tonsuram suscipis: *Dominus pars hereditatis meæ.* Hinc colligere oportet, quàm alienus debet esse animus eius, qui ordines suscipit, ab effectu terrenorum, quaq; animi puritate, quâ munditia cordis, & qua intentione ad ordines suscipiendos accedere, ut Deum possideat, ut ei adhaereat, eiq; ministret: non ut beneficia consequatur, non ut præstimaonia obtineat, non ut honores acquirat. Qui enim hæc intendit, fur est, & latro, non intrat per ostium. Ostium ad omnes ordines prima tonsura est, in qua dicis Deum partem, & hereditatem tuam, per hoc ergo ostiū intra in alios ordines, ut te Deus suscipiat in suam partem, ut hereditas ipse sis Dei, sicut ille tua.

Num. 6.

Acto. 18.

Sed silentio prætereundum non est, quod corona insignitur homo, cum Dei minister designatur. Olim ut patet ex c. 6. Numer. & ex Actibus Apostolorum, cum Nazareus Deo se offerebat, ac vouebat, capillos nimium crescere sinebat, qui in voti fine scindebantur, & in ignem proiciebantur sacrificij, quo completum votum ostendebatur. Tunc quidem capilli euellere permittebantur, quia omnia erant sub velamine, & figura. Nunc capilli tolluntur, ut perfectionem legis gratiæ.

A gratiæ agnoscamus, qua cōpleta omnia vota sunt, & tãquam voto completo capilli auferuntur. Vfus verò iste coronæ à principe Apostolorum initium habuit, ut signaret exteriori signo Dei ministros, & ut corona insigniret quasi reges, de quibus singulari ratione illud accipitur, regale sacerdotium. Et ut Christi coronam spineam in se referant. Demum ut clerici admoneantur, quod sicut capilli ab eis auferuntur superflui: ita ab anima tollere debent superfluas mundi curas, accogitationes. Hæc capillorum abscisio in anima fieri debet primum, & deinde in capite, quod eius sedes est. Vnde Gregorius, caput tondere est, cogitationes superfluas à mente refecare. Sicut ergo cum vas consecratur, ut in altari deseruiat, ab omnibus vñibus prophanis separatur, & nullibi, nisi in altari deseruiat: ita cum ordinibus initiaris, puta te Domino consecratum, ut nihil aliud cogites, aut agas, nisi quæ Dei sunt. Tibiq; dictum puta illud Pauli: *Tu autem o homo Dei, hæc fuge, sectare uerò Iustitiam, Pietatem, Fidem, Charitatem, Patientiam, Mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende uitam æternam, in qua uocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.* Expendendum est verbum illud: *Homo Dei.* Sicut enim dicis calicem Dei, ita homo Dei dicitur, qui Deo dicatus est, qui pars Dei, & hereditas eius est. Qui huiusmodi est, fugiat mundi deliramenta, sectetur uerò iustitiam, quia cōfessus est bonam confessionem coram multis testibus: bona confessio illa certe est, qua dicis: *Dominus pars hereditatis meæ.* Tene ergo opere cōfessionem istam, quam coram multis testibus fecisti.

Iam de quatuor minoribus ordinibus agendum est, qui sacramentum sunt, & gratiam conferunt, & ideo in gratia suscipi debent, simulq; characterem imprimunt. Inter hos infimum gradum tenet ostiarius, qui in veteri lege dicebantur ianitores, & editui. Huius munus est, Ecclesiæ ianuas claudere, ac aperire, dignos in eam admittere, excommunicatos repellere. Ad eius curam pertinet thesauros Ecclesiæ custodire, thesaurarius enim ostiarij coadiutor erat. Ex quo dignitas huius ordinis apparet, cum ad illum pertineat officium thesaurarij, qui nunc in Ecclesiis cathedralibus magni habentur.

C 3

Huius

Gregori

1. Tim. 6.

2. Pet. 23.

A Huius ordinis ministerium Christus exercuit, cum flagello facto expulit ementes, ac vendentes de templo, quæ tanta vi-
 10. m. 2. fa est potestas Phariseis, vt dixerint: *in qua potestate hæc facis?* Virtute verò excellere is debet, qui indignos à templo eijcit, & talis eius vita, vt ipse excludi non debeat. Huic ordini proximus est lectoris ordo, ad quem pertinet Prophetias, & diuinam scripturam fidelibus legere in eorum consolationem, & chatecumenos docere rudimenta fidei. Et ideo ei traditur scripturæ liber, ac dicitur: *Accipite, & estote uerbi Dei relatores.* Vocabantur lectores præcones, & proclamatores. Hoc officium præstitit Esdras vt dicitur *Neem. 8.* Qui super suggestum perlegit legem audiente omni populo. Sed quod magis est, hoc munus præstitit Christus Dominus, vt Lucas refert, cum ingressus Synagogam accepit librum, & legit illud *Isaia: spiritus Domini super me, eo quod unxit me.* De his lectoribus multa sancti dicunt, illud præcipue, vt curent earum virtutum exempla in se præbere, quæ in scriptura lecta aliis proponunt. Et ita Cyprianus laudibus concelebrat lectores, quos ipse ordinauit, qui prius Christi cōfessores fuere in tormentis. Et ait Cyprianus, optimus profecto lector ille in suggesto apparet, qui paulo ante carcere, ac equuleo Christum confessus est, æquum est à fidelibus vocem illam audiri, quæ Christum in tormentis confessa est.

B Tertius ordo est exorcistarum, quorum munus est demones pellere à corporibus hominum. exorcismis, ideo liber exorcismorum eis traditur. Salomon adinuenit exorcismos ad pellendos demones, vt author est Iosephus lib. 8. Antiquitatum. ca. 2. Et sic in lege veteri exorcistæ erant, vt inuuit Christus Dominus apud Lucam, cum ait. *Si ego in Beelzebub eijcio demonia, filij uestri in quo eiiciunt?* Filios eorum exorcistas appellat. Hoc exorcistæ officium sapissimè præstitit Christus eiiciens innumeros demones ab humanis corporibus. Et hoc fuit, quod gentes in admirationem rapuit, cum viderunt earum deos subici exorcistis, & ab idolorum statuis, ac hominum corporibus eos pelli Christi virtute. Qua in re duo manifeste apparent. Primum, quanta virtute is præditus esse debet, qui super demones potestatem acci-
 10. m. 3. **C** pit, debet

A pit, debet enim eos à corde expulisse proprio, vt ab aliorum corporibus rectè expellat: Debet ieiunio, ac oratione excellere, quia est genus demoniorum, quod non eiicitur, nisi in oratione & ieiunio, vt Christus ait. Cauendum verò est exorcistæ, si iustus non sit, ne ei contingat, quod improbis exorcistis, de quibus in Actibus Apostolicis dicitur: quod cum vellent demonem pellere, insurrexit in eos, & nudi, ac vulnerati effugerunt. Secundum hinc colligendum est, quàm sit debilis redditus demon per Christum, cum Ecclesia pueris potestatem concedat pellendi demones, cum eos exorcistas facit. Qua in re impletur mirabile illud, de quo Dominus ad Iob ait. *Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillistuis?* Illud dicitur planè demon quasi aui ligata, quam puer manu tenet, quæ cum auolare vult, non potest, quia filo continetur. Ligatus etiam traditur ancillis, id est, animabus fidelium, & pueris minimis, quibus pellendus traditur. Et hoc est miraculum perpetuum in Ecclesia relictum, cum alia non sunt. Videmus enim in effectibus aliquid latere in humano corpore, cum illud demon possidet, quod vim superat humanam, illud autem Christi nomini cedit, ac subiicitur: quo illius diuina vis comprobatur vt miraculo. Ita Beatus Cyprianus aduersus Demetrianum, & Lactantius Firmianus contra gentes. Quartus, ac superior ordo est acolytorum, quibus traditur candelabrum cum cereo, & deinde vrceolus, quia eorum est munus sacerdoti deferre in Missæ sacrificio, luminaria deferre, & vinum & aquam tribuere. Hieronymus ad Nepotianum ait. Si te acolytus sequitur, non ornetur veste, sed moribus, lucernæ enim ardentes in eorum manibus esse debent, quibus sic luceat lux eorum, vt glorificetur pater eorum cælestis. Hoc munus in lege fuit veteri, nam in Exodo dicitur: *Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiectis lignis.* Et in lege gratiæ illud munus præstitit Christus Dominus, cum ait. *Ego sum lux mundi.*

De maioribus ordinibus iam dicendum est. Quorū primus est subdiaconorū. Qui adiutores diaconorū sunt, & ministri sacerdotis in altari. Eorū munus est epistolam legere, & alia

Matth. 17.

Acto. 19.

Iob. 40.

Cyprian.
Lact an.

Hieron.

Exod. 27

Ioan. 9.

præstare, quæ ad sacrificium Missæ pertinent. Initiatur verò per traditionem vacui calicis, simul cum patena: quæ recipit de manu Episcopi, cum instrumenta minorum ordinū suscipiantur de manu Archidiaconi de mandato Episcopi. Hi Subdiaconi olim deferebant Epistolas Episcoporum ad Episcopos, vel Ecclesias, & ad martyres, cum tenebantur in custodiis, ut ait Cyprianus lib. 2. c. 10. Hoc munus fuit in vetere lege, & dicebantur Nathinei, id est, in humilitate Domino seruietes: de quibus dicitur 1. Esdr. 1. Hoc officium Christus præstitit, cum præcinxit se lintheo, & lauit discipulorum pedes. His ministris iam dicitur: *Mundamini, qui fertis uisum Dñi. Cubicularij Dei sunt, qui Deo proximè in altari deseruiūt, & ideo puritate mentis, ac corporis excellere oportet, quo circa votum implicitū castitatis emittitur, cum hic suscipitur ordo.*

Diaconi verò superiores sunt, quorum ordinatio exprimitur traditione libri Euangeliorū, simul cum impositione manus, quæ significat gratiæ plenitudinem, quam impositionem manus non accipit Subdiaconus. Nam Diaconus, ut ministret quædam sacramenta absente sacerdote, habet eam copiā gratiæ & potestatis, quæ extenditur ad alios sanctificandos. Cuius actus secundarius est cantare Euangelium. In lege veteri Leuitæ dicebantur. Cū his Apostoli munera sua diuiserunt, & septē viros elegerunt plenos Spiritu sancto, ut ministrarēt mensis, non tantum mensis pauperum, ut quidam aiunt, sed præcipuè altari, ut patres exponunt. Ita Chrysostr. hom. 14. Beda, & alij. De qua re vide Doctorem Henricum libr. 10. summe c. 2. De Diaconis Clemēs epist. 1. ait. Sunt Diaconi Episcoporum oculi cum verecundia oberrantes, & circumlustrantes actus totius Ecclesiæ. Hoc munus præstitit Christus in Cœna, quando distribuit corpus, ac sanguinem discipulis, & cum excitauit eos ad orandum. Diaconorū verò exemplar fuere Stephanus, & Laurentius, quos imitari debent Diaconi in vitæ puritate, in fortitudine, ac misericordia. Iam de ultimo ordine sacerdotum dicendum est, qui est supremus: nec enim est octauus ordo Episcoporum, ut quidam putauerunt, quia quantum ad Missæ sacrificiū nihil amplius habet quam sacerdos. Noua ergo potestas Episcopo datur: & ideo

Cypria.

1. Esdr. 1.

Apo. 6.

Chrysostr.

Beda.

Henric.

Clemens.

Luce. 22.

A ideo habet ordinis præminentiam, & supremum gradum sacerdotij, & ideo dicitur summus sacerdos, & pontifex. Idem verò character sacerdotis per quandam extensionem fit magis perfectus. Dicitur verò presbyter sacerdos, id est, senior, non propter annos, sed propter sensus canos. Dicitur sacerdos, id est, sacra dans, vel sacer dux. Sicut autem Episcopi succedunt Apostolis: ita sacerdotes septuaginta duobus discipulis electis in Apostolorum adiutores: sicut Moyse dati sunt septuaginta adiutores. Christus officium hoc præstitit in cœna, & in Cruce, factus sacerdos secundum ordinem Melchisedech offerens semetipsum patri. Eius autem personā agit, & repræsentat sacerdos offerens Christū in Missa. De sacerdotis dignitate, officio, ac sanctitate plura à nobis dicta sunt in alia huius tomi concione, & in secundo tomo nostrarum concionum concione prima propè finem.

De sanctitate, quæ in sacerdote esse debet, plura Chrysostr. lib. de sacerdotio. Sæpius in lege à sacerdotibus veteris legis sanctitas exigebatur, quid ergo exigetur à sacerdotibus nouæ legis? Illi umbras tractabant, arcam, vassa templi, altare, & alia similia, at sacerdos nunc corpus Christi consecrat, manibus contrectat, sumit, & aliis sumendū tradit. Vnde (ait Chrysostr.) puriores esse debent radiis Solis. Et sacerdos fax accensa in medio populi, & petra salis esse debet, qua fideles illuminentur, & cuius contactu vitæ gustū percipiāt.

C Sibi dictum putet sacerdos illud, quod sacerdoti Paulus dicit: *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, & grauitate.* Sacerdos cor, ac stomachus fidelium est, ait Chrysostr. & ideo, sicut bona, & mala cordis, & stomachi in vniuersum corpus diffunduntur, ita bona, vel mala sacerdotis in vniuersum populum. Certè sacerdos sanctus esse debet: & ita excedere reliquos fideles virtute sicut dignitate. Ponderus enim sanctum, quo ea, quæ in templo offerebantur, ponderabantur, maius erat, quam prophanum, ut nobis Deus innueret, virtutes sacerdotis maiores esse debere quàm aliorum. Et hoc est, quod nos Ecclesia docet, cū ait. *Sacerdotes Domini incensum & panes offerunt Deo, & ideo sancti erunt Deo suo.* Timorem, ac tremorem incutiunt verba ista,

C 5. dum.

Nume. 11.

Chrysostr.

Tit. 2.

Ad initiandos .

dum non bonitatem tantum, sed & sanctitatem à sacerdotibus exigunt. An non paueam, cum videam, peti à me sanctitatem, cum vix habeam bonitatem? Sacerdos, non oblatio, sed holocaustum esse debet, quod in Dei honorem omnino absumebatur. Sæculari satis est, si oblatio sit, in qua pars Deo tribuebatur, pars sacerdoti, pars offerenti, quia illi parcit Paulus, si in terrenis occupetur, at sacerdos totus Dei esse debet, absumptus igne cælesti, sanctus deniq; . Sed ais, nimium à me exigit Ecclesia, dum me sanctum vult, quæ ratio est, vt id à me postuletur? Audi Ecclesiæ rationem, & videbis, quam iustè Ecclesia sanctitatem postulet. *Incensum*, inquit, & *panes offerunt Deo*. Sed quod nam est hoc incensum? qui panes? Non sanè offert duntaxat incensum materiale, & panes propositionis, sed orationem, ac Christum, qui panis est viuus, quæ offert in Missa Patri. Sacerdotis munus est orare pro populo vniuerso, imò pro toto mundo, & illius bono, pro viuus, ac defunctis, pro peccatoribus, ac iustis, pro omni deniq; necessitate. Ne autem oratio arida sit, aut ieiuna, offert diuinum sacrificium infinite Patri gratum. Nunc ergo ait Chrysostr. qui legatus esse debet apud Deum, & aduocatū agere pro ciuitate, pro regno, pro vniuerso mundo, qui obtinere à Deo vult remediū malorum omnium, qualis debet esse? Nō mihi satis ad hoc videtur Moyse, & Eliæ fiducia: plusquam Moyse, plusquam Elias esse debet. Licet enim Moyse obtinuerit bona oras pro Israël, & Elias clauerit, ac aperuerit cælum oratione sua, tamen sacerdos non vni populo bona precatur, sed toti mūdo, omnium hominum patrē agit, & tanquam filiis bona à Deo obtinere contendit. Et deinde manibus suis contrectat Christum, verbis cōsecrat, & Patri offert. Sicut Moyse dixit Deus, porta vniuersum hunc populum in sinu tuo, eiusq; curam gere, ac si eum genuisses, age illorum patrem, quod ille pondus grauissimum iudicauit, ac de eo apud Deum conquestus est: ita sacerdoti, cum id suscipit munus, dicitur, attende, quod pater efficeris vniuersi mundi, quod omnium hominum curam gerere debes, pro omnibus orare, pro omnibus sacrificiū offerre, Dei manus tenere, ne vindictam de mundo sumat. Sed quo pacto id aget, qui Dei amicus non est? Quomodo id præstabit,

1. Cor. 7.

Chrysostr.

Num. 11.

De sacerdotio in Missa nostra. 22

- A** stabit, qui indiget alio, vt pro se oret, qui orare nescit? Cū verò tempus rationis aduenerit, & tibi dicatur, quia tu non orasti, vt orare debuisti, ideò famæ, bella, pestilentiæ, peccata, ac mala inundauerunt, tunc sacerdotij onus senties, videbisq; impar tuis humeris onus à te assumptum. Non ergo mirum si à sacerdote sanctitas exigatur, cui tale committitur munus. Oremus ergo omnes, & singulari ratione orate vos sacris initiandi, vt digna præstetis muneribus vestris, qui primam tonsuram suscipit, oret, vt in Dei peculium recipiatur, nec aliud præter Deum querat: qui ostiarius, ne clauis suscipiat ad pellendos indignos ab Ecclesia, & ipse indignus maneat. Qui lector, ne aliis legat, sibi non legat, factus cymbalum tinniens.
- B** Qui exorcista, ne ab aliis pellens dæmonem, à se non pellat, & ab anima sua. Qui acolytus ac luminaria deferens, ipse fit in tenebris. Qui Subdiaconi, Diaconi, ac Sacerdotes, ne in iudicium Christi corpus suscipiant, &c.

CONCIO.

De sacerdotio, cum primum Missa celebratur a sacerdote.

THEMA.

Mundamini, qui fertis vasa Domini. Isa. 52.

RANTO Interuallo excedūt sacerdotes legis gratiæ sacerdotes veteris legis, quāto gratia legem, veritas figuram, corpus vmbra, ad illos dicitur: *Mundamini qui fertis vasa Domini*, ad hos mundamini, qui estis vasa Domini: hi enim verè portant Deum in corpore suo facti tēplum Dei si verò tanta exigitur munditia ab eo, qui fert vas Dei, quanta ab eo

1. Cor. 6.

ab eo petenda, qui Deum ipsum defert corpore & animo? In ter puras creaturas beatissima Virgo purior extitit, vt Deum intra se conciperet, & in purissimis visceribus Deū consecra- ret, verè enim *domum Dei decet sanctitudo*: post illam verò sa- cerdotibus puritas indicitur, quòd Deū quotidie in corpore portāt, post hos omni fideli, qui aliquomodo sacerdos est, & Deū inhabitantem habet in se, cū diuina participat sacramen- ta, hac ergo puritate omnes indigemus, quæ per gratiā effici- tur, quam Mariæ intercessione nobis dari exoremus, cui per- similes sunt sacerdotes, quia sicut illa verbo Deū consecrauit in castissimis suis visceribus, sic illi verbo conficiunt corpus Christi: aderit nobis libētissimè, vt in sacerdotij honorē aliqua dicamus, vt verò eā magis deuinciamus, dicamus Aue Maria.

Cū Isai. c. 52. de Christi aduētū manifestè loquutus fuis- set, potius Euangelistā agens, quā Prophetam, dicens: *Reuela- uit Dñs brachium sanctū suum in conspectu cunctarū gentium, & uidebunt omnes fines terræ salutare Dei nostri*: subiūgit: *Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere, exite de medio eius, mūdāmini, qui fertis uassa Dñi*. Vbi Hierony. Licet verba ista Iudæi intelligāt de exitu à Babylonica captiuitate, sed nos de Apostorū omniumq; Sāctorum intelligimus choro, quibus præcipitur, vt recedāt à Hierusalē, vt doceāt omnes gētes, & baptizent eos in nomine Trinitatis. His ergo dicitur, mūdā- mini, qui fertis uassa Dñi, qui eius sacerdotes estis, sanctificate vos metipfos, qui Christū portatis. Aptissima verba ista sunt nouo nostro sacerdoti, de cuius dignitate hodie dicendū no- bis est. Tria ergo dicēda sunt, primum de Christi sacerdotio, quomodo ille summus sacerdos est: secundū de sacerdotio le- gis gratiæ, quod participatio sacerdotij Christi est: tertium de sacerdotio largè sumpto, quod in omni fideli inuenitur, & de omnium istorum puritate, dignitate, atq; præstantia.

De primo, quod Christus Dñs sacerdos sit ostēdit & auto- ritas & ratio: authoritas sepissimè Heb. 4. *Habemus Pontificē qui penetravit cælos, Iesum filiū Dei*. & Psal. *Iurauit Dñs, & non poenitebit eū: tu es sacerdos in æternū secundū ordinem Melchise- dech*: quæ verba Paul. Hebr. 6. & 7. de Christo ad literā dici multis ostēdit, iurauit ergo Dominus, non solum affirmauit, sed

A sed iuramento confirmauit, quod Paul. Hebr. 8. notat in solo Heb. 8. Christo factum, vt firmitatem, & perpetuitatem sacerdotij eius ostenderet, quod enim iuramento confirmatur, firmitus est. Et nō poenitebit eum: nō mouebitur poenitētia. 1. Reg. 15. 1. Reg: 15. Porro triumphator in Israël non parcat, & poenitudine nō flectetur: quod si more humano loquens aliquando dicitur poenitere, vt quod eodem capite dicitur: *Poenitet me quod constituerim Saul Regem, & poenitet me fecisse hominem*: quia opus mutat, non affectum, quodq; taliter se gesserit homo, rex, vel sacer- dos à Deo cōstitutus, vt si poenite- tia in Deum cadere pos- set, poeniteret eum, quod constituisset Sacerdotes, aut Reges, quia indignè se gerunt in munere: tamen quod Christum sa- cerdotem constituerit, nunquam poenitebit eum. Quoniam verum est, quod ille testatur: *Ego, quæ placita sunt ei facio sem- per*. Multi verò sacerdotes sunt, de quibus meritò dici posset poenitet me fecisse hunc sacerdotem, qui omnino sacerdotio indigni sunt. Addit: *Tu es sacerdos in æternum*: quia vt dicitur Hebr. *Alii sacerdotes morte prohibebantur permanere, sed Christus eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdo- tium: unde & saluare potest in perpetuum accedens per semetipsum ad Deum, semper uiuens ad interpellandum pro nobis*. Dicitur ve- rò Christus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, quia vt latè ostēdit Pau. Heb. 7. multis rationibus Melchisedech Hebr. 7. typū gessit sacerdotij Christi. Primo nominis interpretatio- nē applicat Christo, quoniā Melchisedech secundum vim He- bræi idiomatis significat regem iustitiæ, appellatio etiam lo- ci, in quo ille regnabat, conuenit Christo, quoniam rex erat Salem, id est rex pacis, in super ille erat sine patre, matre, & ge- nalogia, sine principio & fine, non quod his ille caruerit, sed quod horum scriptura non meminit, quia Christus æternus, & sine generatione communi hominum prodiit in mundum, & ille benedixit Abraham, vt maior, & ab eo decimas acce- pit, quia Christus omnibus præeminet: & tandem addit D. D. Tho. Thom. in officio corporis Christi aliam Christi, & Melchi- sedech conuenientiam, dicens: *Sacerdos in æternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech panem & uinum obtulit*. Sicut enim ille panem, uinumq; Deo oblatum dedit Abra- ha, sic

Psal. 92.

Isa. 52.

Hieron.

Hebr. 4.

Psal. 109.

Hebr. 6. & 7.

De Sacerdotio

hæ, sic Christus Dominus sub speciebus panis & vini nobis **A** dat carnem & sanguinem. Ratione verò ostēditur hoc Christi sacerdotium, sacerdotis enim officium est inter Deum & populum mediatorē existere, preces & hostias populi Deo offerre, Deum placare, ab eo bona cuncta obtinere populo, quæ omnia Christus plenissime exequutus est. Vnde Paul. *Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Sed quomodo hoc officium Christus expleuerit ostendit Paul. Hebr. 5. vbi postquam induxit illud Psal. *Tues sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech,* addit: *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad Deū, qui posuit illum saluum facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis offerens exauditus est pro sua reuerentia: & post pauca: Et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, appellatus à Deo pontifex secundum ordinem Melchisedech.* Dies carnis appellat Paulus, dies quibus in carne passibili fuit, maximè verò tempus passionis, quo sacrificium illud obtulit, quo factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ: tanto verò affectu orauit, qualem exprimit, cum dicit: *Cum lachrymis, & clamore ualido.* Cor enim eius transfixum erat plusquam manus & pedes, & igne amoris consumptum, & sic quæ voluit obtinuit, vt omnia poneret pater in eius manibus, sicut in manibus Ioseph fratrum negotia, & omnibus, qui ei obediunt, est salutis causa, prius enim soli fulgor, igni calor, mari aqua deficiet, quam Christi gratia, & auxilium iis, qui ad eum acceferint. En primum sacerdotem legis gratiæ, cuius primum sacrum fuit, quòd in Crucis ara celebratū est, cui conformari debet sacerdos interiori corde, sicut exteriori conformatur veste, iis enim indumentis induitur sacerdos sacra facturus, quibus in passione sua Christus indutus est, cum ergo imitetur affectu, quē repræsentat exteriori veste, accedat corde ignito, charitate ignea, summo Dei gloriæ desiderio, intimo affectu ei iungi desiderans, charitate in fratres maxima, eorum compassus miseris, vt à Deo obtineat omnium remedium malorum.

Quanta etiā puritate sacerdos hic noster primus sacrificaturus

in Missa noua.

24

A turus acceferit, ostendit Paul. Hebr. 5. *Talis decebat ut esset nobis pōtifex, sanctus, innocēs, impollutus, excelsior cælis factus, &c.* Sacrificij verò eius effectū, reconciliationem videlicet mūdi cū Deo, & omnium eorū, quæ postulauit obtentionē ostendit Coloss. 1. *In ipso cōplacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare sibi omnia.* Et iterum: *Vna oblatione consummavit in æternum sanctificatos.* Tandē ipse est per se ipsum sacerdos, alij propter ipsum, vt mox ostendemus.

Iam secundū nobis pertractandum restat de sacerdotibus scilicet, legis gratiæ. Christus Dominus sacerdos est, & vnus sacerdos, sicut vnus mediator, sed num solus? Absit; eius nomine Iob ait: *Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.* Omne bonū Christi nostrum est, nec aliquid est in eo adeò magnum, cuius nos participes, & confortes non faciat: ipse Deus, nos dii: *Ego dixi dii estis: ipse filius Dei, & dedit eis potestatem filios Dei fieri: ipse Patri gratus, in quo mihi bene cōplacui, nos similiter grati, gratificauit nos in dilecto filio suo.*

B Ipse Dñs omniū, nos similiter: vnde Paul. *Omnia uestra sunt.* Ille sacerdos, nos sacerdotes, dicat hoc Petrus: *Ad quem accedentes lapidē uiuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autē electum, & honorificatum, & ipse tanquam lapides uiui, super edificamini domos spirituales sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.*

C Sed hoc interest inter sacerdotium Christi, & aliorū, quod ille per se ipsum sacerdos est, suis meritis mundum reconciliauit, exauditus est pro sua reuerentia, nos verò, non propter nos, sed propter ipsum & sacerdotes sumus, & exaudimur, quòd notat Paul. Hebr. 7. cum ait: *Accedens per semetipsum ad Deum.* Nos per Christum Dominum nostrum, ille per se metipsum. Vnde in omnibus sacerdotibus ille sacerdos est, & omnes vnū sunt in ipso, quia eius virtute & meritis obtinent. Sed qualia quantaq; operentur, & audeant sacerdotes Ecclesie Christo innixi videamus: & cum eorū munus sit populum Deo reconciliare, id primo efficiunt baptismatis sacramento, & confessionis, quibus peccator Deo reconciliatur poenitentia verò sacramentū ab illis solum administrari potest, cuius rei dignitas tanta est, vt verbis nullis explicari possit.

Concede-

Heb. 5.

Hebr. 5.

Coloss. 1.
Heb. 10.

Iob. 31.

Psal. 81.

Ioan. 1.

Matth. 17.

Ephes. 1.

1. Cor. 3.

1. Pet. 2.

Heb. 7.

De Sacerdotio

Hebr. 9.
Matth. 16.
Psal. 50.
Psal. 81.
Matth. 9.
Hester. 2.
Eccl. 46.
simile.

Concedebatur vt maximum sacerdoti summo legis veteris, vt Paul. ait ingredi semel in anno in Sancta, vt oraret pro peccatis populi. Sed omni sacerdoti legis gratiæ dicitur: *Quodcumque solueris super terram erit solutum & in cælis.* Et ille sapissimè loquitur ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, quibus verbis auditis impletur illud Psal. *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiã, & exultabunt ossa humiliata.* Sed vt huius rei magnitudinem perpendere valeamus, interrogemus modo sacerdotem, quæ tanta hæc audacia tua, vt Dei offensas remittas? Quis enim mihi illatas iniurias remittere posset, nisi ego met? Quis in terris visus est amicus adeò intimus, ac amicissimus, vt dicere valeat, amico meo alapam dedisti, cum ligno percussisti, eius patrem occidisti, ego remitto tibi omnes has amico illatas iniurias? Et tamen confessarius auditis innumeris Dei offensis, ac grauissimis fidenter loquitur, dicens: Remitto eas tibi, & absoluo te. Quis potest remittere peccata nisi solus Deus? Num Deus sacerdos est? Est certè: *Ego dixi dij estis.* Mira profectò dignitas, benedictus Deus, qui dedit potestatem talem hominibus. Nec verò id solum sacerdotes efficiunt, sed & vniuersos Dei thesauros distribuunt, gratiam conferunt, virtutes donant, quibus animæ orientur, in eorum potestate est triclinium Asueri Hester 2. in quo omnium virginum ornamenta sunt, in quo omnis lapis pretiosus in ornamentum sponsarum Dei, super omnia bona Dei constituti sunt. Si maximum duxit Ecclesiasticus de Samuele, quod duos inungeret reges Israël, quantum est quod sacerdoti conceditur, innumeros vngere in reges cæli oleo illo, quod ex pingui oliua prodiit, quæ fuit in domo Dei? Insuper verbo suo cælum aperiunt, eius sedes bonaq; distribuunt, verboq; suo cæli reges homines faciunt, maxima profectò illa censeretur dignitas, si homini à Deo concederetur super terram potestas, vt verbo suo Comites, Marchiones, Duces, Reges, Imperatoresq; crearet, & huic diceret tu esto Rex Galie, illi esto Rex Hispanie, illi Italie, & continuo fieret. Sed quæ potestas ista si cum sacerdotis potestate conferatur? Ille enim potestatem habet super regna terræ, sed quid hæc? An non granum sinapis? An non punctum breue? An non exiguus puluis? Super nihilum

A

B

C

in Missa noua.

25

Hierc. 4.
Psal. 148.
Exod. 32.
Psal. 50.
Psal. 149.

nihilū potestas illa est: *Aspexi terram, & ecce uacua erat, & nihil, loquitur Propheta.* At Sacerdotis potestas super omnia regna cælorum est super terram uiuentium, super mansiones Dei, quæ verbo suo donant hominibus. Insuper qualis esset creaturæ potestas, cui (si fieri potest) concederetur, verbo suo mundum creare de nihilo, imo innumeros mundos, de ea diceretur ac de eo: *ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt.* Sed adhuc hæc potestas sacerdotis potestati collata minima reperietur, maius enim & excellentius opus est peccatoris iustificatio, filij Dei generatio, quæ noua creatura est, quæ mundi vniuersi opificium.

Verum non hæc sola sacerdotis potestas est, nec verò maxima, alia est enim eius potestas huius fundamentum super Christi corpus verum, quæ vasis eius est, quam declarauimus super corpus Christi mysticum, quam, vt perspicere aliquomodo valeamus, notandum, sacerdotis esse Deo placere, interponere sepem, stare oppositum Deo, ne dissipet terram, & absorbeat eam, hoc verò oratione & obsecratione perficere debet, qua Dei manus ligatas tenet, ne percutiat terram, vt ei dicatur, quòd Moyse: *Dimitte me ut irascatur furor meus in eos,* & ille ait: *Non dimittam te.* Magna planè orationis vis, sed ne forsan audiat, quod audiuit Hieremias noli orare pro populo hoc non exaudiam eos: datur, concediturq; sacerdoti sacrificium Deo offerre, quo oratio iuuetur, nec sola sit, ac ieiuna, vt tanta obtineat. Sed quod est sacerdotis sacrificium? Nū agnus? Nū bacca ruffa? Nū vitulus, aut aries? Sacerdotum priorum hæc erant sacrificia, hæc eorum holocausta: *Sed holocaustis non delectaberis, & sacrificium, & oblationem noluisti.* Per se enim illa grata esse Deo non poterat, quid enim illa cū Deo? Nū de bobus cura est Deo? Vnde loquitur ille: *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?* Nunquid placabitur in millibus arietum? Veniat ergo sacrificium, quod omnino reicere non valeat Deus, quod despiciere non possit, in quod omnino respicere teneatur, quod ad se pertinere negare non possit. Sed quod tale? Christus Dominus, in hoc sibi bene complacuit, hic filius vteri sui, hæc gloria eius, medulla & cor ipsius. O sanctum & mirabile sacrificium!

D immacu-

De sacerdotio

immaculatam hostiam, infiniteq; gratam Patri! oblata hac **A**
hostia fuit cruenta in ara Crucis, offertur eadem incruenta in
altari, eadem omnino est hostia, idem sacrificiū. Hæc hostia
omnibus est adumbrata sacrificiis, omnibus figuris expressa,
omnium sacrificiorum vim continet, ideò vnicum nobis re-
lictum sacrificium, quia hoc vnum omne est, omnia continēs
omnium vim habens. Hoc pater æternus placatur, hoc no-
bis omnia concedit, hoc ira in mundum lenitur. Mirum pro-
fecto videtur, & quod humanum superat ingenium, quod
tanta patientia sustineat Deus tot vasa iræ apta in interitum,
quod mundum toleret tot peccatis plenum, tantis crimini-
bus obnoxium. Sed cesset admiratio, cum aduerteris, tale ei
quotidie sacrificium in Ecclesia, quod si cessaret, mūdus pro-
culdubio periret.

B Sed quia necessarium est, vt offeratur Christus à sacerdo-
te, vt re ipsa præfens sit in altari, conceditur sacerdoti summa,
& inaudita facultas consecrandi corpus Christi: verbis ergo
illis ab eo vsurpatis, quæ Christus Dominus in Coena dixit,
conficit verum corpus & sanguinem Christi mirabili illa con-
uersione, quæ transubstantiatio dicitur, qua substantia panis
& vini in corpus & sanguinem Christi conuertuntur, & hoc
tanta celeritate, vt primum nō esse verborum sit, primum esse
corporis Christi sub speciebus panis & vini. Inauditum pro-
fecto prodigium, & multo maius illo, quod patrauit Iosue
præcipiens solem stare: de quo ait diuina Scriptura: *Obediente*
Deo voci hominis. Hic enim maximè Deus obedit voci sacer-
dotis, dum vocatus in puncto adest, & milies vocatus, nun-
quam nō venit, quod semel ad virginis vocem è cælo in eius
vterū descenderit, maximū miraculū, sed ad Virginē celestē
diuertit & hoc semel, sed quod in manus sacerdotis indigni
descendat, & hoc quotidie, verè miraculum stupendū: quod
in vlnas Simeonis se semel daret, maximum amoris indicatiū,
sed brachia illa sancta erāt, at quod in manus meas quotidie
se det, quis crederet, ni fides firmaret? Multo præstantius hoc
est, quam quod Moyses fecit dum de cælo manna fecit descē-
dere, & quam quod Elias dum ignem item de cælo duxit:
illud enim figura erat, hoc veritas, illud vmbra, hoc corpus.

Sed

sacris Ordinibus.

26

A Sed hic maximè considerandum, quanta celeritate, ac animi
promptitudine Christus obedit sacerdoti, dum in instanti ad
est, non est subditus, qui tanta obediat prælato suo. Perpen-
dat sacerdos exemplum obedientiæ promptæ, quam Deo ex-
hibere tenetur, hic maximè verum habet: *Exemplum meum*
dedit vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, sic et vos faciatis. Ego
Dominus & magister, & iam in statu gloriæ foelici, quan-
do in cælo mihi obediunt Angeli & Sancti, adhuc obe-
diente Deo voci sacerdotis in puncto descendo, quanto ma-
gis tu sacerdos teneris obedire Deo ad nutum. Quis est sa-
cerdos, si mente non caret, qui postquam consecrauit Christi
corpus, non attonitus, & stupens dicat, cum Petro & Ioanne

B Baptista: *Tu Domine uenis ad me?* Quis sacerdos talem intuens *Matth. 3.*
obedientiam, non discat obedire Deo suo? & potius vitam re-
linquere quam obedientiam? Quis hic non discit obedire præ-
lato? subiici æquali? & omni humanæ creaturæ propter
Deum? Hoc Ioannes intuens, ait: *Ego à te debeo baptizari, et*
tu uenis ad me? Sic nos dicere possumus, ego tibi obedire de-
bui, & tu obedis mihi? Dicit verò nobis quod Ioanni, sic de-
cet nos implere omnem iustitiam. Vbi Glossa ait. *Omnis iu-* *Glossa.*
stitia est humilitas, qua se quis subiicit maiori, æquali, minori:
sic ergo decet vt nostra confundatur superbia, vt verecundia
afficiatur sacerdos superbus, & inobediens Deo, videns Deū
obedientem & humiliatum coram se.

C Post consecrationis expositum mysterium, restat videre
offerentis sacerdotis dignitatē eximiam, in sacerdotis mani-
bus Christo existente illū patri offert in sacrificiū. Sed quan-
ta sit hæc sacerdotis dignitas ex illo facile apparere potest,
quod Christum sæpe benedicit, signo Crucis super eius cor-
pus & sanguinem facto, qua in re mysteria sunt profundissi-
ma, & ideò vt illa exponamus, orandū cum Psal. *Reuela ocu-* *Psal. 118.*
los meos, et considerabo mirabilia de lege tua Domine. Quod enim
ante consecrationem sacerdos benedicat panem & vinū, mi-
rum non est, sed cū nouit adesse ibi Christum Dñm, Deū ve-
rū, in quo benedicende sunt omnes gētes, qui benedixit nos
omni benedictione celesti, adhuc manū tendat, vt Deū suum
benedicat, inauditum planè, & stupendū! Si interrogas, quid

D 2

nam

De Sacerdotio

Hebr. 7.

nam mirabile in hac benedictione sit, audi Paulum Hebr. 7. **A** versantem benedictionem Melchisedech datam Abrahamæ, & ostendentem potiore esse Melchisedech, quia ait, sine vlla contradictione quod minus est à maiore benedicatur, si ergo Christus Dominus à sacerdote benedicatur, ergo sacerdos maior est Christo. Argumentum hoc negotium faceffit D. Tho. **D. Tho.** mæ 3. p. q. 83. art. 5. ad 4. & ad illud respondet. Sed nos vt argumento satisficiamus adnotandū censemus, quod Christus in altari, & sacerdos est & hostia, vt sacerdos est potius quid, & maius est, quam vt hostia est, dignius enim est offerre sacrificium Deo, quam esse oblationem, quæ offertur, vt ergo Christus sacerdos est, potior est sacerdote, ille enim summus est sacerdos, hic verò minister eius, sed quia in altari **B** Christus Dominus est, vt hostia & sacrificiū, & sacerdos est ibi loco Christi sacerdotis repræsentans Christum sacrificantem: hac consideratione minimus est Christus sacerdote repræsentante personam Christi sacrificantis, & hac ratione potest benedici Christus à sacerdote, vt omnis hostia benedicebatur à sacrificante sacerdote. **O** ineffabilem summèq; glorificandum Deum! ô incredibilem sacerdotis dignitatem! voluit Deus in altari sacerdotem esse in gradu altiore, dum repræsentat Christum sacrificantem, se verò in posteriore dum est hostia, licet vt offerens Christus sit digniori loco.

Ex dictis duo manifestè colliguntur. Primum quanta puritas, quanta vitæ sanctitas, quantus perfectionis ardor merito à sacerdote exigatur, qui in tanta constituitur dignitate. **C** Audi Ecclesiam dicentem: *Sacerdotes Domini incensum & panes offerunt Deo, & idè sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius*: à seculari bonitas exigitur, sed à sacerdote sanctitas, ideo Ecclesia, *sancti erunt Deo suo*. Tales profectò sacerdotes esse debent, quales illi, de quibus Dan. 1. *Vt introduceret de filiis Israël, & de semine regio, & tyrannorum pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, & constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis possent stare in conspectu regis.* Hi figura erant sacerdotum, qui ante Deum

Dan. 1.

in Missa nostra.

27

- A** Deum stare debent: hi sine macula esse debent, forma decori, eruditi sapientia, ad quæ omnia datur eis quotidie cibus regius. Chrysof. est aula (inquit) regia, in qua rex habitat semper, est domus, in quam aliquando rex diuertit viam agens: illa omnino maxima, ampla, optimaq; esse debet: hæc licet vilis sit, non adeò curatur, dum ornetur ad id breue tempus, quo in ea rex habitat. Sic sæcularis domus est Dei, ad quam aliquando diuertit, dum sacram sinaxim recipit, ornanda quidè tunc domus est, vt dignè Christum suscipiat, non tamen contra Dei maiestatem sic erit, si alias vilis domus sit, si terrenis implicetur, parcendum illi est: vt Paul. fecit dum ait: *Ego itaq; vobis parco.* At sacerdos aula est regia, in qua perpetuo Deus **B** habitat, contra diuinam maiestatis magnitudinem est, quod hæc non sit inclyta, maxima, ditissima, quia *domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum*, quam pura lingua esse debet, cui Christus obediturus est, quam puræ manus eū suscepturæ, imo & benedicturæ, an manum tendens sacrilegam indignè sacerdos, vt Christum suscipias, vt eum benedicas? Manum inquam plenam sanguine Christi, quem iterum peccatis tuis crucifixisti, audi quid tibi dicitur, sicut & Iudæ, *Luc. 22.* ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Bernard. quis **Bernard.** auditus sustineat aurium, quis oculus non confunderetur ad intuitū, quæ mens non raperetur in excessum, quādo mundi pretium mittitur in sterquilinum? Nec enim minus malum **C** est in os pollutum, quam in lutum mittere Virginis filium. Quando ergo peccare volueris, aliud os quære, quo impudica loquaris, aliam linguam, quā ea, quæ rubet sanguine Christi, alias manus præter eas, quæ Christum suscipiunt, Christū benedicunt, Christum aliis porrigunt.

Secundum quod ex dictis sequitur, illud est manifestum summam exhibendam sacerdotibus reuerentiam: cum vidēt aulici regē reuereri maxime personam cuiuspiam, an non illi eum reuerentur? Considera in Dei sacerdotes reuerentiam, illis committit peccatorum remissionem, gratiæ distributionem, cæli apertionem, illorum verbis in puncto obedit, eis se subdit, vt benedicatur, an non sic digni omni reuerentia? Hoc agnoscebat Franciscus diuina plenus luce, qui ad socios

cios dicebat, si illa viderē venientem Angelum celesti claritate circumfusurū, hac verò sacerdotem, ad sacerdotem properarē, & ad eius genua me prouoluerem, & ab eo peterē benedici priusquā ab Angelo. Sed quid causæ est, quod sacerdotibus hæc non exhibetur reuerentia? Respondetur primū omnium in causa est, nō nosse eorum dignitatē. Secundū verò ex parte sacerdotū, quod vestibus sacerdotalibus induti non procedunt, sed alienis peregrinisq; vestibus induuntur. Quemadmodū enim cum procedit rex cultu regio ab omnibus adoratur & colitur, si verò nocte procedat mutato habitu, infimus de plebe reputatur, nec vilius ei à prætereuntibus honos exhibetur, quia licet rex sit, non agnoscitur. Sic cū sacerdos in publicum prodit veste indutus sacerdotali, ab omnibus honoratur, si alia induatur veste, nihili reputatur. Sed inquiris, quæ est sacerdotalis vestis? Illa, utiq;, de qua Psa. *Sacerdotes tui induantur iustitia, id est omni virtute, & sacerdotes eius induant saluti.* Hæc est vestis illa Paul. *Induite Dñm Iesum Christū, cum omni virtute ornatus procedit sacerdos, tūc impletur illud Isa. Omnes qui uiderint eos, cognoscēt illos, & dicent, hi sunt semen, cui benedixit Dñs, agnoscitur in veste sua sacerdos rex.* De hac sacerdotis veste dicitur Apoc. 1. *Similis filio hominis uestitus podere, dicitur Christus similis filio hominis, ait ibi Ansel. quia tanta apparebat maiestate, ut similis idē nō videretur, qui ante fuerat: poderis verò vox Græca vestē significat tālarē, à pedibusq; nomen habet, & Hieron. ibi, & epist. ad Fabiolā, & Iosephus dicūt illam esse vestem bysinā, quæ vulgo dicitur Alba: de qua Eccl. 2. 7. *Si sequaris iustitiam, apprehendes illā, & indues quasi poderem honoris: est vero poderis sacerdotalis vestis, sic Sap. 1. 8. In ueste poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: quia verò Christus ibi, ut sacerdos apparebat uestitus erat podere, qua veste signatur sanctitas sacerdotis, quæ debet esse integrā, cū operiens à pedibus vsque ad caput. Si hanc vestē sacerdos nō habet, mutato habitu procedit: idē ei reuerentia nō exhibetur, impleturq; illud Osee. *Sicut populus, sic & sacerdos, & iude est quod Malac. 2. dicitur sacerdotibus indignis. Vós autē recessistis de uia, & scandalizastis plurimos in lege, propter quod ego detrahe uos contemptibiles & humiles***

Simile.

Psal. 131.

Rom. 13.

Isai. 61.

Apoc. 1.

Ansel.

Hierony.

Iosephus.

Eccl. 2. 7.

Sap. 1. 8.

Osee 4.

Malac. 2.

A & humiles omnibus populis. In contemptū habetur sacerdos, qui propria caret veste, sal est infatuatum, quod conculcatur ab hominibus, ut Christus ait. Sed sæculares attendere debēt, ut reuerentur sacerdotes licet prauos, quia Christi Dei sunt, sacerdos enim *Christus Dñi est.* 1. Reg. 2. 4. & 2. 6. hæc uerba vsurpat Dauid, ut reuerentur Saul, licet malum & inimicum, quia *Christus Domini est*, & quando oram clamidis abscedit, percussit cor suum Dauid ea de causa.

De tertio verò quomodo omnis fidelis sit aliquomodo sacerdos Petr⁹ ait: *Vos autē genus electū, regale sacerdotiū, gens sancta, populus acquisitionis, &c.* Præmiserat Petrus. *Ipsi tanquā lapides uini super edificamini, domos spirituales sacerdotiū sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum.* De qua re Iaco. 1. *Religio munda & immaculata apud Deum* & Patrem hæc est, *uisitare pupillos & uiduas in tribulatione eorū, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Offer tu Deo Christum eius, merita corpus tuū hostiā uiuentē, substantiā tuam, orationes & bona opera, quibus Deū placare tibi potes, & sic aliquomodo sacerdotis munus ages, & sacerdotij particeps efficiaris.

CONCIO.

C De examine omnium operum, quod cordatus homo quotidie exhibere debet.

T H E M A.

Quis mihi tribuat, ut cognoscam, & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius. Ponam coram eo iudiciū, & os meum replebo increpationibus. Job. 23.

S V M M A Sanè hominis miseria ea est, quod etiam suscepta gratia, & magna gratia, & cum in lege sit gratiæ, nihilominus vitam sine defectibus, ac peccatis uenialibus agere non potest. Sententia hæc Catholica est, definita in Concilio Mileuitano capit. 6. & in

Matt. 5.

1. Reg. 2. 4.

2. 6.

1. Pet. 2.

Iacob. 1.

Coc. Milan.

De examine quotidiano

Cœcil. Trid. Concilio Tridentino Sess. 6. Can. 23. Et in Scriptura sacra **A**
Eccl. 7. manifestè nobis traditur: Ecclesiastes ait: *Non est homo, qui*
1. Ioan. 1. *non peccet.* Et Ioannes ait: *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est.* Quæ uerba, non solum, secundum humilitatem, sed & secundum ueritatē à nobis dicenda tradit Concilium Mileuitanum. Et Iacobus ait: *In multis offendimus omnes.* Et propterea Ecclesia de se ait: **Conc. Mileuitan.** *Nigra sum, sed formosa.* Pulchra propter gratiam, nigra propter defectus. Solum ab hoc excipitur Christus, & Maria, ut **Iacob. 3.** **Cant. 1.** Concilium Tridentinum tradit. Et huius rei ratio est, quia licet gratia animam sanet, tamen carnem non omnino sanat: & ideo adhuc mouetur contra rationem per sepe, cui adiunguntur mundi, ac dæmonis incurfus in hominem, & sic moraliter loquendo omnibus tentationibus resistere non ualemus, atque adeo in plura peccata uenialia incidimus. Miserranda certè hominis conditio, propter quam se infœlicem dicit Paul. **Rom. 7.** *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et Iob ait: *Peccaui (non mortaliter, quia ut alibi ait: non reprehendit me cor meum in tota uita mea.) Quid faciam tibi o custos hominum? Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipso grauis? Cur non tollis peccatum meum? & quare non auferis iniquitatem meam? Tædet animam meam uitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum.* An non mihi dolendum, an non tædendum, quod sine peccato uitam agere non possum? quod te offensurus sum? quod tibi minus gratus futurus? Satis hæc causa est, ut homo mortem optet, quã hac ratione secundum charitatem desiderare potest, ut à culpis liber sit. Hinc Andreas, cum eum à Cruce tollere uellent, & eius impedire mortem, orauit enixè Dñm, & ait, tantum in hoc exaudi me, ut à corporis molestia liberer, satis sit tēpus, quo illud tuli, ac portauit. Propter hanc etiam causam Iob maledixit diebus suis, & nos cum eo dicere possumus? **Iob. 3.** *Quare nõ in uulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim periij? Quare exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Quare misero data est lux, & uitabis, qui in amaritudine animæ sunt?* Taceant coram hac miseria illæ: de quibus Iob ait: **Iob. 14.** *Homo natus de muliere, breui uiuens tempore, repletur multis miseriis, &c.* Illa enim omnia mala sunt

operum nostrorum.

29

A la sunt poenæ, hæc autem culpæ, quæ longè maior est. Hoc autem mirandum maximè post copiosam, ac perfectã Christi redemptionem, qua non adeo mirum est, mala poenæ nõ auferri, mirandum autem maximè, quod omnis non auferatur culpa. Cur ergo hoc non præstitit Christi redemptio? Planè hac in re, uel maximè apparet uanitas hominis, & illius maxima superbia, cum ut humiliaretur, necesse fuerit, non tantum mala poenæ relinqui, sed & mala culpæ. Ut ei dici à Propheta posset. *Humiliatio tua in medio tui.* Et ille diceret cum Isaia: *Facti sumus immundi omnes nos, & omnes iustitiæ nostræ, quasi pannus menstruatæ, quia plenæ imperfectionibus, & aliquando admixtæ peccatis.* Relictus ergo est homo adeo miser post redemptionem Christi, & in lege gratiæ, ut humilis sit nec superbiat. Conditus homo fuit, ut ruinas impleret Angelorum, quia uerò illi superbia ceciderunt, factus homo de limo est, ne superbiret, sed ea pulchritudine, ac rectitudine Deus opifex illum fecit, adeo q; subditus appetitus rationi erat, ut & homo superbierit, sicut Angelus, putaueritq; posse se esse sicut Deum. Hac de causa cum eum redemit Deus, distulit mala poenæ auferre, rebellionem, ac peccata uenialia inde procedentia, ut se humiliaret, ac diceret cum Paulo. *Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus, ut sublimitas sit uirtutis Dei, & non ex nobis.* Hanc doctrinam mirè tradit Gregorius libro 3. Dialogorum, capit. 14. Vbi cum enumerat eximias uirtutes monachi Isaac nomine, defectum ei fuisse non exiguum, ait Gregorius. Hic itaq; cum uirtute abstinentiæ, contemptu rerum transeuntium, prophetia spiritu, orationis intentione esset incomparabiliter præditus, unum erat, quod in eo reprehensibile esse uidebatur, quia nonnunquam tanta ei lætitia inerat, ut illis tot uirtutibus nisi sciretur esse plenus, nullo modo crederetur. Et interrogatus Gregorius à Petro, quæ huius rei causa esset? Respondet. Magna est Petre omnipotentis Dei dispensatio, & plerunq; contingit, ut quibus maiora bona præstat, quædam minora non tribuat, ut semper eorum animus habeat, unde se ipse reprehēdat, quatenus dum appetunt perfecti esse, nec possunt, in his, quæ ac-

Mich. 6.
Isai. 64.

2. Cor. 4.

Gregor.

D 5 cepe-

De examine quotidiano

Iudicium 3. ceperunt, minimè se extollant, sed discant, quia ex semet-
ipsis maiora bona non habent, qui in seipsis vincere minora
non possunt. Et ideo Iudicum. 3. deuictis potentioribus ini-
micis, seruaui Deus Philisteos, & Iebuseos, vt experiretur in
eis Israël, & quibus victoriam potentiam dedit, imbecilles su-
perare non concessit, vt humiliarentur. Fit itaq; mirò modo,
vt vna, eademq; mens virtute polleat, & ex infirmitate lafes-
cat, quatenus & ex parte constructa sit, & ex parte se conspi-
ciat esse destructam, vt per bonum, quod quaerit, & habere
non valet: illud seruet humiliter quod habet. Et quid mirum
hoc cum homine fieri, cum illa superna regio ex parte forti-
ter stetit, & ex parte damna pertulit, vt beati Angeli dum
alios per superbiam cecidisse conspicerent, ipsi tanto robu-
stius, quanto humilius starent. Hæc Gregorius. Voluit er-
go Christus Ecclesie sua dona tanta dare, vt de eis dixerit Pe-
trus (vt legit Concilium Mileuitanum) *In quæ desiderant An-
geli conspiceret, in quæ scilicet, dona, tanta enim illa sunt, vt rapi-
ant oculos Angelorum. Vt ergo dona ista humilitate ser-
uaret, mala corporis reliquit, quæ nos deiciunt, & mala ali-
qua animæ, quæ ostendunt, ipsam nihil ex se esse, & in nihi-
lum tendere. Erit autem cito tempus, cum sibi exhibebit
gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam,
aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata in
cælo. Sed interim huius humiliationis necessitas manifesta
est, dum superbia efferimur: etiam cum videmus nos in cor-
pore, & anima miseros: quid obsecro ageremus, si hoc pòdere
non detineremur?*

Sed num propter perpetuos hos defectus, ac casus despe-
randum nobis? nequaquam: humilitatem hac arte Deus in
nobis esse curauit, non diffidentiam, aut desperationem. Et
hac de causa permittit, vt discipuli, quos in Apostolos; &
mundi rectores, ac lumina elegit, aliqua peccata venialia ad-
mitterent, & ea in Euangelio nobis proponerentur, & quod
maius est etiã post aduentum spiritus diuini Petrus Ecclesie
columna reprehensibilis fuit in aliquo, vt hinc disceremus, pro-
pter similes defectus non deficere animo. Licet enim illi de-
ficerent, nihilominus ab schola sua non separabat, sed illos di-
cebat

operum nostrorum.

30

A cebat amicos, filios, ac filiolos, pro eis patrè orabat. Simili er-
go modo se habebit erga nos rudes, cū enim idem sit Dñs, in
eadem causa erga suos, eundem habebit affectum. Cū ergo
Deo obsequeris, licet aliquando dormitet anima tua præ tæ-
dio, ne animū despondeas, ne tristitia absorbearis, crede be-
nignissimū patrē æquanimiter infirmitatem tuam laturū.
Ideo Psal. ait. *Quomodo miseretur pater filiorū, misertus est Dñs
timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum, recorda-
tus est, quoniam puluis sumus.* Sicut enim parens filios suos, licet
morbidos, & vlcerosos paterno fouet amore, quia filij sunt,
ita Pater ille cælestis, coram quo nullus Pater dicendus est,
eos, qui per gratiã filij eius sunt, licet defectibus obnoxij sint,
B diligit, curat, ac amplectitur. Cura ergo omne vitare peccatū,
sed si cecideris, non ideo desperes, sed surge, quia septies in die
cadit iustus, sed refurgit.

Sed alius dicit, si hæc ita se habēt, nihil peccata curemus, &
licet plura committamus, parum refert. Non rectè sapit, qui
id dicit: Quoniã vt Sapiens ait, qui timet Deum, nihil negli-
git, magna cura nobis cauendum est non à peccatis graniori-
bus solū, sed & à leuibus, & ab omni imperfectione. Si enim
in regis obsequio id præstat minister, cur Deo obsequens nõ
idē præstabit? Nec solū id curare debemus, verū & huic operi
omnes intēdere neruos, quoniã vita Christiana duobus con-
stat, quæ explicat Psal. eū ait: *Declina à malo, & fac bonū.* Ma-

C la ergo vitare primū est, secundū verò bona agere. Plurimi au-
tē bona quidem agunt, sed mala sua vincere negligunt, huius
virtutis partē relinquūt. Sicut ergo hortolanus, qui regni
hortū curandum, & excolendū suscepit, duobus intendit, pri-
mum, vt inuiles herbas auferat: secundum, vt optimas cres-
cere faciat. Ita omnino homo putare debet, animam suam
hortum esse Dei, sic enim sponsus ait: *Hortus conclusus so-
ror mea sponsa hortus conclusus.* & cum ad animam nostram
Deum vocamus, quid aliud dicimus, nisi illud. Canticor-
um: *Veniat dilectus meus in hortum suum.* Curandum er-
go tibi est, omne peccatum eradicare, omnem defectum tol-
lere, hæc enim inutilis, & praua herba est, quæ Dei oculos
offendit, quoniam vt Propheta ait: *Mundi sunt oculi tui,
ne videant*

Gregor.

Conc. Mile.
1. Pet. 1.

Psal. 102.

Eccles. 17.

Psal. 36.

Simile.

Cant. 4.

Cant. 4.

Hebr. 12.

Psal. 96.

De examine quotidiano

Psal. 96. *ne uideant malum, & ad iniquitatem respicere non potes. Et ideo: A*
Qui diligitis Dominum, odite malum. Virtutes verò excolen-
da, ac augenda sunt, ut crescant indies, ad hoc autem condu-
cit maximè spinas, ac tribulos, quos terra cordis profert, tolle
re. Et quemadmodum qui viam agit, terram plurimam
Philip. 3. *post tergum relinquit: ita qui viam in cælum agit, terrenas cu-*
piditates deserit, & cum Paulo ait: Quæ retro sunt, obliuiscens,
ad anteriora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, &c.
 Sicut ergo non ambulat, qui in eodem loco stat, ita nihil proficit, qui peccata, ac defectus non relinquit, sed ita superbus, iracundus, ac auarus nunc est, ac prius fuit.

Examen ergo conscientia eo tendit, ut peccata, ac defectus tollantur. Vt hoc examen rectè fiat, summo mane te **B**
 Deo tuo offer, proponens omne vitare peccatum: in nocte verò priusquam cubes, collige te ipsum. Et primum gratias Deo age pro innumeris susceptis beneficiis: deinde gratiam, ac lumen caeleste pete, quo peccata tua agnoscas, & corrigas, sine hoc enim auxilio nihil proficiemus. Proverbium fuit antiquum, Lunæ radiis non maturefcit botrus, Sole ergo indigemus iustitiæ, sine quo nihil possumus facere, Lunæ autem radius diligentia nostra est, quæ sola satis non est. Deinde discurre per vniuersas diei horas, diligenter attendens, quid cogitaueris, quid dixeris, quid feceris. Et si bona aliqua repereris, ea Deo tribue, si mala dole, ac poenitentia age, proponens illa in posterum vitare. Hoc est, **C**
 quod Iob ait. *Verbis initio propositis, ponam coram eo iudicium, &c.* De hac re Chrysostomus in epistolam ad Hebræos ait. Sicut priusquam nauta à portu discedat, nauim reparat, velum componit, & vniuersa, quæ ad nauim pertinent, refarcit, ac reficit, & vniuersa perficit, postquam verò nauigationem confecit, quia plura incommoda nauis patitur, eam iterum conspicit ac reficit. Ita homo initio diei, cum nauigationem inchoat in hoc mari magno, ac spatiofo, proponat vniuersa rectè agere, & in Dei gloriam cuncta ordinet, ac dirigat. Nocte autem, cum nauigationem finiuit, dispiciat se ipsum, & damna, quæ passus est, consideret, ut illa refarciat.

Iob. 23.
Chrysost.
Simile.

Expen-

operum nostrorum.

31

A Expendunt sancti, ac meritò, quo pacto Deus inspiciebat vniuersa opera, quæ faciebat: *Et uidit, quod esset bonum.* Nec hoc contentus, postquã omnia opera sua perfecerat, illa vniuersa iterum conspiciere dicitur: *Et uidit cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona.* Si ergo Deus respicit semel ac bis opera, quæ homini facit, an non homo respicere debet opera, quæ Deo operatur. Id præstabat Iob dicens: *Verebar omnia opera mea, sciens, quia non parceres delinquenti.* Sed in hac re præclarum exemplum nobis reliquit Ignatius sanctissimus Societatis Iesu fundator, qui in horas singulas se se interius colligebat: & hoc operum examen præstabat, quod vsque ad mortis horam fecit. Sed quid mirum hæc præstitisse viros sanctos, cum **B**
 & Ethnici id fecerint. De se enim Cicero ait, in quauis nocte tria considerasse, quid eo die cogitauerit, quid dixerit, quid fecerit. Et Virgilius in Epigramate ait, vir bonus.

Non prius in dulcem declinat lumina somnum,

Omnia quam longi reputauerit acta diei,

Et iusto trutinæ se examine pensat.

Huc illud pertinet tanquam figura, quod de Iosepho sacra tradit historia, cum ait: *Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph domum, & operis quippiam absq; arbitris faceret.* Quæ verba **C**
 Vatablus transfert, ut faceret opus suum, sic etiam vertit ad literam ex Hebræo Lippomanus in cathena in Genesim, & refert ex paraphrasi Caldaica, vertendum esse, ut inuestigaret scripturas rationis suæ, vel ut in libris exigeret rationem dati, & accepti. Æconomus erat Ioseph & ut muneri suo satisficeret, librum rationum videbat solus sine arbitris. Cum ergo homo dispensator sis, ac villicus, non dominus, æquum est, ut librum rationum consulas, qui est conscientia tua, ut videas rationem dati, & accepti, ut attendas, quo pacto expenderis bona Domini tui, an ea dilapidaueris, ut tibi consulas sicut villicus dicens: *Quid faciam?* Ne tibi audias dictum illud Hieremias: *Attendi, & auscultavi, nemo quod bonum est, loquitur, nullus est, qui agat poenitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci?* Rectè verò de Iosepho dicitur: ut faceret opus suum, id est opus, quod tanquam æconomus facere debebat. Rectius autem de nobis dicitur, quod facimus opus nostrum, cum id præsta-

Gen. 1. & 2

Iob. 9.

Virg.

Genes. 39.

Luc. 16.

Hier. 8.

præsta-

De examine quotidiano

præstamus, quia hominis est proprium, rationem à se exige
re factorum, solius enim hominis inter animantia est, reflecti
super actus suos, cum ergo o homo Dei sis villicus, fac opus
tuum, opus quo muneri tuo satisfacias, vidēs librum rationū,
& opus, quod hominis est proprium, attendens opera tua, ac
defectus, vt de eis doleas, ac eos auferas.

Sed vnū in hac re, valde attendendū tibi, dicam, vt non sa-
tis putes, si defectus videas, si de eis doleas, si confessus fuēris,
nisi etiam radicitus tollas, attendens causas, occasiones, ac ra-
dices peccatorum, easq; euellens: vt sic omnino auferantur
peccata, si enim id non fiat, parum te fecisse crede. Sicut enim
quotannis putatis vitibus, ac arboribus, plura inutilia ab eis
tolluntur, sed quoniam radix durat, iterum pullulat: ita dum
radices peccatorum non abstuleris, dum occasiones non am-
putaueris, iterum peccata pullulabunt. Ea, quæ dicimus, sub-
iecto exēplo fient manifesta. Duplici via, ac ratione occurre-
re potes dāno, quod imminet domui tui ab stillicidio, quod
vulgo dicitur (*Gotera*.) Primò enim apposito vase eo in loco,
vbi aqua decidit, illam colligis, & extra domum mittis, quòd
si hoc solum modo feceris, parum fecisti, vt domui tuæ consu-
las, dum enim tectum domus non refarferis, ne aqua subin-
tret, illa domum tuam perdit paulatim, & ligna putrescent, &
parietes infirmabuntur, & demum domus corruet. Secundò
ergo domui rectè accurrit, qui refarto tecto, omnino aquæ in-
gressum prohibet. Ita omnino quidam sunt, qui nullū aliud
remediū animæ apponunt suæ, quam defectus ac peccata in
examine colligere: & per confessionem extra domum cor-
dis emittere. Et licet tunc proponant euitare peccata, postea
tamen non curāt radices, ac occasiones tollere, & ideo iterum
peccata perpetrant, & illi perduntur. De his præclare Sapiēs
ait, ea vsus similitudine, quā nos proposuimus. *In pigris hu-*
miliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit do-
mus, quasi dicat, dū quis piger, & infirmus est, nec tectū cor-
dis sui refarcit, aqua in eū subintrabit, & perdet domū cordis
illius. Curandū ergo est in examine, vt nō solum peccata vi-
deas, sed & causas amputes, vt sic omnino tollantur defectus:

Sed licet vniuersa vitia nobis sint expugnanda, optimum
tamen

operum nostrorum.

32

A tamen consiliū est, contra aliquod singulare vitium singulare
inire certamen, singulari adhibita cura ac diligentia, vt eo de-
uicto, aliud, & aliud deinde superemus, & ideo vltra genera-
le, quòd diximus examen, aliud particulare (vt sic loqui li-
ceat) nobis adhibendum est contra particulare vitium. De
qua re præclare Cassianus collatione s. Serapionis Abbatis. *Cassianus.*
cap. 14. ait enim. Vnusquisq; vitium, quo maximè infesta-
tur, explorans, aduersus illud arripiat principale certamen,
omnem curam mentis, ac sollicitudinē erga illius impugna-
tionem, obseruationemq; defigens. Colligit doctrinam istā
Serapion, ex illo Deut. *si dixeris in corde tuo, plures sunt gentes*
istæ, quæ ego, quomodo potero delere eas? Noli metuere, sed recorda-
re, quæ fecerit Dñs Deus tuus. Ipse consummet nationes has in con-
spectu tuo paulatim, atq; per partes, non poteris eas delere pariter,
ne multiplicentur cōtra te bestie terræ. Per partes ergo pugnan-
dū nobis cum vitiis est, quia licet omnia vitāda sint. Sed sin-
gularis pugna contra vnum est sumenda. Addit Serapion.
Cumq; se ab vno vitio senserit absolutū, rursus latebras sui
cordis simili intētionē perlustret, & excipiat sibi, quā passio-
nē inter reliquas perspexerit duriorē, atq; aduersus eam ar-
ma cōmoueat. Hæc autem singularis pugna contra vnū vi-
tiū ineunda est, singulari proposito facto illud vitandi, singu-
lari cura, singulari oratione ad id fusa, & singulari demū exa-
mine adhibito, in quo conferas vnum diem cum altero, vt vi-
deas quantū profeceris, & hebdomadam cum hebdomada,
mensēq; cum mensē. Hoc est Bernardi ad Eugenium con-
siliū. *Bernard,* Conferat tua posteriora prioribus, si profecisti in virtute.
Nec ideo animo deiiciaris, quia parum proficias, gratia enim
Dei, perseverantia tēpus, ac industria facient, vt tandē victor
euadas. Hinc Iob: *Mons cadens destruit (tempore longo id effi-*
ciēte) saxum transfertur de loco suo (hominum certē industria)
Lapides excavaunt aquæ, (non bis, sed sæpe cadendo) alluvione
paulatim terra consumitur, quasi dicat res valde difficiles tan-
dem efficiuntur tempore posito, industria adhibita, ac per-
seuerantia, quibus cum gratia additur, omnino speranda
est victoria, licet homo petra durior, & monte solidior vi-
deatur.

Sed

simile.

Ecc. 10.

Cassianus.

Deut. 7.

Bernard,

Iob 14.

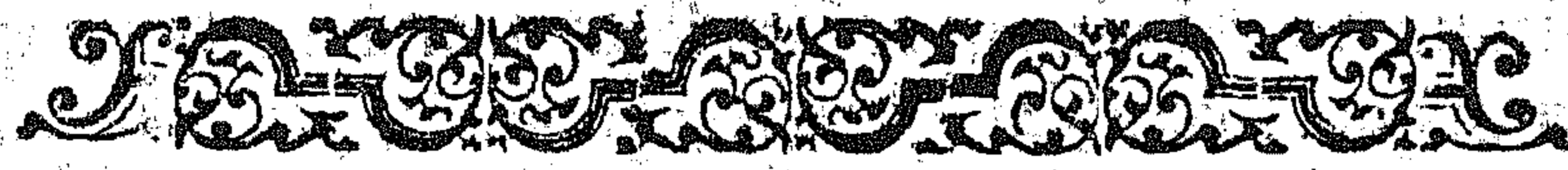
De examine quotidiano oper. nostr.

Isa. 53. Sed præclarè Serapion ait, vitiū, quo maximè infestatur, exploret. Quia, vt Isa. ait. *Omnes nos sicut oves errauimus, unusquisq; in viam suam declinauit: & iuxta varietatem humorum diuersæ sunt in hominibus passiones, & huic dominatur via, illi accidia, illi inuidia: explora ergo, quæ nam sit in te præcipua passio, & aduersus illâ pugna. Sicut enim qui arcem ciuitatis expugnat, omnē capit ciuitatem. Ita qui vitiū, quod ei præcipuè dominatur, superat, omnia reliqua deuicta putare debet. Vnum interfecit Goliath Dauid, & vnum Holofernem Iudith, & sic vniuersos hostes prostrauerunt, quia eorum duces interemerunt. Plures occidit Amalechitas Saul, quia tamen regem seruauit, nihil fecit. Cura ergo tu vitium, quod dux est, perimere, sic enim omnia fecisti. Diligentia verò, quæ ad vitium hoc superandum adhibendæ sunt. Serapion proponit, dicens: Primū oratio iugis ad Deum fidens in Christi verbo: *Petite, & accipietis.* Ipse verò est, qui ait. *Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me.* Et per Oseam: *Extra me non est Saluator. Ideò orandum: Sana me Domine, & sanabor, saluum me fac, & saluus ero.* Secundò, sæpius propone ab eo vitio cauere: hoc enim propositum benefaciendi Deo gratum est, & fortem hominem reddit, & casus ac defectus leuiore reddidit, quia ex infirmitate procedunt. Bonauertura ait, quoties horologium sonuerit, propositum Deo seruiendi renoua, sit ergo horologium excitator propositi tui. Tertio, aliqua singulari corporis afflictione puni te ipsum pro peccatis, quæ admiseris. Hoc enim est iudicium, quod aduersus se homo exercet: de quo Paulus ait: *Si nos metipso iudicaremur, non utiq; iudicaremur.* Et hoc est illud Psal. *In cubilibus uestris compungimini:* quod verbum expendit Chrysostomus, dicens: *Pungite, stimulate, mala, quæ admisistis, tempore quietis punite, & in ea animaduertite.* Ignatius in Societate duo hæc examina accuratè seruanda in regula proposuit, quibus duo tempora designauit, ante prandium, & ante lectum, &c.*

(.?.)

C O N.

A

CONCIO I. De confessione, quo pacto fieri debeat, vt animæ salutem afferat.

T H E M A.

In sufflauit, & dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, quorum retinueritis, retenta sunt.* Ioannis 20.

B

Duntaxat sunt in cælum viæ, altera innocentia, poenitentia altera, si tertiam quispiam quæserit, non inueniet, sed ei accidet illud Psal. *Viam ciuitatis habitaculi non inueniunt, esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit.* Innocentia viam Maria tenuit: nos verò poenitentia, nullus enim est, qui in aliquo non deliquerit, & pauci, qui lethali crimine non sint inquinati. Vt hanc ingrediamur viam, gratia nobis necessaria est, quam Mariæ intercessione nobis concedi exoremus.

C

Peccatum est omnimoda animæ vastatio, ac perditio, vt significat nomen Hebræū, quo peccatum significatur, quod est *Aberan*, quod deriuatur ab *Aba Aben*, quod est calamitas, & destructio. Vnde Ezechiel ad Tyrum ait: *Aufer cydarim, tolle coronam, iniquitatem, iniquitatem ponam in ea, id est, penitus delebo, & vastabo te.* Hinc Bersabe ad Dauid ait. *Eritq; cum dormierit Dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego, & filius meus Salomon peccatores, id est, omnino vastabimur, & perdemur.* Ora Deum, vt tibi ostendat peccati malum, quod infinitum est, & tunc serio illius quæres remedium, tunc lachrymarum vim fundes. Accidetq; tibi, quod Dauidi, & viris eius, qui cum reuerfi essent ad ciuitatem, & inuenissent eam succensam igne, leuauerunt voces suas, & planxerunt, donec deficerent

Isa. 43.
Osee 1.

Bonauent.

1. Cor. 11.
Psal. 4.
Chrysost.

Psal. 106.

Ezech. 21.

3. Reg. 1.

1. Reg. 30.

E deficerent

Concio I.

deficerent in eis lachrymæ. Si vastitatem animæ tuæ inspe-
xeris, si quid feceris, cum peccasti, agnoueris, deficiet in dolo-
re vita tua, & anni tui in gemitibus. Veruntamen, ait Hiere-
mias, scito, quid feceris, quod Deum offendisti, quod eius fa-
ctus es inimicus, quod gratiam amisisti, & vniuersas virtutes,
vniuersa merita, ius ad regnum cælestē. Deniq; diaboli man-
cipiū effectus es: peccati seruus, inferni ciuis, & tandē omnia
bona tua dissipasti.

Sed ais, restat ne remediū? Est planè. Audi Oseā. *Corruisti
in iniquitate tua, tollite uobiscū uerba, & conuertimini ad Dñm, &
dicite ei, omnē aufer iniquitatem, & accipe bonū, & reddemus ui-
tulos labiorum nostrorum.* Vbi Hierony. ait, uerba, quæ tollere
iubentur, sunt preces, & delictorū confessio. Chaldeus ibi ait,
afferte uobiscū uerba confessionis, quæ sunt ueræ laudes Dei
in poenitente, iuxta illud Iosue. 7. *Fili mi da gloriam Dño Deo
Israël, & cōfite, atq; indica mihi, quid feceris, ne abscondas.* Vnde
Leu. 26. dicitur: *Tabescēt in iniquitatibus suis, & propter pecca-
ta patrum suorum, & sua flagellabūtur, donec cōfiteantur iniquitates
suas, quasi dicat, eorum non miserebor, donec confiteantur.*

Licet autem poenitentia semper fuerit hominibus con-
cessa, sed in lege gratiæ mirum in modum aucta est sacramē-
to confessionis instituto, in quo ex attrito fit homo contritus,
quod olim non fuit: ex quo fit, ut minori adhibita cura, ac di-
ligentia in lege gratiæ consequatur homo gratiam, supplente
sacramento, quod homini deest.

Promissit Christus sacramentum hoc Matthæi 16. cum
Petro dixit: *Tibi dabo clauis regni cælorum.* Potestas autem
remittendi, & retinendi peccata clauis dicitur per similitu-
dinem. Sicut enim clauē ostium domus claudes, ne in eam
intret exter, & eadem aperis, ut intretis, quem in domum re-
cipere vis, ita potestas absoluendi, & retinendi peccata clauis
dicitur, quia ea ianua cæli aperitur poenitenti sublato peccato,
vel occluditur non remisso peccato. De magnitudine huius
potestatis multa diximus in 3. tom. nostrarum concionum
in Cathedra sancti Petri.

Sed quoniam industria opus est, ac arte ad aperiēdum, &
potestas ista peccata dimittit clauē non errante, quod si erret,
nihil

de Confessione.

34

A nihil fit, ideò primū omnium quærendus tibi est opti-
mus confessarius, qui non solum clauem habeat, sed & scien-
tia, ac uirtute polleat, ut ea uti nouerit. Tria sunt bonorum
genera, ad quæ homo inquirere solet optimum consilia-
rium. Ut corpori medeatur optimum medicum, ut nego-
tia tractet honoris, & omnium diuitiarum optimum aduo-
catum. Num ergo ut animæ medeatur, ut illius æterna bo-
na curet, optimum confessarium non inquit? Num minus
sunt animæ bona bonis corporis? Num minus curanda?
Hinc Sapiens: *Non confundaris confiteri peccata tua, & ne sub-
iicias te omni homini pro peccato.* Quo loco Græca habent, ut
ait Iansenius. *Ne subiicias te homini stulto: & sic Lyranus in-
telligit, tantum esse confitendum peccatum ei, qui nouit adhi-
bere salutare remedium.* Huius rei necessitas manifesta est,
quoniam cū plura requirantur in poenitente, ut gratiā, ac pec-
catorum remissionem accipiat, si forte his careat, bonus con-
fessarius diligentia, ac cura adhibita ea suppleri curat, ut si exa-
men peccatorum, vel dolor, aut propositum, vel cōfessio ipsa
in aliqua parte refarcienda sint. Et cum homo, ut vitam nouā
instituat, consiliario egeat, ad hæc omnia indiget optimo con-
fessario, ne iusto Dei iudicio, & peccatis exigentibus illud ei
accidat, quod Achab accidisse sacra Regū historia refert, qui à
falsis prophetis deceptus in bello interit, quia uero Prophetæ
Micheæ obedire noluit.

C Diximus sacramentū hoc promissum à Christo Mat. 16.
exhibitū autem, ac institutum est Ioan. 20. Cū *insufflauit, &
dixit, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, re-
mittuntur eis, & quorū retinueritis, retenta sunt.* Sed quid nam
est, quod hoc instituens sacramentum insufflauit? Certè ostē-
dit sacramentum confessionis esse hominum respirationem.
Sicut enim ad vitam humanam necessaria est respiratio, qua
aër circa cor nimium accensus pellatur foras, & aër refrigerās
calorem nimium cordis attrahatur, ita omnino intra nos ar-
dens est cōcupiscentia, à qua plura procedūt peccata, quæ cō-
fessione expellūtur, & uetus Spiritus sancti attrahitur, ut uiue-
re peccator possit. Atq; adeò in eo impletur illud Psalmi. *Os
meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam.*

E 2 Sicut

Concio I.

Sicut enim aperto ore respiras, & attrahis aërem, ita in confessione os aperitur, & spiritus gratia ad cor trahitur. Ex quo patet necessitas huius sacramenti lapsis post Baptismum, de quo Concil. Trident. Sess. 14. c. 5.

Conc. Trid.

Curandum autem homini valde est, ut rectè confiteatur, ne fortè deceptus à confessione redeat, putans se sanum, cum infirmus sit, quod omnium periculorum maximum est: de quo Sapiens ait. *Generatio, quæ sibi munda uidetur, & non est munda data à sordibus suis.* Dixi hoc maximum discrimen esse, quia nesciens infirmitatem suam, non eam curat, & ideò perit miserè, qui enim nouit in peccato se esse, cum periculum adest, sibi prospicit. Væ verò ei, qui ait: *Diues sum, & nullius egeo.* cum sit pauper, quia ignorans malum suum, non illud pellit, efficiturq; in eo. illud Isaia: *Vulnus, & liuor & plaga tremens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.*

Prov. 30.

Apoc. 3.

Isa. 1.

Ioan. 15.

2. Cor. 3.

1. Cor. 10.

Exod. 6.

Psal. 76.

Hier. 31.

simile.

Ut ergo veram, ac optimam confessionē facias, ea tibi seruanda sunt; quæ mox dicam. Primum omnium attende veram pœnitentiam donum Dei esse, & sine eius auxilio nequaquam haberi posse. *Sine me, ait Dominus, nihil potestis facere: nec sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, nec possumus dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.* Si ergo hæc facilia sine Dei auxilio præstare non possumus, quo pacto pœnitentiam agemus rectam, quæ maximum quid est? Exitus Israël de Ægypto figura fuit conuersionis peccatoris, qua à tenebris, ac seruitute procedit in lucem, ac libertatem: ille autem factus est in manu valida, & brachio extento, & ideò pœnitentia eodem brachio perficienda est, quoniam *hec mutatio dexteræ est excelsi.* Dexteræ dicitur, quia magnæ virtutis opus est. Ideò Propheta ait: *Conuerte me, & conuertar, quia tu Dominus Deus meus.* Postquam enim conuertisti me, egi pœnitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Percutere femur opus est hominis, qui agnouit errorem suum, vulgo dicitur (*Caer en la cuenta*) Id autem nequaquam fit, nisi Deus conuertat hominem, & ei ostendat prauum ipsius statum. Hoc autem similitudine proposita fiet manifestum. Si speculum tibi obicias, cōtinuò tui imago in speculo resultat, quam si conspicias, te quoque illa conspicit, quod si oculos in terram.

A

B

C

de Confessione.

A terram demittas, illa etiam oculos demittit, si verò velis imaginem illam iterum oculos ad te leuare, teq; conspicerè, impossibile id erit, nisi tu prius ad illam oculos tuos conuertas, eamq; inspicias. Ita planè, homo Dei imago est, & cū Deus hominem respicit, respicit homo Deum. *Respice in me, & miserere mei,* ait Psal. quoniam misericordia, & respectus Dei in electos illius. Si verò Deus auertat oculos suos ab homine, permittens illum in culpam decidere: tunc illud Psalmi impletur: *Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Tunc homo, qui imago Dei est oculos in terrena conuertit. Iuxta illud Psalmi: *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Tunc autem homo iterum leuare oculos ad Deum non potest, nisi Deus prius oculos ad eum leuet, nisi præueniat eum Dei misericordia, & ideò orare homo debet. *Respice in me, & miserere mei.* Si enim non me respexeris, ego te respicere non potero. Sigillatim autem ostendam, necessarium esse hoc Dei auxilium ad ea, quæ ad veram pœnitentiam requiruntur. Primum namq; necessaria est peccatorum cognitio, ad quam lumine cælesti indigemus, quo vniuersa manifesta fiunt. Luce Solis etiam athomi cernuntur, & Dei singulari auxilio etiam minima peccata, vt Augustino cōtigit in libro Confessionum. Secundò ad dolorem de peccatis habendum Dei auxilium valdè necessarium est. Sicut enim homo, licet optimis, ac perspicacibus oculis præditus sit, & coram habeat præclaros colores, nihil tamen videbit, si lumen absit, ita si viro præclari ingenij proponas vniuersa fidei Christianæ mysteria, eis non commouebitur, si lumine careat cælesti, atque ita se habebit, ac si intellectu præditus non esset. Quid obsecro maius, aut ad commouendum hominem potentius proponi potest, quam æternus inferni ignis, gloria sempiterna, Deus crucifixus? Sed vniuersa hæc ob oculos hominum cum sint, & eorum plures ingenio præuolant, nec tamen eis commouentur, vt peccata deserant, quia lux cæli abest. Qua propter rectè Psal. ait. *Beatus uir, cuius est auxilium abste, ascensiones in corde suo disposuit, id est, ille ascendet à peccato in gratiam.* Et ideò idem orat. *Emitte lucem tuam, & ueritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt ad templum sanctum tuum.*

Psal. 24.

Psal. 29.

Psal. 16.

Psal. 24.

simile.

Psal. 83.

Psal. 42.

Concio I.

Hac enim luce intuemur ea, quæ superius diximus viuo quodam modo, eisq; cōmouemur, sine qua oculos habemus, & non videmus, & aures ad audiendum non tenemus. Tertio deniq; ad firmum propositum recedendi à peccato necessaria lux ista est, sine qua in peccato securi quiescimus. Quod subiecto exemplo fiet manifestum. Accidit aliquando, vt quispiam viam agēs in tempesta nocte, in specum ingrediat, aut foueam, vt quiescat, cumq; ibi plurimā sint venenata animantia, ille inter ea securus dormit, quia illa non videt. Cum verò mane primum illuxerit, & luce subintrante serpentes videt, quā citissimè surgit, & à specu recedit currens, nec illuc vllō modo reuertitur. Sic sic peccator in tenebris ambulat, quia recessit à Domino, in tenebris ambulat, nescit quo vadat, dormit securus, cum peccatis, & dæmonibus circumseptus sit, quæ venenati serpentes sunt, non timet, non fugit, quia discrimen non videt suum, luce caret cælesti. Cum autem lux ista irradiauerit, fugiet iuxta illud. *Quasi à facie colubri fuge peccatum*, & firmo proposito statuet inde recedere. Simili ratione de aliis, quæ verus pœnitens præstare tenetur, philosophandum est, ad vniuersa enim illa diuinum auxilium necessarium est.

Ex quibus relinquitur, debere eum, qui benè confiteri statuit, implorare auxilium hoc cæleste humili oratione, tum sua, tum seruorum Dei, elemosynis, sacrificiis, ac piis operibus, quibus ad se gratiam suscipiendā disponet, licet remotè.

Hoc autem implorato auxilio, & optimo electo confessariò, restat, vt examen omnium peccatorum faciat. Tenetur homo iure diuino vniuersa peccata mortalia confiteri, cordis, oris, & operis. Ita prædicauit, & docuit beatus Petrus, vt refert Clemens eius discipulus. Et ita definitur in Concilio Florentino, ac Tridentino. Ex quo patet adhibendum examen, quo omnia peccata inquirantur. Sicut is, qui rationes aliquas magni momenti redditurus est, illas rectè conspicit, ita conscientiam suam perscrutari debet pœnitens, non enim ratio ei reddenda est confussa, aut generalis, sed specialis, qua numerus peccatorum dicatur, & circumstantiæ mutantes speciem. In hac re aliqua conclusiones à nobis constituendæ sunt,

Simile.

Ecel. 21.

Clemens.

de Confessione.

36

A sunt. Quarum illa sit prima. Qui accedit ad confessionē sine vllō prorsus examine, & hac de causa alicuius peccati mortalis oblitus est, confessionem nullam facit, & ideò iterandā. Secunda conclusio sit. Adeò parua potest adhiberi diligētia, vt sit quasi nulla, de qua idem dicimus, quod de nulla. Tertia conclusio. Sæpe accidit, vt informis sit confessio (sit tamen confessio, & sacramentum) ob defectum diligentia adhibitæ in examine, quæ quidem fuit aliqualis: vt sic dicam, sed non sufficiens ad gratiam obtinendam, sufficiens tamen, vt sit sacramentum, atque adeò tunc iteranda confessio non est, sed in sequenti confessione tenetur confiteri peccata oblita, & negligentiam superioris confessionis. Quarta conclusio.

B Sufficiens examen ad hoc, vt confessio sit sacramentū, & gratia formatum est illud morale examen, quod homo cordatus faceret in re graui, quo vel omnia peccata mortalia nouerit, vel si omnia non nouit, nouit tamē, quod licet plus examinis ponat, non plura inueniet, vel si putet plura se inuenturum, illud esset magna cum difficultate, ad hoc nullus tenetur, vnde illud examen satis est. Hoc vltimum probatione indiget, alia enim manifestè patent, quoniam iugum Christi suaue est, vnde non obligat ad tantam difficultatem. Esset enim impossibile, si obligaret ad peccata, quæ inuenire non posses, esset verò graue, si obligaret ad omnia perquirenda etiā cum magna difficultate. Ad cuius rei planiorem explicationem

C notandum est, duplex esse Dei iudicium, alterum vniuersale, quod iræ, ac iustitiæ est, in quo punienda sunt vniuersa hominum peccata ad vnguem, & ideò tunc vniuersa, tū mortalia, tum venialia, cum omni circumstantia, etiam minima manifestari oportet, & de omni verbo otioso reddent tunc homines rationē. Est aliud Dei iudicium, quod misericordiæ tribunal merito appellari potest, & hoc est confessio, ad quod venit Deus, vt gratiā conferat: de quo Paul ait. *Ad eam scū fiducia ad thronum gratiæ eius.* Hoc ille instituit iudicium, nō vt peccata hominum adamusim, ac vnguem expenderentur, & ideò non adeò exacta cognitio peccatorum exigitur, sed ea, qua infirmus medico ostendat infirmitatis statū, vt ei mederi possit. Et ideò licet peccata dicenda sint, tamen venialia

Hebr. 4.

E 4

dicere

dicere necessarium non est, nec vniuersas circumstantias. Et **A** de peccatorum numero cum non cōstat, satis est dicere paulo magis, vel minus. Quo verò pacto examen faciendum sit peccatorum, diuersis diuersæ sunt rationes. His, qui crebrius confitentur, alia ratio incunda est, & ea facilior. Reliquis verò conueniens est, si discurrant per decem Dei præcepta. Et Ecclesiæ quinq; mandata, per discursum temporis, locorum, negotiorum, ac similibus, quibus in memoriam reuocari poterunt admissa crimina.

Hoc perfecto examine, plures putant restare nihil præter confessionem, cum tamen omnium maximum restet peragendum, necessarius enim est dolor maximus de peccatis, & propositum ea cauendi, ac vitandi omnino. Dolor de peccatis pars est huius sacramenti, vt definitur in Concilio Florentino, & Tridentino. Et ideò qui ad confessionem accederet sine vlllo dolore, vel dolore adeò minimo, vt quasi non dolor sit, nullum recipit sacramentum, & ideò non solum gratiam non suscipit, verum & iteranda, ac repetenda ei rursus confessio illa est. Talis autem dolor esse potest, vt informis sit confessio, quæ iteranda non est, at gratiam non confert.

Sed vt dolorem de peccatis habendum explicemus, aduertendum est, duo mala in peccato attendi posse, primum quod Dei offensa est, secundum quod hominis est malū, qui per peccatū amisit diuinā gratiam, ac gloriā, & in infernum damnatus est. Cum homo dolet de peccato, quia Dei offensa est, reputans summum malorum Dei offensam, quia Deū super omnia diligit: proponitq; illam vitare super omne vitabile, tunc conteri dicitur. Et hæc contritio statim hominem in gratiam reuocat, etiam ante confessionem, licet per ordinem ad illam. Et ideò si in periculo aliquo homo versetur, cū copia confessoris non adest, hac contritione in gratiam redire poterit. Et deinde extra articulum necessitatis, cum quispiam in peccatum lapsus est, expedit ei nimium à peccato in gratiam emergere, nec semper ad manum confessarius est, hac contritione gratiam, & peccatorum remissionem consequi facile valet. Cum autem homo de peccato quidem dolet, sed ea attendit,

A ea attendit, quæ ad ipsum hominē pertinent, & illa eius motiua sunt, vt turpitudinem peccati ac deformitatē, gratiæ, vel gloriæ amissionem, vel inferni damnationem, atteri dicitur, & attritio illa satis non est ad deletionem peccati, & gratiæ recuperationem, nisi sacramentum adsit, quod faciat ex attrito contritum. Sed tam attritus, quàm contritus licet diuersis rationibus, reputat peccatum summum malum, & de eo dolet summo dolore apretiatiuo, ac proponit vitare omne vitabile.

Sed ais, hic maximus dolor difficile à me haberi potest. Respondeo ex amore dolor proficiscitur, & ideò idem est vtriusq; iudiciū: est enim in homine amor dulcis, ac tener, qui magis ad appetitum sensitiuum pertinet, quo tenerè, ac dulciter res aliqua diligitur, & est amor apretiatiuus, quo res aliqua pluris ducitur, quàm reliqua omnia, licet nulla adsit teneritudo: & hic amor præcipuè ad voluntatem pertinet. Cum præcipit sui super omnia dilectionem, hunc præcipit amorem apretiatiuum, non verò illum tenerum, ac dulcē, qui licet bonus sit, Deo q; debeat, sed nō ille sub præcepto est. Dilectio ergo super omnia exigit, vt Deum reputemus summum bonū, cui nullum aliud conferri potest, & vt sic eū diligamus, vt eum reliquis omnibus præponamus, siue diuitiis, siue honori, siue vitæ. Similiter de dolore philosophandum est, est enim dolor sensibilis, qui magis ad appetitum spectat, à quo lachrymæ procedunt, & hic quidem bonus est, qui dū adest, voluntatem mouet, vt doleat de peccato, maximum enim pondus apud voluntatem habet, quod in appetitu est, cui placere voluntas naturaliter optat. Sicut ergo, cum domum ingrediens aliquam, videns eam luctuosam panis amictam, lugentesq; domesticos, prouocaris ad lachrymas, ita cum corpus domiciliū sit animæ, cum illud videt triste, luctuosum, lacrymansq; prouocatur illa ad similes affectus, ideò curandus nobis est dolor iste. Sed non hic omnino necessarius est, sed dolor, aut potius detestatio voluntatis, qua detestatur peccatum tanquam supremum malum, & ait cum Psal. iniquitatem odio habui, & abominatus sum, legem autem tuam dilexi.

Vt autē dolor hic in nobis excitetur, cū hic præcipua pars confessionis sit, sicut tempus destinasti ad examen peragendum,

Simile.

Psal. 118.

dam, ita tempus designare oportet, ut dolorem hunc in te ex-
cites, id autem consideratione perficies. Multa autem sunt,
quæ attentè meditari te oportet. Ex quibus illud primum fit,
quod ad inferni æternas pœnas damnatus sis propter pecca-
tum. Si nunc audires, damnatum te ad suspendium esse, vel in
flammas, ut viuis comburaris, qua, obsecro, afficereris tristi-
tia? An non dolebis, quod ad æternum ignem à Deo damna-
tus sis? Secundò attentè meditare, quod dum peccasti, amisisti
diuinam gratiam, virtutes, merita vniuersa, ius ad cælum re-
gnū, & deniq; Deum ipsum. Te nunc rogo, si ad te nuntium
deferretur, quod olim Iob delatum est, quod omnis tua sub-
stantia, vniuersæ diuitiæ perierunt, quo sensu tangereris? Qui-
dā hoc audito nūtio dementes facti sunt, alij in ægritudinem
inciderūt, quidam etiam defuncti sunt, & reliqui omnes cor-
dis dolore tacti sunt. Cū ergo tu vniuersa animi bona ami-
seris, quomodo dolore nō tangeris? De hac re plura diximus
in Dominica infra Octauas Epiphaniæ in 1. & 5. tom. no-
strarum concionum.

Tertio, mente attende in quem peccaueris, quem contem-
pseris, quem conculcaueris, quem crucifixeris. Eū planè, qui
infinita bonitas est, qui te de nihilo condidit, qui vniuersa tibi
bona concessit, qui homo tui causa factus crucem subiit, & san-
guinem fudit. Nunc ergo tibi dicta verba illa puta. Hæcine
reddis Domino popule stulte, & insipiens? Nunquid non ipse est Pa-
ter tuus, qui fecit & creauit te? Accidit aliquando, ut quis no-
cte deambulans, nec parentem agnoscens, eum lethali vul-
nere percutiat, cum Patrem vulneratum viderit, an non do-
lebit? Cū in Deum peccasti, eum non cognouisti, quia ut
Ioannis ait: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non obser-
uat, mendax est. Nunc autem si Deum agnoscis parentem,
quo pacto non dolebis? Nunquid non ipse est Pater tuus? Plu-
rima alia adhuc excitandum dolorem passim in concioni-
bus reperies. Quibus consideratis super peccata tua lachry-
mas funde, sicut enim Elias composito sacrificio, super illud
vim immensam aquæ fudit, terq; aquam misit, ut ignis cæ-
lestis sacrificium absumeret: ita postquam vniuersa peccata
in vnum collegeris, ut igne cæli consumantur vna lachryma-

rura

A rum effunde. Sicut Esther, ut pœnitentiam ageret omnia
lōca, in quibus lætari consueuerat crinium laceratione, ac la-
chrymis impleuit, ita vniuersa peccata, in quibus lætatus es,
lachrymis riga. His lachrymis, & hoc dolore confessio per-
agenda est delictorum. Ad eum certè modum, quo cum quis
venenum bibit, indignatur natura, & stomachus dolet, & fo-
ras per vomitum intima proicit, ita omnino confessio vomit-
us spiritualis esse debet, ut Clemens in epistola ait (colligens
illud ex 2. Petr. 2. Si enim paululum refugientes coinquinatio-
nes mundi in cognitione Domini nostri, & saluatoris Iesu Christi,
his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora peiora
prioribus, melius enim erat illis non cognoscere viam veritatis,
quàm postquam cognouerunt, retrorsum conuertere ab eo, quod
illis traditum est, sancto mandato. Contingit enim eis illud ue-
ri prouerbij: Canis reuersus ad suum uomitum.

Peccata ergo prius relicta, & confessa, dicuntur vomitum
à beato Petro, quia cum ore ea homo confitetur, releuatur
anima. Quod magis patet ex illo loco Prouerbiorum, unde
beatus Petrus sumpsit vomitionis Prouerbium, ait enim:
Sicut canis cum reperitur, ad suum uomitum, & odiosus fit: sic im-
prudens, qui malitia sua reuersus est ad peccatum suum. Sicut (ait
Procopius Gazeus) mouet nauseam, videre canem come-
dentem suum vomitum, ita execratus peccator est, qui pec-
cata semel relicta, ac confessa iterum repetit. Ea ergo indi-
gnatione peccata cōfiteri debes, qua viuis euomis. Vnde Sa-
piēs: Vbi multa sapiētia, multa indignatio, cōtra peccatū scilicet.

Deinde necessarium est firmum propositum iterum non
peccandi, ad quod duo pertinent, primū, recedere ab occa-
sione proxima peccati, secundum eam vitæ rationem insti-
tuere, ea remedia capere, quæ ad vitæ spiritualis conseruatio-
nem necessaria videbuntur. Ad hoc autem præcipuè eligi de-
bet optimus confessarius, qui ducere in cælum te possit. An
rectum eum iudicem diceres, qui latronem puniret, ac ver-
beraret, illi tamen relinqueret scalas, & clauēs omnia ape-
rientes, quibus furta egit, & iterum ageret. Huiusmodi con-
fessarius est, qui carpit pœnitentem, & pœnitentiæ ope-
ra iniungit, sed in proxima occasione relinquit. An rectum,
ac præ-

Esther. 14.

Simile.

Clemens.
2. Petr. 2.

Prouer. 26

Procop.

Ecl. 1.

Deut. 32.

Simile.

1. Ioan. 2.

3. Reg. 19

ac præclarum medicum dices, qui febriam pellit, sed vitæ nor-
mam debili infirmo non tribuit, qua in ægritudinem non la-
batur? Huiuscemodi cōfessarius est, qui pœnitentē absoluit,
sed quo pacto vitam nouam instituat, non ostendit. Quære
ergo eum confessarium, qui te omnino à peccato abducat.
Antiochus Epiphanes illustris cognomento cum obsideret
Alexandriam, quæ sub tutela Romanorum erat, missus ad
eum Senator est, qui diceret, ut ab obsidione cessaret, sin minus
Romanorum inimicus haberetur. Respondit ille, se hæc
rem maturius deliberaturum, ac responsurum. Tunc Ro-
manus Senator, in signe factum Romani præstans, lineam fe-
cit in circuitu Antiochi, dixitq; hoc ne in dubium reuocan-
dum tibi est, an hostis Romanorum sis? non præteribis hanc
lineam: donec id definias, ac decernas, tunc ille annuit, & ob-
sidionem ammouit.

Similem viro huic confessarium elige, qui priusquam ab
eius pedibus procedas, te relinquere peccata omnino faciat,
qui te aduersus tentationes futuras muniat. Quid prodest do-
mum mundare si vacua relinquatur, statim enim dæmon in
eam rursus intrabit. Sicut ergo in arce, à qua hostem fugas,
milites constituis, qui eam propugnent, ita in anima tua, à
qua dæmonem expulisti, oportet custodiam bonorum ope-
rum constitui, quibus securus sis. Hoc nos Petrus monet. *Fra-
tres magis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationē,
& electionem faciatis, hoc enim facientes, non peccabitis aliquan-
do.* Modum ergo à confessario recte viuendi suscipe, & eū ti-
bi elige confessarium, qui id præstet, qui sacramentorum fre-
quentiam consulat, qui te orationi assistere doceat, qui ad
alia pietatis opera inducat. Recte Seneca ait epistola 109.
Nullus quidem peius mereri de omnibus mortalibus iudi-
co, quàm qui philosophiam velut aliquod artificium venale
didicerunt, qui aliter viuunt, quàm viuendum esse præcipiunt.
Exempla enim seipso inutiles disciplinæ circumferunt, nulli
non vitio, quod insequuntur, obnoxij. Non magis mihi po-
test quisquam talis prodesse præceptor, quàm gubernator
in tempestate nauseabundus. Tenendum est rapiente flu-
ctu gubernaculum, luctandum cum ipso mari, eripienda sunt

vento

A vento vela, quid me potest adiuuare rector nauigij attoni-
tus, & vomitans. Quanto maiore putas vitam tempestate ia-
ctari, quam vllam ratem? Non est loquendum, sed guber-
nandum. Hæc ille. Quid obsecro diceret de doctore instituē-
te ad cælestem vitam. Recte sapiens ait. *Ab immundo quid mē
dabitur?* A turbido fonte quis aquam hauriat? *Eccl. 34.*

In confessione verò aliqua seruanda sunt. Primum, ut nu-
merus peccatorum dicatur, cum certus certò, cum incertus
est, aliquid dicendum est, quo aliquo modo numerus pateat,
vel cōuetudo qualis sit, vel parum magis, aut minus, vel quid
simile. Secundum, ut aliorum peccata non dicas, sed tua dun-
taxat: & ideò complices delictorum in confessione dicendi
nō sunt. Tertium ut ipse dicas peccata tua, nec adeò iners sis,
ut solum dicas ea, de quibus interrogaris. Demum attendas,
non quamlibet confessionem, & absolutionem satis esse, ut
peccata deleantur, multæ enim confessiones, & absolutiones
nullæ sunt, aut informes, quibus gratia non obtinetur, imo no-
uum peccatum incurritur sacrilegij. Et si sic decedas ex vita,
damnaberis propter illa peccata, quæ confessus es. Noli ergo
quasi vi extorquere absolutionem à sacerdote, quid enim tibi
prodest, si ille dicat: Ego te absoluo, si Deus dicit: Ego te condē-
no? Num decipies Deum? Potius tu deciperis, putans te in
gratia discedere, cū peccatis oneratus abeas. Tandem iniun-
ctam pœnitentiam à sacerdote implere debes, ea enim pars
est integralis huius sacramenti. Magnum quid est à peccato
recedere, opus est dexteræ Dei, opus etiam est dexteræ ho-
minis, in quo omnibus viribus intendere debet. *Peccavi, quid
faciam tibi o custodes hominum,* ait Iob, quasi dicat, quando qui-
dem deliqui, nihil adeò durum mihi imponi potest, quod li-
benter nō subeam, ut à peccato liber sum. Recte seruus Naa-
man ait. *Si rem grandem dixisset tibi Propheta, profecto fa-
cere debuisses, quanto magis cum rem facilem
imperaerit. Hoc nunc tibi di-
ctum puta.*

B

C

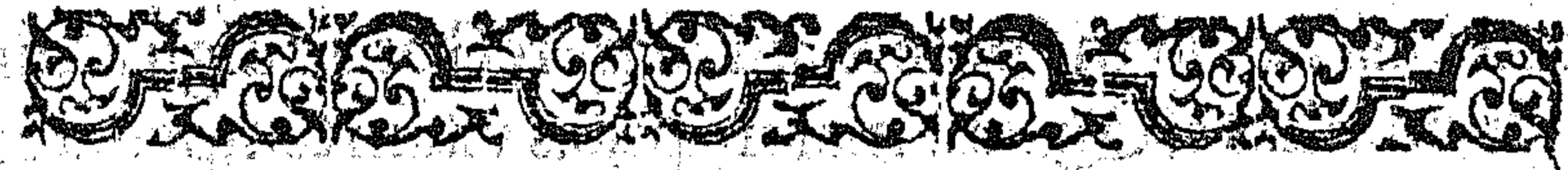
2. Pet. 1.

Seneca.

Iob. 7.

4. Reg. 5.

CONCIO II.

De eadem confessione, de ipsius facilitate, ac suauitate, & quo pacto homo adducetur, vt nullum peccatum reticeat in confessione.

T H E M A.

Mandata eius graua non sunt. 1. Ioan. 5.

VN V M Restat, de quo nihil huc vsq; diximus: est autē præcipuè aduertendū in cōfessione, vt, scilicet, nullum mortale peccatum prætermittatur. verecūdia, aut quouis alio timore humano.

Si enim id fiat, nulla omnino est confessio, & ideo iteranda. Et maximū cōmittitur sacrilegiū. Simile q; illi, quod Cain admisit, qui interrogatus à Deo de peccato suo fuit, quasi confessariū tunc Deus agebat. Cain verò peccatum celauit, nec confessus est, quapropter ita Deus in eū iratus est, vt dixerit: *Maledictus eris super terram, cū operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos, vagus, & profugus eris super terram.*

Non ait, maledicta terra, vt dixerat Adæ, sed maledictus tu, vt dixerat serpenti, quia peccator ille maledictus est, qui non solum peccauit, sed & peccatum in confessione abscondit, & vagus, ac profugus relinquitur, quia semper pauens, ac trepidus, & quasi proscriptus est, vermem conscientiae eum rodentem semper patitur. Simile quid accidit Ananiae, & Saphiræ, qui partem pecuniarum absconderunt, quapropter interierunt morte subita, ac eis Petrus dixit: *Cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Non facile apparet, quo pacto mortaliter deliquerint, seruantes partem pecuniarum, sed grauissimè puniti ea de causa

A causa sunt, quod Deo mentiti fuerunt. Quod quidem potissimum in confessione verum habet, cum partem peccatorum quis abscondit, mentitur enim Deo, non homini, quia ibi homo Vicarius est Dei. Ne ergo quispiam in hanc incidat culpam, nunc nobis ostendendum est, non graue esse hoc cōfessionis præceptum, sed leue, nec difficile cuiquam futurum, grauissima quæq; crimina confiteri.

De omnibus Christi mandatis Ioannes in vniuersum affirmat, quod graua non sint, & de plurimis eorum manifesta res est, graua non esse, quia dulcissima sunt: *Dulciora super mel, & fauum, & super meliori meo.* Et ad eè sunt dulcia, ac proficua, vitæq; hominum necessaria, vt quamuis

B Deus præcepta sua, ac legem non statuisset, sed hominum arbitrio relinqueret, vt aliquas sibi metipsis leges constituerent, quibus in pace, ac quiete viuerent, ipsimet homines vniuersa diuina præcepta mandarent, vt vitam instituerent dulcem, ac pacatam, ad quod necessarium erat, vt Deus coleretur, nec vanè iuraretur, festa seruarentur, filij parentibus obedirent, nemo proximum occideret, nec alienam mulierem, substantiam, ac honorem surriperet. Sine his enim vitam degere non possumus. En diuinam in nos bonitatem, eas enim leges nobis possuit, quæ nobis proficuae sunt, quas nos ipsi statuere debemus, sine quibus vitam ducere non possumus. Rectè ergo Ioannes ait: *Mandata eius graua non sunt.*

C Qua in re, priusquam ad alia progrediamur, apparet præceptum confessionis sacramentalis à Christo institutum convenientissimū Ecclesiae fuisse, ac vitæ hominū utilissimū, quia sine illo vita politica difficile agi posset, cū enim potestas publica pauca videat, & puniat peccata, præclarè cum Christiana republica actum est, dum aliud tribunal constitutum est, quo plurima coërcentur peccata, & plurimis malis remedium adhibetur. Hoc autem confessio præstat, scateret autem respublica vitis ea sublata. Experti hoc sunt hæretici tollerantes auricularem confessionem. Vnde refert Dominicus Soto

in 4. dist. 18. quaest. 1. articulo 1. Ex inclita Germaniae vrbis Norimberga fuisse legationem missam, ad Carolum V. Impe-

Psal. 118.
Psal. 118.

Soto.

Gen. 4.

Acto. 5.

Concio secunda

Imperatorem, qua petebant, lege Casarea institui auriculari confessionem, tanquam omnino necessariam ad reipublicae conseruationem. Hi tanquam heretici eam negabant à Christo præceptam, sed necessariam eam ducebant.

Matth. 11.

Sed cum non solum necessitas, verum & suauitas maxima in reliquis Dei mandatis appareat, vt iugum suauis lex eius dicatur, hoc vnum confessionis præceptum durum, ac difficile apparet in natura corrupta. Cum enim homo natura sua cupidissimus honoris, ac æstimationis sit, cogitur hoc præcepto occultissima, ac turpissima peccata alteri homini confiteri, & aliquando ei, à quo præcipuè vellet in honore, & æstimatione haberi, hoc autem videtur seipsum inhonorare, ac deturpare, cum peccata manifestat, præcipuè cum ipse ostendat nullam sibi esse excusationem, & eius dictis fides adhibeatur.

B

Quando enim quispiam à potestate publica punitur, potest ille delictum negare, atque adeo possumus in dubium vocare; an falsum testimonium aduersus eum dictum sit, sed in confessione omnino creditur is, qui testimonium aduersus se fert nullo cogente tormento. Ex hoc autem prouenit, vt confusione, ac verecundia ita quis suffundatur, vt aliquando peccata reticeat in confessione grandi sacrilegio. Et non raro accidit, hoc ab imperitis admitti sacrilegium, dum aliqua reticent, quæ ipsis grauissima peccata apparent, cum nulla sint, vt motus infidelitatis, & turpia quædam, quæ à pueris sunt, cum nondum plena ratione vtantur. Alij autem grauissima peccata reticent, leuia verò confitentur, imitatores Saulis, qui percit Agag, & pinguioribus de Amalec, cæteris demolitis.

1. Reg. 15

Hoc verò sacrilegium sæpe numero accidere solet circa peccata inhonesta. Qua ratione Sodoma muta interpretatur, quia mutos reddit Sodomitas. A quibus si interrogas, qua ratione plenam peccatorum confessionem non faciunt, respondent, verecundia se se impediri.

C

Sed ab his nunc ego interrogo, quæ nam ex duobus præeligenda verecundia est, vel ea, quam nunc sustinebunt, si confessorio delicta aperiant, vel ea, quam in iudicio vniuersali patientur, cum vniuerso mundo eorum peccata manifesta erunt. His etenim, qui plene non confitentur, illud plane accidet: quod

de Confessione.

A quod Oseas ait: *Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius, dolores parturientis ueniēt ei.* Appositissima similitudine rem hanc explicuit spiritus diuinus, ait enim, sicut adultera, aut quæuis foemina, quæ ex illicito concubitu concepit, celat foetum, vt illius iniquitas non appareat, dies tamen partus superueniens ostendit maximis cum doloribus illius iniquitatem, ita abscondit nunc peccator peccatum suum, ligat illud, ac inuoluit, ne appareat, sed dies iudicij adueniens illud manifestabit cum summo peccatoris dedecore, hoc significat Propheta cum ait, *Dolores parturientis ueniēt ei, qui scilicet ostendant illius delictum.*

Ose. 13.

Simile.

Tunc implebitur illud Nahum: *Reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam in gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.* Et illud Iob: *Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra con-*

Nah um. 3

Iob. 20.

surget aduersus eum, apertum erit germen domus illius, detrahatur in die furoris Dei. Tunc exhibebitur peccator ab vniuerso mundo. Tunc uidebunt iusti, & super eum ridebunt, & dicent, ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum. vt Psaltes ait. An non illa summa confessio? quis vt eam euadat, non in secreto dicat peccata sua vni homini? Sed ais, Si plenam confessionem delictorum fecero, securus sum, quod in iudicio peccata mea manifesta non erunt? Audi de hac re Psaltem: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Tecta ergo peccata sunt, quæ in confessione remittuntur. Et ideo Petrus ait. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Et Propheta rursum ait. *Proiecasti post tergum tuum omnia peccata mea.* Licet aliqui putent iustorum peccata in iudicio reuelanda non esse, certius tamen est, quod manifestanda sint, sed nihilominus operta dicuntur, quia non ad iustorum confusionem, sed ad gloriam potius sunt reuelanda. Sed quo pacto id fieri possit, ignoras, forsan exemplo res patebit. Conficitur nunc reginæ præclara vestis, quæ casu aliquo disrupta est, & ideo indecora apparet, ne autem vestis tanta perdat, resumit eam sartor, & in rupturæ loco aureos filios apponit, margaritis, ac lapillis circumpositis, quo remedio adhibito, pulchrior vestis apparet, & ditior reddita est, quam fuerat prius, & rupturam non casu factam, sed

psal. 31.

psal. 51.

1. Petr. 4.

Isai. 38.

Simile.

F

confulto

consulto putas, vt tante ibi apponerentur diuitie. Ita omnino peccatum raptura est animæ, qua indecora apparet. Sed vera pœnitentia in raptura loco apponit diuinâ gratiam, virtutes, Christi merita, quibus sic anima ornatur, vt etiam peccatum cooperetur in bonum diligenti Deum, dū eius occasione magis splendet diuina gratia in homine. Huic etiam adde, nunc iudicia hominū diuersa esse à Dei iudicio, at in altero sæculo iudicium Dei omnibus apparebit, & illud regula omnium erit, vt ipsi impij dicant: Ergo errauimus. Cum ergo Deus pœnitentem glorificet, ab omnibus glorificabitur. Et nunc etiam quo pacto id faciendū sit, aliqua ratione colligimus, dum nouimus plura sanctorum peccata, propter quæ tamen non eos vilipendimus. Sed rursus ais, manifesta ratione ostendis bonam esse redemptionem pudoris pro pudore, sed nihilominus præfens pudor me detinet, durumq; apparet, quod me sic deiciam, & eo vsq; humilior, vt grauissima detegam scelera. Respondeo. Primum omnium agnosce in hac re diuinū, ac coelestem medicum, & optimam peccatorum medicinam, quam ille parauit. Quando vides, medicum radicem infirmitatis agnouisse, & eam tollere dicis, optimus hic medicus est, & præclara illius medicamenta. Venit e caelo medicus magnus, quia magnus in terra iacebat aegrotus, vt Augustinus ait. *Non est opus ualentibus medico, sed male habentibus*, ait ipse. Sed qui malè habent? Planè peccatores. Quæ eorum egritudo est? Planè peccata. Quæ horum radix est? certè superbia. *Initium omnis peccati superbia est*, vt sapiens ait. Attende ergo præclaram medicinam humilitatem, qua hominis edomaretur superbia, vt sic à radice curaretur. Nihil verò a quale inueniri potuit ad hominis humilitatem ac confessio, quod ipse met accedas ad pedes alterius hominis, & scelera tua aperias, & ostendas vilissimum te esse cogitationibus, ac operibus tuis. Vnde Ambrosius ait. Humilis confessio maximum est testimonium humilitatis animæ, & quod se ipsam deiecerit, ac omnia Dei causa reliquerit. Augustinus tredecim libros scriptos reliquit confessionum, diuinos planè, ac testes maximæ humilitatis.

Sed

August.
Matth. 9.

Ecles. 10.

Ambros.

August.

A Sed ais, cur in lege gratiæ, ac dulcedinis durum impostum est præceptum? Sane non a deo noua confessio est, vt aliquid ei simile in lege præceptū non sit. Etenim pro peccatorum diuersitate diuersa offerri sacrificia debebant, & ideò qui sacrificium offerebat, oblatione confitebatur quodammodo peccatum suum. Quam confessionem eo quod Dauid non fecerit malè se habuit, vt ipse ait. *Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, petij omnino, quia confessus non sum, sed quomodo tacuit, qui confiteri non tenebatur?* Sane, quia secundum legem tenebatur pro peccatis tales offerre hostias, quod non fecit, vt peccatum celaret, & hoc fuit silentium, ac perditio eius. Hoc idem silentium in lege naturæ perdidit Adamum, & Cain, à quibus confessionem peccatorum exterius sibi factam Deus voluit, ipsi verò peccata celauerunt, ac excusauerunt, ideoq; miserè puniti sunt. Si enim Adamus humiliter peccatum suum Deo confessus fuisset, forsitan illud non solum Deus remitteret, sed & in innocentia statum eum restitueret, quia verò illud confessus non est, in miserum statum deductus à paradiso exclusus fuit. Hoc certè innuit Gregorius. 2. 2. *Moralium. ca. 9.* in illa verba: *Si abscondi sicut homo peccatum meum*, ait enim. Ad hoc quippe requisitus fuerat, vt peccatum, quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent, sed dum defendere peccatum moliantur, peccatum addiderunt, vt culpa eorum atrocior fieret discussa quam perpetrata. Quoniam Adam iam euam culpam reiecit, dicens: ipsi à Deo datam, quasi Deus in culpa fuisset, quod ei euam tribuerit in sociam. A superbo ergo peccatore semper humilem confessionem Deus petit, & meritò, vt à radice peccatum curretur.

Sed ais. Medicina quidem optima est, sed aspera, ac dura. Nunc ostendi à nobis oportet, lenem, ac blandam eam esse. Cuius dulcedo primum ostenditur in ipsa institutione sacramenti, cū insufflauit Christus in discipulos, ostendens confessionem esse fidelium respirationem ac leuamē, quia hoc instituto sacramento concessus homini est amicus omnino fidelis, cui tuto ac fidenter vniuersa secreta cordis

Psal. 31.

Gregor.

Eccles. 6.

aperire possit, nec vnquam timeat ea reuelanda Sententia A
 fuit Philosophorum, maximū hominis leuamen esse ami-
 cum si telem, cui omnia sua secure dicere posset, a quo con-
 silium accipere posset. Vnde Sapiens. Amico fideli nulla est
 comparatio. Cum hunc inueneris, respirare potes, & om-
 nium malorum remedium, aut certe leuamen inuenisti.
 Hic verò fidelis amicus, qui omnino securus esset, cui fidē-
 tissime cor aperire possemus, non fuit in mundo ante huius
 sacramenti institutionem, quia licet in vniuersum secreta
 nobis ab amicis commissa seruanda sint, sed aliquoties re-
 uelanda sunt, vnde non omnia dici oportet amicis, si enim
 periculum reipublicæ immineret, aut tertiæ personæ, se-
 cretum mihi commissum reuelare debeo. At verò hoc in-
 stituto sacramento, fidelis tibi datur amicus, cui omnia se-
 creta tua dicas, qui iure diuino secretum seruare tenetur: B
 nec vllō modo illud reuelare potest, etiam si intercederet
 salus totius mundi, non corporea solum, sed & spiritualis,
 etiam si ob secreti obseruantiam Ecclesia perire deberet.
 Nec vlla relicta est in terra potestas, quæ aliud præcipere
 posset. Nec verò solum hoc Deus prouidit, sed & singula-
 ri sua prouidentia voluit, vt sacerdotes in sigillo secreti ser-
 uando excelleret, & qui in alijs tanquam homines i firmi
 sunt, in hac re Dij videntur, & suum munus rectè præ-
 stiterunt, Deo pro nobis optimè disponente. Hoc ergo cer-
 tum tibi, ac indubitatum sit, quòd peccatum in confes-
 sione à te dictum, siue sit proditionis reipublicæ, siue hæresis,
 vel quod uis aliud, dici, aut reuelari nullo modo potest, etiā C
 si ex illius reuelatione salus mundi penderet. En maximū
 secretum, en fidelissimum amicum, cui tutò te committe-
 re potes. Quo releuatur maximè verecundia pœnitentis,
 dum nouit soli vni hominum peccatum suum manifestum
 esse.

Sed ais, leuatur quidem asperitas huius præcepti secre-
 to tanto, sed nihilominus durum mihi est, quòd homo iste
 nouerit peccatum meum. Hic attendant parentes, ac do-
 mini, ne omnino cogant suos vni confiteri, ne forte vere-
 cundia occupati tali confessario non audeant confiteri in-
 tegrè.

A tegrè. Sed iam ostendamus, vt huic obiectioni faciamus sa-
 tis, quo pacto præceptū hoc graue nō sit, nec vllō modo sit
 durum, quòd homo hic nouerit peccata mea. Hoc planè ti-
 bi durum apparet, quòd existimationem, ac honorem
 amittere te credis apud hominem istum, cui confiteris:
 quòd si manifesta ratione tibi ostenderem, nihil honoris,
 aut existimationis tuæ perdere apud hominem hanc, leue
 imo suauissimum tibi redderetur præceptum hoc. Sed
 hoc tibi ostendam, & amplius aliquid, quo dulcissimum
 reddatur hoc mandatum, quòd non solum honorem, ac
 estimationem non amittas, verum augeas ac multiplices
 corā hoc confessario, cui turpissima peccata dicis, & eo plu-
 ris ab eo ducaris, quo grauiora confitearis crimina, & cū
 B volueris ab aliquo diuini singulari affectu, plurimi duci ac
 in honore haberi præcipuo, confessionem generalem to-
 tius vitæ cum eo facias, & vniuersa crimina tua ei aperias,
 sic enim illud, quòd dixi, consequeris. Sed ais paradoxa
 videtur, quòd ingentia crimina ego huic dicam, & propte-
 rea ab illo in honore habear. Mirabile profecto id est, sed
 vt illud credas, primum audi Deum ipsum id asserentem
 Ecclesiastici. 4. Pro anima tua ne confundaris dicere uerum, est
 enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens glo-
 riam, & gratiam. Mirabile profecto est, confusio-
 nem esse adducentem gloriam honorem, ac gratiam & beneuolen-
 tiam, sed ea est confusio eius, qui pro anima sua dicit verū
 C in confessione. Sed quo pacto id fieri possit interrogas? Pri-
 mum dico, à natura insitum homini est, vt auditis parum,
 visis multum moueatur. Si nūc audias in quodam bello ce-
 cidisse millia millium hominum, nihil commoueris, si au-
 tem coram te occidatur homo vnus, horres multum, quia
 hoc visu, illud auditu tenes. Itā cum multa, ac ingentia cri-
 mina mihi confiteris, illa ego solo auditu teneo, at verò
 pœnitentiam, dolorem ac humilitatem tuam oculis per-
 spicio, & ideo magis ista me mouent, vt te magni ducam,
 quam illa, vt te despiciam. Secundum verò adiungam,
 quo plenè dubitationi tuæ fiet satis. Adeo eximia res ista
 est, adeoque mirabilis, quòd pœnitens nihil existima-

Eccles. 4.

tionis amittat, imò illam amplius augeat, vt id altiori cau-
 sã tribuendum sit. Sed quæ nam illa est? Credo equidem,
 diuinum hoc esse opus, diuinam prouidentiam, ac quasi
 miraculum à Deo, qui id efficit, vt verus poenitens coram
 confessario nihil honoris amittat, imo augeat, quòd si
 Luc. 1: Deus id velit, potest, quia non est ei impossibile omne uerbum
 Psal. 134: *Et omnia, quæcunque uoluit, fecit in celo et in terra.* Sed qua
 ratione Deus id uult, & qua item probabimus Deum id
 uelle efficere? Sanè vt impleat ille uerbum suum, quò
 Luc. 14: dixit. *Omnis qui se humiliat, exaltabitur:* Quæ uerba singu-
 lari, ac præcipua ratione in confessione locum habent, in
 qua propter Deum homo se humiliat maximè, dicens
 de se abiectissima, & ideo tunc exaltari oportet à Deo in
 corde confessarij, vt pluris ducatur ab eo, fiatque in corde
 ministri Dei, quòd in corde Dei fit. Coram Deo manife-
 stum tibi est, nihil te honoris amittere, quòd peccata con-
 fitearis grauisima, imo manifestum est, ob eam causam
 à Deo in honore haberi. Id ipsum uult Deus in corde con-
 fessarij effici, humilias, ac deiicis te, cum confiteris, & eo
 plus te humilias, quo grauiora delicta dicis, dum tu mit-
 tis manum tuam, ac curas te deiicere, Deus te exaltat,
 quis obsecro tandem præualebit? cuius opus stabit Dei,
 an tuum? Tandem superabit Deus, & exaltatus relinque-
 ris, non deiectus. Hoc uerò Dei opus colligere poteris
 ex alijs eius operibus, quibus hanc ueritatem compro-
 bavit, qui se humiliat exaltabitur. Attende quid cum
 Christo Domino factum sit, humiliatur ille assumpta hu-
 mana natura in utero uirginis clausus. Exaltatur à Patre,
 ornatur natura illa immensis gratiis, & uirgine, ac tali
 uirgine ei in matrem concessa. Natus humiliat se positus
 in præsepio, sed à Patre exaltatur missis pastoribus, ac re-
 gibus, qui eum adorent. In circuncisione deiicitur, sed
 nomine Iesu decoratur. In baptismo se humiliat, sed pa-
 terno testimonio filius eius declaratur. In passione nouis-
 simum se uirorum exhibet, sed à Patre exaltatur, cum sol
 obscuratur, & petra scissæ sunt, & uelum templi diuis-
 sum. *Humiliavit semetipsum usque ad mortem, mortem autem*
 crucis

A *crucis, propter quod Deus exaltauit illum.* Hoc ipsum in uita
 sanctorum omnium uidere est, illi enim se se humiliauerunt,
 ac deiecerunt, Deus uerò exaltauit illos. Id ipsum
 tecum fit in confessione, humilias te, exaltat te Deus, &
 quò plus te deiicis grauiora confessus peccata, eò plus ex-
 altaris à Deo, tum coram ipso, tum etiam coram con-
 fessario. *Philip. 2.*

Quia uerò nimium Deo placet humilitas, non hæc so-
 lum humili confitenti Deus tribuit, vt exaltetur, uerum &
 alia multa, inter quæ illud silentio prætereundum non est,
 quòd propter eam, quam exhibes humilitatem, concedit
 Deus in sacramento hoc, miram animi pacem, ac quietem,
 qua in pace in id ipsum dormiat homo, ac requiescat. Ini-
 qua conscientia inquieta est, ac timida. Vnde Sapiens: *Sapient. 17.*
Cum sit timida nequitia, semper presumit seua perturbata con-
scientia, ex quo illud efficitur, quod Isaias ait. Non est pax *Isai. 57.*
impijs: Dicit Dominus, sed cor impij quasi mare feruens, quòd
quiescere non potest, quia perpetuo uerme corroditur. Exhi-
beat nunc peccator plura bona opera, non quiescit eius
cor. Doleat de peccato, ac conteratur, adhuc non plene
quiescit. Si uerò confiteatur, tunc securus redditur, tunc
impletur illud Pauli: Iustificati ergo per gratiam ipsius pacem *Rom. 5:*
habeamus ad Deum, & huius ratio est, quia nouit homo, sa-
cramentum hoc supplere defectus poenitentis, & deinde
uoluit Deus priuilegium hoc concedere huic sacramento
 propter humilitatem confitentis, vt habeat hoc signum
 C sensibile diuinæ gratiæ, quòd mentem securam, ac pac-
 catam reddat, quia licet certa omnino non sit de remissio-
 ne peccati, tamen coniectura magna illam tenet, & ideo
 quiescit mirum in modum. Impleturque illud Psalmi:
Auditui meo dabis gaudium, & letitiam, & exultabunt ossa hu- *Psal. 50.*
miliata. Auditui enim datur hoc gaudium, cum abso-
 lationem sacerdotis percipit. Tunc etiam illud Psalmi
 impletur: *Quantum distat ortus ab Occidente, longè se-* *Psal. 102.*
cit à nobis iniquitates nostras. Cum enim scriptum sit,
humilem spiritu suscipiet gloria, mirum non est, si humi-
 litate in confessione peccatori hæc à Deo gloria tribua-
 tur,
 F 4

Concio II.

1. Cor. 1. tur, testimonium conscientia, quam Paulus dicit gloriam nostram, *hæc est gloria nostra, testimonium conscientia nostra.*

Orig. Origines in illud Psalmi. 37. *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, cogitabo pro peccato meo,* ait. Pronuntiationem iniquitatis confessionem esse diximus sæpe. Sicut enim qui iatus habent escam indigestam, aut humorem malum donec vomuerint, non releuantur, sic qui celat peccatum, donec confessione illud annuntiet, & vomat, non quiescit, cum verò illud confitetur, quiescit. Addit Origenes, lex ista dura non est, quòd si esset, sustineri oportebat. Dura non est, cum Deus aliud non exigat, quàm id, quòd tum præstas, ut vulnus corporis cures, quòd medico ostendi oportet. Nec lex censeretur dura, qua caueretur, ut omnis delinquens absolueretur, si culpam fateretur suam cum dolore. Quòd si dura lex esset, subeunda nihilominus foret, qui enim grauissimo ægrotat morbo, graui indiget medicina, grauissimum autem peccati mortalis morbum esse, nos ipsi confitemur, dicentes in confessione: *Quia peccavi nimis,* licet ergo graue sit medicamen, suscipiendum est. Et insuper, quid graue ab homine exigipotest, quod non præstet, postquam infernum commertus est, ut illum euadat? Quid graue appellari potest, in quod infernus commutetur? Peccavi ait Iob: *quid faciam tibi o custos hominum?* quasi dicat, satisfactionem taxa, quod volueris pete, dum à peccato liber sim. Et Micheas. *Nunquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?* Omnia ergo minima sunt, quæ à nobis exigipossunt, ut à peccato simus liberi.

Job. 7. Ex literis annuis societatis accepimus anno. 1584. hoc, quod nunc dicam, accidisse. Quidam cum plures annos graua in confessione scelera reticeret, per quietem se vidisse narrabat, ardentem in se distringi gladium ad aspectum horribilem, se verò perterrefactum sustulisse clamorem, Deoque, ut sibi ignoiceret, supplicasse, promissione facta integrè confitendi. Tunc gladius in vaginam reconditus est, nec vsquam amplius apparuit. Visi

Miche. 6. fidem

de Missæ.

A fidem fecit accurata vitæ confessio, & è concepta formidine exanimatio tanta, ut tanquam mox expiraturis sacramenta nouissima sint adhibita. Sed ut in confessione pestem vomuit, momento conualuit. Hoc vero in Hispania accidit, in ciuitate Toleti. Hoc discrimen, quod ille vidit, omnibus imminet, qui non rectè confitentur, ad quos omnes Psaltes ait. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum uibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illum, & in eo parauit uasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Ergo omnes integram confessionem faciant, ne pereant, &c.

C O N C I O.

De Missæ diuinissimo sacrificio, & quomodo sit audiendum sacrum.

T H E M A.

Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. Psal. 4.

B **S** O R V M omnium, quæ in Ecclesia sunt, altissimum, ac pretiosissimum. Missa est, in qua diuinissimum Eucharistiæ sacramentum conficitur, & Deo in sacrificium offertur. Et ad hoc ordinantur vniuersa alia, quæ in Ecclesia sunt tam sacramenta, quam omnes cultus, & ceremoniæ. Hinc Paulus. *Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius, tanquam famulus.* Christus uerò tanquam filius in domo sua: *quæ domus sumus nos.* Sicut ergo vniuersa domus dispositio respicit dominum domus, ad cuius obsequium cuncta ordinantur, ita omnis Ecclesiastica Hierarchia respicit Christum, qui in hoc sacramento continetur, &

C Hebr. 3.

E 5 sacri-

sacrificio offertur. Et ad hoc ordinantur reliqua sacramen-
ta, quia finis omnium Christus, sicut & legis. Et præterea,
cum finis vniuersorum, quæ in Ecclesia aguntur, sit, ani-
mas Deo vnire, quod fit in hoc sacramento vnitatis, dicen-
te Domino: *In me manet, & ego in eo*, manifeste colligitur,
finem omnium hic esse. Et tandem missa est compedium,
& summa totius Christianæ religionis, & totius vitæ Chri-
sti repræsentatio, vt qui eum in terris conuersantem vide-
re non potuimus, in missa eius effigiem videamus. Vnde
ipse ait. *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.*
Nec alicui mirum videri debet, quod diximus, missam op-
timum eorum esse, quæ in Ecclesia sunt, id enim, vel ali-
quid maius manifestis verbis Zacharias prædixit. *Quid*
enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum ele-
ctorum, & vinum germinans uirgines? Illa dictio eius, si ad
Ecclesiam, de qua loquitur, referatur, id significat, quod
dicimus, hoc frumentum electorum esse bonum, & pul-
chrum Ecclesiæ. Si verò ad Deum referas, vt Græca ha-
bent, aliquid maius significant, non solam optimum eo-
rum, quæ in Ecclesia sunt, Eucharistiam esse, sed optimum
ipsius Dei.

Sed id maximè dolendum, quòd restanta parum no-
bis utilis reddatur incuria nostra. Si pater negotiatori fi-
lio decem millia auri talenta daret, vt negotiaretur, parua
adhibita diligentia, maximum reportaret lucrum. Atten-
de diuitias, quas tibi pater in missa dat, vt similis sis homini
negotiatori, quærenti bonas margaritas, plurima tibi ac-
quiras: dat tibi Christum Dominum: *Et qui proprio filio*
non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non
cum illo omnia nobis donauit? Donat ergo tibi filium, & om-
nia illius merita, satisfactionem, & inuestigabiles eius di-
uitias, vt eorum particeps fias. Ecce, quæ quotidie in
missa accipias. Sed quæ lucra reportasti? Es ne de illis, de
quibus Paulus ait. *Quoniam diuites facti estis in illo in omni*
gratia? Si ditissimus non es, proculdubio negligentia tua
id factum est, inscius, negociandi es, cum enim habeas
infinitos thesauros expositos negotiationi, multum illis
lucrari

Ioan. 6.

Zach. 9.

Rom. 8.

1. Cor. 1.

A lucrari posses, si curam adhiberes. Sed ais, quomodo er-
go negotiabor, & quo pacto tanto sacrificio vtar in maxi-
mum profectum?

Ex Concilio Tridentino sessione sexta plurima eorum, *Cœ. Trid.*
quæ dicenda sunt, decerpemus, In missa duo sunt præci-
pua, sacrificium, quod Deo offertur, & communio, qua
Christi corpus percipitur. Relictus enim nobis Christus
est in hoc sacramento, tum in animarum nostrarum cibū,
tum in iuge Ecclesiæ sacrificium. Sicut agnus Paschalis
offerebatur tãquam sacrificium, & certis ceremoniis man-
ducabatur vt sacramentum. Christus tanquam sacramen-
tum prodest fumentibus, tãquam sacrificium his, pro qui-
bus offertur.

B Sed nunc de sacrificio agendum nobis est. Quid ergò
est sacrificium? Lato vocabulo omnia bona opera sacri-
ficia dicuntur, ideò Psaltes ait. *Sacrificium Deo spiritus con-*
tribulatus. Et Paulus: *Beneficentiæ, & communionis nolite obli-*
uisci, talibus enim hostiis promeretur Deus. Hostias dicit bo-
na opera. Sic etiam lato vocabulo omnes iusti sacerdo-
tes dicuntur. Et ideò in Apocalypsi, aiunt: *Fecisti nos Deo*
nostro regnum, & sacerdotes. Tamen propriè sacrificium est,
sacrum aliquod facere cum oblatione in ordine ad Deum.
Ita Diuus Thomas. 2. 2. quæstio. 85. articu. 3. & quæst.
86. artic. 1. Et sacerdos est ille, qui deputatur ad hæc sa-
crificia Deo offerenda: Vnde Paulus. *Omnis pontifex ex ho-*
minibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt
ad Deum. In lege naturæ, & scripta plura fuêrunt sacrificia.

C In lege noua hoc vnum est sacrificium, pro omnibus suffi-
ciens, & omnia continens, quod iuge sacrificium appel-
latur à Daniele. Et de eo Malachias ait. *Repudiatis ue-*
teribus sacrificiis, non ideò sine sacrificio ero. Magnum est no-
men meum in gentibus, dicit Dominus, & in omni loco sacrifi-
catur, & offertur nomini meo oblatio munda. Quæ verba om-
nes sancti, & Concilium Tridentinum de missa expli-
cant. Cum enim naturale præceptum sit, aliquid Deo of-
ferre pluribus rationibus, ac nominibus: etiam in lege gra-
tæ offerendum erat sacrificium, & omnium maximum,
& quod

*Cœ. Trid.**Psal. 50.**Heb. 12.**Apoca. 22.**D. Tho.**Hebr. 5.**Daniel. 8.**Malac. 1.*

Psal. 71.

& quod omnium esset consummatio. De quo præclare vaticinatus est David, cum ait: *Et erit firmamentum in terra in summis montium*, quo loco Hebræa habent, & erit placenta tritici, vel memorabile triticum in capitibus sacerdotum, in huius loci explicationem multa diximus secundo tomo Concionum, in festo corporis Christi.

August.

Sed inquis, quodnam munus hoc est, quod Deo in Missa offertur, & quorsum offertur, & quomodo à me offerri debet, cum Missæ intersum? Cum id explicatum fuerit, patebit, quo pacto audienda missa à fidelibus sit, ut plurimum fructum percipiant. Ut id explicemus, attendenda est doctrina Augustini. 10. de Civitate. ca. 20. Quotidianum voluit esse hoc excellentissimum sacrificiū, quod est omnium sacrificiorum consummatio, & quod omnia sacrificia antiqua significauerunt, sicut multis literis vnam rem significamus, & quod omnia continet virtute. Vnde hoc vnicum sacrificium est sacrificium laudis, gratiarum actionis, expiatorium, & satisfactorium pro peccatis, & impetratorium in omni necessitate spirituali, & temporalis pro viuīs, & defunctis. Ita tradit Concilium Tridentinum, sessione. 6. ca. 1. & 2. & canone. 3. Sed quomodo ista peragenda sunt ab eo, qui sacrum audit, sicut ea peragit sacerdos celebrans, nobis sigillatim explicandum est.

Primò debetur Deo sacrificium laudis, quia in se infinite bonus est, eumque debemus profiteri Deum nostrum, optimum, potentissimum, ac omninò perfectum, nos vero creaturas, ac opera manuum ipsius. Sicut regi debetur tributum, quia rex est. Hinc Psaltes: *Deus meus es tu, & confitebor tibi, Deus meus es tu, & exaltabo te*. Tributum laudis, & subiectionis omninò debitum Deo est. Qui ergo missæ adest, primū audiatur, quæ voce clara sacerdos dicit, eo enim sic dicuntur, ut à circumstantibus audiantur attentè, ac deuotè. Quibus auditis, cum sacerdos submissa voce loquitur, cogitet, quod licet sacerdos præcipuè offerat illud sacrificium, ipse tamen etiam offert illud. Ideo enim sacerdos ait. *Orate fratres pro me, ut meum, ac vestrum sacrificium acceptabile fiat, &c.* Et in Canone ait. *Vel qui tibi offerunt.*

Ad

A Ad eum modum, quo plures scripturam aliquam faciunt, & superior illam primū confirmat, deinde reliqui: vel sicut cum plures legati simul legationem deferunt, & uno loquente, reliqui cōsentiunt. Ita se habet sacerdos, & missam audientes. Primū ergo offerre debet Patri Christū in laudis sacrificium. Quomodo verò id tibi agendum sit, ostendam. Memorare Dei tui, & dic animæ tuæ, quis es Deus tuus? Considera, quod rex vniuersæ terræ sit, infinite bonus, ac potens. Gaude verò, & delectare in Deo tuo, quia ita bonus, & perfectus est, & ei cōgratulare, quia infinita possidet bona. Hic actus est præcipuus charitatis actus, & summi meriti, & similis beatorum charitati, qui plus de diuina gloria gaudent, quàm de propria, & ideò diuinam bonitatem ac gloriam decantant, non propriam, dicunt enim: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus*. Et dignus est agnus, qui occisus est, accipere uirtutem, & diuinitatem, & honorem, & gloriam. Sit tibi laborum tuorum solatium, quod Deus tuus sine ullo labore est. Delectare ergò in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, ut Psaltes ait. Ex charitate enim hoc procedit, & ideò sancti multis verbis amplificabant Dei laudes: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & vniuersas creaturas vocabant, ut Deum benedicerent. Benedicite omnia opera Domini Domino*. Cum verò Dei maiestatem, ac bonitatem inspexeris, oculos ad te conuerte, & attende, te illius esse facturam, opus manuum ipsius, qui ideò teneris ei subdi, & te subditum profiteri. Et tunc Deo tuo dic. Agnosco te Deum meum infinite bonum, & me opus tuum, & ideo indignitatis tuæ, ac excellentiæ manifestationem offero tibi filium vnigenitum, qui dignum munus est maiestate tanta. nihil enim dignius offerri poterat. Reliqua sacrificia laudis, non planè Deum laudabant, minora erant multis partibus dignitate eius, cui offerebantur. At verò sacrificium hoc nihilo minus est eo, cui offertur, æqualis enim est genitus genitori, æqualis est diuinæ maiestati, cui offertur. Et ideo non potest non acceptū esse imò propter se acceptū, & reliqua propter istud, & hoc reliqua respiciebāt tāquā figura, & ideo acceptabatur à Deo.

Secundo

Esa. 6.

Apo. 3.

Psal. 36.

Psal. 47.

Danie. 3.

Secundò debetur Deo sacrificium gratiarū actionis pro innumeris ab eo acceptis beneficiis. Sicut enim cum ab aliquo multa beneficia accepisti, vrgeris cura ei offerendi munus aliquod, quo videaris non ingratus benefactori, ita cū à Deo innumera bona recipiamus, sollicitos nos esse oportet, quo modo ei gratū aliquod munus offeramus, sic Psaltes afficiebatur, cum diceret: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi.* Et Micheas dicens: *Quid dignum offeram Domino? Animus gratus, & memor beneficiorū Deo placet, ac ab eo magna recipit. Animus verò ingratus, & acceptorum immemor odibilis est Deo, & hominibus, & exicat fontem misericordiæ. Cauendum ergò tibi est, ne de illis sis, de quibus Dauid ait. Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua, non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.* Sed potius dic cum Psalte: *Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Benedic anima mea Dño, & noli obliuisci omnes retributiones eius.* Attendens ergò innumera Dei tui beneficia, à quibus omnino superatus es, dic cū Iacob: *Minor sum cunctis miseracionibus tuis.* Modus enim gratificandi esse solet, cum quis superari se agnoscit à beneficiorum magnitudine. Quod si cum Michea interrogas. *Quid dignum offerā Domino? & cum Tobia: Quid dignum esse poterit beneficiis eius? Dabo tibi aliquid dignum, quod tanti pretij sit, vt minus non sit, quam omnia quæ à Deo recepisti, etiam si inter illa numeres filium tibi datum.* Sed quid hoc erit? Certè ipse filius, qui in altari est, vt eum offeras patri in sacrificium gratiarū actionis. Hoc verò sacrificium sic tibi offerendum est, vt nunc ostendam. Postquam primū, quod superius dixi peregisti, postquam qui sit Deus in se considerasti, & ei in sacrificiū laudis Christum obtulisti. Considera, quis tibi Deus tuus fuerit, & videbis, quòd ille qui sibi, & in se infinitus est, tibi quoad infinitè bonus est, & innumera in te contulit beneficia, memorare, quòd te de nihilo cōdiderit, quòd hominē fecerit, quòd in Ecclesia constituerit, cum plurimi extra illam nati sint, quando tu natus es, quòd sacramenta dederit, quòd peccata remiserit, quòd innumera alia bona fortunæ,

A tunæ corporis, & gratiæ tibi dederit, & gratias pro omnibus redde, agnoscens ab eius bonitate ea emanasse. Et statim dic. Pater æterne, pro vniuersis his muneribus offero tibi filium tuum, qui tanti est pretij, vt æquet vniuersa beneficia tua, etiam si inter illa numeres te ipsum mihi datum.

B Tertio debetur Deo nostro sacrificium placationis, & expiationis pro peccatis, & eorum pœnis. Lex fuit inuolata, quam Paulus ostendit: *Sine sanguinis effusione non fit remissio.* Remittebat olim Deus peccata, & eorum pœnas, & propitius erat hominibus, cum ei sacrificia offerebantur, sed non propter sacrificia illa, quid enim erat in eis, quod Deo placere posset: fides ergò mediatoris, & virtus sacrificij Christi, quod illa figurabant, efficiebat, vt grata essent Deo. Hinc infert Paulus: *Si sanguis hircorum, & vitulorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationē carnis, multò magis sanguis Christi, qui semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis.* Nunc ergò ad nostra veniamus. Quando quisquam grauer laesit alium, curat, si eius amicitiam desiderat, & peccati veniam, aliquid ei gratum offerre, quo laesus iniuriam remittat, & offensori reconcilietur. Sic Iacob dixit: *Placabo eum muneribus.* Ita cum nos in Deum grauer peccauerimus, vt ei reconciliemur, indigemus sacrificio. Christus verò sacrificium est expiationis. Hoc enim factum ait Augustinus, solent serui delinquentes veniam consequi, si charissimos filios dominis obiciant, quibus ira mitigatur. Sic orabat Psal. *Respice in faciem Christi tui.* Hoc ergò sacrificio missæ auferuntur pœna peccatorum, etiam ex opere operato, & venialia remittuntur, etiam quoad culpam. Et demum auferuntur peccata mortalia, non quidem ex opere operato, vt aliqui putauerunt, sed per modum impetrationis, quia impetrat a Deo cōuersionem peccatoris, multo magis quā alia oratio. Hinc Concilium Tridentinum capit. 2. ait. *Huius oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina etiam, & peccata ingentia remittit. Et ideò in tuam, & aliorum conuersionem impe-*

impetrandam, vtilissimum est, missæ sacrificium offerri. **A**
 Cum verò missæ ades, vt hoc pro peccatis sacrificium offeras, id agere debes, vt postquam secundum, quod superius diximus, feceris, postquam vidisti, qualis Deus tibi fuerit, attende tertio loco, qualis tu Deo fueris. Et in memoriam reuoca peccata tua innumera in genere, & effunde super ea lachrymas cordis, dolens, quòd Deum offenderis. Et statim vt Deum placare possis, placa eum munere dato ingenti, offer illi Christum, eius merita, ac satisfactionem, plus ille Patri placuit, quàm tu displicere potueris, & vniuersus mūdus. Dic ergo Patri. Indignus ego venia sum, peccaui super numerum arenæ maris. Sed ecce filium tuū, quem mihi dedisti, tibi offero, qui plus tibi placuit, quàm ego displicuerim, maiora eius merita quàm peccata mea, **B**
 maior longè illius obedientia inobedientia mea, eius humilitas quàm superbia mea, pro malis meis eius bona suscipe, quæ mea sunt, quia mihi ille donat. Ecce verum sacrificium, quod delere potest vniuersa peccata, quia plus illud placet, quàm omnia illa displiceant.

Quarto demum offerendus nobis Christus est in sacrificium impetratorium omnium bonorum spiritualium, & corporalium, quia ille pretium est omnium, quæ à Patre obtinere contendimus. Solet, qui beneficium aliquod ab alio impetrare desiderat, muneribus datis eius voluntatem lenire, ac disponere, sic ergo Patris æterni voluntatem cura tibi conciliare Christo oblata, vt nihil tibi neget eorum, quæ petis. Sed obsecro, quæ gratis, & sine villo pretio innumera bona concedere solet, qui pro minimis maxima donat, quid tibi negabit Christum offerenti? Obtulit Abraham filium, & continere se non potuit, quin diceret: **C**
Benedicens benedicam tibi, & multiplicabo, semen tuum sicut stellas cæli, quid negabit offerenti Christū? Quid amplius Ecclesiæ dari potuit, vt confidenter vniuersa peteret, quàm Christus, quem offerat in eorum pretium, quæ petit? Non enim peti à Deo potest res, quæ maioris pretii sit, quàm id, quod ei offers. Solet subditus principi offerre munus, & plurima

3. Reg. 10. ab eo recipit. Obtulit Regina Sabba Salomoni pretiosa,

sed

A sed recipit multò plura. Plura à Patre recipere nō possumus, quàm sit id, quod ei offerimus, cum filium sacrificamus, quid ergo ab eo non accipiemus? Sed quomodo sic à nobis offerendus Christus sit, videamus. Postquam tria superius dicta perfeceris, memor esto necessitatum totius mundi. Primum memor esto Ecclesiæ Catholicæ. Sicut enim natura magistra partes corporis sui oblitæ ad totius defensionem se exponūt periculo: ita gratia docet primum attendere necessitatibus Ecclesiæ: & ideò sacerdos primum ait in Canone. *In primis pro Ecclesia tua sancta.* Et Paulus ait: *Obsecro igitur, primum* **1. Tim. 2.**
omnium fieri obsecrationes, orationes, petitiones, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & his, qui in sublimitate constituti sunt. Et ideò secundo loco orandum est pro prælatis, & maioribus, vt eis satisficiamus pro cura, quàm in nos habent. Deinde pro amicis: *Orate pro inuicem, ut saluemini,* ait **Iaco. 5.**
Matth. 5. Iacobus. Deinde pro inimicis, sicut Christus ait: *Orate pro persequentibus uos,* quæ est gratissima Deo oratio, qua eius venerationis voluntatem, vt tibi reliqua concedat, sicut etiam Christus fecit in Cruce. Demum pro animabus purgatorij: & tandem pro te ipso, vt tibi bona spiritualia, & temporalia, quæ vtilia sunt concedatur. Et vniuersa ista à Deo pete offerens ei Christum in pretium. Sed forsan ais, quomodo vnicum sacrificiū ad tanta extendi potest obtinenda, & quo pacto toties offerri poterit? Certè si id, quod offertur, Deus non esset, rectè dubitares. sed cum infinita sit oblatio, sicut haurire aquā ex fluuio, vel mari potes sine eius diminutione. sic immensitas huius sacrificij tanta est, vt non solum exhauriri non possit, aut vacuari, sed nec parum imminui. **1. Ioan. 2.**
Ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed pro totius mūdi. Vir fuit insigni pietate præditus, qui dicere solebat, videor mihi, nihil esse, quòd peto, cum Missæ sacrificium offero, tanta enim res est, quæ Deo offertur, vt nihil reputandū sit omne, quod à Deo petitur. Finge te adfuisse Cruci Christi, quando sanguinem fundebat pro mundo, quando latro exauditus est, si tunc sanguine Christi collecto propter illum dona à Deo peteres, qua obsecro fiducia obtinēdi pustulares? Hac fiducia in Missa tibi petendū est, idem enim sacrificiū ibi offeritur:

G

fertur:

fertur : idem sanguis , eadem mērita Deo proponuntur. **A**
Exemplum: Exempla quam plurima memoriæ tradita sunt à Sanctis,
 & Doctōribus, quibus facile ostenditur, innumera à Deo cō-
 cessa beneficia his, qui Missæ sacrificio deuotè interfunt. Sed
 vnum in Hispanorum historia propositū non reticebo. Erat
 Comes Castellæ Garfias Fernandez filius insignis Comitis
 Ferdinandi Gonçalez in oppido, qui nūcupatur *Santistevan*
de Gormaz. Venit contra eum in pugnam Rex Cordubę no-
 mine Almançor cum ingenti Maurorum exercitu. Decre-
 uit verò Comes Castellæ in crastinum pugnam inire cum
 Mauris. Summo ergo mane Comes cum suis sacro audito
 in pugnam prodire. Sed inter nobiles milites, quidam erat,
 qui dicebatur Pascual Viuas, cui tanta inerat à multis annis **B**
 affectio ad Missæ sacrificium, vt cum semel in Ecclesiam in-
 trasset, ab ea non exiret, donec omnes Missas, quæ in illa ce-
 lebrabantur, audiret. Hic ergo solus armis circumdatus in Ec-
 clesia, quæ diuo Martino sacra erat, māsit, donec octō Missæ
 celebratæ sunt, is enim numerus sacerdotum religiosorum in
 ea erat domo. Minister verò eius ante Ecclesiæ ianuam erat
 tenens Domini sui equum, lanceam, & scutum, & incusabat
 Dominum, quòd ad pugnam non prodiret. Reportata insi-
 gnis victoria à Mauris est, sed omnibus visum est, solū Pas-
 calem Viuas eam obtinuisse, quia ille vexillum Maurorum
 prostravit, & antesignanum eorum occidit, & plurimos alios,
 ita vt ei soli victoria tribueretur, cū ille in Ecclesia fuisset, nec **C**
 pugnasset, pugnavit verò eius loco Angelus Dei, in eius figu-
 ra. Parta victoria Comes Castellæ accersiri iussit Pascualem
 Viuas, vt ei gratias referret pro obtenta victoria. Ille verò in
 Ecclesia erat, nec præ pudore ad Comitem venire volebat.
 Adductus tandem est, apparueruntq; in armis eius, & equo
 ictus, & vulnera, quæ visa fuerāt in eo, qui eius personam sus-
 ceperat in prælio. Ex quo omnibus manifestum factum est,
 propter viri illius singularem deuotionem ad Missæ sacrifi-
 cium Angelū loco illius pugnasse, ac hostes prosligasse, quia
 tunc penitus deuicti Mauri fuere, cū octaua Missa finita fuit.
 Sicut ergo audiente illo sacrum, Angelus eius personam sus-
 cepit, & melius pugnavit, quàm ille pugnasset: ita audiente te
 deuotè

A deuotè sacrum, Angelus negotia tua geret, melius quam tu.
 In literis annuis Societatis Iesu anni 1583. ex Franciæ
 prouincia literis fuit mandatum, quòd in Biturica infantulus
 erat tenerrimus in matris hæreticæ brachiis vbera sugens, qui
 clara voce clamauit: *Missam, Missam*, eamq; rem admirata
 mater hæretica, puerum ad Catholicorum templum detulit,
 & concioni, quæ habebatur interfuit, & mox reiecta hæresi,
 fidem Catholicam suscepit. Multi profectò pueri contra se-
 gnes, & otiantes parentes hoc modo clamitare possent, *Mis-*
sam, Missam, quæ contemptui nunc habetur, quia frequens
 est, cum id summa Dei misericordia nobis cōcedatur, vt om-
 nibus ad manum adsit.

B Diximus de Missæ sacrificio, restat dicendum de commu-
 nione, & Eucharistiæ perceptione, quæ ad Missam pertinet.
 De sacramentali quidem, duas seorsum conciones statim pro-
 ponemus, in quibus ostendemus, qua præparatione, & qua
 frequentia ad Eucharistiæ sacramentum sit accedendum.
 Nunc ergo dicamus de spiritali communionem, quæ semper
 peragenda est, dum Missæ adsumus, estq; vltimum eorum,
 quæ ad Missæ tractatum pertinet. De qua Concilium Tri- *Conc. Trid.*
 dentinum Sessione 6. cap. 8. ait. Illi spiritaliter communi-
 cant, qui voto caelestem illum panem edentes fide viuua, quæ
 per dilectionem operatur, fructum eius, & vtilitatem sentiunt,
 Quemadmodum cum in emporio vides multa pretiosa,
 quæ concupiscis, & ais intra te, quis nunc plures haberet di-
 uitias, vt illa, & illa sibi coëmeret, ita cum in Missa videas *Cantic. 5.*
 Christum Dominum. *Qui est totus desiderabilis, in quo om-*
nes thesauri sunt. Dicere debes, ô Domine, quis te nunc susci-
 pere posset intra se, non quidem re suscipio, quoniam para-
 tus non sum, nec dignus hospite tanto, at suscipio te deside-
 rio, veni tu in animam meam donis nouis mihi concessis, iam
 quod non datur, vt in corpus venias. *Quia Domine non sum*
dignus, ut intres sub tectum meum, sed inde dic uerbo, et sanabi-
tur anima mea. Traditur in Euangelio dupliciter Christum
 bona sua hominibus communicasse, aliquando namq; in do-
 mum diuertebat eorum, quibus misericordiam præstabat, vt
 in domum Zachari, & Archifynagogi. Aliquando, licet non
 adueniret,

De Missæ diuinissimo sacrificio.

51

A adueniret, præcipiebat, ac verbo salutem conferebat, vt accidit Regulo, Centurioni, & Chananæ. Ita non solum Christus communicat bona sua iis, qui re eum participant, (licet his magis præstet propter opus operatum) sed etiam iis, qui voto eum suscipiunt, quia magni meriti actus ille est. Sicut enim optimum est Eucharistiam sumere, ita & illam desiderare, quia eiusdem speciei est actus, & eius desiderium.

Ex quibus primùm collige, qua deuotione, ac reuerentia ad Missam accedere debeas, nec breui temporis interuallo peragenda tibi esse, quæ ibi acturus es, cum vniuersi mundi remedium exorandum sit, seria, & longa oratio necessaria est, vt res grauissimæ obtineantur. Hinc etiam colliges, an vana colloquia miscenda sint, dum Missa dicitur, an vana conspicienda. Attende Christi zelum, quo flagello facto vendentes de templo eiecit, qua ergo reuerentia volet in nostro templo conuersari? *Domus mea domus orationis est.* Cogita ergo o homo cum ad Missam accedis, innumeros cum Sacerdote Angelos prodire, vt Chrysostomus ait 3. libro de Sacerdotio, & in conspectu Angelorum tibi cum eis psallendum. Attende Christum ad manus sacerdotis venire, qui eum suscipit à Patre nomine omnium, qui adstant: tibi ergo Christus ibi datur, tuus est, vt tanquam diuitiis tuis negotiari possis, offer ergo eum tanquam tuum Patri in sacrificium laudis, gratiarum actionis, propitiationis, & obtentionis, vt bona innumera recipias, & voto, ac desiderio eum

fuscipere desidera, sic enim ex vna Missa ditissimus euades, & omni dono caelesti, & gratia repleberis, &c.

(.?.)

C O N-

A

CONCIO.

De præparatione, quæ ante Eucharistiæ sumptionem adhibenda est, & de gratiarum actione post communionem.

T H E M A.

B *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.* 1. Corinth. II.

C R E C T E Nos Paulus monet, sicut & admonuerat Sapiens: *Quando sederis, ut comedas cum primcipie, diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam.* Quibus verbis primùm nos admonet Sapiens, vt in principum conuiuio moderati, ac temperati simus. Sed Augustinus mysticè hæc verba exponit tract. 47. in Ioannem, & 84. vbi sic habet. *Quæ mensa est potentis, nisi vnde sumitur corpus, & sanguis eius, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? Et quid est considerare, & intelligere, quæ apponuntur tibi, nisi dignè tantam gratiam cogitare? Et quid est sic mittere manum, sciens, quia talia te oportet præparare, (hæc verba desumit Augustinus ex Septuaginta translatione) nisi quod iam dixi, quia pro nobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere? Vt hæc rectè intelligantur, opus est gratia, quam Mariæ precibus nobis concedi postulemus: Aue Maria.*

Chrysostomus in homilia ad populum Antiochenum ait, si Christus nos attenderet, & non infinitam suam bonitatem, iam à nobis abstulisset diuina sacramenta: dignosq; nos hac poena efficit, & sacramentis indignos, dum ea suscipien-

G 3

tes

Chrysost.

De præparatione

A tes minus dignè, & illa & Christum traducimus, & quantum in nobis est fama priuamus. Quoniam ille de sacramentis suis mirabilia dixit, & effectus maximos promisit: quos tamen mundus non videt, non propter sacramentorum exiguam vim, sed propter nostram in eis sumendis negligentiam. Si nunc ad hanc ciuitatem medicus aduentasset, qui diceret, potentissimas ab ipso confectas medicinas deferri, quibus nulla non ægritudo sanatur: aliqui verò infirmi eis susceptis nihil proficerent, quia non debite eis vtuntur, vt medicus præcipit, sed cibus noxiis comestis medicinarum virtus impeditur, iure, ac merito medicus de ægrotantibus hisce conquereretur, diceretq; eos infamare tum ipsum, tum illius præclara medicamenta, quorum **B** vis non cernitur, quia ipsi eis vtuntur malè. Magnus de cælo venit medicus, quia magnus in terra iacebat ægrotus, vt Augustinus ait. Medicamina illius sacramenta sunt, in quibus sui sanguinis virtutem reliquit, & in Eucharistia ipsummet sanguinem. De his sacramentis, & præcipue de Eucharistia mirabiles prædicauit effectus, hos autem sæpius non experimur, non ob medicinæ debilem vim, sed quia inordinatè eam sumimus, nec conuenienter suscipimus. An non merito Christus dicere poterit, propter vos nomen meum blasphematur? Quid enim dicat Ethnicus, videns medicamina hæc ea non efficere, quæ Christus dixit, nisi inpositorem eum fuisse, ac seduxisse turbas?

Huius rei exemplum præcipuum in Eucharistia videre licet: de qua tanta Christus dixit, vt omnibus sint admirationi. Audi dicentem: *Sicut misit me uiuens Pater, & ego uiuo propter Patrem, & qui manducat me uiuet propter me.* Quibus verbis vitam susipientis corpus ipsius confert, cum vita diuina, quàm ille à Patre suscipit. Addit verò: *Qui manducat meam carnem, & in me manet, & ego in eo.* Vbi quæso cernitur hæc diuina vita in susipientibus Eucharistiam? Aut ergo Christus vera non dixit, aut tu non accedis, vt par est: primùm esse non potest, est ergo secundum. Videamus ergo, quo pacto sit accedendum, vt Christi promissio nobis non sit inanis,

Ad huius

Ad Eucharistiam suscipiendam. 52

A Ad huius expositionem notandum est, quòd licet sacramenta mutuo se in aliquibus excedant, sed absolutè, ac simpliciter Eucharistia reliqua omnia excedit, quia in ea est Christus realiter, in reliquis sola virtute, ac repræsentatione. Ex quo sequitur in hoc sacramento copiosius gratiam participari, quia sicut ignis, quò propinquior est, eò magis calefacit, & omnis causa approximata efficit amplius: ita Christus, qui in hoc sacramento propinquior nobis est, ampliorem gratiam tribuit. Reliqua sacramenta gratiam tribuunt, sicut stellæ lumen, quod à Sole recipiunt, Eucharistia tanquam Sol. Et ideò de hoc sacramento maxima Christus dixit. Et sicut bona gloriæ, quæ deriuantur in animam ex **B** vnione illius cum Deo, superant omnem cogitationem: ita bona gratiæ, quæ procedunt in animam ex vnione eius cum Christo in hoc sacramento, excedunt hominis ingenium. Inde Ecclesia in Missa ait: *Vt quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus, & sanguinem sumpserimus, omni benedictione celesti, & gratia repleamur.* Hoc autem in eo efficitur, qui debite accedit, qui se prius probat.

Ex quibus sequitur prior ratio præparationis nostræ ad tantum suscipiendum sacramentum. Si enim secundum dignitatem hospitis suscipiendi in domo, solet domus præparari, ac conuiuium parari, quæ cura, ac præparatio licet maxima sit, non erit minima, si cum hospite tanto conferatur. **C** Præparauerat innumeras diuitias Dauid in ædificium domus Domini, in qua sola arca reponenda erat Christi figura, ac umbra, & ait: *Grande opus est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.* Consumpsit deinde Salomon imensos thesauros in eius ædificatione, & plures annos in ea posuit, & ligna pretiosa detulit, & ad fines terræ misit, vt aurum electum ei deferretur ad templi ornatum, & postquam templum confecit, quod fuit præcipuum orbis terræ prodigium, minimum quid se fecisse putauit. Vnde dixit: *Si enim cælum, &*

G 4

illius

simile.

August.

Ioan. 6.

2. Par. 29

3. Reg. 3.

De præparatione

simile.

illius templum futurus, an non ornandus, ac præparandus? **A** Accidit aliquando vt rex habitu mutato in diuersorium nõ-
ete veniat, nec plenè agnoscat: si tamen liberaliter suscipia-
tur, benigneq; tractetur, diuitem eum relinquit, à quo est
in hospitium susceptus. Si verò vulgariter tractetur, nec
humanè, ac comiter suscipiatur, minima relicta pecunia dis-
cedit. Ita omnino se Deus nobiscum gerit; mutato habitu
in hoc sacramento ad nos diuertit, quem si vulgari suscipia-
mus dispositione, minimam gratiam confert, si verò magna,
maximam conferet. Si enim ad regiam liberalitatem, ac di-
gnitatem pertinet, vt dignè susceptus magna bona conferat,
quomodo id ad Dei magnificentiam non pertinebit? An nõ
de illo Moyses ait: *Date magnificentiam Deo nostro.* Et Psal.
Psal. 123. *Magnificauit Dominus facere cum eis, magnificauit Dominus face-
re nobiscum?* Si ergo semel magna dispositione Eucharistiam
susciperes, diues in omnem vitam inde procederes, omni be-
nedictione, ac gratia repletus.

Secunda ratio huius præparationis sit, quia summũ Chri-
stiani opus in hac vita est Eucharistiæ susceptio, qua Deum
præcipuè glorificamus, & nobis maximam vtilitatem ac qui-
rimus. Quod si nos admonet Sapiens. *In omnibus operibus
tuis præexcellens esto.* Præcipuè id nobis obseruandum est in
eò opere, quod omnium summum est. Christianæ religionis
præcipua opera sacramenta sunt, & inter ea Eucharistia ex-
cedit, bonum enim nostrum in eò situm est, si Christo vt viti
vniamur, & eius bona participemus, quod in hoc sacramento
efficitur: ad illud ergo rectè suscipiendum maximè nos præ-
parari oportet. Hæc inter alia diuersitas est inter sacramen-
ta, & alia pia opera, quod ex aliis piis operibus solum colligi
mus fructum secundum mensuram dispositionis, ac diligen-
tiæ nostræ, & ideo in eis: *Qui parcè seminat, parcè & metet, &
qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* vt
Paulus ait. At in sacramentis vltra eam gratiam, quæ ho-
mini confertur iuxta mensuram dispositionis, alia confertur
gratia ex vi sacramenti, quæ dicitur ex opere operato. Si reci-
tasti, aut ieiunasti, attenditur gratia, deuotio, intentio, quibus
illud opus præstitisti, & gratia tibi iuxta illa conceditur.

Si verò

ad Eucharistiam suscipiendam. 53

A Si verò sacramentum suscepisti, vltra eam gratiam, quæ
tibi datur iuxta dispositionem tuam, alia amplior tibi con-
ceditur ex vi sacramenti. Cur verò sacramentis hoc fit con-
cessum priuilegium, diximus in 3. tomo nostrarum concio-
num, in concione de Communi Abbatis, in fine. Deinde in
susceptione Eucharistiæ concurrunt opera summa virtutum,
fidei quidem, dum tantum credimus mysterium. Spei verò,
quia eo suscipitur, vt qui manducat hunc panem, viuat in
æternum. Charitatis, quia ad eam pertinet optare vnionem
cum Christo, quæ in hoc sacramento fit. Hic dulces ample-
xus, & colloquia cum sponso, dum non per interpretem lo-
quuntur, sed os ad os, hic anima Dei possessionem capit,
B hic secreta ad inuicem sibi loquuntur Deus & anima, dum illa
mala sua medico dicit, ille doctrina cælesti eam imbuat: hic
vnitur anima tanquam palme viti Christo, hic eius bona, ac
merita participat. Hic opera humilitatis adsunt, dum ait, Do-
mine non sum dignus, hic oratio, & oblatio Christi ad Pa-
trem. Hic deniq; totam se effundit anima in Deum. Cõmu-
nio ergo supremum cum sit Christiani opus, summa cura, ac
diligentia peragi oportet.

Sed interrogas, quo pacto dignè accedam ad hoc sacramen-
tum? Diximus aliquid superiore concione, de necessaria dis-
positione, quam significat Paulus, cum ait: *Probet autè se ipsum
homo.* Ea verò est sine conscientia peccati mortalis accedere.

C Qui absq; hac præparatione accedit, maximum admittit sa-
cilegium, quod adeo graue est, vt à Thoma, ac Doctoribus
in dubium reuocetur, vtrum sit summum sacrilegiorum, ac
peccatorum, quoniam verbis sic excedentibus sancti de hoc
peccato loquuti sunt, vt eorum sententia id comprobare videa-
tur. De huiuscemodi peccatis ait Heli filiis suis: *Si peccauerit
uir in uirũ, placari ei potest Deus, si autem in Deum peccauerit uir,
quis orabit pro eo?* Quasi dicat, quædam sunt peccata, quæ so-
lum in Deum committi dicuntur, quia contra eius manda-
ta sunt, alia verò non solum contra Dei mandata, sed & con-
tra Dei personam exercentur, de quibus difficilè venia obti-
neri potest, quis enim orabit pro eis? Licet enim irremissibilia
non sint, sed proximè accedunt ad irremissibile peccatum.

1. Reg. 2.

G 5

Qui

A Qui autem indignè communicat, reus efficitur corporis, & sanguinis Domini, contra humanitatem ergo Christi peccat. De tyranno Dionysio inter eius facinora crudelia memoriam proditum est, aliquando ligasse hominem viuum mortuo, donec mortuus viuum occideret fœditate, ac putredine sua. Christus iam torqueri non potest, sed si torqueri posset, hac re nimium torqueretur, dum ipse viuus alligatur peccatori mortuo. Putabant Philistæi festum se agere Arcæ Dei, dum illam propè Dagon collocabant, sed ea de causa ita iratus Deus est, vt Dagon deiecerit, & de loco deturbauerit, & plurimos Philistæos percussit, & omnes penitus deleteret, nisi sibi consulissent arca dimissa. Sed ô Domine, quæ de causa sic irasceris, cum tibi honos exhibetur, & festum tibi agitur? Planè dicet, non ego Deus sum, qui iuxta Dagon statuendus sum. Sic qui in mortali accedit ad Eucharistiam, iuxta peccatum Deum collocat, rectèq; audiet. *Ve homini illi, per quem filius hominis tradetur.* Vt quid enim in domum tuam Christum ducis, num vt à propè peccata, & abominationes videat. Magnum est malum, peccatum lethale committere, illud verò in confessione reticere, maius est sacrilegium, sed sic ad Eucharistiam accedere, adeò ingens est piaculum, vt pro dignitate explicari non valeat. Rectè his dicemus, quod Ioannes de cælesti mensa ait. *Foris canes, quæ enim conuentio lucis ad tenebras, Christi ad Belial?* Si ultio diuina defæuit in Balthasar, quia vasa sancta in conuiuium profanum intulit, quantum meretur supplicium, qui Deum ipsum in locum peccato fœdatum iniecit? Rectè & potiori iure huic dicemus, quod Ozia dictum est: *Egrèdere de sanctuario, ne contempseris, quia non reputabitur tibi in gloria.* Ratio huius est, ait Chrysostomus, quia sicut debite communicare est supremus religionis actus, ita indebite accedere est ex supremis sacrilegiis Olim, vt Paulus ait propter huiusmodi peccata plures infirmabantur, & alij è vita decedebant, nunc autem plura mala corporis, & animæ ea de causa multi incurrunt. Ideò probate ipsum confessione integra delictorū, lauare in mari cœneo penitentis, antequam templū ingrediaris Eucharistiā suscepturus. Sed ais, vellem equidem ampliorem præparationem, hanc enim

A enim iam præstiti. Rectè planè dicis, sicut enim distat cælum à terra, sic distat vna communio ab altera, & fructus vnus à fructu alterius. De gratia, quæ confertur propter opus operantis manifestum est, sed & idem est de gratia, quæ confertur in hoc sacramento ex opere operato, quæ maior datur, cum maior est dispositio recipientis. Et huius ratio est, quia omne agens agit in patiente disposito, & secundum eius dispositionem magis, vel minus agit, id ipsum verò in sacramentis accidit, quod experientia manifesta comprobatur, videmus enim in frequentatibus hoc diuinum sacramentum diuersum admodum fructum, atque profectum, quod ex parte sacramenti esse nequit, quod idem est, sed ex dispositione suscipientis. **B** Quidam enim, sic ad Eucharistiam accedunt, vt de eis dicere possis illud Isaia: *Qui sunt isti, qui ut nubes uolant?* Alij autem tepidi, ac imperfecti sunt, quod planè mirabile est. Nec enim mirandum, quod is, qui à Deo recedit, tepidus, ac infirmus sit, quid enim mirandum, quod recedens ab igne frigescat? Quod recedens à gratiæ fonte immundus sit, quid mirum sit sine Deo, qui à Deo recedit? At verò illud stupendum est, quod qui ad sacramenta accedit frequenter, etià quotidie, infirmus sit, vbi enim tot communionum fructus perit? Quomodo comedit homo, nec satiatur, bibit, nec inebriatur? Planè minor hominis dispositio in causa est. Videndum ergo nobis est, quo pacto homo disponi plenius possit, vt fructum plurimum referat.

C Sciendum ergo est, quod vt homo copiosius disponatur, dispositio illius totam debet occupare mentem. Si enim vniuersa, quæ homo est, ac habet, parua sunt Deo tanto, nihil auferri debet. Et cum totus Christus ad me adueniat, caro, sanguis, anima, ac diuinitas, meritaq; illius, totus homo exire debet obuiam illi in corpore, anima, ac potentiis, cum omni sapientia, ac potentia, sicut vniuersa ciuitas exire solet obuiam regi venienti. Quod si negotiū grauissimum totū occupat hominē, quid mirū si hoc nunc exigamus ab homine? Fiat ergo homo holocaustū Deo suo, totum se tradens ei, dicatq; anima cū Spōsa: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Ad quid enim volo sapientiam, ac scientiam meam, ad quid affectus vniuersos, nisi vt Deo

Isa. 60.

Cant. 2.

De præparatione

Cant. 7.

vt Deo occurram? *Veni dilecte mi, omnia poma noua, & uetera seruaui tibi.* **A**

Psal. 7.

Primum ergo domum cordis mudet ab omni inquinamento peccati, non mortalis solum, sed & venialis, sicut mundari solet omnino vas, vt pretiosissimo vnguento impleatur. Vt id nobis innueret, voluit iuuolui sindone munda, poni in sepulchro nouo, & quia in vtero futurus Mariæ erat, voluit, eam omni labe carere, quia *non Deus uolens iniquitatem tu es.* Vt hanc plenam mundiciem ostenderet, pedes discipulorum lauit, de quibus testimonium perhibuerat. *Vos mundi estis propter sermonem, quem loquutus sum uobis.* Venialia enim peccata obstant feruori charitatis, quo suscipiendus Christus est. Et licet plura sint remedia aduersus venialia peccata, tamen sicut confessio vnicum est remedium contra mortalia: ita efficacissimum est aduersus venialia. Ideo conueniens est præmittere confessionem venialium ante communionem, qua illa tolluntur, & gratia confertur, quæ disponit ad Eucharistiam.

Ioan. 13.

Sed quoniam parum est tanto hospiti, si domus solum munda, nisi etiam ornatur, ne sit in nobis munda quidem domus, sed vacua, curandum est, vt ornatur domus mentis. Si enim virgines intraturæ ad Assuerum tanto studio se ornabant, & longum tempus in hac re ponebant, multo magis ornari oportet animam, quæ Deum susceptura est. Sed quis nã hic ornatus?

Esther. 2.

Planè ad ea, quæ dicemus, tempus exigitur, quod tibi in hac re ponendum est, & certè à die, qui communionem præcedit, præparatio incipere deberet: sed saltem eo die parare se homo debet. Sicut ergo si nunc diceretur, rex in hanc intrat ciuitatem, omnis homo ei obuiam procederet, ita eodie, quo sumenda tibi Eucharistia est, dictum tibi puta: *Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei.* Totus ergo homo procedat in occursum eius, præparare in occursum Dei tui. Imaginatio procedere debet attentione, intellectus intentione, ac ponderatione tanti beneficii, voluntas affectione, ac desiderio Christi, memoria recordatione passionis Christi, corpus munditia, ieiunio, & ornatu humili, ac modesto.

Matth. 25.

Iam

Ad Eucharistiam suscipiendam. 55

A Iam singula videamus. Primum imaginatio procedere debet attentione singulari ad opus tantum. Rectè Basilius in- **Basil.**
terrogatione quinta ait, illud nosse conuenit nos, cum nullius alterius mandati cuiusquam, tum nec charitatis quidè aduersus Deum, & proximum obseruatione posse præstari, si huc illucq; temerè mentem passi fuèrimus aberrare. Quasi dicat, nullum virtutis opus rectè peragemus, si vagam reliquerimus imaginationem. Et ratio est manifesta, quia in spiritu & veritate opera virtutis præstari oportet, in spiritu & veritate oportet adorare Deum, tunc verò spiritu fiunt, cum ea efficit homo interior, sicut exterior, vt anima genuflectat, sicut & corpus, vt mens oret, sicut lingua. Sic olim refert Plutarchus, **Plutar.**

B sacrificanti vir aderat, dicens, hoc age. In omni ergo opere curanda est attentio ne opus sit ceremonia duntaxat. Attende, qua attentione attendas graui negotio, vel cum Regem alloqueris, vel etiam cum ludis, & inde perspicuum fiet, quam attentionem adhibere oportet, cum sacramentum suscipitur. Hæc autem attentio ea esse debet, vt obliuioni tradas vniuersa alia negotia, etiam pia. Si enim Bernardus oraturus solum cum ad ianuam cubiculi orationis veniebat, aiebat curis suis, expectate me hic foras, donec exeam. Si Moyse, vt cum Deo ageret, populum reliquit ad montis radices, si Abraham adoraturus dixit pueris: *Expectate hic cum asino, donec reuertamur:* **Gen. 22.**
quid mirum, quod eo die, quo Eucharistiam percepturus accedis, omnia alia negotia relinquantur in alterum diem, & soli illi attendas, illudq; agas?

C Secundo intellectus dirigat intentionem, quæ in opere præcipua est, vt philosophia docet, oculi ergo tui semper ad Dominum. Ea autem in Eucharistia perceptione esse debet, quam Christus in eius institutione habuit, hæc autem fuit, vt nos secum vniret, vnde dixit: *In me manet, & ego in illo, & vt* **Ioan. 6.**
viueremus vita ipsius vnde dixit: Qui manducat me, uiuet propter me. Vita significat opera plura procedentia ab esse viuo, sicut ergo vita naturalis est, videre, audire, ambulare, & similia procedentia ab vnione animæ cum corpore, ita vita diuina est collectio diuinorum operum procedentium à Dei gratia, sapientia scilicet diuina, potentia diuina, dilectio diuina.

Cum

De præparatione

Cum ergo ait: *Viuet propter me*, significat: sic ego ero in illo, & ille in me, vt uiuat vita diuina, & habeat diuinam lucem, ac sapiētiam, amorem diuinum, humores diuinos, gaudia diuina, iudicia de rebus diuina. Sicut enim sunt quædā regiones, quæ producunt viros fortes, ingenuos, optimo ingenio præditos, ita qui frequenter hoc suscipit sacramentum, fruitur nouis gratiæ influentiis, mutatur in eo rerū gustus, affectus noui generantur, experientia quæ comprobant illud Pauli: *Viuo, iam non ego, uiuit uerò in me Christus*. Interroga ergo te ipsum, ad quid ad Eucharistiam accedis? Et responde, vt vnum cum Christo sim, vt eius vita uiuam, vt eius habeam opera. Et tandem hæc omnia in gloriam Dei refer, vt hæc optes, vt Deo melius inseruias, vt in maiorem Dei gloriam omnia cedant.

Deinde intellectus expēdere, ac pōderare debet opus illud dicens, procedo nunc, vt suscipiā in me maiestatem Dei mei infinitam, eum à quo pendet remedium animæ meæ, cui ille sic intēdit, vt propterea vitā dederit. Hanc ponderationē petit Christus dicēs: *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis*. Et hoc est diiudicare corpus Dñi cōtra illud, de quo Paul. *Nō diiudicans, corpus Dñi*, quasi dicat, expēdere debuit, hunc panē diuersum esse ab alio pane vulgari, & sic aliter ad eū accedere. Et ideò in Cathéchismo dicitur: Primam illam præparationem adhibeant, vt discernant mēsam à mensa, cælestē hunc panem à cōmuni. Sicut enim alia reuerētia regi debetur, quàm vulgari homini, ita huic cælesti pani. Modū uerò huius pōderationis docet Cathéchismus dicēs. Hoc facimus, cū certò credimus, præsens esse verū corpus, & sanguinē Dñi, quē in cælo Angeli adorāt, ad cuius nutū cæli contremiscūt, & pauent, cuius gloria plenū est cælū & terra. Simul uerò attendere homo debet indignitatē, ac vilitatem propriā. Duæ sunt hæc abyssi immense, Dei enim dignitas infinita, hominis miseria maxima est. Vt ergo has abyssi videamus, tempus aliquod nobis insumendum est in eorum consideratione.

Tertiò volūtas occurrere debet, quæ præcipua in hoc opere est, & optare debet Angelicā puritatē ad tantum suscipiendū Deum, ac dicere cū Psal. *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore*. Desiderare homo debet mille

corda,

ad Eucharistiam suscipiendam. 56

A corda, vt Deum plus diligat, fontes lachrymarū, vt eum lætificet, affectus, vt eum excipiat. Deniq; ad voluntatē spectat gaudiū magnum de tanti hospitis aduentu, iuxta illud Psal. *Letetur Israël in eo, qui fecit eum, & filia Sion exultent in rege suo*. Ad quam exultationem nos admonet Propheta: *Exulta, & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israël*. An nō gaudeat paupercola mulier audiens, vir tuus venit ad te ex Indis thesauris abundans? *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete, Dominus enim prope est*. Maximum etiam ingenerat gaudiū, vt *simus spe gaudētes*, quod future gloriæ nobis pignus datur, quia *Qui manducat hunc panē, uiuet in æternū*.

B Deinde voluntas præparari debet desiderio maximo suscipiendi Christum, & illius bona, quia in eo recipit omnium malorum remedium, qui enim in cælo fons est omnium bonorum, in terra similiter fons est omnium gratiarum. Vnde ait: *Qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à Domino*. Et iterum: *Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat*. Multa certè sunt mala corporis, sed plura sunt animæ mala, sed corpori non est vnica medicina, quia nihil est in mundo, quod tantam vim contineat, sed animæ vnica est medicina Christus, qui omnia continens, & omnium vim habens: & ideò contra omnia mala est, & omne bonum præstat, quia author bonorum omnium est, & propulsator malorum omnium. Ideò eius figura Manna omnem cōtinebat saporem. Sicut ergo anima, cum vna sit, toti corpori, & eius partibus assistit, & sicut Deus toti mundo, & cuilibet eius parti adest, ita Christus. Et quem admodū Sol innumera bona gignit, ita & Sol iustitiæ in hoc mundo paruo efficit, quam plurima bona. Hæc bona optare anima debet, & ea dispositione accedere, vt ea suscipiat. Aliquando enim eo affectu accedit homo ad Eucharistiam, vt inde ei bonum æternum proueniat. Sicut Zachæo accidit, qui vno ingressu Christi in eius domum saluatus est. Super omnia uerò occurrat voluntas amore ardens, vt solum excipiat, & merito, cum enim ille adueniat infirma charitate, qua mirabilem adinventionem huius sacramenti excogitauit, vt nobis vniretur, maxima charitate excipiendus est, dicendumque illud, quod de Iob dicitur

Quis

Galat. 2.

Matth. 26.

I. Cor. 12.

Psal. 118.

Psal. 149.

Isa. 12.

Phil. 4.

Rom. 12.

Ioan. 6.

Prover. 12.

Ioan. 7.

De præparatione

Quis det de carnibus eius, ut saturemur. De qua re plura diximus in 2. tomo nostrarum concionum concione prima de Eucharistia.

Quarto memoria occurrere debet recordationi passionis Christi, cuius memoriale sacramentum hoc est, unde Christus ait. *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis.* Memoria etiam reducat in mentem hominis indignitatem, ut sic humilis accedat, attendatq; omnem adhibitam diligentiam nihil esse: & ideo oret Dominum, ut ipse sibi ornamenta è cælis deferat in domum suam, sicut rex deferre solet cum viam agit, & in pauperem diuertit domum. Orandum ergo est cum Psal. *Domine inclina cælos tuos, & descende.* Hanc autem humilitatem optimam esse dispositionem ad Deum suscipiendum ipse ostendit per Isaiam. *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super pauperculum?* Ille autem huiusmodi est, qui nouit indignitatem suam, & nihil esse omnia, quæ egit. Hoc adiecit Salomon ad vniuersa opera templi, quo ea reddidit illustriora, quod illa reputauit minima, ut Deo habitaculum essent. Tu ergo similiter fac, dicq;. *Quis es ô tu Domine, & quis ego, ut accedam ad te? Tu sanctus sanctorum, ego verò primus peccatorum, quo pacto vilis vermis accedet ad infinitam maiestatem? Stellæ non sunt mundæ in conspectu tuo, colunæ cæli contremiscunt, potestates tremunt, altissimi Seraphioj alas complicant suas, & viles sibi vermes apparent coram te. Magnus Baptista indignum se censet, ut soluat corrigiam calceamenti tui. Petrus ait: *Exi à me Domine, quia homo peccator sum: quid ego agam? Si panes propositionis non manducat nisi purus, & sanctificatus, quomodo manducabo ego te panem Angelorum, cum adeò longè à sanctitate sim? Si bestia tangens montem lapidatur, ego qui bestia fui, quomodo ad te accedam? Agnum tui figuram nullus edebat, nisi pane azimo, lactucis amaris præcinctus, & calceatus, vbi nam mihi panis sine fermento malitiæ, & nequitæ, vbi amara contritio, puritas pedum, & affectuum? Video ego agnum purissimum igne charitatis assum, quo in crucem mei causa venit, eadem ignitus charitate ego accedere deberem, paratus eius causa sanguinem fundere, & in Crucem tolli. Ab hac mensa proie-**

Psal. 143.

Isa. 66.

ad Eucharistiam suscipiendam. 57

A proiectus fuit, qui caruit veste nuptiali, quæ charitas est. Et quia alieno igne obtulerunt Nadab, & Abiu sacrificium, non hoc cælesti igne perierunt, quid faciam miser, qui hunc ignem non video in me? Quia tetigit Oza arcam percussus est, quia Bethsaminæ eam curiosius inspexerunt, perierunt, quomodo ego non timebo tantum excepturus Deum? Quod si timore concutiendus sum attendens magnitudinem tuam, quomodo tremere non possum, si attendam peccata mea? Memoria recolò, aliquando pluris me duxisse vile stercurus quam te, lex vitæ meæ desideria mea erant, obedientiam præstiteram prauis affectionibus. Ego sum insipiens ille, qui dixi in corde meo. *Non est Deus, quia ita vitam duxi meam, ac si Deus non esset, quia nec amore tuo ducebar, ut tibi obsequer, nec iustitia tua ut timerem, nec propter legem tuam à malo discesi, nec propter promissiones inclinavi cor ad faciendas iustificationes tuas, nec propter beneficia gratias egi, nec quia præsens aderas, peccare destiti, sed malum coram te feci, omnia, quæ desiderauerunt oculi mei, non negavi eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate fueretur, non semel, sed millies te vidi, ut Iudas, quomodo ergo nunc osculum tibi dabo? Scipius post Eucharistiam susceptam peccaui in te, quo id commissi, quod milites, qui tibi genua flectabant, & postea feriabant. O amator animarum sanctarum, qui pascis inter lilia, quo pacto in animam ingredieris plenam spinis, & tribulis? Ferculum tuum ex Libani lignis confici debet, columnæ eius argenteæ, reclinatorium aureum, ascensus eius purpureus, sed nihil horum in me video. Sepulchro nouo condi voluisti, nunc autem quid in me nouum est, vbi sepeliaris, cum fuerim sepulchrum patens omni iniquitati?*

De tua ergo misericordia fidens accedo. Tu dixisti: *Tu autem fornicatus es cum amatoribus multis, tamè reuertere ad me: Tu dixisti: Venite ad me omnes, qui laboratis. Et non est opus ualentibus medico, sed malè habentibus, & non ueni uocare iustos, sed peccatores. De te scriptum est: Hic peccatores recipit, & manducat cum illius.* Nec alterius nunc ingenij es quam tunc, & ideo eos vocas nunc ex cælo, quos tunc in terra vocasti, &

H hac

De præparatione

hac vocatione illectus venio vt infirmus ad medicum, vt **A** faner, oneratus vt leuer. Si peccator tibi cibus est optimus, & in Pharifæi conuiuio præcipuum ferculum fuit mulier peccatrix, ecce simile ferculum, fimilis cibus homo peccator. Nec enim illud opus remedij Magdalena fuit vltimū misericordia tuæ opus, simile in me exerce, licet enim lachrymæ meæ tot non sint, quæ fufficiant pedibus tuis abluendis, sed tantus est à te fuffus sanguis, vt fatis fit omnibus mundi peccatis abluendis. Ne indigneris Domine, quòd talis ad te accedam, quando non indignè tulifti, quòd patiens fluxum sanguinis accefferit ad te, ac tetigerit, & quòd omnes infirmi ad te accefferint, quia *virtus de te exibat, & sanabat omnes*. Ad te accedebant omnia monstra mundi, daemoniaci, leprosi, cæci, claudi, nec vlli opè **B** negafti, sed omnibus accurifti, quia non minus misericors es quam potens. Accedo ergo & ego inter hæc monstra ad fontem gratiæ, ac misericordia, vt eam fufcipiam. Non fugiam vt Adam, quia nudus sum, quia tu me cooperies, nec quia cæcus, quia tu illuminabis, nec quia cecidi, quia tu me eriges, & quo ego inferior sum, eo magis gloria misericordia tuæ in me illucefcet, ficut in cæco à natiuitate pro gloria Dei, *ut manifestentur opera Dei in illo*. Te quoque oro pater cælestis, ne indignè feras, quòd ad mensam accedam tuam. Si enim Dauid ad mensam recepit suam claudum Ifbofet, quia filius Ionathæ erat, honorans in filio patrem, ita tu propter Christum patrem nostrum nos excipias in mensa tua, ille enim pater fuit **C** futuri sæculi, qui plurimis doloribus nos genuit in lecto crucis.

Concil. Carthag. Quintò debet corpus præparari, primū ieiunio ficut præcipitur in Concilio Carthaginensi, & habetur in capite sacramenta altaris, de consecratione distinctione prima. Et Augustinus ad Ianuarium (& refertur in cap. Liquido, distinctione secunda) ait, consuetudinem istam rationi consentaneam esse vt cū Christus in nos ingredi debet, primus ingrediatur. Putat verò Augustinus hoc à tempore Apostolorum institutum, quod colligit ex illis Pauli verbis:

ad Eucharistiam fufcipiendam. 58

A verbis, *cætera, cum uenero, disponam*, quibus verbis ostendit, aliqua se ordinaturum circa Eucharistia sumptionem, inter quæ hoc vnum est. Ieiunium hoc feruari debet à media nocte præcedenti, vt dicitur in capit. nihil. 7. quæstione prima. Alia à confessore discenda, vt continentia conjugatorum, vt habetur in cap. Omnis homo eadem distinctione, cum eam abstinentiam consulat Paulus ad orationem, & petierit Abimelech ad panes propositionis edendos. Cultus & ornatus corporis sit humilis, & deuotè, ac reuerenter accedendum tanquā ad Dei mēsam.

Restat, vt de gratiarum actione dicamus: Ad quam peragenda quærendus est locus quietus, ne sensus vagetur: **B** Vnde Christus: *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuū, & clauso ostio ora patrem tuum*. Duo sunt, quæ ostendunt, hæc fui collectionem ab homine præstādam post Eucharistia sumptionem. Primū reuerentia in Christum, irreuerentia eam esset, Deum domum tuam ducere, & continuo exire, ac domo recedere. Attēde, quid tu diceres de eo, qui ita se tecum haberet. Si cum Christus diuertit in Zachari domum ipse egrederetur, an non stultum diceres? Cum ergo te colligis, vt cum Deo alloquaris, ei assis, si alia cogitas, cum deseris, & ei terga vertis.

Secundū est utilitas nostra, quæ tūc maximè acquiri potest cum Deū inte inhabitantē habes. Quis nā est, qui in curia expectasset tēpus, quo regem alloqui posset, vt beneficia peteret, & cū hora ei designaretur, alio properaret? Et quis est, qui multo labore curasset aduentum magni medici in domum, & cum adest, ille decedat? Si ergo per horam te colligere potes, vel per dimidiam, parum ve minus Deo adstare te oportet. Tunc Deum prope habes, vt audiat te, inuoca eum dñm propè est, tunc illum deuinxisti eo, quò deuinciri modò potest, quia ei te inhabitaculū tradidisti. Cum durant species sacramenti, in te Christus est, & ideo te puta locum sacramenti, qui vulgo *Custodia* dicitur: ficut verò irreuerentia esset, si illa huc illuc que vagaretur, ita decens nequaquam est, vt Christo sumpto statim discedas, & alia ages.

De præparatione.

Cū te collegeris, attende, quid suscipieris, in buccella accepisti Deum deorum, in te continens eū, qui beatos facit sanctos in gloria, quem Maria in utero concepit, qui fons vitæ est. Dic ergo, tantus ne in me thesaurus est? In somnium ne an veritas est, quòd Deum contineo? sed quo pacto in somnium erit, quòd fides est certa? Possibile ne est, ait Salomon, quòd habitat Deus cum hominibus? Ex huius rei ponderatione innumeri affectus in anima ingenerari debent, qui sunt amplexus, & oscula, quibus sponsa sponso festum agit. *Quis det te fratrem meum, ut deosculer te.* Primus affectus admiratio sit, quòd bonum tantum ad me venerit. *Quid est homo, quòd memor est eius, aut filius hominis, quoniam uisitas eum? Unde hoc mihi, ut ueniat Dominus ad me?* Exultet ergo spiritus meus in Deo salutari meo, sicut exultauit Ioānes in utero. Ea dilectione me Domine persecutus es, ut non quieueris, donec in medio mei esses iuxta cor meum? Hinc prorumpat in secundum affectum, in gratiarū actionem. Si enim ingratitude ingrata Deo, & hominibus est, eò plus sit ingrata, quòd beneficium susceptum maius est. Cum verò beneficium hoc summum sit, cauenda nobis ingratitude est. Pars magna huius actionis gratiarum erit, agnoscere sese impari tanto beneficio, ac dicere, minor sum cunctis miserationibus tuis, nec pares gratias referre possum, licet vitam millies fundam. *Magnus es tu, & faciens mirabilia, Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine, Benedictio, claritas, & gratiarum actio sedenti in throno.* Aliquando anima cum Deo loquetur, quæ diximus, aliquando secum dicēs: *Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt nomini sancto eius.* Licet alia obliuiscaris, sed tantum beneficium obliuioni ne tradideris. Aliquando cum sanctis loquēs petat, ut ipsi Deo gratias referant pro eo beneficio. *Benedicite Angeli Domini Domino, Benedicite omnes sancti Domino.* Et quia hæc imperia sunt, pete à Christo, ut ipse gratias referat, sicut fecit: *Cum eleuatis oculis in celum, & patri gratias agens fregit panem & dixit, accipite, & comedite, Hoc est corpus meum.* Deinde deuincta anima tanto munere offerat se Deo suo: primum se totam offerat, cum Deum totum receperit, dicatq;

Eucharistiæ sacramento. 59

A catq; Domine, quid me uis facere? Deinde offerat Deo morum correctionem, singulariter in eo, in quo magis Deo displicet. Deinde misericordias postulet, afferens cor miserum, ut illud ditet, nec enim otiose uenit in domum tuam, sed ut magna præstet, &c.

CONCIO.

De diuinissimo Eucharistiæ sacramento,
quomodo frequenter sit sumendum.

T H E M A.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Luc. II.

B **C**VM Diaboli munus, ac officium sit uersa à nobis bona auferre, curat canales, per quas ea nobis proneniunt, tollere. Vt Betuliā Indib. 7. Holofernes caperet, dixerūt ad eū filij Amō & Moab. *Vt sine congressione pugnae possis superare Israel, pone custodes fontium, ut non hauriant aquam ex eis, & sine gladio Isai. 12. interficies eos.* Ita omnino nouit dæmon nobis fontes esse, ex quibus aquæ gratiam haurimus, de quibus Isaias dixit: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris, quibus aquæ haustis robur aduersus eum recipimus, & ideò nullum nō lapidem mouet, ut ad hos fontes non accedamus.* Præcipuè tamen ad Eucharistiam, in qua recipimus Christum gratiæ fontē, & ideò uerius. Et ex qua, ut Chrysostomus ait, recedimus quasi leones ignem spirantes aduersus dæmones. Hac de causa aduersus hoc sacramentū iacula plurima direxit dæmon. Quod adeò uerum est, ut etiam ante eius institutionem aduersus illud pugnare cepit. Ipse Ioan. 6. enim fuit qui hoc audito sacramento Iudæos impulit, ut dicerent: *Durus est hic sermo & quis poterit sustinere illum? quo*

H 3 modo

modo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Deinde vero aduersus hoc diuinissimum sacramentum plures adinuenit hæreses, vt illud de mundo tolleret, præcipue nostris temporibus. Et demum in mundi fine cum venerit homo ille peccati, filius perditionis, qui dicitur Antichristus, contra hoc sacramentum præcipue militabit, vt illud de mundo auferat, vt ipse liberius dominetur. Sic enim Daniel ait. *Tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata.*

Eodem modo curat, si non vniuerso mundo, tibi tamen suadere, vt ad Eucharistiam non accedas, sic enim illam à te tollit, quo facto impedit tibi in ciuitatem ingressu, vt vel fame capiatur vrbs, vt dicere possis cū Psal. *Aruit cor meū, quia oblitus sum comedere panem meum. Quas obsecro vires in pugnam miles habeat, qui per mensam cibum non gustauit? Quomodo cornu non marcescet, si cibo illud non reficit? at caro Christi verè est cibus. Simul etiam cum te ab hac diuina mensa arcet, impedit ingressum regis in ciuitatem ab inimicis vallatam venientis, vt eam tutetur. Accidit aliquando, vt ciuitas ab hostibus valletur, cumque ciues in discrimine sint, nuntium ad regem mittunt, quo certior fiat periculi, vt veniat citò, & eos liberet, quod si ille veniat cum exercitu maximo, & ciuitatem suam intrat, ciues securos se credunt. In discrimine omnis homo versatur in hac vita, ab hostibus vallatus est intus, & exterius. Rectè Augustinus ait. Hæc tormenta animi non sentit in Ecclesia, qui non proficit. Qui verò proficere in virtute curat, sentit hostium vires, tentationum impulsus, videt se circumdatum, & clamat cum Ezechia: *Domine uim patior, responde pro me.* Et cum Psalte: *Eripe me de inimicis meis fortissimis, & ne quando dicat inimicus meus præualui aduersus eum.* Sed quid Deus his clamoribus respōdet? Certè illud Psal. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus: Ego surgo, eo que, vt tibi auxilio sim periclitanti.* Dicunt iusti illud, quod olim Israël dixit, cum*

A cum exercitum validum hostium videret. *Afferamus ad nos de Silo arcam foederis Domini, & ueniat in medium nostri, ut saluet nos de manu inimicorum nostrorum.* Dicit verò Deus, ego veniam, & ingrediar in te, & habitabo in medio tui, vt nullum paueas hostem. Olim Dauidi serui sui dixerunt. *Mane in ciuitate: Tu solus pro decem millibus computaris.* Sed multò rectius id Christo Domino nos dicere possumus. *Mane in nobis, habita in nobis, tu enim solus formidabilis eris daemonibus, tu plus in nobis boni efficies, & plura mala fugabis quam mille alia remedia.* Si fortè o homo rectè communicasti, eum intra te habes, qui pro decem millibus computatur, rex intrauit ciuitatem suam, & Dominus exercituum in eam venit, vt defendat ab inimicis, securus eris. Si verò daemon impedit aduentum huius arcæ in castra, ingressum Christi in te, nouit facile te superandum, ideo omnibus viis curat, ne ad Eucharistiam accedas, & ad hoc plures adhibet consiliarios, plures timores, ac innumera obicium impedimenta, vt ad hoc conuiuium vocatus non accedas.

B Vt verò nouerimus, quomodo digne accedamus, notandum ex Diuo Thoma, & omnium sanctorum doctrina. Triplex est dignitas, & deuotio, qua ad hoc sacramentum homo disponi possit. Prima, qua homo à peccato mortali recessit per poenitentiam, ac firmiter statuit illud nullo modo admittere. Sicut fecit, qui dixit: *Iuravi, & statui, custodire iudicia iustitiæ tuæ. Et iniquitatem odio habui, & abominatus sum, legem autem tuam dilexi.* Secunda adhuc perfectior, qua homo firmiter decreuit nec veniale peccatum admittere, licet ei vita eripienda sit, & vniuersus euentendus mundus. Tertia demum, qua homo se diuino obsequio omnino tradit, ac decreuit in omnibus diuinam querere voluntatem, ac gloriam, & perfectiora, ac meliora in omnibus sequi. Hæc verò, quæ diximus, sunt, quæ deuotionis nomine digna censeantur, licet spiritualis dulcedo absit. Cū enim deuotio sit firmum decretum Deo inhaerendi, his tribus modis ei inhaeremus firmiter. Prima dignitas, ac deuotio omnino necessaria est, vt ad hoc sacramentum

Conc. Trid. dignè accedamus. Duæ reliquæ optimæ sunt, sed non em-
nino necessariae, vt declarat Conciliū Tridentinum, expo-
nens illud Pauli: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo*
edat, &c.

Hinc fit, vt grauissimum sit peccatum ad Eucharistiam
accedere cum conscientia mortalis peccati. Vnde Paulus:
1. Cor. 11. *Quicumque manducauerit panem, & biberit sanguinem Domini in-*
Glos. *dignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini.* Quo loco Glo-
Hierony. *sa ait, id est, ac si Christum occideret, punietur.* Et Hierony-
mus in epistola ad Sacerdotes. *Dic quisquis fuëris, qui sa-*
cramenta sumis, qualiter cum eis labiis filium Dei oscula-

August. *ris, quibus osculatus es labia meretricis? O Iuda filium homi-*
nis osculo tradis? August. ait. Non minùs peccant, qui Chri-
stum tradunt peccatoribus membris, quàm qui Christum
tradiderunt crucifigentibus Iudæis. Traiciunt enim hi
Christum in peccati locum, qui est in potestate dæmonū,
Bernard. sicut Iudas tradidit ipsum manibus iniquis Iudæorū. Ber-
nardus ait. Est, ac si proiiceres in lutū filium hominis, plùs
Ambros. enim abhorret ille spirituales sordes, quàm corporeas. Am-
brosius ait. *Grauisimum hoc crimen est, & quod Deus in*
hac vita infirmitatib⁹, & morte pl. Etit. Et licet medici alias
proferant causas infirmitatum plurium, quæ estiuo tempo-
re plurimum vigent, ratio tamen esse solet, quia plurimi in
Paschate malè communicauerūt. Hoc verò est, quod Pau-
1. Cor. 11. *lus ait. Ideò inter uos multi infirmi, & imbecilles, & dormiūt mul-*
Chrysof. *ti.* Christus ergò susceptus iustis vita est, malis mors. Et hu-
ius rei rationem Chrysof. stomus reddit, dicens, sacramentū
hoc cibus spiritualis est. Sicut verò corporalis cibus dum
vëtre inuenit a duersis humoribus occupatum, amplius
lædit sumentem, ita hic spiritualis cibus, si aliquem reperit
malignitate corruptum, magis eum perdet, non sui natura,
sed accipientis vitio. Attende o peccator, quem recipis, ho-
stem enim vindicem in domum recipis, iudicium tibi man-
ducas, & bibis. Si ergo rectè communicare vis, conscien-
tiam munda tuam ab operibus mortuis. Ideò Aaron, & fi-
liis eius præcipitur, ne accedant ad altare oblaturi thymia-
ma, nisi prius manus, ac pedes lauent. Et in Leuitico dicitur:

tur:

A tur. Si quis de semine Aaron maculam habuerit, non offe-
rat Deo panes, nec ad ministerium accedat. Ideò etiam
prius discipulorum pedes lauit, quàm Eucharistiam con-
cederet. Cum enim illotis manibus cōmunes panes man-
ducare non vetuisset, hoc sacramento nõ nisi lotis pedibus
dedit, id est, purgatis affectibus, quos quia Iudas non ha-
buit purgatos, post buccellam introiuit in eum Satanas, &
laqueo suspensus in infernum descendit. Et huius rei signi-
ficandæ gratia aliud supplicium pertimescendum Deus
ostendit, cum Ozam percussit, quia extendit manum suā
ad arcam Dei, & tenuit eam, quoniam calcitrabant bo-
ues, & dec'inauerunt eam. Iratusque est Dominus indigna-
tione contra Ozam, percussit eum super temeritate, qui
mortuus est ibi iuxta arcam Dei. Sed iure dubitari po-
test, cur Deus tanta indignatione in Ozam fuerit indigna-
tus, qui bonum aliquid egisse videtur, tenere scilicet arcā,
ne caderet in terram. Certe peccatum Ozæ hoc fuit, quod
Deus in lege præceperat, arcam deferri humeris leuitarū,
non verò à iumentis insipientibus, quæ arcam non discer-
nebant, nec diiudicabant ab aliis oneribus, & ideò facili-
de causa eam deiicerent in terram. Oza verò imposuit ar-
cam in plastro nouo, quod boues deferebant contra
Dei præceptum. Inconueniens verò, quod inde sequi
poterat, manifestum factum est, cum boues calcitraue-
runt, & arcam in terram deiiciebant, & ideò tunc diuina
vltio defauit in Ozam. Quo facto nobis significatum est,
à iustis, qui ratione vtuntur Christum Dominum susci-
piendum, ac portandum, non à peccatoribus, qui iu-
menta sunt insipientia, quòd si aliter fiat indignationem
Domini in eum venturam, qui id commiserit.

Iam verò ad iustos orationem conuertamus. His, qui
sunt sine conscientia peccati mortalis, vtilissimum est,
hoc frequentare sacramentum. Hæc est doctrina om-
nium sanctorum, Ecclesiæ, Conciliorum, & ipsius Euan-
geli secūndum sanctorum expositionem. Vnde oppo-
situm est mala doctrina. Probat̃ur hoc Primò ex no-
mine, quòd huic tribuit sacramento scriptura, dum illud

H 5 dicit

Leuit. 21.

Ioan. 13.

Matth. 15.

2. Reg. 6.

Num. 1. &

7. & 10.

& Deuter.

31. & 10f.

31.

dicit panem: De quo plures sancti intelligunt illud Psal- A
 Psal. 101. mi: Percussus sum ut foenum, quia oblitus sum comedere panem
 Psal. 103. meum. Et illud: Panis cor hominis confirmet, quod huius sacra
 Prouer. 9. menti proprium est. Et sapientia clamat: Venite comedite
 Exod. 16. panem meum, bibite uinum, quod miscui uobis. Et illius figura
 fuit manna, quod quotidie à Deo dabatur, quod panis
 etiam dicitur: Ecce ego pluam uobis panes de caelo, quia fiebat
 Psal. 77: ex eo tortula quasi panis oleati. Et in Psalmo: Panem Ange-
 Isai. 30. lorum manducauit homo. Et Isaias: Panis frugum terræ erit uber
 Genes. 16. rimus. Et illius figura fuit panis Deo oblatus per Mel-
 3. Reg. 16 chisedech? Et panis subcinericius Eliæ datus. Et panes
 Exod. 40. propositionis, de quibus in Exodo: Et ipse Dominus di-
 Ioan. 6. cit se panem uitæ, & hic est panis, qui de caelo descen-
 dit. Sicut ergo panis est cibus quotidianus, & alimen- B
 tum, frequenter sumendum est, ne corporis vires defi-
 ciant, ita hoc sacramentum, quod panis est, & cibus ani-
 marum, frequenter suscipi debet, ne si ieiunimus, defi-
 ciamus in uia. In idem facit illud, quod initio concionis
 proposuimus ex Luca. Panem nostrum quotidianum da nobis ho-
 Luc. 11. die, quod Augustinus ad Probam, Cyprianus, Ambro-
 August. sius, Hieronymus de hoc diuinissimo sacramento intel-
 ligunt. Petitur uero quotidie, & id significat hodie, sic
 Ambros. intelligit Ambrosius lib. quinto de sacramentis, cap. quar-
 to. ubi ait. Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est. Quo-
 Matth. 6. tidie ergo utiliter sumitur, quod docet Dominus quoti-
 die petere. Et ideo apud Matthæum dicitur: panem no-
 strum substantialem. Quo loco Græcè habetur, ton epiu- C
 sion, ille uero articulus ton emphasim habet, ac ideo signi-
 ficat panem illum excellentissimum.

Secundò idem probatur ex usu nascentis Ecclesiæ, quæ
 est regula certissima spiritus Dei. Et ideo cum Ioannes
 dixisset: Probate spiritus, si ex Deo sint. Subiungit optimam
 1: Ioan. 2. regulam probandi spiritus dicens: Vos, quod audistis ab ini-
 tio, in uobis permaneat, si in uobis permanserit, quod audistis ab ini-
 tio, & uos in filio, & patre manebitis. Et postea addit. Hæc
 Cyril. scripsi uobis de his, qui seducunt uos. Cyrillus in caput. 26.
 Esaiæ, in illa uerba, spiritum salutis. Et Anacletus Papa in
 epistola

A epistola colligunt ex his uerbis Ioannis, optimam regu-
 lam probandi spiritus esse, si quæ in Ecclesia ab initio, &
 à principio docta, & gesta sunt, teneamus. Et qui aliam
 regulam tradunt, seductores sunt sententia Ioannis: Id-
 ipsum docet Paulus, tractans, quomodo probandus sit spi- Philip. 3.
 ritus scripturæ, vel sermonis, non permittens aliter senti-
 re, quam ut ab initio traditum est. Id ipsum nos Propheta
 monet cum ait. State super uias uestras, & interrogate de semi- Hierem. 6.
 tis antiquis, & ambulate in eis, & bene uobis erit. Nunc ergo
 interrogemus has semitas antiquas Ecclesiæ, & quid ini-
 tium Ecclesiæ traditum, & obseruatum fuerit, ut illud nos
 faciamus. Audi Lucam, qui in Actibus ait: Erant perseue-
 rantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis pa- Acto. 2.
 nis. Quæ uerba sancti de quotidiana Eucharistiæ percep-
 tione exponunt. Quam consuetudinem postea seruata Anacleto
 multis annis ostendit Anacletus Papa, de consecratione,
 distinctione, 2. capite, Peracta consecratione omnes com-
 municent, quotquot noluerint ecclesiasticis carere limini-
 bus. Sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana te- Hierony.
 net Ecclesia. Et Hieronymus in Apologia contra Iouinia-
 num, suis temporibus seruari hanc consuetudinem dicit.
 Scio, inquit, Romanæ Ecclesiæ hanc esse consuetudinem,
 ut fideles semper corpus Christi accipiant. Et in epistola
 ad Lucianum asserit, consuetudinem quotidie comunican-
 di in Romanorum Ecclesiis, & in Hispania seruari. Et iste
 antiquissimus usus usq; hodie seruatur in antiquissima Ec-
 C
 clesiæ Aethyopiæ in imperio presbyteri Ioannis, ut qui-
 cunq; missæ interfunt, communicent, ut in historia tradi-
 tur, & nos à grauissimis testibus accepimus. Nec uero un-
 quam Ecclesia quotidianam communionem prohibuit,
 imo prohibentes prohibuit, ut patet de consecratione di-
 stinctione. 2. Non prohibeat dispensator manducare pin-
 gues terræ in mensa Domini.

Eadem doctrina probatur ex omnium sanctorum con-
 sensu. Beatus Ignatius epistola decima ad Ephesios ait. Fe- Ignat.
 stinate ergo frequenter ad Eucharistiam, & Dei gloriam
 accedere, quando enim hoc ipsum agitur, expelluntur
 potestates.

Chysoft.

potestates Satanæ, qui actus suos conuertit in sagittas ignitas ad peccatum: Beatus Chrysoftomus homilia quinta in epistolam Pauli ad Timotheum ait. Hoc est, quod vniuersa perturbat, quia non munditia animi, verum intervallo temporis longioris meritum putas, summamque arbitraris reuerentiã, si non sæpè cælestem illam adeas mensam. Ignoras, quoniã indignè accedere, etiam si semel tantum fiat, supplicio tradet, dignè verò, etiam si sæpè accedas, salutem inde conquires? Non est audaciæ, sæpè accedere ad diuinam mensam, sed indignè accedere. Nec intelligimus miserì, quòd hi, qui Christum crucifixerunt, semel tantum id fecerunt, & qui Christum prodidit, semel tantum prodidit. Quid igitur hanc rem temporis lege metiris? Tepestium accedendi tempus munditia conscientia facit. Et idem homilia. 28. super Corint. 11. ait Non est expectanda solennitas, vt accedas ad hoc sacramentum, sed semper est solennitas, cum adest cordis munditia, quam si habueris, semper celebrare potes solennitatem, semper accedere, id enim solum tēpus præscribit Paulus, cum ait. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat.* Beatus Cyprianus sermone sexto in orationem Dominicam, & in sermone de Coena Domini mirificis verbis commendat quotidianam cōmunionem. Beatus Hilarius, vt refertur de consecratione, distin. 2. ait. Si non sunt tanta peccata, vt excommunicetur quis, non se debet à medicina corporis Domini separare. Et timendum est, ne diu abstractus à corpore Christi, alienus remaneat à salute, qui peccare quieuerit, communicare non desinat. Beatus Ambrosius lib. quinto de sacramentis, cap. quarto ait. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic viue, vt merearis, quotidie accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Augustinus tractatu. 26. in Ioannem ait. Securus accede, panis est, non venenum. Gregorius libro septimo Registri epistola. 31. ad Mattalen. ait. Intercætera arma, quæ contra principem mundi Deo fauente contuli, quòd potissimum est, vt corpus Domini

Cyprian.

Hilar.

Ambros.

Gregor.

August.

- A Domini frequenter acciperes, indicaui. Beatus Bernardus *Bernard.* ait. Qui vulnus habet, medicinam requirit, vulnus habemus, dum sub peccato sumus, medicina est sacramentum, quotidie accipe, quotidie curaberis. Diuus Thomas. 3. p. *D. Tho.* quaest. 80. art. 10. ait Quia tamen amor præfertur timori per se loquendo commendabilius esse videtur, quòd aliquis frequentius sumat, quàm tardiùs.
- Sed in omnium sine verba Concilij Tridentini referamus, quod sic ait. Optaret quidem sancta Synodus, vt singuli fideles singulis missis astantes cōmunicarent, non solum spirituali affectu, sed etiam sacramentali Eucharistiæ perceptione, quò ad eos sacrificij huius fructus vberior perueniret, &c. Manifestis autoritatibus veritatem istam comprobauimus. Nunc rationibus illam confirmamus, quarum prior sit. Ea ratione necessarius est frequens cibi corporalis vsus, vt quod calore naturali deperit de humido cibo reparetur, ne mors incurratur. Eadem ratione cum calor concupiscentiæ, & alia externa deuotionem, & gratiam nobis quasi consumant, necessarius animæ est cibus iste frequens, ne anima prorsus alienetur à Deo. Vnde monet Innocentius Papa, cauendum est, ne si nimium huius sacramenti sumptio differatur, in mortis spiritualis periculum incidatur. Cum enim, vt ex dictis sanctorum patet, sit hoc sacramentum medicina peccati, frequenter accipi debet, curat enim à peccato præterito, præsentis, & futuro. A præterito quidem, quia eius reliquias, & poenã aufert: à præsentis, quoniã à venialibus purgat, & aliquando à mortali, si attritus quis accedat, sine conscientia peccati mortalis, quòd tamen admisit: à futuris præseruando propter robur, quòd animæ tribuit, est enim panis cor hominis confirmans. Vnde postquam in oratione Dominica hunc panem petimus, tanquam illius effectum petimus continuo: *Dimitte nobis debita nostra, & ne nos inducas in tentationem.* Frequenter ergo suscipi debet, vt hos percipiamus effectus. Nec solum hos habet mirabiles effectus, sed & plures alios, quia est lignum illud vitæ, de quo Apocalypsis ultimo dicitur: *Et ostendit mihi fluiuium aque uivæ splendidum tanquam* *Apoc. 22.*
crystallum

*Conc. Trid.**Innocen.]*

*crystallum procedentem de sede Dei, & agni, & in medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duo decim, per singulos menses, reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. Ex utraque fluminis parte hoc lignum esse dicitur, quod miraculum in solo Christo Domino effectum est, qui in cælo, & in terra est, fructus huius ligni vitæ duodecim sunt, quia innumeri. de quibus multa Richardus in 4. distinct. 11. Verè lignum vitæ est, sicut lignum aliud fuit lignum mortis. Sed si nunc quispiam inueniret viam in paradysum terrestrem, ut homines possent illuc accedere, & comedere de ligno illo vitæ, quod est in medio paradisi, qua auiditate vniuersi homines currerent, ut ligno illo fruerentur, quo mortem vitarent. En o homines aliud lignum vitæ multo præstatius quam illud, hoc enim confert vitam diuinam, & æternam, non animæ solum, sed & corpori, ergo ad hoc auidè, & frequenter currite, accedite, comedite fructus eius dulcis erit gutturi vestro. In omnibus sacramentis virtus, & odor Christi est, & de omnibus sponsa ait. *Curremus in odorem unguentorum tuorum.* In hoc verò diuinissimo sacramento ipse Christus est, & ideo virtus eius copiosior, curramus ergo ad illud.*

Secunda ratio, quæ id ipsum manifestè ostendit, experientia est, quæ in omnibus plurimum valet, & in mechanicis expertis credimus. Procedant ergo nunc in publicum duo homines, ex quibus alter frequenter accedit ad hoc sacramentum, alter verò post annum, & interrogemus ab eis, quomodo quisque se habeat. Dicat, qui hoc sacramentum non frequentat, an propterea Deum magis timeat, ac reueretur, & cum post annum accedit, qua reuerentia, ac dispositione accedat, sine dubio qui minus Deum timet, qui plura peccata perpetrant, qui cum accedunt post annum, minus parati sunt. Qui verò hoc sacramentum frequenter suscipiunt, plus Deum timeant, & à peccato recedant, & deuotius ad illud accedant. Caue ergo, ne similis Adæ sis, qui eam potuit, de ligno vitæ non comedit, cum verò voluit non potuit. Sed ais, frigidus, & in deuotus sum. Qui propterea ad hoc sacramentum non accedit, ait Gerson, si-

milis

A milis ei est, qui ait, ad ignem non accedo, quia frigidus sum, ad medicum non me confero, quia æger sum. Sacramenta medicinæ sunt, etiam si infirmus sis, accede Christus ignis est, etiam si frigidus sis, dum in lethali peccato non sis, accede, nam reuerentia, ac deuotio in hoc sacramento sæpè dantur, & innumera bona, ac fructus, quos nemo scit, nisi qui accipit, in profectu virtutum, victoria passionum, & similibus. Restat ergo, ut inuitatus ad has epulas, non recuses, ne à regno excludaris cum illis inuitatis, de quibus

Luc. 14.

B hic est panis pinguis, qui præbet delicias regibus, Genesis. 49. Hic est panis frugum terræ vberimus, de quo Propheta. Hic est panis primitiarum, Agnus Paschalis, cuius sanguine liberamur. Hic est hædus, quem Manue obtulit Domino super petram. Est fauus mellis Ionathæ, qui illuminatus est, & inimicos superauit. Comedite ergo amici, & inebriamini charissimi, & percipietis fructum vitæ. Si enim simbria Christi, umbra Petri, semicintia Pauli, & sudaria Leui contactu sanitates perficiebant, quanto magis Christi corpus. Si ergo sitis, accede ad fontem pietatis. Si esuris, accipe panem vitæ, qui implet bonis esurientem. Si cæcus, & debilis es, huiusmodi ad coenam inuitantur. Luc. 14. Si instabilis es, en panem, qui cor hominis confirmat. Si tristis, en vinum, quod lætificat cor. Si ab inimicis vallatus, ecce paratam mensam aduersus eos, qui tribulant te, ecce panem Gedeonis, qui irruit in castra Madian. Si peregrinaris à Domino, in huius cibi fortitudine, perueniesque usque ad montem Dei. Sed interrogas, qua frequentia utar hoc cælesti cibo? Pro caloris diuersitate plus cibi vnus homo capit quam alter, ita pro diuersitate charitatis diuersimodè accedendum est ad hoc sacramentum. In deuotis clericis, qui quotidie celebrant, & nulla adhibita præparatione, ac gratiarum actione, consulerem ego abstinentiam ab hoc cibo. Ad quos Malachias: *Offeretis panem pollutum super mensam meam.* Panis Angelorum in se pollui non potest, sed quantum est ex parte nostra, cum polluimus, cum irreuerenter tractamus.

Luc. 14.

Genesis. 49.

Iud. 3.

1. Reg. 14.

Luc. 14.

Malac. 2.

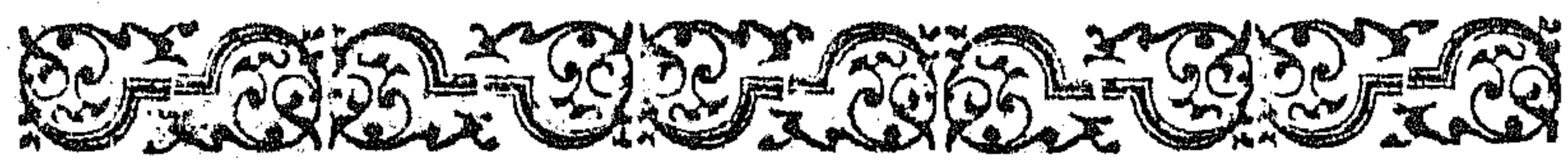
An

Richard.

Cantic. 1.

Gerson.

Ezech. 2. 2. Annon Propheta ait. Et coinquinabar remedio eorum, dicit Dominus? Abstine ergo o sacerdos, & disce diuina diuine tractar. Reliquis vero dico. Hi, qui vitam religiosam agunt, etiam si seculares sint, qui orationi, ac exanimi, aliiq; piis operibus vacant, octauo quoque die accedant ad hoc sacramentum. Reliqui vero de plebe singulis mensibus. Nullus sanctorum, ac doctorum fuit, qui consuluerit, amplius abstinere, &c.

CONCIO.

In supplicatione publica ad pluuiam petendam.

THEMA.

Ecce nubecula parua, quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait. Ascende, & dic Achab, unge currum tuum, & descende, ne occupet te pluuia. Et facta est pluuia grandis. 3. Reg. 18.

3. Reg. 17

Iacob. 5.

CLAVSERAT Cælum verbo suo Elias, vt nec ros, nec pluuia descenderet super terram. Mirabilis fanè hominis potestas, & orationis vis, vt Iacobus expendit, & inferius dicemus. Orauit rursus Elias, & facta est pluuia grandis. Huius autem signum fuit nubecula parua ascendens de mari. Simili ficitate laborabat terra, priusquam Christus in eam descenderet, omnia ariditate, & defectu gratiæ peribant. Sed nubecula parua ascendit de mari, quando Maria ascendit sicut virgultum. Nubes illa est, quæ pluit iustum, in qua arcus cæli visus est signum pacis, illa ascendente pluuia voluntaria segregata hæreditati Dei descendit copiosa, quia gratia mudo reddita est. Et qui dicebat: Anima mea

Psal. 142. sicut terra sine aqua tibi, iam dicit: Visitaisti terram, & inebriasti eam,

A sti eam, multiplicasti locupletare eam, in stillicidiis eius letabitur Pjal. 64. germinans. Hac gratiæ aqua nunc indigemus plusquam temporali pluuia. Vtraq; verò per Mariam nobis concedenda est, cuius oratio clauis est cæli, illudq; aperit. Ad eam suppliciter accedamus.

Vt rectè philosophemur in his, quæ ad hanc terræ ficitatem pertinent, inquirendum est, quis eius causa sit, quoniã Deus eius est author. Deinde sciendum, quibus de causis eam immittat, his etenim cognitis, facile erit, remediũ illius nosse.

Primum nosse oportet, quis eius causa sit, vt ad eum accedamus. Huius verò rei memorabile exemplum habemus in celebrata illa ciuitate Athenarum, quod Eucumenius grauis, & Eucumen.

B Græcus autor memoriæ prodidit super Acta Apostolorum scribens. Ait enim, ante plura sæcula in ea ciuitate pestem maximam grassatam fuisse, quæ eam misere vastabat. Ciues verò in discrimine positi ad Iouis simulachrum accedentes plura obtulere sacrificia, vota, ac orationes, vt à peste eos eriperet, sed non id Iupiter fecit. Postea ad Saturnum, Neptunũ, Mercurium, aliosq; deos cõfugerunt, nec tamen eis opẽ tulerunt, sed indies pestis crescebat. Cumq; res hæc versaretur, ac tractaretur in curia, dixit Sapiens vir. Absq; dubio hi dii à nobis cogniti non immittunt pestem hanc, quando nobis orati eam non auferunt, alius ignotus à nobis Deus est, qui eam immittit, quiq; eam tollere potest, & à nobis orãdus est, erigamus ergo huic ignoto Deo aram, & in ea sacrificia, vota ac orationes ei offeramus, & liberabit nos. Placuit omnibus sapientis consilium, & aram erexere ignoto Deo, qui Deus verus erat, & in ea vota ac sacrificia offerentes liberati sunt à peste, & integra valetudo ciuitati restituta est. Hanc aram post

C plures annos offendit Paulus prædicans Athenis, & dixit, hic ignotus Deus est, quem ego vobis annuntio, hic enim est, qui pestem, qui alia flagella immittit, quiq; ea tollere potest, nec alius potens est hæc facere, nisi ille. Multa profectò flagella peccatoris, & multæ etiam tribulationes iustorum, oportet verò nosse, à quo ista procedant, & in quo eorum remedium sit. Dij quidam sunt in mundo omnibus noti, qui tamè à tribulatione nos eripiunt. An non dii sunt numi, nobilitas,

Acto. 17.

I delitia,

In supplicatione publica

delitiæ, ac similia, quæ mundus colit? Sed num ista libera-
 bunt hominem in tempore angustia, in infirmitate, tristi-
 tia, ac periculis. *Vade ad Deos patris tui, ut te protegant,* aiebat
 4. Reg. 3. Propheta. Et Moyses: *Vbi sunt dii eorum, in quibus habebant*
 Deut. 32. *fiduciam, surgant, & opitulentur vobis, & in necessitatibus vos*
protegant. Nūquid in hac aquæ penuria, accurrere nobis po-
 terit humanum aliquod auxilium? Num pecunia, aut ho-
 nor? Nequaquam. Deus certè noster, qui meritò ignotus
 appellatur, est, qui continet aquas suas, qui nubibus suis man-
 dat, ne pluant super nos, quia eius hæreditas non sumus:
 ideo ad eum accedere oportet, illum precari, eiq; placere, vt
 optata concedat. Deus noster sicut omnium rerum causa
 est, ita in omnibus operatur semper, & ideo in creaturis om-
 nibus ille est, & per illas nobis bona confert tanquam prima,
 ac præcipua causa. Et per illas etiam nos flagellat. Et qui in
 mundi fine armabit omnem creaturam ad vltionem inimi-
 corū, & supremum cū eis cōferet bellum, nunc armat aliquas
 creaturas ad vltionem aliquam sumendam, & leues pugnas
 excitat, quæ vulgò dicuntur (*Escaramucas*) sicut refert Cle-
 mens libro 5. recognitionum audisse se à Petro Apostolo.
 Cum ergo siccitas imminet, cum venti perflant dispergen-
 tes nubes, à Deo ista procedere indubium est. Qua ratione
 ille ait per Amos. *Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cum*
 Amos 4. *adhuc tres menses superessent usque ad messem, & plui super*
manam civitatem, & super alteram civitatem non plui, pars vna
 Isa. 5. *completa est, & pars, super quam non plui, aruit.* Et per Isaiam.
Nubibus meis mandabo, ne pluant super eam imbrem.
 Postquam ostendimus à Deo nos flagellari siccitate, scien-
 dum restat, qua de causa à Deo siccitas imminatur. Si id nosse
 vis, audi Iob dicentem: *Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum*
 Iob. 33. *non repetit.* In quæ verba Gregorius ait. Tribulata men-
 Gregor. *tis ingenium est, nosse velle, cur flagelletur, & singulare sibi*
factum responsum de hac recupit. Sed Iob ait. *Semel lo-*
quitur Deus, id est, omnibus in Scriptura loquutus est, à qua
 quisque potest sibi usurpare responsum, nec opus est, vt sin-
 gulis loquatur. Videamus ergo in Scriptura, qua ratione plu-
 via prohibita sunt, vt inde discamus nostra. In 2. lib. Regū
 2. Reg. 2. tribus

pro pluvia petenda.

A tribus annis sterilitas fuit in Israël in diebus David, propter
 scelus admissum à Saule in occisione Gabaonitarū contra iu-
 ramentū eis factum à Iosue, & principibus populi. Et vltione Iosue 9.
 sumpta, satisfacta q; parte stillauerūt aquæ super terrā. In 3. 3. Reg. 16
 Regum enumeratis peccatis Achab, additur: *Et dixit Elias ad*
 Achab, *viuit Dñs Deus Israël, in cuius conspectu sto, si erit annis*
his ros, & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Sed durè sonant hæc
 verba, quid enim amplius inimicus dicere posset? Sed non vt
 hostis hæc dicit, ait enim: *Viuit Dñs, in cuius conspectu sto.* Corā
 Deo loquitur pro Deo, à Dei cōspectu didicit, quæ pronun-
 ciat, quoniā, vt peccata cessent, pluuiam cohibet, peccata ergo
 siccitatis causa sunt. Et in Psa. dicitur: *Posuit flumina in desertū,* Psal. 103.
 B *& terram eorū in salsuginem à malitia habitantiū in ea.* Et Hier. Hier. 12.
Vsq; quo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur propter
malitiam habitantiū in ea? Id ipsum Amos vbi supra dixit, pro-
 Amos 4. *hibitas aquas propter peccata.* Nec huius tantū mali causa est
 peccatū, sed & aliorū omnium. Vnde Sapiēs: *Mors, sanguis, cō-*
 Eccles. 4. *tentio, & rōphæa, oppresiones, fames, & cōtritio, & flagella super*
iniquos creata sunt hæc omnia, & propter illos factus est cataclys-
mus, id est diluuium.
 Si ergo ex his, quæ in Scriptura tradita sunt, colligere debe-
 mus, quæ ad nos pertinēt, proculdubio aliqua nūc sunt graua
 peccata, propter quæ Deus nubibus suis mādat, ne pluant su-
 per nos: propter quæ cælū factum est æneū, quæ si tollantur,
 stillabit aqua. Id enim in eadem legimus Scriptura, vltione
 C enim facta in domo Saulis pluuiæ descēdit. Conuerso Israël
 ad Deū, & interfectis ab Elia sacerdotibus Baal, ascēdit nube-
 cula parua, & post eā pluuiæ magna. Quoniā cum Deus sup-
 plicio intēdat conuersionē nostrā, hac facta suppliciiū tollitur.
 Tanquā pater corripit nos Deus, ac supplicia adhibet, quod simile.
 patris quidē esse ostendit humanū exemplum. Cū enim plu-
 res pueri aliquid indignum perpetrant, si vides virum vnum
 ex illis pueris corripere, ac castigare, alios autem derelinque-
 re, ais, ille filius eius erat, ideoq; ab eo supplicio affectus est,
 reliqui alieni erant, ideo eos dereliquit. Hoc ipsum Deum
 agere ostendit ipse per Amos, dicens: *Tantummodò vos co-*
 Amos 3. *gnoui ex omnibus cognationibus terræ, idcirco uisitabo super uos*
 I 2 omnes

In supplicatione publica

omnes iniquitates uestras, quasi dicat, quia vos soli filij mei estis: ideo vos puniam, cum peruerse egeritis, nec impunitos reliquam, ut reliquos, quos in die iudicij in plenitudine peccatorum puniam. Sed quid hac castigatione Deus intendit? Certè ut ad eum conuertamur. Et ideo de eis, qui sterilitate, ac aquæ penuria visa ad eum non reuertuntur, ait Amos: Ego quoque prohibui à uobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent, usque ad messem. Et non rediistis ad me, dicit Dominus. Mira certè hominis stultitia, qui flagellum videt, flagelli liuorem, ac plagam sentit, nec tamen reuertitur ad percutientem se, sed in dolore, ac mœrore versatur. De qua re Propheta ait. *Vae eis, quoniam recesserunt à me, uastabuntur, quia prauaricati sunt in me, & ego redemi eos, & ipsi loquuti sunt contra me mendacia. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis, super triticum, & uinum ruminabant, recesserunt à me.* Quæ verba explanat Hieronymus, & Theodoretus, non me inuocabant, sed ad idola ululabant. Solebant enim (inquit Theophylactus) idolorum cultores furiis agitati ululare. Sed quia non in templis, sed in cubiculis ululasse, Propheta dicit rectè interpretari possumus, cum essent in miseris, non me inuocabant, sed mœsti in cubiculis suis flentes se debant, & muliebriter eiulabant, quasi Deum non haberent, à quo possent leuari. Et ruminabant super tritico, &c. id est, concidebantur super tritico, vino, & oleo, vel concidebant se sicut sacerdotes Baal cultus se concidisse legimus. Quod etiam illi suo modo præstant, qui nimis anguntur, & discidunt corda sua ruminantes, ac considerantes tritici penuriam, nec ad Deum supplici oratione accedunt, & in eo confidunt.

Duo ergo sunt, quæ præstare debemus: primum, ut peccata per poenitentiam tollamus. Sicut enim tempestas non conuiuicuit, etiam si plures orarent, donec Ionas agnouit peccatum suum, & ultio de eo sumpta est, eo in mare misso, ita Dei flagellum non cessabit: donec agnoscas ô homo peccatum tuum, ac poeniteas. Dic ergo cum Dauid. *Ego sum, qui peccauit, ego iniquè egi, isti, qui ones sunt, quid fecerunt, uertatur obsecro furor tuus in me.* Et cum Iona. *Propter me orta est tempestas, tollite me, & proiicite in mare.* Excitauerunt Ionam socij, excitet quisq;

Amos 4.

Osee 7.

Hierony.
Theodor.
Theophy.

1. Reg. 18

Ionæ 1.

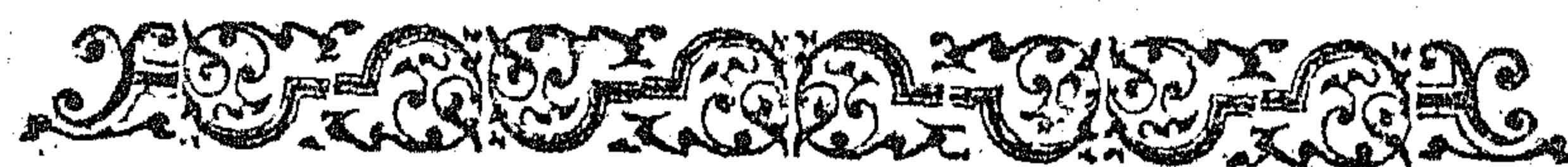
2. Reg. 24

Ionæ 1.

pro pluuia petenda.

67

quisq; peccatorem sibi proximū. Præcipuè superiores tollant peccata publica, ne forte, quia id non præstant, dicat Deus, *Numc. 25.* quod olim dixit, suspende corā me principes populi, ut auertatur furor meus. Nec satis est, quod plures orēt, nisi peccata tollātur, ut flagellū recedat. Quia vnus orās, & vnus maledicēs, cuius vocē exaudiet Deus: Dicitq; orātibus Deus, quod olim Hierem. dixit: *Noli orare pro populo isto, nō exaudiam te.* *Hier. 15.* *Etsi steterit Moyses, & Samuel corā me nō exaudia eos, nō est anima mea ad populū istum,* quia à peccatis minimè recedūt. Sicut autē occisis sacerdotibus Baal, & populo ad Deū conuerso, orāteq; Elia pluuia copiosa descendit: ita sublatis peccatis, & fusa ad Deū supplici oratione, quod est secundū à nobis præstandum, pluuia concedetur nobis à Deo. De oratione, & eius vi multa diximus in 2. tomo, Dominica V. post Pascha, & in rogationibus. Et in hoc tomo, in concionibus factis proficiscētib; ad bellū, & reuertentibus ex bello infœliciter gesto, quæ inde colligi possunt ad hunc locum.

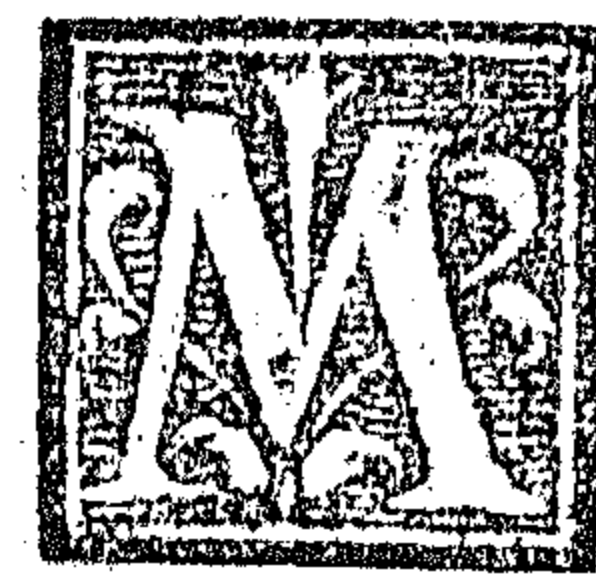

CONCIO.

In supplicatione publica, quando fideles verberibus se cædunt.

THEMA.

Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper, quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. Psal. 37.

MAGNA Gloria sequi Dñm, ait Sapiēs, & Eccl. 23. verè magna, ideoq; gloriosum est flagellari, & alia mala poenę suscipere, quia in hac re sequimur Christū Dñm, ei; conformamur, qui nrī causa flagellis cesus est. Sed ut omnino ei conformemur exteriori, & interiori: sciamusq; quo pacto glorioserimus, eū sequentes, recolendū est illud, quod de Absalonis

I 3

pulchri-

In supplicatione bellica

2. Rég. 14 pulchritudine Sacra Regum historia memorix prodidit, ait **A** enim. Porro sicut Absalon uir non erat pulcher in omni Israël, et decorus nimis, à uestigio pedis usq; ad uerticem non erat in eo ulla macula. Et quando tondēbat capillum, (semel autē in anno tondēbatur, quia grauabat casaries) pēderabat capillos capitis sui ducentis siclis pōdere publico. Mira describitur Absalonis pulchritudo, mirus capillorum ipsius decor. Cū verò fallax dicatur gratia, & vana pulchritudo, aliquid non vanum à nobis intelligi **B** **Prou. 31.** voluit diuinus spiritus ea describens. In Absalone ergo Christus Dominus exprimitur. De quo P̄sal. ait. *Speciosus forma p̄ filiis hominū, diffusa est gratia in labiis tuis, proptere à benedixit te Deus in eternū.* Vt Deus certē infinita est pulchritudo, sed vt homo tantis ornatus est gratiis, vt omnis pulchritudo **C** **Psal. 44.** creata simul sumpta, si ei conferatur, appareat quasi stella corā Sole. Inter pulchros ergo pulcherrimus ipse est. *Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios,* vt Sponsa ait. Sed speciale aliquid, ac singulare in capillorum pulchritudine significatur, qui vendebantur ducentis siclis, emebantur autem à foeminis, vt illis se ornarent, & hoc semel in anno. Plane sicut capilli superfluum est hominis, ac superabundans, ita in Christi gratia, ac meritis capillos inueniemus, quia gratia capitis in eo est tāquam capilli in capite, qua gratificat nos, ac decoros reddit corā Patre, media gratia à nobis participata. Non solum sibi gratia concessa est, sed vt illam diffundere possit in alios, tanquam caput in membra. Cuius modi gratia **C** **Joan. 1.** nulli alteri cōcessa est, est enim solus ille Sanctus sanctorum, à quo omnis sanctitas participatur. *Quia de plenitudine eius omnes accepimus, et gratiam pro gratia.*

Capillis ergo Christi ornatur, cū propter illius merita nobis donatur gratia. Et cū eius passiones participantes, illis ornatur, vt Dei oculis grati simus. Ille certē ornabatur Christi capillis, qui aiebat. *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea.* Sed quid deesse potest passioni Christi? Illud planē, vt nos similia patiamur, vt ei conformemur, vt eam nobis applicemus. Qui ergo verberibus se afficiunt, qui corpus crucifigūt, capillis Christi ornātur. Hisce enim passionibus ornatus processit ille corā Patre, eiq; ita placuit, vt propter **corem**

quando fideles verberib. se afficiūt. 68

A corē omnis foeditas peccatorum obliuioni traderetur. Audi Sponsam. *Egredimini, et uidete filie Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua.* Quemadmodum cum mirū aliquod spectaculum per viā publicam procedit, dicere soles, egredimini, & videte rē pulcherrimam: ita inuitat Sponsa tū animas fideles, quas filias Siō dicit, tū etiam celestes spiritus, vt aspiciant Christū in passione sua, quia nec Salomō in omni gloria sua, ita gloriosus fuit, ac Christus in die despōsationis, in die passionis. In eū non fideles tantū, sed & Angeli desiderant conspicerē, nec illi solum, verū & æterno Patri adeo mirum fuit spectaculum, adeoq; gratum, vt propter illud obliuioni tradiderit vniuersa hominum peccata. Et ideo **B** Bernardus ait, ea gloria processisse in passione sua Christum, quali procedere solet rex cum desponsatur. Passionis quidem vestes, si humanis oculis obicias, non eas pretiosas iudicabunt, sed abiectas, contra verò gloriosas dicent vestes aureas, ac sericas. At verò Deo diuersum est iudicium. *Quia quod altum est hominibus abominatio est ante Deum.* **C** **Contra** quod abiectum, ac humile homini apparet, Deo gloriosum est, quia in pretiosa veste vanitas, in passione pro Deo suscepta virtus splendet, quæ diuinum quid est. Sicut ergo Deo infinite gratum spectaculum propositum est in Christo passio, ac afflicto, ita nunc pergratum ei exhibebitur spectaculum in his, qui Dei causa se verberibus afficient, quod si Deo placent, pulchri, ac ornati procedent, ornantur verò Christi capillis, Christi imitatione, gratia, ac meritis ab ipsis participatis. Sicut ergo, qui vnicē diligit Christum visa illius imagine lætatur, ac commouetur: ita Pater videns afflictos, & dolores, ac flagella suscipientes eius causa videt imaginem dilecti filij sui, quod ei iocundum, ac pergratum est spectaculum.

Sed quoniam exteriori Christo conformari satis non est, nisi etiam interiori ei conformemur, videndum est, qua mente ac corde Christus fuerit in columna, quando flagellatus est, vt simili corde curent esse hi, qui nunc se verberare volunt. Mirum, ac stupendam spectaculum propositum

In supplicatione publica

hominibus fuit, cū Christus alligatus fuit colūne, & innumera sustinuit flagella, de quibus plura à nobis dicta sunt in primo, & 5. tomo nostrarum concionū, in concionibus de Passione, vnde plura in hunc locū peti possunt. Sed summum mirabile est, quale tunc fuerit Christi cor, quales illius cogitationes, hoc enim excedit primū mirabile. De quo proinde illud accipi potest: quod Psal. ait: *Multa fecisti tu Dñe Deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis non est, qui similis sit tibi*, quasi dicat, licet exteriora opera mirabilia sint, sed magis mirandæ sunt interiores tuæ cogitationes, quibus nullus tibi similis inueniri potest. Sed quæ sunt hæ cogitationes adeo mirabiles? Illæ planè, de quibus Isai. ait: *Domine Deus meus es tu, & exaltabo te, & confitebor nomini tuo, quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles. Amen.* Sunt cogitationes infideles, & vanæ, de quibus Psal. *Dñs scit cogitationes hominum, quoniam uane sunt.* At cogitationes Dei fideles sunt. Sed quæ sunt istæ cogitationes? Hieronymus in ea Isaiæ verba ait, (alia expositione proposita) Alij verò & melius, & rectius ex persona Prophetæ dici intelligunt, pro Passione Dñi Saluatoris gratias Patri referētis, quod fecerit mirabilia, & cogitationes antiquas veritate cōpleuerit. Addit autem Propheta, *Amē.* id est, ita fiat. Cogitationes istæ de redimēdo humano genere sunt. Vnde cū flagellaretur, hæc erat illius cogitatio, sic hominum peccata persoluo, sic hominum dilectionem ostendo, sic Patri obedio. Cū ergo flagellis persoluo hominū debita, plura sustinebo, quia plurima illi commeriti sunt.

Vt ergo similes in vobis inter flagella cogitationes sint, duo præcipua sunt præ oculis habenda. Primū peccata propria, quibus iram meruimus, & quæ flagellis vindicamus. Dicamus ergo cū Psal. *Veniam delictorū ego precor, & tu exaudies me Domine Deus meus, quoniam ego in flagella paratus sum.* Ego de me poenas sumam, & dolorē maximum, & perpetuū ex eis capio, id enim significat, cum ait. *Et dolor meus in conspectu meo semper.* Quoniam iniquitatem meam agnosco: & illam confitebor. Hebræa habent, *solicitus ero, & anxius de peccato meo, cogitando dolebo propter peccatū meum.* Doleat ergo homo de peccato, & primū percutiat cor suum hoc dolore, sicut.

quādo fideles verberibus se afficiūt. 69

A sicut percussit Dauid cor suū propter populi dinumerationē. 2. Reg. 24. Deinde percutiat corpus flagellis sumēs de eo vindictā, quod illi peccati causa fuit. Sic enim exercet homo iustitiā, & vindictam desumit, vt dicere cum Psal. possit: *Feci iudiciū, & iustitiam, non tradas me calumniantibus me. Quia si nos metipsos iudicaremus, non utiq; iudicaremur.* Si vindictam in nos exerceremus, non eā Deus exerceret. Quāam autem Deo sit gloriosa vindicta, quam de se ipso peccator sumit, explicuimus late in 3. tomo nostrarum concionum Concione prima de Annunciatione B. Mariæ, vbi multa hic apta de hac re. Secundū, non cogitandū semel, sed & recogitandum inter flagella est Christi passio, ipsiusq; dura verberatio. Quod nos facere monet Paul. dicens: *Recogitate eum, qui talem à peccatoribus aduersus semetipsum sustinuit contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes.* Videns etenim homo Christū tanta sustinuisse sui causa, optare debet, ei conformari, & pro eo aliquid pati, cogitet ergo, ac recogitet Christi dolores, & impleat illud Pauli: *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt.* Dicatq; cum fidei Ethai. *Viuuit Dominus, & uiuit Dominus meus rex, quia in quocunque loco fueris, ibi erit seruus tuus.* Si enim videmus Dominum pro nobis dura sustinentem, cur non eadem sustinere optemus? Si ad omnem locū sequendus est Dauid, cur nō & Christus? Quod si Christus in columna est flagella sustinens dixit: cur non ad eundē vsq; locum veniamus? Et vsq; ad crucem etiam dicentes: *Et si oportuerit, me mori tecum, nō te negabo.* An non ille infidelis seruus, qui ad dura, ac aspera dominum non sequitur? Est amicus socius mensq;, & non permanebit in tempore necessitatis, non hic fidelis amicus, amicus enim verus omni tempore diligit. Si cum amico forsan incedens ab inimicis impetereris, & amicus, vt te incolumem seruet, cum hostibus tuis præliatur, & vulnera sustinet, num illum dereliqueris, & aufugeres in medio hostium tuorū relicto? Pugnam ingressus Christus est pro nostra tuenda salute, qui eū eo pati non vult, terga vertit: & certamen detrectat, vt nihil patiat durum, derelicto Christo in medio certamine. Sicut ergo cum Elias rapiendus erat, sepe dixit Eliseo, mane hic, quia mihi eundem est in illum, & illum locum. Eliseus verò

I 5 aiebat:

Psal. 39.

Isa. 25.

Psal. 93.

Hiero.

Psal. 118.

1. Cor. 11.

Hebr.

Galat. 5.

2. Reg. 15.

Simile.

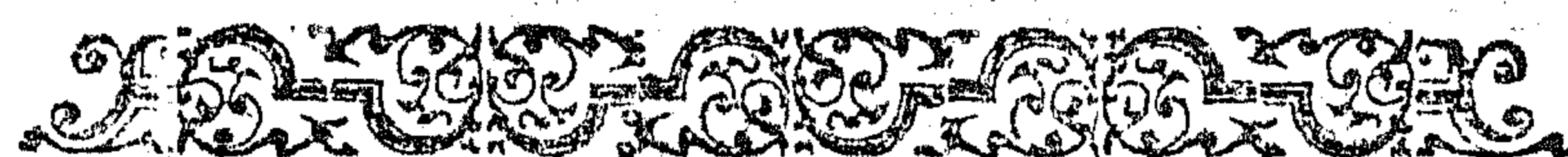
4. Reg. 2.

In supplicatione verberantiū se.

aiēbat: Viuit Dominus, & uiuit anima tua, quia non derelinquā te: & in omnē locum cū illo proficifcebatur. Ita quādo Christus homini diceret, mane hic, relinque me solū, vel in oratione, vel in flagellis, aut cruce, dicere homo deberet, nō derelinquā te. Si enim, vt nostris mederetur malis, nō nos solos ille dereliquit, sed in terram venit, & ouem errantem quā fuit, nec stetit, donec ad eum locum perueniret, in quem illa venerat, & quia in morte illa erat, vsque ad mortem descendit: cur eum solū relinquemus, & non ibimus in omnem locum, in quē ille venit. Sed quia non omnes eō vsque sequi eum debebant, quibus dicitur: Nondum usque ad sanguinem restitistis aduersus peccatum repugnantes: ideo curemus eum sequi, quantū in nobis fuerit, vel in flagellis ei conformari, &c.

Heb. 12.

CONCIO I.

In oratione, vel supplicatione publica pro expeditione bellica contra hæreticos, coram diuinissimo Eucharistiæ sacramento.

THEMA.

Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionē munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigētes omnem intellectum in obsequium Christi, & in promptu habentes vlisci omnem inobedientiam, cum completa fuerit vestra obedientia. 2. Corinth. 10.

CVM Fideles causam agūt aduersus infideles omnes, præcipuē hæreticos, merito vsurpant verba illa Psalmi, quæ

In expedit, bellica cōtra hæretic. 70

A quæ ideo titulus sunt Inquisitorū hæreticę prauitatis: Exurge Deus, & iudica causam tuam. Nunc verò cū causa agitur aduersus hæreticos nostræ tempestatis, eadem ipsa verba Mariæ dicere possumus. Exurge Domina iudica causam tuā. Quoniam in his hæreticis impletur illud Apoc. *Aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius.* Quo loco per tabernaculū intelligit Methodius, & Athanasius in Euangelio de Deipara sanctissimam virginem Mariam, confirmantes hoc ex illo Psal. *sanctificauit tabernaculum suum altissimus.* Hoc ergo tabernaculum, quod Deus singulari ratione sanctificauit, hæretici blasphemias impetunt, incredibiles enim blasphemias Lutherus, & sui in Mariam dicunt: ideo exurgat illa pro se, vt superatis hostibus, impleatur illud. *Beatam me dicent omnes generationes.* Aderit illa bellantibus, aderit & nobis de bello dicentibus, & orationes hac de causa fundentibus, eam ergo salutemus. *Aue Maria.*

B Quatuor nobis hodie dicenda sunt. Primum, vnde exoriantur, ac proueniāt hæreses, quòd vtile nobis, ac proficuum erit, vt caueamus causas, ne in miserum effectum veniamus. Secundum de iusta hæreticorum punitione, ac perditione, etiam per publicum bellum. Tertium, quo pacto hoc bellum licet armis conficiendū sit, præcipuē tamen orationibus, quæ potiores sunt ad victoriam cōsequendam, quàm arma bellica. Quartū deniq; , quantam vim habeat oratio coram diuinissimo Eucharistiæ sacramento.

C De primò. Diuersæ sunt sagittæ in Dei pharetra aduersus peccatores paratę, sed quę duriores, ac vt sic loqui liceat, crudeliores sunt, quæ mortis sagittæ dicuntur, quas veneno, ac herba, & rebus ardentibus affecit, illæ sunt, cum vnum peccatum altero peccato punit, non quidem inducens ad peccatum, id enim longè à diuina bonitate est, sed illud permittens, & hominem derelinquens, ac indurans, vt in noua peccata incidat. De hoc supplicio loquitur Psal. cum ait: *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam.* Non ait, appone poenam super peccatum eorum, adhibe vltionem, illa enim sagitta mortis non esset, sed adde peccatum peccato, & non intrent iniusti-

Psal. 73.

Apoc. 13.

Methodius.

Athanas.

Psal. 45.

Luc. 1.

Psal. 68.

Rom. 1.

Luc. 12.

Hier. 30.
Isa. 63.

Psal. 80.

in iustitiam, ac viam rectam. De eodem supplicio loquitur Paulus, dicens: *Reuelatur ira Dei de caelo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum eorum, qui ueritatem Dei in iniustitia detinent.* Loquitur ibi Paulus de Philosophis, quibus sui notitiam Deus dedit, illi verò superbia elati sunt, nec agnitam ueritatem sequuti sunt, sed potius prauas animi affectiones, unde ueritatem, quasi carcere inclusam tenebant. Deus verò attendit eorum ingratitude, quibus donum tantum concesserat, & simul ueritatem inclusam, quæ clamat aduersus eum, qui eam detinet, sicut sanguis Abel aduersus interfectorem, & tanquam iustus iudex profert aduersus hominem iustissimam illam sententiam, seruus, qui scit uoluntatem Domini, & non facit, plangis vapulabit multis. Multæ verò plagæ sunt, cum peccata plura permittit, & ita factum cum Philosophis Paulus testatur, quos tradidit Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conueniunt, ubi innumera eorum peccata recenset, quæ sunt plagæ multæ, quibus vapulat nequam seruus. De hoc supplicio per Hieremiam Dominus ait. *Plaga enim inimici percussit te, castigatione crudeli.* Et per Isaiam: *Ipsi autem ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt spiritum sanctum eius, & conuersus est eis in inimicum, & debellauit eos.* Dicit verò istam castigationem crudelem, & inimici, quia cum adhibet Deus ultionem istam, non patrem, sed iudicem agit, non vulnerat, ut medeatur, sed in interitum, sicut inimicus vulnerat hostem. De hoc etiam supplicio in Psalmo ait: *Et non audiuit populus meus uocem meam, & Israël non intendit mihi, & dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. Si ergo uides te à Deo derelictum, & desiderijs tuis traditum, time, Deus enim conuersus est in inimicum tuum.*

Sed cum eo supplicium hoc deuenit, ut permittat Deus, hominem infidelem fieri, & fidem amittere, hoc crudelissimum supplicium est, licet iustissimum. Et hoc est maximum hominis discrimen. Cui enim peccato induratus homo est, si fidem retineat, nouit, se in peccato esse, nouit remediū, & ubi inueniendum sit, sed qui fidem amisit, quomodo remedium

A

B

C

remedium quæret, aut inueniet, cum extra Ecclesiam salus non sit, nec medicina. Et ideò non solū con fractus est impingens super petram, sed comminutus petra super eum cadēte, quæ eum in tenuissimum puluerem redegit. Et hoc supplicio Deus puniuit eos, qui ueritatem Dei in iniustitia tenuerunt, ut Paulus ait, eò enim deuenere, ut ueritatem agnitam desererent, & idola colerent, & serpentes, & quadrupedia: Sicut verò hoc supplicio puniti sunt Philosophi Ethnici, ita eodem castigati sunt Iudæi ingratiissimi, quibus Deus ueritatis notitiam amplio rem dedit, quàm gentibus, qua illi usi nō sunt, sed plurima peccata perpetrauerunt, nec audierunt Dei Prophetas eos corripiētes, & ideò falsos Deus permisit Prophetas, qui eos docebant idola colere. De qua re miris uerbis Deus loquitur per Isaiam. *Eo quod populus iste appropinquat ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longe est à me, & timuerunt me mandaro hominum, & doctrinis, ideò ecce ego addam, ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi, & stupendo, peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur.* Et hinc demùm eò dementiæ deueniunt, ut extinguerent lucem cæli Christum ad eos missum: & ideò in tenebris, & caligine versantur, impletū q; in eis est illud Psal. *Obscurentur oculi eo, ne uideant, & dosum corū semper incurua,* quia intellectu cæci facti sunt, & uoluntate dura, ac in terrena inclinata. Et ita Iudæis, & gētibus accidit, quod Augustinus ait, tulit Deus ab ingratissimis, quod dederat gratis. Sicut talentum ablatum est ab eo, qui eo usus non fuit, & datum ei, qui lucratus fuit plura, sicut etiam data arma militi in pugnam merito ab eo auferuntur, si in pugnam non uenit.

Aliena uidimus, nunc ad nostra ueniamus: si à gentibus, & Iudæis ablata est ueritatis notitia, quia ea usi non sunt in bonum: quid mirum si permittat nunc Deus uirum Christianū fidem amittere, si ea non utatur, ut par est? An non maior lux nobis concessa est? An non maior ingratitude nostra? An non ueritatem Dei in iniustitia detinemus? Quid ergo mirū, si in hæresim labi permittatur is, qui fidei ductum non sequitur? Impletum iam uidemus nostra hac misera tempestate, quod de ea multis retro sæculis Paulus prædixerat. Ideò 2. Thef. 2.

Isai. 29.

Psal. 68.

August.
Matth. 25.

immitet

inmittet illis Deus operationē erroris, ut credat mēdacio. Graui-
 fimū profectō supplicii, sed ob grauissimā culpā permis-
 sum, quā explicat idem Paulus. Eō quōd charitatem veri-
 tatis non receperunt, vt salui fierent. Si enim attendas, poten-
 tiam, ac vim miram veritatis fidei Christianæ, vt hominem à
 peccato terreat, & arceat, ac ad virtutem inclinēt, videbis gra-
 uissimā esse culpā eam detinere, & aduersus illā opera fa-
 cere. Quā longē à mortali esse deberet fidelis, qui credit infer-
 num paratū aeternum ei, qui peccauerit, innumeris tormētis,
 & igne. Quis peccatū admittere audeat, cū nouerit, eo in ani-
 mā intrantē Deū exire alia, vt dicunt, ianua, & cū eo bona vni-
 uersa gratiæ? Qualis verō homo sine Deo erit? Id sentiebat,
 qui ait: *Dñe, ne discedas à me*: cū enim Deus ab homine disce-
 dit, manet in morte prima culpæ, & propè mortē secundam
 culpæ, & pœnæ æternæ. Quis Deo nō inferuiat, cū nouerit,
 mercedem obsequij Deum esse, qui est merces magna nimis?
 Quis Deū non diligit, cū sciat se ab eo dilectū vsq; ad mortē,
 esseq; Deū bonitatem immensam? Quod nam turpius mon-
 strū? quæ nā chimera similis homini, qui fide Christianus est,
 opere verō Ethnicus? Iustissima ergo ratione ille, qui est terri-
 bilis in cōsiliis super filios hominū, permittit plurimos fidem
 amittere, & amouet candelabrum de loco suo. Ideo audia-
 mus omnes fideles Paulū, nos monētem. *Tu autē fide stas, noli
 altum sapere, sed time.* Si enim naturalibus ramis non pepercit,
 ne fortē, nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem, & seueritatem
 Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, seueritatem: in te autem
 bonitatem, si permanseris in bonitate, alioquin, & tu excide-
 ris. Timendum nobis profectō, ac dicendū, quis non timebit
 te o rex gentiū. Vidimus, animaduertisse Deū in Ethnicos,
 in Iudæos, & demū in plurimos Christianos, & id propter
 peccata, quis non timeat, cū se plenum peccatis videat? Quōd
 si non times: ideò timere te magis oportet, quia noua est in te
 causa timendi, peccata, scilicet, & absq; pauore esse. Dormit
 Jonas cum cæteri timent, & Deum inuocant, nec propter vi-
 gilantes, & timentes orta tempestas est, sed propter dormien-
 tem. Væ homini illi, qui nō timet, non orat, & inuocat Deū,
 cum tantam videat exortam tempestatem in Ecclesiam:

Verbuna

A Verbum fecit Deus in Israël, quod qui audierit, tinnient ambæ au-
 res eius. Timeat ergo peccator, ne in extremum malorum ve-
 nire permittatur, & fidem amittere, timeat iustus, ne à Deo
 deseratur ob innumeras negligentias. Longè erant à proditi-
 one in Christū Apostoli, quia tamē dixit, vnus vestrum me
 traditurus est, omnes timuerūt. Tantū est malū diuina dereli-
 ctio, fidei amissio, & æterna damnatio, vt si sciremus, vnū dun-
 taxat futurū, qui hæc incurreret mala, omnes tremere debe-
 rēt, quid ergo nō timeamus, scientes tot dānandos? Hinc Lu-
 cas ait, dictū fuisse à quibusdā Christo Dño, quosdā homines
 peccatores à Pilato occisos, quia sacrificia offerebāt. Ad quos
 Dñs ait. *Putatis, quod hi Galilæi præ omnib⁹ Galilæis peccatores
 fuerūt, qui a talia passi sunt? Nō dico vobis, sed nisi pœnitentiā ha-
 bueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decē & octo, super quos
 cecidit turris, putatis, quia ipsi debitores fuerint præter oēs homines
 habitātes Hierusalē? Nō dico vobis, sed si nō pœnitentiā habueritis,
 oēs similiter peribitis. Si tu fide stas, tribue id Dei gratiæ, nō ti-
 bi, & time, caue, & declina à malo. Ne similis sis Hierosoly-
 mę, quę vidit Dei ultionē in Siloë, & Israël, nec timuit, vt Hierem.
 ait, sed similia patrauit scelera: vbi obsecro nūc fides Ægy-
 pti, & Scythiæ monachorum eius? Vbi fides Africę, Graciæ,
 Germaniæ, Anglię? Qui hæc viderit, an non dicet cū Ezech.
 O mucro Dñi ingredi in uaginā, usque quo non quiesces? Et iterū.
 Ego succendā in te ignē, & cōburam omne lignū viridē, & omne li-
 gnū aridū, & eiciam gladium meū de uagina sua, & occidam in te
 iustum, & impium.* Timeamus ergo, & oremus, ac vigilemus.
 Sed iam secundū videamus, quod initio proposuimus, quid
 Ecclesię agendū sit aduersus perfidos hæreticos. Certè initio
 Ecclesiæ præcipuus fortitudinis actus in illa fuit, qui est pati
 mala pro virtute, & hac fortitudine Ecclesia fundata fuit: sed
 stabilita, ac firmata iam Ecclesia, non hic solus fortitudinis
 actus in illa esse debet, sed alter etiam, qui est, occidere, de-
 bellareq; prælio fidei hostes, quem etiam Ecclesia admittit,
 ac tanquam necessariū amplectitur. Hæretici Manichæi nō
 admittebant in Ecclesia hunc fortitudinis actū dicentes, con-
 trarium esse Apostolorum Actibus, & doctrinæ. Sed aduer-
 sus eos optimè August. librō 22. contra Faustum. Et veritas
 Catholica

1. Reg. 3.

Luc. 13.

Hiere. 3.

Ezech. 21.

Ezech. 21.

August.

Psal. 34.

Rom. 11.

In expeditione bellica

Catholica est, in Ecclesia relicta esse potestatem tempora-
lem, ac humanam ad debellandos, & persequendos hæreticos, vt
fides firma sit. Et ratio manifesta est, quia Ecclesia ita perfe-
ctiora, & meliora amplectitur, vt minus perfecta non exclu-
dat. In maiori quidem pretio voluntariam paupertatem ha-
bet, virginitatē, & similia, sed & diuites non excludit, & vxor-
ratos. Sic ergo licet præcipuus sit fortitudinis actus causa vir-
tutis pati, & hunc primo loco Ecclesia collocat, tamen etiam
fortitudinem eam non respuit, qua hostes Ecclesiæ debellan-
tur, & iusto bello perduntur. Media Ecclesia est inter cælum
& infernum: & ideò vtrunq; participat, in cælo misericordia
iusta exhibetur, in inferno iustitia vindicatiua exercetur, hæc
ergo in Ecclesia esse debuit, qua pax conseruatur, & vnitas re-
tinetur. Sic enim etiam in cælo factum bellum perhibetur. **B**
Cum enim Lucifer, & Angeli eius pacem cæli turbare vellēt.
Apoc. 12. Factum est prælium magnum in cælo, Michaël, & Angeli eius præ-
liabantur cum dracone, & draco pugnabat, & Angeli eius. Si verò
in ipso cælo prælium commissum est ab Angelis, vt pax per-
petua esset: quid mirum si in Ecclesia prælium geratur aduer-
sus hæreticos pacis turbatores? Et hoc est, quod Paulus signi-
ficat verbis in Themate propositis, quibus primùm ostendit
vim armorum spiritualium Ecclesiæ, dicens: *Arma militiæ no-
stræ non carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitio-
num, &c.* Postquam verò armorum spiritualium vim osten-
derat, proponit arma temporalia, ac corporea, quibus Ecclesia **C**
aliquando vti debuit, dicens: *In promptu habentes, ulcisci omnem
inobedientiam, cum impleta fuerit uestra obedientia,* quasi dicat,
licet nunc, vt Ecclesiam fundemus vtimur armis spiritualibus
solum, patientia scilicet, laborum tolerantia, verbi Dei præ-
dicatione, & miraculis, sed stabilita Ecclesia, & completa obe-
dientia fidelium multorum in Ecclesiam conuenientium, pa-
rati sumus ulcisci omnem inobedientiã, & supplicio tempo-
rali adhibito omnem superbum compescere, qui Ecclesiæ in-
obediens fuerit. Dicit verò Paulus, omnem inobedientiam,
quia non solum potest Ecclesia ulcisci in fideles obedientes,
sed & in infideles hæreticos, & Ethnicos ipsam impugnâtes.
Licet enim proprium Ecclesiæ sit, pacem, ac vitam donare,
sed pax

contra hæreticos.

73

A sed pax ista bello conseruatur, & vita fidelis morte infide-
lis. Est ergo punitio medicina, qua salus Ecclesiæ conserua-
tur. In huius veritatis ostensionem cum iam passioni ap-
proximaret Rex Christus, duos gladios inter suos voluit
esse. *Ecce duo gladij hic, & ait Iesus, satis est: quia in Ecclesia,* *Luc. 22.*
quã morte sua fundabat, duo futuri erant gladij, spiritualis
& materialis. De hac re multa Augustinus epistola. 48. ad *Aug.*
ad Vincentium, & 50. ad Bonifacium. Vbi ostendit hanc
veritatē ex illo Psal. *Quare fremuerūt gētes, & populi meditati* *Psal. 2.*
sunt inania, astiterunt reges terræ, & principes cōuenerunt in unū
aduersus Dominū, & aduersus Christum eius. Quibus verbis de-
scribit persequutiones sæuissimas in Ecclesiam commotas
in vniuerso mundo, & martyrum patientiam, qua Eccle-
sia fundata est. **B** Deinde verò ostendit post Ecclesiæ funda-
tionem, & regum fidem futurum esse, vt gladio temporali
Ecclesia protegatur: vnde ait. *Reges eos inuirta ferrea, & tan-
quam vas figuli confringes eos.* In cuius rei ostensionem apud
Danielē primùm tres pueri in camino ignis proiecti sunt, *Dani. 2.*
qui patientia, ac forti animo ignem superauerunt, & regē
in suam deduxere sententiam, vt edicto publico præcepe-
rit, qui nomen Dei blasphemauerit, dispereat, & domus
eius vastetur. Sic ait Augustinus, initio mundus caminum
accendit aduersus fideles, sed postea principes Ecclesiam
armis, ac potentia defenderunt. Et hac de causa Ecclesia
ipsa instituit Imperatoriam potestatem, qua vt ministro
vteretur ad rebelles bello superandos. Hinc est, vt princi-
pum fidelium munus sit præcipuum fidem armis tueri, ac
C Ecclesiam propagare, quod præcipuè præstiterunt Hispa-
ni reges, qui in Hispania profligatis Mauris, & Indis mirè
Ecclesiam auxerunt. Id ipsum nunc hoc bello præstare cu-
rat rex noster, ad quod proinde omnes nobiles, ac præci-
pui viri proficisci deberent, hoc enim eorum munus est, nō
ludo, & commestionibus indulgere, ne fortè aliquando
exhibentur, ac confundantur, sicut olim quidam de popu-
lo Israëlítico exhibitati sunt à Debora, quæ etiam gratias
referēs pugnatoribus validis ait: *Cor meum diligit principes* *Iud. 5.*
Israel: qui propria uoluntate obtulistis uos discrimini, benedicite
K Domino.

Domino. Duces Isachar fuere cum Debora, & Barac uestigia sunt **A** sequuti, qui quasi in præceptis, ac barathrum se discrimini dedit diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio. Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum. Galaad trans Iordanem quiescebat, & Dan uacabat nauibus. Aser habitabat in littore maris, & in portibus morabatur. Zabulon uero, & Nephthali obtulerunt animas suas morti. Præmisit ante uerba ista: Surge, surge Debora, & loquere canticum, id est, spiritu prophetix super te eleuare, ut laudes eos, qui fortiter in bello se gesserunt, & irrideas eos, qui propter ignauiam prælio non astiterunt. Id ipsum nunc nobis agendum, laudemus viros gloriosos, qui armis se accingunt aduersus fidei hostes, & eos irrideamus, qui nobiles se esse iactant, ac magnanimos, tamen luxui dediti in domibus suis nunc manent, nec ad **B** bellum proficiscuntur. Sed quid Debora ait? Viris strenuis ac fortibus ait. Duces Isachar fuere cum Debora, qui quasi in præceptis se dederunt, quia ut ait Rupertus, in torrente Cison descenderunt persequentes hostes in loca decliua, & aspera. Conuerfa uero Debora ad Ruben, Galaad, Dan, & Aser, qui timore, & aliis rebus detenti, ad prælium non uenerant, eos irridens ait. Diuiso contra se Ruben, &c. id est ad Ruben qui se diuisit à Debora, uel qui propter intestinas contentiones, quibus in se ipsum diuisus erat, ad bellum non uenerat, & ideo magnanimorum illius reperta est contentio, id est, manifestata fuit aliis tribubus ex hoc facto, quare habitas inter duos terminos, id est, iuxta Iordanem, qui diuidebat sortem duarum tribuum à reliquis, ut audias sibilos gregum, id est, balatus, illa **C** enim tribus delectabatur in talibus, quia habebat pecora multa, quorum augmento intendebat, ut dicitur Num. 23. Repetit statim contentionem magnanimorum eius, id est, superbiorum. Sicut in cantilenis usu venire solet, ut idem sæpius repetatur. Sic etiam Galaad trans Iordanem mansit, nolens venire ad prælium tanquam ignauius. Sic & Dan uacabat mercibus exercendis, & intentus lucro venire noluit ad prælium. An nos nunc cum Debora surgere non poterimus spiritu, & eos nobiles traducere, ac exhibere, qui ludo, & uanitatibus vacantes ad tam iustum bellum non proficiscuntur? Ad quid enim nobilitas,

Rupert.

Num. 23.

A bilitas, exempla maiorum, maioricatus, & arma eis relicta sunt, nisi ut fidem armis tueantur, ut Ecclesie hostes debellant? quod cum non præstent, nobiles dicendi non sunt, sed degeneres, & semen nequam. Contra uero hi laudandi, ac magnificandi, qui quasi in præceptis, & in barathrum discrimini se se offerunt in bellum proficiscentes.

Sed quoniam causa fidei communis omnibus exigit, ut omnes huius bello intendant, plures uero in illud proficisci non possumus, oratione eos iuuare debemus, qui bellaturi sunt, & ideo tertium ex his, quæ initio proposuimus, explicandum nobis est, quomodo potius orationibus, quam armis fit bellum feliciter conficiendum. De orationis potentia multa à nobis dicta sunt in secundo tomo nostrarum concionum Dominica quinta post Pascha. Sed quam vim habeat oratio, ut hostes uisibiles superentur, ostendit plane illud, quod Exod. 17. habetur: *Pugnabat Amalec contra Israel, dixitque Moyses ad Iosue: Elige uiros, & egressus pugna contra Amalec. Cras ego stabo in uertice collis habens uirgam Dei in manu mea. Facit Iosue, ut loquutus erat Moyses, Moyses autem, & Aaron, & Hur ascenderunt super uerticem collis, cumque leuaret Moyses manum, uincebat Israel, sin autem paululum remississet, superabat Amalec. Manus autem Moysi erant graues, sumentes igitur lapide posuerunt subtus eum, in quo sedit. Aaron autem & Hur sustentabant manus eius, & sic superauit Israel: Dixit autem Dominus ad Moysen, scribe hoc ob monumentum in libro. Multa in his uerbis expedita sunt. Primum, mittit Moyses Iosue in bellum, nec ipse in illud processit, non solum quia octogenarius cum esset, bello aptus non erat, sed ut oras magis præliaretur, quam armis pugnare poterat. Id uero manifestè ostensum est, quia cum manus leuabat, uincebat Israel, cum deprimebat, superabat Amalec. O Amalec, quid pugnas contra Iosue, non ab eo, sed à monte, in quo orat Moyses, damnum tibi infertur, ipsum ab oratione deturbat, & uicisti. Sustentabant Moysi manus Aaron, & Hur, ita Dei amor, & fratrum nostrorum, qui in bellum proficiscuntur, & in discrimen eunt, nos sollicitat, ut oremus. Quia uero non tunc solum id accidit, ut oratio Moysi uictoriam obtineret, sed sæpe sæpius, ideo in monumentum, & perpetuam recordationem factum*

Exod. 17.

illud scribi Dñs voluit, vt ex eo disceremus orationis vim, **A**
Psa. 43. ac dicamus cū *Psal.*: Non enim in arcu meo sperabo, & gladius
2. Paralip. meus nō saluabit me, sed dextera tua, & brachiū tuū. Hinc homo
25. Dei ad Amasiā ait: si putas in robore exercitus bella cōsiste-
 re, faciet te Dominus superari ab inimicis tuis. Nō ergo in
 fortitudine exercitus victoria belli, sed de cælo est, & ideò
 potius oratione, quàm armis obtinenda. Omnes ergo, qui
 orant, in bellum proficiscuntur, non hi tantum, qui pugna-
 turi sunt. In vniuersa scriptura innumera passim traduntur
 de victoriis propter orationem concessis. Quin & in His-
 panix historia innumera de hac re tradita sunt.

Sed vt Hæc oratio potentior sit diuinissimum Eucharis-
 tia sacramentū nobis ob oculos ponitur. Vt Moyses ora-
Exol. 17. ret efficacius, assumpsit Dei virgam, & lapidem in quo se-
 deret. Quæ nam nobis virga est, & quis lapis? Certè virga
Psal. 109. virtutis Dei Christus est, de quo *Psal.* Virgam virtutis tuæ
 emittet Dominus ex Sion. Idem verò Christus lapis est, ab ho-
 minibus reprobatus, à Deo autē electus, & honorificatus,
 petra autem erat Christus. Ecce eterne Patris virgam virtu-
 tis tuæ, in qua fecisti mirabilia, propter hanc virgam vni-
 uersa bona hominibus concedis, propter hanc remisisti pec-
 cata, caelum peruisti, infernum spoliasti, propter hanc
 nunc victoriam nobis concede. Qua accederes fiducia ad
 Christum, si in terris versaretur, ea nunc accedere potes,
 praesens enim ille est, & idem ipse, qui fuit. Et ideò multò
 melius quàm Elifæus tenens Eliæ pallium dicere potes:

4. Reg. 2. Vbi est Deus Eliæ, etiam nunc. Viderat Elifæus pallio Eliæ **C**
 aquas Iordanis diuisas, raptus ille in caelum erat, & cū pal-
 lio Eliæ aquas percuteret, diuisæ non sunt vt prius, ille ve-
 rò dixit: Vbi est Deus Eliæ, etiam nunc, cum in caelum raptus
 est? cum enim eius pallium teneam, eadē per illud efficien-
 da sunt, quæ dum Elias aderat, fiebant. Ita verbum diui-
 num pallium induit, dum humanam naturam assumpsit,
 habitu inuentus ut homo. Et multò arctiori vinculo humani-
 tatem sibi copulauit, quàm pallium copulatur ei, qui illud
 induit. Eò autem pallio mirabilia innumera operatus est,
 dum in terra versaretur. Assumptus in caelum est Christus,
 sed

A sed palliū nobis reliquit, humanitatē, scilicet, in hoc diuino
 sacramēto. Cum ergò illius retineamus palliū, similia mira-
 bilia experiri debemus, ac expertus est mundus, dū in ter-
 ris cōuersatus fuit, dicereq; possumus. Vbi est Deus Eliæ? etiā
 nunc. Vbi est virtus Christi, etiā nūc, postquā in cælū ascen-
 dit? Si enim ille nobiscū mansit, si palliū suū nobis reliquit,
 & nunc eadē operetur, oportet. Si virtus de illo exibat, &
 sanabat omnes, nunc etiam de illo virtus exire debet, vt no-
 bis opē ferat. Cum in publicum producit Christus Dñs
 in hoc sacramento, id agimus, quod olim Israel, cū diffici-
 lem cū hostibus pugnam inire vellet, dixitq;: *Afferamus ad 1. Reg. 4.*
nos arcam Dei, & sit in medio nostri, & saluet nos de inimicis no-
B *stros.* Idē nunc agimus, ac dicimus, procedat in mediū no-
 stri arca diuinorū sacramentorū, vt percutiat inimicos no-
 stros, & debellet eos, qui debellauit aëreas potestates, qui
 regnū dæmonis euertit. Inter aliā propter quæ Israel regē
 expetiuit, illud fuit præcipuū. *Egredietur rex noster ante nos, 1. Reg. 8.*
& pugnabit bella nostra. Chr̄s verè rex noster est, ille graditur
 ante nos, vt pugnet bella nostra. Quòd si omnia bella no-
 stra gerit, hoc præcipuè suscipiet, quod illius valde propriū
 est, de eius enim causa agitur, de fide in ipsum recta, de obe-
 dientia ei exhibēda, aget ille libenter bellū istud, & se vo-
 bis ducē præstabit, aderitq; militib⁹ nostris exoratus, &c.

CONCIO. II.

In expeditione bellica contra hæreticos
 in oratione publica coram diuinissimo
 Eucharistiæ sacramento.

T H E M A.

*Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tri-
 bulant me. Psal. 22.*

DATVS nobis à Patre Christus est, vt sit nobis om-
 nia in caelo, cum erit Deus omnia in omnibus, datus
 K 3 etiam

In expeditione bellica.

etiam in terra, ut sit similiter omnia, factus enim est nobis **A**
 Pater, Rex, Dux, Spōsus, Pastor, Medicus, Refugiū, & For-
 titudo reuertentibus de bello ad portā, cui dicimus, in um-
 bra tua viuemus inter gentes. Sic & Maria suo ordine data
 nobis à Deo est, ut sit nobis omnia, est mater, regina, nu-
 trix, refugii turris, & deniq; dux ad omnia bella nostra, que
 ideò dicitur: *Terribilis ut castrorū acies ordinata.* De bore olim
 dixit Barac: *Si uenis mecum, uadam; si nolueris uenire mecum non*
pergam. Id ipsum potiori iure Mariæ dicere possumus, ve-
 ni nobiscū regina nostra, ueni dux, & columna ignis, & nu-
 bis nos protegēs, te enim præsentē hostes superabūtur. Et
 nunc gratiā obtine, ut aliquid tēpori conueniens dicamus.

Recēset in hoc Psalmo regis Psaltes diuinas misericor-
 dias sibi cōcessas, que cū figuræ sint earum, que nobis con-
 cedūtur, præcipua ratione de his loquitur. Ait ergo: *Parasti* **B**
in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me. Primum
 ait, *parasti*, cui per simile est illud, quod in alio Psal. ait. *Pa-*
raasti in dulcedine tua pauperi Deus, utrobiq; ait, parasti, & quid
parauerit, non explicat, solum enim ait, parasti in dulcedine
tua, & nunc parasti mensam. Sed quibus refertam ferculis, nō
 explicat, quia ineffabile est, quod paratur. Sed id aliquo-
 modo explicat, cum ait, *in dulcedine tua, id est, secundū infini-*
tā Dei dulcedinē, Eucharistiæ enim mēsa ab infinita chari-
tate, ac dulcedine diuina processit. Parasti, ait, mēsam. Quia,
 ut sapiens ait: *Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas*
septem, & proposuit mensam. Duplicem mēsam posuit homi-
 ni Deus, vnā viatoribus, alterā his, qui viam perfecērūt, **C**
 vnā in terra, alterā in cęlo. In vtraq; mensa idem est cib⁹,
 sed diuersa ratione paratus, idē in vtraq; cibus sumitur,
 sed aliter, & aliter aptat⁹, mēsa quidē cęli parata nobis est,
 sed nūc de ea dicere non possumus: *Parasti in conspectu meo*
mensam, nec enim nunc illam videmus, per fidem enim ambula-
mus, & non per speciem. Nunc nobis non est stomachus tan-
 tus, ut illam capiat escam, donec eum dilatet Deus lumine
 gloriæ. Mensa illa nō est aduersus hostes, qui tribulāt nos.
 ibi enim hostis est nullus, tribulatio nulla, est illa mēsa re-
 gni, pacis, ac quietis, de qua, qui parat eā ait. *Ego dispono uo-*
bis

Cant. 6.
Iud. 4.

Psal. 67.

Prou. 9.

2. Cor. 5.

Luc. 22.

contra hæreticos.

76

A *bis regnum, ut edatis, & bibatis supra mensam meam in regno meo.*
 Mensa illa pacis est, quia ut Psal. ait. *Posuit fines tuos pacem,* Psal. 147.
& adipe frumenti satiat te. Ibi plena satietas est, ibi frumenti
 adeps sine vilo furfure, ibi pax imperturbata, quia *posuit*
fines tuos pacē. Rectē profecto dixit, qui ait. *Beatus, qui mādu* Luc. 14.
cabit panē in regno Dei. Ibi ferculum datur manifestū, cibus
 1. Ioan. 3.
 clarē videtur, quia *uidebimus Deum sicuti est.* Ineffabilis sapor
 illius cibi est, quia est omnis sapor, qualis obsecro sapor
 Dei erit: infinite beatus Deus est eodem sumpto cibo, nos
 eundē sumemus, sed non æquali sapore, quia eum compre-
 hendere nō poterimus, tanta tamen erit dulcedo, ut omnē
 superet cogitatum. Augustinus in epist. ad Cyrillum ait, **Aug.**
 cogitasti ad Hieronymū scribere, ut interrogaret, quid de
B gloriæ magnitudine ipse sentiret. Cumq; eo tēpore Hiero-
 ronymus iam ē vita excessisset, apparuit Augustino, & ei di-
 xit, cogitasti, ac voluisti à me discere gloriæ magnitudinē,
 vide, an numerare possis stellas cęli, & arenam maris; &
 ei⁹ guttas, id enim facilius multò est, quā minimi beati glo-
 riā recensere, est enim res tāta, ut impossibile sit dici, & est
 adeò diuersa ab omnib⁹ his, quæ dū viuerē cogitare potui,
 ut sit in infinitū diuersa, ac sine cōparatione maior, & ideò
 nec ego tibi explicare potero, nec tu vilo modo capere.

Viatoribus verò alia est mensa, in qua idē proponitur ci-
 bus, de quo Psal. ait. *Parasti in conspectu meo mensam, aduersus*
eos, qui tribulant me, Dicit paratā in cōspectu, quia sacramen-
 tū videmus, & aduersus inimicos, quia cōtra omnes visibi-
 les, & inuisibiles inimicos nos cōfortat. Quā respexisse vi-
 detur Ezechiel, cū diceret: *Cōuenite, pperate, cōcurrite undiq;* Ezech. 39
ad uictimā meā, quā ego immolo uobis, uictimā grandē super mōtes
Israël, ut comedatis carnem, & bibatis sanguinē. Carnes fortium co-
medetis, & sanguinem principum terræ bibetis, arictum, agnorum,
hircorum, taurorumque, & altilium, & pinzum omnium, & sa-
tur ibi in super mensam meam. Caro enim, & sanguis Chri-
 sti meritò dicitur caro omnium pinguium, quia om-
 nia virtute continet, & omnia antiqua sacrificia in hoc
 vno virtute sunt. Et hinc fit, ut saturetur is, qui hunc su-
 m. t cibum. Hinc Psaltes: *Conjiteantur Domino misericor-* Psal. 106.

K 3 die eius,

misericiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum, quia satiavit animam inanem, animam esurientem satiavit bonis. Quid verò aliud quàm Deus cibus factus satiare poterit, & bonis implere? O si nunc aperirentur oculi nostri, vt viderent quod sub illis specielibus latet, videremus planè diuinam infinitam maiestatem, ante quam Seraphim, & potestates tremunt, & eo viso beati essemus. Sed nunc sub cortinis est, vt reges esse solèt in Ecclesia, in regia verò suis manifestus ostenditur. Hæc mēsa nobis vires præstat aduersus inimicos.

3. Reg. 19. Sicut enim Elias fugiens Iezabelem ab Angelo cōfortatur sub cineribus pane, quo iam non timet, ita nos hoc diuino pane suscepto nō solum hostes nō timemus, imo eis formidabiles redimur, prodeūtes ab hac mēsa similes leonibus ignem spirantibus, vt Chrysost. ait. Hæc est mensa propositio nis posita contra Aquilonem, id est, contra inimicos: quia ab Aquilone pandetur omne malum, vt Propheta ait.

Chrysost.
Exod. 26.
Jerem. 1.

Sed duplici via, ac ratione nos iuuat. Christus in Eucharistia contra vniuersos. Primò tanquam sacrificium. Secundò tanquam sacramentum. Primò relictus nobis est Christus tanquam sacrificium, & vnicum Ecclesie sacrificiū ad obtinendum à Deo omnem misericordiam, & remedium in omni necessitate, ac periculo, quod proinde Ecclesia appellat sanctū sacrificiū, immaculatam hostiam. Hic est vniuersus Ecclesie thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitie Dei. Hoc sacrificium oblatio est digna ac æqualis Deo, cui offertur, quam reicere non potest, infirmitate enim illi grata est, de qua pronunciare non potest quod

Isai. 1.

olim de reliquis sacrificiis. Vt quò mihi multitudinem victimarum uestrarum? plenus sum: holocausta arietum, & adipem pinguiū, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Quòd enim hic offertur, ex vtero Dei processit. Omnis natio, etiam barbara, sacrificia inuenit, vt Deū suū placaret, & ab eo bona obtineret, præcipuè victoriam hostium, & ideò plura offerebant sacrificia ante pugnam. In Ecclesia ergo sua reliquit Christus hoc sacrificium, vt Deum placaremus, & ab eo cuncta obtineremus, & præcipuè victoriam aduersus omnes inimicos. Cumque hoc offerimus, dicere

possimus

A. possumus iure, quod Psaltes ait: *Holocausta medullata offeram tibi.* Solum hoc sacrificium medullam habet, reliqua umbra erant, atque figura, hoc veritas ipsa est. Et quem admodum Christus est id, quod hic offertur, ita ipse est præcipuus offerens, & cum missa dicitur, præcipuè eam Christus dicit, sacerdos autem duntaxat minister est. Et què admodum cum ad Caluarium processit, ipsemet fuit sacrificium, oblatio, hostia, ac offerens, & sacrificans: ita & nunc sed hac diuersitate, quod illud fuit cruentum, hoc incruentum sacrificium. Ex quo colligitur, qua reuerentia audiendum sit sacrum, ea enim, qua assisteres cruci Christi, cum crucifixus fuit, assistere debes missæ, idem enim sacrificium est, eadem hostia, idemque offerens. Vnde Iacobus Apostolus in missa sua, quam composuit, ait. Cum sacerdos ex sacristia procedit, dicat lector, vel ædituus alta voce. Sileat omnis mortalis, ac humana caro, quia egreditur rex Regum, & Dominus Dominantium, & Angelorum chori antecedunt. O quis nunc spiritus Dei plenus esset, vt clamaret, ac vociferaretur omnibus, qui in Ecclesiam veniunt? O mortales timete, reueremini Deum procedentem in sacrificium, vt se offerat in oblationem pro vobis, cesset omnis humana cogitatio, omnis inordinatus visus, ac loquutio, quonia in exercitus Angelorum adest, vt tantum spectaculum videant. Ad sunt Cherubini pleni oculis, & attoniti, ad sunt Seraphini ardentes amore, & adest homo tepidus, vana circumspectans, colloquia miscens otiosa.

Psal. 65.

Iacobus:

Vt ergo oratio, qua à Deo bona petimus, sola non sit, & inefficax, conceditur nobis hoc sacrificium, quod Deo offeramus. Sed quoniam magna dona difficilius obtineri solèt, ideo gentes, vt prælia procederent, sacrificia offerebant, vt à Deo victoriam obtinerent, quam sciebant à Deo concedi. Nec enim in multitudine victoria belli, sed de celo fortitudo est. Hinc sapiens. Vidi, nec uelocium esse cursum, nec fortium bellum. Ideò Saul ante præliū sacrificiū offert. Et. 1. Reg. 7. dicitur: Congregati sunt filij Israel in Masphat, & ascenderunt satrapæ Philistinorum Israel, dixeruntque ad Samuëlem, ne-

1. Mach. 3.
Eccles. 9.
1. Reg. 13.

cesses

A cesses clamare pro nobis ad Dominum Deum nostrum, ut saluet nos de manu Philistinorum. Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino. Et clamavit ad Dominum Samuel pro Israel, & exaudiuit eum Dominus. Factum est autem, cum Samuel offerret holocaustum, Philistini iniere praelium contra Israel, intonuit autem Dominus fragore magno super Philistinim & exterruit eos, & cæsi sunt à filiis Israel. Tulit autem Samuel lapidem unum, & posuit inter Masphat, & inter Sen, & uocauit nomen loci illius lapis adiutorij, dixitque, huc usque auxiliatus est nobis Dominus. Timentes Israëlita Philisthæos curant orationem Samuëlis, & sacrificium. Ita nunc timens rex orationes à nobis exigit. Sed ut oratio non sit inanis accedat holocaustum Samuëlis. In holocausto vniuersum animal cremabatur in Dei honorem, ita Christus in cruce, & missa oblati consummatus est. Et sic factus omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Non solum dicitur Christus consummatus, idest, perfectus, sed etiam consummatus, idest, omnino cōsumptus, & igne charitatis absumptus. Vt offerret holocaustum Samuël, tulit agnum vnum, vnum singularem: quis nam hic agnus, nisi ille, de quo dicitur: Ecce agnus Dei: verè vnicus, & singularis. Quod si nunc non adest Samuël offerens, si indignior Samuële est sacerdos, adest Christus præcipuè offerens, dignior Samuële. Si exaudiuit Dominus tunc clamantem Samuël, cur non exaudiet nos cum Christo clamantes? Si tunc exterruit Dominus Philisthæos, cur nunc non terrebit hæreticos? Erexit Samuël lapidem, quem appellauit adiutorij. En erectus ibi Christus in Eucharistia est, qui lapis adiutorij meritò nuncupatur. De quo iure optimo dicitur: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus. Vis ô homo nosse auxilium tibi certum futurum à Deo tuo? Erectus est tibi lapis Christus, lapis adiutorij, de quo dicitur: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus, quasi dicat, eò usq; processit amor Dei in nos, auxilium Dei, ut homo fieret, & in cruce esset, ut nobis auxilium ferret, quo modo ergò non auxiliabitur aduersus hostes? Hunc lapidem adiutorij tollet Antichri-

A tichristus de Ecclesia, ut crudele aduersus eam bellum faciat. Vnde Daniel: Tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Dum enim lapis hic adiutorij erectus esset, dum Missæ sacrificium in Ecclesia durauerit, nullus aduersus Ecclesiam præualere poterit, nec tantam stragem in Ecclesiam facere posset, si hoc sacrificium in illa esset.

Secundò relicto est Christus in hoc sacramento in cibum, quo alimur. Inuitat nos Deus ad mensam suam, ut cibum Dei ipsius sumamus, Deum ipsum, & vniuersa illius bona. Est hoc sacramentum continuatio cœnæ illius, qua cum discipulis cœnauit ante passionem, de qua dicit: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare uobiscum. Non alius nunc proponitur cibus, nec alius nos inuitat, nec diuersi sunt effectus. Cogita ergo, cum ad hoc accedis sacramentum, cum Christo te cœnare: quòd si illa desiderio desiderat se tibi tradere, cur tu desiderio non desiderabis illum sumere? De priscis patribus Paulus ait: Iuxta fidem defuncti sunt omnes, non acceptis re-

B missionibus. De te verò, cum Christum suscipis, dicam, accipe à te omnes promissiones, & bona Dei. Audi ergo scripturam te monentem. Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat, aperi oculos tuos, & saturare panibus. Qui somno indulget, perit fame, operarius verò lucratur cibum, quo vitam conseruet.

C Esto ergo ô homo operarius, cole terram cordis tui, fode eam, noua nouale, spinas tolle, & hoc facto poteris suscipere diuinum illud granum frumenti, quo suscepto satureris panibus, sed quibus panibus? Certè illius tribus panibus, quos amicus amico præbet, hi verò sunt, corpus, anima, ac diuinitas Christi, hæc enim tria hoc sacramento contiaentur. Laborans panes lucratur, quibus substantiam recuperat, quam laborando amisit, sed non æqualem substantiam recuperat, imò minus aptam, ac conuenientem. At verò, cum laboras, ut ad hoc sacramentum accedas, meliorem eo suscepto substantiam recuperas. Imo laboras, ut ad hoc sacramentum,

Hebr. 5.

Ioan. 1.

Matth. 26

Heb. 11

Prou. 20

Luc. 11

tum accedas, & nihil perdis, sed tecum fers panem ac labores tuos, & eorum fructum. Veniunt in Ægyptum fratres Ioseph, vt frumentum sibi emant, & reportant triticum, & numos in ore saccorum, quos detulerant, vt frumentum emerent. Vniuersam terram fames occupat, nullibi frumentum est nisi in Ecclesia, hic proponitur panis de cælo, accede, vt comedas, & deferes tecum panem, ac numos, Christum, & dispositionem tuam, ac meritum illius, accipies gratiam pro dispositione tua, & merita tibi cumularis magna, insuper accipies gratiam nouam à sacramento diuino ex opere operato, ex omnibus fructum colliges, ex labore, & ex pane. *Quare ergo appenditis argentum, & non in panibus, laborem uestrum, & non in saturitate? operamini ergo non cibum, qui perit, sed qui manet in uitam æternam,*

Isai. 55:

Ioan. 6.

Sed inter plura huius sacramenti mirabilia vnum expendamus, quod nostro proposito, & huic publicæ orationi congruit. Est diuinum hoc sacramentum pignus futuræ gloriæ, & pignus etiam omnium bonorum, quæ à Deo petere, & expectare possumus. Hic enim merito vsurpare possumus illud Pauli: *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit? Nec ait donabit in futuro, sed donauit in præterito, quia tanta est huius pignoris vis, & tantam nobis pollicetur spem, ac certitudinem, vt omnia nos accipisse putare debeamus Christo suscepto. Et hoc ad litteram significat Zacharias, cum ait. Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & uinum germinans uirgines? Propheta verbis superioribus dixerat innumera à Deo beneficia Ecclesiæ conferenda, dicens, ponam te quasi gladium fortium, Dominus exercituum proteget eos, & deuorabunt, & subiicient lapidibus funda. Vt verò certa hæc, & indubitata agnoscamus, addit, quia vniuersa Dei bona ei dedit, cū panē, & vinū electorū dedit, quod si hoc dedit, reliqua sine dubio præstabit. Cum ait bonū, & pulchrū eius, illud eius est masculini generis, vt ex Græco, & Hebræo constat, referturq; ad Deū, estq; sensus.*

Rom. 8.

Zacha. 9.

Omnia

A. Omnia bona Dei data sunt homini in frumento electorū, nihil ergo post donum tantum ei negari poterit.

Mira profectò, & penè incredibilia nobis promittuntur. Primo gloria, & facialis Dei visio, quæ omnem superat cogitatum, adeò vt commentator Auerrois postquam dixit legem Iudæorum legem puerorum, propter innumeras ceremonias, & legem Machumeti legem porcorū, propter illius spurcitiam, legem Christi dicit legem stultorū, quia rem impossibilem sperat fidelis, qualis est visio facialis Dei, & stellas calcare, vt ergo rem tantam speres, datur tibi Deus nunc sub velo, vt eum sine velo sperare possis. Maximum profectò spei Christianæ obiectum est, adeò vt sicut credere non possumus sine speciali Dei adiutorio, ita nec sperare, vt debemus, nisi Deo adiuuante possumus. Sed vt firma sit spes, conceditur statim, quod postea promittitur, & datur nobis in cibū Chri caro, & sanguis in potum, quod si tanta sunt alimenta, quæ nūc hæredibus dantur, qualis erit hæreditas, quæ postea dabitur? Hinc Ioannes. *Vincenti dabo Manna absconditum,* quia licet videat, & gustet beatus Deum, semper dicit, quid est hoc? ita nunc datus nobis calculus candidus Christus, quo diem foelicem numeremus, & qui est Manna absconditum. Alia omnia, quæ homo sperat minora sunt, quàm gloria, quod si futuræ gloriæ immentæ pignus sufficiens datur in Christo, manifestum relinquitur esse, ipsum pignus certum reliquorum. Orandum nobis est maxima fiducia, hæc enim est, quæ vniuersa impetrat, si enim habueritis fidem, vt granum sinapis, dicetis monti tollere, & iactare in mare, & fiet. Sicut ergo pignore suscepto certo nosti tibi reddendum debitum, ita Christo sumpto certum habes bonorum cumulum, quid enim tibi negabit, qui filium dedit?

Quod si certò omnia bona sperare possumus, præcipue fidendum est, nos exaudiēdos in oratione, quam fundimus pro victoria contra hæreticos negantes hoc diuinum sacramentū. Qua in re orare possumus illud Psalmi: *Exurge Domine, iudica causam tuam memor esto improperiorum tuorum, eorum, quæ ab insipiente sunt tota die. Exurge, quare ab*

Apocal. 21.

Matth. 17.

Psal. 73.

dormis

A dormis Domine, quādiu silebis videns impiam, impudicam meretricē Babylonē in sanguine tuorū delectari? & te blasphemare? Si te sponsæ non mouēt iniuriæ, moueant tuæ: non solū Ecclesia cōculcatur, reliquiæ proiciūtur, templa prophanantur, sed & tu in Eucharistia irrideris, sed tu Dñe vsq; quo? Ne tradas bestiis animas confitentium tibi, exurge ergo, & libera nos propter nomen tuum, superbia enim eorū, qui oderant te, ascendit semper. Sed num obliuiscitur Deus suorum? absit:

Psal. 73.

Isai. 49.

B Audi Isaiam. Dixit Sion, dereliquit me Dominus, Dñs oblitus est mei. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuērit, ego non obliuiscar tui, ecce in manibus meis scripsi te. Tu oblita es mei diebus innumeris, tu dormis, tu Deum dereliquisti. Surgamus ergo nos, nec dormiamus cum Iona, cui dicitur, surge, inuoca Deum tuū, quia enim Deum non inuocamus, hostes preualet in nos. Hinc *Psal. si populus meus audisset me, Israel si in uis meis ambulasset, pro nihilo forsitan inimicas eorum humiliasset, & super tribulantes eos misisset manum meam. Ideo audiamus Deum nostrum, in uis eius ambulemus, & implebitur illud: clamabis ad me, & uiam te, & honorificabis me.*

Psal: 80.

Vt verò oratio nostra potētior sit, & Deum inclinemus, ut nobis a Iis aduersus hæreticos, præstemus, quod Ezechias. de quo sic Regū tradit historia: itaq; cū accepisset literas, & legisset eas, ascendit in domum Dñi, & expandit eas corā Domino, & orauit in conspectu eius, dicens, Domine Deus Israel, qui sedes super Cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ, aperi Domine oculos tuos, & uide, & audi omnia uerba Senacherib, qui misit, ut exprobraret nobis Deum uiuentem. An non simile nūc Deo dicere possumus? Audi Domine blasphemias hæreticorum voces, cum se iactat impudica mulier caput esse Ecclesie, cum dicit te orandum non esse, sanctos non uenerandos, reliquias eorū non colendas, confessionis sacramentū tollendū, Eucharistiam nihil esse. Olim cum eam orationē fudit Ezechias, & blasphemias literas Senacherib Deo ostendit. milit Dñs per Isaiam nuntium dicens: Cui exprobraſti, & quem blasphemasti, contra quem exaltaſti uocem tuam? Contra sanctum Israel? Insanſti in me? Ponam circulum in nari-

Isai. 37.

C bus,

A bustuis, & chamum in labiis tuis. Hoc ipsum nunc faciē dum speremus, si ut par est, orauerimus.

En ergo mensam paratā aduersus inimicos nostros, dū nos iuuat ut sacrificium, dum pignus est ut sacramentum, quo fiducialiter orate possimus. Sed nō ad ista solum hæc mēsa proficua est, sed ad multa alia. Ad Iob Dominus ait. *Iob. 38.*

Nunquid ingressus es profundum maris, aut in nouissimis eius deambulasti. Vbi Hebræa habent, guttas eius dinumerasti? Mare est hoc diuinissimum sacramentum, & fructus, ac effectus illius gutta sunt, licet plura dixerimus, plurima restant. Est ergo mensa parata in conspectu nostro aduersus eos, qui tribulant nos, non homines solum, uerū & aduersus carnem, mundū, ac dæmones, qui multo acrius nos tribulant, Diuus Tho. 3. p. q. 79. art. 6. ait. Duo sunt, quæ nos impugnant, & uiam in cælum impediunt, primum interior inimicus caro suis prauis affectionibus. Secundum exteriores inimici mundus, & dæmon. Contra omnes hos paratur nobis mensa. Ante peccatum, licet caro inclinaretur in sensibilia, sed prius rationem consulebat. Sed peccato inordinata est, & similis reddita effræni equo, & ad sensibilia ducitur etiam contra rationis ordinē. Aduuat uerò eam mundus, ac dæmon. Et hac ratione merito intelligitur in bestia illa de mari ascendente, cui erant capita septē, & draco dedit ei potestatem, & posuit super capita eius diademata, quia caro bestia facta est, & dæmon tribuit ei potestatem. Rectē autem septem habet capita, quia septem habet inclinationes ad septem capitalia uitia, quæ capita sunt, ex quibus innumera oriuntur peccata. Licet in gratia sis, dices cum Paulo: *Rom. 7.*

B *sentio aliam legem in membris meis, captiuantem me in legem peccati. Regnat caro, captiuas ducit animas abstractas, & illectas. Quis ergo liberabit me de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum. De Noë dictum est: iste liberabit nos ab operibus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus. Quia uinum inuenit, quo operarij leuantur, & vires recuperant ad colendam terram. Sed præcipuè ea uerba Christo conueniunt, qui dedit nobis carnem, & sanguinem, ut vires accipiat.*

C *accipiat.*

Genes. 5.

Apoc. 13.

Iob. 38.

D. Tho.

Apoc. 13.

Rom. 7.

Genes. 5.

accipiat, qui aduersus carnem pugnat, quæ verè est terra, **A**
 cui maledixit Dominus. Si ergo o homo laboras in pugna
 vitiorum, si terram cordis tui duram sentis, accede ad Eu-
 charistiam, & reficieris. Venite ad me omnes qui laboratis, &
 onerati estis, & ego reficiam uos. Accipe diuinum hoc mel cū
 Matth. 11. 1. Reg. 14 3. Reg. 19 Ionatha, & visum, ac vires recuperabis. Fugis à Iezabele cū
 Elia, times eam, ac ministros illius? fac quod Elias, dormi
 sub iunipero spinis pleno, comede sub cinericiū panē, & cō
 fortaberis, nec incidet in manus Iezabelis. Quid aliud
 quam carnem significat Iezabel, à cuius conspectu iustus
 fugit, quid ministri illius, nisi prauæ inclinationes, ac ani-
 mi affectiones? Si te ista in sequuntur, quiesce sub cruce, cō-
 sidera spinis ornatum Christum, Eucharistiam suscipe fre-
 quenter, & liber eris ab eis. Quo pacto sine cibo vires habe **B**
 1. Reg. 14 bis in pugnam? Rectè Ionathas ait: Turbauit pater meus
 populum, si enim comedisset, sicut ego, pesqueretur ho-
 stes suos vsq; ad interuentionem, nunc verò infirmus popu-
 lus ob cibi defectum persequi inimicos non valuit. Voce
 præconis edixerat Saul, nullus cibum sumat, donec hostes
 omnino superentur. Hoc ipsum nunc docet, qui ait, non
 esse frequenter ad Eucharistiam accedendum, donec pas-
 siones omnino quiescant. Imo verò suscepta Eucharistia
 vincendæ sunt. Da mihi fortissimum hominem, armis op-
 timis circumdatum, si cibo non utatur per plures dies, an
 Psal. 101. non dicet cum Dauid: *Arui cor meum, quia oblitus sum come-
 dere panem meum?* Sicut enim calore naturali consumitur hu-
 midum, quod cibo restaurari oportet, ne pereat homo, ita **C**
 concupiscentia vitam spiritualem impugnat, & quasi con-
 sumit, nisi hoc diuino cibo restauretur. Hic est panis Ge-
 deonis, qui voluebatur in castra Madiam, ac ea debebat,
 1. Iud. 7. quo bestia carnis superatur, licet capita habeat septem, si-
 milisq; Hidriæ sit, quia hic est vinum sanguinis Christi
 germinans virgines, & ideo carnem domans.
 Alij verò sunt inimici externi, qui nos circumdāt. Primū
 demones, qui multi cum sint numero, quasi athomi nos
 cingunt, secundò mundani homines, qui similes sunt regi-
 bus terræ promissæ, qui in vnum conueniebant aduersus
 Israël,

A Israël, ne terram obtineret. Aduersus omnes hos hostes pu-
 gnat panis hic Gedeonis irruens in castra Madiā. Sicut olim
 deuictis regibus ait Iosue: *Calcate ceruices eorum, nec eos timea* *Iosue. 10.*
tis, sic nunc suis Christus ait: Confidite, ego vici mundum.
 Cum Christum suscipis in Eucharistia, tecum ducis victorē
 dæmonum, & mundi, cum illo omnes calcabis hostes. Sed
 fortè ais, vellem quidem frequenter ad Eucharistiam accede-
 re, sed oblatratur mihi à sociis. Num vocatus à rege, vt tibi
 maxima concederet beneficia, ire recusares, quia paruus ca-
 nis in via est oblatrans, qui latrare potest, mordere non po-
 test? Vellem, ais, Deo obsequi, sed cum inter mihi familiares
 versor, & vana plura dicuntur, aliqua etiam vana dico, ne mi-
 hi detrahatur. O serue, nō inutilis solum, verum & nequam,
B vides Dominum offendi tuum, & eius honorem non zelas?
 Inhonestum tibi ducis, quod bonus habearis? Meritò rex
 Christus ait. *Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam &
 ego eum coram Patre meo.* An non hoc stupendū, quod amor
 meretricis, vel ludi tantus sit in corde tuo, vt ea non deseras,
 licet noueris tibi mala esse, licet scias ab omnibus oblatrari ti-
 bi, & amor Dei ita debilis est, vt verbum eius causa sustinere
 non valeas? Vis vniuersas has superari difficultates? Ad Eu-
 charistiam accede: o coena grandis! o conuiuium regale, imò
 caelestis arbor vitæ, arca contra diluuium, Manna de celo, pa-
 nis Angelorum, fauus mellis inuentus in ore leonis, sacrificiū
C Melchisedech, adesto nunc nobis. Et huius sacrificij dulce-
 dine placatus Deus ingentia nobis crimina remittat, victo-
 riam donet aduersus visibiles, & inuisibiles inimicos. Hoc
 pignore accepto fidentes simus, & postulemus in fide
 non hæsitantes, & concedet Deus, quæ in
 nomine filij eius dilecti petie-
 rimus, &c.

L CON

CONCIO.

In supplicatione publica, cum Deo gratiæ referuntur pro victoria ab hostibus parta.

THEMA.

Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. I. Corinth. 15.

LOQUITUR His verbis Paulus de victoria peccati ac mortis, quæ à Christo primū parta est, & quā nos per illam assequimur. Regnauerat enim in mundo mors, peccatū, ac dæmon ab Adā, quia omnis homo in peccato concipiebatur, & seruus erat dæmonis, à cuius potestate sola Christi gratia liberari poterat: sine qua homo miser captiuus tenebatur ad dæmonis voluntatē, nec ei resistere poterat, & sic ab vno peccato in plura ducebat, & ad mortē corporis, ac animę eternā. Ecce dæmonis principatū, & hominis miserādam conditionem sine Christo: de qua Isaias ait, Non poterit auolare de angustia sua.

Venit autē Christus dux in mundū, vt debellaret aëreas potestates, & principē mundi à regno deturbaret, & statueret in mundo regnū Dei, & morte sua id perfecit. Vnde ait. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. De qua Christi victoria præclare loquitur Paul. dicēs: Expolians principatus, & potestates, traduxit cōfidenter, palam triumphans illos in seipso. Expoliavit, inquit, dæmones præda, quā tulerant, & traduxit confidenter, id est, extra duxit dæmones, ne mūdo principarētur, vel homines traduxit ex eorū potestate ac regno, eripiēs eos de potestate tenebrarū, & transferens in regnū suum. Et in semetipso palā ostendit triumphū, quo de dæmonibus triūphauit. Quēadmodū enim victores, ac triūphatores

Isa. 8.

Ioan. 12.

Coloss. 1.

A phatores publicè gestabant victos aliquos insignes viros ex his, quos bello superauerant, & spolia alia, quæ ceperant: ita Christus manifestè ostēdit mundo victoriā à dæmone reportatā, euertens idolorū templa, dæmones ligatos sæpe ostendens, auferēs ex eorū potestate insignes peccatores, quos mūdo proposuit, tanquā victoriæ suæ testimoniū. Sicut ergo accessit ad primū Adam dæmon, & illū superauit, & nos omnes in illo, ita cum accessit ad secundū Adam superatus ab eo est: & nos omnes in illo victores euasimus, vt dicere possimus, Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriā per Iesum Christum. Quia in Christo sufficiens remedium homini est, quo, qui vti voluerit, dæmonem superabit.

B Licet verò, vt diximus, Christus dæmonem superauerit, sibi, & nobis, dū nobis meruit gratiā, qua illum superemus, restat tamē nobis bellū gerendum cum dæmone, in quo quisq; hominum eum superare debet: & hinc fit vt Ecclesia sit. Terribilis ut castrorum acies ordinata, dicaturq; militans, quia exercitus est pugnātium. Sed multò superior homo est dæmone, qui per Christum ad eò infirmus factus est, vt non vincat, nisi volentem, & rectè August. ait. Debilis est hostis, qui nō vincit, nisi volentem. Homo verò fortissimus redditus est gratia Christi, insignitus caractere Christi, tanquā illius miles. De qua re præclare Orig. ho. 1. in Iosue, vbi ait: Cū primū nō mē Iesus datur Iosue. Exod. 17. dicitur: Venit Amalech, & ex

C pugnabat Israël, & dixit Moyses ad Iesum in Raphidim: Elige tibi viros potētes ex omnibus filiis Israël, & egredere, & conflice cum Amalech crastino. Nō potest Moyses eligere viros potētes, sed Iosue. Hic vbi primū inuenio nomē Iesus, ibi cōtinuò video mysterij sacramentū, lex enim vincere nō potuit, nec eligere viros potentes, qui vincerent: hoc ad Iesum pertinet, qui dæmones superauit, & suos gratia armavit, qua dæmonem deicere possent. Iam verum habet illud Ioelis, infirmus dicat: Quia fortis ego sum, qui enim ante Christum infirmus erat, iam Christi gratia fortis effectus est. Hinc mira sanctorum fortitudo post Christum enituit, etiam in pueris, & puellis, vt admirationi mundo extiterint, impletumq; est illud Pauli. Sancti per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti

Cant. 6.

August.

Origen.

Exod. 17.

Ioel. 3.

Hebr. 11.

In supplicatione publica

sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, castra uerterunt exterorum, fortes facti sunt in bello. **A**
 Athanas. Hinc dæmon Antonio confessus est, referente Athanasio in eius vita, post Christum vires se non habere aduersus homines, ligatus enim per Christum est, vt ipse ait: *Nisi prius alligauerit fortem. Ligatus verò canis nullum mordet, nisi qui accedere vult per incitiam, noli ergo tu mortifera delectatione ad eum propinquare, & nihil in te iuris habere poterit. Resistite diabolo, & fugiet à uobis,* ait Iacobus, si fugit: victus abscedit, si locum pugnae deserit, victum se fatetur.

Pro hac victoria præcipuas gratias Deo referre debemus cum Paulo dicente: *Gratias agentes Deo, & Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ.* **B**
 Coloss. 1. Has gratias Psal. referebat, cum diceret: *Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui autem iustior est, has gratias ampliores reddere debet, quia ei concessa victoria est amplior, dum à peccato maximè liber est, dum peccata ab eo elongauit Deus. Vnde subdit Psal. Sicut distat ortus ab Occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras. Vides longissimè te à peccato distare, vides Ægyptios coram te submersos, & quas olim timebas iniquitates, & quibus inseruisti, nunc deletas vides vt nubem, dic cum Israël: Cante-*

mus Domino, gloriosè enim magnificatus est. Et cum Psal. *Dirupisti uinacula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* **C**
 Sed sciendum est, non solum per Christum nobis concedi spiritualia bona, sed & temporalia, quæ saluti æternæ conueniunt, non solum victoria inimicorum inuisibilium, sed & hostium visibilium, qua parta gratias ei agere debemus, tanquam illius auctori, præcipuè autem, & singulari quadam ratione, cū de infidelibus fideles triumphant, victoria illa Christo tribuenda est, qui sicut meruit nominis sui, ac fidei exaltationem: ita accepit potestatem conterendi, ac perdendi eos, qui ei resistunt, & fidei hostes sunt. Ita Psal. ait. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in uirga ferrea, & tanquam uas figuli confringes.*

pro victoria obtenta.

83

A *fringes eos. Ideò: Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dñs, & pereratis de uia iusta.* Explanâda nobis hæc uerba sunt, ex quibus liquido cõstabit, quod diximus. Theophyl. in c. 1. ad Hebræos ait, vt Deus innatum habet Christus uniuersorū imperiū, vt homo decreto patris accipit: & ideò ait: *Postula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem.* Addit verò: *Reges eos in uirga ferrea.* Ferreū in diuina Scriptura in malam partē accipi solet, & significat pœnam, ac afflictionem durissimam. Sic in Deuter. dicitur: *Seruies inimico tuo, quem emittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria, & ponet iugum ferreum super ceruicem tuam, donec te conterat.* Et in eodem Deuteronomio dicitur: *Vos autem tulit Dominus de fornace ferrea* **Deut. 28.**

B *Ægypti.* Et ideò uirga ferrea significat durum dominium, quo grauitèr punitur homo, quia uirga ferrea grauissimum ictum habet, & omnia comminuit, & vt id explicet Psaltes addit. *Et tanquam uas figuli confringes eos.* Sed hic etiam attendendum est id, quod de Christo nunc dicitur, promitti etiam ab eo suis in Apocalypsi, ubi sic ait: *Et qui uicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in uirga ferrea, & tanquam uas figuli confringentur, sicut & ego accepi à Patre meo.* Non solum ergo Christus accepit potestatem in gentes, & uirgam ferream, qua eas percutiat, sed & ille hanc uirgam, & potestatem suis tribuit. Sed quando eam exerceat, uideamus. Planè hac uirga ferrea gentes conteret Christus in iudicio, cum inimicos omnes ponet scabellum pedum suorum, ac æterna percutiet damnatione.

C Vnde in Apocalypsi ait. *De ore eius procedit gladius ex utraq; parte acutus, ut in ipso percutiat gentes, & ipse reget eas in uirga ferrea, & ipse calcet torcular uini furoris iræ Dei omnipotentis.* Quo loco manifestè ostenditur, in fine mundi hoc implendum esse, cum in iudicio omnes inimicos debellabit. Similiter etiam sancti hanc uirgam ferream, ac potestatem in gentes exercebunt in iudicio. Vnde Sapiens: *Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.* Et Malachias: *Calcabit is impios, cum fuerint cinis sub planta pedum uestrorum.* Et Psaltes: *Exultabunt sancti in gloria, letabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei in guttore eorum, & gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam uin-*

L 3

dictam,

Theophy.

Deut. 28.

Deut. 4.

Apoc. 2.

Apoc. 19

Sap. 3.

Malac. 4.

Psal. 149.

In supplicatione publica

dictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciāt in eis iudicium conscriptum, gloria hęc est omnibus sanctis eius. Hanc ergo potestatem, quam Christus homo accepit à Patre iudicandi, ac puniendi impios, ipse promittit se daturum suis, vt eos iudicent, à quibus iudicati sunt, eos puniant, à quibus persecutionem sustinuerunt.

Licet autē in extremo iudicio præcipuè hęc virga ferrea exercēda sit, tū à Christo Dño, tū à sanctis, sed & nunc etiam exercetur, vnde aliqui doctores de hac etiā vita accipiūt verba illa Apocal. vt in eū locū Ribera ait. *Nūc enim virga ferrea cōterit inimicos Christus, & sui etiā, cū iusto bello debellant fidei hostes, & propagationē Euāgelij impediētes. Duo enim gladij apud Christi discipulos reperti, cū aiunt: Ecce duo gladij hic, duas Ecclesie potestates, quibus in peccatores animaduertit, significant, Ecclesiasticā, & sæcularem, gladiū spirituale, & materiale, quo Ecclesia vti potest, cū oportuerit, reges expugnādo, ac debellando, & à potestate regia expoliando, hostes perdēdo, tunc etiā vtitur virga ferrea, & tanquā vas figuli cōfringit eos, qui vasa cōtumelię sunt, ac vasa irę. In hac virga cōtriti nūc sunt fidei hostes tanquā vas figuli, quia vsus est Christus, & eius Ecclesia ea potestate, vt illos deleteret. Ex hoc autē illud colligit Psal. quod sequitur: Et nūc reges intelligite, erudimini omnes qui iudicatis terrā, seruite Dño in timore apprehēdite disciplinā, ne quādo irascatur Dñs, & pereatis de via iusta. Quibus verbis primū admonentur principes terre, vt curēt Deo obsequi, ne ipsi similiter deleantur, & tanquā vas figuli cōfringantur, peire enim de via iusta est, à foelicitate, & via plana, ac foelici vitæ instituto deturbari, ne ergo etiā regna temporalia amittatis: Seruite Dño in timore. Simul etiā iudices, & principes viri discāt seruire Dño in timore, & iustos reuereri, ne in iudicio ad eorū deueniāt potestatem, & conculcentur ab eis, quos nūc conculcant. Sicut enim innumeri iusti fuerūt sub tyrānōrū potestate in hoc sæculo, à quibus vexati sunt, ita in iudicio omnis peccator etiam Rex, & Imperator, sub iusti potestate erit, & ab eo cōculcabitur, vt lutū platearū. Noli ergo iustum contemnere, quia pauper est, cito enim sub eius ditione eris.*

Simul

pro victoria obtenta.

84

A Simul etiā illis verbis: *Apprehendite disciplinam*, nos monet Psaltes id agere, quod nūc hac publica supplicatione agimus. Hebręa nāq; habēt Nafecubar, quod Hierony. vertit, osculamini filiū. Sed quid est osculari filiū? Planē admonet nos Psal. vt Christi manus osculemur, vt gratias ei de omnib⁹ referamus, in omnibus gratias agētes ei, per quē omnia nobis bona proueniunt. Sicut enim gratias homini agere soles dicens, osculor manus tuas: ita gratias Christo referre debes illius manus osculās, & hoc est osculamini filiū, agnoscēs ab illius manibus omnia bona prouenire. De cęlo ergo victoria cum fuerit, cęlesti Dño gratiæ sunt referendæ, quod & nunc agimus.

Hierony.

B Sed & in hac vltione de hostibus sumpta Deo authore, ac Christo regēte eos in virga ferrea misericordiā Dei attēdenda est maxima, etiā in regnū ipsum, & prouinciā, quæ debellata est, licet enim tanquā iudex Deus hostes punierit, simul etiā Patrē egit, eo scq; vt Pater verberauit in correctionē, vt resipiscant, vt dū nūc à Deo iudicātur, & puniuntur, non cū hoc mūdo dānentur: eō enim tendūt Dei supplicia, quę in hoc mūdo infligit, quę verò in inferno secus. Quā diuersitatem explicat Adamus in illud Isai. *A uoce enim Dñi pauebit Assur, uirga percussus, & erit transitus uirgę fundatus, quā requiescere scicci Dñs super eū.* Ait ergo Adamus. Dānatus pauebit percussus virga diuinę sentētię, & erit transitus virgę fundatus, id est, nequaquā eam virgā Dñs leuabit, & more cędentiū finē faciet verberandi, sed quasi fundatā, & alta radice defixā in pœnis eius faciet permanere, significat ergo æternitatem supplicij. Ecce virgam fundatam, ac æternam, qua damnatos Deus confringit in æternum. Sed est altera virga ferrea quidem, & dura, qua Deus in hac vita punit, quæ virga est regens, quia in emendam correcti dirigitur: de qua etiam Psaltes loquitur, cū ait: *Reges eos in uirga ferrea*, quo loco septuaginta translulerūt, pascet eos. Et sic sensus illorū verborum est, licet gētes aduersum te cōsurgent, inania meditātes, tamē postula eas à me, & dabo tibi in hereditatē tuā, vt tuę sint, quas tamē regere debes in virga ferrea, quia timore eas perterrefacere oportet, & castigatione, vt ad te redeant. Sic enim Niniuitis ostēsa virga ferrea est, cum eis prædicatur, Niniue subuertetur, sed non in

Adamus,
Isai. 30.

L 4

interi-

In supplicatione publica

interitum, sed in correctionem virga illa tendebat. Sic etiā du-
 re flagellat Deus in virga ferrea gentes, vt ad se trahat. Hinc
 Micheas: *Stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate no-*
minis Dei sui, & conuertentur. Et suscitabimus super eum septem
pastores, & octo primates homines, & pascent terram Assur in gla-
dio, & terram Nemrod in lanceis eius. Quæ verba iræ quidem
sunt, sed in bonū diriguntur, & in correctionē, significat enim
 Propheta, Christum natum in Bethlehē (de quo dixerat) re-
 cturum reliquias Iudæorum, & conuersos ex gentibus, in for-
 titudine Domini, id est, in magna fortitudine, quod idem est
 eum virga ferrea, quæ sic etiam appellatur propter fortitudi-
 nem, sicut apud Daniele regnum Romanorum ferreū di-
 citur propter fortitudinem. Et septem illi pastores, & octo
 primates significant pastores Ecclesiæ, qui in gladio, ac læcis
 pascunt, dum potestate sibi à Christo concessa vtuntur, hos
 tradentes Satanæ, illos punientes, alios debellantes armis sæ-
 cularibus, vt nunc factum est. Ecce virgam ferream, ecce gla-
 dios, ac lanceas, quibus tamen pasci dicuntur gentes, quia in
 earum correctionem hæc vltio ordinatur, vt Ecclesiæ subdan-
 tur, nec rebelles sint, vt hucusq; fuere. Ribera disertissimus
 prophetarum expositor addit in illa verba Micheæ, possu-
 mus etiam accipere pascere pro depascere, & absumere, nam
 terra, cum depascitur, pulchritudinem suam amittit, vt sit fen-
 sus, auferent omnem pulchritudinem, & ornamentum terræ
 infidelium. Hoc autem factum est ab Ecclesia, cum principes,
 nobiles, & eruditos infidelium ad Christum adduxerūt, qui
 erant infidelitatis ornamentum. Et nunc etiam fit, cum bello
 infideles perdit, eorum diuitias absumit, & gloriam depopu-
 latur. Id verò fit in gladiis, & lanceis eius, quia his armis infi-
 deles superantur, quibus aduersus Ecclesiam pugnauerant,
 quod est gloriosissimum victoriæ genus, quia infidelitas pu-
 gnauerat in Christi Ecclesiam eloquentia, subtilitate dispu-
 tandi, & armis Regum, ac Imperatorum: his ergo armis Ec-
 clesia aduersus infideles pugnans, eorum pulchritudinem ab-
 stulit, vt nunc à nostris factum est in hoc bello.

Sed illud à nobis orandum est, si Christiana vtimur cha-
 ritate, vt hostes nostri hac accepta clade resipiscant, & in me-
 liorem.

pro victoria obtenta.

85

A liorem mentem redeant. Quòd enim id Deus intendat, iam
 diximus, quod id sæpius præstet, ostendit apud Sophoniam, *Sopho. 3.*
dicēs: Quapropter expecta me (dicit Dominus) in die resurrectionis
meæ in futurum, ut congregem gentes, & colligam regna, & ef-
fundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei, in
igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra, quia tunc reddam popu-
lis labium electum, ut inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant
ei humero uno. Ecce post adhibitā vltionē cōuersio eorum, qui
puniti sunt, sequitur. Orandū ergo nobis est, vt infideles resi-
piscant, & labia electa habeant, quibus nomen Domini inuo-
cent, & ei seruiant vno humero. Tunc autem illud efficietur,
quod in Psalmio sequitur: Et tanquam uas figuli confringes eos
B *uas figuli, id est, quod est in manu figuli, vt exponit Hilarius, Hilar.*
quòd quamuis conteratur, refici potest. Vnde Varlenius ait: Varle.
non dixit tanquam testam, quæ fracta refici nequit, sed tan-
quam uas figuli significans uas, cum adhuc molle, & humidū
est, & inter manus figuli versatur, quod de industria confrin-
gere solet figulus, vt illud melius efficiat. Quàm rem (ait Hi-
larius) mirè expressit Dominus Hieremiæ, dicens: Descende Hierem. 18.
in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum
est uas, quod faciebat è luto manibus suis, conuersusq; fecit uas
alterum, sicut placuerat oculis eius, ut faceret, & factum est uerbum
Domini ad me dicens, nunquid sicut figulus iste non potero uobis fa-
cere domus Israël? ait Dominus. Ecce sicut lutum in manu figuli, sic
C *uos in manu mea domus Israël, repente loquar aduersus gentem, &*
aduersus regnum, ut eradicē, & destruam, & disperdam illud: si pœ-
nitentiam egerit gens illa à malo suo, agam, & ego pœnitentiam su-
per malo, quod cogitauit, ut facerem ei. Et subito loquar de gente, &
de regno, ut edificem, & plantem illud. Hinc Gregor. lib. 6. Mo-
raliū in caput 6. Iob, in illud. Qui cepit, ipse me conterat, soluat
manum suam, & succidat me, ait. Sciendum est, quòd aliquando
nos aduersarius, aliquando conterit Deus, ex contritione au-
tem aduersarij à virtute deficiamus: per contritionē verò Do-
mini fracti à vitiis in virtute roboramur. Hanc contritionem
Propheta prospexit, cū dicebat: Reges eos in uirga ferrea, & tã-
quam uas figuli confringes eos. In uirga ferrea Dominus regit,
ac conterit, quia dispensationis suæ fortitudine, cū nos in-

In supplicatione publica

terius deficit, exterius affligit, nā quo virtutē carnis humiliat, intentionē spiritus exaltat. Et inferius exponens illud, soluat manū suā, & succidat me, ait. Cū amorem suū erga nos per verbera nō exercet, quasi ad ferienda nostra vitia manū ligatā tenet. An nō affectus sui manū ligauerat, cū peccanti populo dicebat: *nam non irascar tibi, & zelus meus recepit à te?* Qui ideò hic quibusdā parcit, vt eos in perpetuū feriat, ideò me hic feriat, vt non parcendo in æternū parcat. Ecce furor fauor est, nō parcere parcere est, virga ferrea virga dulcedinis est. Hinc Paul. *Quid vultis, in virga veniam ad uos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?* Virga certè illa ferrea erat, cū statim capit. & tradat illum hominem Satanę in interitum carnis. Sed eò tēdebat illa virga, vt spiritus saluus fieret in die Dñi. Vnde Augustinus verba illa: *Tanquam uas figuli confringes eos.* Sic explicat, id est, conteres in eis terrenas cupiditates, & veteris hominis lutulenta negotia: & ita fit in nobis cor contritū, & humiliatū, quod Deus non despicit, vt Hilarius ait. Et hæc est virga illa, de qua Isaias ait. *Percutiet terram uirga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium, quatenus impius est, id est, impietatem auferet.*

Sed illud etiam nobis aduertendum est, non solum hostes nostros in virga ferrea rectos à Deo esse, sed & in vniuersum id ipsum suo modo toti Ecclesię, & singulis fidelibus accidisse. Vnde Ecclesia amicè conqueritur in Psal. *Qui Regis (uel pascis, ut est in Græco) Israël, intende, qui deducis uelut ouē Ioseph. Quò usq; irasceris super orationem serui tui, cibabis nos pane lacrimarū, & potū dabis nobis in lacrimis in mēsurā, posuisti nos in cōtradictionē uicinis nostris, & inimici nostri subsanauerūt nos.* Quod dicit in mensura Hebraicè est. Sollis, quod significat mensurā grandem quasi tertiarium, hoc est, abundè, & largiter nos potasti lacrimis. Conqueritur ergo Ecclesia dicens: O pastor Israël, attende quo pacto oues tuas pascas, pascis enim lacrimis ac tribulationibus, quasi virga tibi sit ferrea. Hęc ipsam querellam sæpe proponit Deo humana infirmitas, quòd multa Deus flagella immitat, quòd dura sit ei⁹ manus. Sed quòd id Deus amore faciat, nō odio, & quòd bonū sit nobis, quòd nos humiliet, quòd soluat manum, & succidat

nos,

pro victoria obtenta. 86

A nos omnino certū est: de qua re quia plura multis in locis diximus, cū de tribulatione ageremus, nihil nunc dicendū est, sed ad gratiarū actionem redeundum, quā acturi cōuenimus.

Obtenta victoria nō nostris viribus tribuēda, sed Deo. Vn de fortissimus dux Iudas ait, nō in multitudine exercitus victoria belli, sed de celo fortitudo est. Et Dauid ad Goliā ait. *Tu uenis ad me in hasta, & clypeo, ego autē in nomine Dei uiuētis:* Et licet præclari duces fuerint Israël, à quib⁹ bella gesta sunt, tamē Psal. ait. *Nec enim in gladio suo possederūt terram, & brachiū eorum nō saluauit eos, sed dextera tua, & brachiū tuum, & illuminatio uultus tui, quoniam cōplacuisti in eis. Tu es ipse rex meus, & Deus meus, qui mandas salutē Iacob, in te inimicos nostros uenibimus cornu, & in nomine tuo spernemus omnes insurgētes in nos.*

B Si ergo à Deo victoriā suscepimus, ei referendæ gratiæ sunt. Hoc autē & ipsi agnouerunt Ethnici, qui partā victoria insigni diis immolabant, eis gratias agentes. Cū verò nos gratias agimus Deo pro susceptis beneficiis, quid aliud agimus, quā noua promereri? Est enim gratiarum actio clauis, qua ianua viscerum Dei aperitur, vt misericordia eius ad nos dimanet, cum gratias agis pro hoc beneficio, aperis Dei cor, vt maius aliud tibi præstet. Cum plurimas misericordias Deus Israël contulisset, Angelum misit, qui eos in memoriam renocaret, vt grati essent, qui de hac re concionem habuit in loco silentiū, vt Iudicum tradit historia. Adeò enim necessaria gratiarum actio est, vt ob eam causam Angelus ad Israëlitas aduenerit. Nec satis Deo fuit Angelum ad hoc destinare, ipse enim uenit, vt eum fructum vineæ exigeret, qui est gratitudo diuinis muneribus. Nec vllum beneficium insigne fuit, quòd Deus Israël cōcederet, propter quod Psalmus à Dauide cōpositus nō fuerit, vt Deo gratiæ referrentur. Et Christus Dominus exemplo nos docuit gratias referre, qui etiam ante collatum beneficium gratias referebat. Sic ante panis multiplicationem, & Eucharistię institutionem gratias Patri egit pro illis beneficiis nondum susceptis, vt inde colligas, gratias referre pro acceptis donis. Præcipua consideratione expendenda sunt verba illa Domini ad Hieremiam. Tu noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem, & orationem,

1. Mach. 3.

Psal. 43.

Iud. 2.

Ioan. 6.

Matth. 26.

Hiere. 7.

In supplicat. pro victoria obtenta.

orationē, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Sed o **A**
 Dñe licet Prophetam tuum non exaudias, permittite illi, vt
 oret, ac laudet te, vt saltem ipse merito suo non defraudetur.
 Nihilominus Deus ait, noli orare, ac laudare me, quia si ora-
 tionē, & gratiarum actionem fuderis corā me, continere me
 nō potero, quin beneficia conferā, ideō noli laudare me. Cum
 ergo Deū laudamus, & ei gratias referimus, non se continet,
 quin alia, ac alia bona præstet. Oratio, ac gratiarum actio vir-
 ga est, quæ de petra aquam educit, dicente Deo: *Loquimini ad*
petram, & illa dabit uobis aquas. Quod si ex petra aquam sca-
 turire facit oratio, quid obsecro faciet ex fonte illo vberissimo
 diuinæ misericordiæ?

Num. 20.

CONCIO.

Coram sanctissimo Sacramento, cum re-
 dirent nostra bello contra Anglos re-
 infecta, nec inimicis deuictis.

THEMA.

*Nunc autē repulisti, & confudisti nos, & non egredie-
 ris Deus in virtutibus nostris. Et post pauca. Exur-
 ge Domine, adiuua nos, & redime nos propter nomē
 tuum. Psal. 43.*

HO Psal. primū Dauid refert victorias patribus **C**
 collatas. *Deus auribus nostris audiuius, patres no-
 stri annuntiauerunt nobis, manus tua gētes disper-
 didit, &c.* Sed cū procedente tēpore non ex vo-
 to eis cuncta bella succederēt, de hoc cōqueri-
 tur Psal. *Nūc autē repulisti, & confudisti nos: non præbēs nobis
 illam expectatam victoriā, nec vt soles, egressus modō es cū
 exercitibus nostris in prælium: vt solito more nobiscū, & pro
 nobis pugnes.* Concludit Psal. *Exurge Domine, adiuua nos, &
 redime nos propter nomē tuū.* Licet non propter merita nostra,
 sed propter te metipsum fac, & propter gloriam nominis tui,
 ne ab

inimicis non deuictis.

87

A ne ab infidelibus blasphemetur. 2. Mach. 11. ingreditur Ly- 2. Mac. 11
 fias Iudæam maximo cū exercitu, cui processit obuiam Ma-
 chabæus exhortans suos, cumq; pariter prompto animo pro-
 cederent, Hierosolymis apparuit præcedens eos eques in ve-
 ste candida, armis aureis hastam vibrans, tunc omnes simul
 collaudarunt misericordem Deum, & conualuerunt animis,
 non solum homines, sed & bestias ferocissimas, & muros fer-
 reos parati penetrare. Ibant igitur prompti de cælo habentes
 adiutorem: discedebat Christus in cælum Angelis comitan-
 tibus, relinquebat suos in terra in medio inimicorum, armatus
 erat vniuersus mundus contra eos: imō & omnes portæ infe-
 ri, an non timeant, & clament: *Pone me iuxta te, & cuiusuis ma-
 nus pugnet cōtra me?* confortat suos Christus Dominus factus. **Iob. 17.**

B in hoc sacramento dux noster implens illud Psal. *Propter no-
 men tuum dux mihi eris,* veste indutus candida apparet, quia
 sub accidentibus albis, arma habet aurea, & diuinitatis hastā
 vibrantem in auxilium nostrum, tum animarū, tum corpo-
 rum, vt considerantes nos habere de cælo adiutorium tale mi-
 sericordis Dei, extollamus nos, & animos erigamus, bestias
 ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare. Pete gratiam:

Merito loquitur Psal. *Non est similis tui in Diis Domine, & Psal. 35.*

*non est secundum opera tua, quasi dicat, omnis res operatur, se-
 cūdum quod est, homo vt homo, Deus vt Deus, & cum nul-
 lus sit, qui in esse Deo æquetur, ita non est, qui talia operetur:*

C at Deus non est similis tui quisquam in operibus. Dic obse-
 cro, quod humanum ingenium, vel etiam Angelicum talem
 adinueniret inuentionem, qualis est illa, quam Deus adinue-
 nit in hoc diuinissimo sacramēto. *In adinuentionibus tuis exerce* **Psal. 76.**
bor, ait Psal. & Isa. Notas facite in populis adinventiones eius. Isa. 12.

Tā mirabilis hæc adinuentio, vt de ea loqui non possimus ho-
 mines, & Angeli aliter quā dicentes, quid est hoc? Multō
 rectius quam Iudæi videntes manna id dixerunt: vnde no-
 men huius sacramenti est Manhu, quid est hoc? Si enim con-
 sideres, quod verbis humanis tanta res conficiatur, omnino
 mirum est inauditum, nec enim tantam rem confecit Deus
 verbo suo initio mundi, cum *qui uiuit in æternum, creauit omnia* **Eccles. 18.**
simul, plus conficit sacerdos corpus Christi conficiendo: hic

omnino.

Cum redirent nostri a bello Anglico

omnino verū habet, quod aliquādo per exaggerationem dictum fuit obdiente Deo voci hominis, si cōsideres quomodo corpus ibi sit admodum spiritus totum in toto, & totum in singulis partibus, & idem verum corpus in omnibus mundi Ecclesiis, in tam distantibus locis, illud esse maximum miraculorum, quæ in mundo facta sunt, inuenies, quod ni fides assereret, repugnare diceremus omni naturæ, nō tamē contra illam est, sed super illam. Si consideres, non frangi fractis speciebus, deficit ibi esse, cum deficiunt species, quod species sine substantia per se consistant, & nutriant vt substantia: verē in hoc sacramento locum habet illud Iob. *Qui facit magna & inscrutabilia absque numero.*

Iob. 5.

Iob. 26.
Gregor.

Escher. 3.
Genes. 3.
Iob. 10.

4. Reg. 2.

Psal. 33.

Tam mirabilis autem adinuentio, sine sufficientissima causa esse non potuit, imō multæ fuere, inter quas vna est, vt nobis maneret refugium ad omnem nostram tribulationem, & laborem. In omni statu mundi est labor & dolor, nec putes deesse in altis: quia *si gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.* Vbi Gregor. Gigantes, idest potentes sæculi, quō potētior, eō curis grauioribus oneratur, etiam cum nulla videtur adesse occasio. Quis consideret Aman, cui nihil videbatur deesse ad gaudium, & tamen gemit, quōd Mardocheus non assurgat ei. *Spinæ & tribulos germinabit tibi.* Hic fructus, hoc germen terræ post peccatum. Vnde Iob. *Si iustus fuerit, nō leuabo caput, saturatus afflictione, & miseria, & ue mihi est.* Si peccator est, plenus est miseriis, & vā, infernum in corde portat, dæmonem, à quo vexatur, & vermen, à quo torquetur dicēs: Deus est mihi inimicus. Si iustus, saturatur afflictionibus, iusto Deus datur, tanta quidem res, quantus Deus est, non est dāda sine adiūcto aliquo incōmodo (*Gran peso con contrapeso*) Turbo ducit Eliā in cælū, scalam tanti ascensus venit Deus, vt elaboraret in terra, ex qua materiā sumpsit, labores scilicet: si enim ex materia cæli vellet eā componere, scilicet ex delitiis nō huc descendisset, vt eā operaretur in terra: omnes qui tibi placuerunt per tribulationes transierūt: *Multæ tribulationes iustorum.* Maximos quisq; dicit labores suos, quia omnibus labor est. Sed quomodo iustus tāta patietur incōmoda? Qua cōsolatione leuabitur inter tot inimicos? Accipite ait Christus corpus

A

B

C

inimicis non deuictis.

88

A pus meū, hoc est refugium in omni tribulatione, hoc solatiū, hoc confugiū contra omnes inimicos. Laborat Abraham vincēs quinq; reges, exit ei obuiā Melchisedech, vt eū confortet, sed quo? Pane, & vino. *Panis enim cor hominis cōfirmat,* sed alius panis, aliud vinū datur nobis lassis, vt cōfortemur, caro & sanguis Christi. Abrahæ datur panis, vt leuetur à labore præterito. Eliæ datur ab Angelo panis cōfortans, vt in labores mittatur, vt viā longam peragat mulierē fugiens persequentē: quia Christus nobis est panis, cōsolans de laboribus superiorib⁹, & alleuās, & cōfortans ad futuros. Sic Apostolis hunc dat in cœna cibū, in solamen sui abscesus, & ad labores passionis perferēdos. Iud. 7. narrans quidā fomniū ait, videbatur mihi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madiā descēdere: cūq; peruenisset ad tabernaculū, percussit illud. Respondet alter, nō est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis, quia panis hic noster gladius est, quo vnuerſi inimici vincūtur, tētationes superātur. Quantā addidit Ionathæ virtutē? Quomodo eius aperuit oculos fauus mellis, vt inimicos persequatur? Quomodo cōsolatur Danielē inter leonis panis Abacuc? quē à Angelus duxit nescientē, quo, vel quomodo iret: si ergo magna tribulatio, maior cōsolatio. *Sicut abundant passionis Christi in nobis, ita & per Christū abundat cōsolatio nostra.* Bibit vinū Noë, nudatur, despicitur, & ille maledicit nepotē, sed hoc vinū germinat virgines, inuenes facit ex senibus, & facit benedicere persequētes nos: inebriat, vt tormenta non sentiantur à martyribus, &c.

Psal. 103.

Iudic. 7.

2. Cor. 1.

Psal. 4.

Psal. 54.

Psal. 36.

Psal. 33.

Philip. 2.

Secundò tantā fecit adinventionem, vt nos omnino confirmaret in spe, quā vt nobis erigeret, innumera dicta sunt in scriptura, & Christus Dñs longissimas super hoc habuit conciones rationibus refertas: quibus cōprobat, quanta securitate in Deo, vt in Patre amantissimo, fidendū sit nobis. *Verē tu Dñe singulariter in spe constituisti me.* Fidentissimū cor nostrū voluit esse in diuina bonitate, ac amore: quōd vt nobis planū esset, inducit similitudines iniqui iudicis, patris dātis filio panē, & volucrum, quas pascit, & multa similia, Psaltes passim de hoc loquitur. *Tacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet. Spera in Domino, & fac bonitatē. Beatus uir, qui sperat in eo.* & Paul. *Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione*

petitiones

Cum redirent nostri a bello Anglico

petitiones uestrae innotescant apud Deum. Ut verò summe hæc **A**
 cōfirmaretur spes, se nobis dat in cibum, quo in omnibus nos,
 si modo sapimus, sui fidos facit. Sicut enim mater puerum in
 vtero gestans, curam sui agens, curam etiam agit filij, quia eo-
 dem cibo illa alitur, quo ille, & si eius obliuiscitur cibandi, sui
 etiam obliuisci debet, sic vt tibi Deus ostenderet quanta erga
 te cura sit sollicitus, dicit te non solum filium iam natum, sed
 filium in vtero esse. Cū natus est puer, iam alio cibo alitur fi-
 lius, & potest mater obliuisci filij, licet sui oblita non sit, at cū
 in vtero est, non potest filij obliuisci, nisi sui obliuiscatur, quia
 eodem aluntur cibo: sic ergo Dominus per Isa. loquitur: *Au-
 dite me domus Iacob, &c. qui portamini à meo utero, qui gestamini
 à me a uulua.* Vide quomodo se vocat filium vteri sui nō natū.
 Hoc quod Isaias verbo, Christus factō ostendit in hoc diui- **B**
 nissimo sacramēto, in quo idem cibus noster est, qui Dei est:
 quando ergo Deus sui oblitus fuerit, tunc tui obliuiscetur, se
 non potest obliuisci, ergo nec tui, cum ergo hoc dato sacramē-
 to ostendit esse eundem cibum nostrum & suum, nosq; effi-
 cit filios in vtero adhuc positos, omnino confirmauit nos in
 spe, quia qui sui obliuisci non potest, nec nos obliuiscetur. *Et si
 illa, inquit, oblita fuerit filii vteri sui, ego tamē nō obliuiscar te,* quia
 illa potest obliuisci infantem & se, volens se interimere, ego
 verò non sic, quia cum non possim mei obliuisci, nec tui vn-
 quam obliuiscar. Vide confirmatā hāc dono spem à B. Paul.
*Qui proprio filio suo non pepercit, si pro nobis omnibus tradidit
 illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit?* **C**
 Sed contra hæc arguit humana fragilitas, videns se à Deo
 deferi. *Nunc autem repulisti & confudisti nos,* & non es egressus
 nobiscum in prælium. Vbi ergo tanta fiducia? Vbi tantarum
 orationum fructus? Vbi magnifica illa promissio, & eius ve-
 ritas? *Et erit antequam clament, ego exaudia, adhuc illis loquentibus
 ego audiam.* Et iterum. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus,
 præparationem cordis eorū audiuit auris tua.* Vbi magnificētissi-
 ma Christi promissio. *Si quid petieritis Patrē in nomine meo, da-
 bit uobis: Omnia quaecunque orātes petitis, credite, quia accipietis,
 & euenient uobis.* Vbi illud: *Petite & accipietis.* Relictus est no-
 bis Christus Dominus in sacramēto, vt ea fiducia ad eū acce-
 diamus, qua ad eum accedere omnes infirmi, dum viderentur
 in mundo

Isai. 46.

Isai. 49.

Rom. 8.

Psal. 43.

Isai. 65.

Psal. 10.

Ioan. 16.

Marc. 11.

Ioan. 16.

inimicis non deuictis.

A in mundo, omnes obtinere tunc petita, nos petimus & nō
 accipimus, num alter est Christus, mutatus est in virum
 alterum? absit, qui ascendit ipse est, & qui descendit. *Heri & ho- Ephes. 4.
 die idem Christus, tu autem idem ipse es.* Quomodo ergo au- Psal. 101.
 diti non sumus? sed milites nostri Hispaniā deuenere re Hebr. 13.
 omnino infecta? Multa hac in re mihi dicenda sunt. Inter
 quæ illud sit primum quod Seneca dicit, naufragium pas- Seneca,
 sus es, cogita, quod euaseris, quasi dicat noli in malis pen-
 sare solum quod malum est, sed quod tibi relictum est bo-
 ni, sicut enim qui ollam igni proximam tangit non ea par-
 te illam tangit, quæ igni proxima est, & ardet, sed ea po-
 tius quæ ab igne remota alget: in omni ergo labore non id
 solum cogites, quod angit, sed illud potius respice, quod
B delectat, perdidisti, omnino gratias age quod non mille
 perdideris. Naufragium passus es, quo bona tua in mari
 funditus periire, non hoc solum cogita, sed potius quod
 euaseris viuis, potuisti enim fluctibus obrui. Nunc ergo
 primū vobis dico, cogitemus quod milites nostros, exerci-
 tum nostrum recepimus sanum & integrum, potuerunt in
 fluctibus perire, quia tam contrarij visi sunt à principio na-
 uigationis, potuerunt ab inimicis vinci, neutrum factum
 est. gratias Deo referamus, non sine fructu orationes ex-
 titere nostræ, hoc bonum à Deo nos accepisse negare
 non valemus, sed obiciis vbi est illud Ecclesie, omnipo-
 tens sempiternus Deus, qui abundantia pietatis tuæ, & me-
 rita supplicum excedis & vota, & adicias quod oratio nō
C præsumit, & Paul. Ephes. 3. *Ei autem qui potense est omnia face Ephes. 3.
 re superabundanter quam petimus aut intelligimus, secundum uir-
 tutem, quæ operatur in nobis, ipsi gloria.* Vbi D. Thom. exem- D. Tho.
 plum huius abundantie nobis exhibitæ ostēdit ibi secun-
 dum virtutem quæ operatur in nobis, quasi dicat, apparet,
 si attendamus, quod nobis hominibus præstitit, nā neque
 affectus nec intellectus hominū possent, vel considerare,
 vel appetere tāta, qualia à Deo accepimus, vt quod homo
 fieret, quod se nobis daret in cibum & similia, vnde Eccle- Eccles. 18.
 siast. 18. *Quis sufficiet enarrare opera illius, quis enim inuestiga-
 bit magnalia illius? virtutē autem magni uidi. is quis annuntiabit?*
 M Secun-

Secundum mihi dicendum, ut huic dubio satis fiat, quomodo licet aliquid acceperimus, non acceptum sit precipuum quod postulatum est a nobis, ne dum magis quam petiuimus intelleximus, & confidimus nos recepturos. Respondetur, huc usque non omnino negatum est, sed forsan dilatum, & quod differtur non aufertur, sed in commodius tempus reseruatur. Ex his quae seruus Dei in animo habere dicit, ut recte cum Deo agere sciat, vnum est, ut magna sit praeditus patientia & longanimitate, nec putet temporalia & spiritualia, etiam quae a Deo petit, in momento esse facienda, sed nouerit expectare & re expectare, & praestolari cum silentio misericordiam Dei, malorum ingeniorum est spectare nolle, sic dicitur Isai. 5. *Qui dicitis festinet & cito ueniat, opus eius ut uideamus, & appropriet & ueniat consiliu sancti Israel.* Contra ad iustum dicitur Isai. 28. *Qui crediderit non festinet.* Ideo monet Paul. imitatores eorum esse, qui fide & patientia promissiones hereditauerunt, fide nobis opus est, patientia & expectatione: si enim temporalia parua quae a rege petuntur non continuo obtinentur, quomodo maxima quae a Deo petis in momento accipies? recipies sine dubio, si tamen perseueraueris pulsans, si improbus fueris impetendo, hoc nos monet Eccles. 2. *Deprime cor tuum & sustine, inclina aurem tuam & suscipe uerba intellectus, & ne festines in tempore obductionis, sustine sustentationes Dei, coniungere Deo & sustine, ut crescat in nouissimo uita tua.* Idest humilia cor tuum diuinae ordinationi, & sustine, id est, expecta eum, pro obductione uerbum Graecum significat est calamitatem, quam dicit obductionem, quod cor nostrum quasi nebula obducatur, ne ergo festines in tempore obductionis, id est, cum calamitas ingruerit non festines uolens statim exaudiri, & liberari, sed sicut dicitur Abac. 2. *Si iram fecerit, expecta eum, suo enim tempore & opportuno ipse liberabit te, & oratio tua exaudietur, sustine sustentationes Dei.* Idest, patienter expecta dilationes quibus in futurum Deus reseruatur danda, quae petis, persiste tamen patienter expectando Deum, coniungere Deo. Psalmus: *Expecta Dominum uiriliter age.* Et sic crescet tandem uita tua in nouissimo, quoniam Deus tandem exaudiet & eripiet te,

A pietate, licet modo differatur. Huius autem expectationis innumera habemus exempla in scriptura in patribus, propter quod monuit Paul. *Ut imitatores eorum simus, qui fide & patientia promissiones hereditauerunt.* Vide patrum perseuerantiam in petendo Messiae aduentum, & iuxta fidem defuncti sunt omnes non acceptis re promissionibus: sed numerationes eorum sine fructu? absit, audita & exaudita sunt, obtinuerunt, sed suo tempore propter eas concessit Deus mundo unigeniti aduentum, secundum illud Psalmi: *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus: Nunc exurgo sed propter orationes ante factas, promisit Deus Abraham terram, cuius nec passum recepit, promisit Isaac, in quo benedicenda tribus terrae, sed nisi centenario non conceditur.* Vocatur Israel in terram fluentem lac & mel, sed post quadraginta annos illam intrat. Exaudita est oratio tua dicitur Zachariae, sed feni datur Ioannes, similiter Maria Annae & Ioachimo: dantur ergo sanctis petita, sed aliquando differuntur, sed ut exemplum negotio nostro aptius uideamus, audi orationem sanctorum vindictam petentium inimicorum, Apocalyp. 6. *Usque quo Domine sanctus & uerus non iudicas, & non iudicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Et dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec impleantur conserui eorum, audita sunt eorum orationes, sed fructum expectare iubentur modicum, Iacob. 5. *Patientes igitur estote fratres usque ad aduentum Domini.**

B Ecce agricola expectat pretiosum fructum terrae patienter ferens, donec accipiat temporaneum & serotinum, patientes estote, & vos, & confirmate corda uestra, quoniam aduentus Domini propinquabit. Est duplex terrae fructus quem ab ea expectamus, quidam temporaneus, qui breui colligitur, alter serotinus qui magis indiget expectatione, ita a Dei misericordia expectatur gratia temporanea, gloria serotina, gloria animae temporanea, gloria corporis serotina, sic in aliis diuinis muneribus, quaedam statim concedit, temporanea sunt haec, quaedam in longum differt, serotina sunt ista, sed expectanda

Iudith. 8.

da adhuc, voluerunt Israëlita tempus certum constituere A
 diuinæ misericordiæ in eorum liberatione ab Holoferne
 Iudit. 8. *Hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam,*
si transactis quinque diebus non uenerit adiutorium, faciemus hæc
uerba, quæ loquuti estis, scilicet, trademus ciuitatem, sequi-
tur. cap. sequenti dixit Iudit. Non est hic sermo qui misericor-
diã prouocet, sed potius qui iram excitet, posuistis uos tempus mi-
serationis Domini, & in arbitrium uestrum diem constituistis ei,
dicamus flentes Domino, ut secundum uoluntatem suam sic fa-
ciat nobiscum cito misericordiam suam. Signabamus iam
 nos ex Hispania tempus uictoriæ nostræ, & diuinæ mi-
 sericordiæ constituere tempus decreuimus, non sic sed
 dicamus, secundum uoluntatem tuam da nobis Domi-

Iudit. 4.

ne uictoriam, hoc uero sciamus quod Eliachim sacerdos B
 dixit populo Iudit. 4. *Scitote quoniam exaudiet Dominus præ-*
ces uestras, si manentes perseueraueritis in ieiuniis, & orationibus
in conspectu Domini.

Ex quo etiam singuli ad nostra oculos conuertentes colligamus, multa nos à Deo petere tum spiritualia, tum temporalia, & uidetur Dominus factus quasi homo non audiens, in longumque protrahit desideria nostra, non ut misericors, fons est enim clementiæ, & quomodo non audiet, qui nos instigat ad petendum? Quomodo misericordiæ fons & pelagus siccabitur? audit te, liberabit te, dabit quæ petis, si tibi proficua sint, sed differt in tempus, quia modò tibi non expedit ea accipere, audit medicus infirmum petentem pharmacum, sed prius disponendus ut cum fructu C
 suscipiat. Ne ergo animo deficias, si continuo non recipis, tempore suo metemus, quæ seminauimus, perseuera in oratione & operibus misericordiæ, dabit petitiones tuas propter nomen suum. Audi Eccles. 20. *Hodie foeneratur quis & cras expetit, odibilis est homo huiusmodi, si mutuum dans odibilis est, quòd continuo petat, quòd ei debetur, quòd quæ suum est, quam erit reprehensibilis, qui quòd hodie petit oratione, cras recipere uult? expectet ergo ut recipiat cum dantis uoluntas fuerit.*

Eccles. 20.

Sed tam pusillo diffidenti animo sumus, ut aliis atque aliis

A aliis rationibus confortandi sumus. Sit ergo tertium dictum, auditæ sunt orationes nostræ, sed ut opera compleatur quod petimus, petit à nobis hac dilatione Dominus excellentem, grandemque sui fiduciam. Pro cuius intelligentia nota. Orationem non ideò à nobis exigi, nec à nobis fieri, ut Deum inclinemus ad miserendum nostri, hominem quidem oratione nostra flectimus, ut velit nobis modo benefacere, cum ante noluerit, sed Deus per infinitam bonitatem, misericordiam, atque amorem, sic propensus est, ut nobis benefaciat, ut necessarium non sit eum inclinare, nec uerò necessarium est orare, ut ei pateant miseriam nostram, quia omnia nuda & aperta sunt oculis eius.

B Licet enim aliqui cogitarint hoc deliramentum, Deum inclinari nostra oratione, & ideo dicit Christus putat quòd in multi loquio suo exaudiatur, in quo errore illi uersabantur sacerdotes Baal. 3. Reg. 19. qui clamabant uoce magna, Baal exaudi nos, quòd tamen falsissimum est: sed ais, si oratio mea nec Deo declarat necessitatem meam, quam iam nouit, nec eum flectit ut mei misereatur, qui per se & naturam suam flexus est, ad quid ergo oratio mea? Respondetur, non ut moueas Deum, nec eum facias scire necessitatem tuam, sed ut tu noscas necessitatem tuam, & tu mouearis ad desiderium remedij eius, & ut cor tuum liquefiat Deoque approximet, disponaturque ut Dei percipiat misericordiam, est oratio uelut aurea cathena à cælo in terram demissa, per quam qui ascendere uelit uidetur quidem cathenam ad se trahere, re autem uera trahitur ipse ab illa in cælum, hæc Isidorus Clarus in oratione de fructu orandi. Deus enim, & omnes causæ superiores operantur secundum inferiorum dispositionem, ideò una influenza cæli hunc sanat, illum interimit propter diuersas dispositiones: ut ergo Deus in te misericordiam suam operetur necessarium est dilatare cor, disponere illud, ut capiat Dei misericordiam, & quia hoc oratio operatur in nobis, ideò oratio est necessaria, sed inquiris, quæ potissimum dispositio est ea, qua disponimur, ut in oratione petita percipiamus?

3. Reg. 19

D. Tho. Respondet D. Thom. habet oratio à charitate, quòd sit meritoria, à fiducia quòd sit impetratoria. Vnde quod primùm Christus Dominus petebat vt miracula exhiberet, erat hæc fiducia, quæ nomine fidei significatur in Euangelio: *Si habueritis fidem ut granum sinapis, &c. Videns fidem illorum, magna est fides tua sicut credidisti fiat tibi.* **Iacob. 1.** *Si quis indiget sapientia postulet à Deo qui dat omnibus abundantanter, & non improperat, postulet autem in fide nihil hæsitans, qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui à uento circumfertur.* Non ergo existimat homo ille quòd accipiat aliquid à Domino. Vbi Diuus Thomas in fide, idest infiducia obtinendi illud, nihil hæsitans de impetratione. **Mat. 2 1.** *Si habueritis fidem, & non hæsitaueritis non solum de ficulnea facietis, sed & si montem huic dixeritis tollere, & iactare in mare fiet. Nam qui hæsitat similis est fluctui, qui circumfertur.* Quia non certus de exauditione citò mouetur à desiderio illius boni quod petebat, non ergo existimet homo ille, scilicet, carnalis: homo ibi in vitium dicitur, ait Diuus Thomas, de Iuda Machabæo aduertit diuina scriptura vicisse potentissimos inimicos facta semper oratione fidentissima Dei, sed postea ab hac fiducia in Deum aliquid minuens, scilicet, inuit cum Romanis societatem, vt eos adiuuarent contra Græcos, quo facto pugnare compulsus cum inimicis. **1. Mach. 9.** *non orat sed contractus est corde, & dissolutus est, & ait. Surgamus & eamus ad aduersarios nostros, si poterimus pugnare contra eos, & si appropinquauit tempus nostrum moriamur in uirtute nostra, & non inferamus crimen glorie nostre, ecce deficientem spe: deficientem oratione deficientem victoria, deficientem & vita, tunc enim occubuit.*

Sed inquiris quid habet fiducia hæc, vt ipsi plus etiam quàm charitati tribuatur exauditiõ in oratione? Respondetur, per hanc sentimus de Deo in bonitate & negotium nostrum ei omnino committimus, ipseque illud in se suscipit, vt perficiat. *Quis enim sperauit in eo, & confusus est? Sicut enim quando sic committis amico homini negotium tuum illum maxime obligas, sic maxime Deum.* Ex dictis

duo

A duo habes primùm orationem esse tui motricem teque disponentem vt diuinis muneribus fruaris. Secundùm id efficere orationem Deo omnino fidentem. Adde nunc tertium misericordias maximas suscipiendas à Deo, maior exigitur tunc dispositio, tum fides: quò nobilior forma inducenda, eò plures & optimas dispositiones exigit in materia, quo ergo maior diuina misericordia suscipienda, eo oratio feruentior, fides maior prærequiritur. Interrogo à te, quid his diebus petebas? Vtique hæreticorum victoriam, integri regni spirituale remedium, & innumera bona quæ in aliis regni Ecclesiæ partibus secutura erant. An hæc parua petitio? an non maxima Dei misericordia ista? ire non potes inficias, quid mirum quòd à te exigatur ad rem tantam feruens oratio fides magna, vt dici possit tibi: *Magna est fides tua, fiat tibi sicut uis.* Vt è corpore filia **Matt. 15.** Chananeæ dæmonem pellat, dissimulat Christus & probat donec fides fiat magna, & vt dæmonem ex cordibus integri regni pellat non exigitur hæc fides?

Rectè ais hoc, sed quid ad propositum? utique multum, quam tu putas magnam esse fidem dicam tibi, exemplum, vt intelligas: propono quod modò audisti, Chananeæ fidem, magna dicta est à Christo, sed qua ratione? quia petit, & non respondit ei uerbum, nec auditur, imò repellitur, & repulsam passa, adhuc perseverat, discipulos sollicitat, illi repelluntur, eique id nuntiant, adhuc iterum Christum adit, iterum eam non audit, imò repellit, & conuitiatur dicens eam canem, humiliatur, iterum petit, tunc ad eam Christus. *O mulier magna est fides tua*, fides probata, exagitata, repulsa & adhuc perseverans; hæc est fides magna, fides quæ in negotijs desperatis iam, & in quibus omne consilium humanum deficit adhuc Deo fidit, hæc fides est magna, & fidei magnæ nihil negatur.

Audi adhuc fidem grandem, considera negotium omnino desperatum, quale fuit Susannæ, dicunt contra eam testes, & hi senes iudices populi, damnatur ab

M 4 omni

omni populo, ut lapidibus obruatur eicitur extra ciuitatem lapidanda, iam omnes compleuerant manus suas lapidibus, iam parati iacere in eam.

Annon negotium hoc desperatum? audi fidem eius, erat cor eius confidens in Domino. *O mulier magna est fides tua. Liberanda es sine dubio, quæ sperasti in Deo cum alij iam desperassent, suscitatur Dominus spiritum pueri Danielis, qui eam innocentem ostendit & liberat, & eos perdit, qui maculauerant famam eius. Audi spem similem, si non forte maiorem, Ionæ Prophetæ. Iactatus est in mare, deuoratus à pisce grandi, tribus diebus & tribus noctibus, ibi est conclusus, an non hoc desperatum negotium? audi eius orationem fide magna præditam, cum ibi fuisset tribus diebus & tribus noctibus orauit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis, & dixit: Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me. Iam se dicit exaudiatum, & in ventre est piscis. Et ego dixi, abiectus sum à conspectu oculorum tuorum, ueruntamen rursus uidebo templum sanctum tuum.*

Quomodo putas te euasurum? quod tibi remedium cum abyssus uallet te, cum ad extrema montium descenderis, & terræ uertes te concludant? *Subleuabis de corruptione uitam meam Domine Deus meus, en fidem magnam. Vide spem magnam, quam comendat Paul in Abraham. Rom. 4. & propter quam dicit factum patrem multarum gentium. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei, sic erit semen tuum sicut stelle cæli & arena maris, & non infirmatus est in fide, nec considerauit corpus suum emortuum, cum iam serè centum esset annorum & emortuam uulnam Saræ, in re promissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quæcunque promissit Deus potens est, & facere, idè reputatum est illi ad iustitiã, non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiã, sed & propter nos quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitauit Iesum Christum. Comendatur ergo fides Abraham, quod diuinæ crediderit*

Ionæ. 2.

Rom. 4.

A diderit promissioni, contra spem naturalem, quia iam genere non ualebat, & quia si filium immolabat, quomodo ex eo posteritatem suscepturus erat? Et non est infirmatus in fide. D. Thom. sicut temperantia ostenditur firma quæ magnis concupiscibilibus non vincitur. Ita firma fides est, quæ magnis difficultatibus non superatur, & sic dedit gloriam Deo, est enim ei magna gloria ex nobis in eum confidentibus, quæ fides comendatur non solum propter Abraham sed propter nos, quibus simile continget, si similiter sperauimus ut ille.

B His ergo propositis exemplis cuique nostrum videre licebit quid iam in nobis desideretur, quid nostræ orationi deficiat & spei, ut petita obtineamus, non causemur diuinam misericordiam, non orationis vim infirmam, sed nos circumspectantes videamus aliquid nobis deesse, quod si à nobis præstitum fuerit, obtinebimus spe orasti. Sed vide an magna spe, si parua fuit, dic Deo cum Apostolis: *Domine adauge nobis fidem.* Sed ais quod augmentum erit mihi curandum? Respondetur initio uitæ Christi operabatur miracula non petens fidem, donec se manifestaret, quis esset, sed postea ut mira operaretur, fidem exigebat. *Credis quia hoc possum facere, sicut credidisti fiat tibi, sicut magnus medicus ciuitatē intrans initio curat sine pretio, sed cum iam agnitus est medicus eximius, pretium exigit, & grande pretium, initio ergo Deus mira cum populo fecit suo Israël, & cum Ecclesia etiam sine tanta suscipientium fide, sed iam agnitus Deus, à nobis exigit fidem grandem, pretium non exiguum. Primum ut cum Chananaea perseueres in oratione etiam cum repulsam tibi uideris factam, adhuc instas, molestus esto Deo, non dimittas eum, donec benedixerit tibi, ut Iacob, sine dubio benedicet omni benedictione, non in terrestribus solum, sed & in cælestibus. Quod tibi consilium seruandum est, non in hoc negotio solum, sed in omni tua causa, orasti Deum, non audit, uidetur tibi mutatus in crudelem, non est mutatus in talem, sed probat fidem tuam, perseuerantiam tuam, ut*

D. Tho.

Luc. 17.

Matth. 8.

cum Chananaea fecit; inſta vt illa, diſcurrere, ora, tan-
dem audies, quod illa. *Magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut uis.* **A**
Si enim ab improbo iudice perſeuerantia obtinet (Chri-
ſtus loquitur) quid à ſapientiſſimo Patre non obtinebit.
Secundum vt in re quæ deſperata uideretur humano con-
ſilio, & uiribus ſcias in Deo ſperare, hæc eſt fides magna
Abrahæ, Sufannæ, & Ionæ. Videtur hoc negotium de-
ſperatum iam, ſi enim tanta adhibita diligentia nihil effe-
ctum eſt, quid iam poſſumus ſperare? fide parua nihil,
magna uero maximum quid: imò hoc uerè eſt tempus ma-
ximè ſperandi; inter uiros maxima ſpe præditos ſine du-
bio numerandus eſt Dauid, nec enim hanc toties incul-
cari uirtutem in Pſalmis, niſi eam præcipuam haberet
in corde. Audi ergò eum hæc magna fide tunc ſperantem **B**
maximè, cum uideretur deſperandum. Pſal. 26. *Domini-
nus illuminatio mea. Et ſi conſtitant aduerſum me caſtra non ti-
mebit cor meum, ſi exurgat aduerſum me prælium in hoc ego ſpe-
rabo, ambigua hæc uerba uidentur in hoc ego ſperabo. Vtrum
in Deo, an in ipſo eodem, de cuius meminit bello, ſpem
ſuæ ſalutis conſtituat, ſed hæc ambiguitas in oratione la-
tina eſt, nam in Græco & Hebraico ſermone nulla eſt
ambiguitas, oſtenditur enim quomodo bello inimicorum
confidat, in eorum armis, ac caſtris, id enim roboris ani-
mis iuſtorum eſt, vt in deſperatis rebus non modò non
animo frangantur, imò intelligunt ea ipſa, quæ ſibi ad-
uerſa uidentur pro ipſis ſtare. Duplici enim tempore Deus **C**
ſuis auxilium præſtare ſolet & poteſt. Primum cum res
integra & ſalua eſt, ſacilique negotio perficienda, alte-
rum cum res omnino deſperata eſt, & hoc tempore au-
xilium præbere præſtabilius eſt multò, Dei que gloriæ
conuenientiſſimum, nam cum mala ſuperari non poſ-
ſunt humanis conſiliis, ſed maximè exaggerata ſunt, tunc
ea diſpellere, & ſuis accurrere glorioſiſſimum eſt. De quo
Exod. 15. genere illa ſunt, quæ Moyses Exod. 15. Deo cecinit. *Di-
xerunt inimici perſequar, & comprehendam diuidam ſpolia, im-
plebitur anima mea. Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos mare,
ſubmerſi**

Pſal. 16.

Exod. 15.

A ſubmerſi ſunt, qui ſi plumbum in aquis uehementibus, qui ſimilis
tui in fortibus Domine, quis ſimilis tui & faciens mirabilia? Li-
cèt enim mala, antequam ueniant, anteuertere, nobis
proficuum ſit, ſed non ita in eo Dei manus apparet, & eius
circa nos prouidentia, nec id nos à Deo recipere aduertim-
us ſapè. Ideò Deus gloriæ ſuæ cupidiffimus, & noſtræ
ſalutis ſtudioſiſſimus primum tempus auxiliandi non
ſapè arripit, ſed ſecundum, quo eius gloria maximè illu-
ſtratur, noſque magis perficimur, & ideò ſuorum aliquan-
do uidetur obliuiſci, eoſque deſerere, ſed non vt deſerat
in perpetuum, ſed vt cum accurrerit magis illa & eius pro-
uidencia conſpiciatur, ſic ſcriptum eſt Exod. 14. *Dictu- Exo. 14.
rus eſt Pharao ſuper filiis Iſraël. Coarctati ſunt in terra, conclu-
ſi eos deſertum. Et indurabo cor eius, & perſequetur uos, & glo-
rificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius. Hoc autem ui-
dere licèt in uniuerſum in his quæ diuina Scriptura com-
memorat populo antiquo exhibita beneficia, quorum iter
non tam ſtationibus diſtinctum, quod ipſorum periculis,
rebus iam deſperatis, & diuinis auxiliis eis præſtitis. Pri-
mum enim egreſſi ſunt de Ægypto, & loci iniquitate ſic
concluſi erant, vt Pharaonem effugere non poſſent, pro-
pter montes hinc inde circumſtantes, & obiectum mare:
& inuitabili conſtitutis in periculo ad fuit Deus mareque
diuiſit, & in columes in aduerſum littus peruenerunt,
Ægyptiis ſuffocatis. Vix mare tranſierunt & inopia ac
fame laborant, cum nullum in deſerto humanum erat præ-
ſidium, ſed adfuit Deus rorem cæleſtem eis mittens per **C**
quadraginta annos. Statim ſiti fatigantur in terra deſerta,
inuia & inaquoſa, ſed è rupe fontem Deus ſcaturire fe-
cit. Similia multa ſunt acta circa illum populum, qui-
bus licèt in tribulatione conſtitutus erat, ſic tamen eri- **Eſai. 63.
piebatur, ut Iſai. 63. dicat: Et in omni tribulatione ſua non
eſt tribulatus, idque his miſericordiis perficere potuit
populus ille, ut oculis cerneret Dei erga ſe amo-
rem ac prouidentiam, qui de tantis eòs periculis eruit, cum
eſſent inuitabilibus malis. Cum ergo iuſti agnoſcant
hunc***

hunc diem optatissimum, & hunc liberandi modum, **A**
 cum inueuitabilibus sunt malis irretiti, cum sic se vi-
 dent, non solum animo non deficiunt, sed tunc maxi-
 me fidunt, quando humana praesidia deficiunt, tunc-
 que norunt maxime sibi Deum affuturum, & inimi-
 corum impugnationem suam propugnationem arbi-
 trantur, illorum vim atque exercitum suum esse du-
 cunt, & per se stare dicunt, scientes quod Paul. Roman.
 5. dicit. *Tribulatio patientiam operatur, patientia spem, spes*
autem non confundit. Dicuntque cum Psal. in praelio, in
 periculo, in inimicis sperabo. Hac in re tentat Chri-
 stus Philippum: *Vnde ememus panes ut manducent hi?* Tri-
 plex enim hominum est genus. Primum eorum qui sen-
 su ducuntur, ideo bestiae merito dicuntur. Secundum eo-
 rum qui ratione. **B**

Rom. 5.

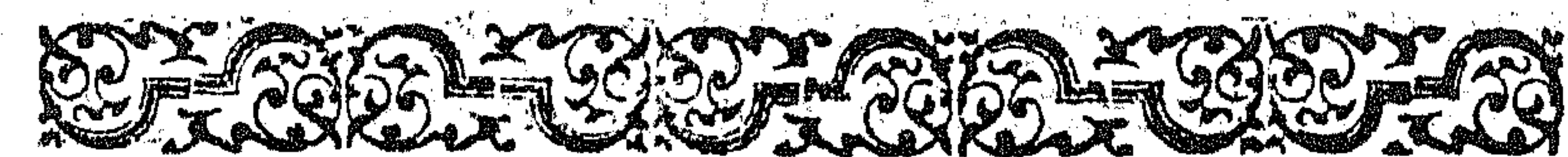
Iodn. 6.

Psal. 118.

Tertium eorum qui fide ducuntur, qui dicunt: *Lu-*
cerna pedibus meis uerbum tuum Domine, & lumen semi-
tis meis, & consilium meum iustificationes tuae. Hanc via n
 omnes sancti ingressi sunt, hac stella omnes ducti, hac
 exijt Abraham nesciens quò iret, hac Moyses non est
 veritus regis animositatem, hac mare aperuit, ex rupe
 aquam eduxit, hac omnis Christianus duci debet praefe-
 rens Dei promissionem humano iudicio & rationibus,
 magis Deo fidens quam omni humano praesidio, & cum
 Christus sit fidei author & consummator hanc sapientif-
 sime a nobis exigit & suos in ea probat. Et hac in repro-
 bare Dominus voluit Saulem tentans eum, vtrum in se **C**
 fideret omni destitutus humano praesidio, congregatis
 enim Philisthaeis contra eum, populus qui erat cum
 Saule dilabebatur, quia Samuel non veniebat iuxta con-
 stitutos dies, ut offerre holocaustum ante pugnam, vidit
 se destitui humano praesidio Saul, & timens offert ho-
 locaustum, quid si non egisset ait Samuel, Dominus praepa-
 rasset regnum eius in aeternum, quia vero non confidit in
 Deo, etiam omni populo dilabente, regnum ei ablatum est,
 haec enim est Dei probatio, qua tentat suos, an in eum fidant,
 vel

1. Reg. 13.

A. vel non finire eos omnino destitui, ut videant, ac adhuc fi-
 dem in eum homo retinent, quòd si viderit retinere, fide-
 les eos dicit, ac de se benemeritos, ut eis maxima largia-
 tur, si minus in tentatione inuenti sunt minus fideles. Er-
 go fratres, quid nobis cum Dominus facit? tētat vos Deus
 an fidem in eum habeatis, videte ut in tentatione hac fi-
 tis ei fideles, nec credatis nō audire eum orationes vestras,
 sed velle maximam vestra esse fidem, ut ei fidatis cum res
 desperata videtur, tunc enim aderit Deus suis magnam
 in eum fidem habentibus, quam ipse elargiatur cui nomen
 fidelis & verax, &c.

CONCIO.

Cum nostri milites ab Anglia redirent
 re infecta, cum tamen praecesserit longa
 omnium oratio, & de orationum
 nostrarum defectibus, quibus huc
 vsque impedita exau-
 ditio est.

THEMA.

Pētitis, & non accipitis, eo quod male petatis. Iacob. 4.

B.

C.

I R V M. In modum nostri amantes sumus,
 imò amantissimi, in omnibus nos ipsos quaerentes,
 non quae Iesu Christi, adeò ut etiam in spiritualibus
 exercitiis sapissime nos quaeramus, nec in hoc alij
 simus à se quaerentibus in terrenis & caducis rebus,
 ad nos enim aquam ducimus

A cimus semper, sed cum caducis inhiamus per canales ter-
 reos decurrit, cum nos spiritualibus tradimus exercitiis,
 aureis canalibus, sed tandem ad nos omnia conuertimus,
 maxima vis amoris proprii. Quæ eo vel maxime ma-
 nifesta est, quod cum alienis rebus curandis desides,
 obliuiosi, & inertes simus: in his tamen quæ ad nos spe-
 ctant omnes velimus intentissimos, in nullo deficientes,
 sed omnino pervigiles. Huius rei innumera sunt exem-
 pla, vide quantam curam ac sollicitudinem a seruo tuo
 exigis, dum tibi inferuit, quomodo vel in minimis eum
 deficere æquo animo non pateris: considera verò quanta
 tu inertia, quot defectibus Deo tuo inferuias, & hoc
 æquo animo Deum pati vis? Vide etiam quàm animo &
 memoria tua hæreat, quid honoris ab aliis tibi dandum **B**
 sit, nec in hoc etiam amicissimi defectum vllum patieris,
 sed inexpiabile sit scelus, si vel in paruo, vel obliuione te-
 cum defuerit. Te vero sapius deficere nihil curas? Ingridi-
 tur Aman Assueri palatium, stat ante ianuas Mardocheus,
 nec illi assurgit, tanta ira percitus est Aman, vt dicat se ni-
 hil habere donec illum coram oculis videat, machinatur
 propter tam leue crimen eius mortem, & vniuersorum Iu-
 dæorum interitum: summa profecto ira leui ex causa, quia
 apparet huius tyranni vis, amoris, scilicet, proprii. Vide
 similem iram in filiis Iacob, constuprata est eorum soror-
 Dina, sed iam refarcita satis videbatur iniuria, dum prin-
 ceptis eam vxorem duxerat, circūcisionem admiserat cum
 omni populo suo, sed bestia amoris proprii non conquies-
 cit, donec in vltionem stupri sororis suæ omnem ciuita-
 tem iugulat. Quod leniter Moyse dicat Iudæo, cur fa-
 cis iniuriam proximo, ferre non potest, sed ait, quis te con-
 stituit iudicem super nos? Nec Iacob pati potest vultum
 mutatum Labam, & verba aliqua leuia filiorum eius. Sic
 nostra curamus tanto affectu, tam acri feruore, vt nos no-
 stri amantissimos prodamus. Contra aliorum tam facile
 obliuiscimur, quàm ille Pincerna interpretis sui, nec cu-
 ramus si in multis deficimus, & offendimus, cum tantum
 curemus, ne offendamur.

Esther. 3.

Sed

A Sed, vt non aliunde exemplum petamus, ne longè
 abieris, obsecro quantus nos mœror inuasit, quantus
 animi defectus, quomodo conquerimur, quod auditi
 non sumus orantes: quod repulsam passi videmur, quod
 Deum parum nos curasse videatur? Sed te interrogo, re-
 cordaris ne quot annos pulsauerit Deus ad ostium cor-
 distui? Ego sto ad ostium & pulso, & audire renuisti, sed **Apoca. 3.**
 cum sponsa dilataciones quærens Deum diu detinuisti, &
 tu in momento exaudiri vis? toties eum detinens, pota-
 sti absynthio, & tu continuo potari vis dulcedine exau-
 ditionis? Quoties ergo in oratione tua te videris à Deo
 despectum, nec tibi continuo ianuam aperientem, noli
 conqueri, noli dolere, sed dic, hoc meruere peccata mea,
B hoc excusationes meæ, quibus Deum detinui, hoc ostium
 quod super me clausi, nec aperire volui. Vis continuo au-
 diri à Deo? audi tu continuo eum: vis in puncto aperta ti-
 bi domus Dei ostia? aperi tu ostium cordis tui, ne tibi di-
 catur, illud Prouerb. 13. *Qui obtuerat aurem suam ad cla-* **Proue: 13.**
morem pauperis, ipse clamabit & non exaudietur, & Prouerb.
28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit ex- **Proue: 28.**
crabilis. Quasi dicat, par pari Deus referet, quemad-
 modum ipse non vult audire Deum loquentem per le-
 gem, ita nec Deus vicissim ipsum audiet sibi in oratione
 loquentem. Imo erit oratio execrabilis, vel vt Hebræis
 est execratio, iuxta illud Psalmi. 108. *Et oratio eius fiat* **Psal. 108.**
in peccatum. Grauis sanè punitio quando hoc ipso quo Dei
C gratiã obtinere nitimur, Dei iram magis prouocat, & ora-
 tio magis prouocet iudicem, vt plus eum damnet, post-
 quam in iudicio fuerit condemnatus. Et hoc est, cum iudi-
 catur exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum, quia ora-
 tio non vt par est offertur. Qua in re antequam ultra pro-
 grediamur, nobis illud maxime considerandum, quando
 orationem adis, & clausam inuenis ianuam, & oratio tua
 videtur execrabilis, nec enim cogitare quispiam boni po-
 tes, nec cum Deo colloqui, sed cælum videtur æneum fa-
 ctum. Attende ait Bernard. in illud: *Nonne decem mūdati sunt* **Bernar.**
& nouē ubi sunt. aliquando nobis ingressum ad Deum pro- **Luc. 17.**
 hiberi

hiberi, quia vestem non habemus nuptialem, quia si in vili A veste nemo intrat Assueri palatiū, quomodo in Dei conspectū immundus intrabis? quæreda ergo nobis ianua est, qua nobis sit facilis, pateatq; aditus, prodigus rediens domum patris benigne suscipitur, & si nos illum imitantes eadem ianua ingrederemur, susciperemur vt ille. Sed volumus cōtinuò non deploratis peccatis, nec punitis, ad Deū intrare, & nos gerere quasi iam amicos & dilectos, & foetore peccatorū nondum deleto ad Deum accedimus, non est hæc ianua qua intres, ad quos loquitur Dominus per

Isai. 58. Me etenim de die in diem querunt & scire vias meas uolunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit, rogant me iudicia iustitiæ, & appropinquare Deo, uolunt. Vis ergo ianuam nosse qua ad Deum tutus accedas, quæ B nunquam clausa est. Humilium & abiectorū semper tibi placuit deprecatio, nota verbum semper, patens est hæc ianua, nec vnquam clausa, deplora ergo peccata tua, vlciscere ea in te, & tunc securus accedes. Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, cum peccata fuerint dolore & castigatione consumpta atque deleta, tunc adeò dirigeris & suscipieris. Sed modo tibi qui hoc non fecisti, illud contingit quod Psal. ait: Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, ut uiderem. Tolle peccata & videbis, tu peccasti & nimis peccasti, & cito oblitus es peccatorū tuorum, parum fleuisti, ferè nihil te castigasti, iā te satis fecisse putas, oblitus es iam peccatorū, quasi ea non perpetrases. Existimasti iniquè quòd C ero tui similis, arguam te & statuam contra faciem tuam. Confundit nos Deus in oratione & statuit peccata nostra cōtra faciem nostram, exprobrat peccata, quia nos ea oblitus sumus, notat præclare Ambros. rectè petit Psalter: Auerte faciem tuā a peccatis meis, quia prius dixerat: Peccatū meum contra me est semper. Sed si tu obliuisceris, Deus reminiscitur. Huius rei defectu multi orationi vacātes non proficiunt, nec eis ianua aperitur: cum ergo sic te videris in oratione adeò despectum, cum eum videris mutari tibi in crudelem, noli cōqueri, non eum accuses, sed te accusa, & dic: Peccauit ego nimis, & non sum dignus uidere altitudinem cæli, quia irritaui iram tuam,

& m. d.

A & malum coram te feci: non sum dignus uocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis, deplora tunc peccata, quibus Deum tibi infensum redidisti, vindica in te ea, & dic: iustus est Dominus. Et cū Iob 6. Quis det ut ueniat petitio mea, & quod exopto tribuat mihi Deus, & qui cepit ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore nō parcat. Deum ergo iustifica, te condemna, deplora peccata, humiliare, & sic ministrabitur tibi abundāter introitus ad Deū, quia ianuam inuenisti nunquam clausam humilitatis & penitentiae.

Psal. 118.
Iob. 6.

Iam ergo incipiamus quæstioni respōdere: Quid nobis de fuit orantibus, ne simus exauditi? Optima interrogatio, & cui B prædicatori incumbit respondere. Sic Paul. 1. Thessalon. 3. Nocte & die abundantius orantes, ut uideamus faciem uestram, & compleamus ea, quæ desunt fidei uestræ. Ad hoc Paul. desiderat ad Thessalon. venire, vt compleat ea, quæ desunt fidei illorū.

1. Thes. 3.

Primò ergo dico. Non omnium fuit hæc oratio, plurimū non orarunt, imò orantibus fuere impedimento, & peccatis suis obstiterunt diuinæ misericordiae, & iustorum orationibus. Multi sunt hodie in Ecclesia Christi, quibus in sua causa illud contingit, quod quidam memoriæ prodiderūt de latronibus magis, qui suis incantationibus ita dementabant viatores, vt omnia eorum bona coram eis raperent, nec vltimò cōmouerentur, & si sua omnia diripi viderent. An non sic dementatus peccator, à quo dæmon omnia bona tollit, eum diripit, vulnerat, nec tamen sentit? Sed dicit, vulnera uerūt me, & non dolui, traxerunt me, & non sensi, mira profectò hominū dementatio! Deum tibi eripiunt, & non doles? Eiulat ille, clamores in cælum tollit dicens: deos quos mihi feci tulistis, & omnia bona mea, & dicitis: Quid ploras? Quid tibi es? & tollitur à te Deus tuus qui fecit te, & omnia bona tua, quæ cū eo habebas, & nil dicis? dementatus es, extra te factus es.

Hi ad sua insensibiles facti, etiam ad Ecclesiae damna insensibiles sunt, & dum illi comedant, bibant, & securi sint, de aliorum damno & periculis non curāt. Sed similes facti sunt Ionæ, qui in horribili illa tempestate ipse descendit ad inferiora nauis, & dormiebat soporem graui. An non grauissi-

Ionæ 1.

N ma

ma hodie Ecclesiæ tempestas, cum tot agitur procellis, tot versatur in periculis? Tu verò quasi nil ad te pertineat dormis: accessit ad eum gubernator, & dixit ei: *Quid tu sopore deprimeris? Surge inuoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus.* Hæc diximus sæpè peccatoribus, sæpè hæc dedimus monita. Sed quid illi: Obturauerunt aures suas, nec audierunt, sed peccata peccatis cummulantes, non solum non orauerunt, sed orantibus impedimento fuere, etsi in templis visi sunt aliquando, sed non vt orarent, imò vt orantes impedirent, vt ibi maximè Deum offenderent. An putatis tales parum aliquid impedimenti præstitisse, ne orationes iustorū audirentur? Audi quid super hæc re dixerit orationum exauditor Ecclesiast. 3. 4. *Vnus ædificans, & unus destruens, quid prodest illis, nisi labor: unus orans, & unus maledicens, cuius uocem exaudiet Deus?* Non minori à Deo iudicantur fuisse impedimento, quàm est ædificanti, qui ædificata diruit: tremendum profectò iis reseruatur iudicium, qui non solum Ecclesiam in necessitate graui non iuuerunt, sed iuuantibus impedimento fuerunt, dic obsecro, qua pœna ille censeretur dignus, qui in nauis exagitata tempestate consistens, non solum opera sua nihil inuat eius liberationi, sed nauem conatur euertere, impedimentoq; est gubernantibus eam, & anchoras præscindit, tabulas frangit, vt nauis aqua plena pereat, an non hic in mare præcipitandus? Parum hoc est supplicij, illudq; significat Christus Dominus iis loquens: *Expedi ei, ut suspendatur mola asinaria ad collū eius, & demergatur in profundū maris. Va homini illi per quem scandalum uenit.* Et qui dignus tanta pœna est acerbū ei apparet, si ei vel leuiter hæc dicantur, vt ea caueat, tangendi non sunt, qui mille inferis digni sunt.

Respondetur secundo. Multi orauere, & precati sunt Deū, qui tamen peccata non reliquerunt, sed peccatores existentes orationes fuderūt. Sed ais peccator non auditur à Deo? Dico cum D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 16. Si peccatores Deus nō exaudiret (ait August.) frustra orasset Publicanus: *Deus propitius esto mihi peccatori.* & Chryf. super Matt. omnis qui petit, accipit, siue iustus, siue peccator. Vnde peccatores De⁹ audit: si per se petāt, necessaria ad salutē, piè & perseuerāter: nō quòd

Ecc. 3. 4.

Matth. 18.

D. Thom.
August.
Luc. 18.
Chrysof.

A quòd peccator de iustitia exaudiendus sit, qui nihil potest mereri, sed quòd ex pura misericordia Dei cui orans inicitur obtinet. Iustus verò obtinet etiā ex iustitia propter Dei ad eum factas promissiones, cū petit adhibitis dictis cōditionibus. Infallibilis ergo exauditio promittitur iusto, & cōceditur ex misericordia peccatori, quādo pro se orat: necessaria petit ad salutē, piè & perseuerāter. Primū requiritur, vt per se oret, vt infallibiliter obtineat. Vnde Aug. super Ioan. *Si quid petieritis Patre in nomine meo, dabit uebis*, ait exaudiuntur omnes pro se ip-
B ponit ille impedimentū, non obtinet orans, secundum illud Hier. 15. *Si steterint Moyses, & Samuel coram me non est anima mea ad populū istum.* & Hier. 7. *Tu ergo noli orare pro populo hoc, & non obstitas mihi, quia non exaudiam te.* Non tamen ideò orandū non est pro aliis, licet nō sit infallibilis exauditio sicut pauper elemosynā petit, licet nō necessario exaudiatur, maximè verò in domo, vbi ei regulariter cōceditur elemosyna. Vnde Iaco. 5. *Orate pro inuicē, ut saluemini.* Imò verò orandū, quia sepius, & multa obtinebim⁹ oratione. vnde 1. Ioā. 5. *Qui scit fratrem suum peccare peccatū, & non ad mortē petat, & dabitur ei uita peccanti peccatū nō ad mortē.* Est peccatū ad mortē, nō pro illo dico, ut roget quis. Peccatū nō ad mortē explicat Glosa esse veniale peccatū, si ergo videris in aliquo peccatū veniale, ora pro eo, & Dñs exaudiet te, & eū à peccato saluū faciet. Sed D. Th. peccatum non ad mortē dicit esse materiale peccatū, quod tamē à malitia nō procedit, de quo loqui Iacobum patet, quia in remissione eius dandā vitā pronūciat. Si ergo no ueris fratrem in peccato esse etiā mortali ora pro eo, licet enim gratiā primā ei niereri nequaquam possis, sed tā bonus Deus noster est, vt oratione tua commotus eum disponat, vt primā suscipiat gratiam. Si verò fuerit peccatū ad mortem, idest ex malitia procedens, pro eo non quiuis orare debet, sed perfectus: ideò forsan non est ausus Noë orare pro mundo, ne disperderetur, quia peccata erant ex malitia. Videns, ait Gen. 6. *quòd multa malitia hominum esset in terra.* Similiter Apostoli

August.
Ioan. 16.

Hier. 15.
Hier. 7.

Iaco. 5.
1. Ioan. 5.

D. Tho.

non orant pro proditore, quia peccatum agnouere malitiæ. **A**
 Addit D. Thom. Peccatum ad mortem est finalis impenitenti-
 tētia, in qua cū quis decesserit nullus pro eo orationi locus, sed
 si tale non sit peccatum etiam si ex malitia procedat, ora Deū,
 qui tam benignus est, vt tua oratione faciat eum conuerti: sic
 Exod. 3. 2. exaudiuit Moysem pro vniuerso Israëlī orantem: *Aut dele me*
de libro tuo, aut dimitte noxam populo huic. Et Monica exaudi-
 tur pro August. Impossibile est ait Ambros. filium tantarum
 August. lachrimarum perdi. Nō promittitur infallibilis exauditio pro
 aliis orātibus, sed promittitur exauditio regulariter, & vt in
 plurimum: & ideo orandum semper est pro aliis, quod si ali-
 quando non exaudiaris, oratio tua in sinū tuum conuertetur.

Secundum requisitum orationis, vt sit certæ exauditionis, **B**
 & infallibilis, est, vt sit de necessariis ad salutem æternam, vel
 ad eam pertinentibus. Vnde August. in lib. sententiarū Prosper
 peri ait, fideliter supplicās Deo pro necessitatibus huius vitæ,
 & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur, quid
 enim infirmo sit vtile magis nouit medicus, quā ægrotus,
 & propter hoc etiā Paulus non fuit exauditus petens ammo-
 ueri stimulū carnis, quia ei non expediebat: si verò id quod
 petitur sit vtile ad beatitudinē hominis, quasi pertinēs ad eius
 salutem indubitāter accipit quod petit, sed quando debet ac-
 cipere? quædam enim non negantur. Sed vt congruò dentur
 tempore differuntur. Ex quo sequitur simpliciter, & absque
 cōditione vlla petēda esse spiritualia bona, de quibus certi su-
 mus nobis esse pro futura: temporalia verò licet orare & pe-
 tere à Deo, sicut & desiderare, non vt in eis sistamus, sed vt ad
 minicula ad tendendum in beatitudinem, in quantum scilicet
 eis vita sustentatur, & instrumenta nobis sunt virtutum. In
 quibus tamen non est infallibilis exauditio, quia sæpe nobis
 non expediunt. Imò verò nocent, contingitq; petenti quod

3. Reg. 2. Adoniæ, de quo Salomon: *Viuit Dominus, quia contra animam*
suam petiuit Adonias Sunamitem. Sicut ergo infirmus à medico
 ab re petit salutem, sed pharmacum petens commutat vocē,
 D. Thom. & sub conditione, si expedit, petit sic. Vnde refert D. Tho.
 art. 5. ex Valerio Maximo. Socratem arbitratum nihil am-
 plius à Deo petendum, quā vt bonum tribueret, ille enim
 nouit.

A nouit quid cuiq; sit conueniens, nos autem plerunq; id deside-
 ramus, quod nō impetrasse melius foret. Est tamen in his ex-
 auditio certa, quando ea nobis ad salutem conueniunt.

Tertia conditio, vt pie petas, id est intendens Dei gloriā &
 honorem in eo quod assequi desideras. Ad quod etiam per-
 tinet, vt in Christi nomine & eius meritis innixi petamus, &
 ad gloriam redēptionis eius. Vnde ait: *Quicquid petieritis Pa-*
trē in nomine meo dabit uobis. Sed ais, quomodo sic petā? Respō-
 detur primo, in Christi nomine pete, quasi famulus tu Christi
 sis, qui ad Patrem accedis, & Christi nomine petis dicens: Pa-
 ter æterne Iesus Christus filius tuus petit à te per me, vt fa-
 mulū & nuntium, vt hæc facias. Sicut enim mittit herus famu-
 lum suum ad amicum, & famulus nihil petit, sed nomine heri
 vsus dicit, Dominus meus hoc à te petit pro me, quod si fece-
 ris ei gratū facies, quod si neges ei negas non mihi. Si verò ille
 diceret quid mihi, & tibi, vt hæc exposcas? Diceret famulus
 nō ego nomine meo peto, sed nomine Dñi mei. Ita Christus
 ait. *Vsq; modo nō petistis quicquam in nomine meo, petite & ac-*

B *ci pietis.* Secundò in nomine Christi petit, qui ad gloriā Chri-
 sti & redemptionis eius petit, petit Christus à Patre: *Clarifi-*
ca me tu Pater. Et respondet Pater: *Et clarificauit, & iterū clari-*
ficabo. Sicut enim filius gloriam Patris in omnibus quæsiuit,
 sic Pater gloriam filij, gaudetq; sibi occasiones offerri, quibus
 ostendat quantum ei placuerint Christi infinita merita, quan-
 tumq; eum diligat. In hunc ergo finem præclarum est ma-
 xima à Deo dona desiderare & petere, vt appareat copiosa
 Christi redemptio, & quanta sint merita eius apud patrē. Sic
 ergo ora, Pater optime nunc in me ostende quanta sint apud
 te merita filij tui, & quo ego indignissimus sum, vt hæc obti-
 neam, eò magis elucefcet filij tui summum meritum. Dic mi-
 hi obsecro, si pro Christi meritis nihil hucusq; Pater dedisset
 cuiquam, quanta tu fiducia accederes, tãta per te hominis me-
 rita, tãta modo potes accedere. Sicut enim mare nihilo immi-
 nutum est, quod ideò fornicæ eo accesserint ad bibendū, tam
 integrum, & redūdans modo est omni accedenti, sic infinita
 sunt Christi merita, & si aliqui eis vsi participes facti sunt ami-
 citiæ Dei, tam integra modo perseuerant, ac si nullus ei pro-
 fecerit:

Cum nostri milites

fecerit: ideo securus accede. Pia ergo petitio fuerit, cum quod pe- A
tis ad Dei, & Christi gloriam petis: cum humiliter & reuerenter petis.

D. Tho.

Quarta conditio est, ut perseueranter petas. Refert D. Tho.
art. 15. ubi has conditiones posuit, Basilij dictum: ideo quandoque
petis, & non accipis, quia infideliter, vel leuiter, vel non confe-
rentia tibi, vel destitisti. Ideo Luc. 8. Oportet semper orare, &
non deficere. Et Paul. 1. Thess. 5. Sine intermissione orate. Quod
Christus ex professo probat exemplo amici perseueranter pul-
santis & petentis panes, & viduam iudicem exposulatis. Ecce
ergo orationis conditiones, quibus orans infallibiliter obtinet,
iustus si fuerit ex iustitia, peccator ex misericordia.

Luc. 8.

1. Thess. 5.

Sed quia innumeræ sunt orationes, in quibus hæc non cõ-
currunt: ideo non semper, qui orat accipit. Sed etiam sapissi- B
mè recipit orans, etiam si hæc omnia non concurrant. Petiui-
mus victoriam contra Anglos iam deficit prima conditio, non
enim nobis petimus, deficit secunda non enim necessaria ad sa-
lutem: et si pie petatum sit non tamen perseueranter, res enim
tanta maiori digna est contentione, in hoc ergo non est infalli-
bilis exauditio promissa.

Iacob. 5.

In his ergo minimi ponderis est oratio peccatoris, maximi
verò oratio iusti, quia ut Iacob. ait. Multum ualet deprecatio iusti
apud Deum. Cum peccator petit necessaria salutis, sibi pie & per-
seueranter, tam misericors est Deus, ut eum audiat, quia in ex-
trema constitutus est necessitate, cui continuo accurrendum
est. Cum verò alia petit, qui inimicus est, vilipenditur eius
oratio & merito, quoniam deprecatio est inimici. Inde Isai.
sapè irridendas has orationes dixit in cap. 1. Cum extenderi-
tis manus uestras auertam oculos meos à uobis, & cum multiplica-
ueritis orationem non exaudiam, manus enim uestræ sanguine ple-
næ sunt. Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum ue-
strarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere,
querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite ui-
duam, & uenite, & arguite me, dicit Dominus. Mirabilem empha-
sim habet uerbum illud: Venite, arguite me, quasi dicat, ex iu-
sticia petite, me in ius uocate, si uos non exaudiero, quia uo-
luntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.

Isai. 1.

Psal. 144.

Ioan. 15.

Vnde Christus: Si manseritis in me, & uerba mea in uobis
manse-

ab Anglia redirent re infecta. 100

A manserint, quodcumque petieritis fiet uobis. Multa enim iusti
obtinere sapissimè à Deo, sine omnibus illis conditioni-
bus, quia iusti sunt. Sic ostendit Iacob. 5. Nam Elias homo Iacob. 5.
erat similis nobis passibilis, & orauit oratione, ut non plueret su-
per terram, & non pluit annos tres, & menses sex: & rursum
orauit, & celum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.
& ratio D. Thom. 3. contra gent. capit. 95. est, nam de D. Tho.
ratione amicitiae est, quod amans uelit impleri desiderium
amati, ideo dicitur amicorum esse idem uelle, est autem inter
Deum & iustum arctissima, coniunctissimaque amicitia, ex par-
te Dei amore infinito copulata, ex parte iusti amore super
omnia, si ergo iustus diuinam curat implere uoluntatem in

B quantum potest, quomodo Deus amici uoluntatem non faciet?
Vnde ab amicitia Dei declinans indignus est exauditione.
Ex quibus omnibus patet, licet peccator audiatur cum orat
conditionibus, quibus infallibilis est orationis exauditio, ta-
men cum extra eas orat, eius oratio est minimi ponderis: tale ve-
rò negotium, & causa super quam oratum est, in quo pec-
catoris oratio non profuit: cum uero ex his qui orauerunt, tot exti-
terint peccatores, iusti uero pauci, ne credas plures orasse, sed
paucos. Et ut modo propria nos curemus, attende, sepe ora scilicet,
multa à Deo petis, nec accipis, & de hoc doles ac conquereris,
interrogo te, amicus ne Dei es, an inimicus? Eius imple uolu-
tates, an tuas? Quod à te petit Deus obtinet, an non? Si dicis,

C non, quomodo ergo tu petis à Deo exauditionem & bona, cum
opera tua commereantur infinita mala? An non audisti illud Psal.
Cum sancto sanctus eris, cum peruerso peruerteris, quod Deo tribue
dum esse continuo ostendit subiungens. Quoniam tu populum hu-
mitem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. Sed dubitas,
quomodo cum peruersis peruertitur Deus? An Deus peruertere
potest? Peruertere est mutare rem in alteram (Boluerla del re-
bes) Deus ergo peruertitur cum peruerso, quia qualem te
Deo exhibes, talè Deum tibi inuenies, & qui natura sua miseri-
cors, & miserator omniumque exauditor est, peccatis tuis eum
facis durum atque crudelem, ut mutatus Deus uideatur, hoc
est illum esse peruersam, vis Deum amicum, esto ei amicus, vis
tuam faciat uoluntatem, imple tu eius uoluntatem, vis tuis ac-

Iacob. 5.

D. Tho.

Psal. 17.

currat necessitatibus, esto ei fidelis, homo sensatus credit legi & lex illi fidelis. 1. Tim. 2. *Leuantes puras manus.* Ecce nō sanguine plenas leuandas, sed puras: si enim ostendas Deo manus sanguine filij sui, quē occidisti, madidas: quid te putas obtenturum? *Subditus ergo esto Domino, & ora eum, delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.*

Sed obiicis. Multi iusti orauerunt, & à Deo victoriā petiere, nec obtinuerunt: quid fuit in causa? Respōdetur, multi etiā defectus in iustorum oratione esse solent, propter quos non obtinent, qui à nobis considerandi sunt, vt sciamus quid defit nobis. Primus non toto corde clamasse, multæ sunt tepidæ orationes oscitanter factæ, quæ ideò parū à Deo obtinēt, aliæ feruidæ, maximo conatu, toto corde, quæ obtinent ea quæ petunt. Vide Christi orationē. Hebr. 5. *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad eum, qui eum saluū possit facere à morte cum lachrimis, & clamore ualido offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Ideò Psal. *Clamauit in toto corde meo, exaudi me Domine.*

In qua re Spiritus sanctus adiuuat infirmitatē nostram dū in hac vita sumus faciēs nos à Deo postulare toto corde: de qua re ad literam Rom. 8. (vt tibi D. Tho. explicat) *Similiter autē, & spiritus adiuuat infirmitatem nostram, nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, qui autē scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis.* Spiritus (inquit) adiuuat infirmitatem nostram. Magna plane infirmitas nostra, miserixq; multæ: quarum cum vniuersale remedium sit oratio, cum ad hanc rectē faciendam spiritus nos adiuuet, omnē nostram infirmitatem iuuat. Nā quid oremus sicut oportet nescimus. Non enim nouimus in particulari, quæ nobis maximè expediāt, vt ea petamus, nec & nouimus ea petere sicut oportet, scilicet ex toto corde: & ideò Spiritus sanctus in nobis habitans hanc nostram iuuat infirmitatem faciens nos postulare gemitibus inenarrabilibus, nō Spiritus sanctus postulat in se, sed in nobis nos postulare faciens, sed quia oportet magno gemitu postulare hoc in nobis Spiritus sanctus efficit: & Deus qui nouit hominum corda videns postulationē illam à Spiritu sancto procedere, approbat eā, & concedit nobis quæ

petimus.

A petimus. Oratio ergo inspirata à Spiritu sancto exauditur & approbatur à Deo, hæc autem gemitibus inenarrabilibus fit. Modo ingredi cor tuū, & vide quot inenarrabiles gemitus in tua oratione effuderis, & inueniemus innumeros etiam iustos orasse, sed oratione tepida, aliquid recitantes, & parū attendentes, an non iocosa hæc oratio est? iocosa verò oratio seria non obtinet: sed seria oratio & magna oratio est, quæ obtinet. Multæ orationes in diuina Scriptura nobis sunt propositæ, quæ obtinuerunt quicquid petiere, exaudite à Deo sunt. Sed omnes Scriptura notat maximo factas feruore, magna animi contētionē, multis cum lachrimis. Orat regina Esther pro populo c. 14. *Esther quoq; regina confugit ad Dominum pauens periculum quod imminabat, cumq; deposuisset uestes regias, sletibus, & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguentis uariis cinere & stercore impleuit caput, & corpus suū humiliavit ieiuniis, omniaq; loca, in quibus ante letari consueuerat crinium laceratione compleuit, & deprecabatur Dominum Deum Israël dicens, &c.* Orat

B Judith 9. *Judith ingressa est oratorium suum, & induens se cilicio posuit cinerem super caput suum, & prosternens se Domino, clamabat ad Dominū, exauditur Judith sic clamans.* Orat Tobias & Sara filia Raguelis Tobix 3. *Sed quomodo? audi primū Tobix orationē, exprobratus ab uxore. Tobias ingemuit, & coepit orare eū lachrimis dicens, præcipe in pace recipi spiritum meū, expedit enim mihi mori magis quā uiuere.* Orat Sara. *Perrexit, ait Scriptura, in superius cubiculū domus suæ, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit, sed in oratione persistens cum lachrimis deprecabatur Dominum, ut ab isto improperio liberaret eam: & completa oratione certa de exauditione gratias agit.* Cum compleret orationem benedicens Dominum dixit: *Benedictum est nomen tuum Deus, qui cum iratus fueris misericordiam facis.* Et sequitur in fine capitis. *In illo tempore, exaudite sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei, & missus est Angelus Dñi sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Dñi recitate.* Sic Daniel orat c. 10. *In diebus illis, ego Daniel lugubam trium hebdomadarum diebus, panem deperabilem non comedi, & caro, & uinū non introierunt in os meum.* Apparet ei Angelus hac oratione perfecta, & ait.

Ex die

Esther. 14

Judith. 9

Tobie 3.

Daniel. 10

Ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei tui exaudita sunt uerba tua, et ego ueni propter sermones tuos. Sic orat Ezechias cum lacrimis versus ad parietem & exauditur, sic Susanna, sic Ionas, & demum omnis oratio, quam exaudita in Scriptura nouimus, magna semper animi contentione, magno affectu legitur Deo oblata, sicut enim paruulo uerba, vel quidpiam petenti negare mater solet, sed cum eiulatibus & singultibus postulat, ei conceditur: ita Deus noster, quasi pater & mater nostra est non nouit negare, quae clamantes & eiulantes petimus, sic clamabat corde non loquens Moyses cui

Exod. 14.

Deus. Quid clamas ad me? Sic idem obtinet populo veniam, quam tanta animi contentione petiit, ut si non ei concederetur de libro

Psal. 90.

Dei delendum se diceret: Clamauit ad me, et ego exaudiam eum. Sic

Sap. 8.

orauit Salomone pro Sapientia Sap. 8: Adiuu Domine, et deprecatus sum illum, et dixi ex totis precordiis meis. Confer ergo orationes

tuas cum his quae audisti, & uide an ex toto corde clamaueris, an gemitibus inenarrabilibus a Spiritu sancto motus, uana enim est oratio, quam non praecedit inspiratio: etsi sic non huc usque clamasti, in posterum sic clamare & orare disce potius corde quam ore, ut exaudiatur deprecatio tua: quod ut facere noueris cum in hoc negotio, tum in tuis aliqua tibi opus est consideratione & meditatione, in qua exardescit diuinus ignis.

Vnde clamor cordis procedit, in hoc ergo negotio propone ob oculos mentis tuae Ecclesias prophanatas & dirutas, Deum blasphemari, sanctos irrideri, Ecclesiam & eius vicarium contemni, sanguinem sanctorum fundi, fideles ibi commorantes sacris carere, in summo discrimine versari, & omnibus his pensatis clama, & dic cum Esther 14. Memento Domine, et ostende te nobis in tempore tribulationis nostrae, ne tradas Domine sceptrum tuum iis qui non sunt, ne claudas ora laudantium te.

Esther. 14.

Secundo etiam iustis valde est considerandum, an eorum orationibus, ut in caelum euolauerint, defuerint duo illa preclara adiumenta, quae a sanctis dicta sunt alas orationis, scilicet ieiunium, & eleemosyna, quibus illa in Deum facile uolat, de quibus Raphael ad Tobiam c. 12. Bona est oratio cum ieiunio, et eleemosyna magis quam thesauros auri recondere. Orationem sancti sagittam dixerunt, quae in Deum, ut in scopum tendit, sed sicut sagitta

Tob. 12:

A sagitta indiget duabus illis alulis, ita oratio, eleemosyna & ieiunio: sagitta Ionatae nunquam est reuersa retrorsum, uis oratio tua retrorsum non eat, comitata sit eleemosyna, & ieiunio, audi quid super hac re in simili causa Dominus orantibus responderit. Isa. 58. conqueruntur ibi filij Israel: Quare ieiunauimus, et non aspexisti, humiliauimus animas nostras, et nescisti? Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra, et omnes debitorum uestros repetitis, ut audiatur in excelsis clamor uester, nolite ieiunare, sicut usque in hanc diem, dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, frange esurienti panem tuum, et ego nauosque induc in domum tuam, cum uideris nudum operi eum, tunc inuocabis, et Dominus exaudiet, clamabis et dicit: Ecce adsum. Simi-

2. Reg. 17

Isai. 58.

B lem querimoniam, ac illi nos habemus, uideamus an simile nobis Dominus respondere possit, multa orasti, sed num afflatus es ieiunio, & similibus? Num eleemosynas dedisti? Quid Deo in numis dedisti? Nihil: caruit alis sagitta tua. Sic Iud. 4. Clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, et humiliare animas suas ieiunio. Et Dan. 9. Posui faciem meam ad Dominum, rogare et deprecari in ieiunio sacco et cinere. Et hanc crede esse dispositionem orationis, quam Spiritus sanctus petit Eccl. 18. Ante orationem prepara animam tuam, et noli esse quasi homo qui tentat Deum. Preparatur enim homo eleemosyna, & ieiunio, ut a Deo obtineat quae petit, notat Chrysostr. & Cyprius ideo pauperes solitos ante Ecclesiae ianuas stare, ut qui eam intrat oraturus, prius disponatur eleemosyna, ut dicere possit Deo, dedi in nomine tuo petenti, da tu mihi. Matth. 17. Matth. 9. dicitur de daemoniaco lunatico, quem curare non potuerunt Apostoli, ad quos Christus, hoc genus daemoniorum pessimorum, scilicet non sola oratione eiicitur, sed & ieiunio opus est, de eleemosyna non dixit, quia omnia reliquerant, cum ergo peteremus a Deo daemonium pessimum ab Anglia pelli, non hic demon, imo innumeri demones pelluntur oratione sola, sed oratione, ieiunio, & eleemosyna.

Iudith. 4.

Dan. 9.

Eccl. 18.

Chrysostr.

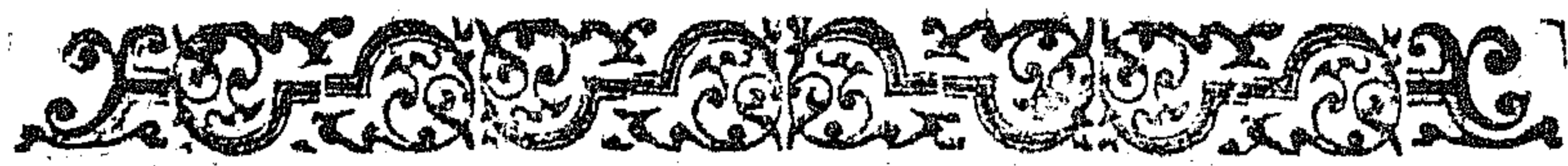
Cyprius.

Matth. 9.

17.

(.?)

C O N-

CONCIO II.

Habita cum nostri redirent a bello contra hæreticos Anglos, re omnino infecta post multas orationes.

THEMA.

Nunc autem repulisti, & confudisti nos, & non egredieris Deus in virtutibus nostris. Psal. 43.

2. Par. 25

ROPHETA Quidam ait ad Amasiã Regem Iuda. 2. Paral. 25. Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Dominus ab hostibus, Dei quippe est adiuuare, & in fugam conuertere. Deum optimũ maximum humanarum rerum curam, & prouidentiam habere non diuina fides solum, sed & humana ratio rectè instituta docet. Iob. 5. Nihil in terra sine causa fit, & de humo non egreditur dolor, id est non à terra, sed à cælo mundi moderatio pendet. Isa. 45. Ego Dominus formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum, ego Dominus faciens omnia hæc.

Iob. 5.

Isai. 45.

Dan. 4.

Luc. 12.

Prover. 11

Vnde Dan. 4. Nabuchdonosor, qui imperij sui gloriam nõ Deo, sed sibi tribuebat, eiicitur ex regno vt bestia, donec agnouit Dei esse regnum, quod dat cui ille voluerit. Sicut ergo omnia terrena à cælis, & eorum influentis gubernantur, sic omnia humana à Deo, sic Lucæ 12. Non est uis paser in obliuione coram Deo, & capilli capitis uestri numerati sunt omnes. Si paser non cadit, nec folium mouetur sine Deo, quæ res humana ab eo non pendet? Qui ergo res suas agit oblitus Dei, suaq; innixus diligentia iustissimo Dei damnatur iudicio, & à Deo derelinquitur, ne quid vnquam eius respondeat optatis. Ideò Sapiens: Qui confidit in diuitiis suis corruet, & Psal.

A Et Psal. Non saluatur rex per multam uirtutem, & gigas non saluabitur in multitudine uirtutis suæ. Et ecce oculi Domini super metuentes eum, & in his qui sperant super misericordia eius. Si ergo à Deo vt à primo fonte nobis expectanda sunt omnia, illum in omnibus te primũ adire oportet, illum precari, ab eo petere, vt uias tuas dirigat, Psal. Reuela Domino uiam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Plus proficit, cui diuinum est adiutoriũ etiam si dormiat, quàm qui ante lucem surgit: ideò uanum est uobis ante lucem surgere. B. Gregor. in Dialog. narrat de Sancto Gregor. Etulo sæpè in omni periculo hæc uerba vsurpante, ego Deum habeo, quo liberabatur ab omni periculo.

Sed res maximas humanas, & maximè bellorũ uictorias, regnorum mutationes à Deo gubernari, nec Gẽtilium quidem ignorantissimi negauere. Plutarchus referens Euripidis sententiam dicentis, Deum magna curare, & parua relinquere, ille ait, ego uerò fortunæ nihil arbitror permittendum, & addit, uitari inuidiam posse, si benefacta referas in Deum nõ in fortunam, quod consilium Sitho Atheniensium dux sequutus est, qui eum laudantibus Atheniẽsibus, quod Cotim Regem interemisset, & alia præclara gefisset. Respondit: Diis habenda est gratia, quibus autoribus hoc præclare gestũ est, nam ipse nihil aliud, quàm manum & operam commodauit. Ex quo sequitur, vt quamuis in omnibus rebus ad Deum nobis confugiendum sit, dicendumq;: Leuauit oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi. Et oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Maximè tamen in maximis, in bellorum discriminibus, regnorum mutationibus, & similibus, quia hæc à Deo sunt expectanda, quod etiã gentes agnouerunt: & ideò ante bella tot sacrificia, & uictimas immolabant. Sed hoc præclara legatione ostendit Deus populo suo. Exod. 19. Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filiis Israël, uos uidistis quæ fecerim Agyptiis, quomodo portauerim uos super alas aquilarum, & assumpserim mihi, si ergo audieritis uocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculiũ de cunctis populis, & uos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Sed quid est regnum sacerdotale, & gens sancta. Sed quid est regnum sacerdotale? Ostendit differentiam regni sui ab aliis regnis, alia enim regna, quæ

verum.

verum Deum non habent, ad quem adiutorem accedant cū
 rant se suis viribus conseruare, & augere, sed vos qui verum
 Deum colitis, & agnoscitis ab eo cuncta pendere, eritis regnū
 sacerdotale, cum munus sacerdotis sit orare, significat Domi-
 nus eorum remedium in omnibus esse orationem, ostendens
 ea fusa regnum eorum cōsistere securum ab hostibus, & etiā
 augendum: ideo notat Origenes dictum esse, populus hic,
 quasi bos depascet populos: quia sicut bos ore, ita illi oratione
 depascunt nationes omnes, & quæ sine oratione fiunt,
 non proficiunt, sic Iosue 9. dicitur: *Permisit Dominus Iosue, &
 populum omnem decipi, quia os Domini non interrogauerunt.* qui-
 bus Isa. 30. *Vae filij desertores, ut faceretis consilium, & non ex-
 me, & ordiremini terram, & non per spiritū meū, ut adderetis pec-
 catum super peccatum, qui ambulatis, ut descendatis in Ægyptum,
 & os meum non interrogastis sperantes auxilium in fortitudine
 Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti, & erit uobis
 fortitudo Pharaonis in confussionem, & fiducia umbræ Ægypti in
 ignominiam.* Hanc in eum fiduciam sapissimè & seuerissi-
 mè Deus petit, à populo suo, qui per omnes Prophetas eos
 accusat, qui eius ope neglecta totos se ad humana auxilia con-
 tulerunt: ideo quod tā acriter tulit eum regē petiuit à Samue-
 le, vt signis cælestibus se iratum ostenderet, & diceret, non
 te sed me abiecerant ne regnem super eos: quid hoc Domi-
 ne, an non sub tutela tua erunt cum per reges administrantur,
 ac erant cum per iudices? Ita planè, sed multo magis sub diui-
 næ prouidentie arbitrio sub ducibus, quos Deus eligebat, quā
 sub regibus, qui non diuina electione, sed propagatione crea-
 bantur, erant, ideo se repulsum dicit, quia more gentium non
 fide & spe, sed armis, & humana prudentia rēpublicam tutio-
 rem putabant futuram, vt ipsi dixerunt Samueli, nequaquā rex
 enim erit super nos, & erimus nos, quā sicut omnes gentes, &
 iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit
 bella nostra: ecce similes esse volunt gētibus, & humanis cōfi-
 liis magis, quā Dei nutu rēpublicam seruare. Ideo & terra
 quā eis tradit non est sicut terra Ægypti, in qua in hortorum
 morem aquæ ducuntur irriguæ, vt dicitur in Deut. sed de cæ-
 lo expectat pluias, vt à terra ipsi discerent à Deo expectare
 bona

Origen.

Numc. 22.

Iosue 9.

Isa. 30.

Deute. 11.

A bona omnia. Qui ergo omnia sua voluerit prosperè euenire,
 & in bello victoriā reportare, dicat quod Moyſes Dño: *Situ* Exod. 33.
nō precedas nos, non educas nos de loco isto. Consule ergo diuinā
 voluntatē, accede ad Deum per orationē, pete à Deo, vt pre-
 cedat te, & ipse faciet: quo precedente, cū sit Deus magnus &
 terribilis, ipse consumet coram te omnes nationes.
 * Sed in his omnibus obiicies, ecce bellū, in quo ineundo pri-
 mū consultus est Deus, & eius voluntas, causa ipsius, & seruo-
 rū eius, causa vniuersalis Ecclesie, & fidelium, qui in Anglia ver-
 santur. Secundū ad Deū omnes accessimus tanta, & tā ardētī
 oratione, qualis non legitur in historiis vniquā missa, vbi ergo
 infallibilis orationis exauditio? Vbi eius omnipotentia? *Cum* Rom. 8.
B *spiritus postulet pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Et ipse spi-
 ritus ideo dicitur paraclitus, id est aduocatus, quia pro nobis
 in omnibus orat, & ipse etiam Christus dicitur aduocatus no-
 ster, quia etiā interpellat pro nobis, est ille hominū procura-
 tor, & quemadmodum petitionem clientis is qui partes eius
 agit dat iudici, ita orationem nostram Christus presentat Pa-
 tri, quod ante faciebant Angeli solum, vt dicit Raphael ad
 Tobiam: *Cum orabas, ego obtuli orationem tuam Domino: modò* Tob. 12.
faciūt Angeli offerētes incensum illud, quod dicitur Apo. 8. *Apo. 8.*
Orationes sanctorum sunt. Et ipse Christus aduocatus noster,
 quid ergo tanto aduocato negari poterit, de quo Paul. *Exau-* Heb. 5.
ditus est pro sua reuerentia. Vbi illud: *si duo ex uobis consenserint* Matth. 18.
C *super terram de omni re, quam petierint, fiet illis à Patre meo.* Ecce
 duo, & millia milliū in hac oratione consensere: cur non sicut
 orauimus factum est? Videntur confusi pedes euangelizan-
 tium pacē, annuntiantium bona, diximus pax, & ecce nō est
 pax, promissimus bona, & ecce turbatio. Respondimus su-
 periore concione dilata est victoria non negata. Sed inquiris
 propter quid dilata? Aliqua dicta sunt, vt huic satisfiat que-
 stioni, sed adiiciamus alia. Quorū primū sit, vt cum data fue-
 rit victoria Deo adscribatur non potentie nostræ: vidimus
 nos in omnibus superiores inimicis, rē confectam putauimus
 fidētes viribus nostris, si victoria parta esset, quid diceret hu-
 mana, & maxime Hispana superbia. *Manus nostra excelsa, &* Deut. 32.
non Dominus fecit hæc omnia: Quomodo poterant resistere
 Angli

Cōc. II. Cū nostri redirēt ab Anglicō

A Angli tantæ potentia, hæc diceremus saltem corde, & forsan ore, hoc autem non expedit nobis, imò expediens est, dicamus: *Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorū non saluauit eos, sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio uultus tui, quoniam cōplacuiſti in eis: tu es rex meus & Deus meus, qui mandas salutes Iacob, in te inimicos nostros uētilabimus cornu, vt hoc dicamus, vt parta victoria hæc confiteamur ne in robore nostra bella consistere putemus, quod magis nobis expediebat quàm victoria, quid præstitit Deus? Distulit victoriã, quæ nobis non esset proficua, donec hoc agnosceremus, dabit hoc agnito: ostendit nobis hoc factò, nos nō sufficere, ne cum factum sit nobis adscribatur victoria. Gloriæ suæ amantissimus Deus, sic bellorum ipsius victorias concessit, vt ipsi gloria tribuatur non nobis. Hac ratione potentissimam illam Tyrum subuertit, de qua sub nauis typo loquitur Ezech. 27. *eiq; accidisse ait, quod classi accidit nostræ. Ventus, ait, Auster contriuit te, & in corde maris duritiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nauæ tui, & gubernatores tui, qui tenebant supellestem tuam, & populo tuo præerant, uiri quoq; bellatores tui, qui erant in te cum uniuersa multitudine tua, quæ in medio tui, cadent in corde maris, in die ruinæ tuæ. Ideò ad Gedeonem ait: Multus est populus (Iud. 7.) tecum, nec tradetur Madian in manus eius, ne gloriatur contra me Israël, & dicat meis uiribus liberatus sum, & unica admonitione reuersi sunt uiginti duo millia, & tantum decem millia remanserunt: dixitq; Dominus ad Gedeon, adhuc multus est populus, in trecentis uiris, qui lamberint aquas, liberabo uos, & tradam Madian, & hos trecentos dicit Iosephus maxime timidos, qui ausi nō fuerūt flexis poplitibus bibere. Vt quid hæc? vt nomini Dei adscribatur victoria. Holophernē per militis manum potuit trucidare, sed in manu foeminæ id factum est. Erit enim hoc memoriale nominis tui, ait Iudith, cū manus foeminæ deiecerit eum. Et hac usus est Paul. ratione, vt ostenderet, quàm rectè Dominus per ignobilia, contemptibilia, & ea quæ non sunt deiecerit mūdi altitudinem, & idola destruxerit. Vt non gloriatur (inquit) omnis caro. Et ideò Isai. *Iugum enim oneris eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian, id est, sicut per Gedeonem in paucis, vt alius nō glorie-***

Psal. 43.

Ezech. 27.

Iudi. 7.

Iudith. 9.

1. Cor. 1.

Isa. 9.

bello infeliciter gesto. 105

A non gloriatur de victoria quàm tu. Expedi hoc maxime nobis Deo gloriam dare, sic Ioab ad Dauid, *Cumq; iam tradenda esset urbs: (2. Reg. 12. uocat Dauid regem, ut nomini eius 2. Reg. 12 ad scribatur uictoria, non mihi.*

B Qua in re mirum nobis proponitur exēplum Iudi. 20. Iud. 20. cum enim in Benjamin grande commissum esset piaculū, vt illud de medio tollerent, conuenit multitudo filiorum Israël in Masphat ad Dominum. 400000. pugnatorum, & consulerunt Dominum, quis erit dux noster, respondit Dominus Iudas, accepto à Deo duce pugnant, & vincuntur, & 22000. pereunt. Iterum filij Israël numero, & fortitudine confidentes aciem direxerunt, ita tamen vt prius ascenderent, & flierent coram Domino vsq; ad noctē, consuleruntq; eum & dixerunt, debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Benjamin? quibus ille ait, ascendi te ad eos, & inite certamen, & adhuc vincuntur occisis 18000. postea fleuerunt corā Domino, & humiliati sunt, & tunc in eorum manus traditus est Bēiamin omninò delendus. Res quidem miranda, multò magis quam nostra, vincuntur qui causam Dei agunt, cum a deo essent numero superiores, & Dei iussu pugnant, quia numero & uirtute sua confidunt, impletumque est in eis quod initio concionis diximus: *Si putas in robore exercitus bella consistere, &c.* An nostri ad pugnam processere numero, & uirtute confidentes? forsan sic fuit, uincique meruerunt, nisi orationes obtulissent, Sed demus non sic eos processisse, uoluit Dominus uictoriam non dare, donec illi & nos confiteamur, non *Psal. 93. in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me. Donec dicamus tua est Domine potentia, tuum est regnum, & quod Iudas Machabæus. 1. Machab. 3. Quoniam non in multitudine exercitus uictoria belli, sed de celo fortitudo est. Interea uero quæ maxime Deus ita uult facere, vt ipsi tribuatur, illa sunt, quæ post longam concedit orationem, & merito, vt ab eo uideamus accepta, à quo petimus, sic uictoriam Holofernis, quam longa oratio præcessit sibi uolens adscribi per foeminam illam perfecit: sic uictoriã Senacherib post orationem longam per Angelum. Hinc etiam singuli no-*

Cōc. II. Cū nostri redirent ab Anglia.

stra considerātes aduertamus, multa nobis parata esse certamina contra inimicos nostros, cuius prælij corona, si legitime pugnamus, non est corruptibilis sed æterna. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant nos autem incorruptam, ut ait Paulus: quod si in certaminibus, in quibus caro pugnat contra carnem, in quibus vires ac industria hominum tantum iuuant, sui confidentia omnia destruit, dico obsecro quī ille vincet qui in spirituali certamine sibi fidit? si victoria belli temporalis Deo adscribenda est, illi que eius reseruāda gloria, quomodo non multo magis spiritualis? Memoria prodidit Greg. in dialog. de Isaac monacho, cui dona maxima Deus concesserat, sed defectu non carebat immoderati risus, & Gregor. ait. solet Deus electis suis victoriam dare potentiorum inimicorum, & peccatorum grauium, non tamen defectus leuis, ut maxima quæ in eis bona posuit per humilitatem custodiat, videntes enim se minima vincere non posse, agnoscunt victorias maiores à Dei gratia esse, non à suis viribus. Sic cū filij Israël Chananæos & maiores inimicos superasset Iehusum vilem non superauit, ut in eo quem non vicerat videret, quem vicerat non in se ipso vicisse sed in Deo, superasti tu vicia magna, vis nosse quod Deo debes habere gratias, qui dedit tibi victoriam per Iesum Christum, attende, non potes vincere minima quæque, murmurationem leuem, vanas cogitationes, iram & impatientiam in minimis: qui minima non potes, quomodo maxima potuisses, nisi Deo vincente per te? Ad omne ergo impetum inimici primum humilia te, custodiens paruulos, dicens: Humiliatus sum & liberauit me, agnosce ex te nihil esse, victoriam à Deo tibi per Christum prouenturam & per eius gratiam, quo agnito Deus pugnabit pro te: alioqui si ignoras te, egredere & abi, si non nosti infirmitatem tuam non aderit tibi medicus de cælo. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, dic ei: Absconde me in abscondito faciei tue, apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium meum.

Gregor.

Psal. 114.

Cant. 1.

1. Pet. 5.

Psal. 34.

Secundum hodie dicendum vt obiectioni propositæ satis

bello infæliciter gesto.

A satis fiat est illud Psal. iudicia Domini uera, iustificata in semetipsa, at iudicium hoc abissus multa, vt videar mihi non immerito pronunciare beatum, qui non fuerit scandalizatus in eo. Recordemur supernorum iudiciorum quæ à seculo sunt, si fortè sit consolatio, nam Psal. ait. Memor fui iudiciorum tuorum à seculo Domine & consolatus sum. Rem dicam ignotam nemini, nunc nemini notam, nempe sic se habent mortalium corda, quod scimus cum necesse non est, in necessitate nescimus. Eductus Moyses Israël de Ægypto meliorem eis pollicitus est terram, num quando ipso aliter sequeretur populus solam sapiens terram? eduxit, sed non induxit in promissa, & Deo iubente hæc præstitit, & sermonem eius confirmante. Sequentibus signis, promiseramus victoriam, sicut promissit Moyses terram, ille Dei iusu, nos eiusdem imperio; aliquid defuit illis, vt promissa non assequerentur, aliquid defuit nobis, ne obtineremus: quæ sint hæc, nouit Dominus, satisque nobis esse debet, hanc diuinam esse voluntatem, cui omnino subici debemus, sicut enim diuinæ predestinationis non est alia causa quam diuina voluntas. Quia sic placitum fuit ante te, ita multa sunt diuinæ prouidentie opera a deo occulta, vt alia eorum ratio reddi non possit, quam diuinum beneplacitum.

C In iudicio verò vniuersali omnium horum rationem reddet, vt dicit Gregor. 29. moral. capit. tertio, & Augustinus. 20. de ciuitate capit. secundo, & tunc implebitur illud Psal. Latentur celi, & exultet terra, quoniam iudicabis populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Tunc ostendet quare legem dedit Hæbræis, derelictis gentibus, Euangelium gentibus, derelictis Hæbræis: cur elegit Dauid, & non fratres: dereliquit Iudam, & assumpsit latronem, incolumes seruat hæreticos, affligit pios, nec in illum vsque diem plenè hæc intelligentur à nobis, inde Psaltes. Quam bonus Israël, &c. mei autem pene moti sunt pedes. Exitimabam, ut cognoscerem hoc, labor est ante me, id est, vidi me non posse hæc penetrare, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum, in iudicio, scilicet, quo

O 2 hac

Psa. 18.

Bernard. ad

Eugenium.

Psa. 118.

Greg.

Aug.

Psal. 66.

Psal. 72.

Conc. II. Cū nostri redirent ab Anglia

Pro. 16. hæc assequemur, interim verò vir prudens diuinam magni faciat prouidentiam, & dicat: *Iustus es Domine & rectum iudicium tuum, & pondus & statera iudicia Domini.* Et quemadmodum infirmus qui curatur à peritissimo medico, licet dubitet, an rectè curetur, sed euentus conueniens & ualutudo sequens ostendit medici peritiam, sic in fine mundi nobis innotescet, qua arte à Deo nobis remedium adhibitum sit, & omnis res nostra comparebit interim satis nobis fit nosse Deum medicum prouidentissimum hæc ordinare in bonum nostrum. Sunt enim multa diuina arcana quæ humana ratio pertingere nō potest, de quibus scriptum est: *Plurima super sensum hominum ostensa sunt tibi.* Loquitur Angelus ad Esdras lib. 4. cap. 4. qui hæc diuina in scrutablem scrutari conabatur, mons cogitauit bellum indicere mari, eiusq; locum sibi usurpare, ut esset alius mōs, ubi modo est mare, similiter mare dixit volo montis locū occupare, & neutrum factum est, quia mare ab arena detentum est, & mons se mouere non potuit, quis amplius errauit?

Eccles. 3. Respondit Esdras uterque, utriusque enim à Deo signatus est locus, quem præterire non poterunt, bene, inquit Angelus, tu iudicasti, quare non iudicasti tibi metipsum? quemadmodum enim terra siluæ data est & mare fluctibus, sic qui super terram habitant, quæ sunt super terram solummodò intelligere possunt, & qui sunt super cælos, quæ sunt super altitudinem cælorum. Cū enim in diuina prouidentia quædam sint omnino arcana, quæ solus Deus nouit, ea nos licet conemur pertingere nō ualemus. Et cum ea uiderimus humiliemus animas nostras, & in multis operibus eius non simus curiosi, sed quæ præcipit nobis Deus illa cogitemus semper. Huiusmodi est quod præ manibus habemus negotium, cuius ratio apud Deum abscondita est, qui nouit quare diu patiat hæreticos, & peruersam mulierem regnare, hoc autem certum sit, quia cito ueniet iudicium eius sicut Babylonicæ meretricis, & proicietur in profundum. Nec uero hoc factum aduersus promissa Dei est, quibus orationum exauditionem promisit,

bello infœliciter gesto. 107

A misit, sed propter quid modo distulerit, ipse nouit, & manifestabit nobis suo tempore.

Ex quo tibi colligendum est, multa tibi in uita futura, quorum ordinem ac rationem ignorabis omnino, & quæ non in bonum ordinata tuum uideantur, sed in malum, cū tamen tibi Deus promiserit optima, nec de tati patris manu alia speranda fore credas, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū. Satis hoc tibi fit è manu diuina ad te uenire, ut nihil credas tibi obfuturum, licet modo rationem ignores, & hoc est cor filiorum, quod à nobis Deus tenere exigit & merito, cum non possimus uocare patrem super terram, unus est enim pater uester qui in cælis est, hoc cor filij ostēdit naturalis Dei filius Petro dicens: *Calicem quem dedit mihi pater non uis, ut bibam illum?* Sicut enim si infirmanti filio pater

B ter medicus potionem daret, quam ille sumere recusaret, ne forte eā pater ueneno miscuisset, cōquereretur pater, filiumque ingratisimum diceret, cum qui de amantissimo patre tale quid suspicatus sit, multò iustius indignabitur nobis Deus, quibus plusquam paterna ostendit viscera, si calicem, quem nobis dat, ueneno putemus infectum, & illum bibere recusamus, satis fit tibi, hoc à Deo præscribi, si ergo infirmitate grauaris cuius causam non nosti, si penuria, si infamia, vel quopiam alio, cuius ignoras causam, & tibi uidetur aliter tecum agendum, uel si tentatione, ariditate & similibus, dic, fiat uoluntas tua, sicut Domino placuit sic factum est: *sit nomē Domini benedictum, calix in manu Domini est, ille me potat eo, mihi erit præclarus, calix meus incubians quam præclarus est.*

C Tertium in hac re adhuc adiciendum est illud: *Ego Dominus, qui eduxi te de Hircanorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam, & postea ait de filiis eius, generatione quarta reuertetur huc, necdū enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus. Promittitur terra illa Abraham & semini eius, sed quia tollenda prius Amorrhæis, differtur promissio, donec eorum compleantur iniquitates, quibus id mereantur. Sic etiam. 1. Reg. 15. 1. Reg. 15 dicit Dominus ad Saul: recensui quæcunque fecit*

Conc. II. Cū nostri redirent ab Anglia

Israēli, quomodo restitit ei in uia, quando ascendebat de Aegypto, A nunc ergo uade, & percutite Amalech, & demolire uniuersa eius. Sic tollenda ab impiis hæreticis Anglia est, sed necdum completæ erant iniquitates eorum, nunc recensuit Deus peccatorum numerum, sed ipsum non uidit completum, oratio exaudita est & cum numerus peccatorum completus fuerit, vota nostra complebuntur.

Sciendum ergo est tum bonis, tum malis hoc esse commune, ut finat Deus eos crescere, & ad maturum peruenire prius quam mittat, & falce metat. Sicut enim in naturalibus, non colligis continuo ortum pomum, aut triticum, sed crescere finis usque ad debitum rei statum, & tunc ea colligis. Ita Deus ab æterno decreuit, neminem, siue malum, siue bonum, amplius expectare quam ut ad talem tandem statum perueniat, & quousque illuc peruertum sit, neutrum colligit,

Matt. 13. sic ait Matthæ 3. de tritico & zizania, *Sinite utraq; crescere usque ad messem, & tunc dicamessoribus meis, colligite ea.* Et ideo dixit nondum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum, & in his omnibus apud Deum certus est numerus, de quo dixit: *recensui quacunq; fecit Amalech.* Sicut ergo super aquam aliquando ponitur viceus vacuus, qui natat super aquam, sed hæc & illac se vertens aquam bibit, & cum aqua plenus fuerit, descendit in profundum quasi lapis, ita impio contingit, modo impletus non est aqua peccatorum, sed abominabilis & inutilis homo, qui bibit iniquitatem quasi aquam, implebitur cito, & in puncto ad inferna descendet, de qua impletione loquitur Christus Matthæ 23. *Et uos implete mensuram patrum uestrorum.* Et Iob 20. *Utina impleatur uenter eius, ut immitat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellus sui.*

Simile.

Iob. 20.

Matt. 23.

Iob. 20.

Amos. 1.

Chrysof.

& Amos. 1. *Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertit illum, ternarius est numerus in scriptura significans multitudinem, ut dicit Chrysof. hom. 47. in Matt. super illud tria sata farina, quia ternarius est primus numerus multitudinis quo aliqui multi dicuntur, unde cum super tres addit quatuor, significat peccata Damasci super multa esse, ut iam non sit locus vindictæ differendæ.*

Ex

bello infœliciter gesto. 101

A Ex quo collige, cauendum tibi, ne sis in peccatis nimius, ut super tria scelera dicaris addidisse, tunc enim vindicta non differetur, ideo monet Ecclesiast. 3. *Non adicias peccatum super peccatum, subito enim ueniet ira Dei, & in tempore vindictæ disperdet te, nec uero in omnibus tantam Deus expectat peccatorum plenitudinem, ut contra eos proferat sententiam, unde Psa. 57. Priusquam intelligerent spinæ uestre rhamnum, sicut uiuentes sic in ira absorbet eos, id est, priusquam spinæ pertingerent ad hoc ut essent rhamnum absorberentur, hoc differt spina à rhamnò, quod spina est tenerior, rhamnò uero spinosa arbor iam durissimus referta spinis, quæ dicitur (Cambron) multi ergo peccatores antequam proueniant ad rhamnò, ante maximam plenitudinem peccatorum, ante quam opere expleant cogitationes suas, antequam iustis fiant intolerabiles succiduntur. Alios uero peccatores expectat Deus, donec perueniant ad rhamnum, ut maximis & innumeris sint pleni peccatis. Quod maxime Deus expectare solet in regnorum euerfionem, ut patet cum ad mundi interitum provocatus est. Videns quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis humani intenta esset ad malum omni tempore. Patet etiam in eo quod de Damasco dicitur Amos. 1. *Cum iam super tria exercuisset peccata, patet in euerfione Hierosolymorum, & in omnibus euerfis regnis de quibus Propheta uaticinantur post innumera peccata fuisse destructa, quod idem historiis multis comprobatur. Cum ergo modo regni euerfio tractetur, expectat Deus ut spinæ rhamnò sint, ut ad summum fastigium peccata perueniant, quod cum fuerit impletum, regni euerfio erit sine dubio, secundum illud Tobie ult. Scio enim quod iniquitas finem dabit ei, scilicet Ninie civitati, tale est enim peccati venenum ut finem det bibenti sine dubio licet aliquando differatur.**

B

C

Sed dices vellem ego continuo videre ultionem peccatorum, nec ad momentum differri, bilioli sumus & angusti naribus, Deus uero dicitur misericors, & laterum narium & longarum, non tam cito irascitur ac homo: pronus Deus natura sua ad miserendum cito miseretur, cumque pronus

Conc. II. Cū nostri redirēt ab Anglia

Psa. 10.

non sit ad iram, nec hoc ei pronum sit, illam differt in longum. Nec mirum, videt enim atrocitatem penarum inferni, & merito nō continuo in illum locū homines detru- dit, quod pulchrè Psal. ostendit, dicens: *Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras, ut tradas eos in manus tuas*, id est, antequam tradas in tuas manus homines, quod est extremo supplicio perdere, vides laborem & dolorem, qui eos manet, ideo manus contines, ne irascaris, sicut qui no- uit, si irascitur, nimium castigare filium, se continet, ne ni- mium castiget eum. Si ergo ut in Ecclesia, ut quis excom- municetur eras absolendus, tot prius monitiones fiunt, quid mirum sēpe Deum monere & expectare peccato- res ante æternam excommunicationem? Sic cum Deus iratus aliquando castigare vellet, inducitur in scriptura se

Ose. 11.

ipsum continens, quia videt atrocitatem pœnæ, sic Ose. 11. *Quomodo dabo te Ephraim? protegam te. Israël? Quomodo dabo te? sicut Adamam ponam te, ut Seboim? (id est,) ut Sodomam & Gomorrhā, quæ sitæ erant in campis Adamæ & Seboim) conuersum est in me cor meum, pariter conturbata est pœnitudo mea, non faciam fauorem iræ meæ, verba sunt omnia volentis punire, ac se detinentis pro- pter pœnæ atrocitatem. Nunc ergo monuit Deus Ang- los, iam visso tanto armorum apparatu, si forte resipisce- rent, quod si non fecerint, ultio aderit diuina continuo.*

Dionys.

Hinc etiam discere iras tuas temperare, quibus velles ali- quos peccatores continuo perire, nec a Deo eis concedi inducias tantas. Huic rei aptum est exemplum quod re- fert Beatus Dionysius, in epistola ad Demophilum de Episcopo petente damnationem peccatoris, cui Chri- stus apparet dicens, iterum paratus sum pro eo crucifigi: qui ignoras inferni pœnas, cito sentētia tua eō detru- des homines, at Deus non sic. Vide Dei misericordiam

Ionæ. 4.

propositam in exemplum nostrum dicentem ad Ionam, cap. ultimo. *Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte pe- ruit, & ego non parcā Niniæ ciuitati magnæ, in qua sunt plus quam centum uiginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram*

bello infœliciter gesto. 109

A dexteram & sinistram suam, & iumenta multa? Iratus erat Io- nas quod Deus Niniæ non funditus deleuisset, sed exem- plo hederæ, de qua ipse doluerat vehementer, docet, quam Deo doleat perire regnum, vellemus nos obrui continuo Angliam, sed Deo dolet, quoniam ipse fecit eos, illique cordi non esse non possunt. Cito verò venit Niniæ sub- uersio, quoniam iterum peccata commisit, citò & Angliæ nisi pœnitentiam egerit, sed hac expectatione causam suam Deus iustissimam ostendet, ut omnis iniquitas op- pilet os suum, nihilque habeat quo Deum causari possit.

B Quartum adhuc adiciendum, omnis oratio similis ei, quæ facta est, exauditur, eique concedendum est quod petit, sed aliquando melius exauditur quam petat, qui orat, oranti ut decet semper Deus annuit, sed aliquando nō cōcedit quod petitū est, concedit verò aliud multo me- lius, quod non est, non exaudiri orationem, sed bis exau- diri, petis numum argenteum in elemosynam, concedi- tur tibi numus aureus, non potes dicere, auditus non sum, imò bis auditus es; ter Dominum rogat Paul. ut auferre- tur ab eo stimulus carnis, non auditur, imò plusquam au- ditur, quia ei conceditur gratia & profectus spiritualis, quæ multo meliora sunt, ideo audit. *Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur.* Petimus aliquando quæ verè non conueniunt nobis, exaudit Deus conuenientia præstans, multa interdum optamus, quæ si darentur es- sent in nostram perniciem, ideo monet Ecclesiastes. 5. *Eccles. 5.*

C Ne temere quid loquaris coram Deo, & sanè turpe esset Chri- stianis ab Ethnicis in hoc superari, nam de Lacedemoniis memoriæ prodidit Plato, solere eos orantes petere, pul- chra & bona sibi dari, nec plura illos precari, quenquam audiuisse, petit puer gladium aut ignem, dat mater pa- nem, an non audit? audit planè melius dās ei. Orauimus, sine dābio, nobis dabitur, quod petiuimus, vel aliud me- lius, quid sit hoc nouit ille, qui scit, quæ nobis conue- niunt, nos enim quid oremus sicut oportet nescimus, quia quæ maxime nobis expediunt ignoramus, verè cogita- tiones mortalium timendæ, & incertæ prouidentia no- stræ,

de bello infoeliciter gesto.

Gregor.

Astra, ideo pete à Deo quæ optima tibi futura sunt: infirma tui sumus peccato, hoc vero infirmatium proprium est, ut ea respuant, quæ sibi profutura sunt, illa petant, quæ illatura damnum, sic Gregor. Expetit homo foelicitatem temporalem, quæ sibi venenum est, respuit tribulationem quasi pharmacum. Sicut ergo est via, quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad interitum, ita sunt multa quæ optamus tanquam nobis conuenientissima, quæ tamen non sunt, sed nobis exitum allatura, contra sicut est via quæ videtur homini praua, & nouissima eius ducunt ad vitam, sic multa nobis apparent contraria, viæ quæ obstacula, quæ verè vita sunt nobis, quis autem nouit quæ homini conueniant, nisi ille quem latet nihil, ab eo ergo pete ut vias tuas dirigat, ut tibi pulchra & optima donet, donabit verò si gratiam & gloriam dederit, &c.

Quintum à nobis in hac re à nobis attendendum est. Peccata plura in nobis esse, in quæ Deus vlciscitur bello infoeliciter gesto. Quando Gothi Vandali, & alij Barbari Imperium Romanum infestauerunt, & Hispanias, Gallias, ac Italiam occupauerunt, & Africam etiam, miratus orbis est de tanto supplicio. Et sanctus Saluanus episcopus Masiliensis de hac re libros edidit octo, in quibus rationes reddit. Sed libro tertio ait, in causa fuisse peccata fidelium, Inter quæ peccata numerat, obliuionem Dei magnam, tepidam Ecclesiasticorum vitam, rapinas, ac iniustas oppressiones potentium in minores, iniustos mercatorum contractus, auaritiam diuitum, violenta, ac tyrannica iudicia iudicum, crudelitatem militum. Et in libro quarto alia peccata enumerat eiusdem mali causas, inter quæ dicit esse effrenatam libidinem nobilium, plura grauamina, ac tributa onerosa pauperibus imposita, à diuitibus ablata, plurima iuramenta, iniustitiam, ac violentiam exigentium tributa, qui pauperes excoriant nullo resistente prædicatoribus veritatem dicere audentibus, dissolutio in comædijs plurima, de qua toto libro sexto agit. Videamus ergo, an hæc peccata in nobis sint, quod si fuerint,

Saluanus.

In Natiuitate Principis maximi. 110

A fuerint, nullam Dei vltionem admiremur, sed ea corrigamus, & Deus propitius nobis erit, &c.

CONCIO.

In Natiuitate Principis maximi, cum pro eius ortu desiderato Deo gratiæ referuntur.

THEMA.

Fleuitq; Ezechias fletu magno. Isai. 38.

BICET Diuina prouidentia vniuersa curet, quæ in mundo sunt, sed singulari prouidentia hominem curat, potiori quæ cætera animalia, adeo ut Paulus dixerit: Num de bobus cura est Deo? Est certè, sed quia homines potius respicit, ideo quasi incuriam dicit, quam de bobus habet. Simili ratione inter homines singulari prouidentia reges, ac principes gubernat, & hac ratione sapiens ait: Sicut diuisiones aquarum, sic cor regis in manu Domini, quocumque uoluerit uertet illud.

CIn manu esse dicitur Domini, quia sicut id, quod manu portas, & præ oculis semper habes, magis curas, ita singulari ratione cor regis Deus gubernat.

Id verò, quod de Deo diximus, de Maria accipiendum etiã est, omnes homines curat ut mater. Sed præcipue regem quem tanquam primogenitum habet, & qui filij sui vices gerit in terris, sic enim sapientia ait: Per mare reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Vnde si vniuersa bona ad nos veniunt oratione Mariæ. Maxime credendum est

1. Cor. 9.

Prove. 21.

Prove. 8.

In Natiuitate

est ipſius interuentu donatum nobis principem natum, ei **A**
ergo gratias referamus, & ſimul gratiã, vt nobis obtineat,
Ecclef. 2 2. oremus, vt hodie aliquid vtile dicamus.

*Si muſica in luſtu importuna narratio, an non importunæ la-
chrymæ erūt Ezechia in maximo gaudio noſtro propter
principē natū? Sed ſi bene cōſiderētur lachrymæ Ezechia
multū propoſito noſtro cōueniūt, quia ſicut extrema gaudij
Prou. 2 4. luſtus occupat. Ita extrema huius fletus Ezechia gaudium
occupauit, vita ſcilicet ei à Deo cōceſſa, & filius princeps,
quo carebat, qui ei in regnum ſuccederet: ſed quomodo
rex iuſtus, & perfectus mortis nuntio audito fleuit fletu
magno? Reſpondet Hieronymus in ea Eſaiæ verba. Fleuit
autem fletu magno propter promiſſionem Domini ad
Dauid, quam videbat in ſua morte periturã. Eo enim tem-
pore Ezechias filios non habebat, nam poſt mortem eius
Manaſſes, cum duodecim eſſet annorum regnare coepit in
Iudæa. Ex quo perſpicuum eſt, poſt tertium annū conceſ-
ſæ vitæ Manaſſem eſſe generatum. Ergo iſte omnis eſt
fletus, quod desperabat Chriſtum de ſuo ſemine nati-
tūrum. Promiſſerat Deus Dauidi, ædificaturum ſe ei domū
fidelem, nec defuturum de ſemine eius filium, qui ſederet
ſuper thronū Iſraël vſq; ad Chriſtum. De hac verò re gra-
tias multas Deo egerat Dauid. Audi promiſſa Dei per Na-
than. Cum cōpleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis,
ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, & firmabo regnum eius. Et fidelis erit
domus tua, & regnum tuum vſq; in æternum ante faciē meã, & thro-
nuſ tuus erit firmus iugiter. Audi nunc gratiarum actionem. **C***

*Ingreſſus eſt autem rex Dauid, & ſedit coram Dño, & di-
xit. Quis ego ſum Dñe Deus, & quæ domus mea, quia adduxiſti
me huc vſq; ſed & hoc parum uſum eſt in conſpectu tuo Dñe Deus
niſi loqueris etiã de domo ſervitui in longinquo, iſta eſt enim lex
Adam E omne Deus. Quid ergo altero poterit adhuc Dauid, ut
loquatur ad te? Sed iſſe coram Domino Dauid dicitur, vt
gratias agerat, quoniam longa oratione orauit, qui ſum-
mum ſibi concedi beneficium vidit, dum ei poſteritas pro-
miſſa fuit, & inter poſteros Chriſtus natiurus. Ait
verò, iſta eſt lex Adam, id eſt; hæc naturã hominis,
hoc*

Principis maximi.

III

A hoc ei innatum deſiderium vt domus eius, ac poſteritas in
æternum daret, ſic enim fit, vt licet homo moriatur, quaſi
non moriatur filio relicto. Vnde Sapiens ait. *Mortuus eſt* *Ecclef. 30.*
*Pater eius, & quaſi non eſt mortuus, ſimilem enim reliquit ſi bi poſt
ſe. Summo ergo gaudio perſuſus Dauid fuit, cum ei poſte-
ritas promittitur. Summa verò triſtitia Ezechias, quia vi-
debat ſine filiis ſe decedere, & ideò promiſſionem Dau-
di factam perire in ſe ſe. Ex quibus colligitur, dolendum
maximè, ſi poſteritas regibus non fit, gaudendum verò
præcipuo gaudio, cum ſoboles regia ſuſcipitur.*

In hoc ergo communi totiꝝ regni gaudio aliqua nobis
tractanda ſunt, quæ ad illud pertinent. Primum de homi-
nis deſiderio, quo regem vehementer deſiderat. Secundum,
B cur Deus iratus eſt, cum ab eo primus Rex poſtulatꝝ eſt.
Tertium, quomodo tandem Deus illum conceſſerit, volue-
ritq; ſucceſſione ac propagatione regnum conſeruari, vt
filij regum reges eſſent, non verò electione. Quartum, quo
pacto fieri poterit, vt Princeps natus optimus Rex ſit, reg-
noq; perutilis: & demum de gratiis Deo referendis pro-
pter principem nobis natum.

De primo. Innatum hominibus deſiderium habēdi re-
gem oſtendunt vniuerſæ ferè mundi nationes, quibus om-
nibus placuit reges habere, à quibus gubernarentur. Sed
in hac re expendendum eſt ſummum regis deſideriũ, quo
filij Iſraël exarſerunt, cum Samuēli dixerunt: *Conſtitue* *1. Reg. 8.*
*nobis regem, ut iudicet nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes. Con-
ſuluit ſuper hac re Samuel Dominum, & diſplicuit ſermo
ſic in oculis eius, dixitq; ſe abiectum eſſe ab eis, dixit dein-
de leges regni duriffimas, ac tyrannidem, quã reges exer-
cere debebant, auferentes ab eis prædia, filios, & filias. Et
licet Samuel hæc omnia populo propoſuerit, tãta regis cu-
piditate tenebantur, vt arceri non potuerint, ſed dixerint.
Nequaquam, Rex enim erit ſuper nos, & erimus nos quoque. ſicut *1. Reg. 8:*
*omnes gentes, & iudicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, &
pugnabit bella noſtra pro nobis. Nec à propoſito diſceſſerunt,
etiã cum vidiffent tonitrua, pluuiam, & cæli commotio-
nem, qua ſe morituros putauerunt, cum ſcirent ea omnia
euenire**

uenire propter peccatum, quod admiserunt rege petito. **A**
 Mirum profecto hominum desiderium, à quo arceri non
 potuerunt Samuëlis verbis, Domini increpatione, duris
 regni legibus, & Dei manifesta in eos ira. Sed quæ tanti de-
 siderij causa est? Certè hâc vnam nunc dicam ex D. Tho-
 ma. 1. p. q. 103. art. 3. Qui probat regimen per vnum esse
 excellentius ex Aristot. qui 1. 2. lib. Metaphysicæ ait. En-
 tia nolunt disponi malè, nec bonum pluralitatis principa-
 tum, vnus ergo princeps, & ratione cõfirmat, quia finis gu-
 bernationis est pax, & vnitas: vnitatis verò causa per se
 est vnũ, plures enim multa vnire nequeunt, nisi ipsi vnian-
 tur. Illud autem, quod est per se vnum, potest esse conue-
 nientius causa vnitatis, quàm multi vniti, vnde multitudo **B**
 melius gubernatur per vnũ, quàm per plures. Hoc verò ho-
 minũ cordibus innatũ dicimus, quia cũ vnus sit Deus, na-
 tura nos ducit, vt ab vno regamur rege, sicut ab vno Deo.
 Sed cum hæc ita se habeant, mirum illud est, quod secun-
 do loco diximus exponendum, quò diratus Dominus sit,
 & se repulsum dicit, quia regem petit Israël, ait enim. Non
 te, sed me abiecerunt, ne regnem super eos. Et postea Samuel ait.
 Videbitis, quia grande malum feceritis in conspectu Domini peten-
 tes super vos regem. Gregorius in primum Regum lib. 4. ca.
 1. ait, Valdè difficilè respondetur, si quaritur, cur omnipo-
 tens Deus, & abiectum se in regis petitione conqueratur,
 & tamen id, quod petebatur, fieri decernat. Rursumque si **C**
 dignitas regia ordinanda fuerat, cur velut indignata Dei
 maiestate fuèrit permessa. Et a solùm apparet ratio, qua Do-
 minus se abiectum dicat à petentibus regem, quòd ea sin-
 gulari prouidentia eò vsq; vsus fuerat Deus cum Israël, vt
 ipse eis elegerit iudices, misit ad hoc Angelis de celo, qui
 eos ab inimicis tuebantur, atq; adeò à Deo in gubernatio-
 ne pendebant. Ipsi verò noluerunt ita à Dei prouiden-
 tia pendere, sed regem habere, cuius filij, & successores re-
 gnam obtinerent, nec illis expectandus esset dux de celo
 allatus, qui eos iudicaret, & pro eis pugnaret. Propter
 hæc ergo infirmam spem Dñs abiectum se dicit ab eis. Sed
 num Domine, cum sub rege fuerit Israël, nonne sub tua tu-
 tela,

D. Tho.

Arist.

1. Reg. 8.

Gregor.

A tela, & prouidentia erit: Ita planè, sed multò magis sub di-
 uinæ prouidentia arbitrio erant, cum eo humano subsidio
 carebant, & à Deo iudicè expectabant, quàm cũ illud ha-
 bebant, eiq; initebantur, quia more gentiũ, nò fide, & spe,
 sed armis, & humana prouidentia re publicam tutiorè pu-
 tabant futuram. Quo factò admonemur, potius fidei inni-
 ti, quàm rationi humanæ. Homo quidè animal rationale est,
 & ratione, ac experientia sola duci vellet, & hinc fit, vt spei
 in Deũ parum innitatur, & fidei, quæ supra rationem est:
 Cũ tamè fidelis legi Dei, & spe in Deum inniti debet, etiã
 si ratio nò inueniat viã, qua ei remediũ venire possit. Quia
 vt Sapiens ait. Homo sensatis credit legi, & lex illi fidelis. Audis **Eccles. 33.**
B legem Dei tibi dicentem: *querite primum regnum Dei, & in-*
stitiã eius, & hæc omnia adiicientur vobis, nò potes ratione tua **Matth. 6.**
 assequi, qua via tibi Deus necessaria prestabit, crede tamen
 legi, & lex tibi erit fidelis, & pascet te Deo. Ait tibi lex. *In-*
uoca me in die tribulationis eruam te, & honorificabis me, nescis,
 qua via id Deo facere possit, & ideò ad peccata accedis, vt
 libereris? crede legi Dei, & illa fideliter pmissis stabit. Vis
 fidei huius, quæ supra rationem est, exèpla videre? Audi. Abra-
 ham patriã reliquit, nesciens, quo iret, vt Paul. ait. Moyses **Heb. 11.**
 non veretur animositate regis, rudis pastor cũ esset, & im-
 peditæ linguæ, populũ Dei liberare non dubitauit, & aquã
 de petra produxit. Sic ergo cum tibi dicitur, ne sollicitus sis
 in crastinũ, quoniã Deo est cura de te, exigitur à te, vt etiã
 reclamante ratione speres, certior factus Dei verbo, quàm si
C numismata in techa haberes, hæc virtus propria fidelium
 est, in aliis enim virtutibus multum commune nobiscum
 habet philosophi. In hoc verò ab eis differimus, q̃ illi nu-
 dâ ratione sequuntur, nos verò potissimũ fidei ductũ. Hæc
 fiducia in ipso seuèrissimè, & sapissimè Deus petebat, qui
 per Prophetas eos accusat, qui eius ope neglecta, totos se
 ad humana præsidia cõferebant. Eam verò præcipuè à no-
 bis exigit Christus Dominus, quem Paulus vocat: *authorẽ* **Heb. 12.**
fidei, & consummatorem. Qui ergo Dei populus infirmus in
 hac fide more gentium regibus voluit inhaerere, se dereli-
 ctum ab eis Dominus dicit.

Deinde

Glossa.

Exod. 19.

Deinde peccauerunt regem postulantes, ait Glossa in A
 eum locum, quia Deus voluit solus haberi, ac dici rex Is-
 rael, & Dominus, idē Exod. 19. ait, *mea est omnis terra, &*
nos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Vnde iudi-
 ces mittebat, qui solum proreges eius erant, ipse vero im-
 mediatē eorum Dominus, ac rex esse voluit, & tanquam
 rex leges dedit, etiam forenses, nec id iudicibus permisit,
 sicut nec rex proregibus suis. Nunc ergo regem petentes,
 me abiecerunt, ait Dominus, *ne regnem super eos.* Quia vo-
 lebant regem Dominum absolutum, qui eos iudicaret, le-
 ges ferret, & praelia ageret, quæ ei liberent, & tributa exi-
 geret. Hæc vero vniuersa Deus efficiebat prius, eo enim
 consulto praelia committebantur, ipse leges ferebat, iudi-
 ces eligebat, tributa exigebat. Qua in re hi monentur, qui B
 singularem curam, & beneficia in se experti sunt, ad Deū
 in omnibus accedere, singularis enim Dei in eos prouiden-
 tia monet, vt singulari fide ipsi inhæreant. Peccauerunt
 etiam, ingrati enim Samuelem erant, à quo plurima benefi-
 cia receperant, quorum obliti eum penitus reiciebant. In-
 gritudo vero Deo odibilis est, & hominibus, si enim Sa-
 muele defuncto regem postulassent, nulli irrogarent iniu-
 riam, at eo viuente ipsi erant ingrati. Peccauerunt etiam,
 quia postquam audierunt à Samuele loquente Dei nomi-
 ne, non ipsis expedire, quod petebant, Deo; non place-
 re, nihilominus aiunt. *Nequaquam, sed rex erit super nos.* His
 de causis peccauerunt Israelitæ regem postulantes: Sed
 quia regimen regale absolute melius est, ipse Dominus C
 secundum regem elegit priusquam à populo peteretur, &
 eum vnxit in regem, Dauid scilicet, cui vt diximus pro-
 misit, filios eius in æternum regnuros, voluitque Deus,
 vt successione filiorum regia potestas cōseruaretur. Cuius
 rei duplex est ratio. Prior, quia si electione res agenda es-
 set, innumera essent dissensiones in republica. Altera ve-
 ro, quia filij regum in genitam habent nobilitatem, animi
 magnitudinem, & cætera, quæ reges decent. Filios enim
 nobiliam nobiles ducimus, & filios regum reges, nec eos
 credimus à patribus degeneraturos. Hoc vero quia ter-
 tium

A tiū est ex his, quæ initio proposuimus, latius à nobis expli-
 candum est.

Nobilitas magno in pretio ab omnibus habetur, & multa
 præcipua in republica nobilibus seruata sunt. Hos verò nobi-
 les dicimus, qui ab illustribus parentibus nati sunt. Sed absq;
 vlla ratione hic honos eis deferri videtur, quid enim filio pro-
 dest parentis fortitudo, si ipse minus fortis sit? Sicut si ego cæ-
 cus essem, aut literarum inscius, nihil mihi prodesset, quod pa-
 ter meus magna fuit scientia præditus, vel optimis oculis, ita
 omnino in nobilitate videtur philosophandum, quid enim
 infirmo, ac timido filio præstet auorum fortitudo? Nihilomi-
 nus tamen nobilitatem in magno pretio inundus habet, quid
 ergo nos dicemus? Certè id mihi videtur dicendum, quod no-
 bilitas, & illius pretium in præsumptione, ac coniectura fun-
 damentum habet. Quia enim parentes filios educare solent,
 ac imbuere suis moribus, & fortis curat, vt filius fortis sit, & sic
 in reliquis. Ideò cum nouimus aliquem à fortibus parētibus
 progenitum, speramus, ac coniectamur, eum fortiter facturū.
 Huc etiam accedit naturalis inclinatio, qua parentes imitari
 filij curant. Atq; adeò cum filium videmus à fortibus, & illu-
 stribus viris genitum, credimus eum curaturum fortia aggre-
 di, & in fortibus actibus à parentibus credimus eum educa-
 tum: vis hanc de nobilibus coniecturam bonam inspicere? at-
 tende illud 1. Machab. 7. cum Alchimus dolo capere vellet
 Israël, Scribæ dixerunt: *Homo sacerdos de semine Aaron uenit,*
non decipiet nos. Nobilitas ergo in coniectura, & præsumptio-
 ne fundatur.

C Hinc sequitur, in nullo habendum pretio, nec nobile in cō-
 sendum eum, quem manifestè videmus turpiter agere, ac vi-
 lè esse moribus, licet illustrissimos habeat progenitores, quia
 omnis coniectura, & præsumptio cessat, cum rei euidencia ad
 est, si ergo hæc ostendit, hunc timidum, & pusillum animo
 esse, coniectura omnis cessat: & ideò hic nobilis dicendus nō
 est. Si nunc duos homines videas, quorum alter filius sit for-
 tissimi viri, alter verò filius hominis infimi, priusquam vtrius-
 que virtus oculis conspiciatur, putabimus, filium fortis for-
 tius acturum, at si re ipsa oppositum apparet, ille nobilis cen-
 sendus

1. Mach. 7.

P seadus

In Natiuitate

Osee 9.

Psal. 72.

Ioan. 8.

Ioan. 10.

Isai. 50.

sendus est, qui fortiter agit, & ille ignobilis putandus, qui vilia gerit. Hinc fit, vt coram Deo, & in eius iudicio nulla nobilitatis ratio habeatur, quia Deus non coniecturis iudicat, sed re ipsa conspecta: & ideo coniectura omnis coram eo cessat, & nobilitas, quæ in ea fundatur. Hinc etiam fit, vt vana sit eorū gloria, ac gloriatio, qui nihil agentes, solum de parentum magalib⁹ gloriātur. De quibus Propheta ait. *Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu.* Ephraim abūdans interpretatur, & à Ioseph descendebat, qui etiam à Iacob ante Manassem constitutus fuit quasi primogenitus, rectè nobiles mundi huius significat: de quibus Psal. *Ecce ipsi potētes, & abūdantes in seculo obtinuerūt diuitias.* Hic verò quasi auis auolasse dicitur, licet enim omnis peccator à Deo recedat, sed hic quasi auis recedit, quia in alta volat, se magnū ducit, alios vero despicit, & absolute de se pronūtiat nobilis, ego melior sum illo: & ita vulgus hominū loqui solet, ille melior est illo, sed hoc vulgi est, nec enim absolute meliorem dicere deberent, sed meliorem genere, ac origine, simpliciter enim ille melior est dicendus, qui virtute præstat: quia ergo nobiles superbè sapere solēt, rectè dicuntur quasi aues auolasse. Addit Propheta: *Omnis gloria eorū à partu.* & quia de hac re nobiles gloriātur, quòd ab optimis parētibus sint geniti. Cū verò hæc est omnis eorū gloria, vana profectò gloriatio est, si enim nihil habeant propriū, vnde gloriari possint, nulla redditur eorū gloriatio. Sic gloriabātur Iudæi patrē se habere Abraham, ad quos Christus ait: *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Et de se ipso, cū dixisset se filiū Dei, ait: *Si nō facio opera Patris mei, nolite mihi credere.* Si credendus Dei filius non est, nisi faciat Dei opera, nec credendus filius nobilis est, nisi opera præstet optima. Ideò nobiles audiant Isaiā dicentē: *Attendite ad petrā, unde excisi estis, & ad cauernam laci, de qua præcisi estis. Attēdite ad Abraham patrē uestrum, & ad Sarā, quæ peperit vos.* Si ergo patres pios, nobiles, fortes, & reipublicæ amatores, ac pauperū defensores habuistis: similis illis vos præstate, quòd si id nō feceritis, nulla vobis gloria relinquitur. Quòd si inde omni viro nobili ea coniectura, ac iuris præsumptio est, quòd paternas, ac auitas virtutes hereditabit, præcipue in filiis regū id cre-

A

B

C

Principis maximi.

A id credendū est, tum quia maiora habent in parētibus virtutū exēpla, quæ imitentur, tū etiam, quia maiori cura educantur, vt regiū animum à pueritia imbuant. De se Salomō testatur: *In inuolumentis nutritus sum, & curis magnis,* & licet illæ curæ aliò referri possint, nostro tamē proposito accommodari valēt, maxima enim cura filij regū educantur, vt omni ornetur virtute, præcipue in Hispania: in qua de hac re leges statutæ sunt, quæ habētur initio legū, quæ partitarū dicuntur. Et ideo si de viris nobilibus, & eorū filiis bona credimus, ac speramus: multò magis de principe nato nobis speranda sunt, qui tātō habens progenitores, quorum virtutes imitetur, credendus est non futurus degener ab eis, & qui maxima cura enutriendus cum sit, virtutis viam ingressurum speramus.

B Sed quia nihil in hac re nobis certi esse potest, sed coniecturis, vt diximus: Sæpè enim filij nobiliū degenerare solēt: ideo vt principis nostri natale foelix, faustumq; sit, vt de illo bona maxima nobis sperare possimus, & coniectura certiori id assequi, quæ potior sit his, quas diximus, curanda nobis, & vniuerso regno est morū correctio, & virtutis studium. Si enim hæc in nobis fuerint, optimus princeps noster erit, si verò deperditis moribus regnum maculetur, principem errare, ac perverti facile erit, & illud Deus in regni supplicium patietur. Tritum philosophis esse solet prouerbium, causæ sunt sibi inuicem causæ: & ita in hac re agi solet, optimus enim rex optimos ciues facit, & optimi ciues optimum regem. De qua re multa ex diuina Scriptura petere possumus, sed aliqua seligamus. Ex quibus illud primum sit, quod 2. Regum 24. habetur. *Et addidit furor Domini irasci contra Israël, commouitq; Dauid in eis dicentem ad Iob: Vade numera Israël & Iudā.* Vbi Glossa sic ait. Ex hoc autem ostenditur, quòd propter maliciam populi permittit aliquando Dominus bonum principem errare. Vnde dicit Gregor. exponens locū istum. Secundū merita subditorū disponuntur acta regentiū. Vnde sæpè fit, vt pro culpa gregis delinquatur boni vita pastoris. Dauid enim Deo teste laudatus, secretorum Dei cōsciū, timore repētine elationis elatus, populū numerādo peccauit, & populus poenā suscepit, quia secundū merita plebiū disponuntur

Sap. 7.

2. Reg. 24

Gloss.

Gregor.

corda rectorum. Iustus verò iudex peccantis vitium ex ipso-
rum animaduersione corripuit, quorum causa peccauit. Sed
quia propria voluntate superbiens, à culpa alienus non fuit,
vindictam etiam ipse suscepit, ira enim, quæ corporaliter po-
pulum perculit, ipsum quoq; dolore prostrauit. Ita enim vin-
cta sunt merita rectorum, & plebium, vt sæpè ex culpa pasto-
rum deterior fiat vita plebium, & ex merito plebium mute-
tur vita pastorū. Hæc Gregorius. Peccauerat Israël, sed quo
peccato non manifestè Scriptura ostēdit. Nicolaus de Lyrā
ait. Peccatum illud fuisse seditionis, ac rebellionis contra Da-
uid, sequendo Seba, qui seditionem mouerat, vt dicitur capi-
te 20. Et Seba solus fuerat hac causa punitus, nunc verò po-
pulus fuit puniendus pestilentia in eum immissa. Et ideò fu-
ror Domini iratus est in Israël, & commouit Dauid, vt popu-
lum numeraret. Si verò dicas, quomodo Deus commouit
Dauid, vt populum numeraret, quod peccatum fuit. Respon-
detur. Si Deo id tribuatur, permissiue accipiendum. Diabolo
verò tribuitur etiam, quem per furorem Domini intelligen-
dum quidam volunt, vt Abulensis in eum locum. Sicut etiam
Asur dicitur ab Isaia. *Virga furoris Dei.* Et ideò cum hæc eadē
historia in libro Paralipomenon narratur, ait: *Consurrexit au-
tem Satan contra Israël.* Permissus verò à Deo est Dauid cade-
re, vt populus puniretur, quia ille sua sanctitate Dei supplicium
tenebat. Sicut verò propter populi peccatum permissus est
Dauid peccare: ita etiam propter Israël's peccatum permis-
sus est Moyses, & Aaron peccare ad aquas contradictionis.
Vnde Moyses populo dixit: *iratusq; est Dominus mihi propter
uos, nec exaudivit me,* quia vt Gregorius dixit. Secundum me-
rita plebium disponuntur corda rectorum. Hæc Abulensis
vbi suprā.

Hinc etiam fit, vt non solum vnum peccatum regis Deus
permittat propter populi peccata, sed plura, ita vt dicat Iob:
Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.
Et populo peccanti per Oseam Dominus dicit: *Vbi est rex
tuus? maximè nunc saluet te in omnibus urbibus tuis, & iudices tui,
de quibus dixisti, da mihi regem, & principes.* Dabo tibi regem in
furore meo, & auferam in indignatione mea, quasi dicat. Postula-
stis.

Lyrā.

2. Reg. 20.

Abulensis.

Isa. 10.

1. Par. 21.

Deut. 3.

Iob 34.

Osee 13.

A stis à me regē, cum petere non debuistis: & ego dedi eum in
furore meo, v. l. dabo, id est, dixi me daturum, sed regē talem,
qui te non liberet, quem concessi indignatus tibi, saluet ergo te
nūc rex tuus: si ego rex essem, saluarē te, sed nūc saluet te rex,
quē voluisti tibi. Hinc Gregor. 25. Moral. c. 20. ait. Nihilus,
qui talē rectorē patitur, eum, quem patitur, accuset quia ni-
mirum sui fuit meriti, peruersi rectoris subiacere ditioni. Cul-
pam ergo proprij magis accuset operis, quā iniustitiam gu-
bernantis, scriptum namq; est. *Dabo tibi reges in furore meo.* In
furore etenim rex datur, quando malis peior præesse decer-
nitur. Talis quippe pastor tunc datur, cum talis populus re-
gendus suscipitur, qui pariter æterna pœnā dāmentur.

B Contra vero iustitia populi optimum à Deo regem impe-
trat, quia enim populus diligitur à Deo, plurima ei bona Deo
concedit, inter quæ non minimū censendum est, sed præci-
puum rex optimus. Hinc Regina Sabba Salomonem admi-
rata ait: *Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, & po-
suit te super thronum Israël, eò quòd dilexerit Dominus Israël in
sempiternū, & cōstituit te regem, ut faceres iudicium, & iustitiam.*
Rectè Regina Sabea ait, quia Dñs dilexit Israël, ideò regem
sapientem, ac iustum ei dedit. Sic etiam cū filij Israël oppressi
clamabant ad Dñm, & ad eum conuertebantur, suscitabat eis
Deus saluatorem, qui iustus, & fortis erat, vt Iudicum tradit
historia. *Suscitauit nobis Dñs nunc principem, qui regnet su-
per nos, si praui fuerimus, dabit nobis regē in furore suo, qui
nos perdat. Si verò ad Deum conuersi fuerimus, dabit regem
in benignitate sua, qui Saluator noster dicatur.* En quomodo
causæ sibi inuicem causæ sint: nos enim iusti regē iustum faci-
mus, & ille iustus optima gubernatione bonos nos efficit:
hic enim finis gubernationis est, bonos facere gubernatos. Bo-
na innumera sunt, quæ ex optimis principibus, ac gubernato-
ribus reipublicæ veniunt: & ideò pro eis, ac eorum foelici sta-
tu orandus Primùm Deus est. Ideò Paulus ait. *Obsecro igitur
primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gra-
tiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus,
qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam, & tranquillam uitam
agamus in omni pietate, & castitate.* Hoc enim bonum, & acceptū

C per nos, si prauis fuerimus, dabit nobis regē in furore suo, qui
nos perdat. Si verò ad Deum conuersi fuerimus, dabit regem
in benignitate sua, qui Saluator noster dicatur. En quomodo
causæ sibi inuicem causæ sint: nos enim iusti regē iustum faci-
mus, & ille iustus optima gubernatione bonos nos efficit:
hic enim finis gubernationis est, bonos facere gubernatos. Bo-
na innumera sunt, quæ ex optimis principibus, ac gubernato-
ribus reipublicæ veniunt: & ideò pro eis, ac eorum foelici sta-
tu orandus Primùm Deus est. Ideò Paulus ait. *Obsecro igitur
primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gra-
tiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus,
qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam, & tranquillam uitam
agamus in omni pietate, & castitate.* Hoc enim bonum, & acceptū

Gregor.

3. Reg. 10

1. Tim. 2.

In Natiuitate Principis maximī.

D. Tho. est coram Salvatore nostro Deo. In quæ verba D. Tho. ait, obsecratio est assignatio causæ, qua à Deo contendimus beneficium assequi, scilicet, miseratio diuina, merita Christi, & Sanctorum. Sic Daniel obsecrabat, dicens: *Non in iustificationibus nostris prosternimus preces antè faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.* Et sic obsecratio est attestatio per sacra. Oratio verò est meditatio, qua ascendimus in Deum. Postulatio verò est petitio eorum, quæ desideramus: vltimò omnium ponitur gratiarum actio pro beneficiis acceptis, sicut etiam ad **Theff. ult.** **Philipp. 4.** **Theffalo.** ait. *In omnibus gratias agite.* Et ad Philippes. *In omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione petitiones uestre innotescant apud Deum.* Dicit verò Paulus primum pro omnibus hominibus orandum, quia charitas omnibus vult bonum. Sed singulariter pro regibus. Ideò **Baruc 1.** ait. *Orate pro uita Nabuchodonosor Regis Babylonie, & pro uita Balchasar filii eius.* Et Paulus ait. *Omnia anima potestates sublimioribus subdita sit.* **Rom. 13.** Et Petrus. *Subiecti estote omni humane creature propter Deum, siue Regi, quasi præcellenti, siue ducibus, tanquam ab eo missis.* Subiecti verò oportet, quòd impendant dominis de suis officiis. Et nostram hinc vtilitatem pendere ostendit Paulus dicens: **Hiere. 29.** *Vt quietam, & tranquillam vitam agamus.* Hinc **Hiere.** *Querite pacem ciuitatis, ad quam transmigrare uos feci.* Ex pace enim regum pax nostra pendet. Orauimus ergo, & postulauimus Principem. Datus à Deo nobis est. Nunc gratias ei referamus pro munere tanto, licet enim temporale hoc donum videatur, sed multa spiritualia secum adfert. Princeps enim legitimus regni successor pacificè suscipitur ab vniuersis regnis, & Princeps, qui naturalis est Dominus, multa bona regnis curat: & Princeps deniq; Christianus fidei defensor est, & Ecclesie firmamentum: tanquam ergo de magno bono gratias Deo referamus, &c.

CON-

A

CONCIO.

In supplicatione publica pro salute Regis impetranda.

THEMA.

Domine saluum fac Regem, & exaudi nos in die, qua inuocauerimus te. Psal. 19.

B

ARGUMENTVM Huius Psalmi est precatio, seu votum pro pio Principe in graui aliquo discrimine constituto, vt Deum habeat propitium. Et ideò vniuersus hic Psalmus presenti necessitati conueniens est.

Infirmatur nunc grauiter Rex noster, nec regni dignitas, nec principatus amplitudo eum immunem reddere potest à dolore, ac infirmitate. Omnis creatura deficere potest, solus Deus nulli est defectui obnoxius, id enim est intrinsecum perfectioni infinitæ, vt deficere non possit, aut mutari. Et hinc fit, vt omnis creatura infirmari possit, infirmari enim deficere est, & infirmitas defectus quidam est. In corporalibus tunc homo infirmari dicitur, cum à naturali, & conuenienti dispositione distrahitur. Et hinc fit, vt licet creatura spiritualis in esse naturali sit incorruptibilis, atque adeò infirmari non possit, tamen in esse moris infirma esse potest. Et huius ratio manifesta est, quia cum habeat extrinsecam regulam, cui conformari debet, diuinam, scilicet, voluntatem, cum ei non inhaeret, infirmatur. Et ideò omnis peccator infirmus dicitur à Christo Domino, cum ait. *Non est opus ualentibus medicus, sed malè habentibus, qui autem sint hi malè habentes exponit, cum ait. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad penitentiam.* Et regius Psaltes, cum se

P 4

peccat-

In supplicatione publica

Psal. 6. peccatorem vidit, infirmum se dicit: *Sana me Domine, quoniam infirmus sum.* Et hos infirmos se curaturum promissit Deus per Ezechielem, cum ait. *Quod infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue, & forte custodiam.* Nec verò mirum, quòd peccatorem infirmum dicamus, in quo vniuersa deordinata sunt, humores passionum supra modum excedunt, calor contra naturam mirum in modum excreuit, concupiscentia dominante ratio iacet deorsum, & appetitus eleuatus supra modum est. Deniq; homo vniuersus malè se habet, & ideò infirmatur. Hinc Sapiens: *Est & alia infirmitas pessima, quam uidi sub sole, diuitiæ conseruatæ in malum Domini sui, pereunt enim in afflictione pessima.* Et statim subiungit: *Miserabilis prorsus infirmitas.* Sicut verò auaritia infirmitas est miserabilis, & pessima, ita de reliquis vitiis philosophandum est, quibus malè se habet anima.

In hac autem re illud nobis considerandum occurrit, quòd salus corporis minimum bonum est, sicut & cætera temporalia, ac caduca bona. Et ideò infirmitas corporis paruum malum est. Salus autem animæ summum est bonum, & illius infirmitas summum est malum, imò infinitum, quia infinito priuat bono. Deo scilicet. Temporalia sanè bona vniuersa adeò parua sunt, vt nihil habeat, qui ea possidet, & ita se gerere debet, qui cis abundat, ac si nihil haberet. Sic monet Paulus. *Hoc itaq; dico fratres, tempus breue est, reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur, præterit enim figura huius mundi.*

1. Cor. 7. Quemadmodum enim inscius puer ex tegulis, ac lapidibus conficit sibi pecunias, & in theca seruat, putatq; se diuitem, cum plurimam huiuscemodi pecuniam congregat, sed vir falsas illas diuitias contemnit, quæ nullius sunt pretij, & quibus vitæ necessaria emere non potest. Ita sanè, qui bona huius mundi congregat, non veras diuitias, sed fallaces habet, quæ nihil illi proderunt in tempus necessitatis. Hinc Sapiens: *Nón proderunt diuitiæ in die ultionis, iustitia autem liberabit à morte.* En veras diuitias, quæ à morte liberant virtutes.

pro salute Regis. 117

A tutes. Hinc fit, vt defectus temporalium omnium, etiam salutis, paruum sit malum, & nullius ferè momenti. Hinc, cum omnimodam vastitatem Iob inferri dæmon postulauit, ait ad Dominum. *Extende paululum manum tuam super Iob. 1. eum, & tange cuncta, quæ possidet.* Paululum, ait, idest, in re parua, quasi in nihilo. Si nunc cerneres principem virum à sede sua deiectum, bonis omnibus expoliatum, à capite vsque ad pedes graui vlcere percusum, & in sterquilinio constitutum, ab omnibus deniq; irrisum, diceres sanè illum miserimum, & grauissimè à Deo percusum, sed sic percussus fuit Iob: & nihilominus paululum percussam, scriptura dicit. Et ad vniuersos iustos Dominus per Isaiam ait. *Ad punctum, & Isa. 54. in modico dereliqui te.* Et Petrus ad vniuersos martyres ait. *Deus autem omnis gratiæ, qui uocauit nos in eternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos, ipse perficiet in modico derelictos.* Isaias dicit iustos, & Petrus dicit: *modicum passos.* Licet innumera sustinerint tormenta, licet vitæ profuderint, nullum ergo magnum malum, si corporale est, nulla magna miseria, si temporalis sit.

Quod ergo summum est malum, quæ infirmitas pessima: certè peccatum, quo anima malè habet. Priuatio enim à bono, quo priuat, magnitudinem sumit. Ideò mala temporalia parua diximus, quia bona, quibus priuant, parua sunt: & ideò peccatum infinitum dicimus malum, quia animam expoliat diuinis bonis, gratia, æterna vita, & deniq; Deo ipso, quod infinitum est bonum. Cum gratia ornatus eras, Deum possidebas, quia qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Merito de eo Psaltes ait: *Beatus populus cuius Dominus Deus eius,* quasi dicat, noli beatum dicere populum, qui temporalibus abundat, sed eum, qui Deum possidet, qui infinitum bonum est. Per peccatum verò lethale homo Deum amittit, quia vt Sapiens ait: *Longè ab impiis Dominus.* Et Isaias: *iniquitates uestræ diuiserunt inter uos & Deum uestrum, reliquisti Deum, reliquit ille te, recessisti ab eo, recessit ille à te, qui tibi pater erat, iam inimicus est, qui tua hereditas erat, nunc tua non est, sed hereditas tua uersa est ad extraneos, hoc ergo summum est malum, infinito bono carere.* De hac re plura alibi diximus, vide ea,

In supplicatione publica

A quæ in Dominica XV. post Pentecostem in 2. tomo nostrarum concionū habes, ubi ostēdimus ad eō esse magnum malum peccatū, vt simile malum nullum aliud sit, nec omne illud, quod diuina potentia efficere potest. Ex quibus sequitur, qua solitudine curandum est, vt à peccato liberemur. Si enim grauissimā corporis infirmitatē, aut lethale vulnus sic curas, vt statim medicū consulas, & medicamina suscipias licet aspera, an non insanus es, si infinitam animæ infirmitatē negligas? si medicinas faciles non admittas? si medicum non consulas?

Sed iam ad nostra redeamus. Nunc de salute corporis anxij sumus, dolemus regē corpore infirmari, & supplicatio publica instituta est, vt oremus: *Dñe saluum fac regem.* Si autē salus corporis minimum quid est boni, si infirmitas parum mali, vt quid tanta cura ad orationem accedimus? Sanè plura sunt in se minima, quæ aliqua ratione, aut circumstantia maxima meritò censentur, & huiusmodi est salus, ac vita Principis Christianissimi, Ecclesiæ protectoris, Fidei defensoris. Vita enim illius, in se considerata parum est bonum, at si attēdamus reipublicæ vtilitates quàm plurimas, quæ ex illa pendent, maximi momenti est. Innumera enim commoda sunt, quæ à Principe optimo procedunt, cuius modi sunt fidei propagatio, illiusq; defensio, iustitiæ ac pacis conseruatio, & ideo dolendum maximè de illius ægra valetudine, timendum de morte, orandumq; ad Deum ardentissima oratione. Audi quid perfruaile, quod Ionæ Prophetæ accidit. *Præparauit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, ut esset umbra- cula super caput eius, & protegeret eum. Et letatus est Ionas super hederam letitia magna. Et parauit Dominus uermem in crastinum, & percussit hederam, & exaruit. Et ait Dominus ad Ionam, putas ne bene irasceris tu super hederam? Et dixit, bene irascor ego usque ad mortem.* Quid obsecro, Princeps iustus, ac fidelis est, nisi hedera nos protegens, & sub cuius viuius umbræ Cui dicimus: *In umbra tua uiuimus inter gentes.* Sub umbra iuniperi securus dormit Elias, nec timet Iezabelem eum insequentem, & sub umbra regis sine timore inimicorum quiescimus. Si ergo Ionas rectè se iratum usque ad mortem dicit,

Ionæ 4.

Thren. 4.

3. Reg. 19

pro salute Regis.

118

A dicit, quia vermis corrosit hederam eum protegentem: cur nos dolore non conficiemur, videntes infirmitatem, quasi vermē hederam nostram corrodentem? Cur ad Deum non clamemus: Domine saluum fac Regem? Quid præclarus Princeps est reipublicæ, nisi lucerna illius? Nonne ergo solliciti de lucerna nostra erimus, ne extinguatur? Audi, quid hac in re dicant serui optimi Principis. Periclitatus fuit Dauid in prælio. Tunc iurauerunt viri Dauid dicentes: *Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israël.* Lucerna quidem populi fidelis Christus est, qui super Crucis candelabrum illuxit nobis. Sed & Princeps optimus lucerna est, qui iustitia, & virtute lucet toti populo, cum Regis ad exemplar totus componitur orbis. Hinc Sapiens. *Va tibi terra cuius Rex puer est, & cuius Principes mane comedunt. Beata terra, cuius Rex nobilis est, & cuius Principes uescuntur in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam.* Et idem Sapiens, cum multa documenta regibus præbuisset, demum ait: *Multitudo autem sapientum sanitas est orbis terrarum, & Rex sapiens stabilimentum populi est.*

Hinc fit, vt cum Deus diligit regnum aliquod, ei concedat optimum Regem, cum vero irascitur in populum ei tribuat Regem peruersum. Vtriusq; rei manifesta testimonia habemus in diuina Scriptura. Et primū quidem Regina Sabba manifestis verbis dixit, cum ait. *Sit Dñs Deus tuus benedictus, cui cōplacuiisti, & posuit te super thronum Israël, eō quod dilexerit Dñs Israël in sempiternum, & constituit te Regem, ut faceres iudicium, & iustitiam.* Ecce propter dilectionē Dei ad Israël cōstitutus est Rex sapiens. Et secundum manifestis verbis dixit Eliu apud Iob, cum ait. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Supplicium Dei maximum est in populū, quod Rex iniquus sit, sicut contra beneficium eximiū, quod bonus.* Hinc ante peccatum Dauidis in populi numeratione præmittit Scriptura verba ista: *Addidit furor Domini irasci contra Israël, commouitq; Dauid dicentem ad Iob, &c.* Ira enim Dei cōtra Israël fuit, quod eorum rex delinqueret, quia vt Sapiens ait. *Rex insipiens perdet populum suum.* Quot bona in reipublicam veniant propter bonum Regem, & quot

2. Reg. 21

Eccles. 10

Sap. 6.

3. Reg. 10.

Iob, 34

2. Reg. 24

Eccles. 10.

In supplicatione publica

quot mala propter iniquum principem, adeo manifestum est, ut probatione non egeat. Est ergo optimus princeps lucerna regni, & ideo vniuersum regnum curare debet, ne lucerna hæc extinguatur, quod ea animi contentione serui Dauidis curauerunt, ut iurauerint nunquam amplius in bellum egressurum, ne extingueretur lucerna Israël. Nunc autem propè extincta est lucerna nostra, curandum nobis enixè, & oratione à Deo postulandum, ne extinguatur. Dicamus ergo: Domine saluum fac regem. Salus ergo, ac vita regis nostri magni habenda, non qua parte temporalis est. Sed quia nobis vmbraculum est, ac lucerna nos dirigens, iustitiam conseruat, & in pace rempublicam tenet. Ideo Paulus monet, ut primùm pro regibus oremus, vnde ait: *Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam, & tranquillam uitam agamus in omni pietate, & castitate, hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo.* Rationem huius singularis orationis Paulus reddit, ut pax, iustitia, & castitas conseruetur. Ex his Pauli verbis vsurpauit Ecclesia, ut in Missæ diuinissimo sacrificio orationem fundat, & sacrificium offerat primùm pro summo Pontifice, Antistite, & Rege, & deinde pro omnibus fidelibus.

Est autem aliud, quod in hac regis nostri infirmitate attendamus, illud verò est, quam sit tenuis, ac exigua, & impotens humana celsitudo, ac foelicitas, quæ hominè liberare non potest ab infirmitate, & aliis miseriis corporis. Magna planè apparet dignitas regia, sed quòd nihil sit, ostèdit corporis infirmitas, & ideo regibus, ac principib' viris alia curada sunt, quæ verè sint magna. Audiamus inelytū regem de hac re philosophantē, Salomonem inquā, qui ait. *Sum quidem, & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreno illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro. Et ego natus accipere communem aërem, & in similiter factam decidi terram, & primam uocem similem omnibus emisi plorans. Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium. Vnus ergo introitus est omnibus ad uitam, & similis exitus.* Propter hoc optaui, & datus est mihi

1. Tim. 2.

Sap. 7.

pro salute Regis.

119

A mihi sensus, inuocaui, & uenit in me spiritus sapientiae, & preposui illam regnis, & sedibus, quasi dicat, licet rex videar alterius generis esse, quàm reliqui homines: sed ex eodè terreo Adamo descendo, non ex Adamo aureo. Simili modo in hunc mundum ingressus sum ac alij homines, easdem subeo infirmitates, simili modo decedam. Et hac ratione curauit, ut excederem reliquos sapientia, natura enim similis sum omnibus. Dicebant Alexandro Magno adultores, eum filium esse Iouis Amonij, sed vulnere in bello suscepto, dixit ipse, vulnus hoc ostendit, me hominem esse similem reliquis, non Dei filium. Id verò in illa mirabili statua ostendit Deus Nabuchodonosori, ia qua ipsius regnum, & monarchiam, & imperia reliqua futura in mundo descripsit, quam ut attigit paruus lapis abscissus è monte vertit in cinerem, nec id factum est graui aliquo ictu, cum à valida manu lapis iactaretur, quia sine manibus, sine impetu venit lapis ille. In figura expressa nobis est infirmitas temporalis foelicitatis, quam perdit exiguus lapis: imò & aliquando aër, aut paruus cibus. Quid nequius, quàm quòd excogitauit caro, & sanguis? Quid imbecillius, quàm quòd deicit paruus lapis, exiguusue aër. Rectè Psaltes ait. *Non saluatur rex per multam uirtutem, & gigas non saluabitur in multitudine uirtutis sue.* Rectè etiam Baruc: *Vbi sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terrā, qui in auiibus cæli ludant, qui argentum thesaurizant, & aurum. Ex terminati sunt, & ad inferos descenderunt.* Qui ergo regia dignitate, aut simili fulget, non ideo se magni ducat, quia fallax gloria illa est, caret verò veram gloriam, quam ex diuina sapientia colliget, propter quam stabilimentum populi erit, vmbraculum, & lucerna eius, propter quæ merito magni erit ducendus, sicut nunc rex noster, cuius ideo salus expetenda, & vita à Deo poscenda supplici oratione, Domine saluum fac Regem.

Sed iam ad secundam Thematis partem deueniamus, qua nobis ostenditur, qua ratione, ac via obtinere possimus regis salutem, ac vitam, ait enim. *Et exaudi nos in die, qua inuocauerimus te,* id est, ut hoc nobis concedas, oramus ad te, & orationē fundimus publicam, in qua vniuersi orant, & pluriq; orationes calos;

Dani. 2.

Psal. 32.

Baruc. 3.

In supplicatione publica

caelos penetrat. Qua in re illud primò aduertendum est, salutem præcipuè regis, & vniuersa bona à Deo verò petenda esse, ad quem accedere primum debemus. Ne si id non fiat, accidat regi, quod Ochoziæ accidisse sacra Regum historia memoriæ prodidit. *Ægrotauit ille, & ait: Ite, consulite Belzebub Deum Accaron, utrum uiuere queam de infirmitate hac. Angelus autem Domini loquutus est ad Eliam Thesbiten dicens: Surge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos, nunquid non est Deus in Israël, ut eatis ad consulendum Belzebub Deum Accaron? Quam obrem, hæc dicit Dominus, de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Sed nunc forsitan ais, quis nunc ad Belzebub accedat? Certè hi, qui in necessitate constituti, ut ab ea liberentur, peccata admittunt. Sed in hac regis salute curanda nullus id peragit, ita sanè est, sed nihilominus nosse oportet. Primum omnium ad Deum accedendum, & in eo fidendum nobis esse, potius quàm in arte medicorum, quòd si non præstiterimus, medicinæ omnes nihil proficient: sed accidet, quod Regi Afa: de quo sic scriptum est. *Ægrotauit Afa dolore pedum uehementissimo, & nec in infirmitate sua quaesitit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est, dormiuitq; cum patribus suis. Artem quidem medicorum, & eorum curam quaerendam esse, manifestè ex Scriptura diuina colligitur. Medicos enim habuit Ioseph, ut ex Genesi patet. Et Sapiens ait: Honora medicum propter necessitatem, etenim illum creauit Altissimus: à Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationem. Ab omnibus ergo honorandus medicus est, & præcipuè à regibus, à quibus donationem accipiet, sed aliud est medicum accersere, & medicamenta suscipere, & aliud in eis spem collocare, & non in Deo, primum fieri debet, non secundum. Quia ergo Afa rex in medicorum arte confisus est, nec ad Deum accessit: ideò obiit ex illa infirmitate. Cum ergo etiam lumine naturali constet, Deum primam esse causam, à qua vniuersa bona procedunt, manifestum est: ad eum primo loco accedendū pia oratione, & operibus bonis, ut ab eo obtineamus bona cuncta: *Quia omne donū perfectū desursum est, descendens à patre luminū.***

Hac

4. Reg. 1.

2. Par. 16

Gen. 50.
Eccl. 38.

Iacob. 1.

pro salute Regis.

120

A Hac humili oratione Ezechias à Deo impetrauit salutem, & quindecim vitæ annos, cū mortis sententiā ab Isaia audisset. Est enim oratio vniuersale remedium, quod nobis Deus reliquit ad vniuersa bona impetranda. De qua re plura diximus in 2. tomo nostrarum Concionum, in Dominica V. post Pascha, & in Rogationib⁹. Et in hoc tomo in cōcionibus illis, cum nostri redirent ab Anglia re infecta, ex quibus multa petere licet ad hunc locum.

Ut verò oratio nostra efficacior sit, primū multi cōuenimus in hac oratione, ac supplicatione publica, plurimū enim oratio plurimum obtinere solet. Ideò cælestis magister ait. *Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re, quamcunq; petierint, fiet illis à Patre meo, qui in caelis est, ubi enim sunt duo, uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Quibus verbis

Matth. 18.

B singularem vim impetrandi tribuit orationi multorum fidelium, licet enim quisq; fidelium orans obtineat, sed præcipuè cum plures orant simul. Cuius rei multiplex est ratio, prior fit, quoniam cum plura requirantur, ut oratio exaudiatur, & ea omnia in vno orante aliquando non sint, in pluribus facile reperiuntur, vno supplente alterius defectum. Altera autem ratio est, quàm Christus ostendit, dicens: *Vbi sunt duo, uel tres congregati in nomine meo, id est, mei causa, ibi sum in medio eorum, id est, adsum ego orantibus, & cum illis oro, & adsum orantibus ut Deus, ut eorum orationes exaudiam.* Nunc ergo in Christi nomine conuenimus plures ad orandum, in medio nostri Christus Dominus est, simul nobiscum orans, & ideò exaudietur pro sua reuerentia. Et iterum in medio nostri est, & ideò: *Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum, inuocantibus eum in ueritate, uoluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* Meritò ergo dicemus: *Exaudi nos in die, qua inuocauerimus te, ad hoc enim nunc conuenimus.* Memoriam præditum est in literis ex Orientali India scriptis à patribus Societatis Iesu, in quodam oppido relictum à quodam ex patribus hominem fuisse, qui licet recens ad fidem conuersus esset, ardebat præcipua charitate, relictus verò est in reliquorum fidelium doctrinam, ac consolationem, ut ad eum accederent dum

Psal. 144.

pater

In supplicat. publica pro salute Regis.

pater aberat. Accidit verò vt homo illa infirmitate grauat^A
animam iam ageret : conuenerunt verò in eius domum fide-
les, qui de illius dolebant discesu, quia illis nimium utilis erat,
cumq; sic contristati lugerent, quidam ex illis dixit: Inter alia,
que nobis predicata sunt, vnum est, vt cum aliqua re indigere-
rimus, eam à Deo postulemus, qui nobis illam præstabit, ea-
mus ergo in Ecclesiam, & huius vitæ à Deo postulemus, quæ
nobis necessaria est. Hoc audito omnes in Ecclesiã conuene-
runt, & fussa ad Deum oratione infirmus in integram restitu-
tus est sanitatem: ita vt in Ecclesiam veniret, & orantes offen-
deret, cum quibus orauit, ac gratias egit pro salute suscepta.
Nunc similis nobis imminet causa, & maior, ac grauior, per
necessaria enim regis vita nobis est, oremus Dominum ple-^B
nâ fide, & exaudiet nos.

Illud verò vltimo loco dicendum restat, vt nō solum ore-
mus, sed vitam in melius mutemus, & si quis in peccato iacet,
contritione nunc surgat, & confessione peccatum omnino de-
leat, sic enim facîle fiet, vt optata consequamur. Hoc verò du-
plici de causa, prior est, quòd licet peccatores aliquando Deus
exaudiat, sæpè tamen non exaudit. Vnde Sapiens ait. *Qui de-
clinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Volū-
tatem autem timentium se facit, ex deprecationem eorum exaudiet.*

Altera ratio est, quòd sæpè propter populi peccata Deus re-
gem optimum de medio tollit in populi supplicium. Si autē
peccata deleantur, Dei ira quiescet, regemq; nostrum incolu-
men nobis reddet. Sicut enim cum populum Deus puniebat ^C
propter peccatum Dauid regis, eo ad Deum conuerso, & pœ-
nitentiam agente vltio diuina quieuit, ita cum regem percu-
tit propter peccata populi, conuerso populo, & pœnitentiam
agente, rex incolumis seruabitur. Audiamus ergo monētem:

Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Ne ergo
pereamus, ne rex noster culpa nostra intereat, pœ-
nitentiam agamus, & fuis lachrimis Dei
misericordiam implore-
mus, &c.

Prou. 28.

2. Reg. 24

Luc. 13.

C O N

A

CONCIO.

In Exequiis.

THEMA.

*Hoc itaque dico fratres, tempus breue est, reliquū est,
vt qui habent uxores, tanquam non habentes sint,
& qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent,
tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam
non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tan-
quam non vtatur, præterit enim figura huius mun-
di. I. Corinth. 7.*

B

NULLVS Hominum ita inscius, & igna-
rus est, vt in omnibus erret, sicut nul-
lus ita sapiens, qui aliquando à recto non
deuiet. Vnde in primis principiis, quæ lu-
mine naturali sine discursu cognoscimus, vel experientia
tenemus, non potest esse error. Et si aliquis proteruus ea
ore neget, corde tamen negare non potest, vt ait Aristote-
les. Iustus sapiens dicitur, peccator verò stultus, non quia
in principiis hic erret, ille verò rectum sentiat, vterque
enim in principiis conuenit. Omnes dicunt, bonum sectan-
dum, malum fugiendum, beatitudinem esse quærendam,
& similia. In deductione ergo cōclusionum diuersitas est,
quia iusti rectè colligunt, ac argumentantur, tanquam sa-
pientes, peccatores verò male, & ideo stulti appellantur.
Huius rei exemplum non longè petamus, sed in eo, quod
præ manibus nobis est. Attē de principium, in quo iustus,
& peccator conueniunt, tempus breue est. Nec mirum, id
omnes concedere, quia oculis cernitur, & manifesta agno-
scitur experientia. *Quia omnes morimur, & sicut aqua dilabimur* 2. Reg. 14.

Aristo.

Q

vt,

In Exequiis.

vt Thecutis Dauidi dixit. Iusti illud dicunt. An non iustus Paulus, qui ait, *hoc itaque dico fratres tempus breue est.* Id ipsum Iacobus confitetur, cum ait. Quæ est enim vita vestra, vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Peccatores etiam, & Ethnici id fatentur. Plato dixit simile vitæ nostræ scintillæ, quæ in ictu oculi perit. Aristoteles dixit simile animali, quod iuxta Nilū oritur, quod vnica die viuit, mane oritur, vesperi fenescit, nocte moritur, & tandē omnes impij fatentur apud Sapientem: *Nati continuo desuimus esse.* Hoc ergo principium, tempus vitæ breue est, ab omnibus conceditur. Sed peccator ex hoc principio conclusionem malè colligit, & malam, & ideò stultus est. Iustus contra bene multa inde colligit, & ideò Sapiens dicitur:

Sed quid peccatores ex eò principio colligunt? Audi eos philosophantes Sapientia. 2. *Dixerunt impij, cogitantes apud se non rectè. Exiguum, & cum tædio est tē passura nostræ, & transibit uita nostra tanquam uestigiū nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ sugata est à radiis solis. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura tanquam in iuuetute celeriter, uino pretioso, & unguentis nos impleamus, & nō prættere at nos flos temporis, coronemus nos rosis, antequam marcescant, nullum pratum sit, quod non pertransiat luxuria nostra. Idem principium assumunt, idem antecedens, quod Paulus, exiguum est tempus vitæ nostræ. Sed rectè Sapiens ait, cogitare eos apud se non rectè, id est, male colligere, & argumētari. Manifestè illi colligunt, cum dicunt, venite ei go, particula enim ergo argumentantis, & conclusionem inferentis est. Quid ergo ex breuitate vitæ colligunt? certè frui voluptate, delitiis se tradere, poenitentiam nō agere, sed vel illā omninō relinquere, vel mortē indifferre. Male profecto argumentantur, vt ipsi met fatentur apud Sapientē. Ergo errauim⁹, his enim accidit, quod fontib⁹, ex quib⁹ dulcis emanat aqua, & cū hæc aqua ex illo, & alia ex alio pmanet, simul collectæ fluitant efficiunt quod in amarū veniens mare, amarū omnino redditur. Sic hi dulci vita fruuntur, coglobantur in malū, tenet tympanum, & gaudet ad sonitū organi, & in puncto ad inferna descendent. Hos repente*

Iacob. 4.

Plato.

Aristot.

Sap. 5.

Sapient. 2.

Sap. 5.

simile:

Job. 21.

In Exequiis.

122

A repente mors arripit, cū min⁹ sperabatur. Sicut diluuiū, quod primo vere venit, quādo min⁹ timebatur. Acciditq; illis, quod paseri, qui in viridi arbore cōsistēs delectatur, ac dulciter canit, & cū nihil min⁹ speraret, auceps sagittā in eū dirigit, qua interimit. An nō ita diuiti illi accidit, q dulciter sibi canēs aiebat animæ suæ. *Habes anima mea in annos plures, gaude, comede, epulare, sed attēde aucupē dicentē. Stulte hac nocte repetēt animā à te, & quæ parasti, cuius erūt?* Et licet hi dicant, in morte poenitentiam agā, reprobantur à Deo. Sicut reprobatur in lege Cygnus, quia dulciore cantum in morte differt, ita hi bona opera in horā mortis. Sed quia nunc de mortuo agendū est, qui non sic collegit, sed omnino diuersè, videamus, quid iusti ex illo eodē principio colligāt.

B Iustus ratiocinatur, arguit & colligit, tanquā sapiens. Cū Philosophus moneret nobilem virum, vt filium ad scholas mitteret, vt Philosophia operā daret, interrogauit nobilis philosophum, quam filius meus assequetur vtilitatem ex studiis Philosophia? cui Philosophus respondit: Cum fuērit in theatro, non de eo dici poterit, lapis est, qui super lapidem sedet, sed homo ratione vtens, peccator habet solum bestiarum oculos, & ideò insipiens est in spiritualibus, aut nihil, aut malè colligit. Sicut illi, ad quos Moyses ait. Vos vidistis vniuersa magnalia, & portenta, quæ fecit Dominus in Ægypto, (ecce bestiarum oculos) sed non dedit vobis Dominus oculos videntes, & cor intelligens vsque in presentē diē. Hoc vero dixit, quia ex diuinis misericordiis, & vltionibus nescierunt colligere Dei amorem, & timorē. Sapiens verò vltra hos oculos bestiarum oculos habet in corde, quibus ex vniuersis deducit doctrinā, veritates, discursus, monita salutis. Ideò mystica illa animalia Ezechielis plena erant oculis antè, & retro: quia iustus plenus est discursibus, reflexionibus, & doctrinis. Hos oculos dixit ille Philosophus à Philosophia traddi. Sed præcipuè eos gratia donat. Videamus ergo quid his oculis iustus videat, accolligat ex eò principio. Tempus breue est.

Primum ex eò iustus colligit sui cognitionē, & quòd vere nihil sit, quòd enim adeò citò trāsit, quasi nō sit reputandum

Q 2 dum

Simile.

Luc. 12.

Deut. 29.

Ezech. 1.

In Exequiis.

dum est. Similis est homo oculo, qui omnia respiciens se non respicit, nisi reflexione in speculo, ita homo cum omnia facile nouerit, se non agnoscit, nisi speculum obiciat, in quo reflecti possit. Sed quod nam erit conueniens speculū? Planè defunctus homo, in eo videre poteris, quid tu sis, & qualis futurus sis. Mirantur Babylonici statuam auream, quæ maxima videbatur, septuaginta enim cubitos altitudinis habebat, & ideò eam adorant, sed non Daniel, cui Deus ostenderat, quid illa statua esset, cum lapis paruus eam comminuit, & in cinerem redegit, ita profectò qui exteriora solum considerat, magnus sibi apparere solet, sed iustus, qui nouit se cito in cinerem vertendum, se agnoscit, & despicit. Quantumlibet flos pulcherrimus sit, si continuo exiccandus est, & vento flante cassurus, quid superbit? Sicut cum Hedera pulchra Ionæ vermis oritur, qui cito eam perdit, ita cum homine calor innascitur, qui eum cito interimit. Quidam (nescio verò an incerta historia, sed proposito nostro congruit satis) in Alexandri vita memoriæ prodiderunt, sapientem virum ad eum misisse lapidem pretiosum, & simul consilium, ne superbiret in numeris à te partis victorius, quoniam ille similis erat illi lapidi, qui ad eum mittebatur. Cum verò Alexander inquireret, quæ in re similis lapidi esset, inuentum est, eam esse illius lapidis naturam, vt positus in vna statera lance plus ponderaret, quàm quidquid in alia lance ponebatur. Sed cum parum pulueris immittebatur super lapidē, nullius ponderis reddebatur. Intellexit, ergo Alexander à sapiente sibi nūtiari, tunc quidem, dum viuebat, plus posse, ac valere, quàm vniuersi principes terræ, sed cito futurum, vt morte interemptus, & terra opertus nihil omnino esset. Id ipsum omni homini considerandum est, si appares tibi magnus, si plus esse quam reliqui sint, cogita tamē, proximam tibi mortem esse, in qua sepulchro operiendus, & nihili ducendus. An non tibi accidet, quod principibus illis, de quibus Baruch ait. *Vbi sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram? qui argentum thesaurizant, & aurum? Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt.* Ita

Daniel. 2.

Ioan. 4.

Simile.

Baruch. 3.

In Exequiis.

A Ita exterminandus tu es, nihil ergo te esse cognosce. Non sine causa auis sacrificandæ pennæ in loco cineris ponebantur Dei præcepto, vt, scilicet, nobis innuat, si Deo offerendi sumus, id nos efficere oportere, vt in morte ea omnia ponamus, quæ nos in altum eleuant sicut pennæ, si enim eo in loco ea posuerimus, intelligemus nihil esse. Quid te eleuat ô homo, quid te facit ambulare in magnis, & mirabilibus super te? Nobilitas, ingeniū, diuitiæ, honores, dignitates? pone ista in loco cineris, & videbis nihil esse. Non enim proderunt diuitiæ in die ultionis, & cum interierit, non summet omnia, nec descendet cū eo gloria eius. Nec nobilitas te saluabit, non saluatur rex per multam uirtutem, & gigas non saluabitur in multitudine uirtutis suæ. Hoc ergo est primum, quod iustus colligit ex vitæ breuitate.

B Secundò ex hac vitæ breuitate iustus colligit id, quod Paulus subinfert. *Reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint, &c. Præterit enim figura mundi huius.* Quibus verbis Iduo ostendit mala eorum, quæ nunc bona videntur. Primum quòd prætereunt, vnde licet magna bona essent, bona censenda non sunt, cū tam citò transeant. Secundum, quòd figura sunt, non verò rei veritas. Quomodo pertranseant audi à sanctissimo Iob. *Dies mei uelociore s fuerunt cursore, fugerunt, & non uiderunt bonum. Pertranferunt quasi naues poma portantes, sicut Aquila uolans ad escam.* Summam his verbis expressit velocitatem vitæ, & bonorum ipsius. An non sic pertransiit pueritia, adolescētia, ac virilis ætas? An non sic ludi, comestationes, & delitiæ? Sed non hoc solum mali in eis est, sed quòd figuræ sunt, nō vera bona, sed picta, non corpus, sed umbra. Infcius puer putat umbram aliquid esse, & manu eam tenere vult, sed apprehendit nihil. Depictas uas videt, & putat veras esse, cum eas capere vult, nihil inuenit. Ita stulto contingere Sapiens ait. *Sicut qui apprehendit uentum, & sequitur umbrā, sic qui attendit ad uisa mendacia.* Putasti ô homo ad veras diuitias extendere manum tuam, sed fallaces diuitiæ sunt, non veræ, pictæ non naturales, & ideò eis faciatus nō es. Putasti veram te obtinuisse dignitatem, verum honorem, sed

Leuit. 17.

Prou. 20.

Ps. 48.

Iob. 9.

Eccle. 34.

umbrae transitus haec omnia fuere, nihil utilitatis ex his percipisti. Quid ergo reliquum est? Certè, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint, qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Omnia temporalia nihili ducenda sunt, quia vera bona non sunt, & citò transeunt.

Tertiò ex vitæ breuitate, & mortis citò venientis memoria colligit iustus, valde expediens esse, mortem præoccupare, ac præuenire, vt onus, quod simul, & semel sublatum importabile est, diuisum in plures partes suaue sit tollere, hac enim arte facillè tolluntur grauissima onera. Vis o homo facillè mori? præueni mortem, priua te vita paulatim. Sed ais. Quomodo id faciam? Certè, si mortificaueris membra tua quæ sunt super terram. Effice vt moriantur oculi, auertens eos, ne videant vanitatem, dic cum Iob: *Pepigi factus cum oculis meis, ut nec cogitarem quidem de uirgine.* Simili ratione aures occlude iis, quæ de mundo sunt, vt sis sicut surdus non audiens. Linguam tene, ne verba inutilia loquatur. Cor, ne in ea, quæ mundi sunt, diffluat, illud à terrenis euellere cura, sic enim partem mortis sustulisti, & facillè tibi erit, quod reliquum est portare. Cum enim mors vniuersa sit à te ablatura, si tu plura abstuleris, partem mortis suscepisti, mortem præuenisti, vt tibi facilis reddatur. Finge nunc arborem sensu vigere, quæ per quinquaginta annos altas radices misit, si vno temporis momento euellenda foret, summo afficeretur dolere, & gemitibus se discruciet. Si verò radicari se non permisisset, facillè eradicaretur, & absque dolore. Cōsidera nunc hominem, qui per multos annos in terrenis fixit cor suum, & vniuersum affectum in terra collocavit, dilexit uxorem, liberos, substantiam, honorem, & ea omnia, quæ in mundo sunt, cum mors adest, euellendus in puncto est ab omnibus his, an non discrucietur doloribus? Rectè Sapiens: *O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantia sua, id est, homini, qui altas radices iecit in substantia.* An nō hic dicet cum Agag pinguisimo, *siccine separat amara mors?* Radicare o homo in terra, dilige nimium, quæ in mundo sunt, aliquando eradicandus eris, & clamabis, & præ contritione spiritus ululabis.

Iob. 31.

simile.

1. Reg. 15

A labis. Foelices hi, qui in caelo posuerunt radices suas, qui cor à terrenis abstraxerunt, facillè enim hi mortem suscipient. Cum molaris dens ab ore tuo euellendus est, si carni nimium adhæret, sine magno dolore non euellitur, si verò carni nihil adhæret, sine dolore tenui filo, vel manu extrahitur. Ita omnino anima si carni, & mūdo nō adhæsit. Foelices profectò hi, qui omnia propter Deum reliquerunt, quibus dulcis mors est, nihil enim illa inuenit, quod ab eis auferat, omnia enim illi prius reliquerant. Qui etiā ex hoc mūdo in aliud migrant chyrographo Dei manu subscripto, quo dicitur: *qui reliquerit patrem, vel matrem, aut domum, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* An non securus hinc migrat, qui omnia propter Deum reliquit, cū chyrographum Dei habeat, quo vita æterna ei promittitur?

Matth. 19

Rectè ergo philosophantur iusti ex vitæ breuitate colligentes, omnia relinquenda propter Deum. Vt verò omnem à temporalibus affectum tollant, memoria mortis facillè assequuntur. Sicut enim absynthium, vel aliquid amarum ad motum vberibus nutricis efficit, vt puer nimium vberibus affectus ab eis se auertat, & sic ab lactatur infans, ita mortis memoria nos auocat à mundanorum affectu. Amara mors est, & eius memoria, absynthium est. *O mors quam amara est memoria tua!* Hac ergo amaritudine abducendi sumus ab amore omnium temporalium. Si nimis affectus diuitiis es, vis ab eis ab lactari? mortis memoria id fiet, si attendas, sindonem duntaxat hinc à te ferendam, quia cum interieris nō sumes omnia. Si luxuriæ delectatio te tenet, considera vermes illos, qui carnem tuam deuorabunt eras, si honores te extollunt, memor esto, citò sub puluere te constituendum, vbi ab omnibus es conculcandus: sic sic ab lactandus es ab his, quæ mundi sunt, vt solum cibum caelestem percipias. Cumque sic ab lactatus fueris festum diem Deus aget, quia te ab lactauit, sicut olim grande conuiuium Abraham fecit, non quando ei natus Isaac est, sed quando eum ab lactauit, quia non delectatur Deus in multitudine filiorum infidelium, sed in his, quos ab lactauit,

simile.

Genes. 21.

Q. 4 etauit,

Esai. 28. ablaetavit, hos enim magnificat, hos docet scientiam caelestem, sicut Isai. ait. *Quae docebit Dominus scientiam, & quae intelligere faciet auditum? ablaetatos a lacte, quulsos ab uberibus. Quia omnis, qui lactis est particeps, expertus est sermonis iustitiae, ut Paulus ait. Puer est, qui terrenis delectatur; hic caelestia non capit, qui terrena despexit, ablaetatus est, hunc docet Dominus caelestem scientiam, hunc intelligere facit auditum. Hoc vero, ut diximus, mors, & eius memoria praestat, ex qua illud iusti colligunt, ablaetari se oportere, & sic, ait Gregorius, spiritualiter homo facit quod Iob, qui sedens in sterquilinio testa saniem radebat, quia sedens homo in mortis memoria, & propriae miseriae consideratione saniem malarum concupiscentiarum a carne prodeuntem tollit, & curat.*

Quarto ex vitae breuitate iusti colligunt, multa bona opera instanter operari, quibus digni fiant regno caelesti, & mansione optima, & quibus etiam cum mors aduenerit sperent, nec desperatione deficiant. Tempus breue nobis a Deo concessum est, ut sedem regni consequamur praecipuam, laborandum ergo nobis est instanter, quia post mortem laborandi tempus non est. *Venit nox, quando nemo poterit operari. Ait Christus Dominus. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Hinc Sapiens: Quodcumque potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio est apud inferos, quod tu properas. Dicit ad inferos omnes properare, quia ante Christi aduentum omnes descendebant ad inferos, licet ad loca diuersa iusti, quam impij. Quod vero de inferis dicit, etiam de caelis nunc verum habet, in quibus operandi opera meritoria tempus non est. Pro sua enim voluntate constituit Deus tempus meriti, & hoc esse voluit tempus vitae huius. Si ergo merendi tempus breue est, instanter in eo laborare oportet. Si longum esset, otiosi aliquando liberius possemus, at vero cum breue sit operi instanter incumbendum est.*

Quia cum omnia tempus habeat, ut Sapiens ait, est tempus seminandi, & tempus metendi, nunc vero tempus est seminandi, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, id est, qui largi seminat, multum colliget. Quid ergo reliquum est nisi ut de illis simus, de quibus Psal. ait. *Euntes ibant & siebant, mittentes semina sua, uenientes autem uenient cum exultatione portantes*

*tes manipulos suos. Repetio illa, euntes ibant, phrasi scripturae significat, veloci cursu, ac magno conatu, & sollicitudine aliquid agere. Ita ergo nos seminare oportet. Et hac ratione Paulus nos monet, ut qui utuntur hoc mundo sint quasi non utantur, quia, ait. *Uolo uos sine sollicitudine esse circa temporalia, scilicet, ut solliciti sitis in caelestibus. Hoc nos Petrus monet. Fratres magis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationem, & electionem faciatis. Haec enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter ministrabitur uobis introitus in aeternum regnum Domini nostri, & saluatoris Iesu Christi, quasi dicat, tria colligetis ex operibus bonis, quae seminaueritis. Primum, sic facietis electionem, & salutem aeternam certiore, sicut qui in causa sua plures adhibet testes, certius sententiam pro se ferendam sperat. Secundum, quod haec bona opera tenebunt vos, ne in peccata plabamini, quod maxime homini expetendum est, quia hic est omnis fructus, ut auferatur peccatum, ut Propheta ait, & quando alium fructum ex sacramentorum frequentia, & pijs operibus non colligeres, hic satis erat, ut ea praestares. Tertium denique, quia sic abundantiori gloria perfrueris, quae pro meritis datur, & quod maiora, ac plura sunt merita, eodem maior dabitur pro eis gloria. Simul etiam in morte ex pijs operibus, alium colligit fructum iustus, & hic est mors dulcis, facilis, & spe in Deum plena. De aue Phenice, quae unica dicitur esse in Arabia, tradunt, qui de rerum naturis scripsere, plures in annos uiuere, & ad summam uetustatem peruenire: Cum uero mortis appropinquat tempus in igne comburitur, & uermis paruus ex illis cineribus oritur, qui paulatim crescens auis fit similis ei, quae periit. Quia uero mortis tempore nimia senectute grauatur, & foetore corporis iam iam moribundi premitur, ut ab hoc foetore liberetur, & vires resumat, quibus igne alis accendat, plura ligna aromatica colligit, quorum praclaro odore latatur, ac foetorem suum procul fugat, & vires resumit in mortem obeundam. Quasi in imagine depicta nobis in hoc est iusti mors. Cum suprema illa hora homini adest, multa sunt, quae illum tunc grauatur, & quae animam illius, ac vires deiciunt. Misas faciamus infirmitatis anxietates, & dolores, & quod praecipuum est attendamus.**

damus. Tūc enim malus odor vitæ ante aetæ, & vniuersa peccata cōmissa homini in mentē veniūt, & demō illi proponit, vt eū desperare faciat. Audi Antiochū id manifestè asserētē. Et uocauit omnes amicos suos, & dixit illis. *Recessit somnus ab oculis meis, & cōcidi, & corruui præ sollicitudine, & dixi in corde meo: in quantā tribulationē deueni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nūc sum, qui iucūdus erā, & dilectus in potestate mea. Nunc uero reminiscor malorū, quæ feci in Hierusalē, unde & abstuli omnia spolia aurea, & argētea, quæ erāt in ea, & misi auferre habitates Iudæā sine causa. Cognoui ergo, quia propterea inuenerūt me mala ista: ecce pereō tristitiā magna in terra aliena. Quid tūc homo faciat, cū innumera videt peccata? videt tūc homo euagina tū iustitię Dei gladiū, quē iā bibit, in se uero multā putridā carnē, quę scindatur. Videt ignē diuinę indignationis, in se uero multā collectā stipulā, & paleas, quæ ardeāt. Hinc Pl. Posuisti iniquitates nostras in cōspectu tuo, & seculū nostrū in illuminatione uultus tui. Quasi dicat, rationes omniū peccatorū quasi in ungue, vt vulgo dicitur, & ignē diuinę ultionis paratū. Quid obsecro, tunc peccator faciat? Quid facietis in die uisitacionis, ad cuius cōfugieris auxiliū? quia nec ab Oriente, nec ab Occidente, nec à desertis montibus, auxiliū uobis prouenire poterit, quoniā Deus iudex est. Vnico peccato maculatus fuit Adā, & audiēs vocē Dei rationem exigētis fugit, & abscondit se, quid obsecro facies, cum omni bono te nudū perspexeris, & multis peccatis onustū? cum quaesierit, quid respondebo illi? aiebat, qui simul dixit: nō reprehendit me cor meū in tota uita mea. Si sursum conspicias, videbis cælū clausum, & iudicem iratū. Si deorsum, videbis sepulchrū patens, & infernū apertū. Si eos, qui te circumstant, inspexeris, nullus tibi auxilio esse poterit. Si intra te conspicias, videbis cōscientiā de multis te accusantē. Si quę precesserunt, cōsideres, videbis prauā vitā, quam duxisti. Si quę sequuntur, videbis sæcula innumera, & infinita, quæ sibi inuicē connectuntur regionemq; nouā, & incognitā, in quā ingressurus es. Verè tunc dices: Circūdederūt me dolores mortis, torrentes iniquitatis cōturbauerunt me. Meritò Sapiens monet. Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à uerbis oris mei, nō gemas in nouissimis, quando*

2. Mach. 6

Psa. 99.

Isa. 10.

Psa. 74.

Iob. 31.

Psal. 17.

Prover. 5.

A quādo cōsumpseris carnes tuas, & corpus tuū, & dicas: cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus nō acquieuit cor meū, nec audiui vocē docentiū me, & magistris non inclinavi aurē meā? En peccatoris angustias in morte. En extrema gaudij luctus occupat. En fontes dulces in amaritudinē uersos, en flores in spinas mutatos. Quid ergo iustus facit, vt hæc effugiat? Certè quod Fenix. Congregauit iustus ligna odorifera, quorū odore foetor malorū operū tollatur, quibus spe leuetur, vt desperatione nō ruat. Sed quæ nā hæc ligna sunt aromatica? Certè uirtutū opera, quæ eū tūc mirè leuant, & eius animum cōfirmant: foetorē peccatorū tollit confessio uera, & reliqua sacramenta debitè suscepta, elemosynæ, corporis afflictiones, quibus pro peccatis satisfecit Deo, his tūc iustis consolationē percipit, hæc enim opera illū comitantur, eū cingunt, vt inimicis nō pateat. Hinc Ioan. vocē cæli audiuit dicentē: Beati mortui, qui in Dño moriūtur, amodò iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis, opera enim illorū sequūtur illos. Et de his lignis odoriferis loqui uidetur spōsus ad spōsam cū ait. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradus malorū punicorum cum pomorū fructibus. Cypri cū nardo, nardus, & crocus, fistula, & cinnamomū, cū uniuersis lignis Libani, myrrha, & aloë cū omnibus primis unguētis. Surge Aquilo, & ueni Auster, & perfla hortum meū, & fluent aromata illius. Ligna odorifera, & aromatica innumerat spōsus plura, per quæ uirtutum diuersarū exercitia intelliguntur, quæ mirū odorem sponsæ tribuūt, quibus speret in morte. Hinc Sapiēs. In morte sua repelletur impius, sperat autem iustus in morte sua. Sicut enim aqua subter terram decurrens, si per optimam terram decurrat, optima tandē procedit, si uero per sulphuream terram ueniat, impotabilis est, ita uita, quæ per uirtutes vel uitia tūc afluat ad mortē uenit, & procedit vel pretiosa, vel pessima, quia pretiosa in cōspectu Dñi mors sanctorū eius. Psal. 105. cōtra mors peccatorū pessima. Sicut uero uita iusti omni uirtute redolet, ita & mors. Vnde de anima iusti spōsus ait. Quæ est ista, quæ ascendit per desertū, sicut uirgula sumi ex aromatibus myrrha, & iharis, & uniuersi pulueris pigmentarij. Ois enim uirtutū ornatus

Apoc. 14.

Canti. 4.

Prover. 14.

Psal. 105.

Canti. 3.

Simile:

In morte

ornatus illa die magis splendet, quibus quasi sponsa ornatur viro suo, & quas virtutes in habitu habuerat, nunc in actū producit, vt ornatur viro tanto. Sicut monilia in theca reclusa producere solet sponsa, eisq; se ornare in die desponsationis, vt sponso pulcherrima appareat, &c.

CONCIO.

In morte magni Principis.

THEMA.

Spolians me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. Destruxit me vndiq; & pereco, & quasi arbori euulsæ abstulit spem meam. Iob. 19.

SCYTHARVM, ac Persarū mos fuit, vt Regū suorum defuncta corpora per vniuersas ciuitates ducerent, vt vniuersi lugerent cōmune omniū damnum. Hispanorū verò mos est, vt vbiq; exequiæ defunctis celebrētur, vt omnes pro eis Deū orent, sicut ipsi omnibus utiles extitere. Simul verò dolore tangamur, ac cum Hieremia dicamus: *Abstulit omnes magnificos meos. Dñs de medio mei, uocauit aduersum me tēpus, ut cōtereret electos meos, idcirco ego plorans.* Si enim totiūs reipublicæ damnum est, cum vir utilis ab ea tollitur, quale obsecro erit, cum caput abscinditur, & qui omnium protectio erat de medio tollitur, Hac de causa Dauid ait. *Filiæ Hierusalem super Saul flete, qui uestiebat uos coccino in delitiis, qui præparabat ornamenta aurea cultui uestro.* Preparauit Dominus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbracula super caput eius, & protegeret eum, & lætatus est Ionas super hedera lætitia magna: Et parauit Deus vermem, & percussit hederam, & exaruit. Et adeo doluit Ionas, vt petierit animæ suæ, vt moreretur. Simile quid nobis nunc accidit. Præparauerat nobis

Thren. 1.

2. Reg. 1.

Ionæ. 4.

In morte magni Principis. 127

Anobis Dominus principem, qui nos protegeret, cui dicere possemus, in vmbra tua viuemus inter gentes. Latati sumus tanto protecti principe. Sed nunc accessit mors, vermibus vniuersa corrodens, & percussit hederam nostram, & exaruit. an non iure dolendum? sed vt ex tanto spectaculo fructum nobis colligamus, exoremus Mariam, &c.

Duo supplicia homini peccanti à Deo inflicta sunt. Primum fuit rebellio carnis, & pugna in spiritum, illa discordia, quam nulla pax in hac vita poterit conciliare, quam significauit lucta Iacob, & Esau in vtero matris, vbi collidabantur paruuli, quæ sic matrem afflixit, vt diceret, si sic futurum erat, quid necesse fuit, me concipere? Quoniam

Genes. 25.

B causa maximi doloris est, quod hoc bellum intra se homo habeat, quod nulla alia creatura patitur. Angeli namq; & bruta simplici, ac vnico appetitu ducuntur, aut omnino volunt, aut nolunt, nihilq; intra ipsos contrarium illis est. At verò homo duplici appetitu constat, & alter alteri contrarius est, dum vnus cælum, alter terram, vnus spiritualia, alter corporalia quærit. Ante peccatum quidem, licet duo hi appetitus essent in homine, tamen iustitia originalis perfectè subdebat carnis appetitum rationi, & ideo bellum nõ erat, sed summa pax. At per peccatum inobediens, & deordinatus homo à Deo est, & ideo appetitus in eum rebellauit. Hoc supplicium grauissimū est, adeo vt propter illud

Clud se dicat Paulus infelicem. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius.* Et propterea se collaphizari dicit, cum ait. *Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me collaphizet.* Quod si homo honoris veri cupidus esset, & ea, quæ hominem decent, in pretio haberet, hoc supplicium magnopere erubesceret, atque doleret. Et hac ratione statim post peccatum Adam erubuit, qui sensualē expertus est motum. Quod ergo tu alapam sentis, & doleres, si tibi infligatur, hoc iste motus sensualitatis sentiendus.

Rom. 7.

2. Cor. 12.

Genes. 3.

Sed quoniã homo, cum in honore esset, non intellexit, sed comparatus est iumentis insipientibus, hoc supplicium non sentit imò eò gaudet, ac delectatur. Ita infideles homines agunt, & plures fideles, qui licet nouerint hoc venenum esse, sed quia

Psal. 48.

quia eis dulce est, delectantur motibus appetitus, est que
 illis veluti balsamentum, gaudentque cum appetitus pravi insur-
 gunt, & aliquando etiam illos ipsi excitant cogitationibus tur-
 pibus, & aliis rebus. De quibus Psa. *Dimisi eos secundum deside-
 ria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.* Iusti dumtaxat sunt,
 qui hoc supplicium dolentes tolerant, ac dicunt, cum Paulo:
*Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & ca-
 ptiuam me in lege peccati.* Recte captiuum se dicit, quia ho-
 minem a ratione, & natura sua alienum facit. Impii vero deli-
 tias putant. Quod miris verbis exprimit Esdras dicens: *Vi-
 debam Apemen mirifici concubinam regis sedentem iuxta regem ad
 dexteram, & auferentem diademam de capite eius, & imponentem sibi
 & palmis cadebat regem. Et super haec apertis ore intuebatur eam,
 & si arriserit ei, rideat.* En quid rex ille delicias putabat. Hac
 vniuersa caro cum peccatore agit, percutit eum alapis, au-
 fert gratiam de capite eius. Et tamen apertis ore spiritus in-
 tendit in carnem, & delicias illas appellat, cum vere sint ig-
 nomina plena ea omnia.

Quia ergo multi hominum in bestias de generaturi erant,
 nec honorem ducturi, decreuit Deus aliud supplicium ho-
 minibus inferre propter peccatum, quod omnium suppli-
 cium esset, ex quo balsamentum, & delicias nemo agere va-
 leret, quod bestiarum proprium est, & hoc fuit mors, & mala
 poenae vniuersa, quae omnes tangunt, & ab omnibus sentiuntur.
 Mirum hoc in morte profecto est, quod omnibus sit hor-
 ribilis, & semper horrorem incutiat, licet praemanibus, & in
 conspectu semper versetur. Reliqua namque horribilia assidua
 tate facilia fieri solent, sic enim & ipsi demones horribiles
 non sunt iis, qui familiariter, & saepe cum eis conuersantur. Et
 peccata ipsa assiduitate viluerunt. Mors vero licet assidua
 sit, & quotidie millies cernatur, adhuc semper terret, omnium
 ergo terribilius terribilior est mors. Sed attendenda in hac re
 est diuina, miraque dispositio. Quia enim iusti primum sensua-
 litatis supplicium maxime dolent, ac sentiunt, voluit Deus, ut
 secundum mortis supplicium minus sentirerent, imo eis facilis
 esset. Vnde Sapiens: *Iustorum animae in manu Dei sunt, & non
 tanget illos tormentum mortis.* Imo vero saepius cum morte
 ludunt,

Psal. 80.

Rom. 7.

3. Esdr. 4.

Sapient. 3.

A ludunt, ut cum Sampson Philisthaei, terrori namque fuerat
 vniuersis Philisthaeis Sampson. Sed captus illis, & pueris eo-
 rum ludo, ac ludibrio fuit. Ita, ait Chrysostomus, mors,
 quae ante Christum terror fuit omnium gentium, ablata
 ab ea fortitudine per Christum, ludo, ac ludibrio iustis fit.
 Quia, ut Paulus ait, *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen.*
 Iam vero a Christo non regnat, ideoque non est, cur timea-
 tur, sed quod cum ea ludamus dicentes: *Vbi est mors victo-
 ria tua? ubi est mors stimulus tuus?*

B Licet vero mors cuiuscunque terribilis sit, sed Principis
 mors terret magis, docetque nos, quam nihil vniuersa huma-
 na sint, quamque Deus potens, qui Principem, quem vniuersus
 mundus non capiebat, paruo includit sepulchro. Vnde cum
 Principis honores fieri vulgo dicuntur, recte loqueremur, si
 diceremus, agi quidem Dei honores, & hominum ignominiam.
 Hinc Iob: *Quis conclusit ostium mare, quando erumperebat, quasi de
 uulua procedens? Circumdedit illud terminis meis, & posui uestigia
 ostia, & dixi: Usque huc uenies, & non procedes amplius, & hic con-
 fringes tumentes fluctus tuos.* Quid similius mari quam rex, qui
 vniuersum orbem sibi subiicere parabat? Sed ostia huic mari
 Deus ponit, & dicit: *usque ad talem diem regnabis, eo vero
 die confringes fluctus tuos, & deficient superbae cogitatio-
 nes tuae.* Hoc se didicisse ex maris conspectu asserit Nazian-
 zenus in oratione, cum reuerteretur ex agro. Vidi, ait tu-
 mentes maris fluctus, sibi inuicem succedentes, & vnus de-
 ficiebat, nec vestigium relinquebat, alter aderat, cui perfi-
 mile accidebat. Sic enim principes mundi sunt, imperat
 nunc vnus, qui vnda apparet, & fluctus caelum pertingens,
 sed in parua arena mortis deficit, & iam non apparet, succe-
 dit alius ei similis, & simili ratione deficit. Hinc mundi
 principes confert Iudas in sua canonica fluctibus maris,
 cum eos dicit: *Fluctus feri maris despumantes suas confusio-
 nes.* Sed quid est, despumare confusiones suas? Certum si-
 cut fluctus magni maris nullum sui vestigium relinque-
 re solent, nisi forte paruam aliquam, & inutilem spu-
 mam, ac paleas, ita quid princeps maximus relin-
 quit nisi puluerem, & vermes? Hinc apparet, nihil esse
 omnia

Rom. 5.

1. Cor. 15.

Iob. 38.

Nazian.

Iud.

Baruch. 3. omnia, quæ mundus suspicit. Hinc etiam Baruch ait. **A** *Vbi sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram, qui in aubus cæli ludunt, qui argētum thesaurizant, & aurum? Exterminati sunt. Quid ergo dicendum? Certè Deum magnum, & terribilem hoc in opere ostendi, hominem vero, licet magnus videatur, nihilominus nihil esse.*

Psal. 75. Hinc Psaltes. *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquæ cogitationū diem festum agent tibi. Vouete, & reddite Dño Deo uestro omnes, qui in circuitu eius affertis munera, terribili, & ei, qui aufert spiritū principū, terribili apud reges terræ. Quæ verba difficilia sunt, sed eorū literalis sensus hic est. Osten- derat diuinam potentiam, & iram Psaltes. Nunc verò ad- dit. Cogitatio hominis confitebitur tibi. Metonymia est, quasi **B** dicat, cogitans homo, & contemplans tuam potentiam, & iram, laudabit te. Et extrema cogitationis eius eò ferentur, id est, eò desinet ipsorum cogitatio, vt diem festum agant tibi, teque celebrent, ac solenniter colant, & ad te conuer- tantur. Addit deinde Psal. Vouete, & reddite, &c. periphra- sis est piorum, quasi dicat. Si omnis homo hæc consideras Deum laudat, vos præcipuè, qui proximi Deo estis eum laudate, & munera ei deferte. Terribili, & ei, qui aufert spiri- tum principum. Hebræa habent, qui vindemiat. Metaph. qui tanquam præscindit racemos, spiritum, id est, animam principū, vel iuxta Rabbi David, fastū, arrogantiam, animo- sitatem, sicut Latinè dicimus, gerit magnos spiritus. Hanc verò similitudinem vsurpauit Ioannes in Apocalypsi, cū **C***

Apoca. 14. ait. *Mitte falcem tuam acutā, & vindemia botros vineæ terræ, quo- niam maturæ sunt uuæ eius, id est, excide, aufer de vita, vt de vi- te botros. In hoc enim Dei potentia ostenditur, quod non solum reges occidit, sed eos præscindit quasi botros, om- nes enim æquales mors facit: A quo pede pulsat regum turre, pauperamque tabernas. Quemadmodum pastor vniue- sas oues in caulam ingredi facit per eandem portam angustam. Iisdem enim angustiis, & infirmitatibus rex moritur, ac pauper. Sicut etiam calculis accidit, quibus in ludo latruncolorum vti solent homines, vulgò dicitur, Axedrez. Cum enim in tabula collocantur, suus honor, ac locus*

simile.

A locus cuiq; datur, dignior Regi, secundus Reginae, & sic cæte- ris: at ludo finito, cum in burfam mittendi sunt, omnes reddū- tur æquales. Ludus profecto vita humana est, comædia, quæ nunc agitur: & ideo Principi primus datur locus, supremus exhibetur honos: sed in morte persona illa deponitur, & am- plius non est Rex, quàm infimus de plebe, quia vt Psaltes *Psal. 48.* ait. *Cum interierit non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius. Deo enim Omnis caro foenum est, & omnis gloria eius, quasi flos agri: & quemadmodum falce secatur omne foenum, ita morte omnis homo. Nobis quidem Principes non foenum apparent, sed cedri, sed palmæ, & arbores elatæ, at Deo omnis caro foenum est: & ideo omnem hominem me- tit quasi foenum, etiam si Princeps fuerit.*

B Licet ergo cuiuscunq; hominis mors nos admoneat, vt Dei potentiam timeamus, vt omnia temporalia nihili pēdamus: sed præcipuè mors Principis, in qua hæc maximè apparent. Sicut enim dormienti apponi solet horologium excitatoriū, quod ipsum tali tempore excitet, quod maximo factō stre- pitu etiam profundè dormientem excitat. Ita mors Principis excitare nos debet, quæ maximum facit strepitum, vt à som- no surgamus. *Fratres hora est iam nos de somno surgere, excite- mur ergo hac visa morte. Nunc enim illud impletur, quod Psaltes ait. Dedisti metuentibus te significationem, ut figiant à fa- cie arcus, ut liberentur dilecti tui. Arcum quidem tetendit Deus, & parauit illum, & in eo parauit omnibus uasa mortis. Fugere quidem mortem poteris, sed non effugere. Nihilominus iu- stus fugit à facie huius arcus, cum ita sua disponit, vt non tan- gat illum tormentum mortis, nec damnum ex morte ei pro- ueniat, imò lucrum, quia ei mori lucrū est, sicut Paulo. Vt ve- rò hac fuga se recipiat iustus, vt liberetur dilecti, dat Deus si- gnificationē, id est, signū aliquod, strepitumq;.* Sicut auceps, qui aues capere non vult, strepitu factō eas terret, & auolare facit. *Non quidem uult Deus mortem peccatoris, sed magis, ut con- uertatur & uiuat. Et quare moriemini domus Israël? vt ergo arcu, & sagittis non pereamus, fecit nunc strepitum magnum in Principis morte, vt astutus videns malum abscondat se, & fugiat à facie arcus in eum distenti,*

In morte

Mors ergo Principum ipsos Principes monet, ac docet, **A** quid sint, & vniuersos alios homines simul docet, nihil omnia humana esse, quantumuis alta appareant. Vita quidem regum laboriosa est, misera, ac curis plena. Quod etiam ipsi Ethnici dixerunt: Pertinax enim Romanorum Imperator, & Antigonus Rex dixisse memoriæ traditum est, cum coronas manutenerent. O corona pulchra quidem, sed infœlix, qui te rectè agnosceret, & curas videret, quæ in te latent, etiam si te in via publica inueniret, non acciperet, imò fugeret. Nihilominus tamen, cum homini insitum sit quasi à natura ea solum contemplari, quæ exterius fulgent, nec interiora penetrare, hinc fit, vt Principes superbire soleant, sibi ipsis fidere, se magnos ducere, ac voluntatem suam plus æquo diligere. **B** Et qui eos intuentur, nec interiora penetrant, nec cruce vident, sed consolationes, putant diuinum aliquid Principem esse, ac principatum, quasi diuinitatem reputant. Quis ergo deceptos homines ad mentem reducet? Quis vanitatem principatum ostendet? Certè mors, illa magistra est veritatis omnibus, illa flagellum Principum. Quis enim Nabuchodonosorem docuit Deum non esse, vt ille putabat? quis statuam illam auream ostendit puluerem esse? Certè lapis abscissus, de monte, qui eam in puluerem redegit. Quis arborem illam grandem oculis hominum paruum arbutum fecit? Vigil sanctus, qui ait. *Succidite arborem, præcindite ramos.* Et superbus Alexander, qui se deorum filium iactabat, cum vulnere inflicto ægrotaret, dixit, vulnus hoc me hominem, & hominis filium declarat, non Dei. **C** Certè vt Sapiens ait. *Sic rex hodie est, & cras morietur.* Cui ergo, si sapiamus, similem dicemus hominum vitam, nisi figuræ, & comedix, in qua hic rex est vna die, sed altera nihil est, quia personam sumpsit, quàm statim deposuit, hæc ergo nos mors Principis docet, illud facit, quod Iob dixit: *Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.* Sed cum mortem dixerimus poenâ esse peccati, dubium est, quo modo remisso peccato mors non tollitur. Respondet Augustinus in libro de peccatorum meritis, & remissione. Mortem à Deo relictam, vt homines peccatum horreant, & illud execrentur,

Dan. 2.

Dan. 4.

Ecc. 10.

Iob 19.

August.

magni Principis.

130

A crentur, per quod mors intravit in orbem terrarum. Sicut etiam patibulum relinquitur, in quo suspensus malefactor est, & funis ex eo pendens, vt homines timeant, ac delicta non perpetrent. Ita etiam licet per poenitentiam Dauid deleuerit peccatum suum, nihilominus filius moritur, & Absalon in eum surgit, ac regno priuat, & vxores illius dehonestat, vt omnes homines in eo supplicio discant, quantum malum sit in Deum peccare, & illud caueat. Audi prauorum ingemum, quod Sapiens explicat, cum ait. *Quasi per risum stultus operatur scelus,* quasi nihil mali ageret, sic homo peccat, quasi Deum ligneum offenderet sic eum despicit, quomodo ergo homo edoceri debet de summo peccati malo? quis illud explicabit? Nû ad hoc verba **B** satis erunt? Certè sapienti satis esse debuerunt. Sed insipientem quis docebit? Certè mors, & vniuersa corporis mala, quæ propter peccatum veniunt. Sicut enim sapientem ministrum, cum errat, satis est, si verbo corripias, ac doceas: at insipiens indiget tortura, & flagellis, sic hominis tanta stultitia est, vt necesse fuerit, edoceri eum de peccati malo per mortem, & innumera eius mala. Vis nosse ô homo, qui per risum operaris scelus, quantum malum opereris? Attende. Pomum vnum surripuit Adam peccato admissio, & ipse morti addictus est, & in numeris laboribus, nec ille solum, sed vniuersa eius posteritas, attende innumeras mundi miseras ab initio mundi, dolores, & gradines, paupertates, ignominias, mortes, & omnia denique mala, hæc omnia supplicium sunt illius transgressionis **C** Adæ, nec tot, tantæq; poenæ satis fuerunt, vt ultio diuina cessauerit, quia in finem vsq; mundi hæc mala durabunt. Tantum malum peccatum est, vt vnum peccatum hæc omnia mala in mundum induxerit, quia vt Paulus ait. *Per unum hominem peccatum, & per peccatum mors.* Sumè ergo nobis cauendum peccatum est, sicut enim innumera mala in mundum induxit: ita infinita mala tibi parat in æternum in inferno subeunda.

Prov. 10.

Rom. 5.

Secundò relicta mors est, & passiones, etiã ablato peccato, in hominum meritum, & gloriam. Si mors non esset, vbi fuisset gloria martyrum, meritum confessorum? Si passiones sustinendæ non essent relicte, vbi essent præcipua sanctorum

R 2   merita,

merita, quæ potius ab his, quæ sustinuerunt, quam ab his, quæ A egerunt, collecta sunt. Præcipue vero hæc relinqui oportuit cum Christus passiones, ac mortem sustinuerit pro nobis, vt ean nos compensare pro modulo nostro possimus, cum eadem patimur eius causa, ac eum imitari in morte, & passionibus sustinendis. Fœdum enim militi esset, si videret Regem, ac ducem suum in bellum procedere, & primum se obuium hostibus præberet in primo certantium agmine, ipse vero in tentorio manere vellet ludo, & commestationibus vacans. Cū ergo decretum Dei fuerit conuenientissimum, per Christi mortem nos redimere, & ille ad hostes primus prodierit, fortiter pugnaverit, ac sanguinem fuderit, iure nos in eandem procedere debemus pugnam. Sicut nos monet Paulus. *Deponetes omne pondus, & circumstans nos peccatū, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit. Crucem, &c.* Licet ergo nobis relicta mors, & labor sit, cum tanto tamen foenore meritorum relinquitur, vt dolendum nobis non sit, sed potius gaudendum.

Heb. 12.

Cum deniq; vita misera nobis relicta sit, ærumnis plena, optanda, & expetenda nobis mors est, quæ finis est laborū, & hominis requies. Mirum hoc in morte est, quod supplicium fuit, quod homini Deus comminatus est, & simul medicina est omnium malorum, quæ incurrimus per peccatum. Sicut etiam comminari soles amicum dicēs, caue, ne ista comedas: C si enim comederis, flebotomias, & purgationes sustinebis, illi enim minaris, propositis medicinis, quæ malum depellēt. Ita tanquam supplicium comminatus est Deus Adē. *In quacunq; hora comederis, morte morieris.* Sed eandem mortem medicinam malorum ostēdit, cum ait. *In sudore uultus tui uesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluere reuerteris.* Quibus verbis mortem constituit malorum terminum, ac remedium. Hinc fit, vt mors sit liberatio hominis à carcere, carcer enim animæ corpus est. Et ideo Simeon è carne discessurus ait. *Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace.* Qui se dimitti dicit, carceri mancipatum ostendit. Vt verò id explicemus: Attende

Gen. 2.

Gen. 3.

Luc. 2.

triplex

A triplex esse genus habitaculi, vel domus. Est enim domus, quæ regia dicitur, vel palatium: est etiā domus, in qua conuenienter habitas, & est domus, quæ carcer est, in qua habitas quidē, sed multis in cōmodis perpeffis. Audi ergo triplicem corporis humani statū, ex quo disces triplex huius habitationis genus. In statu innocētiae corpus animæ erat domiciliū aptum: non quidē ita vile, vt carcer dici posset, nec ita pulchrū, ac magnificū, vt regia posset appellari, aut palatium, sed ita dispositū, vt conueniens domus esset. Si in eo statu homo perseveraret, opus non esset, vt domus destrueretur, vt regia ædificaretur: sed sicut domū tuam ita aliquando ornas, & perficis, vt palatium conficias, ita gloria ornaretur suo tempore corpus, & regia efficeretur, sine vlla sui destructione. Peccauit homo, data est ei domus propria in carcerē, & corpus, quod prius domus apta, ac conueniens animæ erat, vbi sine vllō labore versabatur, nunc carcer est ærumnosa, ac vilis, & multis incommodis affecta: attende corpus tuū, & omni ex parte carcerem animę comperies. Carcer habitatio est vilis, obscura, foeda, ac foetida, incōmodisq; plena, hæc omnia corpus habet. Vnde Sapientis: *Corpus quod corrūpitur, aggrauat animā.* Sicut in carcerem intras nō voluntate tua, & exis similiter iussu prætoris, ita in corpus anima intrat, ac exit, cū Deo placet. Sicut in carcere est cancellū ferreum, per quod negotia tractas, recipis, ac das, ita anima per foramina sensus recipit omnia, quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu: & ideo spiritualia nō percipit directē: voluntas etiā in carcere est, ait enim. *Nō quod uolo bonū, hoc ago, sed quod odi malū illud facio.* En voluntatē vinculis huius carceris impeditā. Memoria etiā impedita est, fragilis, ac ita breuis, vt similis sit breui pallio, quod te totū operire nō potest, sed si hac te tegis, illac nudus relinqueris: ita memoria se habet, si hæc retinet, illa obliuiscitur. Corpus ergo carcer est animę. Vt verò ex carcere regia fiat, opus est, carcerē euertere, ac omnino destruere, & ideo anima exire à corpore iubetur in morte, vt carcer destruat, & in resurrectione palatium, & aula regia fiat, non ergo omnino corpus destrui dicitur, quia ideo destruitur, vt melius surgat, nō ergo in destructione sistēdum, sed in reædificatione, & ideo bonū est iusto,

Sap. 9.

Rom. 7.

R 3

vt ca-

In morte magni Principis.

Thren. 2. **A** vt cadat, sic enim melius resurget. Sed nobis, quidem dolendum tanto a misso Principe, qui nos protegebat, vt cum Hieremia clamare possimus. *Vide Dñe, quid acciderit nobis, pupilli facti sumus absq; patre. An non pater patriæ rex erat, pupilli ergo relictii sumus: & deinde his annis abstulit omnes magnificos, & electos nostros, vt ex Hieremia initio diximus. Multi enim Principes viri his annis decesserunt, quorū sicut vita utilis reipublicæ fuit, ita mors est maximi causa doloris.*

Hierc. 47. **B** Vt cum Hieremia clamare possimus. *O mucro Dñi usquequò non quiesces? Ingrede in uaginam tuam, refrigerare, & sile. Quo modo quiescet cū Dñs præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersus maritimam eius regiones, ibiq; condixerit illis? Propter peccata nostra mucro Dñi nō quiescit, sed liberè debachatur in magnificos nostros, cessent ergo peccata, & cessabit gladius. Defuncto verò Principi tanto gratulemur, quoniam de carcere exiuit, & opera eius pia, ac iusta sequuntur illum, quorum numerū multis verbis exprimere nō possumus: vnde licet mors spoliauerit eū corona, & regno corruptibili, sed percepit immarcescibilem coronam, & incorruptā. Quia verò aliqua purganda solent in hac vita relinqui, quæ igne purgatorij mundantur, & orationibus, & oblationibus nostris, eū nos iuuenus, vt par est, &c.*

C Simul verò nos ex hac morte discamus, morituros nos esse sine vlllo dubio: licet enim in omni morte id discere possimus, sed præcipuè in Principū morte. Cū enim pauper moritur, posses cogitare, vel fame, miseria, aut mala curatione, aut medicinarū defectu mortuū esse, at cū is moritur, cui omnia suppetunt, manifestius relinquitur, nullū à mortis imperio liberū esse. Et cum Princeps moritur, vniuersus mundus mori videtur, quia moritur, ac deficit quidquid est in mundo, quia concupiscentia oculorū, concupiscentia carnis, & superbia vite, omnis deniq; diuitiæ, fastus, delitiæ, celsitudoq; deficit. Ideò fratres, nolite diligere mundum, nec ea, quæ in mundo sunt, quæ citò pereunt, &c.

C O N-

A

CONCIO.

In exequiis præcipuè Religiosi, & & perfecti viri.

T H E M A.

Melior est dies mortis, quam dies natiuitatis. Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij, in illa enim finis cunctorū admonetur. Ecclesiast. 7.

B

DICTVM Hoc paradoxa videtur, & certè mirabile est, cum morti tituli dentur, ac cognomina diuersa valdè. Dicitur enim pallida, horribilis, tetra, crudelis. Sed consuetum est, veritates altissimas differre à vulgi sententia. Nihilominus mirabile dictum hoc est, melior est mors vita. Quòd si id dixisset homo pauper, æger, qui multa patretur, non adeò mirandū esset, ei enim mors optabilior videtur, quā vita. Vnde Sapiens: *O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur uiribus, &c.* Sed hoc dixit Salomō, qui omnibus diuitiis, & delitiis abūdauit, qui vitā duxit foelicissimam, in cuius diebus non fuit occurfus malus, neq; Satan.

Eccles. 41.

C

Certè si ea, quæ exterius in morte apparent, attendas, timenda, & fugienda videtur mors, non vitæ præponenda: est enim mors vniuersale malum: & ideò dicitur omnium terribilium terribilissimum. Si enim oculis, auribus, aut pedibus priuari, malū est, quomodo non pessima mors erit, quæ omnibus bonis priuat? nec enim relinquit homini oculos, manus, pedes, filios, substantiā, omnia auferit, maximū ergo malū est. Cōfirmat verò hanc rationē timor mortis, qui fuit in Christo Dño, qui cum in pugnā descenderet cū hominū amore, tam acre fuit bellū, vt coeperit pauere, & tædere: & licet perfecta charitas foràs miserit timorem, & eum superauerit, sed cum

R 4

exiit

In exequiis præcipit Religiosi,

Gen. 35.

Gen. 2.
Psal. 35.

Sap. 1.
Rom. 5.

exiit timor, multum sanguinem secum tulit, vt factus sit sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Campus quidem relictus est amori, ostensum tamen est, quantum malum mors sit, quando eam sic Christus timuit. Si etiam ab omni homine inquiras, quid illi melius sit, dicet: Vita melior est morte. Sed hoc certè homo dicet, quia carnem consulit, & carnem non plenè edoctam de ea re, quæ illi magis cõueniens est, sed quæ tantum præsentia considerat, nunc verò caro videt, per mortem se amittere sensus, & ea, quæ in mundo sunt, & ideò eam dicit horridam, tetram, amarã. At si spiritum consuleres, alia ei nomina daret. Vnus filius natus est, & Rachel eum dicit filium doloris, Iacob verò filium dexterae. Diuersa omnino nomina, secumq; pugnancia. Ita caro mortem appellat tristem, & inimicam, spiritus verò exultationem, & gaudium, ac maximum lucrum. Nec in hac re solum diuersa nomina caro tribuit, quàm spiritus, sed & in pluribus aliis, nam miseriam mundi diuitias appellat, & spinas dicit voluptates, virtutē dicit amaram, ac tristem, curã salutis scrupulū, pœnitentiam dicit rigorem nimium: ita mortem dicit supremã miseriam. Sed consulenda, & audienda caro nõ est. sed ille, qui ait. Ego veritatē dico vobis. Hic verò ait mortem somnū esse, & quietem, Dñi aduentum, despõsationis & nuptiarū diem, finem laborū, initium quietis. Huic ergo credendū est, ac dicendū: Melior est dies mortis, quã dies natiuitatis.

Sed cū omnis res per causas cognosci debeat, melior profectò videtur vita esse morte. Vitã enim Deus fecit, sic enim in Genesi dicitur: *Inspirauit in faciem eius spiraculū uitæ, & factus est homo in animam uiuentē.* Et Psal. ait. *Quoniam apud te est fons uitæ.* Mortē verò Deus nõ fecit, sed peccatum illius causa est. Hinc Sapiēs. *Deus mortē non fecit.* Impij autē vocibus, & manibus accerfierunt illã. Et Paul. *Per unū hominem peccatū intrauit in mundū, & per peccatū mors.* Ergo melior erit vita morte, sin autē melius esset opus peccati quã Dei. Respondetur. Si vita esset talis, qualis à Dei manibus processit, & mors qualis à peccato, & homine processit, sine dubio argumentum conuinceret, & melior esset vita quã mors. At nunc vita non est qualis à Deo processit, nec mors qualis ab homine, & peccato, sed

& perfecti viri.

133

A to, sed potius vita est talis, qualis à peccato prodiit, & mors qualis à Christi manibus prodiit, & ideò nunc melior est mors quã vita. Sed expositione ea, quæ dicta sunt, indigent.

Si vita esset, qualis eã Deus fecit, melior esset morte. Quia Deus vitam fecit puram ab omni labe, sine vllò peccato, innocentem, rectam, absq; vllò dolore, ac miseria. Hæc vita potior est morte. At vita nunc non est huiusmodi, sed qualis reddita est ab Adamo, & peccato. Vnde est plena peccatis, ærūnis, atque miseris. Et certè in ea nihil dulce est, sed omnia amara. Quod si quid dulce apparet, non eò est, quòd dulce sit, sed quia inordinatus appetitus efficit, vt dulce appareat. Sicut in Psalmo dicitur: *Vt suggeret mel de petra.* Aquam enim de petra scaturisse, scriptura testatur, sed mel dicitur, quia sitienti populo mel apparuit, sitis enim effecit, vt aqua mel videretur: cum verò sitis sedata fuit, & aquam bibebant, videbant, aquã esse non mel. Ita profectò nobis miseris accidit, in vita hac misera nihil dulce nobis reliquit peccatum, omnia in amaritudinem conuertit, omnia sunt velut aqua maris salsa, insulsa, & misera cuncta. Sed vnde aliqua dulcia videntur? Certè non quia talia sint, sed quia inordinate aliqua appetis, & sitis, dulcissima apparent. Vis manifesta experiētia nosse, hæc dulcia non esse? vsque ad satietatem hæc sume, & tunc ea considera, & nihil inuenies dulcedinis, si ea sumere volueris. Ita Salomoni accidisse, ipse testatur, cum ait: *In his omnibus hoc unum reperi, uanitas uanitatum, & afflictio spiritus.* Dulce tibi apparet regnum, & potestas imperij, consule reges, & mundi dominos, qui satiati ea aqua sunt, & dicent tibi illud Iob. *Gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.* Videbis cor eorum amaritudine, & felle plenum, fel draconum vinum eorum: & vba eorum vba fellis, & botri amarissimi. Calix eorum Babylonicus calix est, exterius aureus, intus verò plenum veneno, & abominatione. Sed quid ab aliis experiētia quærimus, qui quotidie id experimur? Putasti aliquam rem mundi tibi dulcissimam fore, sumpisti illam, satiatus es illa, fastidium tibi statim ingenerat. Ergo non illa dulcis est, sed sitis tua eam dulcē fecerat, quia quãdiu durat inordinatus appetitus, dulcis apparet, cū verò ordinatur appetitus, dulcis nõ

Eccles. 1.

Iob. 26.

Apoc. 17.

R 5 est.

In exequiis præcipiunt Religiosi,

est. Si ergo in vita nihil bonum, dulce nihil, & plura mala, & **A** incommoda sunt, & temporalia, & spiritualia, quid mirum si appetenda non sit. Ecce qualis vita peccato relicta sit.

Nec verò mors est, qualē eam reliquit peccatum, sed qualē **Christus**, cū eam suscepit. Mors quidē, vt à peccato processit, mala est, quia est amissio omnium bonorum, principium inferi, & æternæ mortis. At verò suscepit mortē **Christus**, & fecit eā laborum requiem, initium æternæ vitæ. Et ideò mortui beati dicuntur: *Beati mortui, qui in Dño moriuntur, amodo iam dicunt spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Amisit mors **Christū**

Apoc. 14.

Simil.

impetens vires, & arma. Et ei accidit, quod **Plinius** ait apī accidere, quæ si in mortuam carnem aculeum infigat, viua manet, & carnem aculeo transfixam putrescere facit. At verò si **B** in carnem viuam aculeum immittat, ipsa protinūs moritur, & aculeum amittit. Prius mors arma sua acuerat, & in corpora per peccatum mortua sæuierat, & sic fiebat, vt mors viua maneret, ac potens, corpora verò hominum putrescerent. At verò cum **Christum** percussit, qui vita est per essentiā, amisit aculeum suum, & mortua est. Hinc ad eam per **Prophe-**

Osee. 13.

1. Cor. 15.

tam ait: *Ero mors tua, ò mors.* Et **Paulus**. *Absorpta est mors in uictoria, ubi est mors uictoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? stimulus autem mortis peccatum est.* Victoria mortis in hoc erat, quòd nos in æternam mortē ducebat: id verò efficiebat peccato tāquam stimulo. Quid **Christus** fecit? Abstulit peccatum, quod erat stimulus mortis, & reliquit illi solū mel absq; stimulo, abstulit victoriā, dum fecit, vt quē nos ducebat in æternam mortem, nos duceret in æternam vitam: iam ergo mors sine armis, & stimulo est: iam nobis proficua, & æternæ salutis causa, quid mirum si melior sit quā vita misera? Cura ergo ò homo peccatum tollere, & mors tibi nocere non poterit, sicut nec apis sine stimulo. Imò erit tibi, quod fuit leo **Sampsoni**, in cuius ore mel inuenit, quia in morte vitam inuenies. Iam ergo mortis regnum ablatum est. Vnde **Paulus** ait. *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen.* Iam ergo non regnat. **Diuus Thomas** in ea verba **Pauli** ait. *Dupliciter illa posse accipi. Primò, vt ea intelligit D. Ambrosius, vsque ad Moysen exclusiue. Quia in lege naturæ non intelligebāt*

Rom. 5.

D. Tho.

Ambros.

homines **C**

& perfecti viri.

134

A homines, Deum esse peccatorū vltorem: & ideò liberè peccabant, & ferè omnes in infernum descendebant: ideò mors dicitur super eos regnasse. Lege verò data, intelligētes homines **Deū** peccatorum vltorē, multi peccata vitabant, & coepit minui mortis regnū sublati plurimis peccatis. Et ideò ab eo tempore mors somnus dictus est. Sic sæpè **Scriptura** ait: *Dormiuit cum patribus suis.* Sic etiā **Paul.** ait. *Nolo vos ignorare fratres de dormiētibus.* Quomodo ergo nūc dicenda mors est? Si cum in limbū homines ducebat, somnus dicitur, quomodo appellāda est, cū in cælum ducit? **Secūdò** ait **D. Tho.** ea verba vsque ad **Moysen** accipi posse inclusiue, vt sit sensus, regnavit mors toto tempore legis naturæ, & **Moysis**, quia homines prohibuit ab introitu cæli: iam verò ianua cæli aperta non regnat, quia peccato sublato patet introitus in regnum cælorum. **Cura** ergo ò homo à peccato liber esse, & mors tui non dominabitur: imò desiderabilis erit, quoniam via in vitam est.

1. Thess. 4.

Sed vt veritas illius, quod diximus, melior est dies mortis, quā dies natiuitatis, planior fiat, probandum est, qua ratione corpori, animæ, & composito sit conueniens, si enim id ostenderimus, manifestè veritas illius dicti apparebit.

Primum corpori conueniens est, licet enim perdi videatur morte, sed non perit, sed seminatur, vt multiplicetur. Nec verò malum est granq, si seminatur, sic enim multiplicandum est: ita verò corpori accidit, & hoc exemplo probat **Paulus** mortuorum resurrectionem. *Inspiciens, tu quod seminas, non uiuificatur, nisi prius moriatur.* Vis videre corporis seminati multiplicationem? *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in infirmitate, surget in uirtute, seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.* Sicut ergo grano sinapis malum non est seminari, quia cum minimum sit, seminatum crescit in arborem grandem. Ita corpus hominis vile, corruptibile, ignobile surget omni ornatum gloria: bonum ergo ei est, si seminatur. Sed forsan ais, non videtur conueniens, quòd corpus mortuum semen dicatur. In semine enim, quædam vis naturalis abscondita est, qua surget multiplicatum, at verò corpus foetidum, quā habet virtutem, vt surgere possit?

1. Cor. 15.

In exequiis præcipue Religiosi,

D. Tho.

possit? Respondet D. Thomas. In corpore quidem licet sit potentia, & appetitus ad animam, sed vis nulla, ut resurgat, attamen merito semen dicitur, quia corpus illud cum respectu ad bona, vel mala, quæ gessit in vita, secundum diuinam ordinationem ordinatum est ad resurgendum in tali, vel tali statu gloriæ, vel poenæ. Non ergo considerandum est solû corpus emortuum, sed attendendum, illud fuisse animæ instrumentum ad virtutis opera, vel etiam peccati, & hic respectus semper in corpore illo manet, & propterea surget iuxta meritum suum, & hac ratione merito semen appellatur. Corpori ergo expediens mors est, ut melius surgat, sicut etiam somnus ei expediens est, ut fortius surgat in opera. Et hac ratione, ait Eucherius tanta cura Deus custodiri voluit lignum vitæ, dicens: Ne ergo fumat de ligno vitæ, & viuat in æternum, eiiciatur de paradiso, & Cherub igneo gladio viam eius custodiat, non quidem inuidit Deus hominum vitæ, sed misericorditer eis prouidit, ut misera vita finem acciperet, ut meliorem reciperent. Summa ergo custodia lignum vitæ seruatum est, quia adeo vitam desideramus, ut nihil possibile intentatû relinqueremus, ut mortem vitaremus: id verò nobis expediens non erat, nec ipsi corpori, cui seruata vita potior est, quam ea, quam nunc tantopere cupit.

Eucher.

Sap. 9.

Animæ verò, quâ sit mors conueniens, facile ostendemus. Quid enim corpus est, nisi animæ carcer? Ideò Sapiens ait. *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & de primit sensum multa cogitantem terrena inhabitatio.* Vnde ab ergastulo corporis eruta anima liberius exercet opera rationis, etiam secundum naturam. Ut probat D. Tho. 1. p. q. 90. artic. 2. Verè corpus carcer est. Et ideò Psal. ait. *Educ de custodia animam meam ad confitendû nomini tuo.* Nec enim sua vincula ferrea hic desiderantur.

D. Tho.

Iob. 13.

Audi Iob dicentem: *Posuisti in nervo pedem meum.* Sed ex his, qui carcere detinentur, quidam omnino liberi procedunt, quidam verò in aliquam poenam, quidam verò in mortem. Ita omnino à corporis carcere quædam animæ procedunt in cælum, & horum mors pretiosa dicitur in conspectu Dñi. Ita è carcere processit Pincerna Pharaonis. Quædam verò animæ alicui poenæ obnoxie procedunt, quæ. s. in purgatorium veniunt. Quædam verò in

Gen. 40.

necem,

& perfecti viri.

135

A necem, ut Pistor Pharaonis, & in mortem æternam. Quo obsecro dolore tangitur homo, cum procedens à carcere videt iumentum, quo ducendus est in furcam, præconem, cymbalum, & iudicem ac carnificem? Sed quo dolore peccatoris anima dolebit, cum procedens à corpore videat inferni carnifices sibi paratos, ignem æternum, in quo ardebit in sæcula?

Secundo optimum est animæ à tali exire corpore, propter tentationes, & discrimina, quæ à corpore patitur, à quibus in morte eripitur. Vidit Sara Ismaelem ludentem cum Isaac, & ait ad virum suum. *Eiice ancillam, & filium eius.* Quibus ver-

Gen. 21.

B bis spiritualiter petitur, ut caro, & eius appetitus foras mittatur. Sed quid nam mali erat ludus ille? Certè docebat Ismael Isaac idola colere, & coram eis saltare, hic ludus erat, ut etiam colligitur ex illo. *Sedit populus meus manducare, & uiuere, & surrexerunt ludere,* id est, idola colere. Ludus hic ferendus non est. Quid, obsecro, aliud docet, & suadet corpus animam, nisi idola colere, quæ mundi sunt sapere, ventrem deum habere?

Ferendus ne ludus iste est, & non dicendum: *Eiice ancillam, & filium eius?* An non sic Paulus ait. *Quis me liberauit de corpore mortis huius?* & hac de causa se vocat infœlicem. *Infœlix ego homo.* Ideò caro nobis odienda est. *Et qui odit animam*

Rom. 7.

suam in hoc mundo, in uitam æternam custodit eam. Sed non satis erit eius appetitui non consentire? Non satis id est, ait Chry-

Ioan. 12.

C sostomus in eum locum, sed quemadmodum cum tibi aliquis inimicissimus est, vultum eius ferre non potes, nec vocem au-

Chrysostr.

dire, ita tibi cum carne agendum est. Indignatur Eliscus in Ioas, quia tres sagittas duntaxat contra Syriam misit, vellet quidem, ut vniuersas misisset sagittas, sic enim eam penitus deleret: ita indignatur Deus in eum, qui contra carnem paucas mittit sagittas, omnes enim mittendæ sunt, ut penitus prauus eius appetitus deleatur. Sumè oderis carnem tuam, & nulla maneat sagitta, quam aduersus eam non iacias. Bonum ergo animæ est à tali corpore liberari. Interroga ab anima à corpore exuta, an velit iterum corpori iungi. Et dicet, opto quidem socium corpus, tanquam pars, sed non corpori huiusmodi, sed longè diuerso, si non natura, saltem conditione. Vis id nosse experientia? Audi Samuelem suscitatum à Pythonisa dicen-

4. Reg. 13.

tem:

In exequiis præcipuè Religiosi,

tem Sauli. Quare me inquietasti, ut suscitarer? Reditum ad corpus dicit inquietem, cum nondum in cælo anima esset Samuelis id dicit: Sicut ergo puer plorat, cum egreditur ab utero matris, sed cum semel exierit, in vterum nulla ratione reuerti vellet. Ita nos ploramus, dum morimur, sed si semel exuta à corpore vili anima, ad illud reuerti oporteret, nullo modo id pateretur, quia esset quasi in vterum regredi. Hieronymus, Strabo, & alij referunt, apud Indos Philosophos fuisse Brathmanos dicentes: Vitam esse tanquam foetus in utero concepti vigorem quandam maturefcentem ad partum: mortem vero esse diem natalem ad illam veram felicitatem, non omnibus tamen, sed iis, qui hic rectè fuissent philosophati. Et ut ad mortem se pararent, habebant sepulchra aperta pro foribus domorum, ut mortis memoria benè philosopharentur, & vitam probè dirigerent. Et rectè, quoniam in his, quæ ordinantur ad finem, regula sumitur ab ipso fine, cum ergo mors finis sit, ut rectè viuas, viue tanquam moriturus. Idèo Sapiens ait, in illa finis cunctorum admonetur, & viuens cogitat, quid futurum sit. In hoc sensu Plato ait, vitam sapiētis esse meditationem mortis, id est, meditatio mortis efficit vitam sapientem. Sicut ergo nauclerus in puppi nauis sedet, ut eam gubernet, & dirigat, puppis verò extremum est nauigij, sic ex mortis cōsideratione rectè tua gubernabis. Composito verò mors conueniens est, licet enim dissoluatur, sed eò corrumpitur, ut in perpetuū postea consolidetur. Malum quidem videtur illi vasi, apud Hieremiam, quod frangeretur, sed verè bonum illi fuit, quoniam melius resectum est, quàm fuerit antè. Sicut ergo dissoluis, & frangis vas vetus, ut illud multò melius, & pulchrius efficias: ita corrumpitur vetus homo, ut nouus, & gloriosus resurgat.

Licet verò vniuersis iustis bona sit mors, illis tamen præcipuè optima est, qui perfecti sunt, & Deum totis viribus dilexerunt. Audi perfectum Paulum, quid sibi melius arbitretur. *Mihi enim uiuere Christus est, & mori lucrum. Quod si uiuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam, ignoro. Coarctor autem e duobus, desiderium habens dissolui, & esse cū Christo, multò magis melius: permanere autē in carne necessarium propter vos.*

Miram

& perfecti viri.

136

A Miram in his verbis charitatem Paulus exprimit. Ait enim. *Mihi uiuere Christus est.* Diuus Thomas in hæc verba ait. Vita importat motionem quandam, illa enim uiuere dicuntur, quæ ex se mouentur. Et inde est, quòd illud videtur esse radicaliter vita hominis, quod est principium motus in eo, hoc autem est illud cui vnitur affectus ut fini, quia ex hoc mouetur homo ad omnia, vnde solent homines illud appellare vitam suā, quod præcipuè diligunt: Cum ergo ait. *Mihi uiuere Christus est.* Significat Christū à se summè dilectū, qui principium erat omnium operationum ipsius. Addit verò, *& mori lucrum*, quia sicut infirmus lucrum dicit, quādo salutem assequitur, quia vitam perficit: ita vita gratiæ in gloria perficitur, idèo mori lucrum est: ei verò mors est lucrum, cui uiuere Christus est. Statim Paulus dubitationem ponit, quidnā eligat sibi. Quia uiuere in carne Christo, fructus est ipsi, quia sic Christum clarificabat in mundo, esse verò cum Christo multò melius, quid ergo eliget? Certè si se attenderet, mortem eligeret, quia ipsi lucrum est, & multò melius. Hinc iusti, ac perfecti illud arbitrantur optimum, si dissoluantur, & aiunt cum Paulo. *Cupio dissolui, & esse cum Christo, & gaudent, cum ad sepulchrum veniunt, sicut gaudet quærens thesauros, cum sepulchrum reperit, in quo solet thesaurus esse.* Hinc Iob. *Qui expectant mortem, & non uenit, quasi effodientes thesaurum, gaudentq; uehementer, cum inuenerint sepulchrum.* In quæ verba Gregorius ait. Olim cum defunctis in sepulchris thesauri recondebantur: idèo thesaurum inquirens gaudet viso sepulchro, quia certò nouit ibi esse thesaurum. Sic ergo perfectus vir gaudet in morte, nouit enim in ea inueniendum sibi thesaurum infinitum, Deum scilicet. Addit Gregorius. *Qui fodiendo thesaurū quærit, cum fodere altius coepit, ad laborem instantius inardescit, quia quo se thesauro abscondito iam iamq; propinquare existimat, eo in fodiendo enixius laborat. Sic vir perfectus, quò vicinior fini, eò est in opere ardentior.* Hinc Paul. *Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes: & tanto magis, quanto uideritis appropinquantem diem. Collectionem appellat Paulus vnionē, ac charitatis officia, quia studiosius*

peragen-

Simile.

Hiero.
Strabo.

Eccles. 7.

Hiere. 18.

Philip. 1.

D. Tho.

Iob. 3.

Gregor.

Heb. 10.

In exequiis præcipuè Religiosi,

peragenda, quò magis morti propinquamus, sicut motus naturalis, quò termino propinquior, eò est velocior, quasi dicat Paulus. *Thesaurum quæritis, confodere ardentius debetis, quò viciniore illi estis.* Quoddam certè sepulchrū in vita hac perfectus inuenerat, diuinam, scilicet, contemplationem, vt Gregorius ait in ea verba Iob: *Sicut enim sepulchro absconditur corpus, ita anima absconditur in cõtemplatione.* Quasi enim huic mundo viuimus, cum mente in eo foris vagamur, sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius in secreto interne contemplationis celamur. Vnde Psaltes ait. *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, &c.* quia interna gustata dulcedine ab omnibus exterioribus anima recedit. Sed quia absconditio ista perfectè in morte comparatur à iusto in cælo, ideò mortem optat: & cū Iob ait. *Suspendium elegit anima mea, & mortem ossa mea.* Desperavi, nequaquam ultra iam uiuam. In quæ verba Gregorius ait. *Omne, quod suspenditur, ab imis eleuatur.* Anima ergo suspendiū eligit, cum in superioribus fixa, ab imis eleuatur. Sãcti viri suspendium eligunt, quia desideria terrena deserentes, ad alta animum tollunt. Vis suspensum videre? Attende Paulū dicentem: *Viuo ego, iam non ego, uiuit uerò in me Christus.* Et iterum. *Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo.* Et ideò electo suspendio, continuò sequitur: *Et mortem ossa mea.* Quia ab omnibus terrenis eleuatus, dum cælestia non assequitur, suspensus est, ideò mortem optat, qua cælestia assequatur. Ait præterea: *Desperavi, nequaquam ultra iam uiuam.* Sunt enim iusti, qui sic cælestia appetunt, vt tamen à terrenorum spe minime frangantur, nec vniuersa terrena relinquunt. Alij vero, vt perfectionē assequantur, omnia terrena omninò relinquunt, hi desperare dicuntur, id est, omninò separari à terra. Sic ille fecerat, qui ait. *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* Qui cælestia appetit, & terrena non deserit, concupiscit atria Domini, sed non deficit. Qui omnia peritura relinquit etiam deficit huic mundo scilicet. Vnde nihil mundi ei dulce sapit, quia omninò ad cælestia suspirat. Sicut si cui Rex daret anulū suum in signum, vt ei traderentur Regna omnia Italiae, cum viam ageret, vt regna caperet, si in via detineretur, licet multis delitiis

In exequiis viri illustri. 137

delitiis ei datis, non quiesceret, nec in eis delectaretur, donec regna ipsi promissa adipisceretur. Ita perfecti vident intra se pignus spiritus & æternæ hæreditatis, quod illis Deus dedit, de quo Paulus: *In quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ.* Et ideò quãlibet dulcia eis mundus offerat, non illis dulce sapiunt, omnia amara eis sunt, donec gloriam assequantur, &c. Ephes. 1.

CONCIO.

In exequiis viri illustri, ac fortis.

THEMA.

Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum, & ab itinere iusto abierunt in exterminium, & quod a nobis est iter exterminij, illi autem sunt in pace. Sap. 3.

VERBA Hæc difficilia sunt, Græca clariùs sententiam exprimunt, sic enim habent: *Iustorum animæ in manu Dei sunt, &c. & iter eorum à nobis contritio, supple æstimata est, cum tamē illi sint in pace.* Quæ verba licet de omni iusto sint, qui in morte viam afflictionis, & exterminij capere videtur, illi tamen singulari ratione cõuenit, qui bellum cū hostibus gerentes fortiter occubuerant, qui bello confecto meritò in pace esse dicuntur, ad quam post bellum deuenerunt. Vt ista rectè inspiciamus, & inspectis proficiamus, gratia nobis opus est, quam exoremus per Mariam.

Tractatio mortis à hominis propria est, vt cū eo duntaxat de morte tractandū sit. Quoniam ea, quæ supra hominem

nem sunt, immortalia sunt, & ad ea mors non pertinet: **A**
 Quæ verò infra hominem sunt, in morte omnino pereunt,
 nesciuntque, quid mors sit. Sermo ergo de morte proprius
 est hominis, qui est animal rationale mortale. Inter omnia
 verò, quæ de morte dicere possumus, in viri iusti, ac fortis
 morte id conuenientius esse videtur, quod gratiæ myste-
 rium magnū est, in quo illa singulariter elucet, quòd cum
 sit naturæ adeò inimica mors, adeò odibilis, & horrida, &
 terribilium terribilissima, gratia tamen illam dulcem red-
 dit, ac desiderabilem, vt iustus dicat: *Mihi uiuere Christus est,*
& mori lucrum. Et iterum. *Audemus, & bonam uoluntatem ha-*
bemus, magis peregrinari à corpore, & præsentem esse ad Deum. Et
 viro sancto Ignatio de Loyola, id fuit familiare, vt quoties
 de morte cogitaret, se à lachrymis temperare non posset **B**
 præ gaudio, quia eos fructus fecit iustus, qui in morte per-
 ficiuntur. Vnde Gregorius homilia 27. tales fructus ope-
 remur, qui maneat, tales fructus, qui cum mors cuncta
 interimat, ipsi exordium à morte sumant. Nam quòd
 à morte incipiat fructus iusti, testatur Psaltes; cum ait. *Cum*
dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. Om-
 nis, qui dormit in morte, perdit hæreditatem, sed cum
 dederit dilectus mortem, ecce hæreditas Domini, quia
 electi Dei, cum peruenerint ad mortem, inueniunt hære-
 ditatem.

Sed inquiris. Quomodo tanta mortis terribilitas ablata
 est? Certè illud fecit Christus seruator noster morte sua.
 De qua re loquitur Oseas. Christi nomine dicens: *De manu* **C**
mortis liberabo eos, de morte redimam eos, ero mors tua o mors,
morsus tuus ero inferne. Consolatio abscondita est ab oculis meis,
 quia ipse inter fratres diuidet. *Adducet urentem uentum Domi-*
nus de deserto ascendentem, & siccabit uenas eius, & desolabit fon-
tem eius, & ipse diripiet thesaurum omnis uasis desiderabilis. Qui
 bus uerbis expressit Propheta mirabilem Christi de mor-
 te uictoriam, nec de alia re audemus exponere hæc uerba,
 ait Hieronymus, cum de ea exposuerit Paulus. Ait ergo,
 1. Cor. 15. *Ego liberabo meos de manu mortis, & ero mors mortis,*
 eam enim superabo, ero morsus inferni, vel quia cum mor-
 debo,

Phili. 1.
2. Cor. 5.

Greg.

Psal. 126.

Oseas. 13.

Hierony.
1. Cor. 15.

A debo, cum partem eius abstulero, sanctos uidelicet patres,
 vel me mordebit infernus, vt Rupertus explicat, & sic ha- **Rupert.**
 mum trajiciet, quo vincatur. Nunc quidem cōstristor, quia
 video mortem, ac infernū diuidere fratres à fratribus, sed
 ueniet uentus vrens Christus, qui mortis, & inferni fon-
 tem siccabit, peccatum, scilicet, & sic etiam uenas arefa-
 ciet malorū, quæ à peccato procedebant, & ipse Christus
 diripiet thesaurum uasis desiderabilis, id est, sanctos, qui
 in limbo detinentur, liberabit. Sine vlla ergo fortitudine,
 ac uiribus relictæ est mors à Christo, arefecit uenas eius, &
 ideò similis reddita est corpori, quod omnino cōsumptum
 est, solamq; retinet membrorum effigiem, iam carcerem
 limbi non habet, vt prius.

B Sed felicitas hæc iustis seruata est, de quibus Sapiens
 ait. *Iustus in manu Dei sunt.* Iustus appellatur is, qui
 probus est, quia se commensurat diuinæ legi, & ideò se elab-
 orat, ac elaborari permittit tanquā lapis, vt ædificio cong- **1. Pet. 2.**
 eruat, & ideò regula regulatur. Quia vt Petrus ait. *In quo*
ipsi tanquam lapides uiui cœdificamini. Deinde iustus dicitur,
 quia sic elaboratus ex iustitia dignus est æterna mercede.
 Hi ergo iusti in manu Dei sunt, id est, sunt Dei, & à Deo
 se regi patiuntur, de eis Deus agit, quæ ei placent, sicut tu
 de ea re, quam manu tenes. Et hac ratione etiam in
 iusto sunt dona Spiritus sancti, quibus anima redditur
 facile mobilis à Spiritu sancto ad opera maiora. Pec-
 cator verò Dei manum fugit, ab eo regi non uult. Inò
C ait. *Quis noster Dominus est?*

Secundo: Iusti in Dei manu esse dicuntur, quia sicut illi
 Deo se tradiderunt, ita Deus singulari prouidentia eos re-
 git, ac tutatur. Vnde ait. *Nemo rapiet eas de manu mea.* Et Ioan. 10.
idò non tanget illos tormentum mortis. Peccatores quidem
 tangit tormentum mortis, quia inopinata eis mors ad-
 uenit, nec illam tunc expectabant, & ideò semper repen-
 tinus superueniet interitus, & uiri sanguinum non dimi-
 diabunt dies suos, vt Psaltes ait, quia licet pluribus vi- **Psal. 54.**
 uant annis, putabant se plus uicturos, & ordiuntur lon-
 gas telas, nec putant uitam citò finiendam, & ideò

P 38. eis illi accidit. *Dum adhuc ordiret, succidit me.* Atque A
 adeo tangit eos tormentum mortis, quia multo plus uiue-
 re vellent, vt cupitis fuerentur, & telas suas perficerent.
 Contra vero iusti quotidie expectant mortem, nec illis in-
 opinata aduenit, & ideo non illos tangit illius tormentum.
 1sa. 38. Hoc significat Psaltes, cum ait. *Notum fac mihi Domine finem*
meum. Non petit David reuelari sibi diem mortis, sed tan-
 tum a Deo petit, vt mortem praeculis semper habeat,
 quasi semper moriens, qui enim hoc agit, non intercipitur
 a morte, quia illam semper paratus expectat. Audi ergo
 nunc diuersitatem iusti, & peccatoris, & quomodo illum
 non tangat tormentum mortis, hunc vero tangat. Interro-
 go a peccatore, vt quid vitam longam vis? Dicet, vt vniuer-
 sas congregarem diuitias, vt ad supremum ascenderem ho- B
 norem, vt omnibus fuerer delictis. Dum haec agis miser
 homo, dum his intendis, ad mortem non disponeris, imo
 vero quotidie minus aptus ad illam redderis, & ideo cum
 aduenit, tanget te illius tormentum, discruciaris, quonia
 e manibus tibi aufert concupita, & ducit, quo tu non vis,
 nec ad eam suscipiendam aptus eras. Sed audi iustum, vt
 simul videas, qua ratione illum non tangat tormentum mor-
 tis. Vt quid viuere vis o homo? Dicet, vt Deo inseruiam,
 vt plura merita acquiram. Certus ergo esto, concessurum
 tibi Deum eos omnes annos vitae, qui tibi expediunt. Et
 licet non plures annos vixisse videaris, plures vixisti. Pri- C
 mo, quia in libris suis scripsit Deus tot annis te Deo obse-
 cutum, quot illi obsequi optasti. Et deinde longiturnitas vi-
 tae promissa iusto est, quia licet consumetur in breui, exple
 uit tamen tempora multa, & aetas senectutis vita immacu-
 lata. Omne ergo, quod iustus vult, viuit, quia explet tem-
 pora multa, & eo usque viuit, donec mereatur gloriam, ad
 quam a Deo praedestinatus fuit, vltra quam, cum quo pro-
 grediatur, non habeat, non tangit illum tormentum mor-
 tis, dispositus enim inuentus est.

Deinde iustus attendit maxime, ac dolet discrimina plu-
 rima in quibus in hac vita versatur, ea que pauet, ac ideo
 cum se liberari ab his per mortem considerat, gaudet. Videt
 se in

A se in hac vita esse tanquam in mari procellis agitato, in quo
 innumeræ tentationes, ac pericula sunt, in morte vero tra-
 quillum inuenit portum, quo ab his omnibus liber fit, videt
 esse spiritum in carne tanquam in quo indomito, & effreni,
 qui nos ducit in praecipitia, a quo liberatur in morte, &
 ideo gaudet. Hinc Andreas cum eum a cruce populus de-
 ponere vellet, Dominum orauit. Tantum in hoc exaudi me
 vt a corpore liberer, satis mihi fuerit, quod tot annis illud
 portauerim. Quid corpus est nisi animae cathena? inde ve-
 ro ad regnum procedit iustus, sic Sapiens ait. *Quod est car-* Eccl. 4.
cere cathenisq; interdum quis egrediatur ad regnum. An non cathe-
 nis tenetur anima iusti, cum ait. *Non quod uolo bonum, hoc fa-* Rom. 7.
 B cio? nam corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Vis orare
 & teneris cathena pigritiae, vis elemosy nam dare, & tene-
 ris auaritia. En ergo mortis utilitatem, liberat te a pecca-
 tis, a tentationibus, a difficultate bene operandi.

Deinde iustus angitur maxime seruitute corruptionis
 corporis, & illius miseris, a quibus morte liber fit. Hoc in-
 terest inter iustum, & peccatorem, quod inter duos captiuos, Simele.
 qui a barbaris capti sunt, quorum alter filius est regis, alter
 vero infimus de plebe. Filius regis vilibus mancipatus of-
 ficiis deplorat maxime seruitutis damna, labores, famem,
 subiectionem, & reliqua, quae patitur, quoniam dignitatem
 suam nouit, qua deberet omnibus illis imperare, cui subiecti
 cogitur. At vero infimus homo, qui in patria sua similibus
 obsequiis incumbere, damna seruitutis non deplorat, quia
 nihil in seruitute nouum experitur. Ita omnino peccator,
 cum corporis necessitatibus inseruit, cum creaturis inferio-
 ribus subiectionem, nihil dolet, quia in pecudem degenerauit,
 nihil altius sibi esse arbitratur, & ideo terrenis delectatur,
 & ait, quoniam haec est pars nostra, & haec est fors nostra,
 At vero iustus, qui se Dei filium agnoscit, cum se videt va-
 nitati subiectum, & a creaturis inferioribus medicantem,
 & mala hic subeuntem, quid agat, nisi illud, quod Paul. ait.

Omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc, uanitati enim Rom. 8.
subiecta est non uolens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe, quo D. Tho.
nam ipsa creatura liberabitur aliquando a seruitute corruptionis

in spe gloriæ filiorum Dei. In quæ verba **D**ivus Thom. nomine creaturæ iustos intelligit, qui ingemiscunt expectantes gloriam filiorum Dei, cum se vident mutationibus obnoxios, & temporalibus inseruientes. Fugiens Elias Iezabelem ait: *Tolle Domine animam meam, melius est mihi mori.* Et **3. Reg. 19**
Tob. 3. Tobias: *Et nunc Domine fac me cum secundum uoluntatē tuā, & præcipe in pace recipi spiritum meum, expedit enim mihi mori, magis quam uiuere.* Et Ionas: *Tolle animam meam, melius est mihi mori, quam uiuere.* Et Iob: *Aperuit os suū, & maledixit diei suæ, peccat dies, in qua natus sum.* Hinc Psalter personam suscipiens iusti morientis ait: *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi, quia eripuit animam meam de morte, & iel- est à peccato) oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu, placebo Domino in regione uiuorum.* Hæc uero præcipue locū habent in lege gratiæ, cæli ianua referata, quando mors non solum malorum terminus est, sed gloriæ initiū, quod summa consolatio fidelibus est. **August.** libro de morte Christiana ait: *Mors est pons, per quem transimus in uitā æternam.* In veteri enim lege non sic iusti gaudere poterant laborantes, ac morientes. Hinc Iob: *Si sustinuerō, in infernus domus mea est, quasi dicat. Si post tātos labores cæli ianua mihi pateret, consolatione leuaret, at uero nunc etiam si plura sustineam, & usq; ad mortem sperem in Deo, in infernū descensurus sum, nec enim cæli ianua patet.* Sed iam per Christum ablatum est uelamen illud, quod ante Sæcta sanctorum erat expansum, unde Paulus: *Significante Spiritu sancto nondum esse propalam sanctorum uiam, sed iam æternitatis aditum deuicta morte nobis referauit.* Ideo ab Isaiā dicitur pater futuri sæculi, nam scripturæ phrasi pater uocatur inuentor alicuius rei, ut Tubal dicitur: *Pater canentium cythara.* Et ideo à Christo coeptum est mortem sanctorum celebri die recolere, & natale appellatur. Et somnus ille quietus est, de quo Sapiens ait: *Custodi legem meam, eritque uita animæ tuæ, si dormieris, non timebis, quiesces, & suauis erit somnus tuus, nec pauebis repentino terrore, Dominus enim erit in latere tuo.*

Deinde iustus induit viscera misericordiæ, tanquam electus

Actus Dei, & cum videat innumera mala, quæ sub sole fiunt, tum peccatorum, tum afflictionum, angitur animo, & mortem optat, ne illa videat. Hinc Sapiens. *Verti me ad alia, & uidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum uiolentiæ cunctorum auxilio destitutos.* Et laudauit magis mortuos quam uiuentes, & foeliciorē utroque iudicauit, qui nec dum natus est, nec uidit mala, quæ sub sole fiunt. Hinc promittit Deus Iosifæ tanquam ingens beneficium mortem, ne videat mala, quæ super Ierusalem uentura erant. Ait enim scriptura. *Fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus: idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuū in pace, ut non uideant oculi tui omnia mala, quæ introducturus sum super locum istum.* Summi dolores causa iusto est, cum uidet innumera mundi peccata, tum quia in Deum perpetrantur, cuius offensa sunt, tum quia mala hominis maxima. Hinc Psalt. *Vidi præuaricantes, & tabescebam, quia mandata tua non custodierunt.* Augēt uero dolorē istum mala poenæ innumera. Refert Hieronymus. *Xerxes illum antiquum regem, qui millia millium militū in exercitu habuit, qui terror erat gētium, ex edito loco contemplatum vniuersos milites suos, fleuisse, at dixisse post centum annos nullus horum virorū fortiam reliquus erit, qui morte non sit consumptus.* Sed ex alta mente, ait Hieronymus, consideremus nos vniuersos mortales, eorum labores, ac dolores, & mortem deniq; magisq; flebimus, si qua viscera misericordiæ in nobis sunt, & ne ista conspiciamus, mors opranda nobis est.

C Addit uero Sapiens: *Visi sunt oculis insipientium mœri, illi autem sunt in pace.* Duplex oculus in homine fidei est, alter naturalis, qui oculos corporis, & animæ complectitur, alter supernaturalis, qui fides est, & hic oculus est, quo omnia intueri debet, ne decipiatur, reliqui enim oculi facile decipiuntur, sicut cum uideatur baculus, cuius medietas est in aqua, qui contractus apparet, & stelle, quæ parue uidentur, cum magnæ sint. Ex omnibus uero rebus, quæ magis fidei oculis indiget tractari, mors est, nec tamen sic tractari, ac inspicere solet. Et ideo iusti mors, mors apparet,

In Exequiis.

ac dicitur, cum tamē nō sit mors, sed quies. Visi sunt oculis **A**
 insipientium mori. Insipientes inimici sunt mortis, & ideō
 mortuos de domo, ac memoria cito citius eiiciunt, dicūtq;
 mors in domo nequaquam futura est, eiiciatur foras. Nec
 mirū, quoniam qui diligunt mundum, & ea, quæ in mun-
 do sunt, videntes hęc morte finiri, eam mortem, & acerbā
Psal. 111. appellant: *Peccator uidebit, & irascetur, dentibus suis fremet, &*
tabescet, desiderium peccatorum peribit. Homini ergo terreno
 mors est, quia est terminus bonorum ipsius, & ideō etiam
 putant iustos mori in morte. At verō fides quid dicit? Non
Psal. 14. mori iustos, sed viuere post mortem in pace, sic etiam Iuā-
 nes audit vocem de cælo dicentem: *Beati mortui, qui in Do-*
mino moriuntur. Vox de cælo, non de terra vox: fidei, nō hu-
mana sapientię illa est, quæ mortuam beatum dicit: Om-
nis iusti labor, & mors non labor, & mors, sed quasi labor,
Eccles. 38. quasi mors dici debet. Hinc Sapiens: *Fili mi, in mortuum pro-*
duc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare. Non ait, dira
 passus, sed quasi dira passus, quia labor iusti, non labor, sed
2: Cor. 6. quasi labor est. Hinc Paul. *Quasi moriētes, & ecce uiuimus, ut*
castigati, & nō mortificati, quasi tristes, semper autē gaudētes. Cu-
August. ius rei rationem reddit Augustinus in **Psal. 48.** Quia sicut
 bona peccatorum non vera, sed insomnia sunt, ita mala iu-
 storum insomnia sunt, non vera mala, ideō quasi dicenda
 sunt. Cum enim somniū narras, non ais, videbā hoc acci-
 disse, vel me egisse, sed ais, somniabam, quasi hoc, vel illud
 agerem. Sicut ergo peccatori vera videntur sua bona, cum
Psal. 75. insomnia sint, quia dormierunt somnum suum, & nihil inuen-
 runt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Ita etiam mors, ac
 labor iusti ei apparet uera mors, cum non sit.

Sed interrogas, si hęc mors vera non est, quæ igitur illa
Greg. est? Respondet Gregorius. Peccatum, quod animam oc-
Sapient. 16 cidit, auferens spiritualem vitam, quia homo per malitiam
Apoc. 20. occidit animam suam. De qua re Ioannes ait: *Beatus, & san-*
ctus, qui habet partē in resurrectione prima, in his secunda mors nō
August. *habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei, & Christi.* Augusti-
 nus 20. lib. de Ciuitate Dei, cap. 6. & 7. ait. Primam re-
 surrectionem esse eorum, qui à peccatis resurgunt, & con-
 firmat

defunctorum.

141

A firmat ex verbis Domini Ioannes. 5. *Venit hora, & nunc est, Ioan. 5.*
quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint, uiuent. In
 resurrectione ergō prima partē habet, qui à peccato in ius-
 titiam surgit, & in hos potestatem non habet mors secun-
 da, infernus, scilicet, ut ipse Ioannes explicat: Mors ergo
 peccati mors prima est, quæ quā sit mala, alibi explicui-
 mus, lege ea, quæ diximus in secundo tomo nostrarū con-
 cionum, Dominica decima quinta post Pentecosten.
 Diximus priuilegia mortis iustorum. Ex quibus quisq;
 sibi colligit illud, quod Balan ait. *Moriatur anima mea morte* **Num. 23.**
iustorum. Sed quæ nam ista mors est? Audi cuiusdam mor-
 tem quam Dauid magnificat, cum ait. *Nequaquam ut mori so-* **2. Reg. 37**
lent ignaui, mortuus est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes
B. *tui non sunt compedibus aggrauati, sed sicut solent cadere coram fi-*
liis iniquitatis, sic corruisti. Sed quæ nam est mors ignaui-
 rum? Illi profecto ignaui sunt, qui ad bellum venire nolunt
 sed domi manere, ac otari, fortia verō, & egregia facta aliis
 relinquunt. Quibus exprobat Prophetis Debora dicens:
Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum, Ga- **Iud. 5.**
laad trans Iordanem quiescebat, & Dan uocabat nauibus. En igna-
 uos, qui ad prælium non ierant, sed re familiari occupati
 sunt, hi verō eos significant, qui ad pugnam spiritualem non
 veniunt, sed his, quæ sæculi huius sunt, occupantur. Et hi
 ut ignaui moriuntur, de quorum morte Iob ait. *Moritur* **Iob. 4.**
tur, & non in sapientia, præmiserat verō, & quia nullus intel-
ligit, in æternum peribunt. Manifestum est peccatores non
C intelligere, & ideō in æternum perire, quia stultus pecca-
 tor est, & ideō damnatur. Et ideo Moyles ait. *Vtinam sape-* **Deuter. 32**
rent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Sed quid est in-
 sapientia mori, & in sapientia non mori? Certè is sapienter
 moritur, qui præmeditata morte, & ad illā paratus moritur
 ille verō insipienter moritur, qui secus se habet. Sapienter
 opus aliquod facit, qui sapius, & consideratione adhibita
 fecit illud, qui ergō mortē considerauit, qui sapius cogita-
 tione sua mortuus est, qui Deū sibi deuinciuit obsequiis, ut
 tunc ei præsidio sit, ille sapienter moritur, & non sicut
 mori solent ignaui. Addit Dauid. *Manus eius non sunt circum-*

S 5 ligatæ,

In Exequiis.

ligata, & quibus verbis fortem virum describit, qui ab hosti **A**
 bus captus non est, nec in vincula cōiectus. Nobis verò sig-
 nificat iusti libertatem, in quā vocati sumus. Peccator ser-
 uus est & cathenis vinctus tenetur sicut Sampson, cum in
 2. *Timo. 2.* manus incidit inimicorū. Hinc Paul. *Nequando Deus det il-*
lis pœnitentiam, ad cognoscendam ueritatem, & respiscant à diabo-
li laqueis: à quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem. Hinc etiā
Isai. 52. ad Sion *Isai. ait. Solue uincula colli tui captiua filia Sion.* Dia-
 boli mancipium peccator est, misera omnino seruitus, qua
 opprimitur homo à crudelissimo hoste: vincula uero, qui-
 bus eum ligat, peccata sunt, praua consuetudo, appetitus in-
 ordinatio. His ita homo ligari solet, ut quasi iumentum du-
 catur ad diaboli uoluntatem, & ut dicat, non posse sese à
 peccato exui. Merito uerò, qui sic in uita ligatus fuit ad **B**
 bona agenda, in morte etiā ligatur, & ligatis manibus ac
Matt. 22. pedibus proiicitur in tenebras exteriores. Iustus uero li-
Galat. 5. ber est. *Vos fratres in libertatem uocati estis.* Manus iusti, qui-
 bus operatur, pedes, id est, affectus non circumligatur, nec
 compedibus aggrauantur, facile enim uirtutis opera præ-
 stat, & cœlestibus afficitur, ac terrena contemnit, & ideo in
Psal. 123. morte non ligatur, imò cum *Psalte dicit: Anima nostra si-*
cut passer erepta est de laqueo uenantium, laqueus contritus est, &
nos liberati sumus. Attende miseram seruitutem peccatoris,
 & iusti fortem foelicem. Peccator à dæmone tenetur pec-
 cato, & dum in peccato est eius tentationibus resistere nō
 ualet, & ideo noua peccata perpetrat, & demum in infer-
 num truditur. Iustus uerò à peccato liber, seruus iustitiæ, **C**
 peccata facile uitat, & demum gloriam consequitur per
 mortem. Cuius rei uestigium etiā Ethnicis assequuti
 sunt, nam Xenocrates Platonis insignis discipulus in li-
 bro de morte ad amicum iam animam agentem ait, uitæ
 huius amissio à malo in bonum est transitus. Non in mor-
 tem, sed in ipsam immortalitatem migras. Illuc proficif-
 ceris ab hoc carcere liber, ubi quiescit omnia, & à tristi-
 tia, se uictateque se mota, ubi mendacis tutari se nemo
 potest.

Quia tamen Balan mortem iustorū optauit, uitam uerò
 iusto-

uir illustris.

142

A iustorum imitari noluit, quia mercede effusus est. Sciendū
 nobis est, generalem esse regulam, qualis uita talis mors.
 Cum enim mors terminus sit uitæ, non mirum si ei
 respondeat, sicut calor calefactioni, ut ergo pretiosa iusto-
 rum morte consumeris, uitam iustorum tene, nugacem
 enim eum dices, qui uiam in Romam se agere diceret, cum
 versus occidentem iter faceret, si moribus, & uita in infer-
 num properas, quomodo in mortem iustorum, & gloriā
 uenies? Uia inhonesti uia sunt inferi, ut ait Sapiens, pe- *Prou. 5.*
 des ueloces ad malum quo pacto in cælum uenient? Vis
 uiam tuam corrigere? Mortis memorare iugiter. Hæc est
 aqua, quæ ignem concupiscentiæ extinguit, horologium
 quod nostra ordinat, speculum, in quo foeda nostra uide-
B mus, & mundi uanitatē, & mendacia cognoscimus, si-
 cut cinere ostendit regi Daniel fallacias sacerdotum. Sic *Dan. 14.*
 enim Sapiens ait. *Si multis annis uixerit homo, & in his omni-*
bus letatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum
multorum, qui cum uenerint, uanitatis arguentur præterita. Ideo
 sicut Moyses serpentis caudam, & Iacob Esau plantam
 tenet, ita Sapiens nouissima rerum omnium considerare
 debet, uidebit uerò omnium mundanorum finem lutum
 esse, & cinerem, & ideo nihil magnum putandum esse.
 An non sic Danielis statua erat, cuius licet initium aurum
 esset, sed finis, pedesque fictiles, & lutei? & hinc factum
 est, ut paruò lapide omnia comminuerentur, & in cine-
C rem uerterentur. Contemplare nunc hominem, qui maxi-
 mus sit in mundo, & eum ornatus his omnibus, quæ maxima
 uidetur, ære, argento, auro, & omni lapide pretioso. Et exi-
 sti statuam Danielis, sed licet eam omnibus ornaueris di- *Dan. 2.*
 uitiis, non potuisti pedes luteos facere, quia uniuersa
 hæc fundamentum habent luteum, hominem, scilicet,
 & uili factum limo. Hinc uerò procedit, ut uniuersa faci-
 le pereant, & in cinerem uertantur, & leuis lapis, uel
 etiam aër eum interimat. *Quid ergo superbis terra, & cinis? Eccli. 10.*
 An nō uir hic nobilis, ac fortis similis fuit statuæ? Sed quid
 eum in puluerem uertit? Certè paruus calor. Nihil er-
 gò putanda sunt omnia, quæ in mundo sunt, non enim
 fundata

In Exequiis.

A fundata sunt super firmam petram, sed super arenam, super faxnumq;. Et ideo impij in circuitu ambulare dicuntur à Psalte, cum ait. *Impij in circuitu ambulant, quia sicut rota, quæ in circuitu fertur, in eodem loco semper est, nihil ambulando proficit, sed vbi mane fuit, ibi eam noctu reperies. Ita peccator temporalia quærens, nihil proficit, nihil acquirit, sed qualis mane in mundum intrauit, talis nocte mortis egredietur, nihil tulit, nihil auferet, sed cum Iob dicet: *Nuans egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* Et Paulus: *Nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium, quod nec auferre quid possimus.* Iustus verò dicere poterit, omnia bona mea mecum porto, quia opera iustorum sequantur illos. Hæc ergo acquiramus, quæ nobiscum portare possimus, non quæ nobis relinquenda necessario sunt, &c.*

Psal. 11.

Iob. 1.

1. Timo. 6.

CONCIO.

In Exequiis (quas Hispanè Honras nuncupamus) defunctorum.

THEMA.

Melior est dies mortis, quam dies natiuitatis. Eccl. 7.

Luc. 16.

Eccl. 43.

SI Aliquo die orare liceret, quod diues epulo orauit Abrahamum, vt mitteret Lazarum in domū patris, vt fratribus annūtiaret, ac testaretur illis, ne venirent in locū tormentorum, nūc id nobis orandū foret, ac petendus à Deo aliquis mortuorū, qui hodie concio natorem ageret. Solus enim, is qui mortē gustauit, de ea rectè agere potest. Reliqui non vt testes oculati, sed vt illi, qui solo auditu res perciperūt de morte loqui possūt. Vnde Sap. *Qui nauigat mare, narrēt pericula ei.* Orem⁹ ergo, vt supleat gratia, quod experientia docere poterat, eā verò nobis cōcedi postulem⁹ oratione Mariæ.

Tria

defunctorum.

143

A Tria nobis in his funeralibus officiis occurrunt consideranda, & simul agēda. Primum, sacrificia, ac orationes pro anima offerenda. Secundum, honor, qui corpori exhibetur, dum ad illud honorandum conueniunt præcipui ciues, luctuosis induti vestibus, & locus corporis ornatur tumulo, ac lucernis. Tertiam denique fructus, quem ex proposita nobis morte colligere debemus.

Primum ergo huc conuenimus, vt sacrificia, & orationes Deo offeramus pro defuncti anima, & hoc est præcipuum, quod hic agitur, quæ in utilitatem animæ cedunt, & ideo, licet officium hoc honos dicatur à vulgo, melius diceretur utilitas defuncti. Sancta verò, & salubris est hæc cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Sicut author libri Machabeorum colligit ex libro pio Iudæ Machabæi, qui sacrificia, & elemosynas militi Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum. Hæc verò præcipua sunt, ac potiora, quàm cætus nobiliū, luctuosæ vestes, stemata, atque insignia, quæ hic videmus. Vulgo iactari solet, honor, & utilitas in vnum non conueniunt. Quia non omnis defunctus capax est vtriusque, multi enim defuncti honorantur quibus utilitas nulla prouenit, aliis verò utilitas, & honor prouenit simul. De qua re Augustinus

B in Enchiridion cap. 110. ait. Ne dubitandum est, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cū pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel elemosynæ fiunt. Sed non omnibus ista profunt, sed eis, qui cum hic uiuerent, sibi vt postea prodesse, meruerunt. Triplex enim hominum genus est, ait August. Primum eorum, qui non indigent viuorum suffragiis, quia in cælum statim euolauerunt. Ex quibus fuit Lazarus, qui in Abrahamæ sinum ab Angelis statim portatus fuit. Cum verò pro his pia opera offeruntur in terra, gaudiū accidentale eis cumulat in cælo, vident enim bona opera, quæ pro eis præstantur, & grati sunt eis, qui illa præstant pro eis orant, & ideo sine magna utilitate ista opera pia nunquam fiunt. Secundum verò eorum, quibus nulla bona opera prodesse possunt, quia in infernum descenderunt, vt diues epulo, quibus honor præstari

2. Mac. 12

August.

Luc. 16.

præstari

In Exequiis.

præstari potest in terra, sed nulla ad eum peruenit utilitas. **A**
 Et licet eis præstetur honor, sed non nimius, de solis enim
 Psa. 138. iustis scriptum est: *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* Verè
 nimis honoratur, hic in terris, & cælis, ab hominib⁹ & Deo
 honoratur, & qui cum honore simul utilitatem capit. Pec-
 cator verò non honoratur nimium, quia in terra solum ho-
 nori habetur, & sine utilitate, qua tamen non caret, qui pro
 eo pia opera præstat. Tertium eorum est, qui nec a deo bo-
 ni, nec a deo mali fuerunt, sed cum peccassent, pœniten-
 tiam egerunt, non tamè plenam, & ideò in purgatorio te-
 nentur, donec eam pefoluant. Pefoluitur verò sacrificiis,
 & piis operibus viuorum, quæ ideò suffragia dicuntur. De
 rationibus verò, quibus ostenditur, iuuandas à nobis defun-
 ctorū animas, plura diximus in tertio tomo concionum, in
 cōcione de cōmemoratione omniū fidelium defunctorū. **B**

Secundum nobis hodie considerandum est honor, qui
 corpori defuncto nunc exhibetur conuentu nobilium vi-
 rorum ad hoc coacto, tumulo ornato, & luctuosis vestibus.
 Et hinc actus hic vulgo dicitur honor, vel honores defun-
 cti. Sed quorsum ista, cum ex eis anima utilitatem non ca-
 piam? Certè corpus honoratur defuncti, & hic honos ei de-
 betur, ac merito deferendus est: vt ostendit latè Augusti-
 nus in libro de cura pro mortuis agenda. Nec vlla natio
 ita defunctorum corpora honorat, ac Christiana. Olim
 corpora vel proieciabantur, vel cremabantur, sed Christi
 Ecclesia ea honorat, sepelit, & multis modis cohonestat, &
 merito ait Augustinus. Quoniam corpus instrumentum **C**
 fuit animæ ad virtutis opera, & ideò sicut honor, & glo-
 ria in omnem animam hominis operantis bonum, vt Pau-
 lus ait, ita honor, & gloria corpori tribuenda est tanquam
 instrumento. Eo enim homo plura passus fuit, eo ieiunia,
 & opera pietatis exercuit. Corpus ergo, quod animam ad-
 iuuit, vt cælum expugnaret, gloria, ac honore dignum est.
 Deinde corpus, quod aqua baptismi lotum est, & diuino
 ehri. nate inunctū, & corpore Christi Domini præsentia
 honoratū, ac consecratum, & demū in resurrectione glori-
 ficandū, & super cælos exaltandū, merito dū viuit honori
 habendum

defunctorum.

144

A habendum est, & in morte similiter. Quòd, cum viuū est,
 sit honorandū, ostendit Paulus, cum ait. *Vt sciat unusquis- 1. Thef. 4.
 que uas suum possidere in sanctificatione, & honore, nō in passione
 desiderij, sicut gentes.* Vbi nomine uasis corpus intelligitur,
 quod ergo in honore in vita est habitum, & merito in mor-
 te honoratur. Deinde ait Augustinus loco superius cita- **August.**
 to. Solet filius, & amicus in pretio habere vestem, aut en-
 sem, vel arma parentis, vel amici, rationi ergo consenta-
 neum est, vt amicorum, & parentum corpora honoremus,
 quæ indumenta fuere animarum pretiosa, & quæ animæ
 super induere semper desiderant, quamquæ in æternum
 induent. Quod si enssem quo prædecessor tuus plures pro-
 strauit inimicos, & victorias obtinuit magnificis, & in
B maioratu etiam vt rem pretiosam ponis, & ideò Hispa-
 niæ reges tãquã pretiosa inter thesauros suos reponūt en-
 ses Ro. terici de Biuar, & similia, quãto poti⁹ corpora iusto-
 rū seruanda sunt, & in honore habenda, quib⁹ demones supe-
 rauerūt, & fortes facti in bello castra verterūt exterorū. Si-
 mul etiã ait Aug. hoc honore corporibus exhibitō Deū ho- **August.**
 noramus, & mortuorū resurrectionē profitemur, & hono-
 rē exhibemus corporibus, tanquã resurrecturis, & summo
 tūc honore afficiēdis. Simul etiã viuī cōsolantur, q in hoc di-
 lectionē in mortuos testatur. Hinc Sapiēs nos admonet. **Ecclef. 38.**
*li in mortuū pduc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare, &
 secūdū iudiciū cōtege corp⁹ illius, & nō despicias sepulturā illius.
 Propter delaturā autē amarè ser luctū illius uno die, & consolare
 propter tristitiā, & fac luctū secundū meritū eius uno die, uel duob⁹
 ppter detractiōē.* Primò ait deplorandā mortē esse nostro-
 rū, & ex corde, ac animo dolendū. Secūdo sepulturā corpo-
 ris cōmendat, quã dicit faciendā secundū iudiciū, id est, se-
 cundū patrię morē, & ius, ac honorē, qui corpori debetur,
 ideò sepultura honorādū est. Illud verò secūdum iudiciū,
 alij vertūt, iuxta morē funebrē, id est, ritu, & exequiis fune-
 bris. Addit deinde legendū mortuū magis vel minus secū-
 dū meritum, id est, prout dignus est deseri à te, vel propter
 amicitia, vel beneficia. Sed tandē desendū, ne detrahatur
 tibi, quòd de morte amici nō doles. Sed demū cōsolationē
 dicit

dicit recipiendam, ne contristemur de dormientibus sicut **A** gentes, quæ spem non habent.

August.

Tertium denique nobis considerandum est, profectus, quã nos hinc colligere oportet. De qua re Augustinus ait loco citato. Ideo sepulchra monumenta dicuntur, quia monent mentem, quid verò aliud nos monent, nisi morituros nos esse? Aiunt certè. Iste fuit tibi similis, tu ei similis eris. Iste iam cognouit se mortalem, quia mortem expertus est, tu ergo in hoc disce, mortalem te esse, nec te perpetuum credas. Iste ex sepulchro ad te clamat: Memor

Eccles. 38.

esto iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, tibi hodie. Nullus licet viuus maximè sanus, ac robustus sibi appareat, credat, se non moriturum, nulli priuilegium concessum est non moriendi, nullus ab hoc tributo im-

B

munis, ac liber est. *Statutum est hominibus semel mori, rectè ait semel, quoniam est mors secunda, quam vitare possumus. Semel verò mori necessarium omnino est, ipse enim Deus, qui vita per essentiã est, homo factus mortuus est, quis ergo erit homo, qui viuet, & non videbit mortem?* Hinc

3. Reg. 2:

Dauid Salomoni ait. *Ecce ego ingredior uiam uniuersæ terræ. licet enim sim rex, declinare ab hac via non possum, nec verò tu declinabis, in morte mea tuam agnosce. Sed forsitan ais. Durum profectò mortis iudicium apparet. Imò*

Psal. 118.

verò ut Psaltes ait. Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Sed qua ratione iustum? Certè quoniam qui occidit iustè occiditur, præcipuè si regem quis occidisset. At verò peccator Deum occidit, cur ergo occidendus non est. Deus

C

quidem in se immortalis est, peccator verò quantum in se est Deum occidit, si enim Deus mori posset, peccatum eum interimeret, & cum mori potuit in natura assumpta, peccatum ei vitam abstulit, & qui nunc peccat, iterum Christum crucifigere dicitur a Paulo: Et deinde licet Deus in se mori non possit, moritur tamè per peccatum in homine, viuebat enim in illo per gratiam. Hinc Bernardus in sermone de Resurrectione ait. Nouimus Christum habitare per fidem in cordibus nostris, & ideò quandiu uiuit fides, uiuit Christus in te, illa mortua moritur in te Christus. Ideò

Heb. 6.

Bernard.

Paulus

A Paulus dixit: *Iterum crucifigentes Iesum Christum in semetipsis.* Iustè ergo damnatus ad mortem est, qui peccauit.

Sed illud mirandū maximè est, quod ex morte, quæ poena peccati est, tanta bona iustus sibi colligat, ut dicat Sapiens: *Melior est dies mortis, quam dies natiuitatis.* Hæc uero uerba prima fronte difficultatem continent. Quoniam mors bona non est, quomodo ergo potest esse melior? *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona.* Sed Deus mortem non fecit, ut Sapiens ait, ergo non est bona, quia omne bonum per ipsum factum est. Deinde inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarum, & peccati opus mors est, quia per peccatum mors, quomodo ergo bona erit? Præterea cum sit priuatio omnis

Gen. 27

Sap. 1.

Rom. 5.

B boni, quomodo bona esse poterit? Quid quod ab omnibus odio habetur, omnes eam fugiunt, & horrent, & ipse Christus orauit, si possibile esset, ut eam non incurreret, quo pacto ergo bona erit?

Matth. 26.

Respondeo. Quædam bona esse, quæ tamen mala sunt propter eorum malum usum. Diuitiæ bonæ sunt, sed sunt diuitiæ congregatæ in malum Domini sui. Et ipsa lex optima dicitur à Paulo ministratio mortis, quia *occasione accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Ita quædam natura sua non sunt bona, sed diuina gratia, & virtus hominis efficit, ut in bonum conuertatur, quia ex illis maxima bona colligit. Eximium hoc virtutis priuilegiū est,

Rom. 7.

C ut uniuersa mala in bonum mutet, & nihil mali secum patiatur, sed citò illud in bonum uertat. Fingunt quidam lapidem esse philosophalem, qui est aurum ita purum, ut omnia metalla in aurum matet, fabula hæc est, licet plures id asserant fieri posse, at ueritati hæc fabula redditur in uirtute, quæ adeò bona est, ut uniuersa mala in bonum mutet. Aegritudo malū quoddam est, sed ex illa plura bona colligit iustus. Mors malū est: sed tot ex ea bona colligit iustus, ut non solum bona, sed melior natiuitate, & pretiosa sit in conspectu Domini. Quia *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,* etiam peccata, ut Augustinus ait, quid mirum, si in morte fauam mellis inueniat, ut Sampson in ore leonis.

Rom. 8.

Sed attendamus bona, quæ ex morte colligit iustus. Pri-

T mium

In exequiis.

mum sui cognitionem, ac despectum. Sunt specula, quæ **A** optimè faciem hominis referunt, alia verò, quæ malè. Optimum speculum mors est, in qua quid homo sit ostenditur. Dicis forsan, quia diues es, nobilis, nullius egens, potensq; & ideò putas te aliquid esse, cum nihil sis, quis te in meliorem mentem reducet? Mors illa ostendit, quòd sicut nudus ingressus es in hunc mundum, ita nudus ex eo procedes: & quòd omnis gloria tua flos est foeni, quæ citò corruet, in qua tibi immorandum non est, vel fidendum, quia non subsistit, & ideò in maximo versaris discrimine. Vt verò illud explicet Damascenus, fingit hominè, quem in sequitur leo, vt illum deuoret, ille verò fugiens ad præcipitiū venit: ex quo cadere iam coepit, in inferiori parte lacus est ignis im **B** mēsi. Ne verò in ignē decidat, manu tenet paruum arbuſtū, pedē verò figit in fragili terræ parte. Duo verò vermes perpetuò corrodent radicē arbuſti illius, quo detinetur, ex quibus vnus albus est, niger alter. Cū verò corroserint arbuſti radicē, statim homo cadit in lacum ignis. Quid agat homo iste in tāto constitutus discrimine? An non citò inde exire curabit? An nō auxilia petet? Si verò ille discriminis sui oblitus solū curaret, quomodo dulces roris guttas, quæ in arbuſto illo sunt gustaret. An nō insanum diceres? Audi quid persimile, quod tibi accidit. Cū primū nasceris, mors te insequitur, vt deuoret. Putāt aliqui mortē non insequi hominē à vitæ initio, sed dūtaxat in fine, sed non ita est, ait Seneca, sed quemadmodū in horologio aquæ, vel arenæ non vltima gutta, qua hora fini **C** tur, eā consumat, sed vniuersæ, quæ præcedunt guttæ, vel arenæ cōsumunt paulatim horā. Ita homo moritur, non solū vltima vitæ hora, sed à natiuitate incipit mors hominē depasce-re, ac paulatim deuorat. Sed vt homo vitam tueatur, venit ad præcipitiū mūdi huius, ex quo ad inferos præcipitiū est. Arbuſtum paruum, quod manu tenēs detineris, vita fragilis est, quā perpetuò corroduunt vermes duo, alter niger, albus alter, qui sunt dies & nox. Inniteris verò in fragili terra, corpore, scilicet, quo nihil infirmius, & imbecillius. Et cū in tāto discrimine verseris, nō curas, quomodo illud euadere possis, sed futiles, ac vanas delectatiūculas vitæ huius colligis, & diuitiis, honoribus,

Apoc. 3.

Damas.

Simile.

Seneca.

Simile.

defunctorum.

146

A noribus, ac ludo delectatus æternam salutem nō queris. Hinc fit, vt innumeri in infernum descendant, vbi incuria, ac negligentia tāta tantis etiā tormentis puniantur. Id verò prouenit ex mortis obliuione, eius verò memoria nos facit nostra curare. Sicut enim ait Ambrosius, in Psal. 118. Quidā afferunt de regulo, vt Gainerius, quòd si primū ille hominē inspiciat, eū occidit, si verò homo illū præuideat regulum interficit. Ita si mortē non consideras, sed illa primū te videt, perdet te: si verò tu illā primū conspexeris, ab ea non lauderis, sed eam superabis: ideò considera te moriturum, & ad eam præpara animam tuam, & à terrenis animum auoca. En fructū, quem ex præuisa morte iustus colligit.

B Secūdo, ex morte iustus sibi capit vtilitatem, dum alterius morte inspecta monetur de sua. Fœlix, quæ aliena faciūt pericula cautū. Mors alterius præco est, qui nos monet, vt caueamus, & nos in tuto ponamus. Grex columbarum pascitur in prædio, auceps verò tormēto bellico vsus vnā occidit, auolāt statim reliquæ cibo relicto, & se in tutiori locò ponere curāt, canebant dulciter in arbore plures passeris, arcu vero distēto auceps vnum occidit, vel accipiter, vt pascatur, reliqui cātu dimiso auolāt, & seipos curāt: sumus nūc plures in vno oppido, domo, vel etiā in cāsa raptus à morte vnus est, an nō ab auibus discemus, vt esca, ac cātu dimiso, nos in tuto ponam? Cypria. **C** ait. Est magna incredulitas, magna dementia, vt non solū audiēdo, sed etiā vidēdo, mors nō credatur. Quotidie vides moriētes, & non credis te moriturū, magna incredulitas est. Ideo melius est ire ad domū luctus, quā ad domū conuiuij, quia in illa finis admonetur omnium. Ecce e mortis admonitiōne, quā diximus. Nec solū viuīs, sed & defunctis melior est dies mortis, quā dies natiuitatis. Primo, licet fœlix sit natiuitas, & propitiæ sint nato celi stellæ, tamē in peccato nascitur, & in peccato nutritur, nec a deo iusta vita esse potest, vt ab omni peccato sit libera, quia si dixerimus, quòd peccatū nō habemus, ipsi nos sedu-

cinus. Misera profecto vita, quæ peccatis inquinatur. Infœlicia multa Iob de homine dixit, cum ait: Homo natus de muliere, breui uiuens tempore repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit uelut umbra. Multa mala

T 2

his

Ambrosius.
Gainerius.

Simile.

Cypria.

1. Ioan. 1.

Iob. 14.

In Exequiis

his verbis sunt comprehensa, ait enim, hominem de muliere **A** natum, vilia, ac abiecta nomine mulieris scriptura exprimere solet. Vnde cum multa mala Ægypto fuisset comminatus Deus per Isaiam, tandem ait. *In illa die erit Ægyptus quasi mulieres, & stupebunt.* Si ergo homo ex muliere nascitur, vilis, & abiectus erit, nec enim colligunt de spinis vbas, aut de tribulis ficus, nec ex musca, aut aranea leo nascetur, causa enim agnita, facile erit effectum nosse. Et ideò oportuit, vt homo renasceretur alia natiuitate, ex aqua & Spiritu sancto, vt vtilitas primæ natiuitatis tolleretur. Addit deinde Iob: *Breui uiuens tempore,* quia vt illi dicunt, nati continuo defuimus esse, sed breuis vita non breues, aut paucas miseras continet, sed multas ac graues. De qua re mira Plato dixit in Axioco. **B** Qui asserit, ideò omnes homines lachrimari cum nascuntur, quia quasi prophetant, ac præuident mala, quæ illos expectant, quæ innumera sunt, & quasi horret cumulum maximum malorum, quia innumeræ eum miseriæ manent, fames, sitis, infirmitas, dolor, pauperies, lassitudo, & similia. Et Salomon, qui foelicissime ortus videbatur, quem innumera expectabant in hac vita bona, similem, ait, vocem omnibus emisi plorans, quia licet foelicissimus videatur fuisse, sed repletus fuit multis miseriis, cum in omnibus solum repererit vanitatem, & afflictionem spiritus, quia nec status regius ditissimus, ac opulentissimus, nec sapientia ei infusa, nec innumeræ delitiæ Salomoni paratæ eum à miseriis leuare potuerunt. Has hominis miseras **C** deplorat omnis creatura, quæ ingemiscit, & parturit usq; adhuc, vt Paulus ait. Vbi creaturæ nomine iusti intelliguntur, quia iusti has agnoscunt miseras, ac deplorant. Sed præcipuè sancti, & maximè Apostoli, de quibus Paulus subiungit. *Sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, reuelationem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri.* Hi enim, qui superna considerauerunt, maximè Paulus, qui raptus in tertium caelum est, magis miseriam humanam agnoscunt, & deplorant, quod subiecto exemplo facile perspicies. Finxit Plato rempublicam hominum, qui in tenebris, & caligine versarentur, nec ea, quæ mundi sunt vidissent: misera profectò, ac miseranda hominū conditio. Si verò ex eis vnus inde

Sap. 5.

Plato.

Sap. 7.

Rom. 8.

Plato.

Simile.

defunctorum.

147

A inde procedens, mundi huius pulchritudinem intueretur, & his frueretur, quæ hic optima sunt, cū ad suos rediret, diceret. **O miseri,** qui in umbra mortis, ac tenebris sedetis, & hic consolationem aliquantulam percipitis, si nossetis regionem aliā lucis, quam ego vidi, in qua immensa pulchritudo, & innumera sunt bona, certè hæc vilia relinqueretis, deploraret certè eorum miseram sortem ille, qui meliora vidisset.

Ita omnino nos in tenebris versamur, in regione umbræ mortis habitamus, in qua minimis bonis fruente, beatos nos credimus, pauculas pecunias habentes, diuites nos credimus, nullius valoris dignitatem obtinentes, magnos nos putamus, minimis voluptatibus fruente, dulcissimos nos capere cibos credimus, & miseras nostras non agnoscimus. **B** At verò Paulus, qui cælestia vidit deplorat miseriam nostram, nosq; monet, vt hac relicta regione ad cælestē properemus, quid enim in hoc mundo est, quod miserum non sit? Cōsidera te ipsum, & omnia, quæ tua sunt, & congeriem miserarum videbis, in capite dolores tibi sunt, hebetudo mētis, memoria labilis, oculi non rectè videntes, lingua impeditior, quid narrem aliorū membrorū mala, dolores, infirmitates, atque miseras? si exteriora conspicias, videbis domum non commodam, substantiā non sufficientem, propinquos, & amicos parum tui amantes. Mirum profectò in breui vita, ac corpore innumera contineri mala, atque miseras. Sed miserarū miseria, & quæ omnes **C** lōgè superat, illa est, quā diximus, quòd vita nostra peccatis plena est, quia non est homo, qui non peccet. Si quanta miseria peccatum sit, agnosceremus, vitam hanc odio prosequeremur: & ideò mortem optarem, quia mors sicut reliquarum miserarum corporis terminus est, ita etiam peccatorum est finis. Post hanc vitam anima iusti non peccat, nec venialiter quidem, secura iam à peccati labe est, etiam dum in purgatorio detinetur. Expetenda profectò mors est, quia finis est laborum corporis, sed præcipuè, quia finis peccatorum. **Audit** Ioānes vocem de cælo dicentē sibi: *Scribe, beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodò enim iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Primum audit: *Scribe.* Peccatum necessitatem scribendi in mundum inuexit, in paradiso opus scriptura non

Apo. 14.

T 3

fuisse,

fuisse, quoniam scriptura in memoriae supplementum inuen- **A**
 ta est, & in veritatis defectum, quia enim homo promissis nō
 stabat, & veritatem negabat, opus fuit, vt scriptura veritatem
 contineret. Audi Psalter. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo*
mendax. Sed si omnis homo mendax est, forsitan tu mendax
 eris o Dauid? ego in hoc dicto mendax esse non possum, quia
 illud dico in excessu meo, nunc excedo me ipsum, nunc à me
 ipso non loquor, sed à Deo: ideo mentiri non possum, quan-
 do verò homo à se loquitur mendax est: ideo scriptura opus
 est, qua veritas ostendatur promissorum. Et legem suam tabu-
 lis lapideis scripsit Deus digito suo, quia difficilius in corde
 hominis veritas scribitur, quàm in lapide: & ideo fulgura, ac
 tonitrua in mōte facta sunt, cum lex daretur, vt sic hominum **B**
 cordibus inscriberetur, quid scribendum est? Certè illud. *Beati*
mortui, qui in Dño moriuntur. Sed quid est in Dño mori? Illud
 in Hebræis est idē quod pro, vel propter, vt Gen. 18. vbi le-
 gemus: *Delebis propter quinq; uniuersam urbem?* In Hebræo est
 in quinq; & alibi sæpè: & sic etiam interpretis noster vsurpare
 solet in, pro propter, vt Mich. 3. *Principes eius in muneribus iu-*
dicabant, id est, propter munera. Ita nūc. *Beati mortui, qui in Do-*
mino moriuntur, id est, propter Dñm: loquutus enim Ioannes
 fuerat de martyribus, qui tempore Antechristi moriētur. Sed
 communis expositio, quam Andreas Casariensis, & Beda
 sequitur, est, vt loquatur de omnibus iustis, cui Ecclesia fauet,
 qui in officio omnium defunctorum hæc verba proponit. **C**
Omnes enim iusti in Christo sunt, tanquam viua membra,
 & sic de eis Paulus ait. *salutate eos, qui sunt ex Narcisi domo, qui*
sunt in Dño. Idem est esse in Dño, & manere in Domino, sic
 Christus ait. *Manete in me, & ego in uobis.* Et qui manet in me, &
 ego in eo, hic fert fructum multum. Ita ergo in Dño moriuntur,
 qui vsque ad mortem in eo manent, & cum moriuntur, viua
 Christi membra sunt. Sicut eū quis in curiam addit, vt litē ge-
 rat, si ibi moritur, ais, in lite ille mortuus est, quia illud agebat,
 ita in superbia, & luxuria moritur, qui eis intendebat, in Dño
 uerò, qui ei intendebat, cui viuere Christus erat, quia ei soli
 vacabat, id enim est vita eius. Qui enim in Christo manet per
 charitatē beatus est, cum moritur, quia nihil damnationis est
 his,

Psal. 115.

Gen. 18.

Mich. 3.

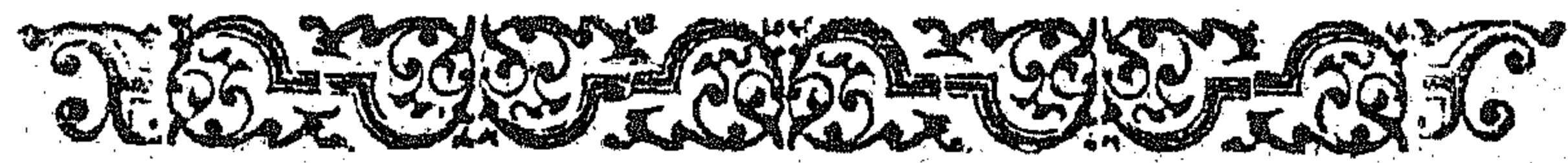
Rom. ult.

Ioan. 15.

A his, qui in Christo sunt. Securè mortem videt, qui Dominū
 prius vidit, vt Simeon, qui ait. *Nunc dimittis, &c. in pace, quia*
uiderunt oculi mei salutare tuum. Tu ergo Christum agnosce fi-
 de viua, in eo mane, & in eo morere, & beatus eris. Sed cur hic
 beatus erit? quia amodò dicit spiritus, *ut requiescant à laboribus*
 suis. Vsq; ad mortem labores iustorum perdurabunt, & ibi
 finem accipient, ideo beati dicuntur. Potior tamen corū est
 beatitudo, quia amodò dicit spiritus, vt à peccato omni ces-
 sent, hoc enim præcipuus hominis labor est, à quo mors libe-
 rat. Nec verò solū à peccatis sequentibus hominem seruat, sed
 & à superioribus liberū reddit, dum eorum poenā delet, poe-
 na mors est peccati, & medicina, qua deletur, damnatus ob
B peccatum es ad miseras, & mortē, his peccatum deles, ea sus-
 cipiens patienter, debitum peccando contraxisti, datur tibi
 pecunia, qua soluas. Et cum Adam ad mortem damnatur, mi-
 sericordia ei exhibetur, dum pecunia ei datur, qua debitum
 peccati soluat: & quoniam simul cum eo Christus ad mortem
 dānatur, in cuius morte plena peccati satisfactio fuit. Summa
 ergo misericordia Dei homo ad mortem damnatus est. Iam
 enim tentationes non erunt, iam carnis concupiscentia transi-
 it, iam deniq; omnis miseria abiit. *Et absterget Deus omnem*
lachrymam ab oculis sanctorū, & mors ultra non erit, neque luctus,
neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abierunt, quia ope-
 ra illorum sequuntur illos. In retributionem, scilicet, quia pro-
C pter illa æterna gloria donabuntur: vbi veri honores defun-
 cto fient, ibi enim *honorificabit eum Pater meus, qui in caelis est.* **Ioan. 12.**
 Ibi catus virorum illustrium illum ciuet, & corona regum,
 non quidem lactuosis vestibus, sed candidis, ac gloriosis, ibi
 non tumulus, sed solium regni ei præparatur, quod non lumi-
 naribus hisce, sed pretiosissimis lapidibus splendet tan-
 quam solium regni Asueri, qui lapides opera sunt vir-
 tutum, quibus in hac vita se ornauit, & in
 æternum ornabitur in fu-
 tura, &c.

Apoc. 21.

Ioan. 12.

A

CONCIO.

Habita ad Patres Societatis Iesu in obitu
 Patris Ignatij, fundatoris Societatis.
 De eius vita, & religionis suæ
 instituto, ac regula.

THEMA.

Quintus Angelus tuba cecinit, & vidi stellam de celo
 cecidisse in terram, & data est illi clavis putei abyssi,
 & aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus putei,
 sicut fumus fornacis magne, & obscuratus est
 Sol, & aer de fumo putei. Apoc. 9.

Erantiquum in Ecclesia est, conciones haberi
 in laudē virorū perfectorū, qui decesserunt,
 prius etiā quā in sanctorū cathalogum ab
 Ecclesia numerētur. Hūc antiquissimū Eccle-
 siæ morē refert Dionys. Areopag. de Eccles.
 hierar. c. 7. quo loco ait. Eū, qui sancte, pure q;
 vixisset, ac deinde obdormiisset, ab amicis prædicari,
 quod ad optatū finē victoriæ perueniret: ideo q;
 authori victoriæ laudes cū gratiarū
 actione pro illo persolui. Sāctosq; iā defunctos
 in Ecclesia publicē cōcelebrari, hortāte omnes
 sacerdote, vt sibi ipsis idē tidē postulent
 beatā in Christo consummationem. Hanc doctrinā
 sequutus Gregor. Nissen. in epist. ad Olympiū
 mortē sororis suæ Marinæ laudibus celebravit.
 Et Gregor. Nazianz. orat. 2. in Iulianū obitum
 Constantij. Cæsaris, & Cæsarij fratris sui
 cōcelebrauit ꝛncomiis. Id ipsum in Paulę obitu
 factū, Hieronymus asserit in epitaphio Paulę
 ad Eustochiū. Tantorū patrum exemplo ad
 omnes fideles concionē habere poterā de
 sancti Patris Ignatij laudibus, sed vt plurimū
 modestiē demus, solū ad Societatis Iesu
 patres hanc habemus concionem,

Dionys.

Nissen.
Nazianz.

Hierony.

In obitu P. Ignat. fundat. Soc. Iesu. 149

A concionem, qui eius filij sunt, ac imitatores esse tenētur, sicut ille Christi fuit imitator. Aderit beata Maria, à qua ille singularia suscepit beneficia, & de qua ille multis nominibus bene meritus fuit, huic enim se toto corde deuouit, & illa ei apparēs mirificè recreauit, ac confirmauit, ad eam ergo accedamus, &c.

Superfluum nunc erit, à viris religiosis Societatis Iesu attentionem peti, aut captari, cum de laudibus parentis dicendum sit. Hoc enim nobis à natura insitum est, vt maiorū nostrorum egregia facta, non solum libenter audiamus, sed multo studio prædicemus, & eorum insignia seruemus, & stemata custodiamus. Primo, quia vt Salomon ait. *Gloria filiorum patrum eorum:* & ideo parentum magnalia quasi propria ducimus. Secundo, quia illis nobis propositis, accendimur ad eorum imitationē, & propter illorum meritum multa nobis bona proueniunt. Hinc Sapiens ait. *Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua, multam gloriam fecit Dominus in eis, magnificentia sua à seculo, cum semine eorum permanent bona, hereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum, & filij eorum propter illos in æternum manent.* Vt ergo de Ignatio aliquid dicamus, illud primò occurrit, quo tempore eum Deus optimus maximus in mundum miserit. Cōsuevit enim Deus, cum permittit malum aliquod, aut persecutionem in Ecclesiam insurgere, auxilium cęlestē singulare destinare, missis ad hoc viris sanctissimis, quorum doctrina, & exemplo iusti teneantur, ne decidant, & si qui ceciderint, alij eorum loco surgant. Cū enim sine pœnitentia sint dona Dei, quam semel confert gratiam, non omnino auferret, sed si ab hoc eam tollit, quia indignus est, alium parat, cui eam tribuat. Vnde ipse ad quosdam dixit: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Et iterum. *Nuptiæ quidem paratæ sunt. Et qui inuitati sunt, non fuerunt digni, ite ergo ad exitus iuarum, & quos inueneritis adducite.* Sic ablato sacerdotio ab Heli, prouidit sibi Deus Samuelem, ad quē etiam de regno auferendo à Saule ait. *Prouide mihi regem de filiis isai.* Si indignus tu fueris. Dei misericordia, prouidebit sibi alium, cui eam tribuat. Hinc Iob: *Qui conterit multos, & innumerabiles, & stare facit alios pro eis.* Si auferetur

Prou. 17.

B

mus. Secundo, quia illis nobis propositis, accendimur ad eorum imitationē, & propter illorum meritum multa nobis bona proueniunt. Hinc Sapiens ait. *Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua, multam gloriam fecit Dominus in eis, magnificentia sua à seculo, cum semine eorum permanent bona, hereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum, & filij eorum propter illos in æternum manent.* Vt ergo de Ignatio aliquid dicamus, illud primò occurrit, quo tempore eum Deus optimus maximus in mundum miserit. Cōsuevit enim Deus, cum permittit malum aliquod, aut persecutionem in Ecclesiam insurgere, auxilium cęlestē singulare destinare, missis ad hoc viris sanctissimis, quorum doctrina, & exemplo iusti teneantur, ne decidant, & si qui ceciderint, alij eorum loco surgant. Cū enim sine pœnitentia sint dona Dei, quam semel confert gratiam, non omnino auferret, sed si ab hoc eam tollit, quia indignus est, alium parat, cui eam tribuat. Vnde ipse ad quosdam dixit: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Et iterum. *Nuptiæ quidem paratæ sunt. Et qui inuitati sunt, non fuerunt digni, ite ergo ad exitus iuarum, & quos inueneritis adducite.* Sic ablato sacerdotio ab Heli, prouidit sibi Deus Samuelem, ad quē etiam de regno auferendo à Saule ait. *Prouide mihi regem de filiis isai.* Si indignus tu fueris. Dei misericordia, prouidebit sibi alium, cui eam tribuat. Hinc Iob: *Qui conterit multos, & innumerabiles, & stare facit alios pro eis.* Si auferetur

Eccles. 44.

C

gratia.

Rom. 12.

Matth. 21.

Matth. 22.

1. Reg. 16.

Iob. 34.

T 5

In obitu patris Ignatii

Luc. 18. gratia à Pharisæo datur Publicano: & idè ait ipse. **A**
 Matth. 15. dabitur, & abundabit, si autem, qui non habet, & id, quod habet, au-
 Apoc. 3. feretur ab eo. Meritò nos admonet Ioannes: Tene, quod ha-
 bes, ut nemo accipiat coronam tuam. Vt ergo vasa sibi præparet
 Deus, in quæ misericordiam effundat, cum vasa iræ dissipat,
 figulos, vel potiùs argentarios in mūdum mittit, qui vasa ista
 præparent, ac conficiant.

Hoc præclare ostendit Ioannes, qui enumerans Ecclesiæ
 persecutiones grauissimas, simul ostendit auxilium, quod
 Deus Ecclesiæ tribuit ad eas sustinendas, dicens: Angelum
 missum, qui tuba caneret, vt homines moneret. Et cum descri-
 psisset quatuor persecutiones, enumerauit Angelos qua-
 tuor, qui tuba cecinerant, qui meritò dici possunt quatuor or-
 dines mendicantium, quæ Ecclesiæ adhaerunt in discrimine
 versanti. Describit deinde quintam persecutionem, quæ pro-
 xima est Antichristo, dicens: Vidi stellam de caelo cecidisse

Isa. 14. in terram, quæ stella, vel Lucifer est, de quo Isaias ait. *Quomo-
 do cecidisti de caelo Lucifer? Vel Lutherus heresiarcha, qui stella*

Dani. 12. dicitur, & de caelo cecidisse, quia doctor stella dicitur à Danie-
 le, & à religione, & statu perfectionis defecit. Decidit verò in
 terram, quia ad terrena, & carnis voluptates homines duxit,
 & libertatem Christianam in carnis licentiam vertit, quod sin-
 gulare est in hac hæresi, cum reliquæ potissimum circa intelle-
 ctualia, & speculatiua versarentur. Aperuit abyssum, qui est

vel infernus, vel peccatoris cor, quod apertum dicitur, quia
 quod latebat in impiorum cordibus, palàm erupit: optat enim
 iniquus libertatem peccandi, & quasi filium onagri esse li-
 berum, nullaq; lege adstrictum, id verò Lutherus concessit.
 Exiit continuo fumus, qui solem, & aërem obscurauit, id est,
 doctrina hæretica, quæ obscurat scripturam sacram praua in-
 terpretatione. Prodierunt deinde locustæ lædentes homi-
 nes, qui non habent signum Dei viui in frontibus suis, id est,
 qui fidè operibus non produnt, fides enim signum Dei est, &
 tunc est in fronte, cum operibus manifesta fit. Iuxta illud Ia-
 cobi. *Ostēde mihi fidem tuam ex operibus.* Hæc, quæ diximus in
 explicationem huius loci Apocalypsis, accepimus ex Celio
 Pannonio in collectanea, quæ fecit in Apocalypsim ex omni-
 bus

Iaco. 5.
 Celius.

fundatoris Societatis Iesu. 150

A bus sanctis, & doctoribus. Oculis cernimus grauissimam
 istā Ecclesiæ persecutionem, quæ nostra hac tempestate mi-
 serè in Ecclesia grassatur, quod ergo fuit Dei auxiliū, quis An-
 gelus destinatus, vt tãto malo mederetur? Sanè quintus Ange-
 lus tuba cecinit. Per quatuor præcedentes Angelos intelligit
 D. Tho. in Apocalypsim, quatuor ordines prædicatorum, per
 quintum verò alterum ordinem Prædicatorum, quem Deus
 missurus erat in mundū, cum alia hæresis exorta fuisset. En
 id impletū in Ignatio, & eius Societate, quæ quintus ordo mē-
 dicantium prædicatorum à Pio V. est declarata, & miris pri-
 uilegiis aucta. Hunc ordinem misit Deus eo tempore, quo
 Lutherus Ecclesiam labefactare conatus est, vt in regione Se-
 ptentrionali Catholicos foueat, quod ita strenuè Societas
 præstat, vt Catholici omnes Iesuite dicantur, eò quòd Iesui-
 tæ eorum omnium duces, ac magistri sint. Et alia parte hic ordo
 remotissimas mundi prouincias penetrauit, & ad Sinas, & Ia-
 ponios peruenit, vbi innumeros Christi filios genuerunt. Et no-
 stra hac tempestate summa totius Ecclesiæ, & pontificum ad-
 miratione, ac gratulatione principes tres adduxerunt, vt Ro-
 mano Pontifici obedientiam præstarent nomine regnorum
 illorum. Ex quo manifestè impletum videmus, quod mox
 diximus, refarciri scilicet alia in parte, quod in hac deperdi-
 tur. Multò enim plures infideles ad Ecclesiam conuersi nunc
 sunt, quàm hæretici defecerint à fide. En ergo quintum An-
 gelum in tanti mali remedium missum. De qua re ad literam
 videtur vaticinatus Isaias, cum ait. *Et ponam in eis signum, &*

B mittam ex eis, qui saluati fuerint, ad gentes, in mare, in Africam,
 & Lydiam tenentes sagittam, in Italiam, & Græciam, ad insulas
 longè, ad eos, qui non audierunt de me, & non uiderunt gloriam
 meam, & annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent om-
 nes fratres uestros de cunctis gentibus donum Domino, in equis,
 & in quadrigis, & in lecticis, & mulis, & in carrucis ad mon-
 tem sanctum meum Hierusalem, dicit Dominus, quomodo si inse-
 rant filij Israël manus in uase mundo in domum Domini. Hæc sanè
 Isaiæ verba primū de Apostolis dicta sunt, qui uaiuerso mun-
 do prædicauerunt, & plurimos ad Christum adduxerunt. Sed
 non de illis solis dicta sunt, sed & de illorum successoribus in
 prædi-

D. Tho.

Isa. 66.

prædi-

In obitu Patris Ignatij

Gregor. prædicationis officio, & sic verba ista interpretatur Gregorius de his, quos ipse misit in Angliam. Et ideo ad literam de Societate Iesu accipi possunt, quæ vniuersum mundum peragravit, & in remotissimis regionibus Christi vexillum erexit. Singula ergo Isaia verba expēdamus, & Societati Iesu accommodemus. Primum ait. *Ponam in eis signum.* Sed quod nam hoc signum est? Planè charitas mutua, quæ maxime in Societate viget, quæ signū est discipulorū Christi, eo dicente: *In hoc cognoscent, uos meos esse discipulos, si dilectionem inuicem habueritis.* De quo signo illud merito accipi potest, quod Isa. ait. *Et sciatur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum, omnes, qui uiderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* In hac enim mutua charitate filij Societatis agnoscuntur. Vel forsitan signum in Societate positum nomen Iesus est, quod merito nuncupare signum possumus, & signum, cui contradicetur, & signum positum ad sagittam, quia propter Dei nomen nulla fuit in mundo persecutio, at propter nomen Iesu vniuersæ mundi persecutiones exorta sunt. Et cum nomen esset dulcissimum, ac suauissimum, nihilominus, aduersus illud vniuersus mūdus conspirauit, & signum, ac scopus fuit, contra quem omnis est emissæ sagitta. Vnde Christus ait. *Hæc omnia faciet uobis propter nomen meū.* Hinc fit, ut mirari nō debeat vir Societatis, si à mundo persecutiones toleret, quia dum nomine Iesu insignitus fuit, signū habet, & scopum, quo sagittæ omnes diriguntur, & ideo ei dicitur: *Hæc omnia facient uobis propter nomen meum.* Sicut enim res illa, in qua scopus ponitur, sagittis configitur, quia scopum habet, in quem illæ diriguntur, ita Societas Iesu persecutiones tolerat, & sustinebit, quia scopum in se collocauit, nomen, scilicet, Iesus. Hoc ergo in eis signo posito, subiungit Isaia, missos fuisse in vniuersum mundum, mare, ac remotissimas insulas, quæ de Christo nihil audierant: ex quibus plurimos ad Ecclesiam adduxerūt donum Domino in Hierusalem, id est, Ecclesiam. Hoc autem mirè Societas præstitit, & manifestè ostendit in Japoniorum, quem diximus, aduentu. Quod verò Isaia ait, adductos in equis, quadrigis, lecticis, aliisque vehiculis significat, diuersis

fundatoris Societatis Iesu. 151

A diuersis viis, ac rationibus fideles ad Christum duci, quidam enim molliter tractantur, & vehiculo dulciori trahuntur, alij aliter, atque aliter, sicut diuersa, ait, munera Deo offeruntur à filiis Israēl cum lætitia in templo.

Ignatius ergo quintus est Angelus, qui proximus iam fini mundi est, & Lutherus Antechristi est præcursor, ut merito nos dicamus: *In quos fines sæculorum deuenerunt.* Etenim post quintum Angelum sextus Angelus tuba cecinit, ut ad Antichristi persecutionem homines præparet, ut Ioannes subiungit, tunc enim ait soluta dæmonia quatuor, & bellum supremum futurum. Septimus autem Angelus ad iudicium vocat, iurans per viuentem in sæcula sæculorum, quia iam tempus non erit. Lutheri ergo persecutio proxima est Antichristo. In cuius rei confirmationem grauissimi doctores nostri temporis aiunt, nomen Lutheri Hebraicè scriptum efficere numerum illum sexcenti sexaginta sex, quod nomen Antichristi efficere debet, ut Ioannes in Apocalypsi ait. De qua re

Genebrardus in Chronologia, anno Christi 1513. & Belarminus, Henricus de fine hominis. ca. 23. licet enim Lutherus Antichristus non fuerit: fuit tamē illi proximus, eiusq; præcursor.

Cum verò Ignatium, & eius religionem Angelum dixerimus, ostendendum nobis est, quo pacto Angelus fuerit, & quomodo tuba cecinerit. Similiter ostendi oportet, quo pacto filij eius, & Angeli erunt, & tuba canent. Duo quidem mirè præstitit Ignatius, & suos præstare voluit, & eum in finem regulam direxit suam, impensè suæ, & proximorum salutem intendit, ac suos intendere voluit, & hæc summa est regulæ ipsius. Quia sibi intendit, Angelus fuit, quia salutem aliorum tuba cecinisse dicitur. Hæc illa summa est, quam paucis verbis Paulus discipulo tradidit, dicens: *Attende tibi, & doctrine, in qua sta in illis, hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos, qui te audiunt.*

Primum, quod Ignatius præstitit, fuit, Angelum esse sibi ipsi. Nec verò mireris, tantum nomen homini tribui, illud enim sacerdotibus præstat diuina Scriptura. Vnde Malachi ait: *Labiæ sacerdotis custodiunt scientiam, & legem de ore eius requirent,*

In obitu patris Ignatii

requirunt, Angelus enim Domini exercituum est. Societas Iesu religio clericorum dicitur à Concilio Tridentino : & ideò sacerdos iure dicitur, qui de Societate est : & ideò Angelus teste Malachia. Sicut enim Angelus custodit, regit, gubernatq; homines, & vniuersa corporea, inferiora enim à superioribus regi debent: ita is, qui alios saluos facere debet, Angelus sit, oportet. Est enim proprium viuentium generare, sed viuentium perfectorum. Vnde Dionysius ait, illuminati illuminantes, purgati purgantes, perfecti perficientes. Ideò Apostoli ad hoc opus exire prohibentur, donec induantur virtute ex alto. Et qui imperfectus cum sit, alios perficere vult, similis est, ait Gregorius, auiculæ, quæ volare vult, priusquam plumis ornatur, decidit enim in terram, & puerorum opprobrium est. Similis etiam ei, qui multum oneris imponit debili columnæ, aut tenero parieti, vniuersa enim corruunt. Rectè Origenes expendit à Salomone nominari sapientiam iam sponsam, iam sororem, primò namq; sponsa esse debet, quæ sibi homo seruet: deinde autem soror, quam aliis communicare oportet. Vt in plurimum sic se res habet, vt qui non ardet, non incendat, & qui sine virtute alios perficere vult, parum, aut nihil proficiat. Qui enim perfectione caret, similis est homini illi, qui cum ligna cederet, ferrum amisit, quod in aquam cecidit, clamauitq; ad Eliseum, heu, heu, heu Domine mihi & hoc ipsum mutuo acceperam, ferrum autem nauit misso ab Eliseo ligno, & restitutum est cedenti ligno, quo accepto cedere deinceps potuit. Quid enim aliud est præclarum ingenium, scientia multa, si diuina virtus absit? planè lignum sine ferro, quo cedi ligna nõ possunt, vis enim diuina est, quæ confringit cedros Libani, quæ homines deicit, & à vitis separat. Et hoc ipsum mutuo acceperam, ait ille, quia diuina hæc vis non nostra, sed Dei est, quam nobis mutuatur. Qui ergo sine hac virtute se videt, ne cedat ligna, sed potius ad Deum clamet, vt ei restituatur, & tunc in opere conuersionis laboret. Mirè hoc Ignatius præstitit per multos annos sibi vacans, seq; primùm perficiens, vt alios perficere posset, curauit cum primùm Angelus fieri, vt tuba caneret.

Sed

fundatoris Societatis Iesu. 152

A Sed Angelicas aliquas eius virtutes intueamur, quas imitari debemus. Et primùm, vt aliarum radicem explicemus, donum orationis maximum habuit, & cum Deo ita familiariter agebat, ac amicus cum amico. Et demùm vt ipse patri Laynez confessus est, eò peruenit, vt esset diuina patiens, quod de Hierotheo beatus Dionysius magnificat, dicēs: Erat diuina patiens. Hinc ea exarsit in Deum charitate, vt in omnibus maiorem Dei gloriam semper spectaret. Vnde illius titulus, & encomium est, Ignatius ad maiorem Dei gloriam. Nec enim contentus gloriam Dei in omnibus quarere, maiorem semper quæsiuit. Ex hoc verò ardentissima in Deum charitate processit, vt insigni arderet amore in proximos. Quem in pluribus ostendit, in vniuersa regula religionis suæ, quam in proximorum profectum ordinauit. In eo egregio facto, cum se immisit in lacum frigidissimum hyberno tempore, vt transeuntem illac moneret peccatorem, vt à peccato abstineret, dicens, se illic frigiditate aquæ cruciandum, dum ille illicitæ voluptati se daret. Et in eo vel maximè, quòd cum lecto decumberet oppressus ægritudine, si graue aliquod animarum negotium intercederet, continuò è lecto surgebat, & quasi sanus negotio incumberebat, vincente charitate ægritudinem, & corporis infirmitatem. Hinc innumeros subiit labores gaudens, vicit semper in bono malum, reddens bonum pro malis. En hominem Angelicum.

C Sed illud silentio præterire non possum, quo Ignatium Angeli nomen meruisse omnino asserendū est: quòd ea fuit præditus animi magnitudine, sic in eo excelluit magnanimitas, vt nulla re temporali commoueretur, nec verò tangi videretur. Sicut enim cælestia corpora nullas suscipiunt peregrinas impressiones, cum reliqua inferiora innumeras recipiant: ita inter spiritus hominum illi supremi censendi sunt, & Angelis perfimiles, qui inferioribus non tanguntur. Sicut enim in spiritum corpus non agit, ita in hominem spirituale inferiora nihil possunt, altissimum enim ille posuit refugium suum, non accedet ad eum malum. Et sicut in cacumine Olympi montis nulla perturbatio

Dionys.

Acto. 1.

Greg.

Simile.

Orig.

4. Reg. 6.

B

C

Dionys.

Simile.

In obitu patris Ignatij

Gregor. batio est aëris, vt historici memorizæ prodiderunt: ita perfectus vir sublatus à Deo est super altitudines terræ: & idèò terrenis non commouetur. Hinc Gregorius. Libet mentis oculos attollere, & electos Dei exterius oppressos, quantæ intrinsecus arcu præfideant, intrinsecus, nam cuncta, quæ exterius fulgent, coram eis nihil sunt, nam super se interius rapti, animam in altissimis figunt, & quæ in hac vita patiuntur, quasi longè à se posita, & aliena conspiciunt, & dum mente extracarnem fieri decertant, penè ipsa, quæ tolerant, ignorat. Hinc Paulus: *Apporiamur, sed non destituimur, persequutionem patimur, sed non derelinquimur, deiciimur, sed non perimus.* Hæc animi magnitudo ita in Ignatio splenduit, vt admirabilis factus sit, cū enim vniuersa illius vita tot persequutionibus, infirmitatibus, ac doloribus plena fuerit, vt continua, ac vna persequutio dici potuerit, ac infirmitas, nunquam tamen afflictæ animi signum, vel leuissimum visum fuerit, sed vultus in omnibus æqualis, ac hilaris, planè vultus eius non sunt in diuersa mutati, vt de Ana Scriptura ait. Et cum graui ægritudine opprimeretur, audiretq; à medico, vtile ipsi futurum, si tristitia nulla premeretur, nec angori se daret, cogitare ipse cœpit, an aliquid ita graue euenire possit, quod illum contristaret, & nihil tale inuenit. Cumq; ei vnum occurreret, quod magis cor eius tangere posset, si scilicet societas dissolueretur, dixit, etiam si id fuerit, paruo temporis spatio in oratione posito eam animi pace, ac tranquillitate futurum, ac si nihil accidisset triste. Tantum miraculum est hæc animi magnitudo in aduersis, vt summum miraculum sanctorum hoc sit, & miraculum miraculorum, quod reliquis omnibus miraculis meritò præponitur. Et idèò Paulus volens se Corinthiis commendare, ait. *Ego enim à uobis debui commendari, nihil enim minus feci ab his, qui sunt supra modum Apostoli, tamen si nihil sum. Signa autem Apostolatus mei facta sunt super uos in omni patientia, in signis, & prodigiis, & uirtutibus.* Vocat Paulus supra modum Apostolos Petrum, Iacobum, & Ioannem, vt ait D. Tho. Cum autem signa Apostolatus enumerat, primò loco patientiã enumerat, qua magno, ac excelso animo aduersa tolerauerat, deinde numerat signa, & prodigia, quæ miracula sunt, ait diuus Thomas

fundatoris societatis Iesu. 153

A Thomas maiora, & minora. Et hac de causa in titulo dereliquis, & ueneratione sanctorum præcipitur, ad sancti canonizationem fieri præcipuam informationem de laborum toleratã, ac patientia, potius quàm de miraculis. Hoc est enim signum grande, & visio illa magna, de qua Moyses ait. *Vadam, & uidebo uisionem hanc magnam, quæ sanè erat* Exod. 3. *tubus igne pleuus integer tamen perseuerans.* Magna planè visio, maximum miraculum homo igne tribulationis ardens, nec tamen pusillanimitate consumptus. Et hoc fuit maximum miraculum, quòd, dum pateretur, Christus exhibuit, cum reliqua omisit, quòd animo forti, ac maximo passus fuit, nihil dicens, aut faciens, quo animum deiectum ostenderet.

B Ostendimus Ignatium Angelum fuisse, nunc vidèdum est, quo pacto tuba cecinerit. Hoc certè mirè præstitit seipso ac religione sua, quam in hoc munus instituit, vt animarum saluti impense intenderet. Hoc autem esse tuba canere ex scriptura constat sæpissimè Isaias ait. *Quasi tuba* Esai. 58. *exalta uocem tuam.* Et Oseas. *In gutture tuo sit tuba.* Et Ioel. *Canite tuba in Sion.* Et Amos. *Si clanget tuba in ciuitate, & populus* Ioel. 2. *non expauescet.* Sicut enim clangor tubæ exhortatio est militum ad pugnam, ita prædicatio exhortatio est ad pugnam ineundam aduersus dæmonem. Hoc autem Ignatius præstitit, implens illud Isaiæ. *Super montem excelsum ascende tu, qui Euangelizas Sion, exalta in fortitudine uocem tuam tu, qui Euangelizas Hierusalem.* An non mirabilis fortitudo uocis Ignatij, quæ obstinatorum corda in meliorem mentem commutauit? Cui denique nobiles, principes, & inimici acerrimi subdebantur? An non mirabilis fortitudo illa uerborum, cum dixit Isaac, maneto nobiscum, quibus mutauit animum perfidi, & obstinati Iudæi, qui Cathecumenus cū esset, agitated supra modum à dæmone Christianam religionem omninò deserere statuerat? Tantum hoc miraculum est, subito animum induratum commutare, vt Gregorius censeat, maius esse quàm mortuum suscitare. Hanc uocem Ignatij miram vim dæmones experti clamabant, summum eorum hostem, qui in terris uersaretur, esse Ignatium,

In obitu P. Ignatij

Tuba etiam in fortitudine cecinit per religionem suam, **A.** quæ cum fructum animorum fecit, tum in fidelibus per mouendis, tum in hæreticis confutandis, ac conuertendis, tum in gētium conuersione, vt multis libris explicari non possit. Et ideo meritò Societati verba Ioannis tribuere possumus, *quintus Angelus tuba cecinit.*

Nissen. Filij verò eius eū imitari debent, sicque illius laudes precipuè celebrabunt. Gregorius Nissenus de laudibus Basilij ait. Sicut nullus ita verbis exprimere poterit quæ in sigillo aliquo sunt, ac is, qui illud imprimit in cera, & lineas ceræ impressas ostendit, ita nullus ita laudibus efferre virum sanctum poterit, ac is, qui seipsum ceram efficit, & in se exprimit sancti illius virtutes. Sic ergo à nobis laudandus Ignatius est, sic enim filij eius efficiuntur imitatione, & **B.**

Eccles. 30. tunc meritò dicetur: *Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, similem enim reliquit sibi post se.* Omnes quidem sancti nobis proponuntur imitandi, vniuersi enim fuere vir-

Genes. 29. gæ illæ, quas Iacob in canalib⁹ posuit, vt eas intuētes oves, varios, & maculosos foetus conciperent. Singularem verò ratione eos imitari debem⁹, quos patres appellamus. Hinc

Heb. 13. Paulus: *Mementote præpositorum uestrorum, qui uobis loquuti sunt uerbum Dei, quorum intuētes exitum conuersationis, imitamihi fidem.* Hinc Isaias: *Attendite ad petram, unde excissi estis, & ad cauernam laci, de qua præcisi estis, attendite ad Abraham patrem uestrum, & ad Saram, quæ peperit uos.* Hinc ad filios

1. Cor. 11. suos Paul. ait. *imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Teneatur enim filius nobilis viri, nobilia præstare. Tanti ergo **C.** patris filij cum simus, eum imitemur. Singularem autem ratione hi, qui in initio religionis eam ingressi sunt, ad hoc tenentur, quia omnium successorum exemplar esse debent, & in initio religionis cum sint, reputare se debent quasi novos Dei ministros, nouus verò minister omninò curare debet, in omnibus sollicitè in seruire. Ministri quidem antiqui, & qui multis annis tum ipsi, tum eorum progenitores in domo aliqua ministrarunt, licet in multis negligentibus sint, tolerari solent, & multa, quæ petunt, obtinent, etiam vt à suo munere aliquando vacent, & otien-

Simile.

tur.

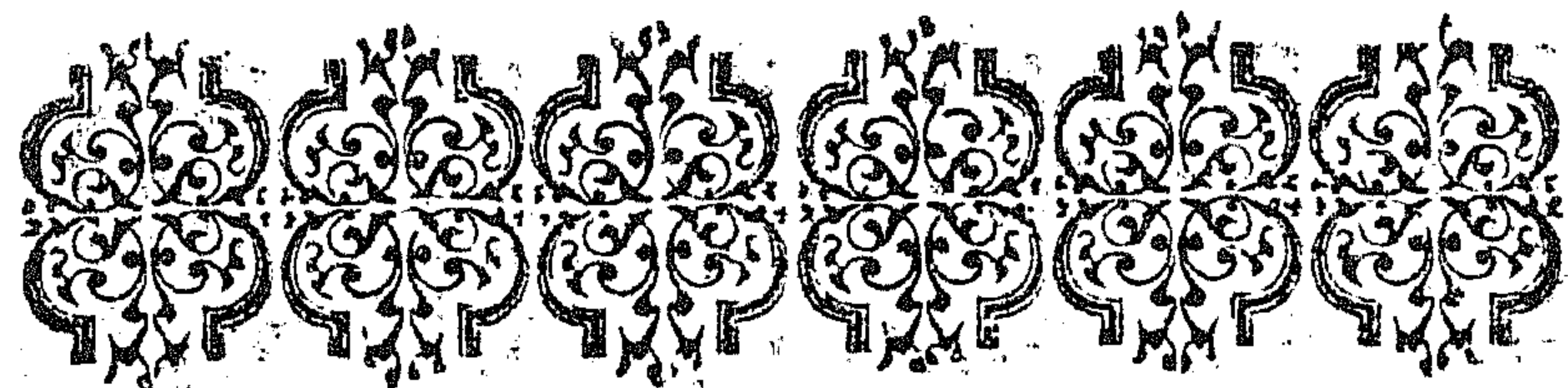
fundatoris Societatis Iesu. 154

A tur, at minister, qui nunc in domum ingreditur, multò aliter se habet, nec enim vacare permittitur, nec defectus illius toleratur. Certè multæ sunt in Dei Ecclesia religiones, sanctæ, & spiritu feruētes, sed licet earū aliqua aliquādo licentiose ageret, licet vacaret, licet multa obsequia Dei Ecclesiæ non præstaret, toleranda esset, quoniā veteranus miles est, antiquus Dei minister, & propter priora obsequia tolerari aliquandiu posset, sed qui nouus miles, qui nunc ministrare incipit, sollicitè se gerere debet. Qui à patribus multa hæreditauit bona, licet ea ipse non acquirat, parentum bonis vitam ducit, non sic is, qui labore suo ea acquirere debet, laboremus ergo strenuè, qui postrema hora in vineam vocati sumus, vt similem

B denarium cum primis recipiamus.

V 2

SECVN-

SECUNDA
PARS CONCI-
ONIS, VEL ALTERA CON-

cio, qua exponitur Ignatij præclara mi-
litia, qua Deo militavit, postquam
sæculo militauerat.

T H E M A.

*Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam eter-
nam, in quam vocatus es, confessus bonam confesio-
nem coram multis testibus. 1. Timoth. 6.*

IGNATIVS Ex Loyolæ illustri fami-
lia in Guipuzcoa natus, adolescens sæ-
culo huic militavit, & Gallis inuadenti-
bus Nauarram, à Duce Najaræ positus
fuit Pampelonæ custodiæ causa cū pau-
cis aliis. Sed magno Gallorum exercitu
reliqui exterriti, urbem relinquere omninò decreuerunt.
Ignatius verò multis verbis homines ab eo consilio reuo-
care conatus, ubi se nihil proficere hortando perspexit, ar-
dentibus oculis detestatus ignauiam, perfidiamque, spe-
ctantibus omnibus in arcem solus introiit, quam cum pau-
cis in ea commorantibus tueri decreuit. Cum verò arcis

custo-

A custodes deditonem tractarent, quòd in tanta propugna-
torum paucitate contra tantas hostiũ copias negarent ple-
rique locum obtineri posse diutius Ignatius, quo erat ani-
mi, & corporis robore quam acerrimè se se rursus oppo-
suit, remq; disiecit. Cum verò Galli tormentis arcem qua-
tere, atque diruere cepissent, Hispani, eos hortante Igna-
tio, verbis, exemplisq; arcem tuebantur. Tunc verò lapis è
muro excissus vi globi læuam Ignatij tibiã grauer læ-
sit, & globus ipse dexteram adeo labefactauit, vt è vesti-
gio seminaniis corruerit. Quo deiecto deditio facta est.
Silentio nunc prætereo plura alia, quibus animi magnitu-
dinem miles mundi ostendit, vt ad ea, veniamus, quæ Dei
miles effectus præstitit. Sicut enim piscatores Christus vo-

B cauit dicens: *Faciam uos fieri piscatores hominum*, ita militem Matth. 4.

Ignatium ad militiam vocauit. Et vitæ spiritualis initia in-
structio militaris fuit. Cum enim nosset, in more positum
esse, vt nobiles equites antequam in ordines referantur, in
sacris ædibus noctem vnã armati excubent (quod in
Hispania per vigillum armorum appellant) militarem il-
lum ritum ad rudimenta Christianæ perfectionis in se-
metipso transferre constituit. Et ideò sacco indutus, fune
præcinctus, relictis prioribus vestibus, nouis armis circun-
datus ante aram beatæ Mariæ montis Serrati tota nocte
in oratione fuit. Atque in hunc modum Christianæ mili-
tiæ nomen ex animo dedit Ignatius. Et Paulo ante à Deo

C vocatus fuit ad militiæ normam. Cum enim liberos legis-
set inanes, lectoque decumbens vt tempus falleret, librum
similem posceret, nullus huius modi inuentus est, sed al-
ter quo sanctorum flores, ac egregia facta continebantur,
quorum quibusdam perlectis, varijs cogitationibus cor
eius vrgebatur, cum enim excelso esset corde, semper ma-
gna cogitabat. Iam ergo occurrebant eius animo, vt in
mundi obsequium magna opera præstaret, quibus insignis
esset, iam verò recolens sanctorum miranda opera,
quæ, vt Deo obsequerentur, præstiterant, ea imitari in-
ducebat in animum. Hac vicissitudine, & quasi confli-
ctu dies aliquot exaggitatus est, cum in eius pectore vir-

In obitu P. Ignatij

his, ac mundus penè ex æquo certarent, anxiusque erat, **A** quam viam teneret. Sed diuina luce perfusus animaduertit à mundi cogitationibus, vt erant inanes ipsæ, sic seieinum, & aridum, ab his autem, quæ sanctæ erant, velut à pabulo salutare letum vegetumq; distedere: liquidòq; perspexit, fuccata & insidiosa bona quantum à veris distarent. Tunc firmo animo decreuit, viam Dei tenere, in militiam eius adscribi, & ingentia facta in illa præstare, cuius, vt diximus, arma postea suscepit, & sic militiæ huic nomen dedit, & laborauit tanquam bonus miles Christi Iesu, certas bonum certamen fidei, vt Paulus ait in verbis initio propositis:

1. Reg. 30

Ex his verò, quæ nunc diximus, illud omninò accidisse Ignatio apparet, quod Amalechitæ illi, de quo sic habet **B** 1. Reg. 30. *Imuenerunt uirum Ægyptium in agro, & ad duxerunt eum ad David, dederuntq; ei panem, ut comederet, & biberet aquam, qui cum comidisset, reuersus est spiritus eius, & refocillatus est. Dixit itaque ei David, cuius es tu? uel unde, & quo pergis? Qui ait, puer Ægyptius ego sum seruus uiri Amalechitæ, dereliquit autem me Dñs meus, quia egrotare cepi nudius tertius. Hoc autem dum ee David ad hostes ductus eos superauit, & prædā vniuersam tulit, quæ à Siceleg ablata fuerat. Ægyptius fuerat Ignatius, dum vanitati deditus erat, sic enim magnus Antonius viros sæculi huius cōpellabat, cum enim ei dicebatur, aliquem aduentasse, vt eum quaereret, interrogabat, Ægyptius ne esset, an Hierosolymita? quibus verbis interrogabat, an Deo **C** adherendi studio, vel tēporali cupiditate ad eum querendum ille venisset? Is ergo Ægyptius est, qui caduca, & terrena querit. Relictus verò à mundo Ignatius fuit, cum egrotare grauitate cepit vulnere in tibia accepto, tunc substitit, nec sequi potuit Dñm suum, nec bellum peragere. Sed eum lassum, ac infirmum David assumpsit, qui præliabatur prælia Dñi, vt certaret bonum certamen fidei, cum enim ducem exercitus sui Christus constituit, vt hostes superaret, & ablatam iam prædā caperet. Et sicut tunc clamauerunt milites, hæc est præda David. Ita nunc Societas vniuersa, quæ à mundi tyrannide liberata est, non præda Ignatij, sed Davidis dicitur, non Societas.*

fundatoris Societatis Iesu. 156

A Societas Ignatij, sed Societas Iesu nuncupatur. Simili etiã ratione præda animarum, quam à dæmonis potestate viri Societatis eripiunt, dicenda est Christi præda, non nostra quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Nemo ergo dicat: Ego sum Pauli, ego sum Apollo, sed ego sum Christi. Et nos socios dicamus non Ignatij, sed Christi, quod summa contentione Ignatius curauit, ex quo ei mirabilis visio apparuit. Cum enim Romam properaret cum sociis, res ei contigit ad memoriam posteritatis insignis, & ad societatis consolationem mirabilis. Etenim orandi causa non longè ab vrbe in templum ingresso Ignatio, statimq; vt sæpè solebat, abstracto à sensibus, atq; alta quadam animi contemplatione defixo, clarissima in luce per speciem illi sese Deus pater ostendit, Iesu filio baiulanti crucem, & crudelissimis affecto suppliciiis presentem Ignatium, sociosq; commedans, quos ille cum in fidem ac patrocinium libentissimè recepisset, ad Ignatium placido & sereno vultu conuersus, hæc ipsa effari verba dignatus est: *Ego uobis Romæ propitius ero.* Quo tanto tanquam diuino solatio mirum in modum erectus & confirmatus Ignatius est. Et hoc ipsum vel in primis fuit causæ, cur Ignatius confirmatæ post modum societati salutare potissimum Iesu nomen indiderit, quia eos in socios Christus admiserat. A sæculari ergo militia vocatus Ignatius est ad Christi militiam, vt præliaretur cum David prælia Domini, vt certaret bonum certamen fidei, & ad hoc societatem instituit, & quasi militum copiam collegit, quasi strenuus dux.

Sed vt hoc ipsum magis pateat, attendendum est, ea de causa potissimum in mundum Christum venisse, vt illum expugnaret, dæmonem superaret, & mundum ab eius potestate eriperet. Hoc ipse expressit parabola illa, qua ait. *Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia, quæ possidet, si autem fortior illo superueniens uicerit eum, omnia spolia eius auferet.* Et alibi ait. *Nunc princeps huius mundi euertetur foras, & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me.* Et in Apocalypsi Ioannes ait. *Eccc equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur*

2. Cor. 3.

Luc. 11.

Ioan. 12.

Apoc. 19.

fidelis, & uerax, & cum iustitia iudicat, & pugnat, & uocabatur no-
men eius uerbum Dei. Et exercitus, qui sunt in caelo, sequebantur
cum in equis albis uestiti byssino albo & mundo. Et uidi bestiam,
& reges terrae, & exercitus eorum congregatos ad faciendum præ-
lium cum illo, qui sedebat in equo, & cum exercitu eius. Præ-
lium hoc à Christo incæptum durabit usque in mundi fi-
nem, cum supremum bellum cum Antichristo geretur. Cū
verò Christus in cælum ascēdit, suis præcepit, ut hoc Dei
prælium præliarentur, & eentes in uniuersum mundū, il-
lum Deo subiicerēt, & à demōnis potestate liberarēt. Hoc
fuit Apostolorū munus, & eorum, qui eos imitati sunt. Si-
cut autem rex, qui in curia sua est, & misso exercitu suo ad
prælium magni momenti, curat præcipuè ea, quæ ad exer-
citū pertinent, & numos, ac cibaria mittit indies, & novos
milites, qui prioribus auxilio sint. Ita militanti suæ Eccle-
siæ sæpius Christus auxiliares mittit copias fortes, ac no-
uos milites, qui uita, ac doctrina fidelibus sint præsidio, &
parta tueantur, & noua regna Deo acquirāt, ut Christi reg-
num crescat. Si enim Nabuchodonosor habuit mysterium
consilij sui cum ducibus suis, dixitq; cogitationem suā ef-
se, ut omnem terram suo subiugaret imperio, cur non eadē
Christus cogitet, qui est hæres uniuersorū, cui à patre da-
ta est potestas in cælo & in terra? Cur non id ipsum Chri-
sti milites cogitent, & curent? Cur non huius rei causa cir-
cumeant mare, & aridam, ut faciāt plures profelytos? Cur
non relinquunt ad hoc opus peragendum uniuersa alia, &
militarem uitam ducant, & laboribus militiæ se dedant?
Hinc factū est, ut postquā Christus hoc in bello uictor
occubuit, Apostoli hoc bellum strenue gesserint, & in eo
fæliciter occubuerint, & deinde plurimi eorum filij, & imi-
tatores, & fidem tutati sunt, ac propagauerūt. Ad hoc au-
tem opus religiones destinauit Deus in Ecclesiam, quæ
acies militum sunt, chori castrorū, quos in humanitate ui-
dere licet, qui omnia mundi reliquerunt, ut huic bello om-
nimo intenderēt. His religionibus mirum in modū Deus
exercitum suum auxit, ac corroborauit. Et quemadmodū
exercitus conflatur ex diuersis militibus, diuersis etiā ve-
xillis,

Indit. 1. d. l.

simile.

Axillis, ac etiam nationibus, sed vnus exercitus est sub vno
 duce, idem omnes intendunt, vnum omnes sunt, mutuoq;
 se iuuāt, ita licet diuersæ sint in Ecclesia religiones, sed vnū
 esse debent corde, charitate, fineq;, mutuoq; se iuuare de-
 bent. Et quemadmodū ciues in ciuitatibus securi degūt, mi-
 lites verò induti armis pericula subeunt, ut ciues seruētur,
 & in laboribus illi versantur, ut ciues quiescant. Ita præla-
 torum, doctorum, ac religiosorum est, excubias agere, cum
 hostibus decertare, vitia excerpere, virtutes augere, in hoc
 enim constituti sunt. Hinc ad Ieremiam dicitur: *Ecce consti-*
tui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas, & destruas, &
disperdas, & edifices, & plantes. Iere. 1.

B Hoc cōsilio hisce diebus misit Deus Societatem Iesu in
 mundū, & illius ducem Ignatium, tanquā nouam aciem, quæ
 præsidio sit, ac leuamini antiquis militibus, ac veteranis. So-
 let lætari exercitus, cum noua acies aduenit, quæ illum iu-
 uet, & noui, qui veniunt milites, exemplo antiquorum mili-
 tum ad eximia patranda facta accenduntur, ita ergo Dei
 Ecclesia, & illius milites antiqui lætari debēt Societate hac
 noua, & illa egregia priorum facta attendens. Si renue se ge-
 rere debet. Sed ut Ignatii uitam, ac filiorum eius describa-
 mus, explicandum nobis est, quomodo fidei certamen ob-
 eundum est, quo pacto Deo militandum.

Chryso. to. 5. in homilia de militia spiritali ait. Mi- *Chryf.*
 les durioribus legibus adstrictus est quàm ciuis, illi namq;
 relinquenda ciuitas, ac domus propria est, & illius delitiæ
C dies noctesq; laboriosas ducere debet, armis indui onero-
 si, victus illi parcus est, solum necessaria ei ministrantur,
 & hæc quidē aspers, & ab omni voluptate aliena. Hoc ip-
 sum miles Christi præstare debet, ut ostendit Paulus: *Labo-*
ra sicut bonus miles Christi Iesu, nemo militans Deo implicat se ne-
gotiis secularibus, ut ei placeat, qui se probauit. 2. Tim. 2.
 Hinc in lege
 præceptum fuit, ut pugnam non iniret, qui sponsam nuper
 duxerat, qui vineam de nouo plantasset, aut domum ædifi- *Deut. 20.*
 casset. Ad hoc bellū oportet exui uniuersa impedimenta.
 Nā qui in Agone cōtēdit, ab omnib⁹ se abstinet, nudus cū
 dolūctari debet, ne si uestitus sit, habeat, unde teneatur, &

succumbat, vt Gregor. ait. Quia ergo delitiæ, ac diuitiæ im-
 pedimento esse solent, spinæq; sunt verbū suffocantes, vo-
 to paupertatis, ac castitatis hæc tolluntur. Perditus Anni-
 bal, & eius exercitus fuit delitijs Capuæ, quibus debilitati
 milites infirmi redditi sunt, & à Scipione superati. Hæc
 mirè præstitit Ignatius tanquam bonus miles. De Ange-
 lica illius castitate quid dicam? Initio cōuersionis de casti-
 tate seruāda sollicitus, ratus nullū continētię præfidiū pos-
 se firmiter inueniri quā Dei matris patrocinium, in eius maxi-
 mē clientelam, fidēq; confugit, ac studio virtutis incensus
 illico fecit, vt eidē virgini sacratissimæ sese irreuocabili vo-
 to castitatis obstringeret. Quod religiosi animi obsequiū,
 & sacrificiū pro sua infinita bonitate ratum, & gratū Deus
 ipse videtur habuisse, quando quidem beatissima virgine
 deprecante, videlicet ex eo tempore, ad extremum vsque
 diē Ignatius planè omni sensu libidinis caruit. Deinde vi-
 tæ intituit rationem asperrimam in victu, atq; vestitu, &
 ea fuit in Deum fiducia, atq; extrema paupertate, vt nauig-
 aturus in Ierusalem, nec numos, nec victum deferret, ne
 quid de summa paupertate, & magna in Deū fiducia vn-
 quam minueret. An non ista mutatio dexteræ excelsi fuit?
 quis enim hominem in Angelum, quis carnem in spiritum
 mutare potuit nisi Deus? Certè sicut planetarum influxus
 ac beneuolus respectus in hanc terræ partem veniens eam
 mutat in lapillum pretiosissimū, cum reliqua, quæ adiacēt,
 quasi terra vilis relinquātur, ita planè Dei respectus in ele-
 ctos illius: illius oculi respicientes singulari gratia Ignatiū,
 è terra in cælum mutauerunt, è vili pretiosissimum reddi-
 derunt.

Sed hic forsan herabis, & dices, cum Ignatius asperrimā
 vitam duxerit, qua de causa noluit eandem fociis indicere,
 & certa regulā eam taxare, ac suis subeundā omninò pro-
 ponere? Planè religiosa vita aspera esse debet, & à delitijs
 aliena, & poenitentię laboribus plena, & huius modi vitā
 suos ducere Ignatius voluit, vt ex illius constitutionibus
 liquido constat. Voluit tamen, vt hæc aspera vita primum
 quærat in interiori affectuum mortificatione, in iugi Dei

memoria,

Simile.

A memoria, ac compositione interioris hominis, quæ omniū
 asperitatum summa est. Deinde voluit suos impensè pro-
 ximorum saluti impendere, & hac in re omnes vires cor-
 poris consumere, cui rei ita intendere nequaquam possent,
 si nimirū vires debilitarent alijs externis laboribus. Et ideo
 iudicio superiorū reliquit asperitates taxandas, qui cautè
 prospicerent, quid cuiq; viriū superesset post labores plu-
 rimos in proximos impensos, vt corpus affligere posset, &
 ea adhibita consideratione, cuique poenitentię rationem
 taxaret. Ac tandem, sicut Deus humanitatem induit fa-
 ctus homo, ita voluit virtutem, quæ planè diuinum quid
 est, quasi humanam reddere, vita quadam instituta, quæ
 exteriùs facilis est, interiùs verò maxima, ac diuina. Ioan-
 nes quidē Baptista venit non manducās, neq; bibens, & vt
 Bernardus ait, neq; vestiens, sicut enim is fuit cibus & po-
 tus, vt non cibus neq; potus dicatur, ita eius fuit vestis, vt
 vestis dicenda non sit, sed cilicium asperrimum, mirabilis
 profectò vita & Deo, & hominibus. Christus verò venit
 manducans, bibens, vestitusque, & superior fuit Ioanne.
 Nunc ait Chrysostomus, plebi sanctior apparuit Ioannes
 Christo, ideo ad Ioannem non ad Christum legatos mis-
 sos nouimus, vt susciperetur in Messiam, sanctior ergo ap-
 paruit Baptista, quā esset, quia reputatus est Messias, cū is
 non esset. Christus minus sanctus apparuit quam fuit, ita
 vita exteriùs aspera placet nimirum plebi, sanctiorē illam
 reputat, quam sit: vita interiùs charitate plena minus san-
 cta habetur, cum sanctior sit. Licet ergo plura exteriùs as-
 pera adhibēda sint cuiq; viro religioso, tamen societati plu-
 ra curanda sunt ex his, quæ intentiora sunt. Voluit Chri-
 stus non adeò asperam vitam ducere, vt qui omnium exē-
 plar futurus erat, omnibus facilem virtutem redderet, vo-
 luit id ipsum societatem præstare Ignatius.

Sed quia satis non est militi impedimenta abiicere, nisi
 armis se accingat in præliū, videamus, quib⁹ armis se indue-
 rit Ignatius. De Iuda Machabeo dicitur: *Induit se lorica si-*
cut gigas, & succinxit se arma bellica sua in præliis, & protegebat
castra gladio suo, similis factus est leoni, in operibus suis, & sicut
catulus

Chrysost.

1. Mach. 3.

In obitu P. Ignatij

catulus leonis rugiens in uenatione. Ad hunc modum armis se **A**
 accinxit Ignatius. Sed quoniā arma cōuenire debēt geren-
 do p̄alio, diuersis armis indui oportet militem Christi &
 mundi. Hinc Paul. *Arma militiæ nostræ non carnalia, sed poten-*
 2. Cor. 10. *tia Deo ad destructionem munitio- rum, consilia destruentes, & om-*
nem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. Sed quæ
 nam ista sunt arma? *Induti lorica iustitiæ, in omnibus assumen-*
tes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extin-
guere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est uer-
bum Dei. En arma militis Christi, lorica iustitiæ est omnis
 virtus, qua homo ornatur à capite ad pedes vsq; vulgo (*ar-*
nes trançado) vniuersum hominē induens, scutum fidei, quo
 omnis ictus inimici frangitur, & tentatio omnis abscedit,
 gladium verò spiritus, verbum Dei est, quod in ore, & in **B**
 manu esse debet, dum opere impletur, quod ore docetur.
 Inde in Canticis dicitur: *En lectulum Salomonis sexaginta for-*
 Cant. 3. *tes ambiunt ex fortissimis Israël omnes tenentes gladios.* Quæ ver-
 ba expendit Gregor: 10. Moralium cap. 28. & 29. & ait
 bene ait, tenentes gladios, quia qui manu non tenet verbū
 Greg. Dei, qui illud non opere implet, parum fructus colliget, ei-
 que accidet illud Psalmi. *Auertisti adiutorium gladij eius, &*
 Psa. 88. *non es auxiliatus ei in bello, cum enim Deus adiutorium auer-*
 tit, quo pacto hostes expugnari poterunt? Hic est gladius,
 Ezch. 5. quæ ab Ezechiele sumi Deus præcipit, vt superflua rese-
 cet. *Sume tibi gladium acutum radetem pilos.* Hic gladius pau-
 ri esse debet peccatoribus, quo eis vita praua interdicitur,
 Numc. 22. hoc enim gladio Asina Balā terretur, vt viā prauā deserat. **C**
 In his, quæ dicta sunt, Ignatium propriis lineis depinxi-
 mus, fuit enim in eo lorica iustitiæ vita irreprehensibilis,
 qua vniuersa sic egit, ac sic circino in omnibus vteretur, &
 ideo circino depingi aliquādo solet, quo efficitur, vt lineæ
 ducantur omnino secundum artem. De idolorum fabricis
 ac cultoribus Isaias ait. *Artifex lignarius extendit normam, for-*
 Isai. 44. *mauit illud in runcina, fecit illud in angularibus, & in circino torna-*
uit illud. Hoc autē præstant non tantum idolorum cultores,
 sed & hi, qui vitā moreq; cōponunt ad dæmonis volunta-
 tē, qui circino diaboli vtuntur, vt eius opera perficiant, ac
 volunta-

fundatoris Societatis Iesu. 159

A voluntatem impleant. Contra viri sancti in circino Deum
 in seipsis efformant, dum opera sua perficiunt, vt Dei ope-
 ribus simillima sint. In circino formare societatem voluit
 Ignatius, dum eam sic instituit, vt similis Christi vitæ ef-
 set interius quidem oratione ornata, ac charitate, exterius
 communi, ac facili viuendi ratione, vt sibi proximisque at-
 tenderet. Scutum etiam fidei arripuit, inuisibilem præocu-
 lis semper habens, & sic ad maiorem Dei gloriam atten-
 dens. Hæc verò fides ita in eo perfecta fuit diuinis illustra-
 tionibus, vt si quòd impossibile est, scriptura diuina non
 esset, fidem tamen in corde inscriptam viderit, & in anima
 sculptam. Galeam verò salutis, quàm spem vocat Paulus, 1. Thef. 5.
 ea perfectione retinuit, vt innumeras creaturarum opes re-
B liquerit sæpius, in Deo solo fidens, & in maiori cōstitutus
 necessitate magis sperabat, & fame oborta plures in so-
 cietatē recipiebat, & eius sp̄i Deus miraculis aderat, quia
 beatus vir, qui sperat in eo. Vis autem verborum eius tan-
 ta fuit, vt non possent homines resistere spiritui, qui in eo
 loquebatur, non Socij ipsius, non principes, non ipsi ob-
 durati peccatores, non inimici acerrimi, qui ipsi cedebant.
 Et mirandis morum mutationes efficit, præcipuè exerci-
 tiis spiritualibus exhibitis, quorum librum edidit à sum-
 mo Pontifice approbatum.
 Cum verò filiis suis in sua regula præceperit, vt saluti
 propriæ, & proximorum impensè intendant, orādum eis
 est cum Eliseo: *Oro, ut fiat in me duplex spiritus tuus,* duplici
 4. Reg. 2. **C** certè spiritu indiget, qui sibi, ac aliis attendere debet, vt im-
 plet illud Christi: *ingredietur, & egredietur, & pascua inue-*
 Ioan. 10. *niet, ingredietur ad se, egredietur ad proximos, & utrobi-*
 que inueniet profectum, de qua re sic ait Paulus: *Siue mēte*
 2. Cor. 5. *excedimus Deo, siue sobrii sumus vobis, charitas Christi urget nos.*
 In quæ verba Diuus Thomas ait. Apostoli sunt medij in-
 D. Tho. *ter Deum & populum, Deuteronomij. 5. Ego sequester*
 medius fui. Oportet ergo hauriat à Deo, quæ effundant,
 in populum, & ideo aliquando eleuandi erant per contem-
 plationem in Deum ad percipiendum caelestia, quando-
 que verò populo se debebant conformare, ad tradendum
 ei diuina,

In obitū P. Ignatij

ei diuina, ideò ait, siue mente excedimus, & eleuamur in Deū, ego dixi in excessu meo, siue sobrii sumus, idest, comensuramur vobis, sobrietas enim idem est, quod cōmensuratio, bria enim Græcè est mensura. Hæc sobrietas non opponitur ebrietati vini, sed ebrietati spiritus, quæ rapit hominem ad diuina, de qua in Canticis: *Bibite amici, & inebriamini charissimi*, siue ergo ascēdimus ad Deum, siue descendimus ad vos, omnia propter Christum. Sicut & in scala Iacob ascendunt, & descendunt Angeli, ita vir Societatis ascendere debet ad Deum, & descendere ad proximos. Similisque erit Dauid, de quo scriptum est: *Quis sicut Dauid fidelis, ingrediens, & egrediens ad imperium regis?* sicut Dauid fidelis, ingrediens, & egrediens ad imperium regis? Et Moy si. *Qui ascendit in montem ad Deum, & descendit, cum populus peccat.* Primò ergo ascendere montem oportet, propriam perfectionem curando. *Ascende in montē tu, qui Euangelizas Sion*, si verò interrogas, *quis ascendet in montem Domini?* dicam tibi: *Innocens manibus, & mundo corde, quia hæc est generatio querentium Dominum, querentium faciem Dei Iacob, faciem, idest, perfectam Dei cognitionem.* Sic Dominus ait Abraham. *Esto perfectus, & ambula coram me, & faciam te crescere uehementer.* Vt hoc opus perficias serio ei attendere debes. Vnde Propheta: *Si reuerteris Israël, ad me ait Dominus, ad me conuertere, quasi dicat, non iocose, & officitanter id negotij peragendum est, sed summa diligentia.* Nulla certè ars, aut negotium est, cui si negligenter attendas, proficias, omnia curam, ac diligentiam exigunt, quid obsecro erit ars artium, negotium negotiorum? Cum ergo iustorum semita sit quasi lux splendens, & crescens vsque ad perfectam diem, ut Sapiens ait, crescendo nobis est, non standum. Si dicas, volo stare, ait Bernardus in epistola, vis quod non potest fieri. Sicut qui vento contrario ducitur, si remigiis non utitur, ut ultra progrediatur, in diuersum à vento fertur. Ea autem intentione sibi attendebat Ignatius, ut ex toto conatu operaretur, & aliquando infirmatus sit, quia aliqua sacra fecerit magna intentione.

Qua etiam intentione proximis iuuandis adfuerit, dici pro

fundatoris Societatis Iesu. 160

A pro dignitate non potest, Iudæis enim, meretricibus, hæreticis, gētibus adfuit per se, ac suos mirabili charitate, perfectis, & imperfectis normam viuendi tradidit, ut similis fuerit Beseleeli, de quo in Exodo Dominus ait. *Ecce uocavi ex nomine Beseleel, & impleus cum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere, ad excogitandum quicquid fabre fieri potest ex auro, & argento, & ære, marmore, & gemmis, & diuersitate lignorum.* Iusti certè omnes superædificant super Christū, ut Paul. ait, sed perfecti superædificant aurū, argētum, & lapides pretiosos, quia spiritualia exercent opera, quæ pretiosa sunt. Imperfecti verò superædificant ligna, quia opera minus perfecta præstant, ut D. Thom. in Paul. lū explicat. Sed ut omnibus adesset Ignatius perfectis, & imperfectis, impetus est spiritu sapientiæ & consilij, qui sapientibus & insipientibus debitor fuit, & exercitia spiritualia omnibus proficua inuenit, quæ omni statui deseruirent. Regulas etiam tradidit omnibus Societatis officiis ac ministeriis. Verè Beseleel dici à nobis potest. Demū religionē instituit quæ paucis diebus vniversum mundū peragravit, & ad fines orbis peruenit, & ubiq; crescit, & fructū refert. De qua illud solū dicam, quod Augustinus de Ecclesia dixit. Aut miraculis creuit, aut sine miraculis, si miraculis à Deo factis, opus Dei esse comprobatur, sancta ergo est, si sine miraculis, hoc maximū miraculorū est, quod tempore misero, imò miserrimo, cū charitas frigit, cū iniquitas abundat, Societas mirū in modū creuerit. An hoc opus militis est, an verò Dei? Potuit ne miles sine Dei digito opus tantum consummare, & ad finē vsq; perducere? potuit humanis viribus tot inimicis, & impugnantibus resistere? Rectè Ignatius vsurpare potest verba illa Dauidis: *Quis ego sum Dñe Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucusq; sed hoc parum uisum est in conspectu tuo Domine, nisi loqueris de domo serui tui in lōginquum.* Quis obsecro Ignatius erat, ut vsq; huc progrediretur, ut domus ei, & religio pararetur perpetua? Certè opus manuum mearum est tu Israël plantatio Domini ad glorificandum.

Sed ut religiosi Societatis Iesu intelligant, qua vitæ sanctitate

In obitu P. Ignatij

104. Feder.
Isai. 18.
Isai. 6.
B. Vincen.
Ioachin.

citate esse debeant, vt muneri suo faciant satis, operepre- **A**
 tium erit, eis ostēdere, quæ de ipsis aliqui authores vel ma-
 nifestè dixerunt, vel plures non sine magna ratione de eis
 dicta putant. Ioannes Federicus Lumnius de extremo iu-
 dicio, & Indorum vocatione lib. 2. cap. 6. explicans verba
 illa Isaia: *Ite Angeli ueloces ad gentem conuulsam, & dilaceratā,*
ad populum terribilem, post quem non est alius, ad gentem expectan-
tem, & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terrā eius, ad mon-
tem nominis Domini exercituum montem Sion, omnes habitato-
res orbis, qui moramini in terra, cum eleuatū fuerit signum in mon-
tibus uidebitis, & clangorem audietis. Ait ergo Ioannes Fede-
 ricus instare iam finem mundi, quia omni nationi prædi-
 catum est Euangelium. Dicit etiam hos veloces Angelos, **B**
 quos Deus mittit, esse patres Societatis Iesu qui ad extre-
 ma Africæ penetrauerunt, & vsque ad orbis fines perue-
 nerunt. Dicuntur (ait) Angeli, idest, nuntij, eo quod maxi-
 marum rerum legatione funguntur, veloces autem sunt,
 quia & deuotione & spiritu alacres per vastissimi maris
 pericula in alium amplissimum orbem conuolarunt. De
 quibus etiam explicat illud Isaia: *Qui sunt isti, qui ut nubes*
uolant, & quasi columbae ad fenestras suas! Nubes vocat pro-
 pter celerem obedientiam, & propter affluentiam uerbi
 Dei in prædicatione, & propter contemplationem, qua in
 alta eleuatur, colūbas uero quia fellis acerbitate caret hæc
 pacifica Societas Iesu, quæ nihil mirabilius. Hæc ille. De
 Societate etiam plurimi intelligunt, loquutum fuisse **D.**
 Vincentium in tractatu de uita spiritali in fine, ubi admo- **C**
 net, considerandum statum futurum in fine mundi quorun-
 dam uirorum Ecclesiasticorum, pauperum, & mansuetorū
 charitate ardentissima sibi coniunctorum, nihil cogitan-
 tium, aut loquentium nisi solum Iesum, supernam Dei, &
 beatorum gloriam contemplantium, & ob Dei amorē sem-
 per mortem expectantium. Est & alia prophetia mirabi-
 lis magni illius Abbatis Ioachin, qui floruit anno Domini
 1200. Qui spiritu prophético a filatus multa prædixisse
 uoletur: inter quæ in lib. 20. expositionis super Apocaly:
 folio. 83. sic ait. Erunt quidam ordo designatus in Iesu, qui
 clarebit

fundatoris Societatis Iesu. 161

A clarebit sexto tempore Ecclesiæ, idest, in fine mundi, qui erit
 præ cæteris spiritalis, præclarus, & Deo amabilis. Et in fo-
 lio 98. ait. Deus diliget istum ultimū ordinem, quemadmo-
 dum Iacob Patriarcha Benjaminum filium suum, eò quod
 in senectute genuerit eum. Et in folio 175. exponens illa
 uerba Ioannis. *Et uidi, & ecce nubem candidam, & super nubem*
sedentem similem filio hominis, sic ait. Arbitramur tamen in eo,
 quod uisus est sedere super nubem candidam, signari quen-
 dam ordinem iustorum, cui datum sit perfectè imitari uitam
 filij hominis, & habere linguam eruditam ad Euangelizan-
 dum, & colligendum in aream Domini ultimam messiorē.
 Qui dicuntur sedere super nubem propter cōtemplationem,
B & hic erit ordo perfectorum uirorum seruantium uitā Chri-
 sti, & Apostolorū. Et idem Abbas Ioachin super Hiëremiæ
 1. cap. sic ait. Reuelandi sunt in Ecclesia doctores, prædicator-
 resq; fideles, qui terrena, ac carnalia corda omni plaga percu-
 tiant, ac erectis, & tumidis magisteriis silentium studiis suis
 imponant. Et benè filius Melchiæ Hieremias describitur,
 quia ordo ille futurus ad obedientiam summi Pontificis di-
 rigitur. Planè si me interrogas, an hæc omnia de Societate
 Iesu ego dicta putem? dicam, multa esse uerba, quæ illam res-
 picere uidentur, & quasi proprio nomine designare, ut quod
 hic ordo sit designatus in Iesu, cuiusmodi similem designa-
 tionem in alio non uidimus, quod ad obedientiā summi Pon-
C tificis dirigitur, cuius rei quantum solenne uotum in Societa-
 te emittitur, & similia alia. Mihi planè hoc certum est, Socie-
 tatem Iesu minimam ab Ignatio eius fundatore uocatā, quæ
 adeò omnibus religionibus honorem deferre debet, tãquam
 fratribus natu maioribus, ac planè patribus. Ad quæ adeò uati-
 cinia prophetarum de aliis etiam religionibus accipi oportet,
 quæ in gentium conuersione præclaram operam nauarunt.
 De Societate uero Iesu etiam accipi possunt, quæ plurimum
 in hac re Ecclesiæ Christi adfuit, & innumeras gentes ad Ec-
 clesiam adduxit. Reliqua uero, quæ spiritu prophético dicta
 de Societate Iesu uidentur, si illius regulam, ac institutum spe-
 ctes, planè de illa accipi posse iudicabis, est enim hoc institu-
 tum uirorum planè perfectorum, qui solum Christi gloriam
 X querant,

In obitu Patris Ignatij

querant, qui quotidie moriantur, qui in discrimine sedent, ut **A** Christi gloriam augeant, & eius vexillum in vniuerso mūdo eleuent. Si religiosos consideres, multi planè fuerunt, & nunc sunt, quibus illa vniuersa conueniūt, qui animas suas pro Christo tradiderunt, qui summa alacritate, ac animi contentione in remotissimas mundi partes vexillum Christi deduxere, qui magna charitate, puritate, ac contemplatione floruerunt. Si qui verò inter hos imperfecti inueniantur, curare omnino debent, ut tantæ vocationi respondeant, ut tanto corpori, & ipsi tanquam membra coaptentur, similesq; fratribus suis sint, quibus conuiuunt, & quorum vtantur.

Operepretium nūc erit, gratumq; me facturum omnibus credo, si aliquid nunc dixerò de Apostolo illo Indorū **B** Orientalium Patre Francisco Xabier, qui ex decem Ignatij sociis vnus fuit, & inter omnes illos primo loco numerandus, & qui opera sua innumeras gentes & regna ad Christum adduxit: & ideò superius memoratæ prophetiæ, ea parte, qua de Societate Iesu loquuntur, potissimum respiciunt Franciscum Xabier, qui etiam viris Societatis sigulare fuit exemplar: & ideò sicut primum vidimus in Ignatio, ita secundum videre nos oportet in Francisco Xabier. Huc accedit, quòd *gloria Patris Filius est sapiens*: & ideò in Filio sapientissimo non minime glorificatur Ignatius. De quo proinde pauca dicenda sunt. Certè ei accommodari iure optimo verba illa possumus, quæ ad Timotheum Paulus dixit: *Tu autem assequutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, persecutiones, passionem.* Simillimus namq; Paulo Apostolo Pater Franciscus fuit, ut mox ostendemus. Si prius expendimus, quanta Deus beneuolentia, ac largitate in homines usus fuit, dum illos sibi voluit coadiutores esse in opere salutis animarum, ut dicere posset Paulus: *Dei enim sumus adiutores.* **C** Ad opus creationis nulla creatura vti veluit, ut instrumento ad rerum productionem, licet Auicena in sua Metaphysica diuersum putet, quòd si ut ille putauit, aliqua creatura Deum iuuisset, ut vniuersa conderet, eximia dignitate illa decorata fuisset, posset enim illa creatura gloriarì, quasi

2. Tim. 3.

1. Cor. 3.

fundatoris Societatis Iesu. 162

A quasi in immensum, ad eum modum, quo diuina sapientia gloriatur, licet non æque, diceretq; cum illa: *Quando præparabat caelos aderam, quando certa lege, & gyro uallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum: quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens.* Si magna ista gloria est diuinæ sapientiæ, qualis obsecro gloria esset creaturæ, si vniuersis rebus dicere posset: *mihì debetis, quidquid in vobis est boni?* Sed cum id Deus creaturæ non concesserit, aliud maius dedit, & ampliori dignitate decorauit, cum homine uti voluit, ut instrumento ad animarum sanctificationem, quod excedit in immensum creationem. Potest enim Paulus dicere: *In Christo Iesu per Euangelium ego uos genui*, mihì fidem debetis, & salutem animarum. Quo bona spiritualia excedunt naturalia, eò excedit hæc dignitas eam, quã haberet, qui naturalia cōferret.

Prou. 8.

B Maxima ergo eorum dignitas est, qui animarum saluti incūbant. Ad hoc opus primum electi Apostoli sunt, qui parentes Ecclesiæ sunt, quos ideò primos in Ecclesia cōstituit Deus. Sed quoniam Apostoli non semper mundo adesse debebāt, alios secundos Apostolos Deus destinauit ad hoc opus, qui primis similes essent in fide, patientia, charitate, doctrina, miraculisq; , ex quibus vnus fuit Timotheus, cui Paulus dicit: *Tu autem assequutus es meam doctrinam, etc.* Inter hos secundos Apostolos, nostro hoc sæculo fuit Franciscus Xabier, cuius si opera consideres, si miracula, si persecutiones, si vias longissimas, si gentium conuersionem, secundum eum Paulum dicere poteris, affirmareq; , quòd homo Dei sit, quòd assequutus doctrinam, fidem, charitatē & passionem Pauli. Hinc est, ut in Portugaliæ regno Apostolus dictus sit, & hoc nomē vniuersæ Societati reliquerit eo in regno. Extat nūc epistola, quã ego vidi in domo Xabier in Nauarræ regno, quã scribit sanctissima foemina omnibus venerationi habita soror Francisci Xabier (quæ Abbatisa fuit monialium discalciatarum Gandiæ) ad vtriusq; parentes, qua ait, necessaria omnia abundè ministrari oportere Francisco Xabier, qui operam literis Parysis dabat, quòd etiam si ad hoc domus Xabier distrahenda esset, quoniam ille futurus erat noui

mūdi Apostolus. Hoc autem fororis vaticinium mille veritati A
omnino reddidit vir factus.

Sed attende, quæ sint Apostolici muneris propria, quæ
Paulus enumerat. Primum doctrina, & institutio, doctrina
fidei, & institutio, quæ est eruditio, vt nouerit, quomodo se
gerere debeat in prædicatione, vt omnes lucrifaciat. Secundū
est propositum, quod explicat D. Tho. esse finem, quē respi-
cit Apostolus, gloriam Dei, scilicet, & animarum salutem.
Tertium Fides maxima, & Spes, quā dicit Paulus Longa-
nimitatem, quia in longum expeētat, & charitatem. Quartū
Patientia, quia bene patientes erunt, ut annuntient, vt Psaltes ait.
Ecce spiritum Apostolicum descriptum à Paulo. Primò lux
doctrinæ magna necessaria est, luce enim hoc bellum peragē B
dum est: Luce deiecit Christus Paulum. Vnde Isaias. *Le-
tābuntur coram te, sicut qui letantur in messe, sicut exultant uictores
capta præda, quando diuidūt spolia, iugum enim oneris eius, & uir-
gam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die
Madian.* Ostendit Christi victoriam similem futuram ei, quā
de Madianitis Gedeon reportauit, illa autem parta est lage-
nis fractis, & luce interiūs inclusa apparente, lux ergo vincit.
Hinc canit Debora. *Stella posita in ordine suo contra Sisaram
pugnauerunt.* Hinc Psaltes. *Ortus est sol, & congregati sunt: be-
stia enim lucem fugiunt.* Quæ obsecro potiora arma contra
mundi tenebras, quā Christi lux? Ideo Apostoli dicti sunt
Lux mundi. Hac doctrina enituit præcipuē Xabier, nec doctri C
na solum, sed & spiritu prophetiæ (quod ad excellentiam do-
ctrinæ pertinet) vt sapissimè ostendit. Institutio verò tanta
in eo fuit, vt omnibus admirationi esset, quia omnibus omnia
ferebat, & sic omnes Christo lucrabatur.

De eius proposito ac intentione diuinæ gloriæ quid dicā?
Vocatus ab Ignatio, vt in Indiam proficisceretur, etiam non-
dum confirmata Societate à summo Pontifice, nec Ignatio
electo in generalem præpositum, summa alacritate, ac breui-
tate viam arripuit. Et cum propè patriam suam transiret,
adduci non potuit, vt suos inuideret. Verè sicut Paulus, non
quieuit carni, & sanguini, adeo Dei gloriam intendebat.

Deinde Fides, Spes, ac Charitas præcipua ratione in Apo-
stolo

A stolo necessaria sunt, qui enim eximia opera, fortissimaq; ge-
sta intēdit, quo pacto ea perficiet, nisi magna fide, spe, ac cha-
ritate. Ideo Apostolos Christus carpit, quod modicæ sint
fidei, & illi orant. *Domine adauge nobis fidem.* Et egregia san-
ctorum facta tribuit Paulus fidei. Et Ioannes: *Hæc est uictoria,
quæ uincit mundum fides nostra.* Armatur in Apostolum
vniuersus mundus, quo pacto non turbetur, ac formidet? hoc
magna fides præstabit. *Creditis in Deum, & in me credite.* Fides
ac spes animum confirmant, vt non terreatur, etiam si cum
vniuerso inferno contendendum sit. Hac fide, ac spe mirè
præditus fuit Pater Franciscus Xabier, qui ad longissimas
peragens vias, nec vnum numum accepit, soli Deo inni-
xus: & cum in insulam Mori proficisceretur, vt belluas illas
ad Christum adduceret, nulla remedia contra venenum acce-
pit (quo illi homines sæpè plurimos occidunt) ne quid de ex-
cellenti sua in Deum fiducia minueret. Et in quadam episto-
la ait, optimum contra omnes tentationes remedium esse,
ostendere dæmoni animum fortem, ac virilem, nihil timen-
tem. Hac fide aggressus est vniuersam Orientis Indiam,
& in Sinas vsque, & Iaponios peruenit. Et hac magna fide
innumera patrauit miracula, dæmones eiecit, ægros sanitati
restituit, cæcos illuminauit, mortuos suscitauit. Charitas in
eo enituit exponens vitam periculo sapissimè pro fratrum
salute spiritali, & suadentibus ne in Insulam Mori iret pro-
pter discrimen maximum, dixit, verba illa Christi. *Qui amat
animam suam perdet eam.* Legentibus manifestum esse, expe-
rientibus verò difficilem. Et insulam Mori asseruit dici debe-
re insulam spei, quod rectè pronunciauit, cum tanta ipse spe
ad eam iuerit. De necessitate patientiæ patet in Apostolo,
qua mirè ornatus fuit Xabier sustinens innumerans
persequutiones, ac labores, in quibus om-
nibus nobis proponitur imi-
tandus, &c.

Matth. 8.

Luc. 17.

Heb. 11.

1. Ioan. 5.

Ioan. 14.

Ioan. 12.

D. Tho.

Psal. 91.

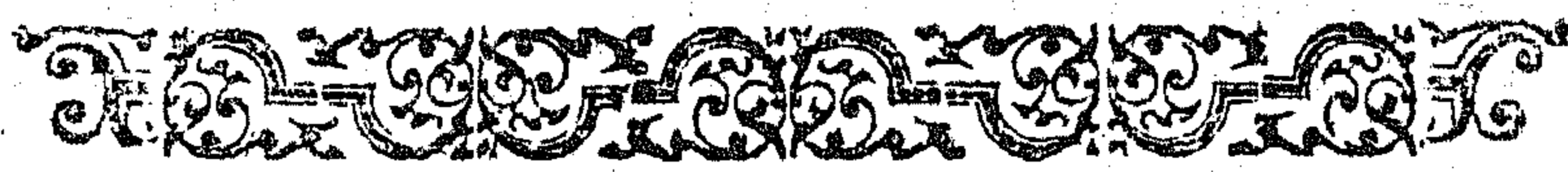
Isa. 9.

Iud. 5.

Psal. 102.

Matth. 5.

CONCIO.

In electione Prælati, vel Abbatissæ.

T H E M A.

Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem, qui sit super multitudinem hanc, & possit exire, & intrare ante eos, & adducere eos, vel introducere, ne sit populus Domini, sicut oves absq; pastore. Num. 27.

FIDELIVM Congregatio diuisa est in duo munera, & ideo fideles sunt bipartiti, quidam enim pastores sunt, prælati, principes, iudices, rectores, patresq; alij verò oves, subditi, ac obediētes. Vnde reipublicę Christianę ordo, ac optima consistentia in eo sita est, si quisq; muneri suo satisfaciat, si prælatus, ac superior rectè gubernet, ac dirigat sibi subditos, & inferior benè regatur, ac obediat. Cùm id sit, beatus populus nuncupari potest, quia ordinem suum seruat, cum autem aliter res se habet, omnia perditæ sunt, & absq; yllō ordine. Vt hæc ambo nos doceret verbo, & exemplo, orabat Isaias, vt mitteretur Messias, cum ait. *Emitte agnum Domine dominatorem terræ de petra deserti ad montem filie Sion.* Non solum venit Christus ad nos redimendos, sed & instruendos exemplo, ac doctrina: & ideo vt subditis esset obediētiæ exemplum, venit agnus mitis, humilis corde, factus obediens vsque ad mortem, quo nos docuit subdi maioribus. *Querat subditus illis,* sed quibus non solum Ioseph, & Mariæ, sed & infidelibus principibus obediens in tributi redditione, in passionē ab eo suscepta. Simul etiam prælati exemplum fuit, factus pastor bonus: & ideo Isaias non solum agnum petit: sed

Isa. 16.

Luc. 2.

A sed & dominatorem terræ, qui doceat principes, quo pacto dominantur: pastores, quo pacto pascant gregem. Quia verò nunc pastor nobis eligendus est, nosse oportet, à quo eligendus primùm sit, à Deo scilicet, à quo orationibus obtineri debet. Secundò qualis prælatus esse debeat, & quæ munera præstare, vt ea solum attendamus in eo, qui eligendus est. Tertiò, quo pacto quisq; timere debeat onus Angelicis humeris formidandum. Et deniq; grauissimum illius scelus, qui alium attendens quàm Deum, prælatum eligit. Hæc omnia in propositis verbis manifestè ostenduntur.

Et primùm expendit Origenes, quem Glossa refert, quàm alienus à carnis affectibus Moyses erat, qui audiens à Deo mortem sibi luminere, curans populi bonum prælatum eis petit, & cum duos haberet ipse filios, & alios Aaronis filios, non eos ipse eligit, nec à Deo eligi postulat, sed Deum orat, vt ipse prælatum eligat, quia solius Dei est prælato lumē concedere, quo subditos regere possit. Innumera occurrunt in gubernatione fidelium, etiam temporali, quid in spirituali ad quæ satis non est omnis humana prudentia, ac scientia. Aliquando enim dissimulare delicta oportet, aliquando grauissimè punire, aliquando mitius, & deniq; innumera sunt circumstantiæ, quæ sub arte esse nequeunt, in quibus diuersa ratio gubernationis exigitur, nec lumen naturale, nec humana prudentia satis est, vt rectè in omnibus gubernet, nisi diuinum adsit lumen, quod defectus humanæ prudentiæ suppleat. Hanc veritatem assequutus est Plato, qui in libro de re publica, & sepè, ait. Rempublicam nequaquam probè gubernari posse, nisi eius gubernator suprema animi vi Deo iungatur, & ab eo cognitionem hauriat, qua ipse viuat, & alios gubernet, quam ab eo accipiat, qui se ipso est veritas, ac bonitas, non participatione. Et hunc gubernatorē dicit Plato hominē diuinū, quia plus est quàm homo, & excedere subditos debet, sicut vir puerū. Et quæadmodum ad brutorum animantiū currodiam nō deputatur brutum, sed homo, qui bruta excedit, ita qui homines regere debet, plusquàm homo sit, & hic homo dicitur diuin⁹. Hæc Plato. Sed vt veritas ista nobis omnino certa sit, ea edocetur in diuinis literis, cū enim Moyses cōquereret,

Orig.

Plato.

Num. 11. quod pondus tanti populi sustinere non posset, ait Dominus **A** ad eum. *Elige septuaginta viros, & duces eos ad ostium tabernaculi scederis, faciesq; ibi stare tecum, ut descendam, & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamq; eis, ut sustinent tecum onus populi, & non tu solus graueris.* Impleuitq; eos Dominus spiritu, & prophetauerunt, & hi rectores populi fuere in temporalibus, & iudices saeculares. Tanta vero hominis infirmitas est, vt hi homines diuini facile decipiantur, si aliquando coniecturis iudicantes, ad Dominum non accedant, vt ab eo dirigantur. Et ideo Iosue, & Israel deceptus est Gabaonitarum simulatione, quia coniecturis fidentes os Domini non interrogauerunt. Et ideo Salomon orat. *Homo infirmus sum, & exigui temporis, minor ad intellectum iudicij, & legum, & si quis fuerit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.* Non solum vidit Salomon se insufficientem muneri gubernationis, sed & omnem hominem etiam consummatum, si ab eo abfuerit diuina sapientia. Si ergo solius Dei est, gubernatorem dare, ac facere conuenientem, ab ipso petendus est humili oratione. Merito ergo orat Moyses. *Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, &c.* Cum ait spirituum significat, ad Deum pertinere singulari ratione spiritus hominum dirigere, qui ab ipso solo conditi sunt. Alij legunt, spiritum omnis carnis, quasi dicat, provideat Deus superiorem, qui est spiritus subditorum, qui eos dirigit, ac gubernat, sicut Spiritus gubernat corpus, quia praelatus ea munera exequitur in congregatione sibi commissa, quae spiritus in corpore, quod viuificat. Sed Graeca, ac Hebraea priorem lectionem habent.

Ex dictis vero colligitur, qualis sit eligendus praelatus, & qua re praecipue ornari oportet eum, qui aliis praest, virtute scilicet, sanctitate, ac familiaritate cum Deo, & orationis dono, quo à Deo hauriat, quae in subditos effundat. Hinc factum est, vt post seditionem Dathan, & Abiron volentium populo principari, dixerit Dominus ad Moysen: *Accipe virgas à principibus tribuum, quem ex his elegero, germinabit virgae eius.* Germinauit autem virga Aaron, & turgentibus

A bus gemmis erumpebant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt. Certè illi principari debet, qui germina omnis virtutis profert, qui floret, qui fructificat. Virga vigilans pastor est, sed virga arida apta non est principatui, sed quae omni ornatur virtute. Id ergo primum praestare praelatus debet, & id tu attende, vt praelatum eligas.

Sed vt huius virtutis eximiae, ac perfectae necessitatem in praelato clarius inspiciamus, illud attendendum est, finem humanae gubernationis, etiam politicae esse virtutem eorum, qui gubernantur, quia cum gubernatio sit directio gubernatorum in finem, qui est Deus, haec autem directio fiat per virtutem: ad praelatum spectat, virtutibus imbuere subditos, ad quod recte praestandum, opus est, vt in virtute sit ille perfectus. Bernardus sermone 76. in Cantica ait. Ecclesia saepe appellatur in scriptura Sponsa. Vnde Angelus ad Ioannem ait. *Veni, ostendam tibi sponsam agni.* Praelatorum vero est, hanc ornare sponsam, eam inquirere, ac perducere ad sponsam. Similisq; esse debet. Eliezer procuratori Abrahæ, qui maxima ra sponsam Isaac quaesuit, ornauit, atq; ad Dominum perduxit. Cum rogaretur, vt panem manducaret, ait. *Non comedam, donec loquar sermones meos.* Ea namq; praelati cura esse debet lucrandi animas Deo, vt hanc curam praeponat cibo, ac omnibus aliis, & hic esse debet cibus eius, vt perficiat opus Dni, vt subditum ad Deum ducat. Sicut autem Eliezer ornat Rebecca in auribus, armillis, vasis argenteis, ac vestibus: ita praelatus ornare debet animas sibi subditas fide, quae ex auditu est, vt ait Paulus fides in auris est aurea, cum charitate viuata est, duplex vero in auris refertur ad duo, quae fides docet de Christi diuinitate, ac humanitate. Armillis etiam ornanda sponsa Christi est, armillae vero ornamenta sunt manuum, quia duplici charitate ornari oportet animam, charitate Dei, ac proximi, quae vna est, quia vnus habitus, & duplex, qui Deum, & proximum respicit. Armillae istae pondo siclorum decem erant, quia charitas implet decem legis praecipua. Deinde vasa & vestes ornamenta reliquarum virtutum significant, quibus omnibus Christi sponsa fulgere de-

Bernard.
Apoc. 21.

Gen. 24.

Rom. 10.

bet, vt digna Dei conspectu fiat. Hoc autem praelati munus **A** est, vt sic ornet sibi subiectos, vt eos ad Dominum ducat, vt eis dicat: *Audi filia, & uide, obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, quia concupiuit rex speciem tuam.* Si id praelatus praestet, ministerium impleuit suum.

Psal. 44.

Isa. 3.

Sed quisnam est, qui ad haec idoneum se putet? quis vestimenta habet sibi, & alius? Audi, quid Isaias hac de re dicat: *Apprehendet enim uir fratrem suum domesticum patris sui, & dicet, uestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hac sub manu tua.* Respondebitq; in die illa dicens, *non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque uestimentum, nolite constituere me principem populi.* Certè si in aliquo uideris ornamenta uirtutum, qui custodiuit uerba sua, ne nudus ambulet, **B** qui ueste nuptiali indutus sit, qui uestem byssinam habet, quæ iustificationes sanctorum sunt, dicere ei potes, tu esto princeps noster, quis enim melius ad uirtutem diriget, quam studiosus? Quis in aliis diliget uirtutem, & odio habebit iniquitatem, nisi qui in se ipso id praestat? Sed nullus de se praesumat, quod huiusmodi sit, nullus honorem ambiat, si enim Christus non semetipsum clarificauit, vt pontifex fieret, quis assumet sibi honorem? ille certè, qui uocatur à Deo tanquam Aaron, & ideo quisq; dicat: *Ego non sum medicus, mihi non est panis, & uestimentum, vt alios pascere possim, nolite me constituere principem, nec enim mihi sufficio, quomodo aliis adesse potero, qui enim domui propriae non prouidet, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit?* **C**

Heb. 5.

Deinde vt nouerint praelati munus suum, ac eorum electores, quis tanto muneri sit aptus, nomen aliud Ecclesiae expendendum est, & nomen aliud praelati. Dicitur enim Ecclesia ciuitas, & praelatus uigil speculator, custodiens ciuitatem. Ecclesia quidem ciuitas est, iuxta illud Apocalypsis. *Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentem de caelo.* Et illud Matthaei. *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, quia sicut in ciuitate collectio est ciuium, ita in Ecclesia collectio fidelium.* Est uero haec ciuitas è regione inimicorum posita, & ideo in liget custodibus, uigilibus, speculatoribus, qui noctu circumdant ciuitatem, uideantq; , qui nam discurrant per uias publicas,

Cant. 3.

Apoc. 21.

Matth. 5.

A publicas, an hostes ueniant: & ideo hi uigilare debent super gregem suum, ac dicere cum Iacob: *Fugiebat somnus ab oculis meis, & sint, custodientes uigilias super gregem suum, ut pastores faciebant, quibus Christi natiuitas nuntiata est.* Hinc est, quod dormientibus reliquis discipulis, solus Petrus carpitur. *Simon dormis, non potuisti una hora uigilare mecum? Quia Petrus Pastor erat, & uigilare praeter ceteris tenebatur: & quia id non praestabat, nomen Petrus, quod honorificum erat, ei non tribuitur à Christo, sed Simon dicitur.* Sicut ergo quilibet fidelis uigilare tenetur super seipsum: & ideo omnibus dicitur uigilate, ita praelatus uigilare tenetur super alios, & eorum salutem, ut propriam curare. Hinc Paulus ait. *Attendite uobis, & universo gregi, in quo posuit uos Spiritus sanctus Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quem acquisiuit sanguine suo.* Tanquam fideles attendite uobis, tanquam Episcopi universo gregi. Hinc Dominus ad Ezechielem: *Fili hominis speculatorem domui Israël dedi te, cura ergo eorum salutem.* **B** Vigil sanctus descendens de caelo praelatus esse debet, sanctus sibi, uigil aliis. Hinc Paulus. *Obedite praepositis uestris, & subiaceat eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem reddaturi pro animabus uestris.* Si hos uigiles non haberemus, quasi *Sedona fuissetis, & quasi Gomorraha similes essemus.* Ex dictis uero duo colliguntur, primum, quàm fit timenda praelatura, ac fugienda, cum praelatus non solum de se rationem sit redditurus, sed & de animabus subditorum. Hinc intelligitur illud Sapientis: *Iudicium durissimum in his, qui praesunt fiet.* Tremendum profectò uerbum iudicium durissimum, si enim omne Dei iudicium timendum est, ac orandum cum Psalte: *Non intres in iudicium cum seruo tuo, quis non pauet, ac contremiscat, audiens iudicium durissimum? quis non illud declinare curabit? Sed quod nam istud durissimum iudicium est? qua in re durities tanta sita est? In multis sanè, sed hoc duntaxat nunc expendamus, quòd postquam pro se rationem dederit praelatus, & liber ab eo iudicio proderit, quia super se rectè uigilauit, non continuo causa illius finita est, sed toties ad iudicium uocatur, quoties subditus illius iudicatur, ut iterum praelatus iudicetur de cura,*

Gen. 31.

Luc. 2.

Mar. 14.

Matth. 25.

Acto. 20.

Ezec. 3.

Dani. 4.

Heb. 13.

Sap. 6.

Psal. 142.

In electione

cura, ac sollicitudine adhibita circa subditum, an illius negli- **A**
gentia perierit. Prælato etenim dicitur illud, quod scriptu-
3. Reg. 20. ra ait. *Custodi uirum istum, qui lapsus fuerit, erit anima tua pro*
anima eius. Quot ergo subditos recipis, toties tibi dictum
puta, custodi quemq; eorum, ne pereat, erit enim anima
tua pro anima illius, si negligentia tua lapsus fuerit. Quo-
ties ergo in iudicium subditus vocatur, prælatus etiam vo-
catur simul, & toties iudicatur, quoties subditus. Si ergo
unicum Dei iudicium pertimescendum est, quis non pa-
ueat tot iudicia, tot rationes? En iudicium durissimum præ-
latorum, quis ergo prælatus esse ambiet? Planè *nescitis quid*
petatis, cum prælaturam petitis, quia vos honorem, & lo-
cum celsum cogitatis, cum re vera immensos labores, ma- **B**
ximam sollicitudinem, ac deniq; iudicium durissimum in-
quiratis. Secundum ex his colligendum illud planè est, quis
in prælatum deligendus, ille planè, qui sollicitus maximè sit
in gregis custodia, quia ut Paulus ait. *Qui præest in sollicitu-*
dine, qui dicet cum Iacob. *Nec captum à bestia ostendit tibi.* So-
let enim pastor negligens captum à bestia ostendere Domi-
no suo arietem, aut hircum: sed sollicitus pastor, qui etiam
de ore leonis arietem liberat ut Dauid, non ostendit captum
à bestia, qui vigilans est, ac sollicitus, qui huiusmodi est, de-
ligendus est in prælatum, atque pastorem. De his prælatis
ait Isaias. *Super muros tuos Hierusalem constitui custodes.* Muri **C**
certè Ecclesiæ principes sunt sæculares, qui rempublicam tuè
tur, ac protegunt, sed custodes prælati super hos muros con-
stituuntur, quia potestas Ecclesiastica superior est ciuili, quia
super animas, & Episcopi superiores sunt Regibus, qui pro-
inde illud præstare debent, quod in Canticis dicitur: *Si murus*
est, edificemus super eum propugnacula argentea: quoniã in prin-
cipibus sæcularibus super ædificanda sunt argenteæ turres
virtutum, perfectus enim princeps esse debet, & omni orna-
tus virtute. In prælatis verò Ecclesiasticis propugnacula au-
rea charitatis esse debent. Princeps sæcularis propugnacula
habet argentea, cum plebem gladio tuctur, prælatus propu-
gnacula habet aurea, cum verbo Dei, & Ecclesiastica potesta-
te gregem defendit.

Aliud

Prælati.

167

A Aliud Ecclesiæ nomen est ouile, in quo fideles sunt oues,
prælati vero pastores: & ideò tenentur fideles pascere do-
ctrina, exemplo, & temporali victu: doctrina fidei, &
exemplo virtutum, ut propriis herbis, & pascuis non alie-
nis, sed quæ pastoris sint, oues pascantur. Rectè ait Augu- **August.**
stinus libro de pastoribus, non satis est, si patientiã prædices,
& eius exemplum proponas Iob, nisi tu ipse exemplum pa-
tientia sis. Nec satis est castitatem docere, & eius exem-
plum proponere Ioseph, timorem, ac reuerentiam, & illius
exemplum proponere Isaac, rigorem, ac zelum, & eius exē-
plum proponere Eliam, & sic in reliquis: qui enim aliorum
exemplum duntaxat proponit, in alienis pratis oues pascit,
B qui verò ait. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi,* hic in pro-
priis pascuis oues pascit. Sit ergo pastor totius virtutis exem-
plum ouibus, sicut fuit pastor ille bonus, qui ait. *Exemplum* **Ioan. 13.**
meum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, ita & uos faciatis.
Ideò pastoribus loquens Petrus ait. *Forma facti gregis,* idest, **Petr.**
exemplum eorum. Deinde ad pastorem pertinet lupis re-
sistere, feras abigere, ne grex dispergatur. Hinc Christus **Ioan. 10.**
ait, mercenarij esse fugere viso lupo: & in laudem curæ suæ
pastoralis Dauid ait, persequutum se leones & ursos, ut gre- **1. Reg. 17**
gem tueretur. Sicut in gregem ouium lupi irruere solent, &
aliquibus in locis plures, ita in gregem Christi, qui electus est,
innumeri lupi saeuierunt, nullus fuit in mundo grex, qui simi- **1. Pet. 5.**
lem luporum persequutionem sit passus, ac Christi grex. Ex
quo enim gregem pasillum ille congregare coepit, innumeri
in eum lupi insurrexere. Primum eum inuasit ille, de quo
scriptum est: *Aduersarius uester diabolus, tanquam leo rugiens cir-* **1. Pet. 5.**
cuit, querens quem deuoret. Deinde innumeri tyranni, hære-
tici, schismatici. En lupos: sed omnibus occurrere pastor de-
bet, & ideò canis dicitur, qui lupis ferociter occurrere solet, la-
trareq; debet audaciter, implens illud Pauli. *Argue, obsecra,*
inrepa in omni patientia, & doctrina. Generosè enim occurre-
re debet omnibus hostibus, ut gregem tutetur. Id verò perfici-
et potestate Ecclesiastica, præcepto, censuris, verbo, ac exē-
plo. Audi, quo pacto Moyses occurrit Amalec pugnanti con-
tra Israël. Ascendit Moyses in montem, ac leuabat manus, &
vincebat.

Exo. 17. vincebat Israël. Sed quid manus leuare? Certè cum prælatus A dono orationis excellit, oras pro grege exauditur, & Dei manus ligat, ne in gregem deficiat, vt dicat Deus, quod Moyfi dixit: *Dimitte me, ut irascatur furor meus in eos.* Orans verò ait: *Nò dimittam te, sed dimitte noxam populo huic.* Vt prælatis, qui hoc dono carèti. Sic enim olim cõqueretur Deus de pastoribus Israël per Prophetã. *Quæsiui de eis uirum, qui interponeret sepẽ, & staret oppositus contra me pro terra, ne disperderẽ eam, & non inueni:* quãto potius nunc conqueretur, quòd nõ sit pastor, qui ei occurrat, qui eius manus teneat, ne in subditos eius ira perueniat. Vis ò homo prælaturam? Attẽde prius, an hoc orationis dono polleas, an Dei manus tenere possis, an eas cum Moyse leuare, vt vincat Israël. Deinde pastor manus leuat, cum operatur, quæ agenda præcipit, nec est de eis, qui alligant aliis onera grauiã, quæ ipsi digito suo tangere nõ lent. Vt ouibus cum pastoris manus lassantur, & decidunt, quia vt Gregorius in Pastoralis ait. Si pastores, qui nobis prædicant, manibus lassis non operantur, fit, vt cum pastor per abrupta gradiatur, ad præcipitium grex sequatur. Hinc adorante Israël Beelphegor, ait Dominus ad Moysem: *Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, ut auertatur furor meus ab Israël.* Principes populi suspenduntur populo peccante, quia illi duces fuere: & ideò causa criminis. Baculus cum in manu Moyfi est, ipsum sustentat, & in eo miracula perficit, quibus gregem Israël tuetur, & ex Ægypto educit, & mare transire facit, ac lupum Pharaonem terret, ac percutit. Sed idem baculus in terram proiectus vertitur in colubrum, quo ipse terretur Moyses. Baculus pastoralis significat potestatem, ac iurisdictionem pastori concessam, dignitatem, ac excellentiam ipsius, si hunc prælatus manu tenet, si digna ea potestate operatur, si in utilitatem ouium conuertat, virga est, qua mirabilia perficiet. Si verò ad terram deducat, si ad terrena conuertat, si digna dignitate non operetur, coluber erit, scandalumq; fidelium.

Tandem pastoris munus est reducere in caule oues errantes, sicut ille fecit pastor, qui relictis nonaginta nouem ouibus in de-

A in deserto, quæsiuit eam, quæ perierat. Vnde Ioannes ait: *Iesus moriturus erat pro gente, & non solum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi congregaret in unum.* Proprium est dæmonis, oues dispergere, ac separare, vel doctrina, vel schismate, vel odiis, ac dissidiis, pastoris verò est congregare, ac in vnum colligere, quia gubernationis finis est pax, ac vnitas gubernatorum. Et quia id pastores Israël non præstabant, ait Dominus per Ezechielem: *Disperse sunt oues mee, eò quòd non esset pastor, & facte sunt in deuorationẽ.* Prælatus ergo, qui alias virtutes in subditis curare debet, præcipue mutuam charitatẽ ac vnitatem curet.

Diximus prælati munera, ex quib; plurima colligere oportet. Primum, vt caueat ab hoc munere, qui tanto oneri impares vires habet. Scientia scientiarum est regimen animarum, onus Angelicis humeris formidandum, qui humeros infirmos habet, caueat ab onere tanto. Sacerdoti, ac Principi armus dabatur in lege, qui humeri pars est, vt sciat, onus ipsi sustinendum maximum, qui ergo Athlantis humeros, ac vires habet, vt orbem sustineat, hic prælatus sit, qui oues portare valet in humeris, qui earum sustinere miseras, sed ad hæc quis se idoneum iudicabit? Secundum ex his colligendum est, vt qui prælatus electus fuerit, sibi prospiciat, ad Deum humili oratione accedat, & onus maximum sibi impositum putet, sollicitusq; sit in his omnibus præstandis, quæ diximus. Tertium denique, quantum interfit, vt dignior, ac dignissimus eligatur. Si enim prælatus ea præstare debet, quæ diximus, homo diuinus esse debet, ab eo pendet bonum subditorum. Ex quo fit, vt sicut iudicio durissimo exigenda ab eo ratio est inferiorum: ita eodem durissimo iudicio ab electoribus ratio exigetur, qualem elegerint prælatum, & sicut peccata subditorum sunt peccata prælatis negligentis: ita peccata prælatis, ac subditorum erunt peccata male eligentis, eiq; tanquam causæ imputabuntur. Audi Pharaonem ad Ioseph dicentem, quod *si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.* Non eligit Pharaon pastoris, quia fratres sunt dilecti Ioseph, sed quia industrii sunt, non ergo eligendus est pastor humana aliqua

ratione,

Ioan. 11.

Ezec. 34.

Gen. 47.

ratione, aut affectu, sed sola dignitate considerata. Quod si ad A
 pecorum gubernationem eligit Pharao, & quiuis vir pru-
 dens hominem industrium, qualis obsecro eligendus ad ani-
 marum gubernationem? Ea omnia, quæ diximus, ex verbis
 initio propositis colligi facile possunt. Ait enim Moyses. *Pro-
 uideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, &c.* Ad
 Deum ergo spectat electio ista, Dei est dignum facere præla-
 tum, hominem diuinum efficere, & Dei est, eundem eligere,
 ne fortè faciat hypocritam regnare propter peccata populi.
 Deinde hominem dicit Moyses eum, qui præficiendus est,
 quia non brutum, sed rationalis, & prudens esse debet præla-
 tus, & cum super multitudinem constituendus dicitur, osten-
 ditur, non satis esse, si homo sit, nisi & diuinus sit, qui enim po-
 testate super homines est, etiam virtute, ac luce caelesti supe-
 rior esse debet. De eodem ait Moyses, qui possit intrare, &
 exire ante eos. Intrare enim prælatus ad Deum debet, & exire
 ad gubernationem, intrare & exire ad omnia virtutis opera
 ante sibi subiectos. Quis sicut Dauid fidelis, ingrediens, &
 egrediens ad imperium regis? Qui huiusmodi est præfici de-
 bet, ne sit populus Domini sicut oues absque pastore, &c.

Numc. 27.

1. Reg. 22

CONCIO.

Habita ad negotiatores, quo pacto ne-
 gotiatio exercenda sit.

THEMA.

Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his con-
 tenti simus, nam qui volunt diuites fieri, incidunt in
 tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria
 multa, & inutilia, & nociua, quæ mergunt homines
 in interitum, & perditionem. 1. Timoth. 6.

MAXIME attendendum est Christiano viro, quo
 pacto se gerere debeat in munere suo, & in temporalium
 admi-

A administratione, vt æterna non amittat bona, & tempo-
 ralia ei ex voto succedant. Multis enim accidit, vt eo mo-
 do caducas, ac perituras opes acquirere studeant, vt nec
 eas consequantur, nec verò æternam vitam. Id verò pluri-
 bus accidisse testatur Aggæus Propheta, cum ait. *Ponite* Aggæi. 1.
*corda uestra super uias uestras, eminastis multum, & intulistis pa-
 rum. Et inferius, respexit ad amplius, & ecce factum est minus,
 & inuulit domum, & exussit illud.* Hoc ipsum nunc pluri-
 bus accidere, quis non videat? ponat ergo homo cor suum
 super uias suas, & huius rei causas inquireat, ne simile detri-
 mentum deinceps patiat. Sed ais. Consilium ad hanc
 rem non ab Euangelio inquirendum est, in quo solum di-
 uina tractatur, sed ab alijs mercatoribus diuitibus, illi enim
 B dicent mihi, quibus in negotiis ditati sunt, & qua via, atq;
 ratione. Non ita sibi faciendum arbitratur rex Sa-
 iens, qui aiebat. *Consilium meum iustificationes tue.* Cum ergo con-
 silium suscipere volebat Dauid, ac legem Dei accedebat. *Psal. 118.*
 Sic etiam præcepit Deus regibus Israël in Deuteronomio
 cum ait. *Postquam sederit rex in solio regni sui, describet sibi Deu-* Deute. 17.
*teronomium legis huius in uolumine, accipiens exemplar à sacer-
 dotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetq; illud omnibus die-
 bus uite suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, ut longo tem-
 pore regnet ipse, & filius eius super Israël.* En quo pacto à lege
 Dei discendum sit, non solum Deum timere, sed & quo pa-
 cto regnet longo tempore, & foelicem vitam ducat etiam
 in hoc sæculo. Ab Euangelio ergo omnis homo discere de-
 bet, quo pacto se habere debeat in statu suo, inde regula su-
 menda est omnibus. Ideo enim sal nuncupatur, quia sicut
 sal cuiq; cibo saporem dat, sed diuersum pro cibi diuersi-
 tate: ita doctrina Euangelica regulam tradit omni homi-
 num generi, vnumquemque in suo statu sanctificans.
 Non solum negotiis caelestibus modum ponit, sed & san-
 ctificat terrena negotia, ac ea dirigit in bonum. Vnde ait
 C Lucas de Ioanne. *interrogabant eum tunc benedicentes, quid facie-* Luc. 3.
*mus? Respondens autem dicebat illis. Qui habet duas tunicas det
 unam non habenti, & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt
 autem & publicani, & dixerunt, magister quid faciemus? At ille.*
 Y dixit,

A dixit, nihil amplius, quam quod constitutum est uobis, faciatis. Interrogabant autem eum milites dicentes, quid faciemus & nos? Et ait illis, neminem conculcatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis uestris. Omnes accedunt ad Ioannem, ut eum interrogent, accede & tu interrogans, quo pacto in tuo statu te geres. Turbis ait Ioannes, facite elemosynam. Mercatoribus & exigentibus tributa, concedit lucra, sed quæ constituta sunt à lege, ac ratione, non plura. Quo contra ille agebat, de quo Isaias: *Mādaui ei, ut auferat spolia, & diuidat prædam, ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita aestimabit, sed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem gentium non paucarum.* Tu ergo interroga, quo pacto in tuis negotiis te habebis, non enim ideò minorē viam conficit homo, quia aliquibus passibus à via declinat, ut interroget, an viam rectam teneat, quia statim ad viam reuertens ardentibus eam arripit, sciens rectā illam esse. Non ergo dānatur negotiatio ab Euangelio, sed modus ei præscribitur cōueniens, iuxta illud Pauli: *Sermo uester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat uos unicuique respondere.* Omnibus enim via cæli aperienda est, nemini verò claudenda.

Sed dices: Interrogo nūc ego, quo pacto negotiabor ea, adhibita ratione, ut & bona æterna simul acquiram, ac temporalia augeam? Ut tibi respondeam, primum sciendum est, quod post peccatum primorum parentum necessaria fuit diuisio rerum, ut mundus consisteret, quia amor proprius summè viguit, & ideò Aristoteles ait, summa affici hominem voluptate, cum propriis rebus assistit, parua verò cum communibus, & ideò si vniuersa essent communia, nullus plenè intenderet agris colendis, & aliis ad vitam necessariis. Ut ergo omnibus viribus, ac diligentia adhibitis his intenderetur, oportuit diuisionem rerum esse. Rerum etiam facta diuisione statim emptio ac venditio necessariò introducta est, quia nullus habere poterat omnia sibi necessaria, & ideò ut ab aliis ea acciperet, emptio introducta est. Hæc autem initio facta est commutatione vnius pro altero, quod in multis prouinciis durauit: usque:

Isai. 10.

Coloss. 4.

Arist.

A usque ad Aristotelem, ut ipse refert primo Politicorum. Commutabitur enim vinum pro pane, panis pro cibus aliis, & sic in reliquis. Sed commutatio ista difficilis admodum erat, sæpe enim ego non indigebam his, quæ tu habebas, ut cōmutatione tibi darem necessaria. Et hac ratione ad facilitatem commutationis inuenta pecunia est, qua emptio & venditio commodissimè efficitur, quia cum sit pretium omnium rerum, in ea omnia habentur, & ideò dicitur esse omnia, atque adeò nullus dicat, ea se nō indigere, quia in ea habet vniuersa. Ad materiam verò pecuniæ, ut ait Plinius libro 33. naturalis historię, acceptum est aurum & argentum tanquam nobiliora metalla, & maioris durationis. Et ut Plutarchus ait, viri clarissimi, ac illustres negotiationem exercebant, ut regna noua viderent, ac plura discerent, & ut regibus chari haberentur, qui in nos præcipuam dilectionem ostendebant, qui pretiosa deferebant ad eorum prouincias, id etiam Isaias ait. *Quis cogitauit hæc super Tyrum quondam coronatam, cuius negotiatores principes, & institores eius inclyti terræ.* Sic Solon, & Thales duo præcipui sapientes Græciæ in iuuentute sua mercaturæ se dederunt. Et Hesiodus ait, olim nullum exercitij genus fuisse honorabilius negotiatione propter vtilitatem prouinciarum, negotiatione enim omnia necessaria, ac vtilia in prouincia abundabant.

C Licet verò negandum non sit, periculis plenā esse negotiationem, tamē si rectè exerceatur, & vtilissima reipublicæ est, & Deo grata. Ex quo eorū ignoratio manifesta efficitur, qui à sacramentis, ac oratione abstinent, quia negotiis implicantur, putantes ea religiosis, ac sacerdotibus posita esse. Fallacia dæmonis hæc est, immittere te periculis, & inter hostes te constituere, & arma tibi spiritus auferre, ut pereas miserè. Sicut cauerant olim Philisthim, ne esset Faber ferrarius in Israël, ne arma haberent Israëlita, quibus se ab hostibus protegerent. Quis obsecro magis indiget armis spiritualibus, quam is, qui inter occasiones peccati versatur? Quis magis indiget medicamentis præseruatiuis, quam is, qui in-

Arist.

Plin.

Plutarch.

Isai. 23.

Hesiod.

1. Reg. 13

ter infectos peste versatur? Quis maiori cura ac sollicitudine quam is, qui in tempestate inter undas maris est? Hæc spiritualia exercitia duo habent præcipua, gratiam ac dona cælestia augere, & à peccato præseruare, si propter primum magis pertineant hæc ad religiosos, propter secundum tibi magis necessaria sunt, quia in maiori discrimine versaris. Sicut, qui nouit plures esse in hac ciuitate, qui ei necem curant, multis se induit armis, & si ei dicas, vt quid tot arma paras, cum miles non sis? Respondet, plus mihi necessaria arma sunt, quam militi, mihi enim maius imminet discrimen, ea ergo paret miles propter munus suum, ego propter necessitatem. Sic ergo religiosi propter officium attendunt orationi, sacramentis, ac mortificationi, tu his attende propter necessitatem. O si nunc Deus aperiret oculos vestros ò negotiatores, vt videritis, quot nunc inimici venerunt in has nundinas, vt vos perdant, quot dæmones aduentarant, quot prauis homines, vt vos inducant ad contractus illicitos peragendos, quot qui ad ludos, commestationes, inhonestas ac turpia sollicitent, videretis certè in maximo vos esse discrimine. Et nescit stultus (ait Sapiens) quòd de periculo animæ eius agitur, sapiens verò id attendens sibi cauet, quia astutus videns nolum absconditus est. Cum ergo ad nundinas, aut emporium accedis, primum confitere peccata, Eucharistiam percipe. Deum ora, vt vias tuas dirigat, vt negotia perficiat, eleemosynas tribue, sic enim omnia tibi prospera erunt. O verissima sententia veritatis: *Quid prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patitur?* C: Quid obsecro lucri habebis ò homo, si Deo amisso mundum uniuersum lucreis? An non irrideres negotiatorem, qui lætus esset, cum in negotiatione amisisset mille aureos numos, lucratus uerò fuisset argentum? Audi stultos plures huiuscemodi dicentes apud Prophetam: *Benedictus Dominus, quoniam diuites facti sumus.* Deum illi amiserant, & temporalia lucrati fuerant, & se fœlices putabant. Quibus perfimiles nunc illi sunt, qui illicito contractu lucrum temporale reportantes, amittunt gratiam, merita, & Deum ipsum.

Simile.

Pro. 7.

Luc. 9.

Zach. 1. 1.

A ipsum. Ne ergo negotia temporalia æternis sint impedimento, primū animæ tuæ cōsule, sic enim rectè reliqua perficies. De fine uerò, quo exercenda sit negotiatio, vt sancta sit, & vt dici de ea possit illud Isa. *Et erunt negotiationes eius, & mercedes eius sanctificatæ Domino,* querenda est utilitas reipublice, deinde ut habeat homo, unde tribuat necessitatem patienti, vt Paul. cōsulit omni laboranti, deinde vt cōmode alat familiam suam. Hæc uniuersa Plutarchus assecutus est, ac memoriæ prodidit, adiiciēs, inter pauperes primum alendos consanguineos studiosos. Quibus omnibus fidelis adiciat, vt uniuersa hæc in Dei gloriam ac obsequium referat. Cū enim homo per gratiā eleuatus sit indignitatē filij Dei, altissimas habere debet cogitationes, nō infimas, ac similes brutis, quales peccator habere solet, cuius figuram expressit Nabuchodonosor, de quo Daniel ait. *Cor feræ detur ei, & fœnū quasi bos comedat.* Cor enim feræ habet, qui solū tēporalia lucra, ac delectationes querit, qui degenerauit à dignitate, ac celsitudine diuina. Magna profectò Deus de nobis cogitauit, nos uerò infima cogitamus. Curat Deus thesauros tibi cælestes thesaurizare, tu his dimisis, terrenas coaceruas. An non nimium pater doleret, qui filio thesaurizat argentum & aurum, ille uerò ad eum est demens, vt thecas auro plenas aperiat, & aurū proiciat, & lutū, & stercus congreget? Quid obsecro tu agis, cum peritura cōgregas, & spiritualia perdis? An non tēporalia stercus Paulus dicit? Quæ sunt cogitationes tuæ ò homo? si diuitias cogitas, ergo nihil amplius cogitas quā turca, imò quā bestia, cū enim artificiales diuitiæ propter naturales sint, propter cibū, potum, ac vestitū pecunia est, cū pecuniā cogitasti nihil amplius quā bestia intēdis. Ecce illud Psa. *Homo cū in honore esset, nō intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus.* Ideò Sapiēs ait. *Qui minoratur corde, cogitat inania, & uir imprudēs, & cetera cogitat stulta.* In omnibus ergo Dei gloriam intende, & salutē animæ tuæ. Rectè ergo Paulus nos monet uerbis initio propositis, *habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti simus, nam qui uolūt diuites fieri, incidunt in tentationem.* Sūmum discrimen illius est, qui negotiatione intendit diues esse. De quo Sapiens: *Ignis nunquam dicit sufficit.* Similis est Crasso antiquo, qui ut diues esset, malta penetrauit regna, & misere perit. Simili de causa

Isai. 23.

Ephes. 4.

Plutarch.

Daniel. 4.

Simile.

Philip. 3.

Psa. 48.

Eccles. 16.

Pro. 30.

Concio

perire homo solet, vt multas cōgreget pecunias, qui idēo in-
 A numera negotia suscipit agenda, etiā illicita, in quibus perit.
 Signū hic prabet, quod pecunia finis ipsius est, dū illā dili-
 git sine mensura, sic enim finis diligitur, medium verò in-
 mensura diligitur, vt scilicet deseruit fini. Quod rectē sig-
 nificauit Paulus dicēs: qui uolūt diuites fieri, voluntas enim fi-
 nis est, sicut electio mediorū. Hinc in scriptura reprobantur,
 qui diuitias sibi coacernāt. Vnde Isai. *Vae qui coniungitis domū*
ad domū, & agrū agro copulatis usq; ad terminū loci. Nunquid habita-
bitis uos soli in medio terrae? In auribus meis sunt haec, dicit Dñs exer-
citū. Et Sap. Qui congregat thesauros in lingua mēdaci, uanus est,
& excors, & impingetur ad laqueos mortis. Hinc etiā prouenire so-
 let, non animae mors dūtaxat, sed & tēporalium amissio, quia
 B qui multa cōgregare uult, solet omnia amittere. Vt Isai. sub-
 iicit. *Nisi domus multa deserta fuerint, grades, & pulchrae, & absq;*
habitatore. Hinc plures cedere bonis solēt, ac perire. Ideo mo-
 net Sapiens; *Minimū pro magno placeat tibi, & impropertū pere-*
grinationis non audies, id est, esto cōtentus paucis, & non erit ti-
 C bi opus, in peregrina abire loca, vel lucri causa, vel vt fugias
 creditores te insequētes. Quid quod Hesiodus id assequutus
 est, qui ait, stultus est, qui nescit, plus esse partē quā totū, qui
 enim totū rapere uult, totū amittit. Rectē Psal. *Melius est mo-*
dicum iusto super diuitias peccatorū multas, quoniā brachia peccatorū
conterentur, confirmat autē iustos Dñs. Paucis ergo cōtentus esto,
 mediocriq; lucro, paucis negotiis, sic enim omnia tua me-
 lius dirigentur. Ex dictis etiā id colligitur, vt non ita nego-
 tiis impliceris, & multa negotia agenda suscipias, vt ad nego-
 tiū animae peragendū tēpus nō suppetat. In scriptura diuina
 manifestē reprobantur hi, qui multa gerūt negotia, quoniā a
 sollicitudinibus, & curis saeculi huius semen Dei suffocatur.
 Hinc Nahū. *Plures fecisti negotiationes tuas, quam stelle sunt caeli,*
bruchus expensus est, & auolauit, quasi dicat, innumeras congre-
 gandi pecuniā artes inuenisti, & omnia negotiationū genera
 exercuisti, vt ditesceres. Sed istae diuitiae omnes erunt vt bru-
 chus, qui terrā operit multitudine maxima, citō tamen auo-
 lat, ita vt nō videatur, ita diuitias tuas multas ego auferā. Cū
 ergo ait. *Bruchus expansus est, &c. idem est, ac si diceret, erūt si-*
cut bruchus, qui expansus est, & auolauit. Et Ezech. similiter
 ait.

Isai. 5.
 Bro. 21.
 Eccles. 29.
 Hesiodus:
 Psal. 33.
 Luc. 8.
 Nahum. 3.
 Ezech. 28

ad negotiatores.

A ait. *In multitudine negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniqui-*
tate. Non ergo mala est negotiatio, sed multitudo negotia-
tionis dānatur. Vnde Sap. *Fili ne in multis, sint actus tui, & si fue-*
ris diues, non eris immunis a dilecto. In multis actus illius sunt,
 qui pluribus negotiis attendit. Sed licet multis negotiis ho-
 mo non implicetur, periculū magnū inueniet & in negotia-
 tione, a quo illi cauendū est maximē. Vnde Sap. ait *Difficile*
excuitur negotiās a negligentia, & non iustificabitur caupo a peccatis
labiorum. Negligentia pro peccato accipitur, caupo uero est,
 qui esculēta diuēdit, de utroq; uero ait, difficile posse pecca-
 ta vitare, ideoq; illis opus est magna cautela. Id ipsam disci-
 mē ostendit Psal. cum ait. *Quonia nō cognoui literaturā, introi-*
 B *bo in potentias Dñi, Dñe memorabor iustitiae tuae solius.* Quae uer-
 ba variē exponūtur a doctoribus, quia loco illius nōminis li-
 teraturā Hebreis est nomē Sephorot, quod scripturā, literas,
 ac numeros significat. Vnde uerba illa sic accipi possūt, quia
 non noui scripturā, nec instructus sum scientiis, vt cū Ethni-
 cis disputare quēā de mysteriis religionis, recurrā ad Dei po-
 tentiā, quem noui omnia posse, licet ego nō assequar, quō pa-
 cto aliqua perfici possint. Et hoc mihi sufficiet aduersus om-
 nē inanē Philosophiā, quae fidei aduersatur. Ad hanc potētiā
 cōfugit ille cecus, qui disputatibus secū Phariseis ait. *Hoc unū*
scio, q; cū ante cecus essem, nūc uideo, & ita tibi respōdendū est de
moni suggerēti, quomodo De⁹ homo fieri potuit, quomodo
in parua hostia Chri corp⁹ cōtinetur? ueni ad potētiās Dñi, &
dic, Nō est impossibile apud Deum omne uerbū. Altera uero eius lo-
 C ci explicatio est, quia non cognoui scripturas, numerosq; ac
 negotiationem, quae libris & numerationibus exercetur, po-
 tero me tradere diuinis negotiis, cōtemplationi scilicet Dei.
 Ita legit Breuiarum Romanū; Chrysostomus, Arnobius &
 Augustinus, & alij quoniam non cognoui negotiationem,
 memorabor tui solius, ac iustitiae tuae. Multa de impedinen-
 to negotiationis Augustinus tradit in ea uerba. Ex quibus ali-
 qua colligenda nobis sunt. Primū, vt qui negotiationes relin-
 quere potuerit, eas deserat, & ex terra negotiatore efficiat-
 tur caelestis ille negotiator, cui simile dicitur regnum caelo-
 rum. Sicut curabat Pharaō in Aegypto detinere Israēlitib;
 Deus cōtra illum educere, ita dāmo curat, hominem impli-
 care

Eccles. 11.
 Eccles. 26.
 Psal. 70.
 Ioh. 9.
 Luc. 11.
 Chrysof.
 August.
 Math. 13

care secularibus negotiis, Deus eū ab eis abducere, & ad cæ- A
lestia transferre. Si ergo commoda tibi substantia est, qua vi-
tā agere possis, præclare feceris, si negotiationē deseras. Sed
ais, relinquere negotiationē non possum, vel non placet quo
pacto me gerā in ea? Certè illud tibi præ oculis habendū est,
quod Saluator ait. *Querite primum regnū Dei, & iustitiā eius, &*
hæc omnia adicientur uobis. Attēde ergo duo tibi negotia esse,
alterū animæ tuę, alterū diuitiarū, attēde ergo primū animę
tuę negotio, & in hoc sollicitus esto. Si videris hominem, cui
duo negotia sunt, in quorum altero posuit argēteos centum,
ex quo, cum ex voto succedat minimū expectat lucrū, in al-
tero verò posuit decē millia talenta, ex quo maximū sperat
emolumentū. Si ergo videres hunc negotiatorē maximè in-
tendere priori negotio, & in eo sollicitū esse, secundū verò ne- B
gligere, an nō eū dementem diceres? Duo tibi negotia sunt o
homo, alterū in quo diuitias posuisti tuas, minimumq; hoc
negotiū est, licet enim vniuersum mundū lucreris punctū lu-
cratus eris, vmbra, & insomnia acquires. Alterū est negotiū
animæ tuę, quod tantū est, vt in eo positus sit diuinus Chri-
sti sanguis, & ipsius merita: lucrū huius vitæ æterna est, Deus
deniq; est. Quis ergo adeo stultus erit, qui hoc obliuiscatur
negotiū, vt priori attendat? Quid prodest tibi si vniuersum
mundū lucreris, si animā amittas. Huic ergo negotio tota in-
tentione attēde. Cum in aliam vitā deuenieris, oculis cernes
negotij huius lucra maxima. Exposuit homo cuidā negotio
aliquas pecunias, nec quippiā lucratus fuit, exposuit verò al- C
teri negotio pecunias aliquas, & vni exposito aureo numo,
mille respōderunt in lucro, an nō doleat, quod huic negotia-
tioni vniuersam substantiā non exposuerit? Cum ad mortis
horā, & in aliud sæculū deuenieris, conspicias, nulla tibi lucra
succedere ex mundi negotiatione, nihilq; acquisisse, sed vide-
bis labores tuos, in quo frustra insudaueris, cōspicies verò im-
mensa reportata lucra ex his, quę in Dei obsequiū cōsumpsi-
fisti, an dolebis in morte, quod vniuersa tu huic negotiatio-
ni non exposueris? quod si in cælo dolor esse posset, de hæc re
planè magnus esset, q̄ videns homo infinita piorū operū lu-
cra, non in hoc negotio exposuerit omnia sua, q̄ vniuersam
substantiā non vēdiderit, vt thesauros hos acquireret. Quid
hinc

Matth. 6.

Simile.

Simile.

A hinc relinquitur, nisi vt illud Pauli consiliū suscipiamus. Ro- 1. Thes. 4.
gamus uos fratres, ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis
& ut uestrū negotiū agatis. Quid est, uestrū negotiū agatis? Cer-
tè ostendit Paulus, vnum esse Christiani negotiū, cui totis vi-
ribus incumbere debet, non plura negotia, sed vnum, quod
duntaxat est necessariū, & illud est, vt salutem animæ curet.
Hoc est negotium tuum, o homo, hoc munus, hoc officium.
Deum time, & mandata eius obserua, & hoc est omnis homo, ait Sa- Eccles. ult.
piens quid est: hoc est omnis homo? Planè, hoc est hominis ne-
gotium vniuersum, hæc vitæ, hæc operatio.

Quod si id præstes, simul negotia tua tēporalia rectè diri-
gētur, & aderit negotiationi tuæ Deus, & proficies in omni-
bus. Huius autē rei ratio est, quia bonā vniuersa etiā tēporalia
B hominibus datur à Deo. Deus verò cū hominib⁹ pactū iniit,
ac foedus, quo se deuinxit, vt bona hominibus tribuerit, si ipsi
ei adhererēt, & eius seruarent mādata. Hinc Dei lex dicitur
pactū & foedus, quo inter duos mutua cōstituitur obligatio:
Deus ergo p̄mittit homini bona æternā, ac tēporalia, homo
Deo obediētiā, cū peccatore ergo nullū est Dei pactū, nihil
illi promittitur, nisi duntaxat auxiliū, vt in Deū conuertatur.
Cū iustis verò pactū Deus iniit, quod & iuramento cōfirma- Hebr. 6.
uit, vt Paul ait, sicut etiā iusti dicūt cū Psal. Iuravi, & statui cu- Psal. 118.
stodire iudicia iustitię tuę. Audi pactū Dei cū iustis de tēpora-
libus, Isai. ait: si audieritis me, bona terrę comedetis, quod si nolue- Isai. 1.
ritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius Dñi deuorabit uos.
Et in Leuiti. ac Deutero. innumera bona tēporalia iustis pro- Leui. 26.
missa sunt, & mala iniquis. In lege etiā gratiæ idē stabilitū est Deut. 28.
C pactū, cū Dñs ait. Querite ergo primū regnū Dei, & iustitiā eius, Matt. 6.
& hæc omnia adicientur uobis. Sicut ergo cū tu mis pactum cū
alio homine, si tu promissis non stas, alter etiā potest non im-
plere promissa, ita cū Deo promiseris obediētiā, si eam non
præstes, Deus bona tibi cōcedere nō tenetur, quę promisit, &
si aliquādo largiatur, id benignitate, nō obligatione præstat,
& ideo nō adeo certū est, ea præstanda peccatori, sicut iusto.
Hinc Ierem. Repentē loquar aduersus gentē, & aduersus regnum, ut Iere. 18.
eradicē, & destruam, & disperdam illud. Si poenitentiā egerit gēs illa
à malo suo, agam & ego poenitentiā super malo, quod cogitavi, ut face-
rē ei, & subito loquar de gēte, & de regno, ut edificē, & plantē illud.

De quatuor nouissimis.

Si ergo tibi Deum deuinctum vis, si certò tibi accurrentem, si tua curantē, pactū imple, ei adhære, & tunc poteris ab eo exigere, vt ipse promissa cōpleat, vt bona præstet. Hoc est illud mirabile, quod per Isaiam ait. Venite, & arguite me, dicit Dominus, quasi dicat, cum mihi promissa impleueritis, potestis me arguere, à me quasi per vim, ac iudicium petere, vt promissa præstem, vt omnibus bonis vos ditem, &c.

Psal. 1.

CONCIO.

De quatuor nouissimis.

De primo nouissimo, Morte, scilicet.

T H E M A.

Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum cōuiuij, in illa enim finis cunctorum admonetur. *Eccles. 7.*

A Vitam Christianam peragendam confert maximè mortis memoria, quali practica, qua quis considerat se moriturum, & longa meditatione mortis circumstantias attendit. Sicut enim vidisti amicum, qui ægritudine in lectum decidit, & infirmitate grauatus periclitatur: & deinde sacramenta ei ministratur, & tandem oculi clauduntur, pectus intumescit, & tandè animam exalauit, ita considerandū tibi est, simile quid te passurum. Hinc mortuus apud sapientē uiuo loquens ait. Memor esto iudicii mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, tibi hodie. Hæc qui attēta meditatione attēdit, facillè terrena despicit, à quibus citò se relinquendū nouit. Sic etiā Ethnicus Alexāder fecit, de quo in principio Machabeorū sic scriptū est. Et factū est, postquā percussit Alexāder Philippi Macedo, qui prim⁹ regnauit in Græcia, egressus de terra Cethim, Dariū regē Persarū, & Medorū, cōstituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, & pertrāsit usq; ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis gentium, & siluit terra in cōspectu eius. Et post hæc decidit in lectū, & cognouit, quæ moreretur. Et uocauit pueros suos nobiles, qui secū erant nutriti à iuuentute sua, & diuisit illis regnū suū, cū ad huc uiueret. In quibus uerbis multa expēdenda sunt. Primū his uerbis plura de Alexādro scriptura diuina dicit, quæ oēs illi⁹ conographi. Secūdo, expenden-

1. Mach. 1.

De quatuor nouissimis.

174

A expēdendū est uerbū illud post hæc, nobisq; applicandū. Innumera bona cōgregauit Alexāder, sed post hæc quid tandè factū est, post uictorias, post diuitias, triūphos, delicias, decidit in lectū, & cognouit, quæ moreretur. Ita profectò tibi accidet. Nobilis es, diues, potēs, uiribus præpotens, sed post hæc quid tibi succedet? certè ægritudo, & mors. Tertium expēdendū est uerbū illud, cognouit, quæ moreretur, & diuisit regnū suū, cū ad huc uiueret. Mortis memoria efficit, vt quæ regna tātò studio, ac labore cōgregauerat, facillè relinqueret, etiā dū uiueret, quæ mors ob oculos posita omnia tēporalia contemni facit. Quid enim magnū, si tā breui finiendū? licet magna sit arbor, licet cælos pertingat, licet fructus eius nimius, nō tamē magni ducenda, quia statim uox de cælo ruit, dicēs: Succidite arborem, præcindite ramos, dissipate fructus eius. Hinc Iob: Vidi impiū firmam radicem, & maledixi pulchritudine eius statim, quia propinquus illi interit⁹ est. ¶ Quia uerò mortis memoria adeò nobis pficua est, sæpè Deus eā nobis obiicit, de mō uerò eius obliuionē curat. Hinc Deus, ne Adā peccaret, ait. In quacūq; hora comederis ex eo, morte morieris. De mō uerò dicit: Nequaquā moriemini. Sed forsitan ais. Primis parētibus, qui mortē nō uiderāt, suadere de mō potuit illud, nequaquā moriemini. At uerò nouis, qui quotidiana experientia mortē nouimus, & eā in aliis uidemus, & nos ipsos ad illā appropinquare cernimus, deficiētib⁹ corporis uiribus, ac robore, quo pacto suadere de mō poterit, nequaquā moriemini? Certè nunc etiā idē suadet, & quomodo primos decepit parētes, filios etiā decipit. Sed aliter illis suavit, aliter nobis, illis quidē, qui experientia mortis nō habebāt, omninò suavit, nequaquā moriemini, nobis uerò, quib⁹ ppter reieuidētia id suadere nō potest, id aliter suadet, suadet enim, quod hodie nō morieris, quod hoc anno uiues, & altero, & sic in posterū & quod semel, & simul deuorare nō potuim⁹, in partes diuisum deuoram⁹. Sicut cū Pharmacopola ad te defert pulpā cafiā, quā sumas, nec integrā illā deglutire potes, in partes minutiores eā diuidit, & sic totā sumis, sed non simul, & semel, sed aliquibus uicib⁹. Ita omninò parētes nostri simul illud perciperūt, nequaquā moriemini: nos uerò illud omne deglutim⁹ sicut illi, sed multis uicib⁹, & in plures partes diuisū, dicis, enim hoc anno nō moriar, hoc mēse nō moriar, hoc die nō moriar, & sic

Daniel. 4.

Iob. 5.

Genes. 2.

Simile.

De quatuor nouissimis.

& sic in posterū, dicis ergo, nunquā te moriturū, deuoras ergo **A**
 illud nequaquā moriemini, & sic uiuis, ac nūquā moriturus.
 Ne ergo mortis obliuio nos teneat; ait nūc Sap. *Melius est,*
 Hierony. *ire ad domū luctus, quā ad domū conuiuij.* In quē locum Hierony.
 ait. Sensus est. Melius est ire ad domū, vbi cadauer præfens
 exponitur, quā ad domū, vbi cōiuiua celebrātur. Et ideò 4.
 4. Reg. 23 Iosias destruxit idola, quę colebātur, & eorū loco su-
 per arā collocauit ossa mortuorū, vt videlicet mortē quotidie
 celebrarent, & cernerēt, eiusq; præsentia ad meliora opera se
 se cōuerterēt. Vnde Aug. lib. de cura pro mortuis agēda. c. 4.
 August. ait, monumēta esse propē Ecclesias, vt ingrediētes mortis ad-
 Ambros. moneātur, & sic ad Deū conuertātur. Sed altera expositio il-
 Hierony. lorū verborū est Diui Ambr. & Hierony. in Psa. 37. ad finē:
 Melius est, luctus memoriā habere, & mortē cogitare, quam **B**
 mundi oblectamēta sectari, & delicias cogitare. Hierony. re-
 cenfet sententiā illam Platonis. Memoratū virū, sapiētemq;
 Plato. decere perpetuā mortis meditationē habere. Sed melius Pau-
 1. Cor. 15. lus agebat, dicēs: *Quotidie morior propter uestrā gloriā.* Melius,
 inquit, hic loquitur, quòd actu moritur, quā ille Plato, qui di-
 xit, decet, &c. Et Ambr. ait, qui sic moritur, id est, mortē cogi-
 tat quotidie, gloriæ, & saluti ppinquier est, quā qui uiuit mo-
 Eccles. 14. riturus. Et sic exponit illud Ecclesiastes: *Ante mortē nō laudabe-
 ris hominē in uita sua, id est, quò ad vsq; perueniat ad hunc sta-
 tū, vt operetur quasi mortē ante se respiciēs.* Ad hoc pertinet
 Genes. 25. illud Genesis, cū Iacob egrediebatur ex vtero matris plantā
 fratris manu tenēs, quia planta finē significat. Ideò Aegyptiis
 Herod. mos fuit, vt refert Herodot. in conuiuiis mortui hominis effi-
 giē circūferre in loculo apprimē ex ligno factam, & singulis **C**
 ostendens aiebat portās, in hūc intuēs pota, & delectare, ta-
 lis post mortē futurus. Sic Chrs in trāsfignatione de passio-
 ne sua agit. Et eiusmodi memoriā habētes, qua salutē conse-
 cuturi, iubētur signari Tau, quę est litera finalis alphabeti He-
 Ezech. 9. brei, apud Ezechielē, quo significatur oēs, qui mortis memo-
 riā habēt, seruādos, qui secus interficiēdos. Vnde in Ezechī.
 subditur. *Percutite senes & iuuenes, eos uerò, qui super frōtes habēt
 signū Tau, ne interficiatis.* Eos uerò, qui mortis memoriā non
 Iere. Th. 1. habēt, increpat Ieremias. *Sordes eius in pedibus eius, & nō est re-
 Isai. 47. cordata finis sui.* Et Isa. Babylonē carpit, quòd nō sit recordata
 nouissimi

De quatuor nouissimis. 175

A nouissimi sui. Et ideò Moy ses ait. *Vtinam saperent, & intelli-
 gerent, ac nouissima prouiderent.* Refert Basilius, suo tempore Deute. 32.
 viros pios solitos dicere, vt Christianè vita institueretur, Basilius.
 oportere cogitare, diem semper imminere supremū. Sed
 ille ait, hoc sibi parū videri. Sed oportere cogitare in quo-
 cunq; opere, illud vltimum futurum, & sic illud opus exhi-
 bere, ac si statim sis animam acturus. Attende quanta in
 mortis memoriā Basilius exigat. Qui ergo adeo utilis
 mortis memoria est, *Melius est ire ad domum luctus, quā ad
 domum conuiuij, quia in illa finis cunctorum admonetur.*
 Quia verò plura sunt, quæ nobis de morte occurrūt con-
 sideranda, ea sigillatim expendamus, sic enim fiet, vt cum
 illa aduenerit hora, facilius eam trāsigamus. Sic enim cum **B**
 in stadio equus currere debet, prius in eum ducitur, & eum *simile.*
 perambulac sepe, vt cum postea currendam sit, nihil trepi-
 det, sed quasi notam viam facili percurrat. Via hæc mor-
 tis percurrenda nobis est, & breui, ac veloci cursu: oportet
 ergo prius eam perambulemus consideratione, vt trita *Palladius.*
 postea appareat, nec quasi nouā horreamus, sic Palladius
 refert, sanctissimum eremitam morti proximum trāquil-
 lo, ac hilari animo cum esset, & discipuli trepidi, ac lugen-
 tes dixerunt ei, tu pateris, & nihil sentis, nos compati mur,
 & ploramus, quibus ille respondit, tranquillus nunc sum,
 quoniam sepe consideratione hanc viam perambulauī, se-
 pe mortuus suum, & ideò nihil noui nunc video. Percur-
 ramus ergo nos ea vniuersa, quæ in morte sunt, considera-
 tione nostra. Et primam illad occurrit in morte confide-
C radum. Quod omnes nos damnati in mortem sumus. Si-
 cut à iudice dā natur malefactor in mortem, ita omnis ho-
 mo per peccatum mortis damnationem incurrit. Ille ab
 homine damnatus est, tu à Deo, in illum lata sententia re-
 uocari potest. Sed in te lata omnino non reuocatur, quia
statutum est hominibus semel mori. Mors quidē homini natu- *Hebr. 9.*
 ralis erat, quia ex contrariis compositus sed si originale
 iusticiam conseruaret, non moreretur, Dei singulari priui-
 legio Adæ concessa, & in eo vniuersæ eius posteritati. Pec-
 cavit ille. Damnatus ad mortem est. Peccatum enim ca-
 pitati

De quatuor nouissimis.

A pitali sententia dignum est, nec alia poena: iustitiæ fieret factis, sed ais, quantum fuit, quod pomum paruum comederit, ut propterea morte plecteretur? Certè non parua fuit Adæ iniquitas, licet materia parua videatur. Qui enim innumeris beneficiis susceptis à Deo, in re adeò parua, ac facili non obtèperauit, in gratissimus inuētus est. Sicut enim secundi Adami eò obedientia laudabilior, quia in re difficillima obediuit, vsque ad mortem scilicet crucis: ita primi Adami inobedientia scelestior, quia in re adeò facili Deo non obtemperauit. Et præterea in peccato, ut graue piaculum sit, attenditur diuina maiestas districtè præcipiens, quam peccator cōtemnit. Si enim mihi dixeris, qua ratione igne æterno cruciabitur homo propter decem furatos argenteos, propter mulieris impudicum contactum, **B** tanta ne ista sunt, ut æterna morte puniantur? sunt certè, non ex se solùm, sed quia diuinæ maiestatis offensa, illiusque contemptus. Iure ergo per peccatum mors, quia peccatum piaculum est morte dignum. Dammati ergo ad mortem omnes sumus, nec sententia vnquam reuocabitur. Ut ergo scias, quomodo te debeas, in vita gerere, attende quomodo se habeat ille, qui carceri mancipatus sententiam capitalem in se latam audiuit, quomodo ille trepidat, se parat ad mortem, omnia temporalia contemnit, delicias auersatur, ei similem te præsta, quoniam à Deo in mortem damnatus es.

Secundò attēde mortis summā certitudinem, cum summa incertitudine coniunctam. Certissimum est, te moriturum, at incertū, & incognitum est, quādo sis ex hac vita migraturus, vnus annus vitæ tibi certus nō est, nec vnus dies, sed nec hora, scis certò venturum furem, nescis tamen quādo, ideo semper vigilandum, ne veniat hora, qua non speras. Tanta vitæ incertitudo est, ut non liceat homini dicere cras hoc, vel illud faciā, sed dicendum est, si vixero, si Deus voluerit. Ita Iacobus ait. *Ecce nunc qui dicitis, hodie, aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidē annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, qui ignoratis, quid erit in crastino. Quæ est enim vita nostra? uapor est ad modicū parens, & deinceps*

Iacob.

exter-

De quatuor nouissimis.

175

A exterminabitur, pro eo ut dicatis, si Dñs uoluerit, & si uixerimus, faciemus hoc, aut illud. Nunc autem exultatis in superbis uestris, omnis exultatio talis maligna est: Incertitudo uero humanæ vitæ ex multis de causis prouenit. Prima, diuina dispositio qua aliquando breuiantur, aliquando elongantur dies hominis, sic Psal. ait. *Viri sanguinū, & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Sic etiam immisericordibus auferre Deus vitā solet, ut diuiti illi, de quo Lucas meminit. Secūda, casus fortuiti plures, quibus inopinato homines decedere solent. Tertia, infirmitas corporis, ac debilitas, & agridinesq; superuenientes. Ex quibus omnibus illud sæpe nunc ero accidit, quod saluator ait. *Qua hora nō putatis, filius hominis ueniet.* Et hinc sæpe Christus colligit, & multis similitudinibus comprobabat, semper nobis esse vigilandum. Tunc Christianè uiuis, cum ita paratus es, ut si tibi dicatur, nunc ex hac migrandū vita est, respondeas, sit statim, nihil aliud mihi restat peragendum, quia tanquam fidelis seruus Dominū expecto præcinctus, & lucernam manu tenens. Dic mihi o homo, si tibi nunc diceretur, statim moriendum est, quid sentiret? poteris ne inducias vsque manè? postulare tempus, ut tua curares? si sic res se habet, Christianè non uiuis. Hinc denique illorū stultitia manifesta fit, qui bona opera, poenitentiam, restitutionem, in tempora differunt. Dic o stulte, unde nosti in tempora te victurum? quis in potestate tua tempus, ac vitam posuit? Augustinus. Poenitentia tua veniam **C** Deus promisit, sed dilationi tuæ diem crastinam non promisit. Breues dies hominis sunt, & eorum finem ignoramus, efficiamus ergo illud, quod nos Paulus monet. *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt,* quasi dicat, Dies nostri pauci, & mali sunt, ut Iacob dixit, parui numero, mali, quia miseris pleni, & occupationib⁹ vitæ præpediti, ideo ne prodigi simus temporis, ne illud in vanum præterire sinamus. An non ille stultus esset, qui nescit se argentum habere, & conuiuia regia parare vult? Breues dies nostri sunt, nek in usque horam vnica nobis relinqui certam, & tempus amittimus, & in casum iactamus, quasi multum haberemus. Diuitias congregamus, honores, & reliqua.

Psal. 54.

Luc. 12.

Luc. 12.

Matth. 25.

Aug.

Genes. 47.

De quatuor notissimis.

& reliqua, tempus verò, quod pretiosissimum est, prodigi- **A**
 mus, nihil ita facile amittimus ac tempus, & in futuram
 bona referuamus, cum nesciamus nobis horam esse certā.
 Qui tempore uti nouit, licet breue sit, longum efficit. Sic
 de iusto scriptum est: *Consummatus in breui, expleuit tempore*
Genes. 35. multa. Et de Abraham dicitur, obiit plenus dierum, cum id
 non dicatur de his, qui nongentis annis vixerunt, sicut
 enim qui longa tempestate iactatus est, non dicitur multū
 nauigasse, sed multa eum passum, ita qui longam vitam du-
 xit, sed amisso rationis clauo, disruptis velis, non multum
 vixisse dicendus est, sed multum in mari iactatus. Ille ve-
 rò multum vixisse dicendus est, qui plurimum cursum in
 virtute confecit, ille enim plurimum nauigauit.

Tertiò demum consideratione nostra ad mortem acce- **B**
 damus. Nec verò dicamus de his, qui subito, & infortiter
 moriuntur, sed de his, qui feliciter mori videntur. Et hu-
 iusmodi mortem tibi obuenturam concedamus. Tandem
 ægritudine corripiendus es, quæ dum grauata fuerit,
 mortem annuntiabit. Audies tandem, quod Ezechias au-
 diuit. *Dispone domui tue, quia morieris tu, & non uiues.* Fortis
 robore erat Saul, & cum à Samuele audiuit. *Cras autem tu,*
1. Reg. 28. & filii tui mecum eritis, id est, moriemini, Saul cecidit porre-
 ctus in terram, extimuerat enim verba Samuelis, & robur
 non erat in eo, conturbatus enim erat valdè. An non tibi
 simile continget, cum simile audieris nuntium. Innumera
 sunt, quæ tunc homini sese offerunt, vt eius cor dilanient.

Primò occurrunt ea omnia, quæ in mundo dilexit, quæ illi **C**
 iam iam relinquenda sunt, vxor, filij, substantia, amici, &
 omnia tandem. Et ea, quæ homo inordinatè dilexit, eum
 tunc præcipuè torquebunt, & cordis carnifices erunt. Sed
 quod maxime hominem conturbat, cura est eius, quod
 in æternum erit. Videt enim se inter duas versari sortes in-
 æquales æternæ vitæ, & æternæ mortis, nescit vero quò
 latus inclinabit. Dixit sapiens quidam. Si posset homo
 vno pede in terra relicto, alterum in alio sæculo ponere, &
 videre, quæ ibi geruntur, & quæ ad eum pertinent, quo-
 modo fiat disposita, & si rectè ea videret disposita, alterum
 pedem

De quatuor notissimis. 177

A pedem illuc mittere, sin minus, pedem retrouertere, & in hac
 vitam redire, donec melius sua componeret, optimè cū ho-
 mine actum, nec mors adeò esset formidanda. Nunc verò nō
 ita cum homine agitur, sed vtrunq; pedem in altero sæculo
 ponere cogitur, cum nesciat, quo inclinabit lignum, aut quo
 cadet. Tunc verò ille timor hominem corripit, quo correptus **Dan. 5.**
 Balthasar est. *Vt apparuerunt digiti quasi hominis scribentis con-*
tra candelabrum in superficie parietis aulae regie, & rex aspicie-
bat articulos manus scribentis. Tunc facies regis commutata est, &
cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius solue-
bantur, & genua eius ad se inuicem collidebantur. Sed quæ nam
 erat Scriptura, quæ eum conturbabat? Certè, *Mane, Thecel,*

B *Phares.* Cuius interpretationem Daniel exposuit. *Mane, nu-*
merauit Dominus regnum tuum, & compleuit illud, Thecel, appen-
sus es in statera, & inuentus es minus habens, Phares, diuisum est re-
gnum tuum, & datum est Medis, & Persis. En exterius nobis ex-
 pressum, quod in diuino iudicio interius nobiscum agendum
 est. Proximus enim cum morti fueris, mentis oculis cernes
 sententiā mortis in te latā, conturbaberis tunc, ac tremes. Sed
 quid mirum, cū viri sanctissimi aliquando tremant. Sic enim
 de magno Arsenio nouimus, proximum morti extimuisse
 valdè. Cumq; eius discipuli ei dicerēt, tu o pater times? Res-
 pondit ille. Non nouus in me timor iste est, sed antiquus, sem-
 per enim Deū, quasi tumentes super me fluctus timui. Quid

C ergo tunc peccator faciat? Sed quæ nam ea sunt, quæ ei timo-
 rem incutiunt? Primū, quia se videt homo morti proximū.
 Si qualis sis futurus, nosse cupis, memor esto Isaac ligati su-
 per ligna, propè ignē, & gladium euaginatū patris, vt eū im-
 molaret, quoquo se vertat, auxilium non reperit, deorsum ignis
 est, sursum gladius, serui non adsunt, qui eum liberent. In
 hac angustia futurus es, cum sursum aspexeris, Deum tibi ira-
 tum videbis: si deorsum, sepulchrum patens, si circum circa.
 Non est, qui consoletur eam, ex omnibus charis eius. Cū Ezechiae **Thren. 1.**
 mors nuntiata fuit, fleuit fletu magno versus ad parietem, &
 ait. *Memento quæ ego, quomodo ambulauerim coram te in ueritate,* **3. Reg. 20.**
& in corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim. Sed in
 tanta virtute, ac sanctitate, quis vnquam dolorem tantum cre-

De quatuor nouissimis.

dere posset? Quid ergo tu facies, cum vita tua non fuerit perfecta, sed peruersa? Audies tunc, quod Balthasar: *Numerauit Dominus regnum tuum, & compleuit illud.* Iam in mundo non amplius regnabis, non poteris amplius villicare, non frueris concupitis, sed quod magis terret, id est, quod sequitur. *Appensus in statera inuentus es minus habens.* Videbis tunc, quam uere minus habeas, quam habere deberes, quomodo diuinis misericordiis non responderis, uocibus non obedieris, mandata non compleueris, & merito rationes timebis, cum scias decem millia talenta te debere. An non iuste timeat, ne sicut diuisum est regnum Balthasaris, & traditum Persis & Medis: ita diuidatur ipse morte, & corpus tradatur terrae, & anima demoniis. Morti proximus Magnus Hilario, qui a pueritia Deo seruierat incredibili continentia, ac humilitate, egredi timebat anima a corpore, & ipse aiebat, quid times o anima, septuaginta annis Christi seruifto, & nunc egredi formidas? hec uero dicens, animam Deo reddidit, ut Hieronymus author est in eius uita. Quid ni timeat anima eius, qui septuaginta annis mundo, & uanitati inseruauit? Timendum profecto iudicium illud particulare homini est, in quo ratio ab eo exigenda est, usque ad nouissimum quadrantem, usque ad otiosum uerbum, de quo reddenda ratio est, usque ad minimum temporis instantem uane deperditum. Quomodo ergo non timeat, qui annos plurimos perdidit, & innumera peccata commisit. Omnia uero, quae de iudicij timore dicuntur, ad hoc singulare iudicium pertinent, quod enim in hoc iudicio iudicatum fuerit, in uniuersali confirmandum est. Et ideo haec potius timenda, quam illa. Aliquorum sententia doctorum est, ut Iansen. ait, quod sicut in uniuersali iudicio Christus in maiestate apparebit uniuerso mundo. Ita in morte apparet hominibus, & apertis libris, in quibus uita hominis continetur, sententiam profert. Hoc uero inde colligunt, quod saepe in parabolis, quibus de mortis die Christus disseruit, ait se uenturum ad nos: Siue uero appareat, siue non, certum est homini manifestari, & ob oculos poni uniuersa uiae eius acta, & sententiam, qua dignus est. Impleturque illud Psal. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione uultus tui, in ira tua fecimus,* quasi dicat, Uniuersas iniquitates nostras uides.

Hieron.

Iansen.

Psal. 89.

De quatuor nouissimis. 178

A uides, ut iudices, & lumine miro uultus tui uniuersam uitam nostram manifestam nobis facis, & eam in nos iram ostendis, ut deficiamus. Hoc est illud Psal. *Existimasti iniquè, quod ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Durior ipso inferno erit uultus Christi iratus in iudicio aduersus iniustos, adeo ut infernum protectionem appellet Iob, si conferatur cum horribili Christi ira, quam in malos ostendet. Unde ait. *Ut in inferno protegas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei.* Sic etiam inferno intolerabilius erit peccatori Christum vindicem in morte uideri, & illius increpationes audire. *Arguam, ait, te, & statuam contra faciem tuam.* Quid respondebis o peccator arguenti Christo? Cum dixerit, *antis beneficiis ingratus extitisti?* tot in me peccata sine causa admisisti? *Certe si uoluerit contendere cum eo, non respondebit ei unum pro mille.* Ut Iob ait. *Et omnis iniquitas oppilabit os suum.* Timet haec iustus, & peccator non timet. Sed quare? Certè sicut timet asina Balan, & ipse non timet, quia illa uidet Angelum districto gladio ei aduersantem, quem Balan non uidet. Ita Dei districtum iudicium timet iustus, qui pium illud iumentum est, de quo Psaltes ait. *Ut iumentum factus sum apud te, quia Dei iudicium considerat: inscius uero peccator non timet, quia nihil considerat.* Sed quod nunc peccator non pauet, cum hora mortis uenerit pauebit, quia Deum uenientem ad se uidebit, & peccatum in conscientia retinet. Similiterque erit mulieri adulterae, quae conscientia adulterij sui aduentum timet uiri, & quem absentem non timuit, ut peccaret, uenientem timebit, quia furor uiri non parcat, nec suscipiet pro redemptione plurima. Contra iustus timuit uirum in uita, & eo timore declinauit a malo: & ideo laeta anima eius Christum suscipiet in nuptias uenientem. Ex quibus demum illud relinquitur, ut sic uiuamus, sicut in morte uixisse uellemus. Finge nunc, tibi statim mortem imminere, & cogita, quam uelles tunc uitam instituisse, & eam nunc institue. Ut uero id agas, semper memoria mortem tene, ac uerba illa, nunquam obliuioni manda. *Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, tibi hodie.* Noli ergo cogitare mortem

Psal. 49.

Iob. 14.

Iob. 9.

Psal. 106.

Num. 23.

Simile.

Eccl. 38.

De quatuor nouissimis.

mortem longè esse, hodie tibi mors imminet, quotidie more: **A**
re cogitatione tua. Suadet tibi dæmon, longè mortem esse,
sed Deus ait, tibi hodie. Et quoniam res ista plurimi momēti
nobis futura erat, vocat Isaiam Dominus, ac præcipit, vt cla-
Isa. 40. met. *Clama, inquit. Et Isaias. Quid clamabo? Omnis caro fœnum,*
et omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, et ceci-
dit flos, quia spiritus Domini insufflauit in eo. Non solam caro
fœnum fœnum est, sed omnis caro, siue iuuenum, siue virgi-
nis pulcherrimæ, & omnis eius gloria, & ornatus flos est fœ-
ni, qui paruo aëre tollitur. An non vidisti floridum iuuenem,
& virginem, qui paruo aëre interempti sunt, ergo gloria eorū
flos est fœni, quis nūc per vniuersas vagaretur domos, & no-
biles, diuites, iuuenes, principesq; moneret, dicens: **B**
tibi hodie mors imminet, omnis gloria vestra quasi flos fœ-
ni, qui vno die perit. *Stulte, hac nocte repetent animam à te, et*
que parasti, cuius erunt? Thesaurus quidem anima nostra est,
sed in vasis fictilibus defertur à nobis, quæ facillè franguntur.
Hinc Paulus. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, non in
æreis. Summæ necessitatis admonitio ista est, cum Spiritus
sanctus reproducat mortuos, qui hæc ad nos dicant. Petebat
Luc. 12. epulo diues, vt mitteretur Lazarus ad monendos fratres, nec
ei conceditur, sed vt moneamur de morte nobis imminente,
non solum Isaias mittitur, sed mortui reproducentur, qui di-
2. Cor. 4. cant: *Memor esto iudicij mei, sic enim erit et tuum, mihi heri, tibi*
Luc. 16. *hodie.* Ad hoc suscitatus Samuel venit ad Saul, vt diceret: **C**
1. Reg. ult. *Cras tu, et filij tui mecum eritis.* Non satis Deo fuit nos mo-
nere de hac re per legem, & Prophetas, nisi & mor-
tuos mitteret, qui hæc dicerent, summè
ergo nostri interest, summè
refert, &c.

C O N-

A

CONCIO II.

J De secundo nouissimo.
De iudicio vniuersali.

T H E M A.

Dies Domini magnus, et terribilis valde, et quis su-
stinebit eum. Ioel. 2.

B

S I C V T Militans intendit victoriam & triū-
phum, sic militantis Ecclesiæ intentio est victo-
ria parta triumphare: & sicut Rebecca curat, vt
luctator Iacob (ideo dictus Israël, quia post lu-
ctam vidit Deum) primogenitaram obtineat,
& ad hoc illum induit, omnis Ecclesiæ adinuentio eò tendit,
vt nos qui in eius manemus domo benedictionem consequa-
mur: hodie mittit baculū sicut Heliseus, vt puer suscitetur, po-
nit virgam ferream, de qua Psal. *Reges eos in virga ferrea, et tã* Psal. 2:
quam uas figuli confringese eos. Sed *Quis credidit auditui nostro,* Isai. 53:
et brachium Domini cui reuelatum est, in hoc brachio fecit potē-
C *tiã, vt disperdat superbos, & exaltat humiles, hoc est hodie-*
num nuntium, antiquitus legati eis veniebant vestibibus, quæ
legationi responderent, si læta lætis, si tristis tristibus. 1. Reg. 4:
gū 4. Scissis vestibibus ingreditur nūtiāns filiorū mortē, & arcã
captam. Tam est terribile hodiernum nuntium, vt timore &
tremore, ac pallore operire medi simus, qui nuntiamus, tremefa-
ctus est Felix disputante Paulo de iudicio, & Apoc. 14. dicit Apoc. 14:
Angelus voce magna. Timete Dominum, et date illi honorem,
quia uenit hora iudicij eius, & omnes creaturæ iudicij nuntian-
tes veste lugubri hoc nuntiant. Apoc. 6. Sol factus est niger si-
cut iaccus cinnabaris, et Luna facta est sicut sanguis, et stellæ de ca-
lo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum auen-
to magno mouetur, et cælum recessit, sicut liber inuolutus: et omnis

Z 3

mons,

De iudicio vniuersali.

mōs, & insula de locis suis mota sunt, quoniam venit dies magnus irae A
agni, & quis poterit stare? ut cum utilitate loquamur gratia opus est.
Ioel. 2. Dies Domini magnus & terribilis ualde, & quis susti-
nebit eum, similis ei non fuit a principio, & post eum non erit in annos
generationis & generationis. Ille dies meus est, in quo mea uoluntas
fit, eo die omnis Dei uoluntas fiet: modo dies noster, quia fa-
cimus quaelibet, & quidem in hac die tua, & tamen nostra haec dies
est, ut videatur Deus recessisse longe, sicut ille, qui peregre pro-
fectus est Mat. 27. & hinc impij ausam libere peccandi arri-
piunt dicentes: Mora facit Dominus meus uenire, putant se sine Deo esse
iam, quibus Eccl. 7. Non te reputes in multitudine in disciplinatorum,
memeto irae, quoniam non tardabit, dissimulat modo Deus. Ego ta-
ces, & quasi non uidens, & mei es oblita. Eccl. 8. Etenim, quia non pro-
fertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum per-
petranda mala, & sic thesaurizat sibi iram in die irae. Iob 35. Etiam
cum dixeris non considerat iudicare coram illo, & expecta eum, nunc enim
non infert furor eius, nec ulciscitur scelus ualde. Sed tunc perdu-
cet irae suae thesauros cum defieris thesaurizare peccata. Deut. 32.
Nonne haec condita sunt apud me, & signata in thesauris meis, mea est
ultio, & ego retribuam eis in tempore. Si quando peccata maleducas,
immo ut plura committas, uoras ea integra, nosces, quia iram Dei re-
cipis, & thesaurizas tibi, non uides modo, quia signata sunt in
thesauris meis, sed cum aperta fuerit Dei peccatus, & uideris
quam iram thesaurizasti, & tibi, quando tibi dicat Deus tali
die & hora haec, & haec commisit, &c. quando omnia peccata, C
& eorum grauitatem in publicum duxerit, quis sustinebit hunc
diem? quando mare illud immensum turbatum erit, quis non pa-
ueat? & tu qui nosti tantam iram reconditam contra te non ti-
mes? filij ne dicas peccaui, & quid mihi accidet triste? altissi-
mus enim est patiens redditor, & omnis eius expectatio est, ut
maius sit supplicium. Tacui semper filij patiens sui, ut parturient
loquar, disseminabo, & absorbebo simul, desertos faciam montes & col-
les, & omne germen eorum exiccabo. Isa. 42. B. Damasc. narrat
regem tristem incedentem huius diei cogitatione reprehensum
a fratre de hac tristitia, cui ut rex ostenderet stultitiam fecit, ut tu-
ba ante eius domum caneretur, quod erat signum mortis. ea
in regione, quam audiens frater regis turbatus ad regem pro-
perat,

Ioel. 2.

Matth. 27.

Matth. 24.

Eccl. 7.

Isai. 57.

Eccl. 8.

Iob. 35.

Deut. 32.

Isai. 42.

Damasc.

De iudicio vniuersali.

180

A perat, cui rex, times tu tubam fratris cum nihil admiseris mor- Dani. 5.
te dignum, & non timeam ego tubam Dei mei, quem me offen-
diffe noui. Facies Balthasar mutatur. uides scribi in pariete iu-
dicium, quomodo facies tua mutanda, cum audias non est spes
uite. Despice domum tuam, quia morieris. O formidandum Dei iudi- Isai. 38.
cium, in quo etiam de omni cogitatione reddenda est ratio, tu qui-
dem gressus meos dinumerasti, non solum corporis, sed & cordis,
ait Greg. Sed ais ne haec audiamus, sed num effugies periculum
hoc, illud non considerans? abscondit per dix caput, & non confi-
derat venatorem & occiditur, considera periculum, considera tremen-
dum iudicium, caue ab omni uerbo otioso & cogitatione, & ut
B vnicam solam cogitationem otiosam uitares omnia agere deberes
etiam religionem ingredi. O ne me sic constringas, dicis, sed quid
ego faciam? cum Christus omnes constrinxerit dicens, de omni uer-
bo otioso reddent homines rationem in illa die. Scripsit Greg. Matth. 12.
moralia spiritu diuino, in quorum fine ait, igitur queso, ut quisquis
haec legerit apud districtum iudicem solatium mihi sine orationis im-
pedat, & omne, quod in me sordidum deprehendit, fletibus diluat,
sic sancti bona sua timere, quomodo non tu mala timebis?
Sed dubitas? ad quid sit necessarium vniuersale iudicium, quo om-
nis homo & Angelus conueniat? Respondetur homo dupliciter
consideratur: primo, ut singularis persona: secundo, ut pars ma-
ximae reipublicae, & ut particularis persona consideratur, aut in
se, aut secundum quod eius effectus transeunt ad alios. Ex quibus
C considerationibus colliguntur rationes iudicij vniuersalis. Pri-
ma licet homo, ut singularis persona sit iudicatus in morte, sed
idem, ut pars est vniuersi debet iudicari cum vniuerso, sicut enim
lapis elaboratur oportet conferatur cum ceteris lapidibus, ut suo in
loco reponatur, sic homo conferendus est, ut lapis uiuus cum om-
ni lapide celestis Hierusalem, ut appareat, quo sit loco inter cete-
teros habendus: & sicut minister in domo principis non solum con-
sideratur secundum merita propria, sed respectu aliorum famulo-
rum, ut non solum commutativa iustitia seruetur respiciens huius meri-
ta, sed & distributiva, quae respicit omnes, sic iudicio adstabit bo-
nus & malus omnis, ut non solum detur cuique pro merito proprio lo-
cus, sed etiam respectu omnium aliorum appareat, quo loco sit habendus.
Secunda ratio D. Th. 3. p. q. 59. ar. 5. cum homo moritur,

Z 4

non

nō omnino perit, durat enim adhuc in mūdo in suis effectis: **A**
Eccles. 30. primò in filiis. *Eccles. 30.* Mortuus est pater eius, & quasi non est
 mortuus, similē enim reliquit sibi post se. Secūdo in familia, quā
 bene vel malē instituit, & sic fuit causa honorū, vel malorum,
 quæ post eius mortem facta sunt: similiter permanet in exem-
 plis & doctrina: sic sanctorū doctrina & exēpla manēt cōtra
 hereticorū & prauorum, ex quibus innumera, vel bona, vel
 mala deinde sequuntur, quorum illi causa extitere, vt ergo in-
 tegrum sit hominis iudiciū, vel in bonum, vel in malum ex-
 pectandus finis mundi, in quo omnis creatura, simul sit vt vi-
 deatur omne bonum, quod à bonis peruenit, & malū, quod
 à malis, ex quibus multū gloriæ, vel poenæ accidentalis cres-
 cet piis, & impiis, tibi ergo maximē cōsiderandum est, quod **B**
 relinquas semen post te.

Tertia ratio legitimū operum pretium ab interiori pen-
 sandum corde, ideò modo sæpè in iudiciis interuenit error,
 dū multos iudicamus oues propter ouinā pellem, qui intrin-
 secus sunt lupi, & contra, & multa bona ac mala modo sunt
 occulta, & ideò nō quisq; eo pretio habetur, quo haberi debet,
 vt ergo omne falsum iudiciū corrigatur, & cuiq; debitus ho-
 nor tribuatur, in generali illo cōuentu omnia cordis arcana pa-
 tescent, vt iustum de omnibus sit apud omnes iudiciū, vbi ho-
 nos iustis restituendus, malis verò opprobrium dandū sem-
 piternū: ideò *1. Cor. 4.* Nolite ante iudicare, quoad usq; ueniat
 Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifesta-
 bit consilia cordium, & tunc laus erit unicuiq; à Deo. An non ma-
 gnus dies Dñi omnia continens in se, quæ in vniuerso mun-
 do acta sunt, & in quo omnia discutientur, vsq; ad minimam
 cogitationem? quisquā Dñs à seruo talem exegit rationem?
Sap. 1. imò & de bonis iudicandum est. *Scrutabor Hierusalem in lu-*
Iob. 31. cernis, quomodo ea operatus es, qua intentione, qua attētio-
 ne, &c. tremendum iudiciū. *Quid faciam cum surrexit ad iu-*
Iob. 27. dicandum Deus? Mirum hoc est in nobis, quò quis meliorē ra-
 tionē habet in diē iudicij, eò magis illā timet, quò peiorē, eò
 magis securus est, *Iob. Qui ait non reprehendit me cor meum in*
tota uita mea, qui fuit pater orfanorum, oculus cæco, pes clau-
 do, hic dicit, quid faciam cum surrexerit ad iudicandū. Do-
 minus?

A minus? & cum interrogauerit, quid respondebo illi? & nos
 quos reprehendit cor in multis securi sumus, an non hæc stul-
 titia? Reprehendit Amos, quosdam in se fidentes, nec timen-
 tes iudiciū. *Væ desiderantibus diem Domini.* Vbi Hierony.
Amos. 5. licet iustus sis, time diem illam, nam Paul. ait. *Nihil mihi con-*
1. Cor. 4. sciūsum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me Do-
 minus est. Licet nihil in te inuenias reprehensione dignū, for-
 san inueniet diuina sapientia, quo te iudicet & damnet. Sic
Psal. 48. *Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit*
me. Quid iniquitas calcanei, nisi iniquitas quam non vides.

Sed in plenissimo hoc iudicio, & omnium summo viden-
 dus iudex, assessores, accusatores, rei, modus, & locus iudicij,
B sententia, & eius executio.

Primò omnium Christus iudex est. *Qui constitutus est à* *Acto. 10.*
Deo iudex uiuorum, & mortuorum. *2. Corinth. 5.* Omnes nos
manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisq; pro *2. Cor. 5.*
propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Nihil habet
 quod eum impediatur rectissime iudicare, & omnia quæ opti-
 mum iudicem decent plenissime habet. Solet iudicem ti-
 mor impedire, ideò magnates difficile iudicantur etiam à con-
 fessariis, sed Christum non impedit, *Iob. 22.* Nunquid ti-
10b. 22. mens arguet te, & ueniet tecum ad iudicium? pusillum & ma-
 gnum ipse fecit, ei omnes æquales sunt, & sic potentes potenter
Sap. 6. tormenta patientur. Ideò *Psal. 2.* Ego autem constitutus sum rex
Psal. 2.

C ab eo. Et nunc reges intelligite, apprehendite disciplinam, ne quan-
 do trascatur Dominus apprehendere, ait, quasi homo in aqua pe-
 riclitatus, ad quem demittitur funis, vt eam apprehēdat, & li-
 beretur, sic tu peccatis obuolutus apprehende disciplinam.

Secundò impedit iudicem vnius partis odium, sed hoc in
 in Christo non est, qui taliter est filius patris, vt sit etiam filius
 hominis. Non acquiescet cuiusquam precibus, nec recipiet pro re-
Prou. 6. demptione dona plurima. Sed quomodo habeat omnia, quæ re-
 ctum iudicem decent, patet primò, in iudice requiritur zelus
 iustitiæ, vide Christi zelum. *Zelus domus tuæ comedit me.* In-
Psal. 68. quitatem odio habui, & abominatus sum, & tanto exarsit zelo,
Psal. 118. vt cum in seipso vltionem exercere debuit se summis tradi-
 derit tormentis pro iniquitate, non tanto ardebat zelo Ro-

De iudicio vniuersali.

manus dux, qui alterum filij, alterum sibi oculū eduxit in pœ- **A**
nam, ex quo iudicij rigor apparet, qui enim contra setam di-
strictus & vindex: quid contra impios cū honorem patris ze-
lat? Secundò in iudice requiritur scientia iuris & facti, hæc in
Christo cōsummatissima, quia est sapiētia patris, ille est legis-
lator, & omnis lex ab eo deducta est, facta ei omnia cōstant.
Quoniam omnia nuda sunt, & aperta oculis eius: & in quantū ho-
mo habet infusam plenissimā omnium scientiā, qua cognouit
omnē cogitationē, verba, & opera hominū præterita, præsen-
tia, & futura etiam in eternitate, vnde cognouit Christi anima
infinita, vt dicit D. Th. in Ps. *Ecce tu cognouisti omnia nouissima*
& antiqua. Tertiò in iudice necessaria est potētia, vt sententiā
executioni mādetur, Iob 9. *Si fortitudo queritur, robustissimus* **B**
est, si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimoniū dicere, ille lo-
quitur: *Data est mihi omnis potestas in celo & in terra, uolūtati ei⁹*
quis resistit? omnipotēs nomē eius. Omnes Angeli, & omnis crea-
tura eius minister est, vt exequatur iussa. *Reges, ait, eos in uirga*
ferrea, & tanquā uas figuli cōfringes eos, omni ex parte optimū
iudicē Christus aget: ideo orat Psal. *Deus iudiciū tuum regi da.*
Ex quo nobis colligēdum, quantū eum debeamus reuereri,
ex cuius iudicio eterna nostra bona, vel mala pendent: tu qui
Christū offendis, nosti in eius te manus deuenturū aliquādos
negotiū habes iudicandū, ex quo vita honos, & substātia tua
pēdet, nosti huius tāti negotij iudicē supremū esse Petrū, quā-
tum caues, ne eū offendas, quantum ei placere desideras? vide **C**
iudicē Christū, in cuius iudicio iudicāndus es super eternis bo-
nis, vel malis, quomodo eū offendis? hinc Ps. 74. *Dixi iniquis,*
nolite iniquè agere, & delinquentibus nolite exaltare cornū, quia nec
ab Oriente, nec ab Occidente, nec à desertis mōtibus. Sermo est trū-
cus, supple venire potest impiis auxiliū: quoniā De⁹ iudex est, su-
per omnes iudices, à cuius sentētia appellandū nō est. Hūc hu-
miliat, & hūc exaltat, quia calix in manū Dñi, uini meri plenus mi-
sto. Calix hic terribilis est dānatio: de quo Ps. *ignis, grādo, nix,*
glacies spiritus procellarū pars calicis eorū, vel uini meri, signifi-
cat uinū optimū, quod iustis datur sine admixtione cōtrarij,
sed est adhuc foex in hoc calice malis reseruata, & sic inclina-
uit ex hoc, in hoc, scilicet prius uinū optimū dans iustis, dein-
de malis

Psal. 138.

Iob. 9.

Matth. 28

Rom. 9.

Exod. 15

Psal:

Psal. 74.

Psal. 148.

De iudicio vniuersali.

182

A de malis foeces, quibus omnes implebuntur. *Bibent omnes pec-*
catores terræ. Sed tantum nobis ab agno timendum est: iam
aries est, & ille aries, ait Greg. 27. *Moral. de quo Dan. 8. Vidi* **Dan. 8.**
arietē uentilantem cornibus contra Orientē, contra Occidentē, con-
tra Aquilonē, cōtra Meridiē, & omnes bestie terræ nō poterant re-
sistere ei, nec liberari de manibus eius. Aries dimidio anno super
uinū dormit latus, dimidio super aliud, modo Christus in la-
tere est misericordiæ, tūc in iustitiæ latere quiescet, nec est qui
ab eo te liberare possit, & quē admodum Sāpson uidens duo
lumina eruta, seq; despectū à Philistæis maximo furore do-
mū euertit, eosq; interimit, sic Christus uidēs doctrinā & exē
plum tantū in mūdo despectū, & seipsum ludibrio habitum
B in furore suo mundū super impios deuoluet, Osee. 11. *Quasi* **Osee. 11.**
leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris, id est huius
saeculi, quia quasi fremitus leonis, ita & regis ira, & licet hanc irā
in omnes ostendet peccatores, sed maximè in Christianum,
si enim metit, ubi non seminat, quid non metere velit, ubi tot
seminauit beneficia: ibi ad te dicet, elegi te ex multis, posui te
in Ecclesia, metibi tradidi &c. quibus oculis dic poteris intue-
ri, quē sic despexisti, quomodo videbis manus, pedes, & latus
pro te vulneribus cōfixa? & à te despecta, quando videas bo-
norum gloriam, quā tanta facilitate assequi posses? *Tunc pecca-* **Psal. 111.**
tor uidebit, & irascetur dentibus suis fremet, & tabescet, desiderium
peccatorum peribit. Ideo Sopho. 2. *Conuenite, & congregamini* **Sopho. 2.**
C *gens nō amabilis, priusquā pariat iussio quasi puluerem transcuntē*
diem, antequam ueniat super uos ira furoris Domini, antequam ue-
niat super uos dies indignationis Dñi, querite Dominū omnes man-
sueti terræ, qui iudicium eius estis operati, querite iustum, querite
mansuetum, si quomodo abscondamini in die furoris Domini. Si-
mul conuenite ad orandum gens amore indigna, priusquam
Dei iussu ueniat dies qui erit, vt puluis transiens vento agita-
tus, quo etiā ostēditur pœnitentiā in morte raro fieri cōueniē-
tē, quia dies illa est puluis obcēcās doloribus, & anxietatibus.
Habemus iam iudicē, sed qui erunt cōiudices & assessores?
Isa. 3. *Dominus ad iudicandum ueniet cum senioribus populi sui,*
quos seniores ipse declarat **Matt. 19.** *Vos qui reliquistis om-*
nia in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis
sue

Dan. 8.

Osee. 11.

Proph. 19.

Psal. 111.

Sopho. 2.

Isai. 3.

sua

De iudicio vniuersali.

sue, sedebitis & uos iudicantes duodecim tribus Israël. Aliquando **A** iudicare dicitur hic alium cum facta comparatione huius ad illum apparet culpa illius, de quo Matth. 12. *Viri Niniuite surgent in iudicio, Regina Austri surget, &c.* quomodo etiā peccatores iudicabunt. Matth. 11. *Ve tibi Corozaim, &c.* quia si in Tyro, &c. Aliquando iudicare dicuntur, qui consentiunt iudicanti applaudentes sententiæ; quo pacto omnes iusti iudicabunt. Sap. 3. *iudicabunt sancti nationes*, sed maius aliquid permittit Christus relinquentibus omnia & Job. 36. *Non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.* Quod quid sit Magister sentent. dicit sciri non posse, donec videatur in iudicio. Quidā dicunt solum esse assidere Christo superiores reliquis sedētes **B** propē iudicantem, sicut magnates regi assidentes, sed hoc nō est iudicare. Richar. de S. Victore, ait viri eximie sanctitatis, ea, quæ Deum contemplantes in ipso legunt, in suis cordibus scribūt, & sic eorū corda diuinitus in omnē veritatem edocta, sunt canonū decreta, per quæ iudicantur omnes in iudicio. **D. Tho.** D. Th. addit iudicare est sententiā in aliū proferre, quod Christus sua faciet autoritate: Apostoli verò, vt eius ministri sententiā etiam proferent, vt in iudicandorū notitiā veniat, omnesq; docebunt quid cuiq; diuina iustitia pro suis meritis tribuat. Iudicabūt ergo Apostoli, & omnes pauperes voluntarij propter Christū, vt Aug. Bed. S. Tho. & cōmunis est sententia. Ideo dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniā ipsorū est regnum cælorum*, eorū enim est non solū, vt reliquorū, sed vt illud iudicādo aliis **C** tribuere possint, & ideò dicitur: *Facite uobis amicos de māmōna iniquitatis, ut, cū defeceritis, recipiāt uos in sua tabernacula.* Vnde eleemosyna facta pauperi voluntario est dignior, & sic intelligitur illud. *Qui soluerit unum de mandatis istis minimis, id est consiliis, erit quidem in cælo, sed minor, quia iudicandus, qui fecerit & docuerit, erit maior, quia iudex.* Sicut ergo merito uero his tribuitur iudicandi facultas: primum, quia omnium abiectio signū est humilitatis, quam sequitur exaltatio, quia maior nulla, quā in iudicare, cum ergo voluntarij pauperes se humiliant propter Christū, & omnibus sint contēptui, meritō iudices omniū erunt, vt exaltētur. Secundū, nā ideò aliqui sancti iudicant, quia cor habēt sic per diuinā veritatem edoctū, vt illam

De iudicio vniuersali.

183

A illam valeant aliis enuntiare, prima verò dispositio ad perfectionem & contemplationem paupertas est, & ideò prima beatitudo ponitur, quā habēs paratus est, vt Deus in eo uirtutes diuinas sic scribat, vt aliis valeat enuntiare.

Sicut ergo infidelis non iudicatur iudicio discussionis, sed condemnationis, *quia qui non credit, iam iudicatus est.* Sic per **Ioan. 3.** aliud extremum, qui omnia reliquit vno actu expleuit omnia opera misericordie, de quibus iudicandi sunt alij, ideò illi non iudicabuntur, sed alios iudicabunt, qui sibi reseruauerunt temporalia, etiam sanctiores se, & qui eos excedāt gloria essentiali, hac tamen accidentalī iudicandi soli pauperes spiritu donabuntur. Abulen. super cap. 15. Matth. 9. 3. 24. addit **Abulen.** sanctos omnes cathalogo sanctorum adscriptos non iudicandos, sed iudicatos cum Apostolis, quia iam ipsi Ecclesie iudicio iudicati sunt.

Ex quo patet optima conditio eorum, qui voluntariā paupertatem sunt sequuti, omnia pro Christo relinquentes: hæc enim temporalia tandem relinquenda sunt, quòd si uoluntariè relinquis ea, maximo donaberis premio, si nō audi quando relinquis. Isa. 2. *Oculi sublimis hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo uirorum, & eleuabitur Dominus solus in die illa, & idola penitus conterentur, quia dies Domini exercituum super omnem carnem.* Tunc solus Christus erit Dominus, nunc enim sunt dii multi, & domini multi, an non mulier Deus tuus? nūmus, &c. tunc hæc idola penitus conterentur non solum à Deo, sed & tu ea manifestabis & maledices, nec abscondes, vt Rachel. Isa. 2. *In illa die proiciet homo idola auri, & argenti, & dicet omnibus egredere, & quemadmodum, qui naufragium patitur proicit merces in mare: ita tunc proicies, maledices, contemnes temporalia omnia, sed fera tunc duceris poenitentia, sicut poenitentia ductus Iudas retulit triginta argenteos, & laqueo se suspendit similis huic erit illa poenitentia.* Vide idola cordis tui quæ sunt, cadent illa sine dubio, si enim **1. Reg. 5.** coram arca cadit Dagon multo magis coram iudicante Christo omnia mundi alia, nec verò solum cadent Christo imperante, sed & te proiciente, contemnente, & maledicente ea, sed cum tunc reliqueris nihil prodest, si modo relinquis, si ab omnibus.

De iudicio vniuersali.

A omnibus te abdicaueris iudex erit in iudicio illo. Holcot Sapient. 4. lect. 5. 6. videns simia venatorē duos habens iuxta se foetus, dilectiorē inter brachia sumēs fugit, alter vidēs se despici matrē, vel inuitam conscendens eā committatur, fugit simia onerata duobus foetibus, lassatur relinquit dilectū, sed alter eā sic opprimit, vt cum eo in manus deueniat venatoris, fugis o homo mortē & iudiciū sed non effugies, capis tecū peccati delectationē, sed culpā nō tollis tamen illa collo tuo affixa te sequitur, tandem in morte & iudicio perdes omnē peccati delectationem culpa te committante in æternum.

Tertio erunt in iudicio accusatores qui multi erūt, primò Angeli boni, qui nos custodierūt & viderunt diuinas in nos misericordias. Iob 20. Reuelabunt celi iniquitatē eius. Secūdo **B** demones. Apoc. 12. Prosectus est accusator fratrum nostrorum, quorū accusationem Aug. dicit. Equissimē iudex iudica eum meū esse per culpā, qui tuus esse noluit per gratiam, tuus per passionē, meus per suasionem, tibi inobediens mihi obediēs, nūquam ego pro eo sanguinem fudi, vt tu fudisti, & me plus dilexit, quā te, vide innumera peccata eius, qui modo tan facile tibi ostendit peccata, quomodo postea difficile monstrabit: quis malum perpetrat eo suadente, qui hoc solum intendit, vt continuo accuset?

Tertio accusat ipsa consciencia, in qua omnia peccata exarata sunt. Hierem. Peccatum iuda scriptum est stillo ferreo, ungueq; adamantino, in cornibus ararum uestrarum in tabulis cordis uestri, ibi vt in tabulis omnia quæ gessisti aperebunt. **C** Quarto homines socios accusabūt, ipse Moyses accusat vos, qui scādalizati sunt accusabūt scandalizantē, filij parentes, & tandē omnis creatura, quia malē es vsus, lapis de pariete clamabit. Iaco. 5. Diuitiæ uestre putrefactæ sunt uestimenta à tineis comesta sunt, aurum & argentū uestrum æruginauit, & ærugo eorū vobis in testimonium erit. Et tandē omnia secreta Deus pādet, sicut dicit Dominus ad Dauid. Tu fecisti hoc secreto, & ego faciam in conspectu solis huius.

Testes necessarij non erunt in re omnibus notissima. Nil opartum quod non reueletur, nec absconditum, quod non sciat. Deus testis omnium. Malaei 3. Testis uelox omnibus maleficis,

Iob. 20.
Apoc. 12.
August.

Hier. 17.

Iacob. 5.

2. Reg. 12
Matth. 10.
Malaei 3.

De iudicio vniuersali. 184

A leficis, adulteris, & periuris. Iob 16. Ecce testis meus in cælo, & conscius meus in excelsis. Hierem. 39. Ego ero testis & iudex.

Quarto erunt ibi iudicandi omnes mortales. Matth. 25. Congregabuntur ante eum omnes gentes. Rom. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi, scriptum est enim, uiuo ego dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo, quia cum omnium fuerit redēptor, & humiliatus patris obedientia, ibi exaltandus, & ab omnibus adorandus, & omne genu ei flectendū velint nolint, cælestium, terrestrium, & infernō. Coram illo procident Æthiopes & inimici eius terram lingēt. Primò ergo omnis homo iudicandus iudicio approbationis, vel reprobationis, sed iudicio discussionis nō iudicatur pauperes spiritu, sed iudicatur, quia sunt qui superēdificant aurū, argentū, lapides pretiosos, qui verò tēporalibus addicti ædificāt foenū lignū, &c. iudicabuntur iudicio discussionis, vt videatur qualiter elemosyna peccata redemerunt. Similiter omnes impij iudicabuntur iudicio reprobationis, sed discussionis soli fideles, nā infideles iā iudicati sunt, sicut inimici reipublice antequā audiantur, necantur, sed ciues, priusquā interimantur, discutiēdi & audiēdi in iudicio sunt. Vnde Greg. 16. Moral. c. 24. duę future sunt tūc partes electorum, & reprobōrū, sed bini in quolibet ordine continētur, alij enim iudicantur, & pereūt, vt mali Christiani, alij nō iudicantur & pereūt, vt infideles, alij iudicantur, & regnant, vt boni fideles, alij non iudicantur & regnant, vt viri Apostolici. Angeli verò ibi aderunt nō vt iudicandi, sed in Christi ministeriū, qui eorum est caput & rex: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Iudicabuntur verò Angeli quoad præmiū accidentale, vel poenā eis peruenientem ex salute, vel perditione hominum, quā iuuerunt, & in hoc verū habet illud Pau. Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Pueri etiā sine baptismo decedentes ibi aderunt. Ex quo patet hoc iudicium esse conuentū generalissimū cæli & terræ.

De loco iudicij. Ioel. 3. Cōgregabo omnes gentes, & deducam eas in ualle Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis, quæ vallis est ad radicē montis Oliueti, vnde Christus ascendit in cælū & alia misteria perfecit. Veniet verò Christus in forma gloriosa, vt Aug. dicit tanta cū maiestate, vt ab omnib⁹ cognoscatur Deus sedens

Iob. 16.
Hier. 39.
Matth. 25.
Rom. 14.

Psal. 71.

Gregor.

Matth. 28.

1. Cor. 6.

Ioel. 3.

August.

De iudicio vniuersali.

Matth. 26. sedēs ad dexterā Patris. sic **Mat. 26.** A modo (id est post modū) **A**
uidebitis filium hominis ueniētem in nubibus cæli, sedētem à dex-
tris uirtutis Dei, id est, uidebitis in tanta maiestate ueniētem,
Daniel. 7. *ut in filio hominis agnoscatis filium Dei ad eius dexteram se-*
dentem, de quo Daniel. Aspicebam donec throni positi sunt, &
antiquus dierum sedit, aspicebam ego in uisione noctis, & ecce cum
nubibus cæli, quasi filius hominis ueniebat, & usque ad antiquum
dierum peruenit, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, &
omnes populi tribus, & linguæ illi seruient, & potestas eius pote-
stas æterna, quæ non auferetur.
 Tunc libri aperti sunt, quia in omni conscientia scripta om-
 nia peccata manifestabuntur, tum ei qui ea fecit, tum vniuer- **B**
 so mundo uirtute diuina, idē dicitur dies ista reuelationis.
1. Cor. 4. *Illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū:*
 quando uideris abominationes tuas coram te, & omnes hæc
August. *videant, o inaudita confusio, cum enim illud iudicium sit pu-*
blicum, omnibus omnia patere debent, ait August. Similiter
omnia merita iustorum ipsis, & omnibus manifestabuntur in
Ioan. 12. *eorum gloriam, quod non solum misericordia, sed merito ad*
tantam gloriam deuenere, ibi implebitur illud Ioan. Si quis
mibi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus, qui in cælis est.
Luc. 12. *Et Luc. Qui me confessus fuerit coram hominibus, & filius ho-*
minis confitebitur illum coram Angelis Dei. Peccata iustorum
Magist. *(Magister sent. dicit,) non reuelāda, quia de eis dicitur, quo-*
rum tecta sunt peccata. Sed certum est reuelanda fore, sed nō **C**
in confusione, quia non reuelantur puniēda, sed ut mate-
ria poenitentia, cuius vis ibi aperitur: unde non erunt pudori,
sed laudi, sicut enim Deus facta poenitentia omnium deli-
ctorum non recordatur amplius, nec cum eo erit pudor, ita
hoc diuinū iudicium ipse in omnibus constituet, tanta est vis
poenitentia & diuinæ gratia.
Gregor. *Modus iudicij est, omnis accusatio, & discussio mentaliter*
Matth. 25 *peragenda est, sed Christi sententia ore Christi proferetur vo-*
ce grādi, ait Greg. priusq; ad bonos loquetur filios dexteræ in
dextera collocatos. Venite benedicti. Videbit ibi multos, qui nū-
quā peccauere mortaliter, o quā foelices, qui nunquā extitere
proditores, alios qui pauca peccantes multa poenitentia fece-
re opera

De iudicio vniuersali.

185

A te opera: alios qui tandem peccata vicerunt, seminauerūt
 lachrymas, & opera fructusq; poenitentia dignos, aspiciet
 eos Christus dulcissimis oculis, tanquā fideles seruos, imō
 amantissimos filios, ut eo solum possint obliuisci omnium
 laborū suorum, quis nosset, qui hi sunt, ut eorum de oscula
 retur pedes uenite benedicti, iam non erit luctus nec ullus
 dolor, quoniam priora transierunt, est merces operi tuo,
 percipite ergo regnū, quia omnes vos reges estis, nudus fui
 & operuistis me, tunc uidebis plus tibi profecisse numum
 in elemosynam datum, quam millia milliū quæ insump-
 sisti uane. *Ecce in die mala liberabit eum Dominus, qui intelligit* **Psal. 40.**
super egenum & pauperē, nec satis dictum putat: quādiu uni ex
his minimis meis fecistis, pro me fecistis, sed ingentissime em-
B *phasis gratia, mihi fecistis, stupenda Dei dignatio cum se-*
deat in sede maiestatis suæ, ut elemosynarum merita sum-
me extollat, nihil cunctabitur confiteri, & pauperem, &
egenum fuisse, qui in personis pauperum ad ianuas esurie
rit nostras, si ergo non sufficit tibi Christus pauper, ut vis-
cera aperias, sufficiat vel saltim ille inenarrabilis honor,
quando coram omni mundo confitebitur se pauperem à
te alitum.
Ite maledicti, omne mel effudit in bonos, & omnem mise-
ricordia thesaurū, versus ad sinistram incredibili ira (ab
ira tua libera nos Domine) dicitur. Isa. 30. labia eius repleta **Isai. 30.**
sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans. Apocalyp. Apoc. 1.
C *1. Videt eum oculis flammeis, & in ore eius gladius ex utraq; par-*
te acutus. Ignei oculi ostendunt Christi furorem, quia illu-
minabit abscondita tenebrarum: gladius uero ut dicit Ru- **Ruper.**
pertus & Aretas super Apocalyp. modo est in vagina, Aretas.
secundum illud Psal. Accingere gladio tuo super femur tuum **Psal. 44.**
potentissime, quia nunc hortatur ad poenitentia, cō filia præ-
bet: sed tunc filebunt monita salutis & euaginatū gladiū
bis acutum ore portat, ut intelligas gladium esse pro lin-
gua, utraque parte acutum, quia corpus & animam trans-
verberauit, Ierem. 7. Duplici contritione contere eos. Duplex Ierem. 7.
peccati malum, auersio à Deo conuersio ad creaturam, de
quibus Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus, quibus duo sup **Ierem. 2.**

plia respondent duæ poenæ damni & sensus. Prima dāni, noluitis Deū, in æternum recedet à vobis, ite, discedite, non me in æternum videatis, quanta hæc sit poena dici nō potest, quia est amissio infiniti boni, & sicut eum videre omne bonū, illo carere omne malum. Chryf. decem mille gehennæ non est tantum malum, ac ab illa beata vita excidere, talem amittere thesaurum, qualis Deus est, & hoc in perpetuas æternitates indicibile malum, exulare in æternum à beata Ierusalē infelicitas summa: infinito bono priuari infinitum est malum, & sicut ex Dei visione resultat summus amor & gaudiū, ita ex hac priuatione summum odium, & summus dolor. Secunda sensus, in ignem æternum: respondet hæc conuersioni, per ignem vero nō solum ignem accipe, sed omne quod in illa misera regione torquet, de quò innumera sancti, quanta vero illa sint mala ostendit, quòd ibi potentiam suam ostendit Deus in inimicis torquendis, sapientiam in tormentis inueniendis, bonitatem in suppliciis eorum, qui eam offenderunt, sicut ergo vt suos beatificet in cælo innumera adiuuenit bona, ita vt satisfiat eius indignationi innumera in inferno adiuuenit mala. Sagittas meas complebo in eis, o gens misera, & miseranda posita in signum ad omnes Dei sagittas, inimica omnipotentis.

Chrysof.

Deut. 32.

CONCIO.

De tertio nouissimo.
Inferno, scilicet.

THEMA.

Preparata est ab heri Thopheth, a rege preparata, profunda, & dilatata. Nutrimentum eius ignis, & ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam. Isai. 30.

VM Omnia propter semetipsum operatus sit Dominus, infernum etiam in sui gloriam fecit. Sicut enim glorifi-

A glorificatur Deus in præmiis bonorum, ita glorificatur in suppliciis damnatorum. Hinc Moyses ait. Sicut ante letatus est Dominus super uos, bene uobis faciens, uosque multiplicans, sic letabitur disperdens uos, atque subuertens. Sicut in regis gloriam cedit, fidelem muneribus afficere, & proditorem supplicijs. Quia in altero Dei misericordia, in altero iustitia manifesta sit. Quædam enim misericordiæ vasa sunt, quædam vasa iræ apta in interitum, illa replebit misericordia, vt effluat, & supereffluat, hæc verò ira. In Dei etiam gloriam cedit inferni ultio, quia tanta erit, vt ex ea colligi possit immensa Dei bonitas, cum sic eius offensor puniatur. Et hoc est maximum, quod de inferni tormentis dicere possumus, quòd tanta erunt, vt respondeant diuinæ bonitati, in quam damnati peccauerunt.

B De hoc supplicio loquitur Isaias capite. 30. Ecce nomen Domini uenit de longinquo, ardens furor eius, & grauis ad portandum: labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans, spiritus eius uelut torrens inundans usque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum. Quibus verbis uenientem in iudicium Christum describit, vt æternas poenas improbis imponat.

Tunc verò letabuntur iusti de damnatione impiorum, quia, letabitur iustus, cum uiderit uindictam, vt Psaltes ait. Et ideo addit Isaias. Canticum erit uobis sicut uox sanctificationis solennitatis, quæ uerba Hieronymus explicat de canticis iustorum, cum uiderint malorum interitum, sicut cantauerunt egressi ex Ægypto, cum uiderunt Ægyptios suffocatos, cum dixerunt: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem protexit in mare: Et ideo Ioannes in Apocalypsi uidit eos, qui uicerunt bestiam stantes super mare uitæ eum. Habentes cytharas Dei, & cantantes canticum Moysi serui Dei. Quia sicut Moyses suffocatis Ægyptiis cantauit, & dixit: Cantemus Domino gloriose, &c. Ita sancti cantabunt Christo in iudicio uidentes ultionem de impijs sumptam. Quomodo uero Deus gloriam suam ostendat in hac punitione, vt ei decantari possit, ostendit Isaias eodem capite subiungens.

Isai. 30.

Psal. 57.

Hierony.

Exod. 15.

Apoc. 15.

De tertio nouissimo.

Et auditam faciet Dominus gloriam uocis eius, & terrorem brachij sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis deuorantis. Et tandem infernum describens ait. Preparata est ab heri Thopheth, & cætera, quæ in Themate dicta sunt.

Iansen. Sed primùm inquires, quid sit Thopheth. Multa de hoc loco refert Iansenius in concordia Euang. ca. 40. Fuit iuxta Hierusalem ad radicem môtis Moria vallis irrigua fontibus Siloë amænissima, quæ dicebatur Gehinnon, idest, vallis Hinnon, vt habetur Iosue. 15. & 18. Vbi Iudæi exerunt idolum Moloch, cui filios combustos immolabāt. Quem locum dixerant etiam Thopheth, quod significat tympanum, quia ibi tympana pulsabantur, dum filij cremabantur, ne eorum eiulatibus auditis patres commouerentur. Hunc locum Iosias contaminauit proiectis in eū ossibus mortuorum, vt dicitur 4. Reg. 23. Contaminauit quod Thopheth, quod est in conualle filij Enon. Et per Hierem. cōminatur Deus, non vocandum eum locum Thopheth, nō nec Gehinnon, sed vallem occisionis. Ideo nomine loci illius infernus iam intelligitur, tum quia ibi pueri cremabantur, tum propter loci contaminationem postea factam. Et ideò in Euangelio infernus dicitur Gehenna, à Gehinnon. Nunc ergo Isaias ait. Preparata est ab heri, idest à præterito tempore, Thopheth, idest infernus, à rege, Deo scilicet, profunda, quia in terræ centro, dilatata, vt omnes damnatos capiat. Vnde Isaias ait. Propterea dilatauit infernus os suum absque termino. Et in eo ignis, & ligna multa, damnati, scilicet, qui sunt ligna vitis à vite præcisā, & arbores sine fructu, quæ exciduntur, & in ignem mittuntur. Flatus verò Domini eam succendit, quia æternus est ignis ille. Deo sic disponente, in quo in æternum impij ardebunt.

Chrysofost. Sed obiicis, quomodo Deus infinitè bonus, & misericors prædicatur, si æterno igne punit? Chrysofostomus homil. 50. ad populum Antiochenam, hanc quæstionē proponit, & soluit dicens: vis Deum videre bonum? Propter se mundum non creauit, sed propter nos. Quoniam si ipse mundo indignisset, prius illum creasset, bonitate ergo sola ductus eum condidit. Bonus ergo Deus est. Deinde,

A

B

C

De tertio nouissimo.

187

A qui solem suū oriri facit super bonos & malos, an non bonus est? Matth. 5. & qui sanguinem pro inimicis fudit, an non optimus? Sed ait Marcionista quidam, si peccatorum rationem non exigeret, bonitatis e let, si tam seueram rationem exigit, non a deo bonus est. Ita quid em peccator vellet Deum sibi efflagere conuenientem, qui eum non puniret. Sed dico: si peccatorum rationem exigit, bonus est, si non exigeret, bonus non esset. Dic enim mihi. Nisi rationem exigeret, staret vita humana? nonne in feras erupissemus? Nam si timoribus, & pœnis imminentibus pisces superamus, alter alterum comedentes, leones, & lapos vincimus, aliena rapientes, si timor, & pœna nō esset, qualis vita foret? quid iam foret, qui fabulis celebratur, laberynthus ad mundi confusionem? quis patrem reuereretur? quis voluptati pepercisset? In domo tua id tibi manifestum faciam, habes plures seruos, sciant hi, nullum esse supplicium, quicquid agant, licet domum euertant, licet vxorem, & liberos perdant, qualis obsecro domus tua esset? An hoc bonitatis esset, si vxorem, liberos, & domum tuam perdi permitteres, vt seruis licentiam dares? non hoc bonitatis, sed stultitiæ, & crudelitatis esset. Nec hoc dico in seruis solū, sed & in filiis, si scirent, nullum esse supplicium, quales eaderent? Hominibus bonum est punire, cur nō Deo? Quia ergo Deus bonus est, ideò infernum parauit. Est & alia in hac re Dei bonitas, quod gehenna posita non permittit bonos fieri malos, nam si deberent eadem assequi, omnes essent mali. Nunc verò configit timore carnes nostras, à iudicijs enim tuis timui. Hinc Psaltes: *Letabitur iustus, cum uiderit uindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatorum, non insultans, sed timens, ne eadem patiatur, puriorem suam efficit vitam, & manus lauat.* Sed ais, satis ad hoc esset innari, nec necesse erat punire. Punit, & tu dicis, minæ sunt, si tantum minæ essent, quid diceres? quid faceres? Si Niuiuitæ cognoscerent, minas tantum esse, pœnitiã non egissent. Vis id tantum esse minas? Ipse Dominus es facti, melior efficere, & minæ tantum erunt, si verò ruinas contempseris, venies ad experientiam. Qui in diluuioperrant,

rierunt, si minastimulissent, non periculum sustinissent. **A** sic & tu. Hæc Chrysostrmus.

Sed quoniam inferni pœnas multas, ac graues audiuimus, eas sigillatim expēdamus. Prima, ac potētissima pœna est damni, respōdens auersioni peccati. Quia enim peccator auertit se à Deo, in æternum eo, & illius gloria priuabitur. Quantum hoc sit malum, nulla humana ratio assequi potest, quia tantum hoc sit malum, nulla humana ratio assequi potest, quia tantum malum est boni alicuius priuatio, quantum bonum illud est, quo priuatur, cum ergo bonum, quo damnatus priuatur, sit infinitum, & omnem superet cogitatum, similiter & pœna ista. Aliis quidem particularibus bonis carere, malum est, vt priuari visu, honore, diuitiis, vxore, ac similibus. quid ergo erit priuatio summi, & infiniti boni? Finge nūc principem magni regni hæredem, qui cum regnum hæreditare debuit, ab eo priuatur, & à diuitijs, gloria, ac honore, quæ sperabat cum regno, & cum feris eiicitur vt Nabuchodonosor, quo dolore tangeretur? Quid ergo erit hominem priuari regno æterno, ac infinito? Chrysostrmus homilia 47. ad populum Antiochenum ait. Multi inferni ignem timent. Sed ego maxime dico amaram gloriæ amissionem. Sic enim intelligitur illud Psalmi: *Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum*, quasi dicat, hæc omnia minima pars erit, & quasi gutta calicis amarissimi, quem epotabunt, quia præcipua pars calicis eorum, & maximum malum pœna est damni. Addit Chrysostrmus. Qui non nouimus magnitudinem cælestium bonorum, non possumus intelligere, quantum sit malum illis priuari. Paulus, qui illa vidit, melius id nosset. Hæc pœna notatur à Christo Domino illis verbis: *Discedite à me, & nescio uos.* & illis etiam, *abscondam faciem meam ab eis, & similibus.*

Ad hanc etiam dāni pœnā pertinet inimicitia Dei æterna, qua se vident damnati odio à Deo habitos in æternū. Summa, ait Chrysostrmus, pœna erit, cum audierint, *Nescio uos.* *Discedite à me,* o verbum asperum, audire accusantē nos.

Simile.

Chrysostr.

Psalm. 10.

Matth. 25.

Deute. 32.

A nos, ac dicentem: *Esuriui, & non dedistis mihi manducare.* Videre vultum eius auersantē nos, terribile omnino erit. Quia confusione audies dicentem, dedi sanguinem meū tibi, nec dare voluisti mihi parum panis hæc verò audiet peccator corā vniuerso mūdo. Sicut pœna dāni intellectus est, carere diuina visione, ita pœna dāni volūtatis erit, videre Deū sibi in æternum inimicum, simulq; videre, nunquā ab eius manibus euasurum, sed perpetuò sub eius futurum pedibus cōculcandū, id enim in mūdo summo dolore nos afficere solet. Hinc perpetua, iugisq; rabies oritur, odium Dei, & summa afflictio, quia vniuersa ista in damnati pœnam conuertuntur.

B Secūda inferni pœna ignis est, quo in perpetuū dānat. is ardebit, nec tamē cōsumetur. Hæc verò respōdet inordinatæ cōuersioni ad creaturā. De qua dicitur: *ite maledicti in ignem æternum.* Et iterum. *Excidetur, & ignem mittetur, & ardet.* Et iterum. *Quantū glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date ei tormentū, & luctum.* Nec verò ignis ille similis nostro, licet enim eiusdem sit speciei cum nostro, tamen ille multo est actiuor, adeo, vt quasi pictus noster ignis sit, si cum illo cōferatur. Inter ignes verò etiā in hoc sæculo videmus distantiam plurimam, ignis enim fulminis multo actiuor est, quam ignis vulgaris. Interrogo ergo nunc vos cū Isaiā. *Audite, qui longè estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam.* *Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas.* *Quis poterit habitare de uobis cū igne deuorante? quis habitabit ex uobis cum ardentibus sempiternis? Si in igne manū tenere ad paruū tēpus nō sustines, quomodo sustinebis, igne ardere inferni in æternum à pedibus ad caput vsq;?*

C Tertium inferni supplicium est omnium sensuū pœna, nec enim tactus, in quo homo excedit cuncta animātia, vt Aristoteles ait, solum torquebitur, sed etiā omnes alij sensus, visus enim torquebitur horribilibus tenebris, & tremēdis figuris, quæ ea excedent, quæ olim Ægyptij passi sunt. Auditus terrebitur strepitibus maximis, gemitibus, & vultibus inenarrabilibus. Olfactus torquebitur intolerabili foetore, quia in mūdi purgatione, & renouatione vniuersa

Matth. 25.

Matt. 3.

Apo. 18.

Isai. 33.

Aristot.

mundi peripsemata in sententiam illam descendet, illuc **A**
congregabitur mundi foex vniuersa. Gustus torquebitur
misera fame, & siti, & prauo aliquo humore ita inficietur,
vt iugiter gustent fel, ac absynthium. Quibus omnibus
addit societatem malignorum spirituum, de quibus Sal-
uator ait: *Itē maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabo-
lo, & Angelis eius. Omnibus sensibus nunc delectaris, aut
delectari quæris, tunc omnis sensus torquebitur.*

Matth. 25.

Iob. 20.

Quarta inferni pœna est congregatio omnium dolo-
rum, vniuersi enim in damnatum irruent, dolor capi-
tis acerrimus, dolor dentium grauissimus, dolor stoma-
chi durissimus, podagræ dolor intolerabilis, & sic de
omni alio dolore dicendum. Hinc Iob ait. *Cum satiatus fue-
rit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum. Utinam
impleatur uenter eius, ut immitat in eum iram furoris sui, & pluat
super illum bellum suum.* Pensandum est verbum illud, om-
nis dolor irruet in eum: nullus enim dolor est, qui dam-
natum non cruciet & illud pluat super eum bellum suum,
quia sicut in bello solent innumera tela in hostes iaci, quæ
ita multa sunt, vt pluiuæ guttis assimilentur, ita pluet Deus
bellum in hostes suos, innumeros immittens dolores. Ca-
uè ergò o peccator, ne impleatur venter tuus peccatis, bi-
bis verò iniquitatem quasi aquam ea copia vt citò imple-
das sis, cum verò impletus fueris, omnis dolor irruet in
te. Id ipsum significat Dominus illis verbis: *Congregabo su-
per eos mala, & sagittas meas complebo in eis, quasi dicat. Spar-
feram ego mala multa in multos, sed in damnatos vniuer-
sa congregabo, nulla in pharetra mea sagitta manebit,
quam in eos non dirigam, omne malum, quod fieri po-
test, illis faciam. Miserandum omnino expectaculum, ho-
minem videre scopum factum diuinarum sagittarum. Si
media hora dolorem vehementissimum toleras, extra te
fis, qua obsecro rabie vexaberis, cum omnis dolor si-
mul, & sine intermissione cruciabit te. Nunc summus dolor
aliquando sensum hebetat, ne sentiat; at in inferno acuet
potius.*

Deute. 32.

Quinta inferni pœna, erunt supplicia quædam parti-
cularia,

Acularia, vt ita dicam, quæ diuersitati criminum respondēt.
Ibi enim superbus mirè deprimetur, & inhonorabitur ab
omnibus, ibi auarus in mira egestate erit, ibi epulo mira
affligetur fame, & siti, vt nec gutta aquæ ei concedatur.
ibi inhonestus miris, & exquisitis doloribus cruciabitur.
Et tandem vt Psaltes ait. *Sicut oues in inferno positi sunt, mors
depascet eos.* Sed quomodo oues sunt, nonne hic fuerunt
lupi, tygrides, leones: fuerunt certè: sed diuina ultio eos red-
didit oues ac ita mansu fecit, vt nulli mallo resistere va-
leant, sed mors depascat eos. Depascere verò dicitur, ait
Gregorius, quia sicut ouis depascens herbam, non eam ra-
dicitus euellit, sed ita pascit, vt manente radice, iterum her-
ba crescat, vt iterum de pascatur, ita semper mors depascit
B miseros, quia semper illis relinquatur vita, vt tormenta va-
leant sustinere. Vnde nec illa dicenda vita est, nec mors.
Mors enim terminū dicit, vita verò bonum: ibi verò mors
est sine termino, & vita sine bono, & requie. Merito ergò
dictum est: *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille, quia pa-
bulum erit morti perpetuæ.* Addit Psaltes. *Et dominabuntur
iusti eorum in matutino, & auxilium eorum ueterascet in inferno à
gloria eorum.* Matutinum dicit resurrectionē, in qua à som-
no mortis surgent iusti, & tunc stabunt in magna constantia ad
uersus eos, qui se angustiauerunt. Tunc verò auxiliū impiorū
veterascet, id est, putrescet, & deficiet, abolebitur, peribit,
inutilis prorsus erit eorum potentia. A gloria eorum, ait id
est, post ipsorum gloriā, sicut latine dicitur, à cœna, id est,
post cœnam. Hebræa habent. Petra eorum (id est, fortitu-
C do, potentia, præsidium) ad inueterascendū (supple erit) in
inferno, ab habitaculo suo id est, post suū gloriosum domi-
ciliū. ¶ Sexta inferni pœna est vermis perpetuus, quo eorū
cor contabescet, & mordebitur. De quo scriptum est: *Ver-
mis eorum non morietur.* Hic verò est poenitētia perpetua si-
ne villo fructu, quā damnati in inferno semper habent. Si-
cut enim vermis exit à putredine ligni, & semper lignum
corrodit, sic ex animæ peccatis procedit etiam nunc mor-
sus conscientie, & displicentia, qua homo sibi dicit, malè
feci, perperā operatus sum. At verò nunc inspiciamus pec-
cata.

Psal. 48.

Greg.

Matth. 26.

Matth. 10.

De tertio nouissimo.

A cata sub velamento delectationis, & ideo non ita foeda ap-
parent, in inferno vero videbuntur cum vniuersa foeditate,
quam Deus dānato ostendet, & dāmon, & tormenta, quae
peccatorum causa patiuntur. Et sic erit damnato iugis, &
perpetuus dolor, cum sibi dicet, ergo erravi, malum perpe-
traui, facile potuissem hanc vniuersa mala vitare, & bona
aeterna consequi. Erit ergo perpetuum vae damnato, cum
haec videat, cum recordetur, fuisse se in Ecclesia, diu expe-
ctatum ad poenitentiam, ac vocatum a Deo, & memorabi-
tur bonorum, quae bona reputauit, dum viueret, cum bona
non essent, & cum videat sub illis latuisse infinita illa mala,
quae patitur, dicet illud Sapientis: *Quid profuit nobis super-
bia: diuitiarum iactantia quid contulit nobis?*

Sapient. 5.

B Septima poena, quae superiores grauat nimium, & singu-
laris etiam est poena, est aeternitas vniuersorum horum ma-
lorum, sine vlla spe illa vnquam euadendi. De qua Domi-
nus ait. *Ite maledicti in ignem aeternum.* Et ibidem, *in supplicium
aeternum.* De qua aeternitate Isaias ait: *A uoce enim Domini pa-
uebit Assur, uirga percussus, & erit transitus uirga fundatus, quam
requiescere faciet Dominus super eum.* Quasi dicat, ait ibi Hie-
ronymus. Nequaquam eum uirga percutiet, & eam rur-
sus leuabit, ac more cadentium finem faciet verberandi,
sed quasi fundatam, & alta radice defixam in poenis eius
faciet permanere. De eadem aeternitate idem Isaias ait:
*Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & grauabit eam iniquitas
sua, & corruet, & non adiciet, ut resurgat. Et erit in die illa, uisita-
bit Dominus super militiam caeli in excelsis, & super reges terrae, qui
sunt super terram, & congregantur in congregationem unius fascis
in locum, & claudentur ibi in carcere, & post multos dies uisitabun-
tur.* Quidam haec uerba accipiunt de extremo iudicio, in
quo iterum uisitabuntur, ac damnabuntur impij. Sed in
Hebraeo loco illius dictionis post, est in, quasi dicat in mul-
tis diebus uisitabuntur, id est, in aeternum punientur dae-
mones, & homines, ex quibus vnus fascis colligitur. Haec
poenarum aeternitas est fides certissima. Et haec est sum-
mum malū, ac tātum, ut vniuersum humanum iudiciū ab-
sorbeat. Si enim finis aliquis illarum poenarum esset, licet
longif-

Matth. 25.

Isai. 30.

Hierony.

Isai. 24.

De tertio nouissimo.

190

A longissimus, & poenae acerbissimae, aliquo modo tolerari
posset. Sed tanta mala, ac sine termino, horrendum pror-
sus ac formidandū est. Si dānato Deus diceret post millia
annorum tenuissimum terrae puluerem accipiam, & in ni-
hilum redigam, & cū consummauero, ac a nihilauero vni-
uersam terram hac via, & ordine, tunc liberaberis, aliquā-
fufciperet consolationem damnatus. At dicere, in aeternū
liberandus nō es, omni modū inducit desperationē, & sum-
mum supplicium. Et ita certē erit. Vnde Psal. ait: *Laborabit* Psal. 48
in aeternum, & uiuet adhuc in finem. Diximus uero hanc aeter-
nitate nō solū esse aliarum poenarum modum, sed &
poenam singularem, quia ex illa prouenit, ut dānatus non
solum patiatur poenam praesentem, sed sciens certō illam
B futuram aeternam, quasi pondus totius aeternitatis super se
sustinens, modō patitur, quod in aeternum patietur. Certē
tanta res haec aeternitas est, ut alius quā Deus talem poe-
nam infligere non posset, nullum enim esset creatum cor-
adeo magnum, ac constans, ut aeternā poenam infligeret.
Sed triumphator in Israël non parceret, & poenitudine non flectetur. 1. Reg. 15
Sed obiciēs, credulitatis esse uidetur imponere poenam
tātam, ac aeternam homini, praesertim multis, qui vno, aut
duobus peccatis mortalibus admissis decesserunt. Nec id
cōsonare uidetur Dei ingenio, de quo Psa. ait. *Aut obliuiscer-* Psal. 76
tur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Res-
pondet August. lib. 2. 1. de Ciui. Vbi latissime de hac poe- August.
C na aeternitate differit, etiam cū damnatis misericordiā
Dei non contineri, quia punit, citra condignū. Deinde cru-
delitas ista non est, sed aequissima iustitia. Primo, quia ut
Gregor. ait, iustū est, ut qui in suo aeterno peccauit in Deū, Gregor.
in aeterno Dei puniatur. Non quod homo tota uita pecca-
uerit, sed quia ex hoc ipso, quod in finē in peccato stetit vo-
luntatē habuit in aeternū peccādi, iniqui enim uoluisēt si-
ne fine uiuere, ut sine fine potuissent in iniquitatib⁹ perma-
nere. Deinde peccatū quatenus Dei offensa est, infinitū est
malū, quia cōtra infinitū bonū, & quo dignior is est, cui fit
iniuria, eō culpa, & poena ei debita maior est. Cū ergo De⁹
infinit⁹ peccato offēdatur, infinita offēsa illa est, & infinita
poena

A poena digna, quæ cum non infligatur intensione, infligitur duratione. Vim verò huius rationis colligi facile est, si attendas, necessariam fuisse Christi passionem ad satisfactionem Deo reddendam de iustitia pro hominis peccato, erat enim in infinita offensa, & ideò persona infinita ei debuit satisfacere, vt infinitum infinito compensaretur. Et qui participat Christi satisfactionem, infinitam Deo offert satisfactionem, qui verò eam non participat, vt damnatus infinitam poenam iuste patitur.

Ex his, quæ hucusq; tradidimus, aliqua colligere licet. Primum timorem Dei, qui est terribilis in consiliis super filios hominū, & eterno igne punit momentaneum peccatū.

Matth. 10. *Ostendam autem vobis, quem timere debetis, timete eum, qui postquam occiderit corpus, potest animam mittere in gehennam ignis.* Cum

aliquod malum maximum est, & pluribus congregatis dicitur, vnus vestrum hoc malum incurret, omnes pauent, & quo malū maius est, licet inter plures vni contingere debeat, omnes timent. Cum ergo damnatio eterna infinitum fit malum, etiam si infiniti homines essent, & eis congregatis diceretur, vnus vestrum damnabitur, omnes pauere deberent. Quanto ergo magis timendū est, cum audierimus.

Eccles. 1. *Stultorum infinitus est numerus. Et dilatavit infernus os suū absq; termino, & lata est porta, & spatiosa uia, quæ ducit ad perditionem,*

Isai. 5. *& multi intrant per eam.* An non timendum, & tremendum?

Matth. 7. *Secundo, ex dictis collige, quàm sit malum peccatum.*

Vides hominē in suspendium duci, & in via igneis forcipibus corpus illius dilaniatur, colliges ex graui supplicio grauisimum hominis scelus, quantum ergo illud erit peccatum, quod tanta, ac æterna poena punit? Hoc verò explicatur amplius exemplo matris dulcissimæ, quæ vnicū, & vnicè dilectum filium in fornacem mitteret ignis ardentis, in quo eam inspectante per plures arderet annos, de quo diximus in tomō secundō nostrarum concionum Dominica septima post Pentecosten.

Demum nobis colligendum est, si demētes non sumus, hic agere pœnitentiā, ne poenas experiamur æternas. Ne tibi accidat illud Psalmi. *Et excitatus est tanquam dormiens*

Psal. 77.

Lomi-

A Dominus, tanquam potens crapulatus à uino, & percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis. Quasi dormit nūc Dominus, cum dissimulat peccata hominum propter poenitentiam, factus sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones, excitabitur tamē aliquando, & ira tanta, vt appareat crapulatus, ac furibundus.

vnde Psalter. *Domine ne in furore tuo arguas me.* Licet enim iusta Dei sentētia in peccatorem sit, dum eum æterna poena punit, tamen humano iudicio furor apparet, ac ebrietas. Ergo o homo, quid tibi restat? *Iam securis ad radicem arboris posita est, omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonū, excidetur, & in ignē mittetur.* Terra fructū non proferens maledicta est, tu ergo proximus maledicto, & inferno cū sis, nō tibi

Psal. 6.

Matth. 3.

Hebr. 6.

Psa. 30.

B mebis? *Retribuet Deus abundanter faciētibus superbiam.* Hinc factū est, vt sancti se dānarent ad asperrimā vitæ rationē, vt æternā fugerent damnationem, hinc quidā in vepres, ignes, niues, aquas frigidissimas se darent, deserta peterent, ne peccarent. Hinc Abacuch ait. *Ingredietur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis: Tu ergo tecum cogita, & dic. Horrendum est, incidere in manus Dei uiuentis. Caue ergo infernum tanquām omnium malorū congregationem. Sicut enim beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, ita infernus est omnium malorum aggregatio, & æterni ignis cruciatus. Audi demum Isaiam. *Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in sulphur, & erit terra eius in picem ardentem, nocte, & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus eius.* Caue o homo*

Abacuch. 3.

Heb. 10.

Isai. 34.

C hoc sempiternum, hanc æternitatem, hanc perpetuitatem, & ad Deum conuertere, licet dolore id agendum sit, vt æternos euadas dolores, &c.

CONCIO.

CONCIO.

De quarto nouissimo.

Gloria scilicet cælesti.

THEMA.

Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum; nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Isa. 64. & 1. Corint. 2.

IS, quæ Paulus de cælesti gloria loquens dicit, animo deficere possumus, vt ea loquamur, quis enim enarrabit, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt; nobis vero ait Paulus, reuelauit Deus per spiritum suum, spiritus enim scrutatur etiam profunda Dei, solus ergo hic spiritus ea reuelare potest, sunt enim illa profunda Dei, hic spiritus bonus qui deducit in terram rectam, quo flante nauigationem conficimus & portum salutis consequimur, hic idem est, qui bona immensa illic parata reuelare nobis potest, eam ergo nunc petamus per Mariam.

Cognitio gloriæ cælestis nobis promissæ, regniq; nobis parati ab origine mundi, non utilis solummodo sed omnino necessaria est fideli, pioq; viro in illud tendenti, simul verò est iocundissima, omniq; suauitate plena. Quod necessaria sit, manifestum est, cū ea beatitudo finis sit omnium hominum, finis verò cognitio ita est necessaria, vt sine illa nullū agens liberè operari possit, omnia enim quæ agunt, propter finē agunt, ait Arist. Quod adeo verū est, vt non homo solum liberè operas, sed & bruiū, quod natura ducitur, propter finē agat, imo & ea quæ sensu carēt, interno quodā & tacito impulsu in ipsum feruntur finē, atq; adeo propter finem

Aristot.

A nē agere dicuntur. Cū ergo beata illa ac foelix vita finis noster sit, eaq; permouendus animus noster est, vt operari nō cesset, semper ante mentis nostræ oculos versari oportet, vt nunquā eam ē conspectu amittamus nostro. Quantum verò præmij maximi cognitio animū nostrum permoueat, vt operi assistat, familiari hoc exēplo facillè cognosces, si ge tibi aliquē hominē, cui suadere velis, vt quam citissimō cursu aliquot millia passuū cōficiat, & in Regis curiam veniat, cū primum hoc audierit, videbis hominē pigrum, tardum, ha sitantē, ac cunctabundū. Sed si statim subiicias, simul atq; hoc confeceris iter, & in curiā veneris, fies procul dubio Hispaniarum rex, tunc nō tardus, nō morosus, non ha sitas esse, nec solum currere, sed euolare vellet, si posset, **B** quid aliud huic hominē tam subito excitauit, nisi propositum ob oculos præmij? An non id cōtigisse Dauidi diceres, cum eum audis dicentē: *Propter uerba labiorum tuorum ego custodiui uias duras, & iterum inclinai cor meū ad faciendas iustificationes tuas propter retributionē? Quæ nam viæ duræ erāt? nisi viæ mandatorum Dei, sed propter uerba labiorū Dei, diuina promissa, has uias non ambulauit solum, uerum & cucurrit, & eisdem promissis inclinai cor, quod alio uersum erat. Hinc etiam Genē. 13. cum ad maximas grauissimasq; res aggrediendas uellet Dominus excitare Abrahamum, sic ad eum loquutus est. *Leua oculos tuos indirectum, à loco in quo nunc es, ad Aquilonē, & Meridiem, ad Orientem, & Occidentem, omnem terram, quam cōspicis, tibi dabo, & semini tuo.* **C** Terra uero illa, quam Deus Abrahamæ promisit, terrā uiuentium, in qua portio iustorum est, præsignificat, cælestem scilicet patriam. Eiusdem rei exemplum præclarum est in Dauid. 1. Reg. 17. interroganti *Quid dabitur uiro, qui percusserit Philistheum hunc?* cui responsum est, uirum qui percusserit eū, dabitur rex diuitijs magnis, & filiā suā dabit ei, & domum patris eius faciet absq; tributo in Israël, his auditis, ita eius animus accensus est ad incundum certamen cum Philistheo, vt nullam interposuerit morā, quin statim ad pugnam descenderit, licet Goliath ille turris carnea appareret omnibus formidanda; tantum allicit animum præmij.*

Simile.

Psal. 118.

Genes. 13.

1. Reg. 17.

De quarto nouissimo.

Hebr. 11.

præmium eximium homini propositum, hinc Paulus enū A
meratis præclaris Moy si gestis adiecit *aspiciebat enim in re
munerationem.* A nobis ergo cum multa exigantur præcla-
ra facinora, cum fortiter nobis cum dæmone sit conten-
dendum, cum via arcta atque difficilis percurrenda, omni
no necessarium nobis est, ne denciamus animo, ob oculos
proponi finis tantus, beatitudo maxima, regnum cæleste,
quod nos manet, nobisq; finis laborem omnium est.

Simile.

Sed quoniam initio diximus hanc gloriæ tractationem
non solum necessariam, verum etiam iucundissimam no-
bis fore, id restat exemplo aliquo manifestandum, quod
erit huiusmodi. Si rex Hispaniarum vnicum filium suam
& omnium bonorum hæredem, simul ac natus esset, lon-
ge & in vltimas regiones mitteret educandum, ne delitiis B
aulicis & blanditiis corruptus, (vt fieri solet) in prima illa
ætate pro virtutibus vitia vna cum lacte animo imbibe-
ret, cuius quidem infantuli curam studio proboque homi-
ni committeret, vt ab ineunte ætate ita princeps ille in-
strueretur, vt optimis moribus & disciplinis imburetur,
virtutibusque ornaretur, tanquã pulcherrimis animi orna-
mentis, atque his artibus & disciplinis operam daret, quæ
maximè principe viro dignæ sunt. Vt cum sic fuerit edu-
catus, omnique virtute præditus, tãdem ad patrem reddu-
catur & princeps omni regno declaretur, toto verò illo tẽ-
pore, quo sic educatur incius ille est, cuius nã filius sit, atq;
illum regna expectant. Si ergo tunc aliquis consilii secre-
tiq; concius ad eum accederet, quæreretq;, num nouerit, C
cuius filius sit, quo respondente, & plane ignoro quis mihi
sit pater, solum enim in pedagogi domo me esse noui, alter
adiceret principis magni sine dubio vllò filius es, exopta-
ret ille nosse cuius nam, si tandem ei diceret, potentissimi
Hispaniarum Regis filius & hæres es, quid ille suauius ac
incundius hoc nuntio accidere posset? Quid gratius, quam
de amplitudine tantorum regnorum, quæ expectat hære-
ditario iure, sermonem vsurpare? Quod si hic regius puer
quæreret, quid nam fuerit in causa, quod cum ipse sit tanti
viri filius, & tanti imperij hæres futurus, nunc tanta rerum
inopia

gloria cælesti.

193

A nopia prematur? Ita alter respõdebit, sic Hispani Reges filios
suos educare consueuerunt, ne in luxu & delitiis enutriti in
vitia, morbosq; animi incidant. Sed bono animo esto, breui
namq; sublata omni simulatione regis insignibus ornandus
es, & regali apparatu in regiam ducendus, princeps omni-
bus declarandus, quando rerum omnium abundantia & glo-
ria perfrueris. In simili nos statu versari testatur Ioannes his
1. Ioan. 2.

B fili Dei sumus, quod si filii & hæres, ait Paulus. At dices, quo- Rom. 8.

modo cum sim filius tanti patris, nunc tam miser, & arum-
nosus sum? Huic quæstioni respondit Ioannes, quod illi prin-
cipi in exemplo proposito responsum diximus: *Nondum*, in-
quit Ioannes, *aparuit quid erimus*, cum enim cœpisset Deus
hominem in sua regia in delitiis, & rerum omnium affluen-
tia educare, elatus superbia, & insolentia est: ideoq; decreuit
foris eum educare, procul à paradiso expellere, ac pace illi ne-
cessaria suppeditare, vt ignoret cuius filius, & sublati tumo-
ris, & superbiæ causis, humili animo sit & modesto, sed cito
transfereendus est in paternam domum, cum primùm omni
virtute imbutus sit, & tunc *similes ei erimus, quia uidebimus eũ*

C *sicuti est.* Tunc regnabimus cum illo in æternum, tunc prin-
cipatus noster apparebit: tunc regis ornamentis induemur.

Quæ ergo nunc nobis gratissima oratio? Illa sine dubio, quæ
magnitudinem & sublimitatem regni, quod propediẽ posse-
furi sumus, declarabit. *spe gaudentes*, ait Paulus, *in tribulatione* Rom. 12.
patientes. Hac re exultat, & delectatur fidelis animus, cū Da- Dan. 6.
niele, qui cum Babylone captiuus teneretur, in superiorem
ædium suarum partem conscendens illic apertis tribus fene-
stris versus Hierusalem expectatibus orabat quotidie. Sicq;
mirificè se reficiebat: nec solebat aperire fenestras, quæ ad Ba-
bylonem pertinebant, sed quæ ad Hierusalem, nihil enim est
ia mundo, quod oculos conicere debeamus, habemus fratres
charissimi domũ intra nosmetipsos, cuius pars inferior cor-
pus est,

Bb

pus est,

De quarto nouissimo

pus est, superior verò animus, in hac superiori parte tres sunt **A** fenestras, tres potentias spirituales, quæ versus Hierusalẽ expectant, gloriam diuinam contemplantes, intellectus namq; omne ens contemplatur, voluntas verò in vniuersum bonum natura sua fertur, quorum vtrumq; in solo Deo plenè, & perfectè inuenitur, quàm ob rem nulla alia re, nisi ipso Deo mēs hominis satiari potest. Quòd si per hasce fenestras prospexeris cælestem patriam, mirum in modum lætaberis in hoc exilio, sicut qui dicebat: *Spe gaudemus.* Et *Psal. Si non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ.*

Psal. 136. Ut ergo de re admodum necessaria, iocundissimaq; , qua animus oblectetur, nunc dicamus, audi *Isaiã*, sic de hac re differentem. *In nouissimis diebus faciet Dominus in hoc monte conuiuium pinguium, conuiuium uindemiæ, pinguium medullatorum, uindemiæ defœcatæ, & præcipitabit Dominus in monte isto faciem uinculi colligati super omnes populos, & præcipitabit mortem in sempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de uniuersa terra, quia Dominus loquutus est.* Quo loco manifestè Propheta exprimit cælestē gloriam: ostendit verò diuinum illud conuiuium, quod super Domini mēsam nobis paratur, quàm sit diuersum ab his, quæ mundus ac caro parare tibi possunt: non enim dare queunt animalia pingua & exossata: ideoq; omnia dant macie confecta, ossibus & spinis plena, vt libidinosi & auari vsu quotidiano experiantur. Cæleste verò conuiuium omni deliciarum genere affluit, mirabili suauitate omnia sunt condita, quæ in eo apponuntur, nullum macilentum animal, nullū deniq; os, quòd Hispanè dicitur (*es bocado sin huesso*) vbi non solum bona optatis respondent, sed etiam multis partibus superant omne humanum desiderium: illic veri honores, diuitiæ solidæ, voluptates perpetuæ nulla amaritudine, aut acerbitate conspersæ, illic est omnium bonorum cumulus, dolorum, ac molestiarum fuga, hinc ad cælestem illam Hierusalem regius vates ait. *Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, &c.* Et *adipe frumenti satiat te*, quasi dicat, tibi optima & suauissima quæq; seruata sunt, frumenti adeps tibi datur, similia tibi relicta est; nobis verò in hoc exilio

gloria cælesti.

194

A lio vilissima, & abiectissima quæq;: ibi purissimum aurum, hic vilis scoria, ibi panis ex simila, hic ex furfure. Vis hoc experientia comprobare? Audi, cum cælestes illos ciues omni gaudio, ac dulcedine Deus replere voluerit, missurus ignem est, qui omnia, quæ in terra pretiosa habentur, in cinerem vertat, metalla, gemmas, vniones, margaritas, serica, purpurea, viridaria vmbrosa, hortos amoenissimos, tecta magnifica, pulcherrima ædificia, omnia enim ista, quæ nunc homines magnificiunt, indigna beatorum conspectu censentur, etiam ad breuissimum temporis momentum, nec est quicquam in illis, vt semel duntaxat in ea beati coniciant oculos, nam si huic vni vsui inferuire possent, nunquam Deus ea deleri ea **B** conflagratione pateretur. Sed quid mirum, cum Paulus semel, & per transenam viderit illius regionis diuitias, omnia quæ in hoc mundo dicuntur, apparentq; bona, stercora arbitratus est: hæc ergo vniuersa arbitrantes stercora sancti, ea è conspectu tolli volunt illo igne, sicut tu stercus, quòd è regione domus tuæ est, tollere curas.

Ex quo facile à nobis colligi potest, quanta sint bona illa cælestia, quæ expectamus, cum omnia, quæ hic desiderantur stercora sint, si illis conferantur. Et si in hac infima abiectaq; mundi parte bona multa posita sunt, quæ erunt illa, quæ in sua regia filiis & domesticis suis præparauit Deus? Huius rationis vim hoc proposito exemplo intelliges, **C** audisti sapius domū esse regiam omnibus numeris absolutam, ornatissimam, & structura mira confectam, ad eam accedis, vt domus amplitudinem oculis videas, cumq; primū pedem in eius limen ponis, & vides ianuam paruum in porticu domus, interrogas, quid illic sit? Audis, nihil hic est spectatu dignum, est enim hic lacus & carcer domus huius, hic custodia est, qua vincti tenentur regis inimici, & proditores, sursum verò sunt omnia magna præclara, & rege immenso digna. Sed adhuc curiositate ductus, cum solum, vt vniuersam contempleris, domum veneris, ais, adhuc hunc carcerem videre desidero, nihil enim quod ad hanc domum pertineat, præterire volo, carcer ergo tibi aperitur, & in eā ingressus, vides regias aulas, & cameras

Simile.

De quarto nouissimo.

ornatas argento & auro, sericisq; auro intextis, inde procedēs **A**
adhuc ditiora, & opulentiora vides, deinde hortos, fluuios,
fontes, mirabiles arbores artificio summo compositas, & ho-
mines per ista discurrentes lætos ridentes, ludentes, mire or-
natos, ac compositos, an non dices te deceptum cum audisti
carcerem illum esse? Sed si adhuc à viro fidedigno audires, ve-
rè carcer hic est, nihil regium hic, nihil opulentum, vallis la-
chrimarum hic dicitur, locus angustię, in superioribus domus
huius sunt bona omnia pulchra & pretiosa, dices tunc, quæ
nam esse possunt in superioribus domus istius bona: si hæc,
quæ in carcere sunt, bona non sunt: quæ ibi erunt pretiosa, si
hæc vilia censentur? audi ergo, dum non vides, quæ in supe-
riori parte domus sunt, qualia sunt, vel ex hoc discere, quia hæc **B**
omnia, quæ vides, sterus sunt, si illis cõferantur, furfures sunt,
nihil sunt: dum ergo, quæ in cælesti patria seruata nobis sunt,
non videmus, hac coniectura illud inuestigabimus in hac la-
chrimarum valle, in hoc carcere, in hoc exilio innumera bona
malis & improbis, Deus concessit, & inimicis suis, ac prodi-
toribus hæc abundanter largitus est, ingredi regias prin-
cipum, tum Christianorum, tum Turcarum, & reliquo-
rum omnium infidelium, & ea omnia in illis videbis, quæ
in illo carcere diximus, & illa omnia etiam inimicis Deus
parauit, ea in carcere posuit, ex quo colliges, quanta illa
erunt, quæ filiis in cælesti patria seruat. Hinc cum Psal. im-
piorum prosperitatem describere vellet, coepit his verbis: **C**
Psal. 72. *Quam bonus Israël Deus his qui recto sunt corde.* Sed vnde hoc
colligis? ex impiorum prosperitate, quã illis in carcere Deus
tribuit, colligo quanta sunt illa, quæ in regia seruata sunt re-
ctis corde.

Sed cum hæc Isai. & Paul. explicare vellēt, dicunt, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, vt verò, quæ dicturus sum, anime tuæ sint salutaria, te nunc conuenio, ad te loquor, virtuti incumbere, vitia derelinque, substantiam alienam euome, delicias corporis sperne: quòd si dicas difficilia hæc & ardua sunt, audi mercedem, vt hæc tibi leuia appareant. Sed quæ ais mihi merces si hæc præstitero? verè merces vestra magna est in cælo, sed audi qualis merces: pri-

mum

gloria cælesti.

195

A mùm tanta est vt oculus similem non viderit. Vidisti poten-
tissimum regem, multis imperantem regnis, multa ornatum
gloria, diuitis affluentem & delitiis, magnatibus stipatum, &
omni mundi gloria ornatum: hæc omnia oculus vidit, mul-
tò ergo maiora, ac præstantiora tibi in cælo seruata sunt, quia
oculus similia nusquam vidit. Sed quia oculis pauca conspe-
ximus auditu verò plura accepimus, subiungit Paulus, nec
auris audiuit talia. Considera nunc omnia quæ audisti, quæ
multa sunt, & valde multa, audisti namq; monarchias præci-
puas mundi quatuor, Assyriorum, Persarum, & Medorum,
Græcorum, & Romanorum. Audisti earum amplitudinem,
diuitias, imperia, bella, triumphos, audisti singula regna, Fran-
B cos, Anglos, Germanos, Africanos. Nunc ergo omnia, quæ
audisti simul in vnum collige, & hæc omnia nihil sunt, si cum
his conferantur, quæ in cælesti patria tibi dabuntur, hæc enim
omnia auris audiuit. Sed quia parum adhuc est, quòd auris
percipit, multa verò, quæ corde & imaginatione homo fin-
gere valet, addit Paulus, nec in cor hominis ascenderunt: effi-
gies, figuraq; expressa diuinæ omnipotentis imaginatio est
hominis: sicut enim Deus omnia, quæ vult potest, nunc ergo
ait Paulus, finge, quæ tibi libuerint, finge tibi mille myriades
mundorum, adde innumeros montes aureos, & hæc omnia
tua puta, & demùm quicquid maximum excogitare potes,
& postea duplum, quadruplum excogita, & adhuc hæc om-
C nia nihil sunt, si ea cõferas cum gloria beati, qui in infimo gra-
du est. O summe Deus verè magnus, faciensq; magna, verè
merces vestra magna est in cælis. Quis ergo labor grandis,
quod opus arduum, si cum tanta mercede conferatur?

At verò licet, quæ à nobis hætenus dicta sunt, vix credi-
bilia esse videantur, sed maiora multò restant, quæ obruent
omnia ea, quæ dicta sunt: nam id quod Isaias, & Paulus dix-
erunt superare gloriam cælestem: omne quòd vidimus, audi-
uimus, & excogitare possumus, de gloria etiam corporis ve-
ri habet, quæ tanta futura est, cum corpus surget in gloria, vt om-
nem transcendat visum, auditum, ac cogitatum. Sed super
gloriam corporis, gloria est animæ, quæ illam in immensum
superat, & excedit, quantum ipsa anima dignitate corpori est

Bb 3

ante po-

De quarto notissimo

anteponenda. Solent sacri doctores inter vtranq; gloriã animæ & corporis huiusmodi discrimen ponere. Constituant regem inclytum prouincias, & ciuitates suæ ditionis lustrantem, quem publica lætitia ingēti gaudio, & regali apparatu ciues suscipiunt, cui amplissima munera offeruntur, cui cōiuiua maxima, geniales coenę, varia ciborū genera parātur: tunc seruulus quidam illū sequutus, qui reliquiarū, quę ex mēsa cadunt, fieret particeps, hic planè esset similis corpori, si cum rege cōparetur, ipse verò rex animę beatę. Sin minus pro seruo pone catellum, qui Dñm sequutus subter mensam latens ex micis, quę de mensa cadunt fortè saturatur, pari modo in cælesti conuiuio vsuueniet animæ & corpori, animæ namq; præcipuus paratur cibus, corpori micæ solū, & reliquię seruātur, quòd si micæ sic vsq; ad satietatem corpus explēt, quid ipse solidus cibus efficiet satietatis in anima?

August.

Hoc ipsum August. alio exēplo explicat, finge hominē, in quo vno omnium hominum sitis esset, huic tam sitibundo & arido, si aquę guttam dederis, eum aliquo modo reficies, sed si ei dares fontem vberimum, vel fluuium, quem ebiberet, tunc penitus refrigeraret ardentia viscera. Sitiens homo est, & valdè sitiens, voluntatem habet non sitientem solū, sed quā dicere potes sitim esse boni. Qua ratione Philosophi cōstituant in intellectu habitum distinctum, vt prima cognoscat principia, non tamen in voluntate ad amandum vltimum finem naturalem, quia ipsamet voluntas est propensio quædam in bonum, & sitis boni, nec ad hoc indiget habitu inclinante, cum ergo homini tam sitibundo boni gloria corporis conceditur, nihil amplius datur, quàm gutta boni, cum enim corpori Deus dari non possit, qui obiectum corporis nō est, omne quod corpus glorificat creatū esse oportet, atq; adeò gutta est. Cum verò animæ gloria sit Deum videre, eo frui, in eo delectari, verè animæ conceditur indeficiens fons, fluuius inundans, mare ipsum, abyssus immensa, pelagusq; bonorum omnem explens sitim, omnes sinus animæ replēs.

Psal. 35.

Hoc est illud Psal. *Torrente uoluptatis tuę potabis eos, quoniam apud te est fons uitę, & in lumine tuo uidebimus lumen.* Hoc

Psal. 45.

item illud Psalm. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Et hinc

gloria cælesti.

196

- A** Et hinc est illud Ezech. 48. postquam ciuitatis supra montem positæ multa dixerat præclara, illud tandem addit. Et nomen ciuitatis illius ex illa die Dominus ibidem, quasi dicat, quod cælesti illi ciuitati nomen dat, quod eam illustrat, quod præcipuè eam ornat, hoc est, quod Dominus Deus in ea sit, illeq; sit hæreditas ciuiū illius. Ex quo manifestè colligitur à nobis explicari nullo modo posse, quàm sint diuites & opulenti, qui eam incolunt ciuitatem cum eorum hæreditas, prædium, pars & substantia Deus sit: videns ingens prædium, hæreditatem permaximā, de qua mira tibi dicuntur, ex eo colligis, quàm sit diues Dominus, qui eam possidet, & qui illius prædij amplitudinem, & pretium explicuerit, explicabit simul, quàm sit diues eius Dominus, qui verò illud explicare nequiverit, nec hoc explicare poterit: vt ergo sciamus, quàm diues beatus sit, inquiramus, quæ eorum est hæreditas? Deus utiq; Sic Psal. *Dominus pars hæreditatis meę.* Et Dominus ad Abraham. *Ego ero merces tua magna nimis.* Et iterum Psal. *Pars meę Deus in æternum.* Et ideò: *Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas meę præclara est mihi.* O affatim diuitē possessorem tantæ hæreditatis! *Beatus populus cuius Dominus Deus eius,* quòd si omnes creaturæ summa diligentia adhibita vellent numerare huius hæreditatis diuitias, nec minimam quidem partem poterunt pro dignitate complecti: nullus ergo explicare poterit, quàm sit diues beatus, qui Deum possidet, quippe cui est hæreditas sexcētis, vt aiūt, modis infinita. August. in epist. ad Cyrillū scribit, quòd cum in animo haberet scribere ad beatū Hieronymum, & ab eo querere, quid sentiret de gloriæ magnitudine, accidisse, vt iam ille mortuus esset, ibiq; appareret dicens, vide si numerare potest stellas cæli, arcenam & guttas maris. id namq; facilius est, quàm gloriã dicendo explicare, est enim res tanta, quantā nisi ipse vidissem, nunquā credidissem, & tam longè abest ab eo, quod ego viuens cogitabam, vt omnino sit quippiam in infinitum maius.

Ezech. 48.

Psal. 15.

Genes. 15.

Psal. 72.

Psal. 143.

August.

Nihil amplius de gloriæ magnitudine dici posse videtur, sed multa adhuc restant, & potentissima, & Augustinus in manuali c. 25. causa ait omnium affectionum animi, & mēfura earū amor est, ex eo namq; oritur tristitia, & gaudiū, &

Bb 4

cateræ

De quarto nouissimo

ceteræ affectiones, ipse mensura est, & modus earum, qui ni- **A**
 mium diligit amicum, nimium etiam delectatur eo viso, qui
 plus æquo diligit diuitias grauitè, & iniquo animo fert, si eas
 amittat, hinc profectò fit, vt cum mille aureos acceperis
 plurimum gauderas, quia te plurimum diligis, quòd si frater
 tuus tantundem pecuniæ acceperit, gaudes etiam, magis ta-
 men lætaris, quòd ipse acceperis illam pecuniæ summam,
 quàm quòd frater, quia plus te, quàm fratrem diligis: quòd si
 æquè ac te diligeres fratrem, pariter de vtroq; gauderes, quia
 amor causa & mensura est lætitiæ. His ita cõstitutis ait Aug.
 præceptum illud: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*: in pa-
 tria perfectè omnino expletur, tunc enim pars æqualisq; est **B**
 amor quo te diliges, & quo fratrem. Nunc ergo considera bea-
 tum cui sola corporis gloria concederetur, quæ omnem exce-
 dat cogitatum, quàm hilarem eum esse oportet. Adiungi ani-
 mi gloriam tanto præstantiorem, quantam fieri gaudij acces-
 sionem. necesse est? cum enim se diligit, gaudet quòd tantis
 bonis fruatur: nunc verò ad latus beati alium constitue beatũ,
 quem ille diligit æquè, vt seipsum, cum similis gloria conce-
 datur, duplicabitur tunc gaudiũ, quòd si centum fuerint ami-
 ci eadem dilectione amati, & eadem gloria fruentes, centies
 incrementum capiet gaudiũ. Cum ergo beatorum nume-
 rus sit tantus, vt foli Angeli longissimè superent omnes natu-
 ras corporeas, de hominibus verò dicat regius vates. *Dimnume*
Genes. 15. rabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Et rursus. *Numera*
Apoc. 7. stellas si potes. Sic erit semen tuum. Et in Apocal. *Post hæc uidi*
turbam magnam, quam dinnumerare nemo poterat. Si tot cumu-
 lantur gaudia, quantum, & quale erit illud: ex omnibus coa-
 ceruatũ gaudiũ? at inuenit Deus modũ, quo omnẽ gloriam
 omnibus faceret communem, charitatem eis infundens, quæ
 omnia, quæ aliorum sunt, rapit, neminem spolians. Hoc autẽ
 præsignificatum fuit in septem Iob filiis, qui sic sibi mutuò
 chari erant, vt quotidie per ordinem dierum hebdomadæ fa-
 ceret vnusquisq; conuiuium fratribus, vnde fiebat, vt omnia
 eis essent communia, nec minus vnusquisque commodi cape-
 ret ex re familiari fratris, quàm de sua. Hoc inter se beati fa-
 ciunt: vnde fit, vt quisq; sic de aliena gloria gaudeat, ac si pro-
 pria.

Psal. 138.
Genes. 15.
Apoc. 7.

Et rursus. Numera
Apoc. 7. stellas si potes.

Et in Apocal. Post hæc uidi
turbam magnam, quam dinnumerare nemo poterat. Si tot cumu-
 lantur gaudia, quantum, & quale erit illud: ex omnibus coa-
 ceruatũ gaudiũ? at inuenit Deus modũ, quo omnẽ gloriam
 omnibus faceret communem, charitatem eis infundens, quæ
 omnia, quæ aliorum sunt, rapit, neminem spolians. Hoc autẽ
 præsignificatum fuit in septem Iob filiis, qui sic sibi mutuò
 chari erant, vt quotidie per ordinem dierum hebdomadæ fa-
 ceret vnusquisq; conuiuium fratribus, vnde fiebat, vt omnia
 eis essent communia, nec minus vnusquisque commodi cape-
 ret ex re familiari fratris, quàm de sua. Hoc inter se beati fa-
 ciunt: vnde fit, vt quisq; sic de aliena gloria gaudeat, ac si pro-
 pria.

gloria cælesti. 197

A pria ipsius esset. His quæ dicta sunt, nihil addi posse vide-
 tur: sed adhuc maiora restant, quæ vt intelligantur aduerte,
 cum dictum sit amorem causam & mensuram esse gaudij, in-
 de fit consequens, vt si alius esset, quem beatus magis dilige-
 ret, quàm se, & omnes beatos simul, qui quidem haberet tan-
 ta bona, vt facile vinceret omnes beatos, plus sanè gauderet
 beatus de bono illius, quàm gaudet de bono suo, & omnium
 beatorum. **Attende ergo in mensuram pelagus gaudij, quòd**
est in beato, cum gauisus de bono suo est, cum iterum de bea-
titudine aliorum gaudet: videt deinde Deum, quem plus di-
ligit quàm se, & omnes beatos longè omnes superantem bea-
titudine, de hac re plus gaudet, quàm de sua, & omnium bea-
titudine, & hoc est immensum beato gaudiũ, quòd Deus in
 finita sit gloria ornatus, tum verè ei dicitur: *Intra in gaudiũ*
 ***Domini tui.* Tantum hoc gaudiũ est, vt non dicatur gaudiũ**
 ab homine contineri, sed contra hominem gaudio. Hinc in-
 telliges beatorum cantus, quos sæpè auditos à sanctis sacræ
 literæ dicunt, nunquam verò auditi sunt dicere: O quàm beatus
 lætus, & gloriosus sum, sed potius, o quam sanctus, gloriosus,
 omnipotens, magnus Deus meus est, sui oblitus Deum laudat,
 de eius gloria præcipue exultant.

Multa de cælesti illa ciuitate diximus: *Gloriosa dicta sunt de*
te ciuitas Dei, & cõuerissima sunt omnia, cum in illa fuerimus
dicemus: Sicut audiuimus, ita & uidi in ciuitate Dei nostri.
Verum non solum dicemus ea tibi esse, quæ audieramus, sed
nobis continget, quòd dicitur de Sabbaonũ, quæ viso Salomo-
 ne ait. *Cum essem in terra mea non credebam narrantibus mihi de*
 uirtutibus & magnitudine tua, donec ipsa ueni, & uidi oculis meis,
 ***& probaui, quòd media pars mihi nuntiata non fuerit, &c.* Ad**
 Ezech. c. 4. ait Dominus: *Sume tibi laterem, & scribe in eo ciui-*
 tatem Hierusalem, quia prædicatoris est in cordibus gloriam
 describere, sed quam longè distat Hierusalem depicta in late-
 re, ab ipsa vera: quam longè distat depictus in charta orbis
 terrarum ab ipso verò, sic vera gloria differt ab ea, quæ modo
 à nobis depicta est, vt cunq; si ergo pictura tanta est, quanta
 erit ipsa gloria? Ex dictis verò plura colligere licet: primum,
 exigitur ne à te magnum aliquid pro re tanta? Quanta patitur

Matth. 25.

Psal. 86.

3. Reg. 10.

Ezech. 4.

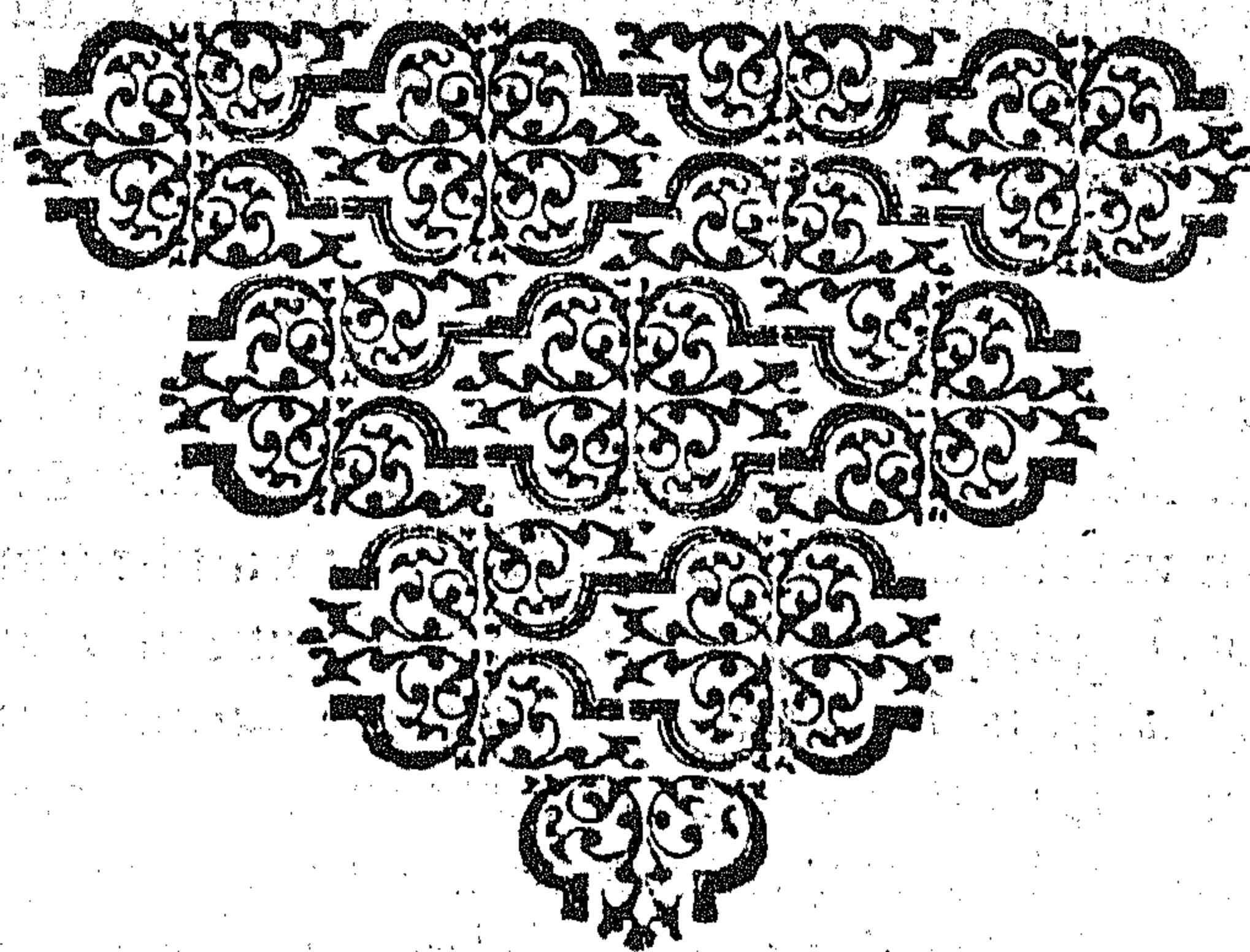

De quarto nouissimo gloria celesti.

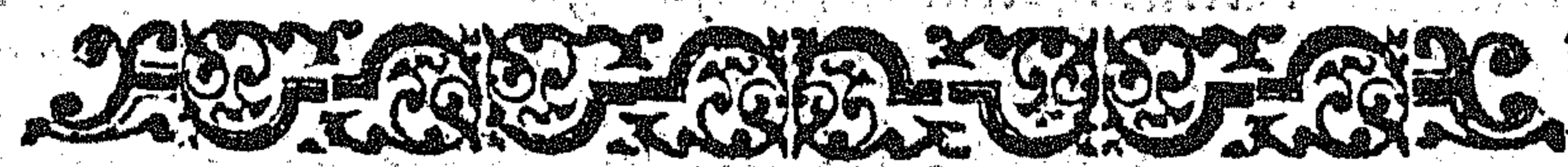
mercator, miles, agricola, & dignè se pati putat si fructum & A
diuitias aliquas referat, & tu indignum duces pro re tanta la-
borare? Secundum hoc sit tibi scutum ad omnem pellendam
tentationem, mihi amittenda non est gloria tanta, nonne
amentem diceres hominem, qui ad Regem Hispaniæ acce-
deret dicens, da mihi omnia regna tua pro argento vno? Sed
multò illo stultiór rex esset, si pro eo illa daret; sed adhuc stul-
tior, & stultissimus, qui pro vili sibi oblata creatura tanto
regno se priuat, an non hoc dementius, quàm
pro lente primogenita vendere, vt

Esau, &c.

TRACTA-

A

TRACTATUS DE TRIBVS HOMINIS INIMICIS MVNDO, SCILI- cet, Dæmone, atque Carne, in sex diuisus conciones.

CONCIO I.

B De tentatione, & his inimicis in genere.

THEMA.

*Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in ti-
more, & præpara animam tuam ad tentationem. Eccl. I.*

C **MACHARIUS** Ægyptius magni An-
tonij discipulus in sermone habito ad fratres in
eremo, ait, multum interest inter Dei promissio-
nem, & eius impletionem, nec credendum nobis
est, ea quæ promittuntur, continuo implenda
esse: promittit quidem ille, qui est fidelis in omnibus verbis
suis, nec cadet verbum eius vllum in terram, sed priusquam opere
promissa cõpleat, variis probationibus, ac tentationibus suos
probat, quibus hominis fidelitas in Deum ostendatur, & tunc de-
mum promissa implet. Promittit Israëlì terram fluentem lac &
mel, sed prius quadraginta annis tētatur in deserto. Promittit
Iosepho per somnium futurum Deum fratrum, sed prius veditus est,
seruus effectus, in carcere missus, & fidelis inuētus, à fratri-
bus adoratur. Promittit Dauidi regnum, cum illum vnxit Samuel
in domo patris, sed priusquam illud obtineat, multis periculis &
laboribus agitatur. Hæc veritatē miris verbis explicat Iudith. 8.
memores sint, quia tētati sunt patres nostri, vt probarentur, si
verè colerēt Deum. Abraham tētatus est, & per multas tribulationes
probatas,

Macharius?

*Exo. pluri-
bus ca. Gen.*

Iudith. 8.

probatas,

De tentatione

probat, Dei amicus effectus est, sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & A
oēs qui placuerunt Deo per multas tribulationes transferunt fideles.
Chrysof. De qua re innumera cōgerit Chrysof. in libris de prouidētia.
Hoc verò, quòd cum omnibus Dei amicis effectum est, te-
cum agendum crede, promissa tibi gloria cælestis est, quæ
terra viuorum est, verè fluens lac & mel regnum est, & æter-
num, in unctus in regem cum gratiam accepisti: promissa in
super tibi sunt dona, quàm plurima gratiæ in hac vita, perfe-
ctio eximia. Noli ergo credere hæc tibi tribuēda esse cōtinuò:
prius probandus es, prius tentandus, & cū fidelis inuētus fue-
ris, & dignus Deo, tunc perficientur in te, quæ dicta sunt tibi
à Domino. Vt ergo tentemur, atque probemur relictis nobis
inimici sunt, quibus cū pugnemus, mundus, diabolus, & caro. B
Sed inquiris, qua ratione ductus Deus noster est, vt nobis
inimicos relinqueret, velletq; cū eis nos inire pugna, vt nō co-
ronetur, nisi qui legitime certauerit, an non melius foret, sine
certamine coronari? & in pace sine hostibus vitam agere?
Primum in hac re tibi respōdeo. Non posse hominē cōqueri,
quòd ei dūtaxat inimici proponātur: in omnibus enim, quæ
natura constant, contrarietas reperitur, bellūq; perpetuū, quo
machina hæc vniuersi cōseruatur, dū vnum in aliud agit, & è
cōtra, vt patet in elemētis, quæ perpetuò inter se agūt, & patiū-
tur, & in animalibus. Vnde illa antiquorum philosophorum
emanauit opinio dicentiū, litem principiū esse generationis
rerū omnium, pacē verò corruptionis. dū enim vniuersa in pa- C
ce erant, at homi rerū omnium conueniebant, efficiebaturq;
chaos, & confusio rerū omnium, cū verò litigabāt at homi, ad
inuiçē diuidebantur, & res omnes generabantur, quòd licet
figmentū sit, tum aliquo modo verū illud esse Aristot. ait, di-
cens principia rerū naturalium debere esse contraria. Hinc ve-
rò etiā ortū habet, vt omnes Iudi, qui in voluptatē hominum
adinuētī sunt, in lite & bello cōsistant, dū vnus in vnū, vel duo
in duos cōtendunt. Hinc Eccles. 3. 3. *Contra bonū malum est, &*
contra mortem vita, sic & contra virum iustum peccator, & sic in-
tuere in omnia opera altissimi, quia duo, & unum contra unū, quòd
adeò verum est, vt & in cælestibus corporibus contrarij inue-
niantur motus.

Sicut

& inimicis in genere.

199

A Sicut ergo in naturalibus lis, cōtentio, bellum, quod perpe-
tuum est, quo mundus hic mutua actione, ac passione conser-
uatur: sic in spiritualibus, & in Ecclesiæ spirituali vniuerso tē-
tationem, ac bellum esse voluit, in cuius figura dicitur Iud. 3. Iud. 3.
Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israël,
& omnes, qui non nouerunt bella Chanaan eorum, & postea discerēt
fili eorum certare cum hostibus, & haberent consuetudinem præ-
liandi. Hoc tibi relictum est bellum cum dæmone, mundo,
ac carne, cum quibus tibi strenuè pugnandum, quia non coro-
nabitur, nisi qui legitime certauerit. Sed cum sine bello nos in
cælum ducere potuerit Deus, qua ratione præliari nos vo-
luit? Si Hispaniæ Rex nunc pararet conuiuū omnibus Prin-
cipibus, ac nobilibus Regni sui viris, quod per multos duraret
annos, vt in mensa eius comederent, sicut quondam Asuerus
fecit in Susan, summum in eos beneficium conferret. Sed si
aciem fortissimorum militum, simul instrueret, quam in me-
dio itinere apponeret, quòd inuitati venire debent, vt cum illi
ad conuiuium properarent, ex insidiis milites procedentes
cum eis manus confererent, & multos trucidarent, crude-
le id appareret. In cælesti quidem regno conuiuium nobis pa-
ratum est, dicente Christo Domino. *Ego dispono uobis regnū,* Luc. 23.
sicut disposuit mihi pater, ut edatis & bibatis super mensam meam
in regno meo. Et ideo Psal. ait. *Satiabor, cum apparuerit gloria* Psal. 16.
tua. Et iterum. *Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei.* Sum-
ma in hoc nobis confertur misericordia, dum eodem cibo re-
gio nos alit, quo ipse pascitur, vt rex Babylonis pasci præce-
pit pueros principes, visione scilicet diuinitatis, ac eius fruitio-
ne. Sed qua ratione Domine insidias inimicorum in via con-
stituisti, qui nos expugnent? Antiqua questio ista est, cui
Dominus respondit loquens Iob sanctissimo. *Non ut crudelis* Iob. 41.
suscitabo eum. Dæmonem, scilicet aduersarium nostrum, cru-
dele tu illud putabas, sed Dominus ait, crudele non est, imò
sicut summa fuit misericordia conuiuium præparare, ita & ho-
stes in via abscondere, quibus cum contendamus. Pro cuius
expositione aduertēdum, Deum in diuina Scriptura iam ho-
minum patrem dici, iam verò matrem, pater est & mater,
quòd pater sit ille testatur, nosq; præcipit sic orare. *Pater no-* Matth. 6.
ster,

Detentatione

Matth. 23 *ster, qui est in caelis. Et adicit. Nolite uocare uobis patrem super A*
terram, unus est enim pater uester, qui in caelis est. Aliquādo verò
 Is. 49: *mater dicitur Isa. 49. Dixit Sion, de reliquit me Dñs, & Dñs obli-*
tuse est mei, nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut nō mi-
sereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuif-
car tui. Si ergo Deus noster, & pater, & mater hominū est, in
eo reperies patris, ac matris dilectionē, ac affectus, sed qui nā
hi sunt: hoc distat dilectio patris erga filiū à dilectione matris,
quòd dilectio patris fortior est, & ut ita dicā honorabilior, bo-
na filio vult, sed honorifica, magna & excelsa, matris verò di-
lectio tenerior, ac dulcior est, bona optat filio, sed dulcia, in-
dulgētias maternas, delicias, quietem. Deus ergo, qui pater &
mater est, utraq; dilectione nos diligit, ut pater honorifica, ac
magna nobis vult, ut mater verò dulcia, & omni melle sua-
uiora, cum ergo conuiuū caeleste nobis parauit, matrē se exhi-
buit dulcissimam, torrentē voluptatum nobis parans, & dele-
ctationes, quę in dextera eius sunt, vsque ad finē. Recordatus
verò, quòd pater etiā esset, honorē nobis cumulare voluit: &
ideò inimicos in via constituit, cū quibus pugnemus, & quos
superemus, ut sic gloriā mereamur, & in caelestē ingrediamur
ciuitatē summo cū honore, ac triūpho, quia illam armorū vi,
& egregiis facinoribus acquisuimus. Sicut enim si nunc His-
paniæ Rex Turcas debellans Constantinopolim triūphans
ingrederetur, non diuitias solū, regnūq; acquireret, sed præci-
puū honorem simul, quia Turcas debellauerit, sic qui caelestē
 2. Tim. 4. *ingreditur ciuitatē pluribus debellatis inimicis, summo hono-*
re dignus est, nec solū modo gloriā acquirit caelestē, sed & ho-
norem maximū. An nō eximius honos Paulo cōceditur di-
cētis: Bonū certamen certauit, cursum cōsummauit, in reliquo reposita
est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi. Dñs in illa die iustus iu-
dex: Est hic doctor, quē hoc cōpellas nomine, quia sic illū rex
cōpellauit, nō eo honore hūc censes habendū, ut illum, qui lau-
ream consequutus est doctoratus examine duro, & curriculum
omnibus studiorū confectis. Sic nō is nobis honor esset glo-
ria donari sine meritis, ac pugna, ac cū difficili superato bello
æterna corona decoramur. Præstantius enim, ac honorificen-
tius est rem aliquā à se habere quā ab alio: ideò præstantiori
 modo

Simile.

Simile.

& inimicis in genere.

200

A modo lux est in Sole, quā in Luna, & stellis, non solum, quia
 maior in eo lux est, sed etiā, quia Sol à se ipso lumē habet, Lu-
 na verò, & stellæ à Sole: optabilius, ac meli⁹ nobis esse debet,
 gloriā à nobis habere, quā ab alio, habere quidē gloriā à no-
 bis, & natura nra impossibile est, id enim Dei est, pprū, vnde
 ait Christus Dñs: *Sicut pater habet uitā à semetipso sic dedit, & fi-*
lio habere uitā in semetipso. Eo ergo modo, quo à seipso habere
 gloriā homo potest, illā habet, cū meritis illā acquirit, cū armo-
 rū vi expugnat: ideoq; *Regnū celorū uim patit, & uiolētī rapiūt*
 illud. Ut ergo præcipuū nobis honorē cumulare inimicos no-
 bis dedit, tētari nos uoluit, impleturq; in nobis illud Sapiētie:
Honestauit illū in laboribus, & cōpleuit labore saluus. Honesta-
 uit inquit, id est honorauit, & sic honor, & utilitas nobis simul
 adfunt, si ut decet pugnemus. Sed ais, nouit Dñs plures ten-
 tatione vincēdos, hic ergo cōueniens nō fuit tētari. Respōdet
 Chysof. lib. 1. de prouidentia, & victoribus, & victis summa
 fuit misericordia, quòd tētarentur. Quòd victoribus fuerit, iā
 ostēsum est, & ipsemet illud fatētur per Psa. *Letati sumus pro*
diebus, quib⁹ nos humiliasti, annis, quib⁹ uidimus mala. Sicut enim
 miles, qui strenuē militauit, cū diues in patriā reuertitur, & di-
 uitis & honore affluit, singularisq; lætitia narrat omnib⁹ dis-
 crimina omnia, ac pericula, quę in bello passus fuit, quæ licet
 molesta illi fuerint, cū in eis versaretur, tamē postea perpetuò
 illi gaudio sunt: ita cū nunc tentaris, ac tribularis, molestē fers,
 in bello nūc est, in discrimine versaris, at cum in caelesti patria
 fueris, hæc belli discrimina, has tētationes, ac tribulationes in-
 genti cum gaudio narrabis, dicens: *Letati sumus pro diebus,*
quibus nos humiliasti, id est tunc memoraberis paupertatis, quā
pateris, dolorum, quos toleras, tentationum, quas sustines, &
in æternam tibi cedent lætitiā: interrogabunt te beati illi
ciues, quæ discrimina, quas sustinueris passiones, ac tenta-
tiones, & eas illis cum gaudio dices, sic cum Christo Domi-
no factum, Isaias asserit, quem interrogant Angeli: Quare ru-
brum est indumentum tuum? & uestimenta tua, quasi calcantium
in torculari? Et ille ait: Conculcaui eos in iram meam, &c. Sicut
 enim cum Israël uidit Agyptios submersos letatus est, & de-
 cantat: *Cantemus Domino gloriose.* Sic cum hostes uideris
 superatos

Ioan. 5:

Matth. 11:

Sap. 10:

Chysof.

Psal. 89:

Simile.

Is. 63:

Exo. 14:

superatos lætaberis, & exultabis, cantabisq; canticum illud **A**
 Moyfi, vt Ioannes dicit: *Vidi eos, qui uicerunt bestiam, & ima-*
ginem eius habentes cytharas Dei, & cantantes canticum Moyfi
serui Dei. Sicut ergo cecinit Moyfes canticum videns Ægy-
 ptios submersos, sic & tu cantabis videns inimicos superatos.
 Sic etiam Virgilius memorat, describitq; Troades, qui conse-
 ro bello, Græcisq; vt putabant, fugatis, procedebant in cam-
 pum, dicebantq; hic contendebat Achilles & Hector, hic ta-
 le commissum prælium, & similia. Quod victoribus conue-
 niens bellum fuerit, in dubiam relinquitur, victis verò, ait
 Chrysofost. etiam conueniens fuit, tentatio enim culpam eorū
 minuit, nouit Deus illos cassuros etiam si non tētarentur, qui
 à pomo victus est, etiam si pomum nullum esset, quod cum **B**
 tentaret, decideret, sicut Angelus in caelo sine tentatione pec-
 cavit, qui tam facile ab inimico deiicitur, caderet, etiam si non
 impeteretur, tentatio verò aliqua ratione culpam excusat. Et
 insuper de his dicendum est, vti Deum misericordia, cum ten-
 tationes esse voluit, eos verò diuino hoc beneficio male fuisse
 vsos, sicut & aliis: magnum tibi confertur beneficium, cū ocu-
 lis donaris, sed si tu eis male vtaris, illicita videns, non hæc Dei
 culpa, sed tua. Os tibi, linguamq; cōcessit Deus, & ingens fuit
 donum, si verò tu sic iis vtaris, vt sint sepulchrum patens, cul-
 pa tua id est. Si pedes tibi cōcessit, quos tu veloces facis ad ef-
 fundendum sanguinem, tibi, non Deo id imputandum est.

Sunt præterea multe tentationum utilitates, quas nunc eō **C**
 sequimur, quarum illa sit prior, quod tentatione ac lucta illa
 virtus in animo perficitur, ac figitur magis: quemadmodum
 cum aliquam tu nosti veritatem, cui ab alio contradicitur, tu
 verò illā defendis, cumq; super hac re cum illo longius contē-
 deris, videbis veritatē illam adhēsisse amplius intellectui tuo,
 quia vt illam defenderes, nouas excogitasti rationes, idem in
 virtute contingit, cum aduersarius eā expugnat, motiua enim
 noua quæris, vt eam serues, & nouis animi propositis eā ser-
 uare proponis, atq; adeò tētatio efficit, quod ictus in incude,
 illam enim magis iudurant, & quod gelu frumēto, illud enim
 magis radicari facit, & sic intelligitur illud Pauli. *Virtus in in-*

2. Cor. 12. *firmitate perficitur.* Omnia naturalia fortius agunt, cum con-
 trariorum

A trariorū vi repelluntur, ignis compressus, & aqua, cum ei ob-
 staculum apponitur, sic virtus validius insurgit, dum con-
 traria inuenit, equus à lupo morsus hieroglyphicum fuit *Hierogli-*
 Ægyptiis, significans hominē, qui à tentatione fortior eua- *phicum.*
 dit, quia cum equus cum lupo contendit, & vulnus acce-
 pit, fortior redditur, & animosior curat dæmon tentatio-
 ne virtutem labefactare, & merita hominis perdere, & mi-
 ro modo Deus in iustis oppositum perficit, virtus namq;
 in illis radicitur, ac perficitur amplius, & maiora cumulan-
 tur merita iusto, & lapides, quos in eum dæmō iacit, Deus
 accipit, ex eisq; coronam ei elaborat.

Est & alia tentationis utilitas, quod animam humiliat,
 efficitq; vt nouerit homo, quā sit nihil in se. Simulq; **B**
 efficit, vt Deum agnoscat, & in eo omnem suam spem col-
 locet, quæ duo maxima & proficua homini sunt, ac per ne-
 cessaria, quod Deum agnoscat, tentatio manifestè facit, vt
 Psalmus ait. *In quacunque die inuocauero te, ecce cognoui, quoniā* *Psal. 55.*
Deus meus es, inuocaui inquit te, cum in tentatione ac tribu-
latione fui, fuisti mihi auxilio, vnde cognoui, me Deum ha-
bere. Sic alio in loco *Psal. ait. Dixit & stetit spiritus procellæ* *Psal. 106.*
& exaltati sunt fluctus eius, ascendunt usque ad caelos, descendunt us-
que ad abyssos, &c. & clamauerunt ad Dominum, cum tribularen-
tur, & de necessitatibus eripuit eos, & statuit procellam eius in au-
ram, & siluerunt fluctus eius, confiteantur Domino misericordiae
eius, &c. Quemadmodum enim, qui in grauisima maris
 tempestate, cum ad Dominum clamaret, exauditur, & tē-
 pestas quiescit, inde agnoscit Deum, ita cum animus gra-
 uisima vrgetur tētatione, & inuocatus Deus ei adest, ag-
 noscit Deum sibi patrem ac auxiliariū, & à tentatione
 procedit Deum laudans, quemadmodum Israël suffocatis *Exod. 14.*
 Ægyptiis, quod vero tentatione sui agnitionem assequa-
 tur, facile apparet, videt enim, ac experitur homo se pro-
 ximum peccato, & vno vt ita dicam gradu solum ab eo di-
 stare, agnoscit infirmitatem suam, & sic humiliatur, hinc *2. Cor. 12*
 Paul. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi sti-*
 mulus carnis meæ, Angelus Satanae, qui me colaphizet. Tentatio
 ne humiliatur Paulus, sic etiam Iob ait, *non est auxilium mihi* *Iob. 6,*

Cc in me,

De tentatione

Eccles. 24. in me, despicit ergo se, & se odio prosequitur sancto, optima profectò homini tentatio est, ex qua tanta bona colligit, hinc Ecclesiasticus, qui non est tentatus pauca nouit.

Psal. 62. Innumera alia bona à tentatione colligit iustus, efficit enim vt sæpè ad Deum accedat, eum sepe oret, ab eo pendeat, & dicat, *adhæsit anima post te*, quasi accidēs in hæret substantiæ. Efficit deinde, vt plures præstet actus virtutis, vitio de quo tentatur oppositos, efficit vt semper sit pauidus ac timoratus: *Beatus autem homo, qui semper est pauidus*, quia

Prom. 28. perpetuo inimici audit arma, quæ eum vigilare cōpellunt, solertè ergo & vigilantè reddit hominè tētatio, & arma spiritualia arripiētè, sicut enim lōga pax facit homines debiles, & inertes, bellū verò & armorū exercitatio hominis facit fortes ac robustos, sic tentatio homines fortissimos facit

B. hinc Magnus Arseni⁹, cū præcip⁹ suis à se tētationes depulisset, animaduertit segnè se lōga pace effectū, vnde dicebat, video me longa pace lāguentem, & minus p̄ficiētè, pugna enim animā perficit, ideo q̄; postea, cū iterū tētationes ei adessent, nunquā eorū depulsionē, sed victoriā postulauit: ideoq; Paul. petens tētationē auferri, nō auditur: hinc Cato in Romano Senatu sententiā dixit, Carthaginē nō delēdam, ne Romani otio & torpore lāguerent, vā dixit Romæ, si Carthago non steterit. Sed non omnes tētatione proficiunt, vnde Augustinus, tētatio ignis est, in quo aurum rutilat, palea consumitur, iustus perficitur, peccator misere perit: tempestas est, ex qua hic emergit, ille suffocatur. Videndum nobis est, qua arte nos in tētatione gubernare debeamus. Primū omnium agnosce te tentandū esse, te inimicos habere, nec mireris, si tentaris, etiam grauissimè, non eo differt iustus à peccatore, quòd hic tentetur, ille vero secus, sed in hoc quòd hic vincitur, ille vincit, ex nobis ipsis tētatio procedit, etiam si dæmon tentans nullus foret. *Maledicta*, dicitur Adæ, *terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi*. Licet terra, quam calcamus, maledicta sit & spinas germinet, sed potius maledicta est terra carnis nostræ, quæ audiuit, terra es, & in terrā ibis, hæc spinas germinat, tētationes scilicet, quib⁹ nos pūgit, & vltra eās, dæmon

August. simile.

Genes. 3.

& inimicis in genere.

202

A. mō est, cuius munus nullū est aliud nisi nos tētare, additur his mundus, absq; dubio aduersa ac cōtraria simul posita contendunt inter se, ac pugnabunt: sicut ergo vile ac abiectum non est, te inimicos habere, est vero ab eis superari & pefundari, ita ne te miserum dicas, quòd tēteris, caue verò ne supereris, hinc monet Sapiens: *Si spiritus potestati habens ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, curatio cessare faciet peccatū*, quasi dicat, si inimicus ascenderit in pugnā contra te, caue ne in locū certaminis egrediaris pauidus, sed fortiter contende, tu enim, vt vincas, multo superior es, vt continuo ostēdemus. Cōsolare ergo etiā si tēteris, sicut enim factis nō est, vt ignis producat, lapidē esse ignitū, & in super ferrū, aut æs, quo percutiatur, si nō sit subtus materia facilis

Eccles. 11.

Simile.

B. inflāmari, quā dicūt fomitē ita licet dæmō plures scintillas ex tua sensualitate prodire faciat, si volūtas nō accēdatur, ignis nō erit. Nec vero terrearis, q̄ grauissimas patiaris tētationes diuturnas, ac foedissimas, id enim argumentū est, te fortè & strenuū esse militē. *Deus enim*, vt Paul. ait, *non patietur nos tentari supra id, quod potestis*. Vnde pro viriū diuersitate diuersa certamina suis disponit, & infirmo mīora, fortiori periculosa concedit, hinc Ch̄s tētatus est per omnia, quasi fortissimus athleta: vt fragilis paries facile ruit, & qualibet machina euertitur, sed fortissimo muro plura adhibētur machinamēta, sic infirmis minime sunt tētationes, fortibus vero multæ & graues, in illos tormēta bellica maiora, in vnū p̄fectū plures insurgūt dæmones, plurib⁹ vero peccatoribus vnus sat est dæmon, vt eos superet, sicut vt

1. Cor. 10.

Simile.

C. in custodia publica cētū vinciti cōpedibus teneātur, satis est vnus carceris custos, vt verò vnus, q̄ è carcere aufugit, capiat, & in eā redducatur, necessarij sunt cētū iudicis ministri, qui eū insequātur. Secundū tibi aduertēdū est. *Sta in iustitia & timore*, vt Sap. ait, id est, in spe & timore, hac pte sperādū. Sicut enim nauis indiget velis, vt viā agat, & pondere quo prematur, ne huc illucq; facile iactet, sic anima spe & timore in Dei firmat, sed vnde timor? vnde spes? timor qdē, quia inimici tibi sunt, & fortissimi: an nō timeres, si audires, cētū esse fortissimos viros in hac ciuitate, q̄ cōiuratione facta

Simile.

Eccles. 2.

Simile.

De tentatione

decreuerunt te occidere: an non plures animæ tuæ inimici time ergo, sperādum verò tibi inde est, quod Deus auxiliator tuus sit, & eius gratia atq; auxilium tibi adest, & licet gratia naturam nostram non omnino sanet vt originalis iustitia, nec dæmones omnino coërceat, tamen & carnem & dæmonem nobis ligat, ligatum vero & catenis constrictum inimicam facile quispiã superare potest. Vis videre carnem nostram gratia Christi ligatam? audi Paulum. *Vetus homo noster simul crucifixus est cum eo*, si cruci affixus est, ligatus ergo est, & hoc mirabile illud, quod Dominus Iob. 39. se facturum dicit. *Nunquid alligabis Rhinocerotam ad arandum loro tuo? aut confringet glebas uallium postre?* Ferus erat Rhinoceros caro nostra ante Christi gratiam, sed illo in mundum veniente gratia sua carnem domuit, ligauit loro suo, vt spiritui subdita cum eo in Dei opere laboret, fuerat ante Christum Dominum caro nostra similis Agar in obediēti dominæ suæ, sed Christus magni consilij Angelus veniens, dicit ad carnem nostram, quod Angelus ad Agar Genes. 16. *Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu ipsius.* Sicque impletum opere est, quod in figura præcessit Daniel. 4. *Ecce uigil sanctus de caelo descendit, & clamauit fortiter, succidite arborem, præcidite ramos eius, excutite folia eius, & dispergite fructus eius, ueruntamen germen radicum eius in terra sinit, & alligetur uinculo ferreo, & aereo, & rore cæli tingatur.* Succisa per Christum est arbor veteris nostri hominis, manet uero germen radicum eius, sed alligatum fortiter diuina gratia, & rore cæli intinctum, redundante enim gratia ab anima in corpus illud intingit, descenditque in oram uestimenti Aaron. Sed si dæmonem quoque alligatum per Christum cernere uelis, audi ipsam dicentem, nisi prius alligauerit forem, & Apocalyp. 20. *Et uidi Angelum descendentem de quarto caelo habentem clauem abyssi & catena magna in manu sua, & apprehendit draconem serpētem antiquum, qui est diabolus & Satanas, & ligauit eum per annos mille.* Alligatus ergo fortis armatus est, & adeò debilis redditus, vt dicat Iustinus Martyr, ideò in Ecclesia cōmissum esse exorcistis dæmones pellere, cum sit in fine Ecclesiæ gradus

A

B

C

exor

& inimicis in genere.

203

A exorcistarum, & pueris cōmittatur, vt per hoc significetur, tam debiles redditos esse dæmones à Christo Dño, vt pueris super illos cōcessa sit potestas, en hostes nostros ligatos, *Simile.* parū ne hoc? si nunc duo exercitus pararentur in pugna, & Deus alterum alligaret, victoriam partā putaret exercitus aduersus, ligauit Deus hostes nostros, sunt quasi non sint, sic promissum fuerat ab Isaiā, qui postquā Christi in mundum *Isai. 41.* uenientis fortitudinē prædixisset, ad homines cōuersus ait. *Ne timeas, quia ego tecum sum, ne declines, quia ego Deus tuus confortauit te, & auxiliatus sum tibi, & suscepi te dextera iusti mei, ecce confundentur, & erubescēt omnes, qui pugnat aduersum te, erunt quasi non sint, & peribunt uiri, qui contradicūt tibi.* Præcessit Christus dux noster, debellauit inimicos nostros, illos B semiuuos reliquit nobis, vt pueri illos facile uincant, quæ *Simile.* ad nouū in prælio præcedunt fortes milites & inimicos in terram prostrant semiuuos, deinde pueri eos facile interimant.

Vt uero qualiter cum inimicis nobis pugnandū sit uideamus, illud nobis Deus expressit, sub equi figura ad Iob *Iob. 39.* loquens. *Nunquid præbebis equo fortitudinē? aut circumdabis collo eius hinnitus? gloria narium eius terror. Terram unguis fodit, exultat audacter, in occursum pergit armatis, contemnit pauorem, nec cedit gladio. Vbi audierit buccinam, dicit uah, procul odoratur bellum. Vbi de hac re mire Greg. Equus Dei iustus est, iuxta illud, qui ascendis super equos tuos. Deus enim in iusto ut in Gregor. Abac. 3. equo pugnat, unde Paul. (vt legit Chrysostomus) an experimentum quæritis præliantis in me Christi? Deus namq; iusto infidet, & freno legis eum gubernat: in super & consiliis, de quibus Propheta ait. *Et erit quod super frenum equi est, sanctum Dño, cum frenum lex Dei sit, quod supra frenum est, consilia sunt, qui ergo legem & consilia seruat sanctus est. Contra uero peccator dæmonis equus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Equo ergo suo iusto uirō, qui gratia utitur, mirā præbet Deus fortitudinē, vt cū hostibus decertet, hinc Psal. *Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit uirtutē & fortitudinē plebi suæ, mirabilia audimus sanctorum facinora, mirabilis in illis Deus noster est, omnia possum, ait eorum***

Cc 3

quidam,

De tentatione

Philip. 4. quidam, in eo qui me cōfortat, & alter, fortitudo mea & laus mea **A**
 Psal. 17. Dominus, & factus est mihi in salutem. Sed ais infirmus ego &
 debilis sum; hanc fortitudinem non experior in me, ita sa-
 ne est, si gratiam non suscipis, si eius remediis non vteris, si
 Deum non oras, tibi relictus misereris, de te loquitur Psal.
 Psal. 13. Deum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, ubi non erat ti-
 mor, at verò de iusto dicitur: Iustus quasi leo confidens, ad nul-
 lius pauebit aspectum. Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet
 Prou. 28. contra me, ait Iob. En dat Deus equo suo fortitudinem. Sed
 Iob. 17. quis est hinnitus, quem collo eius circumdat? certe iusti gau-
 Psal. 149. diū, quo præliatur prælia Dñi in lætitia, de quo Psal. Exul-
 tationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eo-
 rum. Exultatio spiritualis fortitudinē præbet ad bellū ad-
 i: Reg. 4. uersus inimicos. 1. Reg. 4. Veniente arca Dei in castra læ- **B**
 Philip. 4. tati sunt Israëlita, dicūtq; Philisthæi: Vanobis, non enim fuit
 1. Pet. 1. tanta exultatio heri, & nudus tertius. Ideò: Gaudete in Dño sem-
 per, iterum dico, gaudete. & Petrus: Quem, cū non uideritis, diligi-
 tis, quem nunc quoq; non uidentes creditis, credētes autem exultatis
 lætitia inenarrabili & glorificata, reportante sine fine fidei uestræ
 salutem animarum uestrarum, de qua lætitia Psal. Beatus popu-
 Psal. 88. lus, qui scit iubilationem. Mirum non est, tantam esse iusti læ-
 titiam, qui regna cælestia sperat, licet hic possideat nihil,
 simile. sicut enim lætatur, qui centum aureos numos inuenit, sed
 gaudet alter, quod princeps Hispaniæ constituitur, mox
 rex futurus, licet hic speret, ille possideat, plus tamen tanti
 boni spes gaudere facit, quam possessio illius: sic iusti læti- **C**
 tia excedere debet mundanorum gaudium, licet enim illi
 possideant ea, de quibus lætatur. Iustus uero speret, sed spe-
 rat regnū æternū, hinc Sapiens: Expectatio iustorum lætitia.
 Prou. 10. Ut ergo cum inimicis contendas, cura lætitiā habere spi-
 ritualem, feruoremq; sic enim strenue pugnabis, hæc uerò
 in rerum cælestiū meditatione assidua quærēda tibi sunt,
 & circumdabis collo tuo hinnitum. Addit uero Dñs: Gloria
 Chrysof. narium eius terror. Terrorem dæmoni iustus inuitat, Chry-
 sof. cum discedis ab altari, similis es leoni ignē spirāti, cum
 sit intra iustum Christus Dominus, qui ignis est infinitus,
 quid

& inimicis in genere.

204

A quid mirum ignem spiret? totus mons terribilis erat, quia **Exod. 15.**
 Dominus in illum descenderat: Viriliter ergo agile, & con-
 fortetur cor uestrum, omnes qui speratis in Domino, ait Psal. Ne **Psal. 26.**
 debilis sis & infirmus miles, qui inimicos pauet, eisque con-
 tinuò terga dat. Subiungit Dominus, terram ungula fodit.
 Iustus enim omnia arbitrat ut stercora, huc illucque ter-
 rena iactat, distrahit substantiam, ut pauperibus tribuat,
 terram etiam fodit, ut inueniat puteos cum Isaac, dum con- **Genes. 26.**
 sideratione aquarum cælestium venam inuestigat. Et præ-
 terea. In occursum pergit armatis, procedit obuiam inimicis **Matth. 26.**
 sicut Christus Dominus, his qui ad eum comprehendē-
 dum uenerant. Quidam miseri ac infirmi uident inimicos
 venire, & fugiunt, vel uinctis manibus, ac pedibus seip-
B sos illis tradunt, nec gladium euaginare nouerunt: ut quid
 obsecro fides tibi data est? gladium spiritus, quod est ver-
 bum Dei? nisi ut cum tentatio ingruerit, gladium exeras,
 & inimicis ac tentationibus occurras? mira huius gladij
 potentia, si liceret aspicere mille dæmones iustum impe-
 tetes, ille uerò hoc gladio omnes fugat, similis factus Sāp- **Iud. 16.**
 soni, qui mandibula a fini mille viros interfecit, & Sem-
 na, qui ab integro exercitu agrum lenticularum defendit. **2. Reg. 23.**
 Quid? quod, cum audierit buccinam, dicit uah, id est, in ini-
 micos irruamus, buccina Euangelij prædicatio est. Exalta **Isai. 58.**
 quali uerba uocem tuam, Propheta dicit, ubi ergo iustus au-
 dit Euangelium, continuo inimicū aggredi disponit, au-
 dit uiderque defectum, vel leue peccatum animæ suæ,
C continuo ait, aggrediamur illud, vincamus, superemus-
 que, nec enim quiescendum, donec id fiat, canis ve-
 natorius uidentem leporem non quiescit, donec capiat.
 & tandem in equo illud nobis Dominus proponit. **Prou. Eccles. 2.**
 eul odoratur bellum. Ut se preparat, sicut sapiens ait,
 Prepara animam tuam ad tentationem. Strenuus dux, qui ca- **Simile.**
 stellam circumspicit, munit, præparat cibaria, procul odo-
 ratur bellum, antequam ueniat, si enim hostes illum impa-
 ratum reperiant, facile superabunt. Alexander subino-
 uit ab exercitu militem, qui quo tempore ad certamē pro-
 ceundum

C +

deundum

1. Cor. 9.
1. Reg. 17

deundum erat, gladiū & arma parabat, audi Paulum procul odorantem bellum. Castigo, ait, corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum alijs predicauero, ipse reprobus efficiar. Dauid, priusquam cum Goliath pugnet, arma probat, vt videat, quæ illi aptiora sint, lapides de torrente colligit, sic ergo præpara animam tuam ad tentationem, muni castrū cordis tui sacramentorum frequentia, quæ cibaria tibi sunt, tempore consolationis collige tibi lapides in tempus pugnæ, animam tuam sollicite custodi, adhibe ei custodiam, sensuum ianuas occlude, armis Dei accingere, ne imparatus inueniaris, vt sic facile inimicos superes, & æterna corona doneris.

A

B

CONCIO. II.

De Mundo primo hominis inimico.

T H E M A.

Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Ioan. 15.

MULTA In diuina scriptura dicta sunt in mundum, & eos qui de mundo sunt, quæ nos sollicitos reddere debent, ne ab illo victi in eius factionem transeamus, terribile verbum illud Christi Domini Ioan. 17. Ego pro eis rogo, non pro mundo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Væ iis, pro quibus Christus non orat, & idem Dominus Ioan. 14. Dabit vobis spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Quid vero discipuli de mundo dicant, cum talia à magistro audierint, audi eum, quem

Ioan. 17.

Ioan. 14.

C

A quem diligebat Iesus. Totus mundus in maligno positus est. Et rursum. Nolite diligere mundum, nec ea, quæ in mundo sunt, quia si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Et tandem Paulus ait: Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de presenti seculo nequam. Hæc sunt, quæ de mundo nobis diuinus spiritus nuntiat, à quo proinde maximè nobis cauēdū est. Sed vt quis hic mūdus, nobis adeo cauēdus, sit, intelligamus, notandum est. Triplex est mundus, primus qui in mente diuina est, qui dicitur mūdus archetypus, de quo Boëtius de consolatione ait. Mundum mentē gerens pulchrū, pulcherrimus ipse, simulq; imaginem formās: secundus mundus est mundialis hæc machina constans cælis, elementis, & mixtis, de his mundis intelligi nequeunt ea, quæ superius dicta sunt, nam qui est in mente diuina, est ipse Deus, qui in mente sua rerum omnium ideas habet, ad quarum similitudinem hunc mundum condidit, sicut in mente artificis est idea eius opificij, quod exterius efficit, secundus etiam mundus ad illius primi imaginem cōditus est à Deo, & Dei perfecta sunt opera, vt Moyses ait. Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Et Aristot. primo de cælo multis rationibus ostendit, mundum hunc omnino perfectum esse.

1. Ioan. 5.

1. Ioan. 2.

Gala. 1.

Boëtius.

Deute. 32.

Genes. 2.

Arist.

Est ergo tertius mundus, de quo illa omnia mala dicta sunt, quiq; inimicus animæ dicitur, congregatio peccatorum omnium, qui rebus mūdi huius adhæserunt, & futuri non recordantur, qui oculos suos statuerūt declinare in terram. Hæc est ciuitas Babylonis, de qua sepe Ioan. in Apocal. meminit, & quā latissimè describit Aug. in lib. de ciuit. ostendens aduersam, ac inimicā esse Hierusalē, dicitur verò hic mūdus, quia per amorē in ea quæ mūdi sunt transformatur, in hoc vero mundo sunt cæli & elementa ad similitudinem prioris mūdi, terra auaritia est, aqua instabilitas, aër vanitas, ignis luxuria, sol prosperitas, princeps huius mundi diabolus est, hinc Christus Dominus. Nūc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Qualis mundus sit, apparet in principe, à quo gubernatur, nam qualis rex est ciuitatis, tales & habitantes in ea, ait Sapiens.

Apocal.

August.

Ioan. 12.

Eccles. 10.

Hic mundus inimicus animæ, inimicus virtutis, & omnium iustorum est, vt manifestè patet ex verbis, quæ initio concionis proposuimus, patet etiam ex illo Eccle. 3 3. Contra bonum malum est, contra mortem vita, sic & contra uirum iustum peccator. Sicut enim similitudo causa amoris est, ita dissimilitudo causa est odij, atque discordiæ, est vero inter iustum & peccatorem dissimilitudo maxima, hinc peccatores loquuntur Sap. 2. Circuueniamus iustum, quoniã contrarius est operibus nostris. Cuius præcessit figura Exo. 1. Oederant filios Israël Aegyptij, & affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducentes animam eorum, ubi Glossa, Aegyptij, idest mundani, quia vident iustos sacrificare eorum abominationes, ea scilicet, quæ ipsi vt deos colunt, & manifesta experientia ab initio mundi vsq; in finè cõstat, improbos homines odio ac persecutione insequutos esse iustos. A Cain & Abel hoc bellũ captũ est, & vsq; in mundi finè durabit, quæ admodum sunt cõtrarij motus, sursum & deorsum, sic vita iustorum sursum tẽdens aduersa est impiorum vitæ, quæ deorsum est. Cum ergo hæc cõtraria sint, & sibi inuicem proxima, necessariũ inter ea bellũ est. Sed confidite. Christus suis ait. Ego uici mundũ. Et Ioan. in sua Canonica. Omnis, qui ex Deo est, uincit mundum, & hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Et Psal. Non relinquet Dominus uirgam peccatorum super sortem iustorum, ut nõ extendant iusti ad iniquitatem manus suas.

Sed ais, quæ sũnt mundi arma, atq; tẽtationes, à quibus nobis cauendũ est? Prima nr̃di tentatio est. Exẽpla praua innumera, quæ oculis subiicit iusti, quibus eum in malũ trahit, de quibus Propheta loquitur: Non est ueritas, & non est misericordia, & nõ est scientia Dei in terra, maledictũ, & mēdaciũ, homicidium, & furtum, & adulteriũ inundauerunt, & sanguis sanguinẽ tetigit. Et hoc hominum naturæ insitum est, vt facile appareat factũ, quod ab aliis fieri uiderit, quis enim asperos ac æditos mōtes uiam fecit omnibus, nisi prætereuntium multitudo: id ipsum brutis contingit, quo enim illud transit, facile reliqua pertranseunt. Cum ergo iustus circumseptus peccatoribus sit, similis illi est, qui inter peste vexatos

Atos perambulatur, infectus aër est malis exemplis, facile pestem incurres, si nõ caueas, eximia virtutis est inter malos iustum consistere, nec eis similem fieri. Greg. in uerba illa Greg. Job: Vir erat in terra Hus, ait, merito in terra Hus esse dicitur, vt quantæ fuerit virtutis appareat. Hus enim gentiliũ terra erat, inter Ethnicos uero probũ ac studiosum fuisse, maximũ est, hinc ipse Job gloriatur. Frater sui draconum, & socius struthionũ. Hinc Petr. maximè Loth laudat, q̃ inter malos probus fuerit, & iustũ, ait, Loth, oppressum à nefandorũ iniuria ac luxuriosa cõuersatione eripuit. Hinc Paul. iustos cõmendat, dicens: in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Hinc Apoc. 2. Pergami Ecclesiæ dicitur: Scio ubi habitas, ubi sedes est Satana, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meã. Et Cant. 2. Ecclesia laudatur. Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Arduum ergo, ac difficile est, inter malos bonum esse, inter cõtraria enim conseruari maxime virtutis est, & cum in actionibus reactio esse dicatur à Philosophis, mirũ valde est, quod inter opposita uirtus inuolata cõsistat. Sed vt omnium oculis subiiciam, cũ tentationẽ hanc, tum eius vim, attendenda uerba illa sunt Ioannis, quæ superius memorauimus. Totus mundus in maligno positus est. Attende nunc mūdatorum vitam, quæ tibi scandalo esse potest, nisi illud uites. Alique fuerunt, suntque mundi uanitati inservientes. foeminae, quæ vt mundo placeant, exterminant facies suas fūco & coloribus, Dei opus curãtes corrigere, ornãt se monilibus pretiosis, uerbis pulcherrimis, & magnã substantiæ partem in his insument, vt simulachra uideantur. Videt mulier iusta hæc, quæ diximus, auditq; illas mūdo placere, ab eoque laudari, ac digito mōstrari, & ait intra se, ille nõ me superant nobilitate, diuitiis, & amplitudine, cur ergo me uanitate superabunt? non ego inferioris conditionis sum, meus ergo status hæc & illa postulat, ornabo me sicut ille se ornant, vt & mundo sim spectabilis, vt ille, in mundi tẽtationem, qua prauo exemplo te vincere conatur, ac si regula recti tibi essent uanæ mulieres, & non potius diuina lex. Ecce uir, ait Ezechiel. & calamus mensura in manu eius. Ezech. 40.

mensura tua Christi lex est, non proximi vanitas. Lex ve- A
 rò Dei non ista dicit, imo ornamentorum cultum, capillatu-
 ram, aurum & gemmas à sanctis mulieribus vitanda dicit.
 Quis verò numerando censeat leuitatem hominū incredi-
 bilē & singularem amentia, qui inanis cuiusdā atq; effictæ
 gloriolæ ventis inflati, verā nominis gloriā & laudē, nō ex
 virtute, sed vel ex lauta suppellectili, vel ex pretioso vestium
 ornatu, vel ex famulorū comitatu atq; frequētia, vel ex an-
 tiquitate generis, & vetustate familię metiuntur, quid de-
 mentius, quā ideò se beatos existinare, quò d magnifiāt &
 habeātur ab hominibus? q̄ inani vulgi digito demonstren-
 tur? q̄ magnis famulorū stipentur gregibus? Sed hoc nō fa-
 cile attendunt iusti, cūq; videāt, eos qui nec dignitate, nec
 diuitiis eos præcedūt, multis stipatos famulis, ampla supel- B
 lectili uti, ciborūq; apparatu, atq; ob hanc causam magnos
 mundi iudicio haberi, volunt & ipsi vanitati huic inserui-
 re, dicuntq; nobilem virū hæc omnia decere, statuiq; nobi-
 liū ea deberi credunt, quæ vanitati, non statui deseruiunt:
 quam enim amplissimā ædiū ornatus, strata pulcherri-
 ma textilibus stragulis, manicisq; operibus pictis, dare
 possunt veram laudem, ornamentum, splendoremq; nomi-
 nis? Quid vasa argentea & aurea magnifice, & pretiose cæ-
 lata? quid ex auro & serico contexta peristromata, quibus
 ornantur parietes? & vermiculato emblemate pavimenta
 distincta? Quid tecta etiam illaqueata ex teserulis & lig-
 no minutatim confectis, & concisis, quæ varias rerum
 formas & figuras ostendunt? quid rogo non leuitatis ha- C
 bent? ô cæcitatem hominum inauditam?

Osee. 4.

Aliqui etiam sacerdotij dignitatem susceperunt, non
 vt sancti sint, sed vt viuant, & bibant, & epulentur, in qui-
 bus illud Prophetæ impletur. *Sicut populus, sic & sacer-*
dos, qui cum ea, quæ mundi sunt, diligant, per amplas
domos & familiam, vasa argentea & aurea, suppellecti-
lem pretiosam ad instar magnatum habent, ludo, conui-
uiis, & omni vanitati inseruiunt. Videt ista sacerdos iu-
stus, seque contemptui haberi cernit, illos verò magni-
fieri, & ait, an non ego similia præstare possum? illi
 fideles

- A fideles habentur, nec credendum est, in infernum prope-
 rare, confessarij plurimi illos absoluunt, possum & ego si-
 milia agere, en mundi tentationem, vt bona Christi ac pau-
 perum dilapides. Aliqui etiam sunt mercatores, qui putāt
 vitam hominum compositam ad lusum, & oportere vn-
 decunque etiam ex malo acquirere, vt vero vniuersum mū-
 dum lucrentur, non curant, si animæ iacturam faciant, &
 ideo innumeros adinueniunt contractus, quorum ius nul-
 lum, iustitia nulla est, & sic substantiam plurimam coacer-
 uant, & non est finis acquisitionis eorum. Videt ista mer-
 cator iustus, & ait, ille Christianus est, confitetur, sacram si-
 maxim percipit, & hos contractus conficit, conficiam &
 ego, nec enim diuersa mihi & illi lex est, aut conditio: en
 B mundi tentationē, similia in omni hominū statu reperies,
 Iudex videt iudices, qui munera accipiunt, qui nobilium
 peccata non puniunt. Tabellio videt tabelliones, qui leges
 suas ac statuta, quibus eis merces taxantur, non custodit,
 iurisperitus videt iurisperitos, qui omnem causam defen-
 dendam suscipiunt, siue iusta sit, siue secus. Minister iudi-
 dicis alios videt ministros, qui amicis obsequuntur, mune-
 ra suscipiunt, & denique ciuis & infimus de plebe plures
 sibi similes conspiciunt, hos ludo incumbentes, illos iurantes
 & peierantes, hos otiosos, illos lasciuientes, hos detrahen-
 tes, illos decipientes, putatque sibi licere, quod alij faciunt,
 & inde illud procedit, vt viuant homines ad exemplar eo-
 rum, qui coram ipsis versantur, ecce mundi tentationem.
 C Sed, vt hæc tentatio mihi non sit in ruinam, quæ mihi
 medicina erit? duæ certè, quarum altera sit, è mundo hoc
 exire, à Babylonis ciuitate fugere, hinc Ioannes, cum pec-
 cata Babylonis dixisset, addit. *Et audiu aliā uocem de celo di-*
centem, exite de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum
eorum, & de plagis non accipiatis. Si domus ruinam minatur, *Apoc. 15.*
 vel iam labefactari incipit, magnum in te confert benefi-
 cium, qui tibi dicit, exi domo hac, ne te opprimat mun-
 dus hic, Babylon perdenda est funditus euertenda, ideò
 monemur, ab ea exire. Sed ais, nū de hoc mūdo exire de-
 beo, & deserta petere? non quidem præcipis ab oxe dis-
 cedere,

Simile.

De mūdo

cedere, sed à prauis te separare, eorum fugere consortiū, ne eis amicitia coniugaris, hoc vero sæpissimè nos scriptura

2: Thes. 3. monet, audi Paulum: Denuntiamus uobis fratres in nomine Dñi nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundū traditionē, quā acceperunt à nobis, & idē

1. Cor. 5. Paulus: Si is qui frater nominatur inter uos, est fornicator, aut auarus, &c. cum huiusmodi neque cibū sumere, quia ut Sapiens ait.

Eccle. 13. Qui cōmunicauerit superbo, induet superbiam, & hac ratione in lege præcipitur, ne cū alienigenis matrimonia inirēt, certis

3. Reg. 11 fine enim, ait scriptura. Auertent uos, ut sequamini deos earum.

Leuit. 11. Et id significabat scriptura, præcipiens mortuum nō tangere. Cum iustus Iosaphat amicitiam inisset cum peruerso Achab, eiq; auxiliatus esset in bello reuertēti in Hierusalē

2. Para. 19 Propheta occurrit, dicēs: Impio præbes auxiliū, & his, qui oderunt Dominū, amicitia coniungeris, idcirco iram quidē Dñi mereris, sed bona opera inuenta sunt in te: Hinc Psal. Superbo oculo

Psal. 100. & insatiabili corde cū hoc nō edebā, oculi mei ad fideles terræ, ut se deant mecum. Nulla est pestis, nulla infirmitas, quæ sic adhæreat ei, qui cum infirmo versatur, ac vitium, nupserunt filij Seth Iusti, qui idē Dei filij dicuntur, cū filiab⁹ Cain, quæ iniustæ erant, & inde effectū est, ut iusti iniusti fierent, & omnis caro corrūperet uiam suam, & ideo diluuium innundauit, idē Sap. Qui iungit se fornicariis erit nequam. Et iterū.

Eccle. 19. Amicus stultorum efficietur similis eis. Si ergo adeo curas infectos peste fugere, plus tibi curandū est, ab eo declinare qui peccatis infectus est, hinc Sapiens: Attende tibi à pestifero,

Eccle. 11. fabricat enim mala, ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum, admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine, & abalienabit te à uiis tuis. Quibus illud non immerito addendum est, cum Deus uoluit singulare aliquod beneficium suis conferre, illos primum à malis & prauis hominibus separauit, sic ad Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua,

Genes. 13. &c. Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, sic & Loth de Sodomis eripuit quasi vi, & Israël ex Ægypto, diemq; festum illis indixit, ut tantū recolerent beneficium, memento

Genes. 19. diei in qua egressi estis ex Ægypto. Hoc ergo tibi sit consiliū, amici ac familiares aliqui tibi futuri sunt, cum hominibus

Exod. 13. tibi

primo hominis inimico.

208

A tibi cōuersandum est, illos tibi amicos elige, qui iusti sunt, quos sibi Deus amicos conciliauit, peccatorum uero consortia fuge, audi Spiritus sancti cōsiliū. Cum uiro sancto asfiduus esto, quencunq; cognoueris obseruantem timorem Domini, cuius anima est secundum animā tuam. ¶ Sed quia dum in mūdo hoc nequā sumus impossibile est, cōsordia prauorū omnino deuitare, alias enim oporteret de hoc mūdo exire, quia mixti bonis mali sunt, ut triticum paleæ, idē secundū remedium supra memoratæ tentationi sit, ut publicè ac manifeste te prodas in Dei factione esse, eum super omnia diligere, ac nihil illicitum te vnquā admissuram, & hoc omnes nouerint impij, ne te tentare audeant in malum, & si tētauerint, facile possis negare cōsensum, & honor tuus hic fit Deo inhaerere, ei obsequi, si hoc præstiteris, presentaneū tibi remediū erit, ne ab impijs in eorū dilecta traharis, cū res aliqua in medio est sita, vnū quodq; extremū eā ad se ducere conatur, quādo uero in altero extremo est, reliquū eā nō insequitur, cum duæ in ciuitate factiones sunt, & nobilis quidam uir medius est, nec in alterā earum transit, quæque illū ad se ducere conatur, ut de Iulio Cæsare Suetonius scripsit: at cū in vnā factionē transit, altera desperat illū ad se adducere, sic omnino quidā uellet, & Deo & mūdo placere, medij hi sunt, à mundo expugnātur acriter, ut in eius trāseat factionē, at si manifeste in Deū se cōferat, desperat mūdus eum ad se trahere, & idē uel nihil, uel parū illū insequitur, hoc uero consiliū nobilibus, præcipuisq; uiris per necessariū est. Illius uerò illustrissimū exēplum præstitit Mathathias dicens: Et si omnes gētes regi Antiocho obediunt, ego & filij mei obediemus legi patrum nostrorum, & exclamauit Mathathias uoce magna in ciuitate dicens, omnis qui zelum habet legis, statuens testamentum, exeat post me, & fugit ipse, & filij eius in montes. In multo Deus pretio habet, quod quispiā se manifeste dicat eius esse, quod confiteatur ipsum coram hominibus, idē confitebitur corā angelis Dei eum, qui id præstiterit, contra uero: qui erubuerit me coram hominibus (ait ille) erubescam, & ego eum coram patre meo. Et idē maxima contulit Mathathixæ, & filiis eius beneficia, & Israël-

Eccles. 37.

Simile.

1. Mach. 2.

Luc. 9.

& Israël salutem per eorum direxit manū, id ipsum præ-
 A stitit Dauid dicens: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu re-*
 P^{sal.} 118. *gum, & non confundebam, nec mirādum id à nobis fieri, solēt*
 simile. *enim principum filij ex infima & obscura matre nati, pa-*
tris iactare genus, abscondere verò matris ignobilitatem,
quomodo ergo nos diuinam filiationem non iactabimus?
non notam faciemus, ac de ea gloriabimur? quid homini
diuinius aut maius contingere potuit, quàm Dei filiū esse?
hoc ergo omnes sciant, notumque facito, & tibi remedium
erit contra mundi tentationem, ne te in suam transferat fa-
ctionem, &c. Sed silentio prætereundum non est, quā sit
graue piaculum illius, qui exemplo suo publico ac mani-
 B festo alios scādalizat, sicut enim eximie virtutis est, in ma-
 P^{sal.} 54. *nifesto Deum contemnere, hinc P^{sal.} Veniat mors super illos, &*
descendant in infernum uiuentes, quoniam nequitie in tabernaculis
eorum, in medio eorum, quasi dicat, digni sunt morte, & qui ab
inferno non viui absorbeantur, vt Datan & Abiron, quo-
ntam eorum peccatum manifestum & publicū est, id enim
significat illud verbum: in medio eorum, in, quasi dicat in fo-
 P^{sal.} 118. *ro, in loco in quo ab omnibus videri poterāt, sic illud P^{sa.}*
 Eccles. 17. *intelligitur: in medio multorum laudabo te, & illud, in medio Ec-*
 Isai. 3. *clesiæ aperuit os eius, publicè verò peccare grauissimum ma-*
 lum est, hinc Isaias: *peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt,*
 Genes. 18. *nec absconderunt, ne animæ eorum, quoniam reddita sunt eis*
 virtutem colere, hinc cum Abraham peteret, vt propter C
 quinquaginta iustos parceret Dominus quinquaginta ciuitati-
 bus, respondit Dominus: *Si inuenero in Sodomis quinquaginta*
iustos in medio ciuitatis, dimittam omnibus loco propter eos. Ex-
pendendum verbum illud est, in medio ciuitatis, non enim
quinquaginta iustis quibuscunque contentus Dominus
erat, sed qui essent iusti in medio ciuitatis, id est in manife-
sto & coram omnibus, hoc enim Deo gratissimum est, ta-
lem te præbe, & vinctes facile ac superabis primam mundi
tentationem.

Secunda mundi tentatio, qua iustos vexat, est, pretia ac
 aestima-

A æstimationes rebus imponēs pro libito, virtutē despectui
 & opprobrio habet, vitium cōtra honori ac dignitati, hinc
 via fictā de inimicis dicit sumendam, illud enim honorifi-
 cum est, ait, & viris illustribus dignum, contra verò turpe,
 & abiectum dicit, inimicis parcere, tolerare iniurias, & sic
 in aliis, quæ mox dicemus: his vero animus iusti in malum
 mouetur, hinc P^{sal.} *Ampata opprobrium meum quod suspicatus*
 P^{sal.} 118. *sum, id est, quod timui, sicut cum verbum crucis pereunti-*
 Galat. 6. *bus stultitia fuit, & opprobrio dabatur fidelibus, quod*
 Deum crucifixum adorarent, sed Paulus ait. *Mihi absit glo-*
 riari nisi in *Cruce Domini nostri Iesu Christi*, ita nunc in Dei
 Ecclesia aliud simile opprobrium durat, ad crucem perti-
 tinens, à quo se liberari iustus petit, cū enim vita Christia-
 B na sit humilis, laboribus plena, omni modestia ornata, &
 gloriā huius mundi non quærens, apparet vita hæc iis, qui
 de mundo sunt, vilis & abiecta, & indigna illustribus ani-
 mis, cum sit illa diuina & summæ celsitudinis, vt Christus
 Dominus opere & verbo docuit, hoc ergo opprobrium à
 iustis auferri P^{sal.} petit. Sicut enim irridet Michol Dauid
 2. Reg. 6. *saltantem ante arcam, dicens: Quam gloriosus fuit hodie rex*
Israël discooperiens se, quasi unus de scurris. Ita irrident mun-
 P^{sal.} 122. *dani iustos, qui se humiliant, ac deiciunt, hinc P^{sal.} Misere-*
 re nostri Domine, *quia multum repleti sumus despectione, quia mul-*
 tum repleta est anima nostra opprobrium abundantibus & despectio
 Iob. 19. *superbis. Eandem proponit quærelam Iob. Stulti quoque de-*
 spiciebant me, & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi. Et Pro-
 C uerb. 1. *Doctrinam, atque sapientiam stulti despiciunt. Et ipsi im-*
 pij hoc fatentur Sap. 5. *Nos insensati uitam illorum æstimaba-*
 mus insaniam, & finem illorum sine honore.

Ex hoc iniquo rerum iudicio ac æstimatione procedunt
 innumera consilia amicorum secundum carnem, quibus
 amicis persuadent, vindictam de inimicis sumere, dignita-
 tes & altiora loca quærere, nō se humiliare, quod illi vile
 abiectumque dicant, nec omnino virtuti se tradere, quod
 illi extrema vocant, & innumera consulunt vanitatem spe-
 ctantia, alios contemptui habere, locum primum in om-
 nibus usurpare, amplam supellectilem & pretiosas vestes

D d habere,

De Mundo

Pfal. 117. habere, à quibus cōsiliis se liberari petit **Pfal. Saluum me fac** **A**
Deus, quoniam defecit sanctus, quoniā diminutæ sunt ueritates à fi-
liis hominū, uana loquuti sunt unusquisq; ad proximū suū. Et Hie-
rem. 12. rem. ait. Nam & fratres tui, domus patris tui, etiam ipsi pugnaue-
 runt contra te, & clamauerūt post te plana uoce, ne credas, eū loqui
 ti fuerunt tibi bona. Hęc uero grauis animę tentatio est, nam
1. Cor. 15. ut Paulus ait. *Corrumpunt bonos mores colloquia praua.*

In hac re duo nobis dicenda sunt, sicut in superiori: pri-
 mū quantū sit peccatū mundani, qui hęc cōsulit, hęc no-
 mina ac pretia rebus tribuit: secundū quod erit iusto reme-
 diū contra hanc tentationē. De primo aduertendū, aliud
 esse diuinā legē frangere, aliud uerō legē diuinæ oppositā
 statuere, primū licet malū sit, non tā adeo malū est, ac secū-
 dū. Qualē nāq; censeret impudentiā eius, qui in Hispania **B**
 aliās uellet statuere leges aduersas iis, quę à rege late sunt
 magnū piaculū est, Dei legē transgredi, sed ingens & im-
 mēsum, Dei legibus contrarias statuere uelle. **Isai. 5.** *Va, ait Pro-*
pheta. Qui dicitis bonū malū, & malū bonū, ponentes tenebras lu-
cē, & lucē tenebras. Secundo, quāta obsecro in Deū blasphe-
 mia est, dedec⁹ dicere legē Dei seruare? Deo obsequi & obe-
 dire? Dei filiū fieri, dicis in gloriū: quid tibi restat, nisi alco-
 ranū predicare? si enim quę Deus præcipit uilia sunt, & ab-
 iecta, uilis & abiectus Deus est illa præcipiēs, stultus Deus
 est illa mandās, ex operibus enim persona dignoscitur, nō
 legitur vnquā, tā inuerecundū de monē ac proacē extitisse,
 ut id diceret. Tertio quantū obsecro peccatū erit, moni-
 tis tuis animas à Dei obsequio tollere? Quale censeretur cri-
 mē illius, qui uirorū Hispanorū corda sollicitaret, ut à rege
 discessionē facerēt? quale illius, q̄ reginā sollicitaret in adul-
 terium? audi, quā proferat sententiā David aduersus, eū qui
2. Reg. 12. ouē abstulit pauperi dilectā, *Viuit Dñs, quia uir mortis est, quē*
fecit hanc rē, qui sic diligit animā, ut sanguinē ac uitā pro ea
profundat, quo tāgetur dolore, cū ei aufertur? Cū iustus uiuū
mēbrū Chrī sit, illud tu refecas, eū à Chrō separās, quas cō-
tra te querelas. Christus dicet: tu q̄ isthęc admittis, Dei inī-
micus es, dæmonis usurpas officiū ac mun⁹, Satan es: uin-
2. Reg. 19. dictā suadentibus Davidi, ait ille. *Cur hodie effecimini mihi in*

Satan.

primo hominis inimico.

210

A *Satan.* Hoc nomē impone eis, qui cōsilia peccādi tibi præ-
 bent. Cū adeo modestus Paulus esset, ad eū tamē, qui hoc
 efficiebat, ait. *O plene omni fallacia, & nequitia, fili diaboli, non* **Apo. 13.**
desinis subuertere uias Domini bonas, & illum excæcauit.

Iam uero secundū nobis uideandum restat, quod nā erit
 iusto remedium cōtra hanc tentationem, & illud plane est,
 irrideat ille mundi iudiciū, audi Paulum id præstantem,
Mihi pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano die, qui au- **1. Cor. 4.**
tem iudicat me, Dominus est. Quemadmodum enim egregius

pictor non curat iudiciū, quod rusticus profert de imagi-
 ne ab eo depicta, sed illud poti⁹, quod peritissimi pictores
 proferunt, ita tibi peragendum est, & quemadmodum no-
 bilis uir dum in torneamentis, & aliis militaribus exerci-
B tiis sui specimen dat coram rege & uniuersa curia, nihil cu-
 rat, quid infimi de plebe, sed quid rex & magnates ac prin-
 cipes regni dicant, ac iudicent, te rogo, si Deo & eius Ange-
 lis places quid tibi cura est, quod mundo displiceas? an nō
 inficius nobilis esset, qui ut rustico placeret, regi displice-
 re uellet? in super hoc mūdānorum iudiciū mutandū est,
 & illi, ut Sapiens ait, dicēt in æternū. *Ergo errauimus, quādo* **Sapient. 5.**
ergo illorū iudiciū attenderes, potius tibi esset attendendū,
quid in æternum iudicaturi sunt, quā quod per momētum.

Nunc ergo ad te loquor, nosti multa anima tuæ expedi-
 re, ut sacramentorū frequentia, orationē, ac meditationem,
 iniuriarū remissionē, & similia quā plurima, dic ergo mihi,
C qua ratione uia hanc nō ingrederis? dices, mūdū timeo, ho-
 mines oblatrantes uideo, qui mihi detrahunt, en mūdi ten-
 tationē, sed caue ab ea uinci, obsecro te, si te rex uocaret, ut **Simile.**
 multa tibi cōferret beneficia, & dices, ire nō possum, sed
 qua ratione, quia ais in uia canis est mihi oblatrans, & quid
 mali tibi facere potest? solū latrare potest, mordere nequa-
 quā, sed latrat⁹ mihi molest⁹ est, an hoc dicere auderes? au-
 di p̄ simile, uocat te Deus tu⁹, uenite ad me omnes, accedi-
 te filij, magna uobis conferā beneficia, tu uerō ais, oblatrat
 mihi ille, vel ille, ire non possum, an hoc dicere audebis?

Sed & mūdāni qui nūc te iudicant, tibi oblatrant, te irri-
 dent, quomodo iudicandi & irridendi erunt? in æternum

D d 2

iusti

iusti eos iridebunt, & illi confusione operientur, implebi
 turq; illud Psal. induantur, qui detrahunt mihi, pudore, & ope-
 Deute. 32. riantur sicut diploide cōfusione sua. Et iterum: Opprobrium sempi-
 Psal. 51. ternum dedit illis. Et iterum: Tunc uidebunt iusti, & super eum ri-
 debunt, & dicent, ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum.
 Si nunc à rege vocareris, vt filiam eius vxorem acciperes,
 & regni hæres instituereris, & dū viam in curiam agis, of-
 fenderes forte alios eo euntes, qui tibi dicunt, quo pergis?
 & tu, in curiam, inquis, & illi, qua de causa in curiam ve-
 nis? & tu, negotia inquis ibi grauia mihi sunt, si illi te irri-
 derent, quid diceres? procul dubio intra te sic loquereris,
 expectate paulisper intra triduum me videbitis generum
 regis, & regni hæredem, irrideres tu illos, qui id expectas,
 audi quo iusti tandem iter perueniat, & illud ipsi impij di-
 cant: Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter san-
 ctos hos illorum est, irride ergo iridentes te, & iter tuum per-
 fice, eorum dicta nihil curans.

Sap. 5.

3. Reg.
4. Reg.

In his vero mundi tentationibus illa præcipue attenden-
 da est, quæ honorem ac vindictam spectat, multis hodie
 illud sæpè accidit, quod regibus Israël contigisse sæpè re-
 gum narrat historia dicens; Veruntamen excelsa non abstulit,
 multa perfecit rex ille, & ille bona, sed excelsa demolitus
 non est, sic hodie multi misericordes sunt, orationi & alijs
 operibus pijs dediti, sed excelsa superbiæ non abstulerunt,
 vindictæ proposita habent, dic mihi, si iniuria afficereris,
 quid faceres? sed ais noli interrogare, ne illi peccati occa-
 sio sit, sed te rogo, si peccati occasio sit, an non dæmon in-
 terrogauit? vt ergo dæmoni interroganti respondere no-
 ueris, illud te interrogo. Respondendum tibi est, Dei

spero mihi gratiam affuturam, vt quòd rectum

Deoq; placitum perficiam, vt vin-
dictam non sumam, &c.

(.?..)

CON-

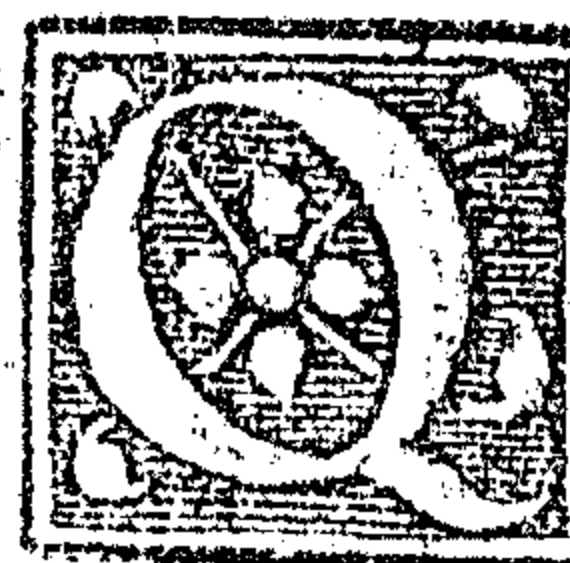
CONCIO. III.

De secundo inimico animæ, Dæmo-
ne, scilicet.

THEMA.

*Fratres sobrii estote, & vigilate, quia aduersarius ve-
ster diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens
quem deuoret, cui resistite fortes in fide. 1. Petr. 5.*

B

QUATVOR Nobis vidēda sunt. Primum,
 dæmonem inimicum nostrum esse. Secundū
 quibus rationib⁹ adducatur, vt perpetuas cū
 homine inimicitias gerat. Tertium, de huius
 inimici potestate, qua in nos vti potest, vt
 nos expugnet. Quartū, de illis astutijs, & qua nos ratione
 aduersus eū muniamur. Primū inimicū esse dæmonē ho-
 minum, vniuersa clamat scriptura, ex verbis thematis id
 manifestū est, & Ioan. *Ve terra, quia descendit ad nos diabolus,* Apoc. 12.
habens iram magnā. Et illius opera in homines id manifeste
 ostendunt, ille enim fuit serpēs, qui primos parētes dece-
 pit, & omne genus humanū in eis perdidit, vnde Sap. 2. di-
 citur: *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarū.* Ipse qui
 egressus à facie Dñi decepit Achab, vt iret in Ramoth ga-
 laad, & ibi caderet, ipse qui accusauit Iob coram Deo, & ei
 intulit vniuersa mala, ipse qui Anam Tobix iunioris vxorē
 vexauit occisis septē viris, ipse est qui energumenos ve-
 vexat in corpore, & illi tandē sunt, cū quib⁹ cōtinua nobis
 pugna est, dicēte Apostolo: *Non est nobis colluctatio aduersus* Ephes. 6.
carnē, & sanguinē, sed aduersus principes & potestates, aduersus mū-
di rectores, tenebrarū harū, & cōtra spiritalia nequitie in celestib⁹.
 Vnde nomen dæmonis est inimicus & tētator, hinc Chrs
 in parabola: *Inimicus homo hoc fecit, quod explicat Chrs Do-*

C

De Dæmone

Matth. 4. minus de diabolo, & **Matth. 4.** *Accedens tentator, idest, Dæ-*
1. Thef. 3. mon, & Paul. ait, *Ne forte tentauerit nos is, qui tentat, vbi Glos*
Dionys. sa, idest diabolus, cuius officium est tētare, & **Dionys. 4. c. de**
 diui. nom. ait, multitudo Dæmonū est causa omniū malorū
 sibi & aliis. Sed merito dubitare, ac inquirere potes, qua ra-
 tione vel occasione Dæmon adducatur, vt perpetuas ad-
 uersum nos gerat inimicitias, nec vnquā nos impugnare
 cesset, cū à nobis nihil acceperit mali. Respondeo primā ac
 potissimā huius inimicitia causam esse, odiū Dæmonis in
 Deū, quod maximū est, & durat, ac durabit in æternū, q̄
 perpetuo duriterq; à Deo punitur, eiq; quasi denuo semp
 vulnera infligit, cū videat se à Deo ita ferere puniri æternis
 cruciatib⁹, eo odio Deū psequitur, vt vellet ipsum in nihi-
 lū redigere, hinc **Ps. Superbia eorū, qui te oderūt, ascēdit semper.**
Hoc vero odiū nō potest in Deū ipsum exercere, nec vltio
nē de Deo sumere, id enim videt impossibile esse, videt ve-
ro in homine Dei imaginē, q̄ fili⁹ Dei est, ab eo summe di-
lectus, & in pretio habitus, visum Dæmoni est, oblatā ipsi
occasionē esse, qua in Deū furorē suū ostēdere posset, eūq;
lēdere, si homini multa mala inferat, cū enim dicat Deus p
Prophetā, qui uos t̄git, tangit pupillā oculi mei, Visum est Dæ-
moni, posse se Deo oculos eruere, si hominē nō tangeret so-
lū, sed & perderet, cuius rei & figura, & exēplū extat Tob.
1. Cum reuersus esset rex Senacherib, fugiens à Iudæa plagam,
 quā circa eū fecerat Deus propter blasphemiam suā, & iratus multos
 occideret ex filiis Israël, &c. In hoc enim putauit vindictā se
 sumere de Deo ipso, si eius cultores & filios occideret, sic
 Dæmon Deū ipsum perdere vellet, si posset, sed cum id ne-
 queat, in hominem iram contorquet, qui Dei imago & fi-
 lius est, sicut enim honor imagini exhibitus, ei exhibetur,
 quem imago repræsentat, ita & dedecus & ignominia iniu-
 riaq; ei irrogata, ei infertur, cuius imago est, homo ergo
 à Dæmone multa mala patitur Dei causa.

Hinc nobis tria colligenda sunt, primū odiū Dæmonis
 in nos perpetuū maximūq; esse, quia cū illud in Dei odio
 fundetur, & hoc summū & immortale sit, itidem erit, quod
 in nos habet, vnde à nostri impugnatione nunquam defi-
 stet,

secundo inimico animæ. 212

A stet, & in ipso inferno dirus carnifex in hominē est, quia
 in illo Dei imaginē cernit. Si ergo crudelissimus nobis ini-
 micus est, caue dū nobis maxime, vt nos admonet Petrus iis
 verbis, quę initio proposuimus: *Fratres sobrii estote & uigila*
te, quia aduersarius, Hinc Ioan. V. e terre & mari, quia descendit
diabolus ad uos, habēs iram magnā, sciēs quōd modicū tēpus habet.
 Si ergo nunc te amicus moneret, caue tibi, centum enim
 sunt tibi in hac ciuitate inimici, summo te odio prosequen-
 tes, qui te occidere, omnino decreuerunt, qua cura te obser-
 uares, domum præcluderes, armis accingereris, maiori cu-
 ra tibi nunc vigilandum est, sensum portæ custodiendæ,
 armis muniendus, quoniam innumerū te Dæmones circun-
 dant, vt deuorent, hinc est, quod imparati & incuriosi in-
 numera sustinent lethalia vulnera ab his inimicis.

B Secundū nobis ex supradictis colligendum est (quod no-
 bis maximo erit solatio) patere nobis diuinas foras, si ad
 Deū velimus accedere, vt nobis auxilio sit aduersus Dæ-
 mones, cum enim Dei causa nos illi impugnent, ad Deum
 spectat, nos protegere. Sicut enim Iosue Gabaonitas defen-
 dit, eorum expugnat hostes, quoniam ideo illi in Gabaō pu-
 gnabant, quod fecerunt cum Iosue inissent, ita Dei causa hæc
 est, cū impugnemur propter ipsum, hinc orat **Ps. Apprehē**
de arma, & sentū, & exurge in adiutorium mihi, & rationē adiun-
gēs ait. Quoniam propter te mortificamur tota die, aestimati sumus
sicut oves occisionis, exurge Dñe adiuua nos & redime nos propter
nomen tuū. Hac ratione nos sæpē monet Deus, ad ipsum ac-
C *cedere, ab eo auxilium petere, inuoca, ait, me in die tribulatio-*
nis, erua me, & honorificabis me, & ex multis, quę Deū impu-
lerunt, vt in mundū veniret, & homo factus hominibus au-
xilio esset, vnū hoc fuit, & hac ratione illud Isaias ab eo po-
stulat, dicēs: Attende de celo, & uide de habitaculo sancto tuo, &
solio glorie tue, ubi est Iesus tuus, & fortitudo tua, multitudo misce-
rū tuorū, & miserationū tuarū, quasi nihilū possederūt populū san-
ctū tuum, hostes nostri consulauerunt sanctificationem tuā, ut inam-
distrūperes celos, & descēderes, &c. Et Ioan. ait. in hoc apparuit
 filius Dei, ut dissoluat opera diaboli. Sicut enim is princeps suc-
 currere debet obsessę ciuitati, quę ipsi⁹ causa obsessa est, ita

Deus in nostri venit auxilium, eius enim causa nos dæmo-
nes expugnant. Tertium demum nobis colligendum illud
est, summa cura ac studio nobis fugiendas dæmonis tenta-
tiones, nec illi vllomodo cōsentiendū, qui Dei odio nos tē-
tat. Si nunc vxor summe à viro dilecta sollicitaretur ab ini-
mico viri sui, vt cū eo adulteriū cōmittat, & illa probe nos-
set, non sui amore illū duci, vt eā sollicitet, sed odio viri sui,
vt illū summa afficiat iniuria, cum ea potitus fuerit, an nō
hūc maxime illa fugeret, ac declinaret? Sollicitat animam
tuā dæmon, vt adultera sit, sed num eius amore ducitur? nō
certe, sed Dei odio, q̄ sp̄sus tuus est, an ei aures prębebis?

simile.

Psal. 24.

Secunda causa inimicitie dæmonis cū homine est, super-
bia, & inuidia illius. Superbia illius adhuc durat, & Deus
haberi vult, & vt Deus adorari & coli, & hominē posside-
re. Sūma etiam in nos inuidia mouetur, nec ferre potest, vt
homo, qui terra est, eas possideat sedes, quas ille vacuas re-
liquit, & ideo hominē maximo p̄sequitur odio, quia illo tē-
dere potest, & adeo iniquū hoc odiū est, vt oret Psal. Respi-
ce inimicos meos, quoniam odio iniquo oderunt me. Sed quid est
odiū iniquū? Respondetur odiū quo alteri malū volo, sed
propter bonū meū, vel quia me ille læsit, licet malū sit, nō
tamen adeo malū est, sed illud prorsus malū, & iniquum
odiū est, quo alteri malū volo, etiā cū mihi inde nullū bonū
proueniat, imò vero etiā malū, nec ego illū læsi vnquā, &
huiusmodi est odiū dæmonis inuidi, qui dānationē vult no-
strā, cū inde nullū sibi bonū proueniat, imò malū, dū pœ-
na accidētalis ei augetur ex quolibet damnatorū, nec à no-
bis quippiā mali accepit, adeo ergo iniquo odio nos prose-
quitur, vt nobis malū inferre velit, etiam si sibi malum in-
ferat, similis factus inuido illi, quē refert Glossa, petiisse vt
sibi oculus erueretur, vt inimico ambo eruerētur oculi. Pla-
nè mirandū, quomodo in dæmonē non moueris maxima
ira. Vides inimicū, & ira exardescis, sanguis ebullit, quomo-
do in trūcū ētissimos hostes dæmones ira nō moueris? au-
dit David Goliath ex p̄bratē agminib⁹ Israēl, & iratus ait.

1. Reg. 17 Quis est iste in circūcisus, q̄ aus⁹ est ex p̄brare exercitui Dei uiuētis?
dæmonis ira odiū & inuidia cōtra te, te moueat, vt eū dete-
steris, & fugias. Iam

A Iam tertiū nobis videndū est, quæ sit dæmonis potestas,
aduersarij enim potētia & astutia eū facit formidabilē, dæ-
mon vero cū sit natura superior homine, viribus & astutia
hominē longè superat, vt Bern. dicat, quod corā te bestia,
hoc tu corā dæmone es. De eius potentia mira Deus dicit
Iob sub nomine vehemot. Et tandē nō est potestas super terrā,
quæ cōparetur ei. Et pręterea sciendū est, licet multa sit præ-
ditus potestate, ea tamē vt non posse, nisi secundū diuinā
ordinationē, quę ei modū imponit, vt nō patiatur nos ten-
tari supra id quod possumus. Et hinc illud procedit, quod
Chrysol. in opere imperfecto. to. 2. ho. 5. & D. Tho. 1. p. q.
114. art. 5. aiūt, superatū dæmonē ab homine, arceri adeo
per aliquod tēpus, ne hominē impugnet, vt homo quiesce-
re, & vires resumere valeat, quod colligunt ex illo Luc. 4.
Cōsummata omni tētatione, diabolus recessit ab eo usque ad tēpus,
quia vt dicit Chrysol. non tandiu diabolus homines ten-
tat, quandiu vult, sed quandiu Deus permittit, qui & si per-
mittat paulisper tentare, tamen repellit propter infirmam
naturam, inde Iacobus ait. Resistite diabolo, & fugiet à uobis,
qui vero fugit, ab impugnatione cessat.

Bernard.

Iob. 40.

Chrysol.

D. Tho.

Luc. 4.

Iacob. 4.

De dæmonis ergo potētia primo sciendū nobis est. Ad
peccatū cogere nos nō potest, hoc manifestū est, cū enim
nobis dicatur ei resistendū, manifestè patet, illū non posse
cogere nos, hinc Petr. Cui resistite fortes in fide. hinc Paul. vt
positis stare in die malo, & in omnibus perfecti stare. Et idē Pau.
Nolite locū dare diabolo. & huius rei ratio manifesta est, nam
Cra enim ac conditio volūtatis nostræ adeo est ingenua for-
tis ac generosa, vt null⁹ eā cogere valeat, cū enim natura sua
libera sit, libere eam operari necesse est, & sicut natura-
lia naturaliter & necessario operantur, quia operatio natu-
rā sequitur, ita libera volūtas libere operetur necesse est, &
si libere operatur, cogi nō potest. hinc Aug. lib. 50. homi-
liarū, ho. 12. ait, est à dextris præcipiēs Deus, à sinistris tē-
tans Satanas, homo in medio cōstitutus, nō diabolus cogē-
do, sed suadēdo nocet, Dei est auxiliari, nostrū vero elige-
re, vel re p̄bare quod suggerit. Et si dæmon nos cogeret, pec-
catū non esset, quia vt Aug. in tribus libris de libero arbi-
trio

1. Petr. 5.

Ephes. 6.

Ephes. 4.

Aug.

Aug.

De Dæmone

Rom. 7.
Chrysof.

trio probat ex paulo, peccatum volūtarium esse debet. Si enim, ait Paul. *Quod odi malum illud facio, iam non ego operor illud, ex quo multa & optima colligit Chrysof. in homilia illa quinti tomi, nemo læditur nisi à seipso.*

August.

Sed ais, si cogere me non potest, nihil potest, dico primo cum Aug. debilis est hostis, qui non vincit nisi volentem. Præcipue vero debilior per Christum redditus est, qui eum ligauit, vicit, & infirmum reddidit, vt ipse Antonio confessus est, referente Athanasio.

Athanas.

Adhuc verò multa Dæmō potest. Ex quibus illud primū est, quòd volūtati nostrę multa proponere potest, quibus eā alliciat in peccatū, sic Christū Dūm tentauit, ei proponens panem, inanē gloriā, & omnia regna mundi. A iūt Philosophi morales, duo sunt, quæ voluntatē mouent, primum illa ab intrinseco se mouet, vt velit, sicut enim manū mouet, ita & seipsam, sic vero illa solum se mouere potest, & Deus, ab extrinseco vero mouetur ab obiecto, & sic nō Dæmon solum voluntatē, sed & homo qui ei obicit amabilia, hoc vero præcipue & potiori modo Dæmō efficit, qui arte sua nouit optime res depinguere, ac exaggerare supra id, quod natura sua sunt, & sic nobis pingit bona aliqua, delectationes, honores, diuitias, ac si diuina quędā essent, & multā in se cōtineant foelicitatē, vt nos decipiat, sic suavit Eux, maxima in pomo vetito bona abscondita esse, & Esau, in lenticulis, quoties ergo in corde tuo persenseris, aliquid tēporale & caducū exaggerari, magni duci, mirabile cōtinere suauitatē, opus illud Dæmonis est, te decipere volentis. ¶ Licet ergo sic mouere voluntatē Dæmō possit, non tamē cogit, vna dūtaxat res est, quę volūtati propolita manifesta visione potest illā necessario mouere in sui dilectionē, & hæc est, bonitas & pulchritudo diuina, quā si anima clare videat, non potest non diligere, quia ibi omnis ratio boni est, nec quid extra illā quærat, volūtas habet, & hinc sapienter colligas, remediū videbis facile contra hanc primā Dæmonis potestatem: obiciat ille, & sub oculis tuis tuis proponat omnia, quæ voluerit, dicere ei poteris, quid omnia ista sunt, si cum diuina bonitate conferantur, quā amitto

secundo inimico animæ.

214

A amitto, si tibi assensum præbeā, sic ergo Dæmoni respōde, sit quale dicis, quod mihi proponis, sit duplo melius, sed in infinitum Deus melior est, quem si relinquam huius rei, quam proponis, causa, regnum relinquo, vt dipondiū habeam, primogenituram, vt paruas lenticulas habeam, dicunt insipientes quidam, vt Propheta ait. *Benedictus Dominus: diuites facti sumus, & amiserant hi Deum, greges vero lucrati fuerant, lucratus es numos, & Deum amisisti, & dicis, diues factus sum? quid amiseris, & quid lucratus fueris, considera, & videbis, pauperem te effectum, non diuitem, quod enim lucrum esse potest Deo amisso?*

Zacha. 11.

Secundo potest Dæmon imagines & similitudines rerum etiam absentium intra imaginatiuam vim consistentes mōere, ita de se fatetur Hieronymus, quòd cū in Bethlehem esset, ei Dæmon proponebat choros virginum, quę Romæ choros ducebant, & huius rei externa exempla nobis necessaria non sunt, cum experientia nobis notum sit, plura huiusmodi in nobis effici, dum enim orare volumus innumeras congerit Dæmon rerum similitudines, quas nobis proponit, vt impedimentum orationi sint. probat vero D. Tho potestatem Dæmonis ad hoc extendi, quia potest illa quequid motu locali effici potest, hæc vero cogitationes sepius in nobis efficiuntur ex humorum motu ac reuolutione, vt probat Aristoteles libro de somno & vigilia, vide D. Thomam. 1. p. quæst. 111. art. 3.

Hierony.

D. Tho.

Arist.

C Remediū contra hanc Dæmonis potestatem est, singularis deuotio, & accessus ad custodem Angelum. Contra Achitophel mittitur à Dauide Chusai, cum ergo molestissimas in te videris cogitationes, quæ te in peccatū trahunt, Angelū inuoca custodē, qui Dæmonē arceat, ac liget. Tertio potest Dæmon humores mouere hominū, eosq; vt ita loquar, alterare, ac spiritus vitales, & animales, potestq; calorē, frigiditatē, humiditatē, ac siccitatē efficere, sanguinē mouere, cholera cōcitare, ex quibus prauę ac fortes insurgunt cogitationes. Vnde Beda & Damascen. quos citat D. Th. 1. p. q. 111. ar. 2. dicunt, Dæmō est incēsor, & immisor malarū cogitationum, & Aug. ait, Dæmon se immiscet

Beda.

Damascen.

D. Tho.

August.

sanguin-

De Dæmone

fanguinibus hominū, ad excitandā concupiscentiā, in ali- **A**
 quibus sanctorum historiis legitur, misisse dæmon quasi
 inferni calorē in eorū corpora, vt eos in n alū prouocaret,
 & de beato Benedicto refert Greg. 2. dialog. semel ita dæ
 monis arte incēsum, vt parū abfuerit, quin ad sæculum re-
 diredet, & sic intelligit Aug. illud Pauli. *Datus est mihi stimulus*
2. Cor. 12 *carnis meæ, Angelus Satana, qui me colaphizet, incendebat*
enim in eo dæmō cōcitatū humoribus vehemētē cōcupif
cētię spiritū. Sic etiā somnū & grauedinē cōciliat, cū in ora
tione es, lic timorē incutit, lætificat nimiū, vel cōtristat, hęc
enim omnia ex motu loca: i humorum effici possunt.

Hęc tētatio cū adest, vehemens nimiū est, & magna po-
 stulat remedia, de sanctis legim⁹, spiritu fortudinis ductos
 res egisse admiratione potius, quā imitatione dignas, sic se **B**
 beatus Benedictus vepribus volutauit, donec tētatio ab-
 celsit vt Greg. ait, alij in frigidissimos lacus, vel niues se im-
 ferūt, dū hęc vigent, tētationes, ait Hierony. præstat stoma-
 chū dolere, quā animā, & corpus infirmū in lectū decidere,
 quā animā perire, & ideo tunc cum Iosaphat humiliter ad
 Deū accedendū est, & dicēdū: *cū ignoremus, quid agere debeat-*
2. Par. 20. *mus, hoc solū habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Et*
vtendū est asperis & grauioribus corporis afflictionibus, li
cet in discrimē adducatur corporis integra valetudo, præ-
cipue dū corporis vires vigent, & auuat sensualitas dæmo
nem. De Euagrio Palladius memorię prodidit, cum se ni
miū affligeret, ac corpus maceraret asperrimis laboribus,
 vt vehementibus passionibus occurreret, dixit ei vir Dei, **C**
 quiesce pater, & ille respōdit, quiescāt passiones, & quies-
 cam ego: si defides & infirmi fuerimus, cum hoc bellū im-
 minet, superandi omnino sumus, cū ergo inimicū nos ma-
 nifeste expugnantem intuemur, & vulnerantem nos, nos
 oportet strenue pugnare, remediisq; vti grauioribus, quo-
 niam grauius nobis imminet discrimen & bellum, reme-
 dia enim mitiora satis nobis sunt, cum facillē tentamur, at
 cum grauiter, cauendum maximè, pugnandum acriter.

Potentia dæmonis explicuimus, astutias nūc eius videa-
 m⁹, possim⁹ vt cū Paul. dicere: *Nō ignoramus cogitationes ei⁹,*
 nec

secundo inimico animæ.

215

A nec enim minus timenda hostis astutia est, quā potentia,
 nec minus debellauit Troadas astutia Vlissis, quā forti-
 tudo Achillis: hinc Cicero ad Plancum, itaque Homerus **Cicero.**
 non Aiace, neque Achillem appellauit: Ptoliporeon id- **Sap. 6.**
 est, vrbium expugnatorem, sed Vlissem, hinc sapiens: **August.**
Melior est sapientia, quam vires, & uir prudens, quā fortis. Augu-
 stinus tracta 10. in Ioannem, diabolus dictus est draco &
 leo, leo propter apertam iram, draco propter occultas
 insidias. Has ergo explicare oportet, eis que attendere ne-
 cesse est, quoniam occultæ sunt, hinc Iob: *Abcondita est*
Iob. 18.
in terra pedicæ eius, & decipula illius super semitam. Et Psalt. **Psal. 139.**
In
uia hac, qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi.

Prima dæmonis astutia illa est, de qua Gregor. 29. mo- **Gregor.**
 ral. c. 14. in illud per quam viam spargitur lux, diuiditur **B**
 æstus super terram, ait Greg. hostis namque callidus quos
 iustitiæ luce enitescere conspicit, eorum mētes illicitis de-
 siderijs inflammare contendit, vt plerumque plus se vrge-
 ri tentationibus sentiant, quam tunc cum lucis internæ ra-
 dios non videbāt. Vnde & Israëlites postquam vocati sunt,
 contra Moysen & Aaron de excrecente labore conque-
 runtur, dicentes: *Videat Dominus, & iudicet, quoniam fœtere fe*
Exod. 5.
cistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & præbui-
stis ei gladium, ut occideret nos. Volentibus quippe ex Ægy-
 pto discedere Pharo paleas subtraxit, & tamen eiusdem
 mensuræ opera requirebat, post lucem ergo æstus sequi-
 tur, quia post illuminationem diuini muneris, tentationis
C certamen augetur. Nimum ergo dæmon curat incipien-
 tibus viam Domini obstacula apponere, ne altas in virtu-
 tute radices ponant, & sic eos postea eradicare non possit,
 illud vero est cum Herode curare Christum infantem oc-
 cidere. Incipies nunc virtutis viam arripere, videbis conti-
 nuò plures tibi peccandi occasiones offerri, & proponi
 tibi à dæmone innumeras viæ huius difficultates, & cum
 aliquam ex eis videris, terret te dicens, illam per vniuer-
 sam vitam duraturam, quæ longissima erit, sic patri Igna-
 tio viam salutis incipienti dixit, quomodo hæc & hæc su-
 stinebis per sexaginta annos, quibus victurus es? Contra
 hanc.

De Dæmone

hanc dæmonis astutiam, duplex tibi remediū adhibendum est, primū, astutus dæmon astutia sua te superare curat, esto tu astutior eo, ipse serpens est callidior cunctis animantibus, quæ sunt super terram, esto tu ille de quo

Genes. 3. Sapiens: *innocēs credit omni uerbo, astutus cōsiderat gressus suos,* considera ergo, ubi ponas pedes tuos, caue occasiones, caue laqueos, & idem Sapiens: *Astutus uidens malum, absconditus est, paruuli per transeuntes sustinuerunt dispendia,* quid est, abscondit se? seruauit se, muniuit se. Sicut enim arbores recēs insitæ multa cura seruandæ sunt, multa in circuitu earum ponuntur, quæ illas seruent, facillē enim tunc eradicari, aut destrui possunt, ita cum in uia Dei nunc ueneris, infirmū te cogita, ac debilē, absconde te, uidens mala multa, quæ te expugnare possunt, time, fuge, & declina pericula. Secundum uero sit, noli inimico credere suadenti semper hanc Dei uiam difficilem tibi futuram & asperam, mentitur enim tibi, non semper aspera erit, initio quidem aliquid inuenies laboris, ac difficultatis, tū propter prauos habitus iter tuum impediētes, tum propter minorem gratiæ vim, sed cū paulatim in uia Dei processeris, uirtutis habitus generabitur, qui faciat, ut lætus facias, quæ nunc gemens operaris, & maiori concessa tibi gratia, illud efficietur. Erunt *præua indirecta & aspera in uias plenas,* sed quando, inquis, hæc erunt? certē cum ingressus fueris iustitiæ uias, audi sapientem, qui illud dicit manifestē. *Viam sapientiæ monstrabo tibi, & ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.* Nō arctaberis in uia Domini, initio arctata est, sed postea lata, & dulcis, sicut cum nouam induis uestem, arctaris, & angeris, sed post diem unum uel duos, cum tibi aperta uestis est, sine ulla difficultate eā gestas, ita *induimini Dominū nostrum Iesum Christum,* ut Paulus ait, & licet initio tanquā uestis noua uos coarctet, sed cito coaptabitur uestis hæc, facillēq; ac suauiter portabitur, duo serpēs antiquus suadere hominibus curat, uiam uitiōrum facilem esse, contra uiam uirtutis difficilem, ut ab hac deterreat, & in illam inducat, sed in utroque mentitur, nam & ipsi impij fatentur. *Ambulauimus*

Secundo inimico animæ.

218

A mus uias difficiles, & iusti dicunt: *In uia testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis.* Solent domorum artifices opus aliquod facillē factu dicere, & paruis impensis fabricari posse, illud uero dicunt, non quod ita se res habeat, sed ut fabricā domus incipias, postea uero plures sumptus facere cogaris ita dæmon facillē peccatum esse tibi dicit, nec difficilem ab eo exitum, nec difficile obtinere, quæ uelis suadet, sed facilem indicit uiam ad honores obtinēdos, ad uirginis uoluntatem tibi inclinandam, hoc uero ille dicit ut te decipiat, & opus inchoare faciat, in quo postea plures inuenisti labores, quā initio putaueras. Ut uero ab opere Dei cesses, omnino curat, ideō impossibile esse dicit, sed caue ab impostore tanto, Dei enim opus facillius perficies, & minorib; sumptib; diaboli uero pluribus,

B Secūda dæmonis astutia, de qua Greg. loco superius citato in illud *Diuiditur æstus super terrā,* diuiditur ait, quia rimatur dæmon debiliora, ut illa pte hominē aggrediatur qua illū uidet infirmum, ad eū modū, quo expugnaturus urbem illam circuit, & muros cōsiderat, ut ea parte aggrediatur, qua murus debilior est, ita dæmon circuit, quærens quem deuoret, illud circuit, est, ac si diceret, cōsiderat uniuersa per circuitū, ingenium tuū, ac statū, naturā, ac inclinationē circūspicit, & unū quēq; tentat, ei obiciēs peccata, in quæ facillē natura sua, aut statu incidere potest, sic cū esuriit Chrs Dñs, ei panes proponit, sic sanguineis & lætis proponit uitiū carnis, tristibus ac melancholicis amaritudines, scrupulos, timidis multas proponit difficultates in Dei uia, magnanimis dicit Deū minora nō curare, iracundis proponit rixas, odia, flegmaticis torporē & uerborū. Senibus, quia pusillanimes longa reddit ætas, auaritiā proponit. Iuuenibus superbiam, rudibus ignorantias, diuitibus delicias, pauperibus inuidiā, rectoribus tyrannidem, inferioribus odia. Hæc arte plures ille deiicit, nec tā facillē peccatū uitiūq; cognoscitur, quoniā nature tribuimus, quod uitiū est. Ut huic astutiæ dæmonis occurras, oportet, probe te circūspicere te ipsum, & infirmiora tua nosse, & attendere, quæ uitia tibi

proxim

Simile.

Greg.

Simile.

Matth. 4.

De Dæmone

Arist.

Simile.

proxima sunt, vel ratione naturæ & ingenij tui, vel muneris, aut alterius rei causa, & ab illis maxime cauere, & in extremum alterum declinare, hoc vero Aristoteles lumine solo naturali docuit, & est abnegatio illa, qua Christus Dominus iterato repetiit, quæ vnica nobis in salutem æternam via est. Quemadmodum enim cum nauigium periclitatur, quod nimium onus quod ex hac parte est, illud submergit, curant nauæ, onus in aliam partem deducere, sic cum natura aut cõditione tua te videris in vitium aliquod procliuem, aut facilem, in alteram tibi inclinandum est partem, in hoc enim vis, vitaque animæ conspicitur, sicut enim viuis piscis in hoc dignoscitur, si contra ictum fluij conetur, & natet, mortuus vero ab aqua ducitur, quo illa præterfluit, ita vita agnoscitur animæ, si aduersus ingenij ac naturæ inclinatio res nouerit enatare. Tertia dæmonis astutia est, hominibus suadere multa, quæ natura sua peccata non sunt, quibus tamen aduersis innumera procedunt in animam peccata, & hæc suadet ille facile, quoniam manifesta peccata non sunt. Diuitias querere malum nõ est, nec enim illæ male sunt. Ludus malus non est, cum aliquando licitus sit, & honestus, nuptias desiderare virginem, malum non est, ornare se, malum non est, semel duntaxat in anno confiteri malum non est. Scit dæmon, neminem repente fieri summum, & ideo non statim peccata graua proponit, sed ea, quæ natura sua indifferentia sunt, vt ea, quæ diximus, & si peccata proponit, primum leuia obicit, non graua, furta leuia, non grandia, non aduleriam, sed affectum benevolentia nimium, non mortalia peccata, sed venialia, ex quibus tamen ad grauissima peccata hominem facile deducit. Quod fiant peccata, vt diuitia acquirantur, quis dicendo enume et? Quot in ludis perpetrentur crimina, quis numerando censeat? & ita in reliquis. Contra hanc astutiam illud tibi remedium sit, non solum caue ab eo, quod manifeste peccatum est, sed & ab eo, quod prope peccatum est, non solum ab amne, & igne cauendum, sed nec proximè accedendum, nec in Sodoma consistas, nec in omni circum regione, sic Angeli dixerunt Loth:

Genes. 2.

A

B

C

De Dæmone animæ inimico. 217

A Loth. Quid enim mihi proficiet dicere, vinum natura sua malum non est, si mihi est, quia lateris dolore laboro: vides innumera te admittere peccata in ludo, in acquisitione substantiæ: quid prodest dicere, hoc malum natura sua non est? &c.

CONCIO. II.

De Dæmone animæ inimico, quæ est quarta huius tractatus.

B

THEMA.

Quis reuelabit faciem indumenti eius, & in medium oris eius quis intrabit? portas vultus eius quis aperiet? Iob. 41.

NTERRA Magdalia, de quibus ille loquens Iob gloriatur, illud vnum est. Nūquid illud es, Iob. 40. vehementer, scilicet, quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? quasi dicat, hoc tu efficere non vales: efficaciam verò ego, ligabo ego eum vt auem, & pueris tradam in ludum, & ancillis meis, animabus, scilicet iustis ligatum eum tradam, vt ei insultent, & ei illudant, vt illud Psal. Psal. 102. impleatur. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. Ligauit fortem armatum Christus Dominus, vt omnes ei illudere possimus, sed præcipue traditus est ligatus ancillæ illi, quæ ait. Ecce ancilla Domini, quæ sibi vsurpare potest verba illa filij. Luc. 11. Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam. Nihil Luc. 1. enim in Maria dæmon habet, in nullo, vel in minimo ea laedere potuit, nulla potentia, aut arte eam nocere valuit, eius nunc opem imploremus, &c.

Gregor. 30. Moral. cap. 28: in verba, quæ initio vsurpauimus ait, Leuiathan iste aliter religiosas hominum mentes, aliter verò huic mundo deditas tentat: nam prauis mala, quæ Ec desiderant,

Gregor.

De Dæmone animæ inimico.

desiderant, apertè obiicit: bonis autem latenter infidians sub specie sanctitatis illudit, illis velut familiaribus suis iniquum se manifestius insinuat, istis verò velut extraneis cuiusdã quasi honestatis prætextu se palliat, vt mala, quæ eis publicè non valet inferre, tecta bonæ actionis velamine subintromittat. Hinc Paul. *Ipsè enim Satanas transfiguratus in Angelũ lucis, hãc transfigurationẽ Iosue timuit, quando vidẽs Angelum, cuius esset partis inquisiuit dicens: Noster es, an aduersariorũ?* Diuina verò gratia iustis ostendit faciem huius Leuiathan, & indumentum, quo tegitur tollit, quo ille se occultare volebat. In mediũ verò oris eius intrare est, calliditatis eius verba penetrare, vt ne quaquam pensetur, quid resonent, sed quò intendant. Nò intrauit Adã in mediũ oris eius, quãdo intentionẽ persuasione illius cautè p̄sare neglexit, diuinitatẽ se per illũ accipere credidit, & immortalitatem amisit. Hæc Greg. *Portas, addit Dñs, vultus eius, quis aperiet? velatũ astutiis vultũ portis obiicit, sed Dñs illas electis aperit, vt agnito illius vultu, fugiant, ac declinẽt: nũc ergo has aperiamus nos portas, indumentũ faciei tollamus, & astutias illius manifestemus, diximus superiore concione tres earum, nunc reliquas dicamus.*

Quarta ergo dæmonis astutia est, hominem diuturna tẽtatione vexare, & tẽdio obruere, vt sic in desperationẽ, & diffidentiam eum ducat, suadetq; nò ipsum ad Deũ pertinere: cõtentationẽ ab eo nò tollat. Hinc Iob ait. *Clamo, & non exaudis me, sto, & nò respicis, mutatus es mihi in crudelẽ.* Hæc verò non ita se habet, nec enim nobis Deus crudelis est, sed aliquando diuturnis egemus tẽtationibus, vt superbia cordis nostri penitus eradiceatur, nosq; ipsos agnoscamus, & nò simus fidẽtes in nobis: in Deo verò tũc maximè sperandũ, fidendũq; est. Nò minima ducis fortitudo putatur, cũ castellũ ab inimicis circumdatũ, & cõtinuis machinis impetũ per multa tẽpora custodit, ac defendit, & magna illũ corona expectat: nò ergo minima fortitudo tua cẽsenda est, si diuturna vexatus tẽtatione cor tuũ Deo seruastris: nec ideo te à Deo derelictũ credere debes, quòd diu tẽteris, imò maximè protectũ, si enim ab eo derelictus esses, nec ad momentũ stetisses, astitit tibi Deus præcipuò auxilio, cũ diu steteris, nec inimico succubueris. Sed ais,

dura

De Dæmone animæ inimico. 218

A dura, & diuturna pugna ista est, quãdo finienda? Corona æterna est, nò mirum diuturna sit pugna, longa tibi nunc apparet, cũ breuis sit, cũ in cælesti regno fueris, videbis nullã fuisse, & dices cũ Paul. *Momentaneũ, & leue tribulationis nostræ supra modũ in sublimitate æternũ gloriæ p̄dus operatur in nobis.* Finietur verò lucta atq; tẽtatio, quando, tibi cõueniens fuerit, tu noli tẽpus præscribere Deo, vt Israël fecit, cũ Holofernes circumdaret Bethuliã, dicens: *Si quinq; diebus auxiliũ nobis nò uenerit, trademus ciuitatẽ, quibus Iudith ait. Qui estis uos, qui tẽtatis Dominum?* Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius, qui iram excitet, & furorem accendat, posuistis uos tẽpus miserationis Dñi, & in arbitriũ uestrũ diẽ constituistis ei; dicamus, vt secundũ voluntatẽ suã, sic faciat nobiscũ misericordiam suã. Sicut ergo terminũ mari ponit, & nò præteribit, & dixit: *Vsq; huc uenies, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Ita terminũ ponet tẽtationi, & dæmonũ potentia, & dicet, satis est, tace, obmutesce, quiesce mare, & cessabit à feruore suo, & statuet procellam eius in auram, & silebunt fluctus eius.

Quinta dæmonis astutia est, abominabiles ingerere tẽtationes, turpissimasq; , vt iustus eò se magis derelictum putet, quò credit, alios talibus tẽtationibus non vexari, seq; omnino deperditũ credat: hac ratione tẽtationes infidelitatis, blasphemiarũ, & turpissimarum rerum obiicit, quibus animã vexat putantem ea à se ipsa esse, cum à dæmone procedant. Solent aliquando hostes in hostium castra mittere venenata quædã, & fœtida, de quibus tamen illi nihil curant, sed à se proiciũt, ita dæmones in corda nostra mittunt huiusmodi tẽtationes, de quibus nobis aliud curandum non est, quàm à nobis illas proicere, scientes, non coinquinari nos, si nobis non dominantur, eisq; consensum præbeamus. Hinc Psal. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.* Tẽtationes huiusmodi molestæ quidem sunt, non tamen in periculum & discrimen nostrahunt: ipse nanq; in ceror, & tristitia ex eis ingenitus ostendit longè à consensu animum esse. Vides aliquando castam feminam epistolam accipere, qua in malum sollicitatur, si fortè epistolam legat, & relegat, eaq; delectetur in discrimen eius

Ec 2 castitas

De Dæmone animæ inimico.

castitas facile deueniet, & dices id videns, non procul à con-
 sensu in malum illa est. Si verò epistola inspecta doleat, triste
 tur, lachrymetur, eam rumpat, & dirumpat, ais, casta mulier
 hæc est, longè à luxuria cor illius: quid omnis cogitatio, quæ
 nos in malum prouocat, nisi epistola dæmonis est, qua ani-
 mæ castitas tentatur; cauendum maximè à tentationibus il-
 lis, quibus animus delectatur, quibus sibi dulcescit, huiusmo-
 di tētationes sunt vindictæ, luxuriæ, & similes: illæ verò, quæ
 animo mœsticiam & dolorem pariunt, periculo vacant, nec
 in eis animæ castitas periclitatur. Ne ergo mireris, si huiusmo-
 di tentationibus vexeris, Christo enim Domino tētationem
 obiecit dæmon omnium pessimam, vt scilicet. I. eus cum es-
 set, dæmonem adoraret, nulla inter tentationes huic similis,
 nulla magis abominanda, nec tamen villo modo Christum in-
 fecit, ne ergo te inficiendum credas, quod tentationem susti-
 neas abominabilem, cōsensu enim anima inficitur, non verò
 tentatione.

Sexta dæmonis astutia est, scrupulos ingerere, quibus ani-
 mi tranquillitas, paxq; turbetur, in qua Deus libenter habi-
 tat, quia vt Psa. ait. *Factus est in pace locus eius.* Est verò scrup-
 ulosa conscientia dubia leui de causa, nimisq; anxia vexataq;
 acquiescere non valens, scrupulus p̄ imeua sui significatione
 est lapillus miuutus intra cal. eum constitutus, qui ledens pe-
 dem affligit ambulantem: per methaphoram verò, transfer-
 tur ad res agendas, estq; angor, & pavor conscientia, qui so-
 let occupare homines: natura pusillanimes, ac pauidos: his ve-
 rò scrupulis mens turbatur, & dulcedo spiritualis vitæ tolli-
 tur, & pax illa Dei, quæ exuperat omnem sensum, & neniis
 mens occupata à profectu impeditur spirituali, & quamuis
 scrupuli à melancholia procedere soleāt, dæmon tamen illos
 velaugēt, vel ingenerat, vt mentem turbet, & eius pacem ac
 profectum impediāt. Esse verò hunc animi motum à dæmo-
 ne, non à Deo ostendit animi turbatio, & anxietas, hoc dif-
 fert naturalis motus à violento, quod naturalis, cum ab intrin-
 seco procedat, suavis est, insuavis violentus, quia ab extrinse-
 co est: adhunc modum motus, qui à Deo procedūt, qui au-
 dior naturæ est, & animæ illabitur; dulces sunt, quasi innati,
 & summa.

De Dæmone animæ inimico. 219

A & summa cum animi pace, ac trāquillitate, qui verò à dæmo-
 ne insuaves, & animo aduersi, illum lædentes, ac pungentes;
 hoc verò significatum est, cum Dominus Eliæ se ostendere
 voluit, venit enim spiritus grandis cōterens petras, & deinde
 commotio, & demum ignis, & in his Dñs non erat. Venit
 deinde spiritus aure tenuis, dulcis, pacatusq; & ibi Dominus,
 quia Domini spiritus suavis in omnibus est, etiam cum con-
 tritione, ac dolore animum pulsat, lachrymas, efficit dulces.
 Quoties ergo senseris mentem turbari tuā, agitariq; ac quasi
 ab extrinseco moueri, dæmonis crede impulsū eū esse, noli
 ei acquiescere, noli credere, pater mendacij est ab initio, men-
 dacia tibi loquitur. In his verò regula illa certa est, quā Sil-
 uester verbo scrupulus refert tradidisse defunctum virum, re-
 ligiosum amico viuenti, consule, ait, virum doctum & pium,
 maximè confessarium, & ei pare, ac obtempera, & securus
 eris: ille enim rationem redditurus est eius, quod præceperit,
 à te verò ratio alia non exigetur, quā si paruisti, & ob-
 temperasti, hinc cum quidam vir obediens defunctus esset,
 & eum interrogaret licet mortuum pater spiritualis, quomo-
 do in Dei iudicio cum illo actum esset, respondit, ego iudi-
 cium non subiui, quoniam obediens fui: & obediens non iu-
 dicatur, quod sic accipiendum est, vt mitissimè iudicetur, &
 in his, in quibus obedit, ab eo ratio non exquiratur, quare ea
 præstiterit, solo enim hoc verbo respondere poterit, obedi-
 ui: quemadmodum enim in principis domo, quando infe-
 rior minister aliquid fecit, & interrogatus à principe, cur ita
 fecerit, respondet, & conomus domus mihi id præcepit, hoc
 se responso tuetur, videat verò & conomus, quid præcipiat:
 ita cum in iudicio interrogatus fueris à Deo, cur hoc, vel illud
 feceris, satis superq; respondebis, cum dixeris, feci, quod mi-
 hi præceptum fuit ab eo, qui vices gerebat tuas: ille verò eius,
 quod præcepit, rationem reddet. Hinc Paulus. *Obedite
 præpositis uestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant, qua-
 si rationem pro animabus uestris redduri.* Et multò gratior
 Deo eris, & coram iudicio eius securior dicens, hæc & illa
 præstui, & hæc confessus non sum, quia credidi aliorum iu-
 dicio, quod longè potius erat, quā meum, obediui eis, sub-
 didi.

3. Reg. 19.

Siluester.

Simil.

Hebr. 13.

De Dæmone animæ inimico.

didisti me illis, quàm si dicas contra aliorum iudicium hoc, vel illud præstiti, præponens iudicium meum eorum iudicio, mihi magis credens quàm illis.

Simile.

Eccles. 10.
Hebr. 10.

D. Tho.

Jude. c. 9.

Simile.

Septima Astutia est, qua suadet hominem dæmō, vt mutet statum, vel exercitium, in quo bene se habet, & aliud assumat, quod nunc illi conuenientius apparet, re tamen vera nō est. Sic solent venatores ac piscatores perstreperē, vt pisces; & lepores egrediātur à cubilibus suis, in quibus secuti sunt, vt cum inde prodierint, facile capiantur: magna ergo in his adhibenda nobis cautela est; nec facile mutandus status. præcipue si perfectionis est, nec reliquenda exercitia virtutis bona, in quibus proficimus, vt aliis vacemus, quæ forsitan non ita nobis conuenient. Hinc Sapiens: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Et Paulus ne deseramus collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tantō magis, quanto videritis appropinquantē diem, vbi D. Tho. ait. Tripliciter collectū diferi potest, vel eū receditur à fide, vel cum prælatus deserit oues videns lupum, vel ex superbia, cum quis ab aliis se separat, hinc Iudas ait. *Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes, quasi sub specie maioris perfectionis: hoc verò non oportet à nobis præstari, sed potius cōsolantes alios, maximè cū dies appropinquat rationis, & mortis.* Nec verò per ea quæ diximus, tollitur charismata æmulari meliora, religionē ingredi, perfectiora aggredi. Sed faciles, vanæq; mutationes à dæmonis arte procedunt, tū in his, quæ diximus, tum in spiritualibus exercitiis, in quibus, nisi magna ratione, & consultatione adhibita, nihil nobis immutandum est.

Octaua astutia est, incipientes nimis feruidos, & indiscretos facere, & asperitatibus debilitare corpus: ita vt & illi citò cessare cogantur à vitæ ratione aspera, & alios terreant exemplo suo, ne illam ingrediantur. Similes effecti iis, qui longum suscipientes iter primis diebus multam viam conficiunt, & iumentum, quo vehuntur, ita lassitudine conficiunt, vt procedere vterius non possit. Decipiuntur aliquando hi lectione mirabilium gestorum, quæ à sanctis patris patrata sunt, quæ potius admirationi nobis esse debent, quam imitationi, plura enim

ra enim

De Dæmone animæ inimico. 220

Ara enim aliquibus singulari dono concessit Deus, quæ nobis non concedit, & hac in re simile quid his accidit, quod illis, de quibus 1. Machab. dicitur: *Iosephus & Azarias audientes magnalia Iudæ, & Ionathæ, dixerunt, faciamus, & ipsi nobis nomē, & eamus pugnare aduersus gentes, quæ in circuitu nostro sunt, & fugati sunt cum magna plaga, existimantes fortiter se facturos, ipsi autem non erant de semine uirorum illorum, per quos salus facta est in Israel, quasi dicat, elegerat Deus Machabæos, vt illis præliatibus mirabilia ea efficeret, quæ per alios facere noluit: ita quosdam priscorum patrū elegit Deus, vt ferè non comederent, neq; biberent, alios, vt tanquam Seraphini incensi ei perpetua oratione adstarent, alios vt asperrimam vitæ rationem inirent, & dono fortitudinis eos duxit in egregia facinora patrandæ. Hæc verò aliis nō concedit: id eō in his prudentiæ regula seruanda est, quia vt Psal. ait. *Honor regis iudicium diligit, id est discretionē, & rationabile obsequium uestrum.* Paulus ait. Et in his exterioribus corporis afflictionibus mensurā esse adhibendā, ratio manifesta docet, quia finis non sunt, sed media: sicut ergo salutē vis multū copiosam, sine vlla mensura, quia finis est, medicamina verò non ita, sed in mensura & pondere, quia media sunt: & id eō ea in mensura sumēda sunt, vt salutis conueniant, non amplius, ita charitas, quæ spiritualis vite finis est, sine modo & mensura curanda est, sic spes, sic & fides in Deum, sed corporis afflictio, quæ mediū est, & non finis, medicina, non salus, in pondere & mensura sumenda est, vt charitati conueniat, vt corpus animo seruiat: in his omnibus superioris consiliū si fuerit, & si non, confessarij adhibendum est: & multa cura transferēda nobis est in interiorē mortificationem affectuum cordis, & interioris hominis, reformationem, & humilitatis exercitium, quæ præcipua in hac re haberi semper debent.*

1. Mach. 5.

Psal. 95.
Rom. 12.

Simile.

C Nona Astutia est. Cessatio ab omni tentatione per aliquod tempus, quod optimum sibi esse, imperiti credunt. Sed Augustinus ait, periculis plenum statum esse, si enim anima se securam esse credit, in superbiam affertur, negligensq; efficitur, nec arma spiritualia parat, quia bellum nō timet, & inde est, quod cū dæmon sic securā animam videt,

August.

Ee 4 repente

De Dæmone animæ inimico.

repentè irruit super eam, & tentationibus eam impetens facile superat, quia inuenit domum vacantem, nec sollicitam & vigilantein, & tunc in anima illud efficitur, quod Iudicū. 18. dicitur: *Sexcenti uiri uenerunt in Lais, ad populum quiescētem, atq; securum, & percusserunt eos in ore gladij, urbemq; incendio tradiderunt, nullo penitus ferente præsidium.* Sicut ergo quondam cauerant Philistin, ne filij Israēl arma haberent, & sic in die prælij non est inuentus ensis, aut lancea in manu totius populi: ita curat dæmon, ne tibi arma sint, curat, ut negligenter te geras, ut orationem relinquant, & corporis castigationem prætermittas, cum uero tentationibus urgeris, attendens discrimen, & periculum tuum negligens, nequaquam es, arma induis: idè a tentatione dæmon cessat, ut & tu a bonis operibus cesses, & cum securum te credideris, repentè irruens te deuasitet. Hanc uero declinabis astutiam facile, si eam perspexeris, si procul odoratus fueris bellum, ut Iob de equo ait, si hostes tibi semper imminere credideris, attendens, si recedunt, nō eo recedere, ut te relinquant, sed ut redeuntes te imparatum inueniant: ita Græcos fecisse cū Troianis. Virgilius ait, caue ego semper dæmonem, paratus semper esto, & quæ admodum ciuitas, quæ è regione inimicorum est, etiam si hostes non videat, se tamen ita tuetur, ita uigilias perficit, ita custodiam adhibet, ac si expugnaretur, ita tibi peragendum est, è regione tibi hostes sunt, eorum aduentum semper expectare, inō pertinēscere debes. *Præpara ergo animam tuam ad tentationem.*

Decima dæmonis astutia, quam notant Chrysostr. & Gregorius est. Multas nobis ingerere tentationes medijs hominibus, qui nobis ualde chari, ac familiares sunt: & idè facilius animum nostrum pertrahunt, quò uoluerint: idè ait Gregor. Sanctissimo Iob uxorem reliquit, ut per eam illum tentaret, ut Deo malediceret, cum dixit, benedic Deo, & morere. Simili ratione Tobiam tentauit per uxorem dicentem: *Manifeste uana facta spes tua, & elemosynæ tuæ modo apparuerunt,* atq; his & alijs huiuscemodi uerbis exprobrabat ei. Hos etiam sanctissimos viros Iob & Tobiam, per amicos dæmonem tētisse dicitur Tob. 2: sicut beato Iob insultabāt reges, ita isti parentes

Iud. 18.

1. Reg. 13.

Iob. 39.

Simile.

Chrysostr.
Gregor.

Tob. 2.

De Dæmone animæ inimico. 221

A parētes & cognati eius irridebant vitam eius, dicentes, ubi est spes tua, pro qua elemosynas, & sepulturas faciebas. O quoties te cū hominibus agere credis, nec tamen eum illis agis, sed cū dæmone, qui in illis loquitur? Sibila sunt antiqui serpentis uniuersa praua cōsilia, quæ tibi proponuntur, inhonesta uerba, quæ tibi dicuntur, opus dæmonis iniuria inimici est, quæ te in uindictam præcipitare conatur: an non Petro ait Christus: *Vade post me Satana?* Et de Iuda ait: *Vnus uesitrum diabolus est.* Sicut enim, qui tibi recta consulit, minister Dei est iuxta illud Pauli. *Pro Christo legatione fungimur.* Ita, qui prauā consulit, minister est Satanæ, & quemadmodū diabolus loquutus est Euzæ in serpente: ita loquitur tibi in tibi propinquo, sicut loquutus in idolis est, & nunc loquitur: ita tibi loquitur in amicis, qui peruersa nuntiant, caue ab eis, nam inimici hominis domestici eius.

Vidimus aliqua de dæmonis astutijs & potentia. Videndum nunc restat, quibus ille armis in nos pugnet, quibus rebus nos expugnare conetur. Certè omnia, quæ sunt, curat in arma sibi assumere, ex omnibus nobis ruinā parat. Quod vel ex illo manifestum est, quod Dei misericordiam & bonitatē, sibi in arma cōtra nos sumere curat, suadens nos, ut perseueremus in peccato, in diuina bonitate, ac misericordia sperantes, quod si diuina misericordia & bonitate utitur, ut nos expugnet, quare non utetur? uniuersis sacramētis utitur aliquando in perniciem nostrā, & quæ in medelam nobis cōcessa sunt, curat in perniciem conuertere nostram, dū eis malè utimur: deinde uniuersa, quæ in cælo & in terra sunt, illis arma sunt, dies, nox, cibi, potus, flumina, fontes, horti, nemora, ex his omnibus curat nos lædere, & in peccatum trahere. Et tādē arma nostra ipse sumit, & illis in nos pugnat, si deuotione affectus es, curat ut ea superbias, & negligēs fias, si oras, curat, ut fructuosa videatur oratio tua, in idipsum, ut elatione percas, si bona opera præstas, ex illis curat, ut uanè efferaris, & alios despectui habeas: omnia ergo, quæ sunt, arma illius sunt, merito Psal. orat. *Eripe me de inimicis meis fortissimis.*

Sed nosse cupies, quem ordinem dæmones seruent in nostri impugnatione, quo ordine exercitum suū collocent: etenim

Matth. 16.

2. Cor. 5.

Mich. 7.

Psal. 58.

De Dæmone animæ inimico.

Cant. 6.

nim cōueniens ordo exercitus maximè cōducit ad eius forti- **A**
tudinē: Ideò Ecclesia dicitur: *Terribilis ut castrorum acies or-*
dinata. Si enim in exercitu ordo non sit, fortis ac terribilis non
erit. In inferno quidem nullus ordo, sed sempiternus horror
inhabitat, at in terra dæmonum exercitus optimum, ac conuo-
nientissimum ordinē seruant, vt nos impugnēt, seruant enim
ipsummet ordinem, quē Deus in exercitu Angelorum suo-
rum cōstituit, qui in auxilium nostrū missus est, nouit namq;
dæmon illum ordinē optimum esse. Sicut ergo cū homo nas-
citur ei à Deo deputatur Angelus custos, qui vniuersa in vita
eū seruet: ita Lucifer cuiq; hominū, dū nascitur, deputat cha-
codæmonē, qui eum semper impugnet. Præterea, sicut cuiq;
oppido præficit Deus Angelū superiorein, qui illud tutetur, **B**
atq; defendat: ita à Lucifero deputatur superior quidā spiri-
tus, qui illud impugnet. Præterea sicut regno & prouinciæ
præficit Deus superiorē Angelū, qui in scriptura dicitur prin-
cipis regni huius, vel illius: ita Lucifer alium designat, qui toti
prouinciæ & regno perniciē curet. Præterea sicut vniuersis re-
bus corporeis præferti à Deo Angeli sunt, qui eas regāt, & ea-
rū curā gerētes, homines per illas in Dei cognitionē, & amorē
ducāt: ita omnibus his rebus præferti dæmones sunt, qui eas
perdere ac demoliri curēt, & homines abducant à Deo illarū
creaturarū vsu, sic angeli & dæmones sunt in mari, fluminib;
fontibus, hortis, nemoribus, segetibus, montibus, pratis, agris.
Præterea ad profectū singularium virtutū Angeli à Deo de- **C**
stinati sunt, qui auxiliares milites dici possunt, vt angeli, qui ca-
stitatē, qui patientiā, qui charitatē accendāt: Ita dæmones de-
stinati sunt, qui in vitia opposita homines ducāt, dæmones su-
perbię, dæmones luxurię, & sic in aliis, qui dæmones de hoc,
vel illo vitio tētantes sepe sanctissimis viris ostēsi sunt: de qui-
bus aiebat sanctus Elias eremita, referēte B. Antonino, quod
qui perfectē de aliquo vitio triūphauit, habet à Deo potesta-
tem expellendi omnes dæmones ab hominū corporibus, qui
de illo vitio tentant, eò quòd eos expulerit ab anima sua.

B. Antonini.

Simile.

Eorū, quę in mundo spectatu digna sunt, illud vnū, & fortē
præcipuū est, duas videre acies ad bellū instructas atq; para-
tas, si ergo nunc nobis videre liceret Angelorū, & dæmonum
exerci-

De Dæmone animæ inimico. 222

A exercitus instructos, & in bellū paratos, an nō res omniū, quę
videri possunt, dignissima visu atq; contēplatione, in quibus
millia milliū spirituum sunt, quorū quisq; naturæ viribus su-
perat vniuersos homines, vidit Eliseus Angelorū aliquā aciē
in curribus igneis, numerus horū exercituam nullus est, non
est numerus militū eius, Iob ait, vincūt numero athomos, qui
in aëre versantur, arma eorū spiritualia sunt, ordo mirus, astu-
tia inexcogitabiles nobis. Sed interim, vel ex hoc agnosce o
homo, quanti tu ducaris, ac æstimeris, pro quo vno continuū
perpetuumq; bellum hoc geritur à mundi initio, vsq; in finē:
ne ergo te parui facias, ac ducas, maximo in pretio à Deo ha-
beris, ne te vili pretio dæmoni tradas.

4. Reg. 6.

Iob. 25.

B Sed iā aliquas proponamus rationes: quibus incitemur, vt
acriter cum dæmone pugnemus. Quisq; fidelis similis esse de-
bet Iudę: de quo dicitur, induit se Iudas lorica, sicut gigas, &
accinxit se arma sua bella, & in præliis similis factus est leo-
ni in operibus suis. Prior ratio, vt hoc nos præstemus, illa sit,
quod in conspectu summi regis pugnemus, qui nos pugnan-
tes intuetur, & vniuersa eius curia cęlestis: miles verò, qui at-
tendit, regem suum eū præliatē intueri, fortiter cum hosti-
bus contendere solet. Ambros. ait. Deus ipse omnium rector,
ac Dñs cum omni Angelorū militia certamen tuum inspicit,
ac finem præstolatur conflictus, tibiq; contra diabolū dimi-
canti æternitatis præparat coronā. Athanasius in vita Anto-
nij refert, post grauem conflictum dixisse Antonium Chri-
sto, vbi eras bone Iesu? vbi eras? cui Christus, Antoni hic erā,
sed expectabam videre certamen tuum. Sed ais, non ego vi-
deo Deum præsentem, meumq; certamen spectantem, quē
si viderem, fortissimè pugnarē. Respondet D. Bonauent. non
miles strenuè pugnat coram rege, quia miles videat regem,
sed quia scit se videri à rege, licet ipsa regem non videat, vnde
si rex sit in abscondito, quando miles scit, regem eum ex abs-
condito videre, strenuè pugnat, sic ergo licet tu Deum non
videas scis tamen te ab eo videri, fortiter ergo tibi contenden-
dum est, o quā gloriofam est, in tali, ac tanta præsentia præ-
ualere.

2. Mach. 3.

Ambros.

Athanas.

Bonauent.

Secunda in eandem rem ratio sit, fidelitas, quā regi nostro
debemus,

De Dæmone animæ inimico.

debemus; ac promissimus de eius honore tuendo: attende **A** certaminis tui rationem ac causam, quæ hæc est, quis nã preferendus sit, & maioris faciendus Deus an cacodæmon: tu verò Dei es miles, eius tueri partes iurasti, gloriosissima ea causa est pro qua certas. Iusta verò causa maximum adiicit animum pro ea certanti. An non indignum facinus iudicares. Si miles à Rege Hispaniæ accepisset equum, arma, larga stipendia, & cum belli tempus immineret, ad Turcas trãfret, contra regem suũ pugnaturus, & armis ab eo receptis in eum pugnaret: An non tu miles Christi es: an non in baptismo nomen ei dedisti: an non armis te tunc induit suis: an non stipendia ab eo accepisti: quid habes, quod ab eo non acceperis? si tentatio adest, belli ac prælij tempus imminet, num in dæmonum transibis factionem? num armis à Deo acceptis in eum pugnabis? meritò nos Paulus monet. *Ne exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato, sed arma iustitiæ Deo.*

Tertia in idem ratio fit dæmonis aduersarij nostri superbia, ira, ac odium in nos, id enim maximè animum tuum per mouere solet, vt cum hoste acriter contēdas, quàm pauci nũc sunt, qui dæmonibus irati sint: ira exardescis, si inimicum vides, sanguis ebullit, vbi nunc ira in truculentissimos dæmones hostes accerrimos: audit Dauid Goliath exprobrantem agminibus Israël, & iratus ait. *Quis est iste incircuncisus, qui ausus est exprobare exercitui Dei uiuentis?* Hac ira commotus, descendit cum eo in prælium, & superauit eum, & caput abscidit, moueat ergo, virgeatq; te dæmonis summa ira, ac superbia, vt in eum fortiter pugnes.

Quarta ratio fit, suprema tibi parata corona victori, quo animi ardore pugnet pauper miles cum hoste: si regnũ mundi ei vincenti proponeretur in coronã? Sed quæ tibi certanti corona paretur, audi. *Et illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Et idem Paulus ait. *Id quod in præsentem est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* Huic si conferas vniuersa regna mundi, nihil sunt. Moueat etiam te summa confusio, & acerbissima poena, quæ victo ac superato danda est, qui enim à dæmone superatur,

Simile.

Rom. 6.

1. Reg. 17

Simile.

1. Cor. 9.

1. Cor. 4.

De Dæmone animæ inimico. 233

A superatur, seruus est peccati, & corruptionis, vt Petrus ait, *2. Pet. 2.* *vi-
lior omni bruto, indignus terra, & pane, quo vescitur, de mo-
nis seruus, quia à quo quis superatus est, eius & seruus est. De
infernæ cruciatibus quis dicat? de opprobrio sempiterno ait.
Opprobrium sempiternum dedit illis. Confunderis à Deo exē-
plo plurium sanctorum, etiam puerorum & virginum, qui
fortiter dimicantes trophæa de hoste retulerunt. Ideo nos
Paulus monet, Ideo, & nos tantam habentes impositam nobis te-
stium nubem, deponentes omne pondus, & circumstantes nos peccatum
per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicien-
tes in authorem fidei, & consummatore iesum. Quo loco D. Tho.
ait. Sancti dicuntur testes Dei, quia verbo & facto glorifica-
batur Deus per eos. Vnde Isaias. *Vos testes mei dicit Dominus.* *Isa. 44.*
Dicuntur etiam sancti nubes: primo propter conuersationis
sublimitatem, Isaiæ 60. *Qui sunt isti, qui ut nubes uolant?* Secun-
do propter doctrinæ fecunditatem. Iob. 26. *Qui ligat aquas
in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.* Tertio propter
spiritualis consolationis vtilitatem, sicut enim nubes præstāt
refrigerium, sic exempla sanctorum. *Isa. 18. Et sicut nubes ro-
ris in die messis.* Hanc ergo nubem testium habemus imposi-
tam, quia ex vita sanctorum quodammodo inducitur nobis ne-
cessitas ad imitandum hinc Iacobus: *Exemplum accipite fra-
tres exitus mali, & longanimitatis, laboris, & patientiæ, Prophe-
tas.* Sanctos ergo imitemur viriliter cum dæmone conten-
dentes, vt corona ornemur æterna.*

2. Pet. 2.

Deut. 32.

Heb. 12.

D. Tho.

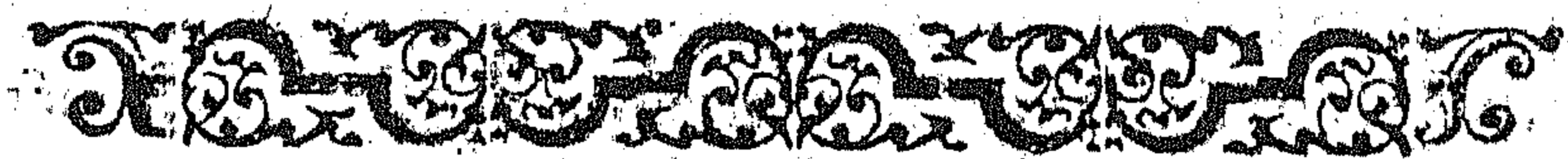
Isa. 44.

Isa. 60.

Iob. 26.

Isa. 18.

Iacob. 5.

CONCIO. I.

De tertio inimico, Carne scilicet.

THEMA.

*Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus
carnem. Rom. 5.*

PLVRIMA Sunt, quæ summam Mariæ miseri-
cordiam ostendunt, inter quæ illud vnum est, quod cū
à carne:

De tertio inimico, Carne scilicet.

à carne tentata nō fuerit, his qui à carne tentantur, auxilio est **A** maximo. Sicut peccato originali caruit, ita fomes nullus in ea fuit, quæ illam in malum inclinaret, vnde summa eius fuit tranquillitas, similis cælesti corpori, quod peregrinam impressionem non induit. Decebat verò, vt is, qui à cælis descendebat, in cælesti virgine quiesceret, in qua summa esset tranquillitas, quia vt Psaltes ait. *Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion.* Cum verò miserix alicuius experientia doceat hominem eius misereri, qui similem miseriam patitur: & ideò, qui tentatur tentati misereri solet: mirum hoc in Maria est, quòd à carne nunquam tentata, eorum præcipuè miseretur, qui à carne tentantur, eisq; adest, si eam inuocauerint. Huius verò rei causa est, quòd eximio amore casti- **B** tatem illa amauerit, & adeò eam magnificet, vt in dubiū vocauerit Dei mater fieri, si ei amittenda virginitas foret, vt Bernardus ait super Missus est. Ad eam ergo nunc humiliter accedamus, vt gratiam impetret, qua carnem superemus, & huius rei doctrinam percipiamus.

Condidit Deus spiritus puros, & corpora, & cuiq; dedit appetitum naturæ conuenientem, Angelis spiritualem, corporibus verò corporeum. Cum verò hominem condidit, in quo tanquam in medio coniunxit spiritum, & corpus, dedit ei appetitus duos, quorum alter respondet naturæ spirituali: alter verò animali, alter in anima est, alter corpori adhæret. Cum verò appetitus sit, qui in re principi- **C** patur, miseria maxima homini erat, quia in eo duo erāt principes, Domini duo, sibi inuicem aduersi, vnde cunctis rebus homo erat inferior, & calamitosior, quia monstrum erat, cui simile non reperiebatur. Angeli enim vno præditi appetitu, & bruta aut omnino volunt, aut omnino nolunt. Solus homo duobus dominis seruit, & alterum sustinere non potest, nisi alterum contempnat: propter quod infelicem se dicit Paulus, cum ait. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et Iob cum ait. *Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipsi grauis?* Finge nunc ignem alligatum lapidi, quorum alter cælum petit, alter terram, & Angelum alligatum bruto, quorum alter cælestia,

Psal. 75:

Bernard.

Rom. 5.
Iob. 7.

De tertio inimico, Carne scilicet. 234

A alter herbas terræ cupit, ea in homine miseria est. Quia secundum mentem cælestia appetit, secundum corpus caduca, ac terrena.

Huic malo remedium adhibuit supremus artifex, qui non est Deus dissensionis, sed pacis. Sed quod nā illud est? Certè duos hos appetitus miro modo in homine cōciliauit, & ideò rationalē appetitum reddidit vsque adeò affectum circa sensitium, vt à natura habeat voluntas, sensibus, & exterioribus potentiis delectari, in quas physico, & naturali quodam amore rapitur, vt indulgeat, ac placeat animali appetitui. Illud verò experientia manifesta ostendit, cum homo indiget cibo, vel potu, voluntas enim summa cura illa affectat, & quærit,

B quasi essent bonum proprium. Ne verò hoc affectu voluntas duceretur nimium in temporalia, & in procliue vitiorum, dedit Deus homini originale iustitiam, qua turpia facile vitaret, & honesta sequeretur, vt ei dulcesceret virtutis via. Ea enim efficiebatur, vt in diuinis voluntas sibi placeret, & Deo facile obsequeretur: & vt appetitus sui quasi oblitus voluntati in omnibus pareret. Sunt enim sensus, vt Aristoteles *Aristot.* ait, participatiuè rationales. Et iustitia originalis efficiebat, vt appetitus bono rationis attenderet plusquàm suo, & alienis commodis deseriret plusquàm suis, quæ summa erat hominis nobilitas. Brutum enim sibi soli attendit, sibi prospicit, omnia sui amore facit, nihil est, quòd ei gratias habeamus, **C** nulli attendit præter se. Bruto verò persimilis est homo ignobilis, cuius est propriam in omnibus se, suaq; quærere utilitatem attendere. Deo verò similis homo ille est, qui nobilis, & ingenuus est, qui aliorum utilitatem, & comoda attendit: qua in re Deum imitatur, qui nec attendit, sed nec attendere potest utilitatem suā, sed nostram, ille enim bonorū nostrorū non eget, & ideò in vniuerso opere suo aliorū attendit utilitatem. Quia verò hic inordinatus sui amor ab originali peccato procedit, in infidelibus præcipuè inuenitur, in quibus originale peccatum deletum non est.

Originali hac iustitia fecerat quidē Deus hominē rectū, sed ille immiscuit se mille quæstionibus, dū eam amisit sibi, & nobis: & ideò appetitus in inferiora effrenatè fertur, & voluntas

minus

De tertio inimico, Carne scilicet.

minus spiritualia diligit, appetitus rationi difficile obtemperat, ratio appetitui nimium prospicit. Ecce bellum imminens spiritui à carne, ecce acerrimum hostem. Inter spiritus verò hostes supremus caro dicitur, & merito. Primum, quoniam armis delectationum in nos pugnat, quæ potentissimæ sunt. Et præterea in hac pugna hostis non externus est sed internus, difficile verò castellum custodiri solet, si interius inimici sunt, ab exterioribus verò facilius est illud seruare. Dæmon circuit querens, quem deuoret, sed exterius est, sicut & mundus, at caro intra nos est. Et deinde quod à nobis est plurimam habet vim, ac potiore, quam quod ab extrinseco est. Hinc in historia memoria prodit Damascenus, animum inuictum principis Iosaphat carnis tentatione oppugnatum, dum demonis consilio plures virgines speciosæ ei in obsequium tradite sunt, ut sic animus illius imbecillis fieret, quam tentationem omnium difficillimam expertus est, adeo ut rapi à Deo in ecstasim fuerit necessarium: postquam verò tentationem illam superauit, desperauit dæmon eum se posse superare.

Sed duplex est tentatio carnis nostræ. Prior est, qua nos inclinat, ut dulcia, mollia, & voluptuosa sumamus. Altera est, qua nos in turpia, & inhonesta ducere curat. Ex primo verò hoc secundum procedere solet: cum enim pugnam ineant spiritus & caro, ille proculdubio superabit, cui adiutoria plura adiunguntur. Si carnem delitiis inueris, spiritum debellabit: si spiritum poenitentia, & afflictione, ille carnem deiciet. Nec verò in carnis malum superabitur, sed potius in bonum, sic enim caro in æternum seruabitur. Nunc ergo de priori hac tentatione nobis agendum est, qua caro concupiscit dulcia, & voluptuosa, cibos optimos, & gustui suauis, vestium cultum nimium, peramplam & ornatam domum, ludos, comessationes, ebrietates, hortos, & prata amœna, & similia, quæ carni placent. Hæc verò caro appetit, tanquam bonum sibi conueniens, & ut ea ei concedantur: ratione hac uti solet, quod necessaria ei sint, vel si non sunt, quod mortalis culpa in his nulla est, non enim legi Dei omnino contraria hæc apparent.

Sed de vita huiusmodi quid scriptura dicat, opere pretium erit

Damasc.

De tertio inimico Carne, scilicet. 225

A erit nosse, ut prudentia carnis, & illius ratio, quam diximus, stulta, ac mendax appareat manifestè. Audi primum cælestem magistrum, qui viam Dei in veritate docet, qui apud Lucam sic ait. *Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui habetis consolationem uestram. Uæ uobis, qui saturati estis, quia esurietis. Uæ uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis. Uæ cum benedixerint uobis omnes homines.* Primum ait. *Uæ uobis diuitibus.* Sic etiam simile uæ eis Propheta interminauerat, dicens: *Uæ, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci. Et Uæ qui opulenti estis in Sion, optimates capita populorum, ingredienties pompaticè domum Israël, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris, qui comeditis agnum de grege, & uitulos de medio armenti, qui canitis ad uocem Psalterij.* De eisdem diuitibus loquitur Abacuch, cum ait. *Uæ ei, qui multiplicat non sua.* Quæ uerba sic exponit Diuus Bonauentura in caput Lucæ sextum, id est, bona temporalia, quæ non sunt nostra, quia nec nobiscum ueniunt, nec eunt, quia non descendet cum eo gloria eius, ut Psaltes ait. *Cupidi uero putant hæc sua esse, cum non sint. Simile est illud uæ, quod diuitibus interminat Iacobus. Agite nunc diuites plorate ululantes, in miseris uestris, quæ adueniet uobis.* Et Christus Dominus apud Ioannem. *Plorabitis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit.* Deinde uero adiecit loco superiore cælestis magister. *Uæ qui saturati estis.* Sic Sapiens dixerat: *Cui uæ? cuius patris uæ? cui rixæ? cui fons? cui sine causa uulnera? cui suffossio oculorum? Nonne his, qui commorantur in uino, & student calicibus epotandis?* Sic etiam Isaias ait. *Uæ qui potentes estis ad bibendum uinum, & uiri fortes ad miscendam ebrietatem.* Cui consonat Iob dicens: *Cum satiatus fuerit, & stabitur, aestuabit, & omnis dolor irruet super eum.* Addit uero Christus Dominus: *Uæ uobis, qui ridetis nunc.* Quoniam ut Iob ait. *Gaudium hypocrite ad instar puncti.* Et Sapiens: *Risus dolore miscbitur, & extrema gaudij luctus occupat.* Et in Ecclesiasti co dicitur: *Fatuus in risu exaltat uocem suam, uir autem sapiens uix tacite ridebit.* Ideo Sapiens ait. *Cor sapientum ubi tristitia est, & cor stultorum ubi letitia.* Cumq; idem sapiens tempora distribueret, ait. *Tempus flendi, & tempus ridendi.* Prius

Et dixit

De tertio inimico, Carne scilicet.

A dixit flēdi, quam ridendi, quia præsens vita fletui destina-
 ta est. Vnde Christus dixit: *Plorabitis, & flebitis uos, mandus*
autem gaudebit. Ait tandem Iesus. *Ve cum benedixerint uobis*
omnes homines. His enim accidet illud Iob. *Eleuasti me quasi*
super uentum ponens, & elisisti ualde. Et Psaltes ait. *Quoniam*
Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt
quoniam Deus spreuit eos. En o homines quid veritas prima,
 quid hominum præceptor docuerit de via dulci, ac dele-
 ctabili, quam vos omnes tanto studio quæritis. Sed & alia
 audiamus similia. Gregorius in primo libro Moral. Ex-
 pendit præclare, de diuite illo Epulone, qui sepultus in
 inferno est, nihil aliud mali dici, quam quod epulabatur quo-
 tidie splendide, & induebatur purpura, & bysso. Et cum Abra-
 ham ei rationem redderet damnationis suæ, nihil aliud **B**
 ei dicit, nisi *recepisti bona inuita tua.* Contra vero de iustis
 Paulus ait. *Vsque in hanc oram & esurimus, & sitimus, & nu-*
dis sumus. Et iterum idem Paulus de sanctis ait. *Egentes, an-*
gustiaſti, afflicti, &c. Vita ergo aspera iustorum est, vi-
 ta vero delectabilis reproborum. Quid desideras o ho-
 mo, cum pretiosas vestes, & lautam mensam cupis, am-
 plam domum, & diuitias plures? An non desideras simi-
 lis esse diuiti epuloni? Quod si hic ei similis fueris, an non
 si similis tibi erit exitus ac illis quomodo ergo ista non hor-
 res? Deinde expendendus est locus ille. Ezechielis. *Eccc*
hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis,
& abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manuum egeno,
& pauperi non porrigebant. Primam Sodomæ iniquitatem
 dicit esse superbiam, quia ut Sapiens ait. *Initium omnis pec-*
catis superbia, qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis. Est
 enim illa veluti centrum iniquitatum omnium, vnde
 exeunt omnes lineæ vitiorum. Et sicut in area extollitur
 palea super granum, non quia dignior, sed quia leuior,
 ita homo vanus in superbiam erigitur, quia vilis cum sit,
 se magnum putat. Post superbiam secundam iniquita-
 tem Propheta ait fuisse panis saturitatem, panis vero no-
 mine in scriptura omnis cibus intelligitur, & sic illo ver-
 bo Propheta significauit ciborum abundantiam, circa
 quos

De tertio inimico, Carne scilicet. 226

A quos gula versatur. Sic etiam Eua post superbiam de gula
 tentata à Dæmone fuit. Sic etiam Moyſes ait. *Sedit populus*
meus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere, id est, vitulos
adorare. Et iterum in Deuteronomio. *Cum comederunt, & sa-*
turati, crassiq; fuerint, auertentur ad Deos alienos. Et Oſeas ait. *Saturati sunt,*
& eleuauerunt cor suum, & obiti sunt mei. Gula li-
 gnorum strues est, quibus inflammatur libido. Ideo Hie-
 ronymus in epistola ad Furiam ait. Non Ethnæ ignes, non
 Vulcania tellus, non Vesuuus, & Olympus tantis ardo-
 ribus æstuant, ut iuueniles medullæ vino plenæ, & dapi-
 bus inflammatæ. Sicut ergo auceps escam proponit aui-
 bus, ut eas capiat. Sic Dæmon cibo decepit Euam: cibo
 Christum tentauit, & ciborum saturitate nunc plurimos
B superat. Tertio loco ponit Propheta abundantiam, diui-
 tiarum, scilicet, quibus omnes delitiæ facile parantur, sed
 cælum difficile comparatur, ad bona sæculi huius obti-
 nenda optima clavis abundantia diuitiarum est, ea enim
 omnia clauſa referantur. Sed ad bona cælestia consequen-
 da aptior paupertas est. *Beati pauperes, quoniam uestrum est*
regnum cælorum. Si plena esset theca auro, vel domus ple-
 na diuitiis, tibi que rex diceret, aperi domum hanc, & vni-
 uersa, quæ in ea sunt, tibi cape. Diceres, qua nam cla-
 ue aperiā? Duæ sunt clauſe, altera aurea ex serico
 pendens filo, altera ferrea ex fune vili pendens. Sed
 aurea vel nullo modo, vel difficilimè aperiſ, ferrea ve-
 rò facilè: quam capies, ut aperiſ? nonne ferream? Ad
C eum modum se habent diuitiæ, & paupertas. Diuitiarum
 abundantia clavis est aurea, ea adhibita sæculum præ-
 ſens facilè aperiſ, ad vniuerſa enim, quæ volueris ia-
 nuam aperiunt diuitiæ, ad honores, & gloriam tempora-
 lem allequendam, ad dignitates, & delicias, quia pecu-
 niæ obediunt omnia. Sed cælum aut nullo modo, aut vix
 aperiſ. Audi dicentem *facilius est, camelum per foramen*
acus transire, quam diuitem intrare in regnum cælorum. Ca-
 melus funis est grosſior, hæc intrare potest per fora-
 men acus, sed difficile, si in fila diuidatur, sic diues si
 se, suaque diuidat in pauperes, & egenos, intrare potest

Exod 3 2
 Deute. 3 1
 Oſe. 1 3

Hieron.

Luc. 8.

Simile.

Eccles. 10.
 Matth. 19.

De tertio inimico, Carne, scilicet.

simile. in cælum, si vero vniuersa congreget, & sibi seruet, camelus est, per foramen acus non transibit. Sicut ergo musca accedens ad patinam mellis, si se totam non immittat in illud, sed ore tantum attingat, & prælibet, ac solum necessarium cibum sumat, citò abscedit. Sin autem se totam ingurgitat in mel, perit omninò, sic iis contingit, qui ex his, quæ mundi sunt, vel multum, vel parum sumunt, hi enim salui fiunt, illi pereunt miserè, sicut Sodomitæ, qui rerum abundantia periere. Otium etiam Propheta narrauit inter Sodomæ iniquitates, & meritò, quia vt Sap. ait: *Multam malitiam docuit otiositas.* Vnde quibusdam dicitur: *Quid hic statis tota die otiosi? Et postea ait: Voca operarios, & redde illis mercedè.* Non otiosi, sed operantes præmio donantur. Et tandem vt supremam Sodomæ iniquitatem dicat, ait B Propheta, ipsos misericordia in pauperes vsos non esse. In hac verò Sodomæ iniquitate, per Ezechielem descripta, eorum vitam quasi in typo expressam videbis, qui nunc nobiles, & diuites mundi huius dicuntur, qui superbi, ac arrogantes sunt, aliosque despiciunt, cibus implentur vsq; ad satietatem, abundantia rerum omnium fruuntur, otio vacant, & in nullo hominum labore sunt, sed ludo, & vanis colloquiis indulgent, & manum egeno non tribuunt, quia in vanitates vniuersa insumunt, & pauperibus nihil est reliquum: Hi certè, qui Sodomam in iniquitate imitantur, in supplicio ei similes erunt. Audiuius Christum Dominum, audiuius etiam Prophetam de via voluptatis differentes: C *Philipp. 3.* audiamus iam Paulum, qui de ea Philippenfis scribens ait. *Multi ambulant, quos sæpè dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus. quorum Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Multi ambulant,* ait Paulus, multorum hæc via est. *Via est lata, uia perditionis, & multi intrant per eam,* qui ideò sanguinis lachrymis deplorandi sunt, & ideò ait. *Flens dico.* Sed qui nã hi? Certè qui inimici sunt crucis Christi, qui nihil cum Christo pati volunt. Sed vniuersa dulcia quærunt, qui terrena sapere dicuntur, quia hæc solum quærunt, in his delectantur, *quorum Deus uenter est,* quia ei vniuersa offerant, quæ

De tertio inimico Carne, scilicet. 227

quæ possident: quorum gloriam confusione terminatur. Sicut Oseas ait. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* Ose. 4. Tandem via voluptatis via perditorum dicitur in scriptura. Hinc Sapiens: *Letare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum, & ambula in uis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum, & scito, quod pro omnibus his adducet te Dominus in iudiciũ.* Et Hieremias ait. *Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam, sed abierunt in uoluptatibus, & in prauitate cordis sui mali, factique sunt retrorsum, & non in ante.* Sic etiã apud Lucam verbum Dei dicitur suffocatum à voluptatibus, & diuitijs. *Luc. 8.*

Hæc sunt, quæ de via voluptatis, ac delectationis in scriptura diuina tibi tradita sunt. Attende nunc, an via hæc tibi placeat, & præiigenda sit. Sed prudẽtia carnis, quæ hanc viam deserere nullo modo uellet, obiicit. Quod nam mortale peccatum est in cibo lauto, in veste pretiosa, in ludo, & vita denique delectabili? Respondetur, licet hoc ex obiecto non sint mortalia peccata, sæpè tamen aliunde fit, vt lethaliter peccet, qui hæc admittit. Sicut his accidit persepe, qui debita non soluunt, qui liberos conuenienter educare, & in statu debito collocare non possunt, nec vllã elemosynam facere, etiam cum tenentur, quia plurimam substantiã in ludo, aut vanè consumunt. Sed licet hæc omnia cessent, & licet natura sua hæc don sint mortalia peccata, tamen eis adherent, & adeò vicina sunt lethalia peccata, vt vix ab eis separari queant, etiam à sanctissimis uiris. C Vnde à vulgo hominum nunquam separatur, & ideo qui illam vitam agit, innumera peccata mortalia admittunt, ac damnantur. Ita tradit Gregorius vbi supra, cum de diuite epulone agit, & Basilii, qui ait, nõ solum peccata manifesta homines perdere, sed etiam pura alia, quæ manifestè, & natura sua peccata non sunt, tamen peccatorum fontes, & origines, ac veluti femina, & huiusmodi est vita delectabilis. Hanc verò doctrinam manifestam facit experientia ac ratio. Experientia quidem, non aliena, sed tua. Dic mihi obsecro, si hanc vitam delectationis, ac blanditiarum aliquando tenuisti, vel nunc tenes, nanquid à peccatis

De tertio inimico, Carne, scilicet,

A eatis pluribus immunis fuisti? Si ergo experiris in hac via sæpe te mala perpetrasse, ergo via hæc via inferi est, & omnino ab ea tibi declinandum. Ratio etiam illud manifesta ostendit. Quoniam ea est difficultas in bello spirituali, in carne spiritui subiicienda, ut sanctissimi viri vix illud fuerint consequuti multis orationibus, ieiuniis, ac asperitatibus, quo ergo pacto tu infirmus, ac debilis id assequere vita dulci, & voluptatibus plena? De se ipsis memoria prodiderunt Augustinus & Hieronymus, iis carnis tentationibus impugatos, ut vix remedium inuenirent, cum plura adhiberent, & ad Deum clamarent, præcipis castitatem, da quod iubes, & iube quod vis. Et quod magis mirandum est, Paulus orat, ut stimulus carnis ab eo auferatur, & ipse ait. *Castigo corpus meum, et in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.* Et Iob sanctissimus ait. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut nec cogitarem quidem de uirgine.* Quid obsecro erit ei, qui nulla, aut minima gratia ornatus est, nulla sacramentorum frequentia munitus, nullis orationibus, & cælestium consideratione ac afflictionibus armatus? Hostibus acerrimis vallatus es, si imparatus es, quomodo stare poteris? Etiam in carnalibus bellis animaduersum est à pluribus auctoribus, milites debilitatos fuisse luxu, & delectatione, ac eneruatos, ut facile ab hostibus, quos superauerunt, superarentur. Sic in Capua, & illius delitiis eneruati sunt Annibalis milites. Sic Romani, postquam se delitiis tradidere, antiquum animi robur amiserunt, & superati sunt ab his, quos prius superauerant. Quid obsecro faciet luxus, & vita delectabilis in milite spirituali, in spirituali certamine. Ideo ergo delectabilis vita abiicienda, quia non erit immunis à delicto, qui eam tenuerit. Hac ratione, ait Gregorius, ad piscationem Petrus rediit, postquam à Christo vocatus est, sed Mattheus ad telonium non rediit, quia hoc vix, aut nunquam sine peccato exerceri valet. Ea ergo nobis fugienda sunt, quæ vix sine peccato tenere possumus, Huiusmodi vero est delitiosa vita, in qua caro delicate enutrita superat facile spiritum, in

Aug.
Hierony.

2. Cor. 12
1. Cor. 9.
Iob. 31.

Greg.

& eius tentationibus. 228

A vita vero aspera non sic fit, sed spiritus facile carnem superat. Qua in re similis est caro pisci Tobia, qui dum erat in aquis fortiter inuasit Tobiam, ut trepidaret, ac diceret, Domine inuadit me. Sed Angelo monente in terram extractus piscis palpitare coepit, & vires omnino amisit. Ita caro in delectabilibus enutrita spiritum deuorare præsumit. Si vero in aspera ducatur, vires deponit, facileque superatur. Solet aliquando equus sentire, quis sit eques, quem vehit, quem si robore præditum agnoscat, & viribus potentem, ei paret, ac subiicitur, si vero videat exilem puerum esse, eum deicere tentat in terram: Ita omnino caro nostra si videat virilem, ac fortem esse spiritum, ei paret, nec renititur, si vero debilem agnoscat, eum in terram deiecit. **B** Cave ergo, ne tibi vita delitiosa placeat, efficiarisque similis Achaz, de quo Regum tradit historia. *Cum uidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, et similitudinem iuxta omne opus eius. Extruxitque Vrias sacerdos altare iuxta omnia, quæ præceperat rex Achaz. Porro altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi.* Licet ergo idola non coluerit Achaz, sed Deo sacrificare voluit in altari Damasci. Hoc ipsum plurimi fidelium volunt. Deum quidem verum colunt, sed in altari gentium, in vita, scilicet, gentili, in vita delitiosa, ac turpi. Altare Dei tollit, qui crucem horret, quæ Dei altare est. **C** Altare gentium erigit, qui voluptatibus plenam vitam sibi eligit sectandam.

Aduersus hanc carnis tentationem. Primum sit remedium consideratio naturæ hominis, qui natus ad laborem, non ad delicias est, & ideo de humo factus, quia sicut terra, ut fructum proferat bonum, aranda, & foedienda, ac fulcanda est, quod nisi feceris, spinas, & tribulos germinabit. Ita omnino caro nostra nisi male, duriterque tractetur, mala proferet germina vitiorum.

Secundo in idipsum proficit mortis consideratio, & vilitatis corporis, ac animi dignitatis. Quid obsecro, nimium curandum corpus est, quod cras esca verum un-

Tob. 6.

Simile.

4. Reg. 16.

De tertio inimico, Carne, scilicet.

erit? quid nam corpus est, si spiritui conferatur, an non vile figmentum? Cur ergo carnis multam curam facis in desideris, cur ei indulges, & spiritum non curas? hoc est indignum illud, quod Sapiens expressit, cum ait: *Vidi seruos iniquis, & principes ambulantes super terram quasi seruos.* An non id passim vides, cum corpora ornata, & animas deperditas vides? Princeps quidem animus est, pro quo ornando sanguinem Deus fudit. Corpus quotidie labas, & animum post annum? Corpus quotidie cibas, animum post annum? Corpus ornas, & animum derelinquis nudum? Id, quod tibi est commune cum brutis, adeo curas, & id negligis, quod tibi est commune cum angelis? Consideratio etiam peccatorum, pro quibus æternas poenas mere mur, & consideratio passionis Christi, & dolorum ipsius quos pro nobis pertulit, efficiet, ut eius causa aliquid patiamur, quo peccata hic delere valeamus. Ex his omnibus considerationibus colligendum nobis est remedium aduersus hanc tentationem. Illud verò est quod sibi quisque statuatur aliquam asperitatem quotidie subeundam, qua caro opprimatur, & Deo pro peccatis aliquid offeramus. Et quo plures fuerint asperitates, ac dolores, eo vita nostra iustior ac Deo gratior erit. Vita nostra vita poenitentia est, & ideo quotidie nobis agenda est. Sicut cum dux strenuus obsidet ciuitatem, quo die aliquid agere curat, ut eam expugnet, & eum diem perditum dicit, quo nihil egit aduersus hostes. Ita omnino expugnandum corpus traditum nobis est, quotidie ergo aduersus illud aliquid agendum. Hoc est consilium illud Christi Domini **Luc. 9.** *9. Tollat crucem suam quotidie, quotidie enim crux tollitur, cum quotidie corpus maceratur, ut dicere possis illud Pauli: Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes. Semper, id est, omni die.* Sicut ergo Pharaon videns multiplicari in Israël, statutos in dies singulos labores eis imposuit, ut opprimeret, ita tu videns eleuari corpus, illud opprime quotidianis afflictionibus. Sed ais, non possum tanto odio corpus prosequi. Respondet Diuus Thomas: plus diligit corpus iustus, qui illud seruat in vitam æternam

Eccles. 10.

simile.

Luc. 9.

1. Cor. 4.

Exod. 1.

D. Tho.

A.

B.

C.

& eius tentationibus. 229

A. æternam parum afflictum, quam peccator, qui in æternū mittit ignem, licet nunc parum delectationis ei præstet. Sicut plus diligit corpus, qui aspera suscepta medicina illud incolume cōseruat, quam ille, qui illud interire permittit, ne paruum doloris subeat, &c.

CONCIO. II.

De tertio inimico, Carne, scilicet, & eius tentationibus.

THEMA.

Fugite fornicationem, omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. 1. Corint. 6.

B. **F**ORMIDANDVS Nobis hostis caro nostra est, & eò formidabilior, quo audacius pugnat, quia inuicta. Venit è cælo dux Christus, qui cum Dæmone forti armato confligit, eum superauit, ac alligauit, arma abstulit, in quibus confidebat, & ligatum nobis reliquit. ac victum, non ergo ille formidabilis inimicus? Simili ratione cū mūdo bellum iniit, eumque similiter superauit, vnde ad suos ait. *Confidite, ego uici mundum,* quasi dicat, nolite eum timere, deictus à me inimicus est, sicut & Dæmon. Qui vero milites semel deuicti sunt, qui terga hostibus dederunt, non adeò sunt formidandi, imbecilles enim redditi sunt, cum semel fuerunt superati. At vero caro nostra inuictus dicitur inimicus, non quia eam Christus nõ vicerit seruis suis, sed quia cum illa Christus non pugnavit, nulla enim in Christo rebellio fuit, quam ille vinceret, quia omninò caro

Luc. 11.

Ioan. 16.

ff 5 caro

De tertio inimico Carne, scilicet.

caro subdita spiritui fuit. Vnde licet ille gratiam nobis ob-
 tinuerit, vt carnem superemus, sed ipse eam non supera-
 uit in seipso, quia cum illa non confluxit. Et ideo potiores
 aduersum nos obtinet vires, fortiusque pugnat, & magis
 aduersus spiritum præualet. Præcipue verò tentatione lu-
 xuriæ, quæ potentissima est, & quodammodo spiritum
 cogere videtur, ac eum ligare quodammodo, qua ratione
 in hoc peccato summa erubescencia est, nec solum in illi-
 citis, verum & in licitis, & honestis, quia cum supremus
 hominis honos sit, quod liber sit arbitrio, & hæc illius
 maxima sit dignitas, erubescit carnis motum, qui li-
 cet libertatem non omnino tollat, imminuit tamen maxi-
 me. Ita Augustinus. 14. de Ciuitate Dei, cap. 18. Ideo
 indecorum est homini à carne superari, quia eam sibi sub-
 ditam fecit Deus. Mouetur quidem caro sine rationis im-
 perio, quia polyticè obedit rationi, estque similis cele-
 stibus corporibus, qui licet motu raptus rapiantur à pri-
 mo mobili, tamen suos habent proprios motus, quibus
 mouentur, vinci tamen à carne foedissimum est, sicut om-
 nino erubesceres, quod seruus emptitius vellet domi-
 tæ præesse, & tibi dominari. Et hoc est, quod Sara susti-
 nere non valuit, & ideo ait. *Eiice ancillam, & filium eius.* Et
 ideo Paulus aiebat, se à carne, & spiritu nequam colaphi-
 zari. *Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Sata-
 næ, qui me colaphizat.* Quod si primum carnis motum dixit cola-
 phizationem, quo nomine compellaret fornicationem?
 Ideo ait Augustinus vbi supra, erubescimus opera car-
 nis etiam licita, nec erubescimus iram etiam illicitam, quia
 hæc audit rationem, caro vero mouetur etiam contra im-
 perium rationis motu illicito. Ideo statim seipso erubue-
 runt Adam, & Eua. Efficit enim caro cum spiritu illud,
 quod Esdras ait. *Videbam Apemensitam Bezacis, missifici con-
 cubinam regis sedentem iuxta regem ad dexteram, & auferentem
 diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palmis cadebat re-
 gem de sinistra manu. Et super hæc aperto ore intuebatur eam. Cō-
 sidera nunc, & attende, quid caro cum carnali homine
 faciat, qui ei prauo adhæsit amore. Ad dexteram homi-
 nis*

Aug.

Genes. 16.

2. Cor. 12.

3. Esdr. 4.

A

B

C

Et eius tentationibus.

230

nis caro est, quia potiori loco sedet, quam spiritus. Dia-
 dema tollit de capite eius, sibi que imponit, cum regnat
 peccatum in mortali corpore, & spiritus carni subditur.
 Sinistra eum alapis cædit, dum eum inhonorat, si Ange-
 lus Sata-æ colaphizat Paulum propter inhonestum mo-
 tum, an non potius colaphizatur homo, cum vi eperpe-
 trat peccatum & à carne pessundatur? Hinc Augusti-
 nus in illud Psalmi: *Amputa opprobrium meum, quod suspi-
 catus sum, per opprobrium peccatum intelligit, quia sum-
 mum hominis opprobrium est peccatum, præcipue car-
 nis.* Vnde Hieronymus ad Rusticum ait. Nihil Chri-
 stiano felicius, cui promittitur regnum cælorum. Ni-
 hil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur. Nihil
 fortius, qui vincit diabolum. Nihil imbecillius, qui à car-
 ne superatur. Et ideo hoc summum hominis oppro-
 brium est. Ideo Gregorius ait, carnis peccata esse mino-
 ris culpæ, sed maioris infamæ. Maximum hominis op-
 probrium luxuria est. Hinc Xenophon in vita Cyri ait,
 Summum dedecus, & opprobrium, quod à Persis homini
 dabatur, fuisse, cum imponebant ei in humeris mulierem
 nudam. Merito ergo orat Psaltes: *Amputa opprobrium meum,
 quod suspicatus sum, id est, quod timui, sic enim Hierony-
 mus transfert. Timui incidere in opprobrium, si à carne
 superatus fuero. Oro ergo, vt hoc opprobrium à me au-
 feras, & si me à carne tentari permiseris, non me per-
 mittas succumbere, quod mihi summum opprobrium
 erit, quod idem est cum illo Pauli: Non ergo regnet pecca-
 tum in uestro mortali corpore ad obediendum concupiscen-
 tiis eius.* Insurgit quidem in homine peccatum, cum
 carnis tentatio procedit. Sed non regnat, nisi cor infi-
 ciat, & superet, ideo orandum cum Psalte, aufer à me
 Domine opprobrium istud, & effice, vt tentationi car-
 nis non succumbam, vt mei non dominetur. Ex dictis col-
 ligitur, maximum inimicorum carnem esse, & difficile su-
 perari, quoniam libertatem hominis quasi vi quadam dul-
 ci tollere videtur, vnde erubescencia procedit. Hinc Iacob. *Idem. 12.*
ait. Vniquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.

Aug.
Psal. 118.

Hieron.

Grego.

Xenoph.

Hierony.

Rom. 6.

Idem. 12.

Verba

De tertio inimico, Carne, scilicet:

Verba illa abstractus, & illectus significant summam appetitus nostri vim, qua abstrahit nos post se, & illicit, ac innectit. Merito ergo a tanto inimico pauendum, & eius opprobrium nobis timendum, sicut Dauid timebat, inquirendumque, qua arte illum vincere poterimus.

Et primum, quoniam peccatum carnis facile hominibus apparet, nec adeo graue, attendendum est summum Dei odium in illud. Hoc vero facile colligemus ex supplicijs à Deo propter illud inflictis. Quorum primum diluuium fuit, quod præcipue propter carnis peccata venit, & immensam illam a qua Deus effudit, ut ignem concupiscetia extingueret. Et quoniam iusti pulchritudine mulierum

Genes. 6.

allecti eis inhæserunt, iniusti facti sunt, & Deus dixit: *Pœnitet me fecisse hominem, & non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est.* Et denique aqua vniuersum mundum perdidit relicto solo Noë, & domo ipsius. Secundum supplicium propter carnis vitium sumptum fuit, cum quinque ciuitates igne cæli absumpsit, ut ignis ignem concupiscetia tolleret. Inaudita profectio, ac mira in homines ultio. Sed peccati grauitas tanta poena digna erat. Vnde scriptura ait. *Clamor Sodomorum uenit ad me.* Clamare dicuntur illa peccata, ac vociferari in Deum, quia grauissima. Carnis etiam peccatum causa extitit interitus Sichem, & totius ciuitatis.

Genes. 34.

Simili peccato periit Ona filius Iudæ, qui à Deo peremptus est subito. Propter hoc etiam peccatum tribus Beniamin perempta ferè est. Hoc Salomonem perdit, &

Genes. 38.

Iud. 20.

3. Reg. 11

Tob. 8.

2. Reg. 12

Dani. 13.

Num. 25.

Ephes. 5.

idola colere fecit, & septem viri Saræ propterea occisi sunt, ut Raphael Tobiaë dixit. Propter illud diuina ultio defauit in Dauid, & regnum amisit, & vxores eius filius publicè de honestauit. Hoc perdidit senes, qui in Susannæ concupiscetiam exarserunt, propter hoc vitium viginti quatuor millia hominum vna die occisi à Deo sunt, ut in Numeris memoria proditum est. Et hoc dedit consilium Balan, ut funditus deleteretur Israël, ut fornicari eum faceret Balaac, meretricibus ea de causa missis. Et adeo turpe hoc vitium est, ut dicat Paulus: *Fornicatio nec nominetur in uobis.* Solum enim nomen, & vox hominem

inficere

& eius tentationibus. 231

A inficere videtur. Reliqua quidem vitia perpetranda non sunt, at si nominentur, parum refert. Hoc vero nec nominari debet.

Sed forsan inquires, quid sit in hoc peccato, cuius causa Deus sic illud execratur, & nos similiter execrari debemus. Certè plures sunt rationes, quas nobis proponit Paulus, & nobis expendendæ sunt, si primum dixerimus, Deum ipsammet puritatem esse, at vitium hoc ipsa impuritas, & cum seipsum erubescat inhonestus, quid mirum, si Deus eum auersetur? Sed iam Pauli rationes expendamus, quarum prior est. *Nescitis, quoniam corpora uestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.* Sicut cum vides arborem grandem plurimis ornatam ramis, eam miraris, laudas. Ita Christum cogitare debes arborem esse maximam, cuius nos rami sumus, & membra, non solum quo ad animum, sed etiam quo ad corpus. Cum ergo homo fornicatur, tollit Christi membram, & efficit illud meretricis membrum, an non ingens hoc sacrilegium est? Hinc Malachias ait. *Transgressus est Iuda, & abominatio facta est in Israël, quia contaminauit iudas sanctificationem Domini, quia dilexit, & habuerunt filiam Dei alieni.* Disperdet Dominus uirum, qui fecerit hoc. Diuus Thomas in hunc locum Pauli ait. Dicit Aristoteles in libro de generatione animalium, quod in masculo est principium actuum generationis, in femina passiuum. Et sicut planta, cuius vita principaliter ordinatur ad generationem, semper est vnum corpus, in quo vtrunque principium vnitur, ita in animalibus, quæ ordinantur ad altiores actus vitæ, non semper est vnum corpus habens hæc duo principia, sed in generatione fit vnum, iuxta illud. *Erunt duo in carne una.* Hæc Diuus Thomas. Ex quibus patet, fornicarium, cum prius esset vnum cum Christo, effici vnum cum meretrice, quod grauissimum est piaculum. Secundum rationem addit Diuus Paulus in verbis, quæ in Themate proposuimus. *Fugite fornicationem, omne enim peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* In quæ verba Diuus Thomas ait. Merito Paulus dicit, fugite

B

1. Cor. 6.

Malach. 2.

D. Tho. Arist.

Genes. 2.

D. Thom.

De tertio inimico, Carne, scilicet,

cit, fugite fornicationem, quo innuit alia vitia superari re-
sistendo, hoc vero fugiendo, nam in aliis quanto quis par-
ticularia considerat, & tractat, tanto minus in eis inuenit,
vnde delectetur, imo magis anxietur propter poenalita-
tes, & afflictiones, quas habent, vel intrinsecus, vt inuidia
impatia, amaritudo, &c. Vel annexas, vt superbia,
auaritia, in quibus dum impeditur quis ab aliis idem
quærentibus molestat. Sed in fornicatione, quo magis
particulare considerat, eo magis delectatur, & incendi-
tur, ideoque hic fugiendum omnino est à cogitatione, vi-
su, & omni occasione. Hinc Aristoteles. 3. Ethicorum
ait. Hoc quod sapientes plebis passi sunt ad Helenam, hoc
oportet nos pati ad delectationem libidinis, vt scilicet, studen-
tes virtuti dicamus, fuge, fuge, sicut sapientes plebis dixe-
runt, fugiendam Helenam, ne sua pulchritudine cape-
rentur. Ora ergo Dominum cum Psalte: *Auerte oculos
meos, ne uideant uanitatem*, auerte cogitationem, ne eam at-
tendat, auerte denique omnem occasionem. In manus
tyrannorum sæpè martyres se dederunt, & in leones, &
ignes se coniecerunt, at nunquam in occasiones libidinis,
imo, vt eas vitarent aliquando in flumina se dabant, & in
mortem. Ex dictis apparet quanta sit carnis potentia, cu-
ius præcipua victoria in fuga est, cum enim hostis fortis
est, cum eo decertamus, cum vero nobis fortior manife-
ste fugæ remedium quærimus. Fortissimus profectò ini-
micus caro est, cum præcipuum cõtra eam remedium fu-
ga sit, fugite fornicationem Paulus ait. Sed iam eius ra-
tionem attendamus, quæ secunda est. In reliquis pecca-
tis corpus nostrum non inquinamus, sed in fornicatione
inquinatur corpus nostrum, & illud graui iniuria af-
ficimus, quia illud inquinamus contra rationem. Hinc

Apoc. 3. Apocalypsis. 3. dicitur: *Habes pauca nomina in Sardis, qui non
inquinauerunt uestimenta sua, id est, corpora, & iterum in ca-
pite. 14. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt conuoluti uir-
gines enim sunt.* Hinc etiam Paulus: *Propter quod tradidit
illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, ut contume-
lis afficiant corpora sua.* Et iterum: *Propter quod tradidit illos*

Deus

& eius tentationibus. 232

A. Deus in passionibus ignominie. Et ideo cum castitatem mone-
ret ait Thessalonicensibus. *Vt sciat unusquisque uas suum possi-
dere in sanctificationem, & honorem, non in passionem desiderij,*
sicut & gentes. Qui ergo castus est sanctificat, & honorat cor-
pus suum, qui uero inhonestus illud deturpat, & inhono-
rat, ac ignominie afficit. Commune quidem omni pecca-
to est, vt animam inquinet, & inhonoret, sicut contra uir-
tus eam ornat, & honorat. Hinc Sapiens monet. *Fili mi, in
mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem secundum me-
ritum suum. Peccantem in animam suam quis iustificabit? & quis
honorificabit ex honorantem animam suam?* Præcipua tamen ra-
tione luxuria inquinat, & exhonorat, ac deturpat animam.
An non turpe duceres, si à seruo conculcareris? An non
turpissimum si à bestia in omnibus regereris, ac ducereris?
Sed quid obsecro minus pateris, cum à carne supera-
ris? An non serua te conculcat, & despicit? An non bestia
te ducit, ac reducit? An non te vt iumentum ligat, & in sta-
bulum ducit? An non te colaphizat? solam carnis tenta-
tionem colaphizationem dicebat Paulus, vt superius adno-
tauimus, quo obsecro nomine cõpellaret fornicationem?
Vilis profectò, ac vilissimus fornicator est. Hinc cum co-
ram Diogene Alexander eximie à quodam laudaretur.
Respondit Diogenes eum contemnens, Alexander ser-
uus est serui mei, qui seruus est corporis, & appetitus, sed
non animam solam inhonorat luxuria sicut alia vitia, sed &
corpus: reliqua peccata, ait Paulus, extra corpus sunt, sed
qui fornicatur in corpus suum peccat, illud inficit, ac detur-
pat, & hac ratione Dei iusto iudicio sæpè fit, vt corpus
luxuriosè exterius deformetur lepra, & aliis infirmitati-
bus, vt nouerit ille, quomodo animam prius inquinaue-
rit, & corpus ipsum peccato posuerit, quod quia spiri-
tualibus oculis non videt, videat vel corporalibus corpo-
ris maculas, & inquinamenta. Merito orat Psaltes, vt
superius diximus: *Amputa opprobrium meum*, quod ti-
mui, aufer à me opprobrium luxurie, quod ita timui,
vt fugerem quasi à facie colubri. Præcipue uero fu-
gienda hæc dehonoriatio corporis nostri est, post-
quam

De tertio inimico, Carne, scilicet,

postquam à nobis susceptus Christus in Eucharistia est, ille enim ingressu suo corpus honorificauit nostrum, illud efficiens templum suum, & gloria Domini impleuit corpus nostrum eo intrante in illud. Caue ne de te dicatur illud Hieremiæ. *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* An non id facit, qui sacramentis cælestibus nutritus ad vilia vitia descendit?

Thren. 4.

1. Cor. 6.

Tertiam rationem Paulus adiicit, dicens: *An nescitis, quoniam mēbra uestra templū sunt Spiritus sancti, qui in uobis est, quē habetis à Deo, & nō estis uestri, empti enim estis pretio magno, glorificate, & portare Deum in corpore uestro.* Elegit quidē Deus animam nostram in domum præcipuam, tamen etiam in corpore nostro habitat, in quantum exequitur opera charitatis. Domum verò Dei decet sanctitudo, & omnis mūdities, cauendum ergo maximè ab immunditia fornicationis, ne si templum Dei violauerimus, disperdat nos Deus.

Sed iam de remediis, quibus huic vitio occurritur agendum est. Aliquando tentationes luxuriæ non ita à carne procedunt, vt illa sit potior causa, sed Dæmonis vexatio, vel hominis superbia, quam, vt deiiciat Deus, viles permittit tentationes, & tunc præcipuum remediū est oratio humilis, & humilitas orans, ac sui cognitio, & despectus. Omnibus vero notum esse debet, castitatem Dei donum esse:

Sapient. 8.

& ab alio quàm à Deo haberi non posse. Vnde Sap. ait. *Et sciui, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det. Et hoc ipsum erat summa sapientia, scire, cuius esset hoc donum, adij*

Simile.

Dominum, & deprecatus sum illum. Et quemadmodum ille, qui à rege suscepit castellum custodiendum, nec illud ab inimicis tueri potest, illud regi tradit, vt ille, qui potēs est, illud incolume ab hostibus seruet. Sic cum quidam iustus valde impugnaretur sensuali tentatione, prosternens se coram crucifixo, dixit: Domine terram corporis mei, quam à te teneo, amplius tueri non possum, ego reddo eā tibi, de fende tu eā, & hac humilitate superauit tentationē, quia cu-

Psal. 114.

stodiēs paruulos Dñs, humiliatus sum, & liberauit me. Ad omnē pellendā tētationē oratio humilis iuuat maximè. Sed præcipuè contra sensualem, vt de se affirmat Hieronymus.

Hierony.

Sed

& eius tentationibus.

A Sed quia nunc de carnis tentatione agimus, quæ præcipuè à carne proficiscitur, de remediis aduersus eam agendum est, in quibus illud primo attendendum nobis est, quod Paulus monet. *Non regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis uestris.* Nomine verò peccati sæpenumero in Scriptura appetitus significatur, quia est effectus, & causa peccati, sicut ibi: *Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum, id est, appetitus inordinatus.* Nunc ergo nos Paulus monet. *Non regnet peccatum in uestro mortali corpore.* Non ait, non sit peccatum in uestro mortali corpore, id enim in nostra potestate non est, appetitus enim insurgit aduersus rationem, nec prohibere id nos valemus, & ideo illud nobis non imputatur ad peccatum. Sed ait, non regnet, quia actus voluntatis cū filij sint reginæ, reges sunt, & regnant in nobis. Actus verò sensualitatis cum sint filij seruæ, serui etiam sunt, tanquā partus, qui sequitur vterum, nec regnare valent, nisi voluntatem superent. Hoc verò nobis cauendū Paulus monet, quasi dicat. *Et si oriantur in te appetitus prauus, sed non dominantur. Eiece ancillam, & filium eius, non enim erit hæres filius ancillæ cū filio liberæ.* Hinc Psal. ait. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo, id est à peccato mortali.* Noli ergo moerere, quòd tentaris, noli de hac re discrucari, cura verò, ne tētatio te opprimat, ne te superet. Sed quibus remediis vtendum sit videamus.

Rom. 6.

Rom. 7.

Gen. 21.

Psal. 18.

C Primum quidem remedium est, & illud potissimū, quod superiore concione diximus, vitare, scilicet, corporis delicias, præcipuè in cibo, & potu. Hinc Paulus. *Nolite inebriari uino, in quo est luxuria.* Qua in re omnes sancti nobis mira exempla tradiderunt, qui corpus afflixerunt, vt potius cibū cogitaret, quàm delicias. Sic enim Hilarion corpori suo dixisse Hieronymus in eius vita author est.

Ephes. 5.

Hierony.

Secundò omnis nobis fugienda huius vitij occasio est, vt superius dixi: Occasiones verò vitij huius sunt multe. Prima, conuictus, & familiaritas cū luxuriosis, de quo plura superius dicta sunt, cū de mundo egimus. Secunda lectio librorum turpium, qui serpentium veneno pleni sunt. Cogita, mētem tuā aridæ materiæ persimilem esse, quæ vulgo dicitur (*yescā*)

Gg

quàm

De tertio inimico, Carne scilicet,

quam facile ignis inflammat: & ideò ab omni scintilla ignis tibi cauendū. Tertia, otium, quod superiori concione ostendimus ex Ezechiele iniquitatis Sodomæ causam extitisse. Quarta mulierū familiaritas, earumq; cōspectus, quē fugiendum etiā Ethnici sapientes Græci dixerunt. Non solū libido nobis fugienda est, sed illa vniuersa, quæ propè libinem sunt. Sicut non solū ab igne declinas, sed propè etiā accedere, ne igniaris. Audi quid Angelus moneat Loth. *Salua animam tuā: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte saluum te fac, ne & tu simul pereas.* Ignis quidem Dei descendit in inhonestos, ideò nō solū à Sodomā exeundū, sed in omni regione, quæ propè est, non est standum. Qui verò ait, inhonestus non ero, sed occasiones nō fugiam, propè Sodomā manet, ipse peribit. *Qui enim amat periculum, peribit in illo,* vt Sapiens ait: & iterum Sapiens ait. *Astutus uidens malū absconditus est. Paruuli pertransseutes sustinuerunt dispendia.* Et iustus timet, & declinat à malo. *Stultus confidit, & trāsilit.* Sancti enim timuerunt occasiones, & ideò eas declinauerunt. Nos verò miseri confidimus, & occasionē non fugimus, & ideò in eam incidimus.

Tertiò remediū maximum est frequentia sacramentorū, si debite suscipiātur: & deuotio, ac affectus singularis ad Mariā Dei matrē, præcipuè ad eius Annuntiationē, & Conceptionē. Et primū de sacramentorū frequentia ratio est manifesta. Infirmetas enim, ac imbecillitas naturæ nostræ facit, vt earni succūbamus: gratiā verò Dei efficit, vt cor stabiliatur, ac forte fit ad omnē superandam tentationem. gratia verò in sacramētis percipitur, de quibus scriptum est: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Sicut ergo is, qui aqua indiget, ad fontē accedit: ita qui gratia eget, ad sacramenta accedat oportet, gratia verò nobis opus est, vt infirmam naturam sanemus, ne carni succūbat, ergo vt id assequamur, sacramenta percipiamus. Sed singulari ratione diuinissimum Eucharistiæ sacramētum id præstat, quia in eo est fons puritatis, & gratiæ Christus Dominus. Hinc de eo multis retro sæculis Zacharias prædixerat. *Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & uinum germinans uirgines.* Multa fausta de Christiana

& eius tentationibus. 234

- A** Christiana Ecclesia vaticinatus, ea concludit his verbis, quibus Eucharistiam expressit, de qua ait, frumentum esse electorum, quia tanquam cibus uiuentium per gratiam est. Dicit etiam uinum esse germinans uirgines, ex quo manifestè patet, quòd sicut est uinū, in quo est luxuria, vt ex Paulo diximus, ita est aliud uinū, quod uirginitatē, & castitatē germinat. Hoc verò efficit sanguis, & corpus Christi, qui de purissima cōcipi Virgine uoluit, & uirginitatē, & castitatem mūdo attulit, vt qualis cælestis est, tales essemus cælestes, & hanc cælestē castitatis uirtutē efficit singulari ratione in his, qui eū dignè suscipiunt. Sicut arbor illa paradisi erat ex utraq; parte fluminis, & afferebat fructus duodecim, ita Christus arbor uitæ est, & ex utraq; fluminis parte consistit, quia in cælo est ad patris dexteram, & in terra sub speciebus panis & uini. Duodecim verò fructus duodecim effectus mirabiles sunt huius sacramenti: inter quos puritas, ac castitas meritò numeratur. Sed diximus, & meritò dignè suscipientibus id concedi. *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit.* Et non modo castitatis fructum non percipit, sed potius à Deo deseritur, vt impurior sit, & inhonestior. Sicut enim idem Sol fructificare arboris ramum facit, cum ramus uiuus, & in arbore est, si verò præcissus, aut ficcus sit, illum magis exiccat, & perdit. Ita Christus iustitiæ Sol palmitem uiti inhaerentem fructificare facit, præcissum verò, & emortuum magis perdit, non sui natura, sed suscipientis uitio.

De singulari etiam affectu ad uirginem matrem, id manifesta docet experientia, iuuare maxime ad castitatem. En grande miraculum uir, & foemina, quibus id uirtutis inest, vt quò magis foeminae uirum amant, ad eum accedunt, eò puriores, & castitatis amatores sunt amplius. Et quò uiri plus foeminam dilexerint, eò castiores, ac puriores sunt. Hi uerò Christus & Maria sunt, uirgines, & uirginū principes. Sicut ergo stellæ cæli influentias habent singulares, quibus terram foecundant, & licet una stella plura bona influat, unum tamen ita singulariter influit: vt inde dicatur illud influere: ita Christus, & Maria stellæ sunt, ille stella splendida, & matu-

Gen. 19.

Eccles. 3.
Prou. 27.
Prou. 14.

Mat. 12.

Zachar. 9.

Apo. 22.

1. Cor. 11.

De tertio inimico, Carne scilicet,

Apoc. 22. & matutina, hæc stella maris. Vniuersa bona influunt, vnde **A** Ecclesia canit. *Sydus resulget iam nouum, ut tollat omne noxium.* Sed singulari ratione castitatem donant, ac puritatem. Quod si id experientia comprobare vis, sacramenta frequenter suscipe, Mariæ afficere, eius rosarium recita deuotè, & mirabiles effectus experieris. Magister Abila memoriæ prodidit de perditis hominibus, ac pene desperatis Mariam auxilio fuisse, vt casti essent, quia aliquam quotidie orationem fundebat in honorem Annuntiationis, & Conceptionis beatæ Mariæ.

Remedia diximus, quæ adhibenda sunt priusquam tentatio in nos infurgat. Cum verò turpi cogitatione mens tua pulsatur, statim remedium adhibe, dum hostis paruus est. Vt sis illi similis, de quo *Psaltes ait: Beatus, qui tenebit, & allidet paru- B*
los Babylonis ad petram. Capite, ergo uulpes paruulas, quæ demoluntur uineas. Dum hostis paruus est, facile superatur, si creuerit difficile. Paruus ignis facile extinguitur, maximus verò non sic. Vnde accidit illud *Oseæ. Succensi sunt quasi clibanus à coquente.* Arbor recens plantata facile eradicator, quæ altas misit radices non sic. Cum turpis incipit cogitatio, paruam dat delectationem, ideò facile dimittitur, sed crescente delectatione, cuius nimium cupidi sumus, difficile relinquatur. Ideò

Osee. 7.

statim ei occurre signo crucis, cogitatione mortis, inferni, & passionis Christi, vt clauus clauo trudatur, & aliquo etiam dolore suscepto, quo caro verberetur, quæ verberat, &c. **C**

C O N-

A
C O N C I O N E S
D E R E N O V A T I O N E
veteris hominis, & reformatione peccatoris etiam deperditi. In quo traditur, quibus remediis uti homo debeat post confessionem ritè peractam, ut prauos habitus, & passiones superare valeat, & perfectam peccatorum victoriam consequi.

C O N C I O. I.

C De necessitate nouæ vitæ, quam homo post pœnitentiam agere debet, & de spe consequendi plenam sui victoriam.

T H E M A.

Fili peccasti? Ne adicias iterum, sed & pristinis deprecare. Ecclesiast. 21.

I S E R R I M V S Profecto peccati status est, quia infinitum malum peccatum est, nec excogitabile est malum tantum, quod peccato villo modo conferri possit: & ideo nullus est, sed nec esse potest a deo miser, ac ille, qui

Concio I.

peccati feruus est. Vt à tanto malo homo liberetur, poenitentia præstat. Hæc verò duobus constat, dolore præteritæ vitæ, & nouitate sequentis. Nec vnum sine altero satis est, vt definiuit Concilium Tridentinum Sessione 14. capit. 14. Et colligitur manifestè ex illo Hieremiæ. *Proiicite à uobis iniquitates uestras, & facite uobis cor nouum, & spiritum nouum.* Cui consonat Paulus dicens: *Exuite ueterem hominem, & nouum induite, qui secundum Deum creatus est.* Fuit hæc doctrina omnium patrum, quorum sententias refert Gratianus de Poenitentia.

Circa dolorem de peccatis præteritis nihil nunc dicimus, agimus enim cum homine, qui ritè confessus est. Hoc tamen vnum ei dicimus, ne omninò obliuiscatur se peccasse. Quia vt Sapiens ait. *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Audierat Dauid. *Dominus transtulit peccatum tuum à te.* Et tamen ait. *Peccatum meum contra me est semper.* Et Amplius: *Laua me Domine ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* Nouerant Petrus, & Magdalena peccata sua remissa, nihilominus perpetuis lachrimis ea deplorabant. Sicut ergo mulier adultera viro reconciliata, licèt veniam acceperit, verècundè tamen agit, & confunditur, quia deliquit. Ita licèt veniam sis consequutus, tamen memento te peccasse. *Memento te deprehensam,* ait Abimelech Saræ. Imò aliqua ratione plus dolendum nobis esset de peccato propitiato, quàm de non propitiato, quia cum tibi Deus propitius fuit, amorem, & bonitatem magis ostendit, quapropter magis dolere debes, quia dilectissimū, & benignissimum patrem læsisti. Accidit aliquādo, vt nocte percurrēs vias publicas quispiam, patrem grauitè vulneret, quia eum non nouit. Cum verò patrem vulneratum videt, dolet, quòd eum vulnerauerit. Si verò statim pater ignoscat filio, magis dolet filius, cum patris amorem videt, qui tan citò indulgit. Ita omninò in tenebris ambulat, qui peccat in Deū, non eum agnoscit: idèo peccat, nam vt Ioannes ait. *Si quis dicit, se nosse Deum, & mandata eius non obseruat, mendax est.* Cū fide viua agnouisti Deum parentem à te vulneratū, doluisti, ignouit tibi Deus, & in eo bonitatē, ac amorē in te præcipuè ostendit,

Cōcil. Trid.
Hierem. 18.

Eccli. 5.
2. Reg.
Psal. 50.

Gen. 20.

Simile.

1. Ioan. 2.

De Renouatione veteris hominis. 236

A ostēdit, magis nunc tibi dolendū de propitiato peccato, quia eū læsisti, qui sic te diligit. Grauiissimi viri testimonio didici, Hispaniæ accidisse, quod nūc dicam. Tenebatur in laculeo, custos verò eius, qui ei alimenta præbebat, liberè intrabat, & exhibat, nihilq; mali à leone patiebatur. Die verò festo nouā vestem induit leonis custos, & cum de more ad leonem ingrederetur, agnitus non fuit propter vestis mutationē, & in momento à leone discerptus, quem magis, ac magis leo intuens agnouit custodem suum, qui eum pascebat, quo agnito eos rugitus dedit, vt sustineri vix posset. Disce ergo o homo à bestia gratus benefactori esse, & de peccato dolere, quod in tantum commisisti benefactorem. Sic etiam Moyses postquam à Deo obtinuit peccati Israël veniam, vitulū in puluerem reductum eis potum dedit, vt nos doceret, de remisso peccato dolere, & poenitentiam agere.

Sed peccato deleta noua vita tibi necessaria est. Vnde Gregorius poenitentia est, præterita mala plangere, & plangendā iterum non committere. Et idē Gregor. admonit. 31. Flendo inaniter mundant, qui viuēdo se nequiter inquinant. Quid enim prodest, quòd à luto te erigam, ac mundem si statim in idem lutum te proicias? Hinc Sapiens, & Petrus aiunt. *Canis reuersus ad uomitum suum, & sus lota in uolutabro luti.* Et Sapiens. *Quid prodest, si baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid prodest lauatio eius?* Hinc dicitur: *Ne iteres uerbum in oratione tua,* id est, ne iterum idem facias, pro quo necesse sit iterum orare. Similes sunt hi illis, qui venientes coram facie regis magna submissione blandiuntur, sed recedentes damna, quæ valent, atrociter inferunt. Admonendi sunt hi, ait Gregorius, quòd plerunq; mali ita inutiliter compunguntur ad iustitiam, sicut plerunq; boni innoxie tentantur ad culpam, quia vtrunque externum est, nec cor tangit. Sic Balan respiciens iustorum tabernacula, dixit: *Moriatur anima mea morte iustorum.* Sed citò consilium præbet contra eorum vitam, quorum morti similis esse voluit. Quo facto ostendit superiora non ex corde dixisse. Vnde multum dubitandum est de eius poenitentia,

Simile.

Exod. 32.

Greg. hom.
34. in Euāgelium.

Prou. 26.
2. Pet. 2.
Eccli. 34.
Eccli. 7.

Num. 23.
Num. 24.

Concio I.

2. Cor. 7. tentia, quia statim ad peccatum reuertitur, an vera fuerit. A
Nam vt Paulus ait. *Tristitia, quæ secundum Deum est, poeniten-*
tiam in salutem stabilem operatur. Quæ ergo salutem stabilem
non dedit, forsan à Deo non fuit. Quid obsecro diceres de
illius poenitentia, qui cum tibi alapam dedisset, veniam sup-
plex petit, & ea obtenta, statim aliam alapam impingit? An
non irrisoria illa poenitentia diceretur.

Duo ergo peccatori necessaria sunt, dolor de præterito,
& noua vita. Sed sciendam hoc secundum finem esse prio-
ris, in id enim dolor de præteritis ordinatur, vt noua vita
ducatur: & ideò hoc præcipuum est, & ei præcipue atten-
dendum. Ideò poenitentia Græcè dicitur: *Metanoia*, id est,
transmentatio, transitio mentis ab vno in aliud. Hinc Isai-
as. *Lauamini mundi estote*, mundities finis est loctionis, Augu-
stinus. Quidam lauantur, & mundi non sunt, plangunt, &
non deserunt vitia. Quemadmodum ergo in natura corru-
ptio non intenditur, nisi tanquam medium ad generationē,
ita in gratia corruptio hominis veteris intenditur ad genera-
tionem hominis noui. Omnis ergo poenitentia in nouam vi-
tam ordinatur, vt in finem.

Ex dictis colligitur incuria, & negligentia multorum
confessariorum, & plurium etiam poenitentium. Confes-
sariorum quidem, dum putant, muneri suo satisfactum, si
poenitentem audiant, increpent, & iniuncta poenitentia
absoluant. Et per pauci sunt, qui iuuent, instituantq; C
poenitentem, quomodo nouam agat vitam, & peccata
vitet, & bonis operibus incumbat. Et hinc fit, vt pluri-
mos videas, qui peccata confessi sunt, paucos verò, qui ea
reliquerint. Cum tamen vtrunque confessarius præstare
deberet. Ideò enim ad Prophetam Dominus ait. *Ecce*
constitui te hodie super gentes, & regna, ut euellas, & de-
struas, ædifices, & plantes. Non solum enim euellenda, &
destruenda peccata sunt, sed & ædificandæ virtutes, &
plantanda bona germina. Hinc etiam discipulis Christus
dixit: *Soluite, & adducite mihi.* Non solum enim soluendus,
& absoluendus peccator est, sed etiam ad Iesum adducen-
dus.

De Renouatione veteris hominis. 237

A dus per vitam nouam. Poenitentium verò eadem est incuria,
ex quibus plurimi confessiones suas diebus statis præ-
stant, sed nullam morum correctionem curant: sed simi-
les bestiis sunt, quæ aquam ex altis puteis hauriunt, & in
circuitu semper ambulant, à confessione in peccatum, à pec-
cato in confessionem. Et sic vt Psaltes ait. *In circuitu impij*
ambulant. Ideò nos monet Hieremias. *Laua à malitia* Hiere. 4.
cor tuum Hierusalem, ut salua fias, usquequo morabuntur in te
cogitationes noxiæ? Et Augustinus. Inanis est poenitentia, quæ
sequens coinquinat culpa, frequenter peccans & lugens, vix
veniam meretur.

B Attendendū ergo est, quòd sicut peccator indiget mini-
stro ad primam poenitentia partem, vt scilicet à peccatis ab-
solvatur, indiget suo modo ministro, ac consiliario ad no-
uam vitam capessendam. Præcipue verò eò indiget deper-
ditus peccator, de quo nunc sermonem instituumus. Et ra-
tio est manifesta, quoniam difficilius est nouam vitam agere,
quàm peccata confiteri. Licet enim confessio fiat exactè,
sed breui tempore examen, & contritio haberi potest. At
vitæ, ac morum emendatio per multa tempora durat, & cum
inueteratis prauis habitibus, & affectibus animi inordina-
tis pugnare diu difficilè admodum est, præcipue cum vi-
tandæ sint occasiones, & hominum dicta despicienda, &
cum plura adhibenda sint remedia, opus est homini opti-
mo consiliario, difficile enim opus aggreditur, vt patet ex
illo Hieremias. *Si potest Æthiops mutare pellem suam, aut Par-* Hiere. 13.
us uarietates suas, & uos poteritis benefacere, cum didiceritis ma-
lum. Ex dictis perspicuum relinquitur, quòd cum morum
correctio sit adeò necessaria peccatori, adeoq; difficilis, ne-
cessarium est ei diuinum auxilium, & optimus consilia-
rius, qui eum adiuuet, ac manum porrigat. Hunc nos in-
struere nunc volumus. Et primum, quod eum monemus,
hoc sit. Vt quod ad præceptum confessionis attinet, si con-
fessarium doctum, & pium elegit, & is ei allerit, rectè eum
fuisse confessum, debet illi acquiescere, & secura esse conscien-
tia, siue tantum, vel tantum examen adhibuerit, siue aliquo-

Concio I.

rum peccatorum oblitus, non vnica confessione omnia euo- A
muerit, siue dolor ei non tantus videatur, deniq; in omni scrupulo credere debet pio, ac docto cōfessario, nec enim si id fecerit, propterea à Deo dānabitur. Ille enim dixit: *Qui nos audit, me audit.* Quod si hoc satis non esset, vt secura, ac quieta conscientia essemus, non satis prouisum Ecclesiæ à Deo esset, vt animæ tutæ redderentur. Hinc Paulus monet. *Iustificati ergo per fidem pacē habeamus ad Deum per Iesum Christum.* Quid est, pacem habeamus? Simus animo tranquillo, non timeamus feruenter damnationem. Cui verò hæc dicit Paulus, si ei non dicit, qui sacramenta suscepit, & iudicio ministri Ecclesiæ rectè suscepit? Si hic tranquillo animo non debet esse, quis obsecro erit, cui Paulus loquitur. Non ergo securus esse omnino debet, & omnino certus de gratia obtenta, sed probabili coniectura, ac morali, quæ satis est, vt animo sit paccato. Sed ais. Summæ consolationis sunt ista mihi. Sit ita, spes enim gaudium, & consolationem præbet. Dixi tamen pij, & docti confessarij iudicio securū reddi, quia plures sunt confessarij, quorum iudicio securus non eris, de quibus tu probe nosti, non adeò idoneos esse ministros, vt te rectè curare valeant.

Secundum verò, quod huic homini dicimus, qui rectè confessus est, sed infirmus, ac debilis est, prauis habitibus irretitus, & passionibus vehemētibus appetitus exagitatus, illud sit, vt concipiat spem maximam correctionis morum, quæ illi non possibilis tantum, sed & facilis erit, si velit remedijs vtī, quæ illi proponemus, quoniam diuina gratia ei præsto erit, qua omne circumstantis peccatum superet, & vniuersos inimicos prosteruat, speret ergo in Deo, & illud faciat, quod Psalter ait. *Viriliter agite, & confortetur cor uestrum, omnes, qui speratis in Domino.* Pusillanimitas enim, ac desperatio maximè hominem impediunt ab omni bono peragendo. Proprius peccati effectus pusillanimitas est, tristitia, & defectus spei. Sicut contra gratiæ effectus est cor stabilire, ac confirmare, & sperantem facere. Hinc Psalter ait, cum de iniquitatibus loquitur: *Multiplicate sunt super capillos capitis mei, & cor*

meum

De Renouatione veteris hominis. 238

A *meum dereliquit me.* Nec mirum, quoniam veneni proprium est, cor occupare, ac illud infirmum reddere, & imbecille. Et sicut virium amissio corpus infirmum reddit, ac debile, ita virtutum defectus, quæ vires sunt animæ, eam debilem, ac desperatam relinquunt: licet enim in peccatore spes maneat, sed languens, ac mortua. Hoc in Cain facile apparet, ad quem Deus ait. *Quare tristis es, & cur concidit uultus tuus? Nonne si benè egeris, recipies?* quasi dicat: Cur desperas, & quasi sine viribus es? Resume vires, & spera, ac bona operare. Et ratio manifesta hoc ostendit, quoniam peccatum initium est inferni, & infernus superior, est enim infernus inferior, & superior inferior est ille, in quo torquentur impij, superior verò culpa est. Sicut etiam gratia Dei est initium beatitudinis, & inferior beatitudo, quæ ad superiorem tendit. Sicut ergo in cælo est Dei possessio secura, sine vllō metu eum amittendi, ita gratia, quæ illius est initium, spem maximam ingenerat in animo. Ita etiam sicut infernus est desperatio omnimoda, absq; vlla spe euadendi, sic peccatū initium quoddam habet illius desperationis. Et eo vsq; desperatio ista procedere solet, vt suadeat Dæmon peccatori, impossibile ei esse à peccatis recedere, ac mores in melius mutare, & cum impossibiliū non sit voluntas, efficit, vt id non tentet. Hoc de se asserit Augustinus in Confessionibus, quod absq; vlla spe fuerit, donec ei Christus, & eius gratia fulsit. Id ipsum de pluribus peccatoribus Hieremias ait. *Qui dixerunt, desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, & unusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus.* De quibus etiam Paulus ait. *Qui desperantes tradiderunt se impudicitie, & omni immunditie.* Dæmon verò maximè curat, hanc augere desperationem, sic enim animam securam tenet, quæ tanquam impossibilem relinquat morum correctionem. Hinc Sapiens: *Si desperaueris lapsus in die augustie, imminuetur fortitudo tua.* Etiam in corpore difficilius sanatur infirmus, qui de salute desperauit. Isidor. de Sum. bono ait, peccare est, vitā animæ perdere, desperare est, in infernū descēdere, quia plura peccata multiplicat, qui desperat, Sed fallacias demonis manifestas attēde: suadet

morum

Luc. 10.

Psal. 30.

Psal. 36.

Genes. 4.

August.

Hier. 18.

Ephes. 4.

Prov. 24.

Isidor.

Concio I.

A morum mutationem impossibilem, facilem verò salutis eter-
næ consequutionem, cum ad hanc illa necessaria sit. O verè
pater mendacij, sine correctione morum salus æterna vlli õ-
tigit vnquam?

Hiere. 8.

Nunc ergo nos, qui Angeli lucis sumus, veritatem doce-
mus, qua tenebras dæmonis pellamus. Et ideò dicimus, mo-
rum mutationem non modo possibilem esse, sed & facilem,
si quis voluerit Dei gratia uti, & remedia apponere. Audi
etiam ante gratiæ legem dicentem Dominum. *Nunquid re-
sina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non est
oblecta cicatrix filiæ populi mei? Quid obsecro in lege gratiæ
dicemus? Nunc ergo ad nostra accedamus. Sicut peccatoris* **B**
est desperatio, ita in eo qui recens ad Deum conuersus est,
aliqua pusillanimitas, & desperationis reliquia manet, si-
cut manent etiam alij peccatorum effectus. Ad eum ergo
loquimur, ac dicimus. O homo in gratia Dei iam es, pecca-
ta tibi dimissa sunt. Christus tibi aderit, in Ecclesia Christi
versaris, quæ xenodochium peccatorum est, in quo virtus
Dei est in salutem omni credenti, & sicut vniuersa, quæ in
xenodochio sunt, in salutem, & curationem infirmorum
ordinantur, ita vniuersus Ecclesiæ status, & omnia, quæ in
illa sunt, in peccatorum medelam. Tibi ergo erit curatio, nul-
la plaga desperabilis est tanto medico, & talibus medicinis.
Facile ergo peccata exues, & prauos habitus, ac affectus, fa-
cile indues Christum Dominum, qui licet initio vestis noua **C**
sit, quæ angit, & constringit aliquantulum hominem, sed ci-
to corpori adaptabitur, & facilis reddetur. *Induite ergo Domi-
num Iesum Christum.*

Simile.

Rom. 13.

Seneca.

Sed si mihi non credis id asserenti, & hoc ipsum oculis
tuis subiici vis, id etiam libenter faciam, ostendam tibi
omnia remedia tibi adhibenda, vt ea sigillatim inspicias,
quod si illa factu facilia fuerint, facilem etiam crede salu-
tem animæ integram. Præclare Seneca ait. Multis via
virtutis impossibilis apparet, quia eam à longè aspi-
ciant, & simul sumptum contemplantur, quod vulgo di-
citur (*a bulto*) Qui tamen, si propius accederent, & sigillatim
viderent,

De Renouatione veteris hominis. 237

A viderent, quæ illis agenda proponuntur, facilem eam iudica-
rent. Sicut qui à longè contemplantur ingentem montem, *simile*
per quem viam acturi sunt, dicunt, fieri ne potest, vt illac nos
transeamus. Sed cum prope montem accedunt, viam vident,
quàm arripiant, & ascendere incipiunt, & licet aliqua loca
difficilia inueniant, ea pertranseant, & post paruum moram
temporis super montis cacumen se vident, ac intelligunt, fa-
cile esse, quod impossibile prius apparebat. Ita omnino, si
vniuersum virtutis statum à longè conspicias, mons est ma-
gnus, dicelq; *Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in* *Nume. 13.*
*loco sancto eius. Sed si virtutis viam arripas, facile illuc perue-
nies. Sic etiam impij manus populi Israël dissoluerunt, eosq;*
B *perterrefecerunt, dicentes, impossibile eis esse terram pro-
missam obtinere, quia gigantes erant in ea maximi, & muri
ciuitatum cælos pertingebant, sed boni dixerunt: Ascenda-
mus, & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere
eam. Moyses quoq; ad eos ait. Viriliter agite, & confortami-
ni, nolite timere, nec pauetis ad conspectum eorum, quia Dominus
Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.*
Id ipsum potiori ratione tibi nunc dicimus. Ratio verò ma-
nifesta est. Deus vult, præcipitq; vt mores corrigas, ergo pos-
sibile id, ac facile est, possibile quidem, quoniam impossibi-
lia Deus non præcipit: facile verò, quia *ingum eius suauis est, &* *Matth. 11.*
onus eius leue. Et deinde alij peccatores vitam in melius mu-
tauerunt, cur ergo tibi impossibile est, quod illis fuit facile?
C Hoc argumento conuictus est Augustinus, qui putabat ad-
modum difficile, castitatem seruare, cui ostensi sunt pueri, &
puellæ illam colentes, ac ei dictum est, tu non poteris, quod
isti, & istæ: an isti in se possunt, & non in Deo suo? proice te
in Deum, & suscipiet te.

Sed alia ratione hoc ipsum manifestius reddamus. Duo
sunt principia necessaria ad morum mutationem, Deus &
homo, gratia Dei, & hominis concursus, sicut Sol, & homo
generant hominem. Si ergo ostenderimus ex parte diuinæ
gratiæ, & ex parte hominis facile esse, mores mutare, perspi-
cui relinquetur, omni ex parte facile esse. Quod hoc sit opus
gratiæ, manifestum est ex illo Pauli. *Abundantius illis omnibus* *1. Cor. 15.*
laboraui,

Concio I.

Auguſt. laboraui, non ego, ſed gratia Dei mecum. De qua re latè Auguſtini libro de Natura & gratia, vbi ait. Sicut oculus corporis licèt ſanius, niſi luce adiutus videre nō poteſt: ſic homo etiam iuſtificatus indiget diuino auxilio, vt bona operetur, & perfeueret. Quòd ergo ex parte gratiæ facilè ſit mores corrigere, manifeſtum eſt. Potentior enim gratia, quæ opus Dei eſt, ad reſarciendum, quàm peccatum, quod opus hominis eſt, ad perdendum. Tanta vis gratiæ ex ſe eſt, vt minima gratia ſatis ſit, ad delēda vniuerſa peccata, ad vincēdas vniuerſas tētationes, & totū infernū expugnandū. Gratia enim eſt inſtrumentū Dei habitantis in anima, vnde agit in virtute Dei: & ideò dicere Paulus iure potuit. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.*

Philip. 4. Matth. 3. Hinc etiā Ioannes dixit: *Potēſeſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Quid ſimilius cordi maximi peccatoris quàm lapis? Durū eſt, frigidū, graue, ſterile. Ex hiſ tamē Deus gratia ſua efficit filios Abrahæ, qui eū imitentur in fide, obediētia, ac ſacrificio riſus ſui, quod eſt Iſaac. Et prætereà, qui potuit id, quod amplius erat, poterit & id, quod minus eſt, gratia potuit animā liberare ab innumeris culpis, & eā ab omni peccato mū dare, poterit ergo in eo ſtatu cōſeruare, quod minus eſt, plus enim eſt à peccati ſtatu ad gratiæ ſtatū hominem reuocare, quàm in eo ſtatu ſtabilire. Hinc Paul. qui dedit velle, dabit & perficere pro bona volūate ſua: potes ergo ō homo dicere cum Paulo. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat,* qui verò dicit omnia, nihil excluſit, poteris ergo omnem ſuperare tentationem, omnem habitum prauū, omnem affectum cordis inordinatū, omnia mala exēpla, & deniq; omnē Satanæ catēnā. Hinc Iſaias. *Qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, ut aquilæ uolabūt, & non deficient, current, & non laborabunt.* Deinde quemadmodum propter naturalem vnionem anima corpori aſſiſtit, & in eo operatur: ita etiam gratia id operante Deus aſſiſtit animæ, & in ea operatur, ac anima in corpore. Deus ergo in anima poſitus, & in ea operans, quid nō poterit? Qui dixerit, gratiā Dei aliquid nō poſſe, dicit, Deum non poſſe. Dic ergo ō homo cū *Pſalte. In Deo faciemus uirtutem, & ipſe ad nihilū deducet inimicos noſtros. Deo adiuuante vniuerſa ſuperabo.*

A

B

C

Sed

De Renouatione veteris hominis. 240

A Sed animus puſillanimis rationes querit aduerſus ſeipſum, vt non ſperet, & ideò ait. Certum eſt, gratiam Dei vniuerſa poſſe, quàm ſi Deus concedat, omnia facilè ſuperabo. Sed dubito, an gratiam mihi Deus donare velit, quoniam eam non mereor, iudō multis peccatis eam demeritus ſum. Reſpōdeo, ſicut dubium nullum eſt, quòd gratia omnia poſſit, ita nullo modo dubitare licèt, an eam Deus concedere velit, & re ipſa concedet, ſi ego obicem non poſuero. An non ipſe ait? *Eum, qui uenit ad me, non eiiciam foras. Et Hæc eſt autem uoluntas eius, Iohn. 6. qui miſit me patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Et ratio manifeſta id confirmat. Cum eras in peccato inimicusq; eius, nec quicquam mereri poteras obtulit tibi gratis gratiam ſuam, & auxilium dedit, vt peccata deteſtareris, ac cōfitereris. Multò ergo magis nunc cum amicus, & filius es, & mereri potes, gratiam conferet, qua peccati reliquias ſuperes. Similis hæc ratio eſt illi, qua Paulus ait. *Si cū adhuc inimici eſſemus reconciliati ſumus per mortē filij eius, multò magis nunc reconciliati ſalueturimus ab ira per ipſum, quæ uerba etiā propoſito noſtro congruunt. Conſonat etiā huic illud, quod mater Sampſonis viro ſuo dixit: Si Dominus nos occidere uoluiffet, de Iud. 13. manibus noſtris holocauiffet, & libamenta non accepiſſet, nec oſtendiſſet nobis hæc omnia. Si ergo uolueris Dei gratia uti, illa tibi præſto erit. Si ſitis, accede ad Chriſtum, & bibe, tantam enim Iohn. 7. concedet tibi gratiæ copiam, vt flumina de vētre tuo fluant, ſicut ipſe promiſit.*

C Accedit prætereà Auguſtini argumentū, quo nos petere ſi ducialiter monet. Qui te exhortatur, & mouet, vt petas, quomodo petita negabit? vt quid enim te petere uult, niſi vt obtineas? ſi ergo intendit, vt obtineas, quomodo negabit, ſi petieris? Ita ergo nūc Deus tibi dedit propoſitū uitæ nouæ in eūdæ in hunc finem, vt uitam nouā agas, qui ergo coepit in te opus bonum, perficiet uſq; in finem, qui dedit uelle, dabit & perficere, iuuabitq; te, vt perficias. Vt verò ſperare diſcas, noli cogitare Deum durum, & inexorabilem. Sed potius benignū, magnificum. *Sentite de Domino in bonitate,* ait Sapiens. *Patet Sap. 1.7. miſericordiarum eſt, & Deus totius conſolationis. Hinc per Ezechielem ait. Nunquid uoluntatis meæ eſt mors impij, Ezech. 18. dicit*

Concio I.

Greg.

dicit Dominus, & non magis, ut conuertatur & uiuat. Pater est A
 benignè suscipiens filium dissipatorem. Samaritanus misericors, qui appropians alligat vulnera, infundens vinum & oleum. Mira de hac re dicit Gregorius libro 26. Moralium. capit. 17. in illa verba Iob. Cum dixeris, non considerat, iudicare coram illo, & expecta eum. Denique spe tenemur sperare media ad salutem necessaria, cum verò morum emendatio necessaria ad salutem sit, tenemur præcepto spei illam à Deo sperare.

Sed tandem dices, scio, quòd cum gratia Dei omnia possum, scio etiam, quòd gratiam Deus concedet. Sed dubito, an ego industria mea concurram propter multa difficilia, quæ mihi obiciuntur. Hæc vniuersa sigillatim expendamus, vt manifestum sit, illa omnia à nobis facile superari posse. Quæ ergo sunt, quæ te pusillanimum reddunt? Certè, ais, primò, longa, ac praua consuetudo. Secundò, appetitus inordinati affectus, & inclinationes malæ. Tertiò, frequentes, ac graues tentationes. Quartò plures, quæ in mundo sunt, occasiones, & scandala prauorum, qui suo exemplo nos ad peccata ducunt. Quintò, experientia, qua comperio, sæpè me proposuisse, mores mutare, & sæpius fuisse lapsum. Sextò deniq; nullus vsus bonorum operum, frequentia sacramentorum, & afflictionum corporis, quæ quasi noua horreo. Ecce gigantes qui se mihi obuios in hac via offerunt, vt desperem. Sed ostendam tibi, quòd omnes, sicut patrem, sic poteris deuorare: & ideò nihil timendum.

De hac re verò concione sequenti agemus.

CON-

CONCIO II.

De remediis aduersus impedimenta conuersionis, & mutationis vitæ in melius.

THEMA.

Fili peccasti? ne adicias iterum, sed & de pristinis deprecare. Eccles. 21.

A **N**T E R ea, quæ difficilem reddunt mutationem vitæ in melius, illud potissimū est, quòd homo prauè affectus, ac vt sic dicam, inclinat, ac propensus sit in aliquod vitium. Ideò enim mala consuetudo difficile tollitur, quia transit in alteram naturam, vt Aristoteles ait. 7. Ethicor. c. 10. Sed nō eò peruenit, vt omnino in naturā trāseat.

Arist.

B Sed in hac re illud primò sciendum est, quòd praua inclinatio non reddit hominem malum, nec Deo odibilem, quia, vt Aristoteles dixit, ab his, quæ natura nobis insunt, nec laudamur, nec vituperamur. Sicut ergo non fuit in tua potestate, vt homo esses, aut Angelus, ita nec hos effectus eligere, vel illos, sicut enim naturam specificam accepisti, ita & indiuiduam, & affectus, qui eam sequuntur. Et natura duce id assequutus est Aristoteles, qui 3. Ethicorum disputans aduersus quosdam Philosophos dicentes, non esse in hominis potestate, studiosum esse, vel non esse, quia videmus à natura insitos varios affectus hominibus, quibus hi in bonum, illi in malum propendunt. Respondet Aristoteles, hominis virtutem, ac bonitatem non pendere ab affectibus, & inclinationibus, sed ab operibus, qui

H h bus non

Concio II.

bus non duci permittimus, vel eis resistimus, quia primum **A**
 in hominis potestate non est, sed secundum. Vnde ait
 ille, non est homo malus, quia malè inclinatur, sed quia
 remissè viuit. Remissè verò viuit, qui à prauis affectibus
 duci se patitur. Non ergo dicendus est inhonestus, impa-
 tiens, iracundus, qui ad hæc inclinatur, sed qui ea operibus
 præstat. Visa Socratis imagine affirmavit quidam, cum
 prauis affectionibus esse præditum, quem cum iriderent
 Socratis discipuli, ipse dixit, verum ab illo pronuntiatam
 fuisse, sed virtutis exercitio superatas à se affectiones pra-
 uas. Paulus planè prauis affectibus fuit, qui enim maxi-
 mam suscepit gratiam, nihilominus ait. *Infelix ego ho-*
mo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et iterum. Caro
concupiscit aduersus spiritum, & uelle adiacet mihi, persicere
autem non inuenio, & non quod uolo bonum, hoc ago, sed quod odi
malum, & illud facio. Qui ista dicit, summa ornatus gra-
 tia, quæ affectus in ordinem redigit, planè prauis vrge-
 batur inclinationibus. Dauid id ipsum de se ostendit, cum
 ait. *Miser factus sum, & curuatus sum, lumbi mei impleti*
sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Multi etiam
 sancti prauis affectibus præditi fuere, nec tamen ideò ma-
 xima gratia donati non sunt. Gratia enim naturam sanat,
 sed malos affectus non omninò tollit, qui in exercitium
 fidelibus relicti sunt, vires autem gratia præstat, ne no-
 bis dominantur. Iustitia originalis fuit, quæ omninò con-
 tinebat affectus intra rationis limites. Sed hæc iam non est
 & ideò affectus exuberantes patimur.

Nec solùm peruersæ inclinationes malum non red-
 dunt hominem, verum & duo non parua bona ex eis no-
 bis proueniunt. Primum, quod culpas nostras corà Deo
 leuiore reddunt, vt facilius nobis Deus ignoscat. Hoc au-
 tem solatio magno esse debet prauè affectis, cum vince-
 re curant seipfos. Hoc est illud Psalmi: *Quomodo misere-*
tur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se, quoniam
ipse cognouit figmentum nostrum, recordatus est, quoniam pul-
uis sumus. Et inter alia hoc est in causa, quod Angelus pec-
 cans non est expectatus ad poenitentiam, homo verò,

cum

De Renouatione veteris hominis. 242

A cum sæpè peccauerit, diu expectatur, & sæpius ei poe-
 nitentia conceditur, licèt sæpius proditor sit, & promif-
 sis non stet, quia attendit Deus infirmam nostram natu-
 ram, & quòd unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstra-
 ctus, & illectus. Sicut ergo condens Deus arbores ait,
Producat terra herbam uirentem, & facientem fructum iux-
ta genus suum, diuersum enim fructum pro arboris diuersi-
tate voluit. Ita in creaturis intellectu præditis exigat fru-
 ctum iuxta genus suum, in Angelis angelicum, in ho-
 minibus humanum, & inter homines ab vnoquoque exi-
 git fructum iuxta mensuram naturæ, & gratiæ, nec enim
 eam fortitudinem à muliere vult, quàm à viro, nec eam
 scientiam in rustico, quam in doctore, nec eam puri-
 tatem cogitationum, ac tranquillitatem in prauè affe-
 ctò, ac in eo, qui sortitus est animam bonam, quia nemo
 colligit de spinis vbas, de tribulis ficus. Ratio ergo eius,
 quod diximus, est, quia licèt prauus affectus absolutè
 vim non inferat rationi, quæ libera, ac superior est, ta-
 men aliqualem vim infert homini, quam explicuit Ia-
 cobus dicens: *Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua ab-*
stractus, & illectus. Et ideò culpa minor redditur. Quæ ra-
 tione illud sancti proponere Deo solent, vt Psaltes, qui
 ait. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum.* Et ecce enim
in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me ma-
ter mea. Hinc autem collige simili ratione excusare de-
 fectus, qui erga te fiunt, & iniurias tibi illatas non extol-
C lere, sed attenuare, attendens eorum infirmam natu-
 ram, quibus cum versaris, nec ab eis plus exigas, quàm
 commode possint præstare. Noli autem ex dictis colli-
 gere, vt à malis inclinationibus duci te permittas, ideò
 enim ratione polles, & gratia tibi confertur, vt vim tibi
 inferas.

Secundum bonum, quod ex prauis affectionibus col-
 ligimus, est, vt ampliora, ac maiora reddantur merita no-
 stra, propter difficultatem, quam superamus, dum bona,
 agimus nos ipsos abnegantes, ac mortificantes. Et licèt ali-
 qui doctores huic difficultati præmiū accidentale tribuāt,

Hh 2 alij

Genes. 1.

Iacob. 1.

Psal. 6.

Psal. 50.

Rom. 6. &
7.

Psal. 37.

Psal. 102.

Concio II.

1. Cor. 3. alij tamen etiam essentialiter tribuendum censent. Paul. ait. **A**
Reddet unicuique secundum suum laborem, labor vero maximus
 Chrysof. est homini, cum abnegat semetipsum, & eo maior, quo praua
 inclinatio maior est. Vnde Chrysofomus homil. 35. in Ioannem ait. Quæ nam tibi gratia habenda, quod præ
 mium acciperes, nisi laboriosum tibi opus iniungeretur? Multos enim possum in præsentia ostendere, qui suapte
 natura mulierum abhorrent consuetudinem, easque ut abominabiles fugiunt, hos ne, dic quæso, continent es appella-
 bimus? hos laudibus prosequemur? minime. Continentia est voluptatû stimulos superare. Et in bellis maxima cer-
 tamina clarissimos triumphos pariunt, non quando nemo resistit. Sunt multi natura remissiores, hos ne mansuetu-
 tos dicemus? minime. Ideo Dominus tribus castrationis modis propositis, duos tanquam nulla laude dignos
 omisit, vnum in cælum extulit. Et quam ob rem hoc bonum non videatur, ut quis sine labore rectè faciat? Impe-
 ritè loqueris, nam quod non rectè sentis, responde quæso. Sit rex & dux, rex in lecto, & voluptatibus vitâ agat, dux
 vero assiduis laboribus belli fortiter hostes fuderit, cui victoriam adscribemus? ut rerû gestarum voluptate frue-
 tur? Vides quâto illa magis nobis placeant, quæ sudoribus comparantur? Propterea Deus labores virtuti immis-
 cuit, ut nos illi familiares redderet, propterea & si non secundum virtutem viuimus, eam admiramur, vitium autè,
 licet suauissimum accusamus. Quod si dixeris, quid natura bonos non potius admiramur, quam voluntate? Quo-
 niam æquum est laborantem non laboranti præponere. **C**
 Hæc Chrysofomus. Eadem est sententia Gregorij expli-
 cantis illud *capillus de capite uestro non peribit*, in homil. 35. Ait enim, scimus fratres, quia caro incisa dolet, capillus in-
 ciscus non dolet, ait ergo martyribus suis, *capillus de capite uestro non peribit*, videlicet aperte dicēs, cur timetis, ne pereat,
 quod incisum dolet, quando & illud in vobis perire non potest, quod incisum non dolet? Maximum est, quod
 homo seipsum vincat, ac superet, quia ut Sapiens ait. Me-
 Prou. 16. *lior est patiens uiro forti, et qui dominatur animo suo expugnatore*

De Renouatione veteris hominis. 243

A *lore urbium*. Si ergo praua affectio me malum non reddit, imo & bona, quæ diximus, parit, non est, cur propter illam animo deficiam. Sed obiicis, superat me prauus affectus sapè, & melius mihi foret, si inimicus mihi esset imbecillior licet corona victoriæ non a deo magna esset, quam ut coronam magnam assequar, dare mihi hostem, qui me interimat. Respondet Chrysofomus, Deus magis attendit meritum eorum, qui strenue pugnant, quam eos, qui ignaui sunt. Vide multa de hac re in collatione. 4. Danielis. cap. 15.

Quo autem pacto pugnandum sit cum prauis affectionibus videamus. Primum oportet, ut ignoscas, sciasque te prauè affectum esse circa hanc, vel illam rem, sapè enim amore proprio decipimur, nec nos agnoscimus. Hoc optimè tradit Gregorius 29. Moral. cap. 14. in illa verba per quam viam diuiditur æstus super terram. Et Serapion Abbas collatione. 5. cap. 5. Basilius in homilia attende tibi. Ambrosius sermone. 2. in Psalmum. 118. Bernardus libro 2. de consideratione ad Eugenium. Cuique enim inclinationi vitia quædam propinqua sunt, quæ homo explorata habere debet, ut sciat affectus suos, & peccata illis proxima. Recte Aristoteles. 7. Ethicorum. cap. 7. Et Gregorius, aiunt. Sicut in mundo magno quatuor sunt elementa, diuersis qualitatibus prædita, ex quibus alterationes, ac motus efficiunt, ita in homine, qui minor est mundus, quatuor sunt humores ex quibus pro temporum varietate, varij procedunt effectus. Sanguis aëri respondet, estque calidus, & humidus, & ideo complexioni sanguineæ adest inclinatio ad festa, ad delicias, ad gaudia, ac lætitiæ nimiam, ad amorem, ac affectum singularem, ad plures amicitias, ad vitia carnis. Bilis alterum est hominis elementum, & respondet igni, & ideo sicca est, actiua, ac velox, & ideo biliosæ inclinationi proxima vitia sunt, impatientia, ac ira, inconstantia, præcipitatio, præsumptio spiritus, & altæ ac superbæ cogitationes. Tertium elementum est flegma, & respondet aquæ, quæ humida, ac frigida est, huic proxima sunt somnus, pigritia, insensibilitas,

Chrysof.

Greg.
Serap.
Basil.
Ambros.
Bernard.

Arist.

Concio II.

bilitas, dilationes, nimia tepiditas, ac diffidentia: Quare **A**
 tum melancholia, respondet terræ, quæ frigida, & sicca
 est. Huic proxima sunt, amaritudines oblongæ, difficul-
 tates in rebus agendis, tristitia cuncta, scrupuli, iudicia teme-
 raria, quærimoniæ. Additur verò his, quæ diximus diuer-
 sitas ætatum, munerum, ac regionum, ex quibus diuersæ
 inclinationes procedere solent. Vnde Aristoteles. 2. Rhe-
 toricorum ait, senes auaros esse, iuuenes verò prodigos, se-
 nes incredulos, iuuenes credulos nimium, senes diffiden-
 tia laborare, iuuenes confidentia nimia esse. Id ipsum phi-
 losophandum est in statibus, ac diuersitate nationum. Hæc
 autem, quæ diximus, sic accipienda sunt, vt intelligatur,
 vt in plurimum ita euenire. Sicut ergo vt rectè curetur hu-
 manum corpus, oportet nosse infirmitatem, & illius radi-
 cem, ac causam, ita vt animo tuo medearis, oportet nosse
 illius aegritudinem, & eius radices, ac causas. Hanc sui
 cognitionem petebat Psalter, cum diceret: *Proba me Deus*
et scito cor meum, interroga me, et cognosce semitas meas, id est,
 fac me scire cor meum, & cognoscere semitas meas. Sicut
 nulla in mundo vtilior philosophia est, quàm sui agnitio,
 ita nulla culpabilior ignoratio, quàm ignorantia sui. Cele-
 bre Apollinis dictum fuit, quod ea ratione literis aureis
 pro foribus templi eius scriptum erat. Nosce te ipsum. Si
 ergo nosse cupis affectiones equi, quo vehendus es, vt tibi
 consulas, cur cordis tui affectus ignorabis, à quibus tibi ca-
 uendum?

Postquàm ergo agnoueris præcipuos affectus tuos, vt **C**
 eis mediam apponas, scito primum omnium, ac præcipuū
 gratiā Dei esse, vt ex innumeris scripturæ locis patet. Ideo
 Paul. ait. *Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei*
per Iesum Christum. Et Sapiens: *Considera opera Dei, quod nemo*
possit corrigere, quem ille despexerit. Et Psalt. *Nisi Dominus cu-*
stodierit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eam. Petenda er-
 go à Deo gratia & eius auxilium est oratione, & aliis piis
 operibus, quibus eam gratiam consequimur, præcipuè ve-
 rò sacramentorum frequentia, quæ fontes cum gratiæ
 sint, eò properandum nobis est, vt gratiam consequamur.

Vide

De Renouatione veteris hominis. 244

A Vide multa de hac re collatione quinta. Chryso. homi-
 lia. 4. in Matthæum ait. Quo nam igitur modo ab hac tã
 noxia peste fugiemus? si illam vtique potionem bibamus,
 quæ omnes contra nos vermes, serpentesque mortificat.
 Quod nam, inquis, est istud poculum, quod eam vim ha-
 beat? Pretiosus Christi sanguis, si cum fiducia vtique sumat-
 tur, omnis enim hoc remedio morbus extinguitur. Præcla-
 ra similitudine Chryso. explicat hoc remediū. Si-
 cut enim aduersus venenum, & vermes, si in corpore sint,
 potiones aliquæ conficiuntur, quibus haustus remediū ad-
 est, ita cibus celestis, & potus antidotum est, quo vermes
 prauitolluntur. Præclarum in hac re consilium Augusti-
 ni habemus lib. de Ecclesiasticis dogmatibus. c. 53. & ha-
 betur de consecratione, distinct. 2. ca. Quotidie. Omnibus
 diebus dominicis communicandum suadeo, & hortor. Si
 tamen mēs sine affectu peccati est, accedat ad Eucharistiā
 intrepidus, & securus. Et inferius. Eucharistiam omnibus
 diebus dominicis supplex, & submissus vsque ad mortem
 percipiat. Et Ambrosius. lib. 5. de sacramentis. ca. vlt. ex-
 plicans illud: *Panem nostrum quotidianum,* ait: Si quotidianus
 est panis, cur post annū illū sumis? Accipe quotidie, quod
 quotidie tibi prodest. Qui vulnus habet, medicinam requi-
 rit. Et ratio est manifesta, quia alia pia opera nō conferunt
 gratiam ei, qui ea caret. sacramenta verò conferunt gratiam
 ei, qui eā non habet. Et hoc est, quod dici solet, quod faciūt
 ex attrito contritum. Sic baptismus, & confessio gratiā con-
 ferunt, & Eucharistia & reliqua sacramenta in pluribus ca-
 sibus. Et licet contritio peccatum deleat ante sacramentū,
 sed id efficit per ordinem ad illud. Deinde alia pia opera
 augent gratiam iniusto, sed iuxta operantis dispositio-
 nem, ac feruorem, at verò sacramenta augent gratiam
 non solum pro dispositione suscipientis, sed etiam ex
 vi sacramenti. Simileque accidit accedenti ad sacramen-
 ta, ei quod Ruth contigit, de qua Booz ait mefforibus, *Pro*
uicite de industria spicas, ut absque rubore colligat, et colligen-
tem nemo corripit. Ultra spicas, quas industria propria col-
 ligere poterat, alias etiam de industria relictas colligebat.

Ita

Arist.

Psa. 138.

Rom. 7.

Eccles. 7.

Psa. 126.

Chryso.

August.

Ambros.

Ruth. 3.

Concio II.

Ita & nos mendici Dei sumus, cum verò ad sacramenta **A** accedimus, ad Dei prædium venimus, in quo non solum colligemus, quod propria industria meremur, sed & illud, quod Dei liberalitate nobis donatur, quæ ex opere operato dicitur. Ratio ergo ex dictis colligitur, gratia est, quæ vitiatam naturam corrigit, & eo amplius gratia necessaria est, quo natura corruptior, sed gratia in sacramentis præcipue acquiritur, ad ea ergo accedendum ei est, qui vitia corrigere curat. Gratia tibi quærenda est omnino, quia necessaria, si ad eam inueniendam aliud medium aptius est, illud cape, si autem nullum sicut sacramenta, ad illa frequenter accedere oportet. Secundum generale remedium est examen, de quo plura diximus in concione de examine, quam in hoc tomo inuenies. **B**

Tertium remedium est consideratio diuinorum, ac meditatio. Sæpè audiuius: *Quia desolatione desolata est uniuersa terra, eo quòd non sit, qui recogitet in corde suo, nec tamen hanc tollimus à nobis desolationem pia meditatione, cum desolationem exaggerauerit Hieremias; illo hebraismo, desolatione desolata est, id est. Omnino perdita, atque vastata. Inter homines quidam perditii sunt, alij omnino perditii, alij iusti, alij perfecti, sed illud certum est, quòd perditii propter considerationis defectum periere, & eo gradu perditus est homo, quo ei deest consideratio, & eo gradu homo profecit in virtute, quo in cōsiderationis usu. Vnum hoc hac in re dicam, quòd nihil aliud in concionibus omnibus audieris, nihil in libris legeris, nihil Deo inspirante, ac te monente exceperis, præter considerationē. Quid enim aliud audisti, nisi dicentem, ô homo si attenderes ad Dei beneficia, ad peccati mala, & his similia? Et quid his verbis nobis dicitur, nisi considera hæc, & hæc. Et tamen nulla huius rei praxis est, non est qui recogitet in corde suo. Animalia Ezechielis plena erant oculis ante, & retro, & animal non ruminans immundum est. Quæ omnia necessitatem considerationis ostendunt, qua attendimus, ac videmus, simulque ruminamus ea, quæ in cibum anime proponuntur. Huius considerationis necessitatem ostendit Ba-*

De Renouatione veteris hominis. 245

Adit Basilius magnus regula quinta, vbi ait. Nullum munus **Basil.** vel opus religionis Christianæ sine consideratione rectè agi posse, nec vllum præceptū charitatis Dei, aut proximi sine hac consideratione impleri. Id probat similitudine, quia sicut omnia munera ac artes propria habent instrumenta, sine quibus exerceri nequeunt, ita ars artium, quæ est Deo obsequi, cuius opera sunt credere, sperare, diligere, & alia virtutis officia habet sua instrumenta, sine quibus opera sua non præstabit, illa verò sunt attentio, ac consideratio, applicatio intellectus ad id, quod agit. Addit Basilius, Sicut cæcus ambulare non potest rectè, & sæpe offendit, ita qui consideratione caret, quæ est oculus inuisibiliū, nihil rectè perficiet, siue religiosus, siue secularis sit. Et huius cōsiderationis defectu inefficacia nobis redduntur alia remedia. Hoc manifestè patet, si singularia consideres. Vt usus sacramentorum, vt diximus, est præcipuum salutis nostre medium, quomodo autem sine consideratione rectè suscipi possunt? Quo pacto deuotè communicabit, qui nulla adhibita consideratione accedit? quomodo hunc panem ab alio diiudicabit? quomodo gratias ager pro suscepto beneficio. Quo pacto fructuosè missa audietur, nisi attendas, Deum in ea offerri? Confessio quo pacto rectè fiet, nisi adhibita cōsideratione? Quo enim pacto sine illa examen fiet, dolor, & propositum habebitur? Ideo de Prodigio dicitur: *In se reuersus*, intra se se recepit, attendit, ac considerauit. Huius defectu plures sunt confessiones nullæ. Deinde, vt aliquo sensu percipiamus mysteria Christianæ religionis, consideratio necessaria est. Nisi enim consideres, quòd Deus tui causa factus est homo, passus, & crucifixus, quo pacto horū sensus te tæget? Vnde Paul. *Recogitate enim, qui talē aduersus semetipsum à peccatoribus sustinuit contradictionē.* Non solū ait, cogitate sed & recogitate. Quomodo optabit diuitias Christi inuestigabiles, & thesaurum in eo absconditum, qui illum non considerat? Vnde Paulus: *Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur.* Demum, quomodo Deum diliget, qui eum non considerat, quomodo in eum sperabit,

Concio II.

bit, qui illius dilectionem, ac misericordiam non attenderit. Illud ergo certū est, quod sicut, ut in grauissimo aliquo temporali negotio recte te habeas, & illud conuenienter disponas, considerationem adhibes, sine qua nihil recte ages, ita ad salutis tuæ negotium peragendum, opus est aliquo considerationis usu. Ut autem illum acquiras, quære magistrum optimum, qui te doceat, qui aliqua consideranda tibi proponat. In Societate Iesu exercitia spiritalia ad hoc dantur persæpe, in quibus nimium proficere homines solent.

Luc. 9. Quartum generale remedium est aliqua corporis afflictio cuique conueniens, quæ tamen iugi ac certa regula ab homine seruetur. Ut impleat illud Lucæ: *Si quis uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* Expendendum est uerbum illud quotidie, ille enim quotidie crucem tollit, qui nullum prætermittit diem, in quo afflictionem corporis non sumat. Sicut ergo qui ciuitatem expugnat, quotidie curat aliquid aduersus illam agere, aliquam partem diruere muri, ita qui bellum aduersus carnem gerit, quotidie eam affligat. Nostra hæc tēpestate fuit uir illustrissimus sanguine Dux Gandiæ Franciscus de Borgia, sed et aliorum uirtute, qui sæculi uanitatibus renuntians Societati Iesu nomen dedit, in qua sanctissime uixit, & obiit, à quo ego aliquando audiui, non posse se lecto dare, nisi primum se dure verberaret quotidie. Præclarum huius rei exemplum omnes sancti dederunt, qui dure corpora sua tractauerunt, qua in re plura præstitere, quæ admirationi, potiusquam imitationi sunt. Sed Pauli exemplum memoria retinendum est, dicentis: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.* Miranda profectò uerba, raptus ad tertium cælum fuerat, ornatus Apostolica gratia maxima, & aliis donis cælestibus, nihilominus tamen, ne reprobus fiat, asserit se indigere castigatione corporis, quo e: go pacto tu non reprobus efficiere, qui eam non adhibes, cum tanto plus ea indigeas ad carnis appetitus coercendos?

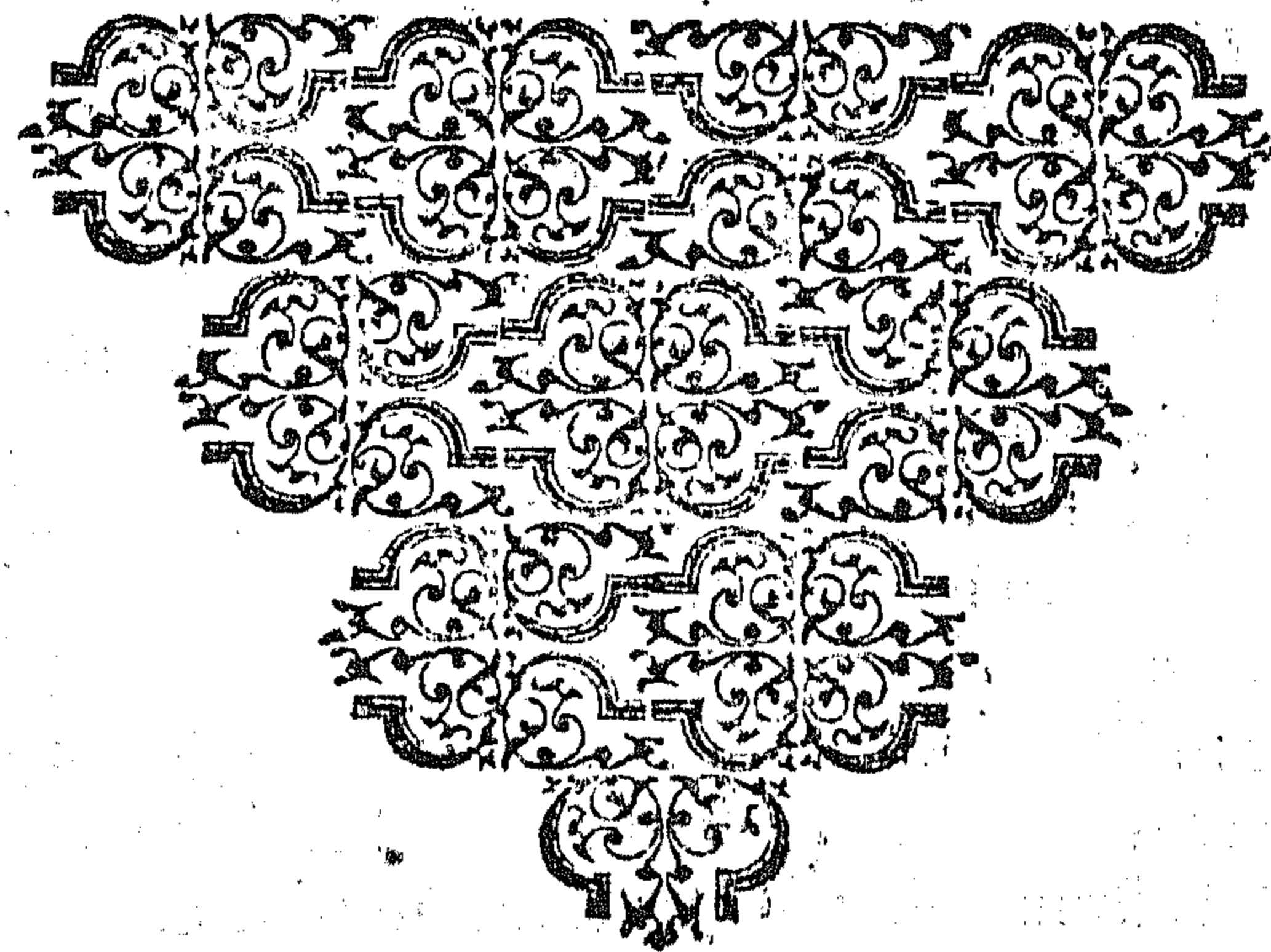
Quin-

De Renouatione ueteris hominis. 246

- A** Quintum generale remedium est, sine quo superiora non proderunt. Occasiones vitare, ac fugere. Hoc tibi sit compertum, eadem cura tibi uitandas occasiones esse, qua ipsa peccata, quia occasio fons est, & origo peccatorum. Vnde Basilius in homilia attende tibi ait. Sicut brutis dedit Deus naturalem instinctum, quo declinarent à noxiis, unde pulli fugiunt à miluo, & agni à lupo, quia in sui conseruationem author naturæ eis dedit hunc instinctum, ita Deus author gratiæ, qui in his, quæ gratiam spectant, non minus prouidit, quàm in his, quæ naturam, imò amplius, cum homini gratiam conferit, instinctū dat quo ab occasionibus fugiat. Attende ergo, quæ sint tibi peccati occasiones, & ab eis declina, ut declines à malo.

(.?)

CON-

**CONCIONES
DE SEPTEM VERBIS
Domini Iesu, quæ in Cruce dixit,**

CONCIO. I.

De primo ipsius verbo.

T H E M A.

Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Luc. 23.

Cant. 5.

DE Omnibus Christi verbis sponsa ait. *Ani-
ma mea liquefacta est, ut dilectus loquutus est.* **A**
In naturalibus cernimus naturalem quan-
dam consonantiam, ac affectionem, pro-
pter quã huius cor emollitur audita alterius
voce, sic audito matris balatu agn^o illã sequitur, & passeres
audito cantu parentũ eos sequuntur, vt Hierem. ostẽdit de **B**
perdice. Similis dicitur cõsonãtia esse inter duas lras vni-
sonas eodem modo temperatas, quod si altera pulsetur,
altera se sola sonum edit. Inter creatorem ac creaturas ea
est consonantia, vt insensibilia Deo sentiant, vt Hierony-
mus ait, ex quo factum est, vt venti, & mare obedierint **C**
Christi voci, & Baruc ait, qui vocauit stellas, & dicunt ei,
adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate. Quid ergo
mirum, sponsa dicat: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus
loquutus est.*

Hierem. 17.

*Hieron.
Baruc.*

Sed

De septem verbis Domini. 247

A Sed licet vniuersa Christi verba hanc vim in cordibus nostris habere debeant, præcipue tamen ea, quæ moriens dixit. Singulari attentione audita verba parentum, quæ in morte dicebantur, etiã scriptura testatur. Vnde Iacob ait. *Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israël patrem vestrum.* Eo enim tempore parentes præclara consilia filiis dant, clauces thesaurorum eis præbent, & si quæ secreta sunt, eis manifestant, ita nunc Christus ostendit nobis secreta sapientia, ostendit thesauros scientia Dei, & ea nobis commendat, quæ potissima sunt. In fimbria, quæ vltimum est vestis, pretiosiora illius erant, ibi campanule mirum edentes sonum, ibi malogranata aurea. Nunc ingreditur summus noster sacerdos secundum ordinem Melchisedech in sancta per proprium sanguinem, audiamus mirũ sonum, qui adeo patri placuit, vt magis ei placuerit, quàm displicerint vniuersa mundi peccata. *Quando spiritus malus arripiebat Saul, David tollebat cytharam, & percutiebat manus sua, & recedebat à Saul spiritus malus.* Ita vt fugaretur ab hominum genere dæmon, musicam aliam exhibuit Christus, corda extentæ sunt in cruce, vt altior esset sonus, & ad cælum vsque pertingeret. Cecinit etiam tunc Christus, tanquam cignus dulcissimè in vitæ fine, cum ergo in cælo auditus sit sonus eius, & exauditus pro sua reuerentia, meritò à nobis in terra audiendus est.

Deinde ascendit nunc Christus in cathedram suã præcipuam. 2. Esdr. 8. dicitur: *Stetit Esdras super gradum ligneũ, quem fecerat ad loquendum, & legit Dei legem populo,* ita licet plura suggesta habuerit Christus in mundo, ex quibus docuit Dei legem, iam in templo, iam in synagogis, iam in monte, & campestribus, præcipua tamen illius cathedra crux fuit, vt ait Augustinus tractat. 1. 17. in Ioannem. *De qua cathedra illud accipiendum est quod 2. Reg. 23. dicitur: David autem sapientissimus omnium sedet in cathedra quasi tenerimus ligni uermiculus.* Quæ verba nescimus, quo pacto, vel quomodo in David impleta sint, & ideo ait Augustinus, cum impleri scripturam necesse sit, in eo impleta sunt, cuius David gessit figuram, qui in passione factus est

1. Reg. 16

2. Esdr. 8.

Aug.
2. Reg. 23

Aug.

Concio I.

A est tenerrimus ligni vermiculus, cum illud Psalmi impletū est: *Vermis sum, & non homo, opprobrium hominū, & abiectio plebis.* Tunc verò in ea cathedra sapiētissimus fuit, quia licet ubiq; fuerit patris sapientia, sed in cruce magis hanc sapiētiam manifestavit, & ideo, quæ in cruce dixit verba, maiori cura à nobis sunt obseruanda, & illa potentissima sunt, quia mixta igne, sanguine, ac morte, vt nulla sit durities, quæ eis resistat. Summa ergo attentioe verba ista audiamus. Sed quod nam primum eius verbum fuit?

Pater ignosce illis. Mirum, & inauditum in mundo verbum. Crucifixerant illi Christum, & cruce in altum elata, vt in petra foramen illam mitterent, impetu facto, & cruce in foramen decidēte vniuersa Christi vulnera renouata sunt, doloresq; aucti. Positusq; fuit Chrs nudus in opprobriū hominū ac irrisionē & magn⁹ omniū sublatus est blasphemantiū clamor. Tunc plane timenda hominibus esset impetratio ac maledictio dura. In simili enim causa, licet

Genes. 9.

in æquali, videns Noë irrisum sese à filio Chan ait. *Maledictus puer Chanaan, seruus seruorū erit fratribus suis.* Et Iacob in

4. Reg. 1. crepat Ruben, Simon, & Leui. Elias audiens: *Serue Dei rex*

4. Reg. 2. *precepit, ut descēdas, ait si seru⁹ Dei sum, descēdat ignis de celo, & deuoret te & quinquaginta tuos.* Irrisus Eliseus fuit à pueris, & dicebant ei, *ascende calue,* & ille *maledixit eis in nomine Dñi, & egressi duo ursi de saltu lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.* David māsuētus in corde seruat maledictiones Semei,

3. Reg. 1. *precepitq; Salomoni, vt vlcisceretur in eū Iacobus, & Ioānes aiūt: Vis dicimus, ut descendat ignis de celo & consummat illos,* videlicet Samaritas, quia Christū non suscipiūt. An nō

Luc. 9.

C his per simile quid timendum mundo esset? Irridetur nunc Chrs plusquā Noë, Simeon, & Leui facta sunt vasa iniquitatis bellantia aduersus Christū. Irrisoriē Chro dicitur, vt descēdat de cruce, si filius Dei est: maledicitur maledictionibus pessimis plusquam David, quis ergo, non dicat hos maledicendos homines, ac perdēdos. Et re vera ita fieri incipit, caput enim pater commouere calum & terrā ad perdendum inimicos Christi. Sed illius oratio obstitit ne perderētur. Audiamus ergo mirabilem Christi orationem, in qua

De septem verbis Domini. 248

A qua illud reperiemus, quod sponsa ait. *Mel, & lac sub lingua tua.* Sicut enim olim Sampson in ore occisi à se leonis fauū reperit mellis, ita in ore Christi crucifixi, qui leo est de tribu Iuda, melliflua verba reperiemus, illa autem sunt:

Pater ignosce illis. Impleuit planē, quod de eo Isaias prædixerat. *Pro transgressoribus orauit.* Et quod Psal. ait. *Pro eo ut me diligerent, & trahebant mihi, ego autē orabam.* Recte Hilar. ait, *Inquirebat olim David: Vbi sunt misericordie tue antequam Dñe, nunc autē inquirere possumus, vbi sunt iræ tuæ Dñe? Verè tempus miserendi Deus, quia uenit tēpus, verè nunquā hucusq; sic loquutus est homo, verè ignitum eloquium tuū uehementer, & seruus tuus dilexit illud, verè rectè (Paul. ait) ad sanguinis asperisionem accessistis, melius loquentem quā Abel.* Iudæi accesserunt ad sanguinis effusionem, nos ad sanguinis asperisionē, quia, vt illius fructum colligamus, accessimus. Melius autem clamat sanguis Christi quam Abel, quia Abelis sanguis vindictā petiit, at Christi misericordiā. Abyssus nunc abyssum inuocat, abyssus enim peccati fuit Christū occidere, sed adest alia maior abyssus diuinæ misericordie, qua veniā postulat crucifixoribus. Cū lapidaretur Zacharias, ac moreretur, ait. *Videat Dñs, & requirat.* Iesus autem orat, vt non videat, nec requirat, vt auertat faciem suam à peccatis crucifigentium eum, & vt ignoscat illis.

B In hac autē Chri oratione multa sunt nobis attēdenda, vt nobis fructū ex ea colligamus. Ex quib⁹ illud sit primū, quod sui, ac suorū videtur nunc Christus oblitus, & inimicorū recordatur. Animā suā agit, & vt vulgo dicitur anima in ore eius est, & illam obliuiscitur, & in finē relinquit, vt primum pro inimicis oret. Mater cruci adstat, ac amici, & eos nūc non curat, sed inimicos. Possēmus certē ei dicere, quod olim Ioab Dauidi dixit: *Diligis odiētes te, & odio habes diligētes te, cū Absalonis recordaretur inimici.* Planē quēadmodū vulnerib⁹ plurimis cōfossus, illud vulnus primū curari petit, quod maximū infligit dolorē: ita nunc Chrs facit, pl⁹ dolet de peccatis, quā de poenis sibi, ac suis inflictis, & ideo illa primū curat, ac pro illis orat, & ideo pro transgressoribus orauit. Nec solum orat pro his, qui tunc eum occide-

Cant. 4.

Iud. 14.

Isai. 53.

Psal. 88.

Hilar.

Psal. 101.

Psal. 118.

Ioan. 7.

Psal. 118.

Hebr. 12.

2. Par. 24.

2. Reg. 19.

A occidebant, sed pro vniuersis peccatoribus, qui crucifixio-
nis ipsius causa fuerunt suis peccatis, & de quibus Paulus
affirmat, quod iterum Christum crucifigunt. Omnibus ve-
niam petit, omnis peccator nescit, quid faciat, sicut enim
1. Cor. 2. illi, si regem gloriæ cognouissent, non utique crucifixissent, ita qui
2. Ioan. 2. dicit se nosse Deum, & mandata eius non obseruat, mendax est, vt
Ioannes ait. Fides quidē in peccatore esse potest, sed mor-
tua, ideò licet Deum agnoscat, non agnoscere dicitur, quia
viuē non agnoscit, nec verò considerat. Exēplo ergo Chri-
sti illud nobis primò curandum est, vt peccatis medelam
adhibeamus, id curemus primum, hoc etenim summum
est malum, hoc vulnus pessimum, & ideò ei primum adhi-
benda curatio est, non corpori, aut alij cuius malo. Quan-
do autem pro crucifixoribus orauit Christus, ostendit nul-
lum esse irremissibile peccatum, quando illud, quod om-
nium summum erat, remitti orat. Tanta enim vis est Chri-
sti sanguinis, vt & illud peccatum delere possit, quo ipse
effusus est, vt Augustinus ait.

B Secundo in his Christi verbis attende, impletum iā Dei
desiderium esse, quod per Ezechielem expressit dicens:
Ezec. 22. *Quæsiui de eis uirum, qui interponeret se pro me, & staret oppositus
contra me pro terra, ne disperderem eam, & non inueni, & effudi
super eos indignationem meam, & in igne iræ meæ consumpsi eos.*
Huiuscemodi uirum non inuenerat Deus in mundo, sed
nec in cælo (ait Gregorius) inter Angelos inueniri potuit,
qui murus hominum esse posset, qui diuinæ iustitiæ plenè
satisfacere posset, qui dicere posset: **C** *Omnes fluctus tuos indu-
xisti super me, vt iustis tempestas nulla relinquatur, & im-
pleatur illud Psalmi: Non dabis in æternum fluctuationem iusto.*
Sed Christus orans: *Pater ignosce illis, murus hic est, qui om-
nem indignationem patris in se suscepit, vt homines liberi
sint.* Accidit nunc Christo Domino, quod olim Aaroni,
Num. 16. orta enim seditione fugit Moyses, & Aaron ad tabernacu-
lum Domini. Cumq; iacerent in terra dixit Moyses ad Aron, *tol-
le tharibulum, & hausto igne de altari mitte in cæsum desuper, per-
gessit cito ad populum, ut roges pro eis, iam enim egressa est ira à
Domino, & plaga desecuit.* Ita nunc exire ex peccatis diuina ius-
titia

A stitia videns summam iniustitiam, ac peccata in Christi nece,
proceditq; ultio diuina aduersus homines, incipit à cælo vni-
uersa vastare, vidēs Christus irruere in homines tēpestatem,
procedit oratione sua ad extinguendū ignem diuinæ indigna-
tionis, dicēs: *Pater ignosce illis & sua morte placauit patrem,*
& tempestatem irruētē abstulit, veluti Ionas in mare mer-
sus. Inaudita profecto Dei misericordia: petierant Iudæi:
Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Christus orat, vt
pro illis, non contra illos sit. Dixit olim Ioseph. *Vos cogitastis* Gen. 50.
*de me malum, & Deus autem uertit illud in bonum, ego pascam uos &
paruulos uestros.* Ita nunc cogitauerant Iudæi de Christo ma-
lum, sed ille tanquam Deus uertit illud in bonum. Hoc est
ingenium filiorum Dei, ex malo bonum elicere, ex felle mel,
B ex persecutione patientiam. An non cogitauit mundus ma-
lum de martyribus: sed illud ipsi in bonum uerterunt, dum
illis magis mundus profuit odio, quàm obsequio.

Sed antequam ad tertium veniamus, opere pretium erit
nosse, an exaudita fuerit Christi oratio, & quis illius fructus
extiterit. Certè de hac oratione Paulus ait. *Qui in diebus car-* Heb. 5.
*nis suæ preces, supplicationesq; ad eum, qui possit illum saluum fa-
cere à morte, cum clamore ualido, & lacrimis offerens, exauditus
est pro sua reuerentia.* Exauditus ergo Christus, & propter
illius orationem dimissum est peccatum crucifixionis verè
pœnitentibus. Vnde Hieronymus in illa uerba Isaïæ 27. Hierony.
C *Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob.* Propter hoc
(ait) id est; propter Christi orationem auferetur peccatum
eius, si uoluerit agere pœnitentiam, & merebitur benedi-
ctionem Dei, qui sibi maledictionem fuerat imprecatus, di-
cens: *Sanguis eius super nos & super filios nostros.* Ea ergo ora-
tione obtinuit Christus omnibus auxilium sufficiens ad pœ-
nitendum, & prædestinatis auxilium efficax, & peccati rem-
issionem, vt D. Thomas ait. 3. p. quaest. 21. Et Leo Pa- D. Tho.
pa sermone 111. ait, de eius orationis potentia fuisse, vt præ- Leo.
dicatio Petri Apostoli ex his, qui dixerant: *Sanguis eius su-
per nos, multorum ad pœnitentiam corda conuerteret, &
vno die baptizarentur tria serè millia Iudæorum, fieretq; cor-
vnum, & anima vna paratorum iam pro eo mori, quem po-
sce-*

Concio I.

Cypria.

Ioan. 17.

August.

Cypria.

poscerant crucifigi. Cyprianus sermone de passione Domini adscribit huic Christi orationi latronis conuersionem, ac Centurionis fidem, & eorum poenitentiam, qui reuerfi sunt percutientes pectora sua, & dilationem euerfionis Hierusalem per quadraginta annos, quibus ad poenitentiam sunt expectati. Sed aliud mirabile attende, ter in horto orat pro se, nec auditur, semel pro aliis orans exauditur: Sed in causa est, quod pro se conditionaliter orat. *Pater, si uis, transfer calicem hunc à me*, pro nobis absolutè, & sine conditione orat. *Pater ignosce illis*. Sed si exauditus Christus est, quomodo ei non respondet pater, ut prius fecerat, cum dixit: *Et clarificauit, & iterum clarificabo?* Planè nunc opere ei responsum datur, conuerso Latrone, ac Centurione, & his, qui reuerfi sunt percutientes pectora sua, & virtute huius orationis uniuersus mundus postea conuersus est. Sed attende ò Domine, quod citissimè veniam dones, recentia nunc vulnera tua sunt, & inimici rabie multa ardent in te. Optime Augustinus in Ioannem. Si indulgentiam offert nolentibus, non negabit petentibus, si ad eos procedit, ac excipit, qui ad eum capiendum accedunt, nō fugiet ab his, qui appropinquant, ut obsequantur. In hoc ergo iramensa Christi charitas fulget, quod veniam tribuit non petentibus, & quia tunc ab inimicis uenia illa non suscipiebatur: uoluit, ut in thesauris diuinę pietatis, & Ecclesię seruaretur, ut quoties eam uolueris, facillè inuenias. Similis huic clementia inaudita mundo est, ut acerrimis hostibus afferat rex ueniam, & cum illi eam spernant, ac reiiciant: nihilominus rex scripto eam tribuat, & nomine, ac sigillo suo confirmet, & in publica domo eam constituat, ut quoties ea uoluerint uti proditores, utantur. Sed infinita Dei clementia hoc nobiscum egit. Cum ergo quasi in deposito seruata sit peccatorum omnium uenia, accede ò peccator, & ea utere in salutem.

Tertiò in eisdem uerbis attendenda est Christi charitas, & mansuetudo. Rectè Cyprianus. Sicut dixisti ò Domine, mandatum nouum do uobis, ita nunc dicere potes exemplum nouum do uobis. Sed quale exemplum sit, attende, de uindicta iniuriarum suarum non agit, nec suas dicit iniurias,

De septem uerbis Domini. 256

Arias, sed patris potius, & ab eo ueniam illarum petit. Non ait, uindica sanguinem meum, nec ait, multa iniuste sustineo: sed ego eis indulgeo: non ita loquitur, sed ait, tu ò pater in quem præcipuè offensa respicit, potius quam in me, quatenus homo sum. En cor Christi bonitate plenum. Nunc ergo inspiciamus corda nostra, an Christi cordi similia sint. Cum pergeret Hieu ad delendam domum Achab, & Prophetas idolorum: offendit in uia Ionadab, & ait ad eum. *Est cor tuum rectum cum corde meo, sicut cor meum est rectum cum corde tuo?* Christi cor rectum est erga nos, cum tanta sit charitate plenum, sed cor nostrum rectum cum eo non est, si aliud quod eius membram odio prosequimur. Cum nos lædimur, parum curamus de Dei offensa, nostram inspiciamus, ac exaggeramus, nec oramus Deum, ut ignoscat, offensoribus, sed nec remittere offensas volumus, qua parte nos tangunt. Inter serpentes de basilisco dicitur: Nullo modo incantari posse, ne noceat: tantum illius uenenum est. Hoc innuit Hieremias, cum ait: *Mittam uobis serpentes Regulos, quibus non est incantatio.* Similes Regulis illi sunt, qui tantum ueneni in cordibus suis concipiunt ex iniuriis sibi illatis, ut nullo modo ueniam offensoribus dent. Quos etiam similes dicit Psaltes aspidi surdæ, *quæ non exaudiet uocem incantantium*, quia aurem unam in terra ponit, & alteram cauda operit, ne incantantis sapienter uerba audiat. Hi etenim homines aurem accomodant mundi, ac terræ legibus, Dei autem legem non audiunt. Audiamus ergo nunc magistrum nostrum è crucis cathedra nos docentem inimicorum dilectionem, eam prius uerbis docuerat, sed nunc opere implet, diligit inimicos, ac pro eis orat: ne tu causari possis, ac dicere, facillè esse docere, ac præcipere, difficillè autem opere implere, quæ doces. En Christum opere implentem, quæ uerbis docuerat. In hoc enim ille passus est, ut ea, quæ docuerat uerbis, exemplis ostēderet. Qua in re illud nobis præstitit, quod præstare magister solet, qui rudem instruit discipulum, quem postquam uerbis edocuit, exemplo docere solet, perficiens opere, quæ uerbis dixerat. Multa dixerat Christus de charitate in Deum, in passione eam ostēdit, cum

Concio I.

Iulic. 17. dixit: *Ut cognoscat mundus, quia diligo patrem, & sicut mandat unde delit mihi pater, sic facio, surgite, eamus hinc, in passionem, scilicet.* Multa de patientia dixerat, deq; cruce ferenda, eorum nunc exemplum ostendit opere. Sic de humilitate ac obedientia, & reliquis, & demum de inimicorum dilectione. Hæc fuit prima magistri nostri lectio, quam in crucis cathedra legit, cui aures attentas præstitit Stephanus, qui cum lapidaretur positus genibus orauit. *Ne statuas illis hæc peccatum.*

Acto. 7. Et beatus Iacobus frater Domini, qui referente D. Hieronymo in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, cum præcipitatus de pina templi, con fractis crucibus, adhuc semiuuius tendens ad cælum manus dicebat: *Domine ignosce illis, quod enim faciunt, nesciunt.* Hoc etiam exemplo plures alij id ipsum præstiterunt, ex quo colligitur fructus alter huius Christi orationis ultra eum quem superius dixi: Mirabilis Christi charitas est, nullum ille reputat inimicum, quia mediator est, qui vtriusq; amicus esse solet: & ideo nullum ipse inimicū dixit, & ipsum Iudam amici nomine dignatus est decorare. Nunc ergo o homo, qui iniuriam passus es attende verba ista Christi, quæ non patri tantum, sed & tibi dicit: *Ignosce illi, quia nescit quid facit.* Tantæ virtutis, ac vt ita dicam, efficacitæ verba ista fuerunt apud patrem, vt quamuis illius infinita maiestas innumeris offensus fuerit impetita, & Dei iustitia exacerbata in peccatores, & furor ipsius accensus, satis tamen fuerunt hæc Christi verba, vt in mansuetudinem cuncta verterentur, & vt pater diceret, ego ignosco vniuerso mundo. Nunc ergo tu o homo, confer illatas tibi iniurias cum his, quæ aduersus Deum sunt, & inuenies, nihil eas esse, & attende Christum ad te loquentem: *Ignosce tu paruam iniuriam, an Christo id negare poteris?* De hac inimicorū dilectione plura diximus in feria VI. post Cineres, tomo primo, & quinto nostrarum concionum.

Quartò in his verbis attende, Christum excusare peccatores, non verò accusare, quia nesciunt, quid faciunt. Beda in 23. cap. Lucæ, libro sexto in Lucam capit. 94. ait Scribas, & Phariseos non ignorasse Christi diuinitatem, quia apud Matthæum dicunt: *Hic est hæres, uenite occidamus eum.* Et sic

Beda.

Matth. 21.

A.

B.

C.

pro

De septem verbis Domini. 251

A pro eis orat Christus, quia sola malitia, ac inuidia peccauerunt, plebs verò illud ignorauit. Sed D. Thomas 3. part. quæst. 47. artic. 5. putat vniuersos Iudæos ignorasse Christi diuinitatem, etiam principes, sed hi agnouerunt eum Messiam: & ideo dixerunt, hic est heres. Hoc magis est consonum scripturæ, quoniam Petrus dixit: *Et nunc scio fratres, quod per ignorantiam fecistis, sicut & principes uestri.* Et Paulus ait. *Prædicamus Dei sapientiam in mysterio, quam nullus principum huius sæculi cognouit, si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Ait ergo Christus. *Nesciunt quid faciunt.* Non erat ista ignoratio, quæ eos immunes a peccato redderet, quoniam ipse ait. *Si non uenissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Quia de eis fuerunt, de quibus Psaltes ait. *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Vnde illuminatus cæcus ait. *In hoc mirabile est, quod nescitis unde sit, & aperuit oculos cæci nati.* Sed eo modo, quo potest, eos excusat Christus, plebem, quia nesciuit eum Messiam, licet & in hoc fuerit ignoratio culpabilis, principes, quia nescierunt eum Deum, licet culpabili ignorantia.

Sed meritò inquires, vnde tanta ignorantia potuit in eis esse, cum opera Christi viderent, & scripturas de eo testimonium perhibentes. Certè praua voluntas eos excæcauit, vt Beelzebub tribuerent diuina illius opera. Sicut enim frequenter accidit, vt noxius humor, qui stomachum vexat, facile caput inuadat propter horum membrorum vicinitatem, ac responsionem, ita arctissima coniunctio intellectus & voluntatis facit, vt sæpè intellectus approbet peruersa, quæ voluntas diligit. Et quemadmodum contingit contractum apparere baculum, cuius medietas in aqua est, non quod ille non sit rectus, sed quod radij visuales non æqualiter veniant, ita rectissima quidem doctrina à Christo proposita fuerat, at illis curua videbatur, quia radij, qui voluntatem penetrare debebant, detinebantur, quia illa aqua erat frigida, & malitia indurata. Quam cecitatem significauit Heli, qui apertis oculis nihil videbat. *Nec uidere poterat lucernam Dei, antequam extingueretur.* Ita hi videre non potuerunt Christum lucernam ante

D. Tho.

Acto. 3.

1. Cor. 2.

Ioan. 15.

Psal. 35.

Ioan. 9.

simile.

1. Reg. 3.

Concio I.

A mortem, nec eum agnoscere, in morte eum magis agnouerunt, dicente ipso. *Cum exaltaberitis filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum.* Eandem cæcitatem significauit Balan, qui de se ait. *Qui cadens apertos habet oculos.* Natura namq; compellente, oculos claudimus, dum cadimus, sed qui oculis apertis cadit, malitia cadit. De qua cæcitate Isaias ait. *Excæca cor populi huius.* Populus ergo ille id præstitit, quod Psaltes ait. *Super dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam.* Verè prolongauerunt iniquitatem, qui nō solum praua voluntate affecti erant, sed & prauitatem vsque ad intellectum duxerant.

B Sed nunc diuina misericordia elucet, dum prolongat Christus misericordiam suam, orans pro his, eos excusans apud patrem. Quo nobis ostendit, vt peccata, ac defectus proximorum, in quantum possumus, excusemus. Prauorum ingenium est, delicta aliorum accusare, augere, ac dilatare. Hinc Sapiens. *Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia,* id est, stultus, si quid viderit aliam delinquentem, mox quasi ipse esset ab omni delicto alienus, ridebit: & cum risu euulgabit delictum proximi sui, & in peiorem partem interpretabitur. Et hoc significant Hebræa (vt ibi Iansenius ait) quæ pleriq; vertunt, stultus loquetur, vel interpretabitur delictum, quia verbum Hebraicum, & deridere, & loqui, vel interpretari significat. Contra inter iustos gratia erit, quia iusti sua erga se beneuolentia errata, quæ incidunt, tegent, ac benignè interpretabuntur. Huius rei exemplum nobis hodie Christus exhibet, excusans, vt potest, aliena peccata.

C Hinc Sapiens ait. *Ne accuses seruum ad Dominum suum, ne forte maledicat tibi, & corruas,* quibus verbis primum significatur, miseris, ac afflictis compatiendum, vt seruis, nec à nobis affligendos. Deinde tamen ostendit Deus ingenium suum, cui non placet, vt coram eo accusemus fratres nostros, sed excusemus potius. Sicut enim parenti amantissimo non placet accusatio, qua filij accusantur apud eum, placet verò excusatio, ita Deo gratus est, qui coram eo excusat hominum peccata, nō qui accusat. Vnde Dæmon dicitur accusator fratrum, qui accusat eos die ac nocte, quo è cælo excuso, pax in eo fuit.

Et cum

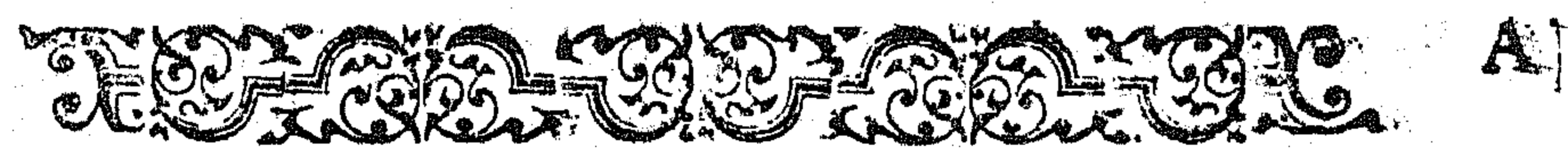
De septem verbis Domini. 252

A Et cum Elias accusare voluit filios Israël apud Deum, licet zelo urgente id fecerit, dicens: *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Israël, altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio, & relictus sum ego solus, & querunt animam meam.* Deus eos excusat ostendens, non omnia perdita esse, vt putabat Elias, & ideò ait. *Relinquam mihi septem millia uirorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal.* Tu ergo, vt poteris peccata proximorum excusa, & bonum, si quod est in opere fratris inspicere, ne similis cribro efficiaris, qui paleis retentis, grana à se proiicit.

B Demùm ex his verbis colligitur illud Psalmi. *Quàm bonus Israël Deus hiis qui recti sunt corde,* qui enim ad eò dulcis est crucifigentibus, qualis erit amicis, ac obsequentibus? qui pro hostibus orauit, qui eos excusauit, quo pacto imperfectiones suorum excusabit? Rectè Paulus. *Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, quis est, qui condemnnet? Christus Iesus, qui mortuus est, qui resurrexit, qui sedet ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* In cruce aduocati munus suscepit, quod nunc in cælo etiam agit, ora ergo ô Domine pro me, si enim oratio tua crucifixoribus veniam obtinuit, obtinebit mihi misericordiam poscenti: dic ergo ô Domine, pater ignosce huic peccatori, si id dixeris, exaudieris. De nobis certè actum esset, nisi Christus semper oraret. *Pater ignosce illis.* Cum

C enim semper peccemus, aduocato iugiter indigemus, oratoreq; tanto, qui exauditur pro sua reuerentia, &c.

(.?.)

CONCIO. II.

De secundo verbo, quod Christus in Cruce dixit.

THEMA.

Hodie mecum eris in paradiso. Matthæi 27.

OS Fuit à multis viris piis obseruatus, vt B morte appropinquante, filius suis monita salutis darent. Quæ autem ea hora à patribus filij suscipere, præcipua memoria retinebant, tanquam testamento sibi relicta. illa namq;

præcipua eorum hæreditas est, & quæ omnibus diuitiis præstat. Hoc Abraham absque dubio præstitit, sicut dixit Deus eum facturum, cum ait. Scio enim, quod præcepturus sit domui suæ, & filiis suis post se, ut custodiant uiam Domini, & faciant iudicium & iustitiam. Et Iacob congregauit filios suos mortis hora instante, quibus benedicens, aliorum vitia increpauit, vt ab eis cauerent, aliorum virtutem laudauit, vt virtus laudata cresceret magis. Id ipsum Moyses, Dauid, & Tobias fecit, qui putans se mori, vocauit filium suum, & de obedientia ad diuina præcepta, de misericordia, ac timore Dei multa disseruit. Dauid verò Salomoni de fide erga Deum, & iustitia seruanda multa dixit. Et Hinc Petrus mortem sibi instare videns ait. Iustum autem arbitror, quandis sum in hoc tabernaculo suscitare uos in commonitione, certus, quod uelox est depositio tabernaculi mei, secundum quod Dominus Iesus Christus significauit mihi. Quanti verò referat, vt filius memoriam conseruet, quæ tunc à patre audiuit, ostendit Petrus subiungens. Dabo autem operam, & frequenter habere uos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis. Hinc religionum parentes, & eximi præcipui patres cum animam agerent, discipulis præ-

clara

Gen. 18.

Gen. 49.

Tob. 4.

3. Reg. 2.

2. Pet. 2.

A clara consilia dederunt. Christus ergo in lecto Crucis decumbens, morti proximus pauca nobis verba dixit, quæ veluti ex testamento, quod tunc confecit, nobis reliquit, quæ sunt totius Euangelij summa, ac fortissima arma, quæ in nos iaculatus est. Iaculatur quasi bonus sagittarius de pharetra sua sagittas, & de arcu illo, cuius ipse neruus erat, in cuius cornibus (vt Habacuc ait) tensæ erant ipsius manus, sagittas potentis acutas iacit, atque in corda inimicorum regis potenter infigit, ita vt in eis cadant vulnerati sub ipso populi, vt pluri mi, qui ab ea concione audita redierunt, petus suum ferirent, ac liquefierent. Nec mirum, cum ad eorum verborum vim terra mota sit, monumenta aperta, &

B petra scissæ. De his verbis Psaltes ait. Audiunt uerba mea, quoniam potuerunt, id est, potentia, ac efficacissima fuerunt. Hi sunt illi carbones desolatorij, de quibus Psaltes, qui de foco calidissimo, corde, scilicet, Christi flammico in terram delapsi mundum sufficiunt inflammare eo igne, de quo dixerat: Ignem ueni mittere in terram. Ipsi sunt carbones illi Iuniperorum. De quibus in Psalmo 119 secundum textum Hebraicum, vrentes fortissime, & ignem seruantes diutius, qui aduersus linguam dolosam præsentaneum sunt remedium. Hi sunt limpidissimi lapides, quibus deicitur Goliath, collecti de torrente limpidissimi amoris, de quo in via bibit. Attendamus ergo verba ista, & singulari deuotione sus-

C cipiamus. Audiuius primum verbum, quo pro peccatoribus multis orauit, quo singularem erga peccatores curam ostendit, & eorum præcipuam, ac extremam necessitatem, quibus primum attendebat. Audiamus secundum, quod vni peccatorum dixit, cuius conuersio fructus fuit primi verbi. Quo ostendit, quàm verè dixerit: Venit filius hominis querere, & saluum facere, quod perierat. Et uenit Iesus peccatores saluos facere, vt Paulus ait, cum primum omnium peccatorum curam gerat, & eorum causas agat. Ait ergo. Hodie mecum eris in paradiso. Quo ostendit, quod quemadmodum pater absconditum habens thesaurum, illum hora mortis filio manifestat, ita vsque in hanc horam paradisi nomen non-

Haba. 3.
Psal. 44.

Psal. 140.

Psal. 119.

Luc. 12.

Psal. 119.

1. Reg. 17.

Matth. 9.

Timot.

Il. 5. vsurpae

Concio II.

vsurpauerat, erat thesaurus hucusq; absconditus in agro, sed nunc illū manifestat. Apostolis dixit, prædicate, quia appropinquat regnū celorum, propè iā est, sed nūc amplius quid latroni dicitur, hodie ianua regni celestis aperitur, & in illud ingredieris. Præclarū, & vsq; hac in auditū nūtiū, quod adeo magnū est, vt nec Prophetæ, aut etiā Angelo commissum sit, sed ei, qui magni cōsiliij Angelus est, magnū autem consilium Dei fuit apertio ianue regni celestis per Christi mortē. Sed vt hoc verbum explicemus, latronis historia nobis primū proponenda est.

Thom. *1 ucebantur cū Iesu duo nequā ad crucifigendū. Th. 3. p. q. 46. ait. Christus inter latrones crucifixus est, alia quidem ratione quantū ad intentionem Iudæorū, alia verò quantum ad Dei ordinationē. Quantū enim ad intentionē Iudæorum duos latrones utrinq; crucifixerunt (sicut dicit Chrysof.) vt eorū suspicionis fieret particeps, & sic supplicium in maiorem ignominiam cederet, iuxta illud Isa. Et cū iniquis deputatus est. Sed Dei ordinatio alias respexit causas, Hierony. ait, vt sicut maledictū crucis sustinuit pro nobis, ita pro omnium salute inter noxios, quasi noxius crucifigitur. Leo Papa ait in sermone de Passione, vt in Cruce ostenderet eā, quæ in iudicio fiet hominum discretio, & vt Hilarius addit, ostēditur, omnes homines vocari ad Christi passionē, sed non omnibus prodesse. Addit his August. sermo. 120. de tēpore, fuisse hoc mirabile diuinæ prædestinationis consilium, vt latro eo modo mirabili æternam salutem consequeretur. Inter diuina autem miracula, quæ tunc facta sunt, non minimum censerī debet latronis conuersio, maius enim fuit, quā petras scindi. Sicut ergo homo descendens ab Hierusalem in Hierico incidit in latrones, qui despoliauerunt eum: ita Christus exit ab Hierusalem, & in latrones incidit. Sed & in alios incidit deteriores latrones, in omnium, scilicet, hominum peccata, quæ fures meritō dicuntur, quoniam Dei gloriam surripere conantur, & Christi vitā abstulere.*

Inter hos autem latrones alter non cōuertitur, significatq; eos, qui passionis Christi fructū non suscipiunt. Id verò Christo maximū fuit causa doloris, magis quam flagella, clauī, spinæ, ac

De septem verbis Domini. 254

A nā, ac ipsa mors. An non ille doleret vehementer, qui maximo parato conuiuio, vocaret inuitatos, & illi negligerent venire? Videt Christus, guttam sui sanguinis satis esse, vt innumeros redimeret mundos, & cum riuos sanguinis fundat, attendit paucos futuros, qui eius fructum participent. Infumit pater vniuersas diuitias, vt filio ægrotanti poculum conficiat, quo salutem recuperet, si illo vtatur filius in salutē, gaudet pater, si verò illud effunderet, ac perderet, an non doleret? Ita in nostri medelam vniuersum sanguinem Christus dedit, quo si vtamur, gaudium est in cælo, si autem negligentia nostra pereat, Deum dolere, eo quo potest modo, dicitur.

Sed illud inquirendū est, an vterq; latro Christū blasphemauerit: nam Matthæus, & Marcus in plurali aiunt, latrones inproperasse Christo. Lucas autem ait, vnum blasphemasse, alterum confessum esse Christo. Hieronymus, Chrysofostomus, Theophylactus, Cyrill⁹ Hierosolymitanus in cate. 13. Et Origenes tractatu 35. in Matthæum dicunt, initio quidē ambos latrones Christo inproperasse, deinde verò alterum conuersum. Quod si ita res se habuit, similem se Christus exhibuit homini conficienti theriacam, qui permittit viperam filium mordere, ac veneno plurimo infici, & ad mortem vsque accedere, non quidem, vt intreat, sed vt adhibita theriaca, saluti restituatur, & illius vis appareat, quæ desperatum hominem saluti restituit. Conficiebat tunc temporis Christus antidotum aduersus omnia peccata, cuius vt vis omnibus sit manifesta, permittit latronem ad extremum mali descendere, dum Christum blasphemabat, cum ad crucem duceretur, vel etiam dum in cruce esset, vt repente saluti restitutus ostenderet, quantam contineat vim Christi sanguis, & quòd nullum sit ei insanabile vulnus, si modo applicetur. Mirabilis profectò illius conuersio fuit, cum repente ex furissimo in summum mutatus est. Vnde Leo Papa sermone 2. de Passione ait, quæ istam fidem exhortatio persuasit? quæ doctrina imbuit? quis prædicator accendit? Non viderat prius acta miracula, cessauerat tunc languentium curatio, cæcorum illuminatio, viuificatio mortuorum. Ea ipsa, quæ mox erant gerenda, non adierant, & tamen Dominum

Simile.

Matth. 27.
Matth. 15.
Luc. 23.
Hierony.
Chrysof.
Theophyl.
Cyrillus.
Origen.
Simile.

Leo.

Concio II.

num confitetur, & regem, quē videt supplicij sui esse confor- **A**
tem. Inde ergo oriebatur hoc donum, vnde accepit fides ipsa
respōsum. Hæc ille. Nullus ergo de remedio desperet, si mo-
do eo vti velit. Patres verò alij asserunt, vnum latronē dunta-
xat blasphemasse, & Matthæū, ac Marcum figuratē loquu-
tos fuisse, vtentes plurali pro singulari, vt sæpè in scriptura fie-
ri solet. Hoc tenet Epiphanius heresi 66. & August. li. 3. de
consensu Euangelist. c. 16. & Anselmus in Matthæū, & alij.

Epiphan.
August.
Ansel.

Audiamus ergo latronem concionatorem agentem. Neq;
*tu times Deum, qui in eadem damnatione es? Et nos quidem digna
factis recipimus, hic autem quid mali fecit? Memento mei Domine,
damueneris in regnum tuum.* De his verbis plura diximus in
priori tomo nostrarum cōcionum, sermonē de latrone iusto **B**
in maiori hebdomada.

Nunc autem attendamus latronis huius mirabilem poeni-
tentiam, ac publicam delictorum confessionem, peccati dete-
stationem, etiam in socio. Voluit semper Deus, vt veniā pec-
cati cōcederet, interiorē illius confessionem, qua homo Deo
confiteretur, quam exhibuit hic latro, adiungens exteriorē,
quam in lege gratia sacerdoti facere tenemur. Sed ait, vt quid
Deus vult, me illi peccata confiteri, quæ ille nouit? Planè hac
cōfessione nō intēdit Deus nosse, quid egeris, illud enim opti-
mè nouit, sed vult, vt ipse dicas delicta corā eo, vt sic humilie-
ris, & ab eo veniam postules, dolens, quòd in eū peccaueris.
Sicut Ezechias fecit, cū ait. *Recogitabo tibi omnes annos meos in* **C**
amaritudine animæ meæ. Et Iob. *Tædet animam meam uitæ meæ,
dimittā aduersum me eloquiū meum, loquar in amaritudine animæ
meæ, dicam Deo, noli me condemnare.*

Isa. 38.
Iob. 10.

Ambros.

Apoc. 1.2.

Secundò, ait Ambrosius libro 2. de poenitentia capit. 7.
exigit Deus à peccatore hanc confessionem, vt peccator sit
sui accusator, ac præueniat dæmonem, qui eum accusaturus
est. Dæmon accusator est omniū peccatorum, & in cathalo-
gum redigit vniuersos, qui Deo debent, vt eos accuset. Ideò
in Apocalypsi dicitur accusator fratrum. Sicut ergo is, qui
nouit accusandum se ab aliquo apud Inquisitores here-
ticae prauitatis, vt misericordiam obtineat, se ipsum prius
ille accusat, ita oportet præuenire accusatorem nostrum,
vt coram

De septem verbis Domini. 255

A vt coram Deo propitiationem inueniamus. Sicut enim Pau- **1. Cor. 11.**
lus ait. *Si nos metipso iudicaremus, non utiq; iudicaremur.* Ita si
nos ipsos accusamus, locus accusationi dæmonis non relin-
quetur. Aderat iam dæmon à dextris latronis, vt in morte
eum accusaret. Sicut Psaltes ait. *Diabolus stet à dextris eius.* **Psal. 108.**
Et Zacharias ait. *Et Satan stabat à dextris eius, ut aduersaretur* **Zach. 3.**
*ei, eum certè accusans. Sed præuenit latro accusationem, accu-
savit se ipsum, & sic absolutus est.*

Sed attende, quòd non solum seipsum accusavit, sed &
Christum excusavit, dicens: *Hic autem quid mali fecit.* Dixi-
mus superius, voluisse Iudæos causam Christi confundere
cum causa latronum, vt latro haberetur, qui inter latrones
B crucifigebatur, voluerunt ergo surripere Christi honorem, cu-
rantes, vt latrones furti huius cælatores, ac absconsores essent.
Sed bonus latro, licet prius multa furatus fuisset, nunc tamen
morti proximus abscondere alienum furtum non vult, sed il-
lud manifestum facit, dicens: *Hic autem, quid mali fecit?* quasi
dicat, peccata mea non opperient, neque abscondent iniqui-
tatem vestram ô Iudæi, satis sint furta, quæ ego feci, nunc
aliena non occultabo. Vultis Deo surripere honorem, homi-
nibus salutem, cuius initium agnitio Christi est. Sciant ergo
vniuersi homines, quòd Christus nihil mali fecit. Vos puta-
tis Christum latronem, quia filium Dei se fecit, & sic Deo
honorem surripuisse arbitramini, sed non ita res habet: nul-
C lum in hoc furtum commisit, quia non rapinam arbitratus est, **Philip. 2.**
esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit. Et vt Adami fur-
ta, & mea, ac omnium hominum solueret, tanquam latro
comprehendi voluit, & tanquam ad latronem existis cum
gladiis & fustibus comprehendere eum, & tanquam latro fla-
gellis cæsus est, & nunc inter latrones crucifigitur. Sed latro
ille non fuit, sed quæ non rapuit, nunc exoluit, sicut per Psal- **Psal. 66.**
tem ait. *Quæ non rapui, tunc exolvebam.* Vnicum illius furtum
non negabo, quòd corda hominum rapuit, sicut nunc cor
meum. *Cum exaltatus fuero omnia traham ad me,* dixit ipse, hoc
autem nunc opere complet. Non est Deus noster, vt dij gen-
tium. De Mercurio tradit Horatius, & Prudentius, quòd ex-
pertus furandi homines hac imbuit arte. At Christus, non
nostra

Concio II.

nostra ablaturus venit, sed sua daturus, & adhuc nunc interlationes poni voluit, quasi diceret, immensos cæli thesauros mecum defero, & opto maximè, vt mihi surripiantur ab hominibus. De prædari desiderat, qui thesaurum publicè portat in via. Sacus, in quo thesaurus vniuersus cæli erat, humanitas Christi est, quæ mille partibus concessum ostendit, vt thesaurus videatur, ac surripiatur, sic illum rapuit latro, & diues in æternum mansit. Id perspicies in Christi verbis. *Hodie mecum eris in paradiso.* In his verbis aliqua nobis expendenda sunt. Primum, quam citò exaudierit Christus latronem. Cum in molli lecto homo decumbit, profundè dormire solet, & ideo difficilius excitatur: si verò super lignum cubet, facilis somnus esse solet, & facile excitari potest, & audit. Quasi in molli lecto erat olim Deus, & ideo non ita citò excitabatur, ac audiebat. Vnde ad eum Psalter ait. *Exurge, quare obdormis Domine. exurge, & ne repellas in finem, quare obliuisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ.* Sed nunc in duro lecto crucis cubans citius exaudit, & in nauicula super lignum dormiens facile excitatur. Quia expertus dolores nostros, didicit ex his, quæ passus est, misericordiam miseris exhibere. Impletumq; iam illud Isaiæ est. *Et erit, antequam clament, ego exaudiam, adhuc illis clamantibus ego audiam.* Non ait Propheta id tunc esse, sed erit, inquit, quia tanta misericordia, ac exauditio nobis seruabatur.

Simile.

Psal. 43.

Matth. 8.

Isa. 65.

Arnoldus.

Secundò his verbis, ait Arnoldus in tractatu de septem verbis Christi, confundit Iudæ, Iudeos, ac Nouatianos. Iudæ quidè, qui desperauit de tanta misericordia. Nouatianos verò, qui negant poenitentiam post baptismum. Iudæos etiã, quibus malum apparebat, quòd cum peccatoribus Christus ageret, cum autem illi maximi peccatores essent, condènantem misericordiam peccatoribus exhibitam subscribebant dånationibus propriis, nullum locum misericordiam reseruantes. Inimici erant Pharisei gratiæ, sed iam mutata est per Christum lex in gratiam, terror in mansuetudinem: nouus aduenit rex, nouam legem condidit, quam dicat sola pietas, & charitas. Inscritur cruci titulus regni à Pilato, nec Iudæus tollere potuit inscriptionem. Sub hac inscriptione, & sub hoc regno latro erat. Fractæ sunt lapideæ tabulæ

A

B

C

De septem verbis Domini. 256

A tabulæ in Caluario mote, lex lapidea abolita, & lex dulcedinis lata. Audi, quid Christus latroni dicat. Ne irascaris princeps Apostolorum, tibi dico Petre, cui clauis regni cælestis commissæ sunt, & tibi negotiationis peccatum pepercit, & tamen te iuxta crucem non video, territus lates, nec ibi Apostolica autoritate vteris, modo clauium ministerium non profers. Sed adest summus sacerdos, qui hoc præstet, ille aperit feras latroni, amouet Christus à paradiso vigilè custodem Cherubim, & cui tu forsan septies dubitasses ignoscere, ignoscit Christus septuagies septies, vt iam non numeres peccata ad remissionem: non habet metas diuina clementia, sit qui inuocet, non deerit, qui exaudiat, & indulgeat. Attende, quis nunc exaudiatur, pestifer erat, & extrema hora clamat, & exauditur, o summam Dei bonitatem, ac clementiam! nondum dixerat Dauid: *Peccavi, & audit, Dominus quoq; transtulit peccatum tuum.* Mulieri adulteræ ait. *Nec ego te condemnabo.* Quam facile reuertentem filium dissipatorem pater recipit, nec increpat, sed omnia dulcia, ac læta inuenit. Quis, obsecro, de tanta misericordia desperet? Cum ergo sciamus, Deum multum esse ad miserendum, eum oremus cum latrone, qui optima in terra seminauit, dum seminauit, & mesluit simul, petiit, & recepit continuo. Nec solum recepit, quod petiuit, sed amplius, ille peccati veniam orabat, & quòd aliquando eius memoraretur, cum in regnum veniret. Christus autem non solum ei indulget, sed & paradysum statim promissit. Non ei accidit cum Christo, quod Iosepho cum pincerna Pharaonis, cui dixit similia verba: *Memento mei cum benè tibi fuerit.* Ita nunc latro ait: *Memento mei cum ueneris in regnum tuum.* Sed ille oblitus est benefactoris, ac interpretis sui. Christus verò peccatoris oblitus non est, sed regni participem fecit. Et in huius rei signum referunt viri graues, qui Hierosolymam inuiderunt, ostendi nunc locum, in quo Christus crucifixus est, & latrones, in quo hoc simul cernitur, quòd cum petra scissæ sunt Christo mortuo, rupes illa Caluarij scissa etiam est, sic tamen scissa monstratur hodie, vt Christus, & latro iustus ex vna parte simul relinquerentur, ex altera verò scissuræ parte iniquus latro relictus sit, tanquam à Christo

2. Reg. 12
Ioan. 8.

Gen. 40.

Concio II.

à Christo separatus. Manet hucusq; scissura rupis, & profun- **A**
dissima in ea vorago.

Tertio promittit ei regnum æternum, quia illud fuit, quod
oratione sua petierat latro, non verò temporale quid. Iniquus
latro aiebat. *Si filius Dei es, saluum fac te metipsum & nos.* Salua-
tionem petebat, sed temporalem, qua à morte liber esset, non
animam curabat, sed corpus, cui plurimi nunc similes sunt,
qui in horam mortis poenitentiam distulerunt, & tunc solum
corporalia curant, & animæ suæ obliuiscuntur, vt corpori in-
tendant, filiis, ac diuitiis. Iustus latro corporis oblitus, animi
salutem petit, merito audit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Cū
Isaac benediceret Iacob, & Esau, eandem benedictionem
vtriq; donasse videtur, sed diuersa admodum est, vt optime **B**
expendit Bernardus, nam Iacobo ait, *Et tibi Deus de rore cæ-*
li, & de pinguedine terræ. Esau autem dixit: *In pinguedine terræ,*
& in rore cæli desuper erit benedictio tua. Electus Iacob bene-
dicitur primum in rore cæli, & deinde in pinguedine terræ,
quia electi cælestia primum curant, quarunt primum regnū
Dei, & iustitiam eius, temporalia autem quasi accessoria. Re-
probis Esau benedicitur primum in pinguedine terræ, & de-
inde in rore cæli, quia primum querit temporalia, æterna au-
tem tanquam accessoria tractat. Rectè ergo petenti latroni
animæ salutem dicitur: *Hodie mecum eris in paradiso.* Licet au-
tem Iustinus martyr, quæst. 75. & 76. ad orthodoxos, &
alii putent, paradysum terrestrem promissam latroni, sed Au- **C**
gustinus epistola 57. ad Dardanum, & omnes doctores per
paradysum intelligunt visionem beatificam, quæ absq; dubio
illo die latroni concessa est.

Si vero dicas, quo pacto res tanta adeò facilè à Christo ex-
hibetur? Certè nihil humanum condignum est tanta gloria,
nisi Dei gratia adsit, sed hæc dignos nos efficit. Latro verò
illa adiutus eximium præstitit opus, quò dignus factus est
non gloria solum, sed & amplissima. Impleuit enim illud
Isaia. 1. *ohite reminisci priorum, & antiqua ne inuocamini, ecce*
ego faciam noua, &c. Et inferius ostendens, quæ ista noua sint,
ait. *Glorificabu me bestia agri.* Bestia agri fuerat latro iste
grassator, qui in viis interficiebat homines, vt illos expolia-
ret.

Bernard.

Genes. 27.

Iustinus.

August.

Isa. 43.

De septem verbis Domini.

257

A ret. Ecce bestia ista nunc Christum glorificat, eum confite-
tur, laudat, defendit à socij blasphemis. Hoc tempore nul-
lus exterius glorificabat Christum, pater dereliquerat eū.
Mater tacebat, Angeli similiter, Ioannes, & Magdalena
nihil loquuntur, Apostoli omnes fugerunt, Iudæi, ac gen- **Psal. 21.**
tes blasphemabant, & deridebant. Vnde ait in Psalmo:
Omnes uidentes me deriserunt me, loquuti sunt labijs, & mouerunt
caput. Solus nunc latro, hæc bestia agri glorificat eum corā
omnibus, dicens eum innocentem, regemque cæli, ô au-
reum os, ô lingua Angelica, quæ Christum glorificas sola.
Prius tu causam Chri egisti, quæ vniuersus mūdus, priusquā
sol obscuraretur, terra scinderetur, velum rumperetur, se-
puchra aperirentur. Benedicta ergo lingua illa est, quæ
B Deum benedicit, cum ab omnibus maledicitur. Meritò in-
dulgentiam plenissimam cōsequeris, ne lingua talis in in-
ferno torqueatur cum lingua diuitis epulonis, & cum lin- **Genes. 9.**
gua dolosa. Benedicti sunt Sem & Iaphet, & meritò quia
cum irrisus esset Noè à Chan, illi patrem operuerunt, cur
non benedicatur latro hic à Christo, qui nudatus in cruce
est amore ebrius, irrisus à gentibus & Iudæis, sed à latrone
cōmendatus, ac laudatus? *Quicumque honorificabit me glorifi-* **1. Reg. 2.**
cabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles, ait ipse Sa-
mueli. An non mirabilis latronis fides, qui regem, & Deū
confitetur crucifixum? Augustinus sermo. 1. in Parasceue **Aug:**
ait, *Dic ô latro, vbi thronus ex Saphyro, vbi Cherubini,*
& exercitus cæli, vbi corona, sceptrum, & purpura, vt eum
C *dicas regem cæli? Vides ne coronam aliam quàm spina-*
rum, aliud sceptrum quàm clauos, aliam purpuram quam
sanguinem, aliud thronum quàm crucem, alios ministros **Cyril.**
quàm carnifices? quid ergo regium vides? Rectè Cyrillus
Cate. 13. ait. Quæ virtus te illuminauit ô latro, quis te do-
cuit adorare contemptum, & simul cruci affixum? ô lumē
perpetuum illuminans obscuratos, Eximie extollitur Ma-
gorum fides, quòd Christum adorauerint in stabulo, sed
maior fides latronis est, qui eum adorauit in cruce pendē-
tem. Maxima illius fuit spes, qui sperauit peccatorum tam
torum veniam inortis hora, & eximia illius fuit charitas,

K k cum

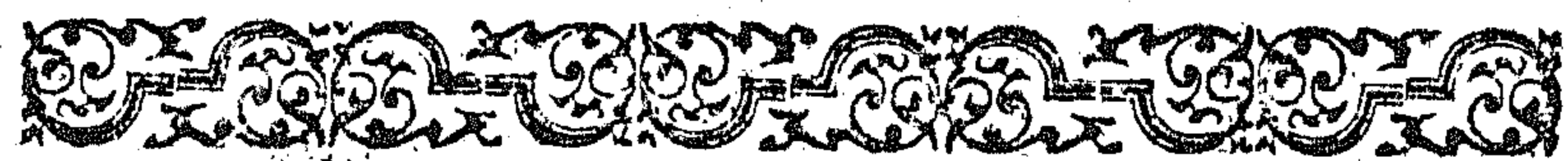
Concio III.

Cant. 3.

Aug.

Cant.

cum socium corripuit, & dilectio in Christum, cum illius **A**
causam publicè egit. Eximia illius humilitas, ac patientia,
cum iustam dicit damnationem suam, & solum Christum sui
memorari orat, & ideò oratio illius fuit, quasi uirgula sumi
ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & uniuersi pulueris pigmenta-
rij, quia omnibus ornata virtutibus, & ideò plenissima est
consequutus indulgentiam, & baptismo flaminis ablatus
est, fide ac pœnitentia præclara, ut Augustinus lib. de pœ-
nitentia asserit. Et tandem sicut duo deferebant botrum de
terra promissa, sed qui præcedebat, nec eum videbat, nec
eo fruebatur, at posterior, & videbat, & utebatur eo. Ita **B**
nunc Christus inter duos latrones est, sed iniquus latro eo
non utitur in salutem, quia ad scapulas eum proiicit, non
eum conspiciat, quin & auersatur. At vero iustus la-
tro eum coram oculis habet, ad eum, conuertitur eiusque fru-
ctu utitur, & ait cum sponsa. Botrus cypri dilectus meus mihi
in uincis Engaddi. Nos similiter Christi fructus participare
curemus fide, pœnitentia, ac confessione.

CONCIO. III.

De tertio verbo, quod Christus in
Cruce dixit.

THEMA.

*Cum vidisset Iesus matrem, & discipulum stantem,
quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier ecce filius
tuus, Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua, & ex
illa hora accepit eam discipulus in suam. Ioan. 9.*

Ambro.

AMBROSIVS Lib. decimo in Lucam in capite de **C**
commendatione Mariæ matris discipulo Ioanni ait.
Testaba-

De septem verbis Domini. 258

A Testabatur de cruce Christus, & testamentum eius signa-
bat Ioannes. Dignus tanto testatore testis. Bonum testa-
mentum, non pecuniæ sed vitæ, quod non atramento scri-
bitur, sed spiritu Dei uiui. *Lingua mea calamus scribæ veloci-
ter scribētis.* Sed nec Maria minor, quæ ut matrem Chri-
sti decebat, fugientibus Apostolis ante crucem stabat. Hæc
Ambrosius. Cum testamentum sit vltima hominis volun-
tas, qua de bonis disponit, dicitur Dei testamentum illud,
quo hominibus sua bona distribuit, & inde dictum est
vetus & nouum testamentum, veteri bona terrena præci-
puè promisit, nouo spiritualia, ac æterna, iuxta illud Pau.
*Melioris testamēti mediator est, quod in melioribus repromissioni-
bus sancitū est.* Et licet hoc testamētū incæperit cōficere in
B vita, dū prædicans regnū Dei hominibus promisit bona
spiritualia, & æterna, tamē in cœna, & demū in cruce hoc te-
stamentū perficit, ac absoluit. In cœna enim præcipua mæ-
data sua declarauit, & sacerdotes instituit Apostolos. De-
mū verò illud in cruce absoluit, in quâ reseruauit plurima,
quæ ad testamētū pertinēt. Solet enim, qui testatur, ani-
mā Deo offerre, ac cōmendare, quod Christus in cruce fe-
cit. Secūdo, solet iniurias remittere, quod in cruce Christus
præstitit, orans pro inimicis. Tertio, qui testatur, solet pro-
videre filiis, parētibus, ac amicis bona. Hoc autē Chrs fecit
cōmendans matrem discipulo, & discipulū matri. Tādē
hæreditatē promittit, qui testatur, hæc Christus latroni, &
in eo omni peccatori verè pœnitenti promisit. Tūc etiā ab-
C rogauit prius testamētū, cū dixit: *Consummatū est,* quo ver-
bo significauit, impletas esse omnes figuras, ac umbras, quæ
corpore præsentē cessauerūt. Tūc ergo plenè cōditū, ac ab-
solutū fuit nouū testamētū, quod calamo linguæ Christi
confectū est, quod Ioannes signauit. Sed quoniā attedere
solent homines, quid eis in testamento relinquatur à paren-
tibus, vel amicis, an hæreditas ad eos pertineat, vel legatū,
attendamus nos in hoc præcipuo testamēto quid nobis re-
linquitur. Planè hæreditas ad nos pertinet, si filij esse veli-
mus, si hæreditatis onus subire, quod est impletio mādato-
rum, tū enim hæredes erimus vitæ æternæ. Sed & legatum

Psal. 44.

Galat. 4.

Concio III.

etiam præcipuū nobis in hac vita relinquitur, & illud est **A**
 Maria, quæ nobis mater conceditur. Nec enim soli Ioan-
 ni donatur in matrem, sed omnibus fidelibus, ideò Ioan-
 nes non nominatur, sed discipulus, quia vt discipulus eam
 matrem accepit, tanquam ad matrem ergo ad eam acce-
 damus, vt nobis bona omnia impetret, & nunc gratiam
 obtineat.

Mirabile planè fuit Dei consilium, quo voluit interesse
 matrem ipsius acerbissimæ passioni. *Stabat iuxta crucem Ma-*
Ioan. 19. *riamater eius.* ait Ioannes. In lege præceptum fuit. *Non co-*
Exod. 23. *ques hædum in lacte matris suæ.* Et in Deuteronomio dicitur:
Deut. 22. *Qui inuenerit auiculam cubatæ, tollat filios, & dimittat matrem.*
Leui. 22. Et in Leuitico præcipitur: *non immolabitur ovis una die cum*
filio suo. Omnes istæ leges pietatem in matrem respiciunt,
 ne simul cum filio occidatur, ne tollatur, cum filius tollitur. **B**

ne decoquatur filius in eius lacte, nunc illa in filij sanguine
 decoquitur, & filius in matris lachrymis, nunc auis cum fi-
 lio tollitur in sacrificium. Huius rei non vnica ratio est,
 sed plures, inter quas illam primū expēdamus, quæ om-
 nibus iustis communis est, deinde verò singulares, quæ ad
 Mariam pertinent, explicabimus. Prior ergo causa est,
 quòd iustis omnibus tribulationes graues, discrimina-
 que Deus immittit, quibus eos probet, atque perficiat.
 Et licet diuersum hoc videatur ab ingenio Dei, & ab
 eius misericordia, amore, ac bonitate infinita, ad quam po-
 tius pertinere videtur, indulgentiis maternis uti, tamē quia
 sic nobis expediens erat, probationes, ac tribulationes im-
 mittit. Quod copiosè, ac eleganter Iudith dixit. **C**

Iud. 8. *Memores sint, quia tentati sunt patres nostri, ut probarentur, si uerè colerent
 Deum suum. Memores esse debent, quomodo pater noster Abrahamã
 tentatus est, per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus
 est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes, qui placuerunt Deo,
 per multas tribulationes transierunt fideles.* Nec in hac re mi-
 nus dilectionem suam ostendit Deus, quàm dum nos con-
 solatur. Huius rei præcipuum exemplum nobis patet in
 Christo, qui infinito diligitur amore, & cū caput, ac exem-
 plar omnium iustorum esset, summè tribulatus est. Hinc
 ille

De septem verbis Domini. 259

A ille in Psalmo patrem orat: *Saluum me fac Deus, quoniam intra* **Psal. 68:**
uerunt aquæ usque ad animam meam, quasi dicat, non solū ex-
 terius magna patior, non solū aquis tribulationum ex-
 terius circundor, sed vsque ad animam intrauere meam:
 Et quoniam is, qui aquis obruitur, consolatione leuatur,
 cum pedem in terra figit, hæc mihi consolatio relicta non
 est, vnde subit. *Infixus sum in limo profundi, & non est substantia,*
 id est, non est, vbi pedem figam. Et ne quis dicat, ad oram
 maris me esse, vnde facile liberari possim, addit, *ueni in alti-*
tudinem maris, & tempestas demersit me. Et quoniam clamores
 aliquando iuuant pereuntem, dum his auditis accedit ali-
 quis, vt eum liberet, nec hoc refugium mihi relictum est,
 vnde subdit: *Laboravi clamās, raucae factæ sunt fauces meæ, nec*

B vllus mihi adest. En Christi summam tribulationē. Quia
 verò ei coniunctissima Maria fuit, ideò post Christi do-
 lores nulli fuerunt, qui Mariæ doloribus conferri possent.
 Vnde ad illam Simeon ait. *Et tuam ipsius animam doloris gla-* **Luc. 2:**
dus pertransibit. Christus mare dolorum est, & ab ipso effe-
 ctus est albeus, quo omnis Christi dolor in Mariam vene-
 rit. Sicut è fonte efficitur canalis, per quam aquæ in hortū
 veniant, ita à Christo ad Mariam summa dilectio consti-
 tuta est, per quam omnis Christi dolor in Mariam def-
 cendit. Id verò ideò effectum fuit, vt summis meritis Ma-
 ria ornaretur. Vnde Anselmus de laudibus virginis ait. **Ansel.**

C Oportuit, vt illa, in qua omnem gratiam Christus colloca-
 uit, non careret honore martyrii, & ad hoc cruci ad stare
 illam oportuit, quale autem illud martyrium fuerit, expri-
 mi non potest, adeò durius fuit, quam si ipsa occideretur,
 quo plūs filium diligebat, quā se ipsam? Memoriae prodi-
 dit grauis author, quòd cum maleficus quidā nullis tormē-
 tis adduci posset, vt facinus perpetratum confiteretur, ius-
 fit iudex, adduci filium illius vnicum, & duriter verberari
 coram patre, quod ille sustinere non valuit, & crimen con-
 fessus est. Cum amantis anima plus sit in amato, quam in
 corpore, quod inforinat, quoniā amor facit ecstasim, plus
 torquetur in amato quā in proprio corpore. Hoc autem in
 Maria præcipuè locum habet, quæ multo plūs diligebat
 filium,

Concio III.

filium, quam se ipsam. Cum ergo Maria videret Christi **A**
passionem, summis urgebatur doloribus, quos patienter
sustinebat propter hominum salutem, & Dei gloriam.
Vnde illius meritum maximum fuit.

Ambro:

Secundò ad stare oportuit Mariam cruci, vt ad opus re-
demptionis nostræ cōcurreret eo, quo poterat modo. Am-
brof. lib. 10. in Lucā capite, quod initio diximus. Ait quid
mirabile, sic enim habet. Aut fortasse quia cognouerat per
filij mortē mundi redēptionē, aula regis putabat se & sua
morte publico muneri aliquid additurā. Sed Iesus nō ege-
bat adiutore ad omniū redēptionem, quia dixit: *Factus sum*

Psal. 87.

sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber suscepit quidē ma-
tris affectū, sed non quæsiuit hominis auxiliū. Hæc ille.
Quæ verba Ambrosij sic intelligenda sunt, vt sicut perdi-
tio nostra per vnum hominem, & mulierem vnā in mun-
dum intrauit, ita ingrederetur & remedium per hominem
& mulierem, Christus quidem solus redemptor est, vnus-
quisque mediator Dei & hominum, tamen sicut per vnum
hominem peccatum & perditio in mūdum intrauit, mini-
strante tamen peccati materiam Eua, quæ pomum viro de-
dit, & sicut solus pater affectiue filiū generat, sed matre ma-
teriam ministrante, in quam forma introducitur. Ita Chri-
stus tanquam pater futuri sæculi solus nos redemit. Maria
verò tanquam mater assistit cruci, offerens humanum ge-
nus filio, vt in illud induceret redēptionem. Et ideò voluit
filius (ait Anselm.) vt cruci mater astaret, tāquam illius vni-
uersalis hæres, in qua ille deponeret vniuersum sanguinem
suum, merita, ac gratiam, vt illa ea colligeret, & postea a suis **B**
manibus ac intercessione nobis diuideretur. Et ideò tunc
vniuersorum hominum curam suscepit, vt pro omnibus
intercederet. Ideò *stabat iuxta crucem Iesu Mariam.*

Ansel.

Tertiò cruci assistit Maria quia dilectissima Christo, &
doloris tempore charissimos nobis ad stare cupimus, qui-
b⁹ visis aliquomodo leuamur. Derelictus à patre, à matre,
deseri non debuit. Sed qualis ibi fuerit Mariæ dolor, nul-
lis verbis exprimi potest, quia & amor omnem superat
intellectum. Suspirat intrinsecus, & erumpentes reuocat
lachry-

De septem verbis Domini. 260

- A** lachrymas, & eo amplius anxietas intumescit, quo prohi-
betur egredi. Emergebant gemitus, sed reprimebantur à
modestia, & reuertebantur in finem mentis, & collidebāt
se adinuicem introrsus, eratq; in anima illa tempestas va-
lida, occurrentibus sibi procellis, & quasi in sartagine fri-
xis medullis ebulliebant amaritudines, & moriebatur, &
mori nō poterat. In Exod. ca. 27. & 30. Proponuntur in
templo altaria duo, alterū quod hostiis immolandis depu-
tatū erat, quod erat cere opertū, & omnia ipsius vasa ærea
erant. Alterum altare erat thymiamatis, siue incensi vesti-
tum auro purissimo, situm coram propitiatorio, super
quo solus summus sacerdos incensum adolebat, & semel in
anno illuc ingrediebatur in sanguine ad orandū pro popu-
lo. Ita in Caluario duo videbis altaria, aliud in corpore
B Christi, aliud in pectore Mariæ, Christus carnem, Maria
immolabat animam. Optabat quidē Maria immolari cū
filio, non solum animo, sed & corpore, & cū filio celebra-
re sacrificium illud expiationis mundi, consummatium
omnium sacrificiorum, & cum filio suo corporali morte re-
demptionis nostræ consummare mysterium. Sed hoc so-
lius summi sacerdotis priuilegium erat, vt munus sangui-
nis intra sancta inferret, nec poterat dignitas hæc alteri da-
ri, quoniam in torcular calcavit ipse solus. Sed cooperabatur
Maria eo, quo superius explicuimus, modo, sicut in altari
Atrij, licet non offerretur sacrificium expiationis, offere-
bantur tamen alia sacrificia Deo grata. Mater ergo filio of-
ferbat hostiam generis humani, filius eam patri præsentaba-
C bat, & pater acceptabat, & iustificabat. Filius ad cor ma-
tris, pater ad filij crucem, & vulnera respiciebat, & quid
hæc tanta pignora nō efficerent? ¶ Sed o mater dolore, ac
angustia plena pete à filio tuo, vt te verbis suis cōsoletur, vt
tibi benedicat, & sonet vox eius dulcis in auribus suis, vox
enim ei⁹ dulcis, vt dolorē leniat, qui exauditis blasphemis
oritur. Sed quo pacto ille benedicere tibi poterit, q ab om-
nibus maledicatur, qui & factus est pro nobis maledictū?
nam maledictus qui pendet in ligno. Quibus te manibus
benedicet, qui eas habet cruci affixas: O quem amarissimū,

Exod. 27.
& 30.

Concio III.

conuertant in se oculos mater & filius, nec dolor finit verba sibi inuicem facere, sed visu loquuntur, filius discedit, ac moritur, sed ipsius cor in matre remanet, illa manet, ac relinquatur, sed illius cor cum filio discedit. O Domine, duote trahūt maxima vi, quis nam potentior erit, mater, ne, vt nō discedas, an mors, vt proficiscaris? o crudele bellū, dum mutuus conspectus mortem afferebat, & mater mortem iuabat, dum summa angustia replet cor filij, omnia ergo morti fauent.

Augēt autem Marię dolorem, quōd remedio omni caret. De Anna Tobię matre dicitur, flebat Anna irremediabilibus lachrymis. *Heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari?* Sed certe nullus dolor ita irremediabilis fuit, vt Marię plaga, quia eius anima sauciata erat, & in intimo corde vulnus erat, vbi nullū medicamentū apponi poterat, quia cū Ch̄m amittit, omnia amittit, vnde nullus locus cōsolationi relictus est. Quādo diuitias amissisti, cōsolari potes, quia salus tibi relicta est, honos, & reliqua, si verō vno temporis momēto cuncta amitteres, cōsolatio tibi nō relinqueretur. Sanctis, ac perfectissimis viris Deus est omnia, vnde eorū quidam aiebat, Deus meus, & omnia. Quid, obsecro Maria diceret? Quis nā o Dñā tibi omnia erat, quis tibi diuitię honos, salus, lumen oculorū, baculus, & deniq; omnia, nonne Ch̄s? Irremediabiles ergo sunt lachrymę tuę, quia omnia simul amittis, & inter dāna numera, q̄ tu etiā cū illis nō amittaris. *Magna est uelut mare cōtritio tua, quis medebitur tui?* quis enim vulnus in medio corde cōsistens curabit? Vnus de cælo venit medicus, qui medetur contritis corde, & ille te vulnerat, quis ergo medebitur tibi? Vere domina dicere poteris: *Cor meū dereliquit me*, quia qui cor tuū erat, qui iuxta cor tuū genitus, quē diligebas plusquā cor, dereliquit te. Adeo vnū erāt Maria, & Iesus, vt in ipsa nihil esset præter Iesum, & ideo Iesum mori erat totā Mariā deficere, quia nihil erat in ea nisi Iesus. Dicebat Pau. *Viuo iam non ego, uiuit uerō in me Christus*, sed in sola Maria verba ista plenissimē veritati reddita sunt, quia in ea nihil aliud vivebat nisi Iesus, & ideo si sine Iesu relinquatur, in nihilum redigitur.

Ex

Tob. 10.

Thren. 2.

Psal. 38.

Galat. 2.

De septem verbis Domini. 261

A Ex his verō Christi, ac Marię doloribus illud vobis colligendū est, oportere, nos dolores sustinere. Sentetia in primos lata parentes fuit, vt in sudore, ac dolore pane vesceretur, & hanc nobis reliquerūt hæreditatē, & ideo nullus est hominū, cui dolor non sit. Hinc Iob. *Quid agā, si loquutus fuero, nō requiescet dolor meus: si tacuero, nō recedet a me.* Inter homines verō Ch̄s præcipuē fuit doloribus plenus. Et ideo Isai. ei tribuit mirabile nomē, cū ait. *Desiderauimus eū despectum, & nouissimū uirorū, & uirū dolorum.* Mirū planē nomē, ac cōmiseratione dignū vir dolorū, nō ait, vir dolorib⁹ plenum, sed vir dolorū quasi ex doloribus cōpactus. Et tanquā vir dolorū princeps est inter omnes tribulatos, ac angustis oppressos. De Dauid dicitur: *Cum esset Dauid inspeculata Odollan, cōuenerunt ad eū omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ere alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps.* Licet cōuenerint ad Dauid tribulati, sed ipse tanquā magis tribulatus factus est princeps tribulatoīū. Licet in plurib⁹ Dauid Christi typū gesserit, & ideo fili⁹ Dauid appellatus sit, sed in eo vel maximē quōd princeps sit eorū, qui tribulantur. Et ideo vt eorum princeps eos ad se uocat, dicēs: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis.* Si nunc in vnū cōuenirent omnes tribulati coram Christo, & quisq; suā tribulationem diceret, tandem cōfiterentur omnes, Christi tribulationes supremas, ac maximas esse, & ideo eum principem eligerent. Sed nunc te rogo, quod tibi nomē vis? Num vir dolorum esse vis, an vir deliciarum?

C Si in omnibus delectari vis, quo pacto ad illius regnū pertinebis, qui vir est dolorum? Quia verō Maria ad hoc pertinebat regnū, stabat iuxta crucem Iesu.

Sed o piūssime rex, qui pro peccatorib⁹ orasti, latroni ex voto respōdisti, nū tātæ matri nō loqueris verbū? Audi illud. *Mulier, ecce filius tuus.* Quibus verbis plura significatur. Primum, uellet Maria cū Christo discedere, ad quā Christus ait, o expedit mater mea, vt nūc discedas, quoniā discipulus hic meus filius tuus est, qui tua indiget præsentia, ac tutela, discedo ego, qui pater sum, relinqueris tu, quę mater es, vt illi⁹ curā geras. Ille autē discipulus vniuersę Eccle

Kk 5 fia vi-

Iob. 16.

Isa. 53.

1. Reg. 22

Matth. 11.

Concio III.

fię vices tūc gerebat, & in eo fideles omnes dati sunt Mariae in filios, dictumq; ei est, expedire vniuersę Ecclesię, ne illa discederet cū filio. Et ideo ille nomine proprio non insignitur, sed nomine cōmuni discipuli. Mirus pfecto amor Christi in nos, qui non cōtentus dare nobis patrē suū in patrē, nunc & matrē suā nobis cōcedit in matrē, dedit nobis potestatem filios Dei fieri, dat nūc, vt filij Marię simus, vt simus ei fratres ex eodē patre & matre, & sic nos duplici induat stola, vt Ioseph cū Bēiamino hac de causa fecit. Gloria certē animę, & corporis, qua ppter nō cōfunditur nos vocare fratres. Sed qd Maria respōdere poterit filio? annuit planē, volebat discedere, sed cū audit, filius relinquitur, qui te indiget, quid dicat, nisi quod Martinus, Dñe si adhuc populo tuo sum necessari⁹, nō recuso laborē, fiat volūtas tua. Et quod Paulus, cupiēs anathema esse à Christo pro fratrū salute. Licet verò fideles vniuersi dati sint Marię in filios, sed præcipua ratione Ioannes, qui ideo accepit eā in suā. Et licet quidā putauerint, vt refert Frācis. Suarez to. 2. in 3. part. disputat. 37. select. 4. adeo efficacia Christi verba fuisse, vt physicū effectū effecerint, quē significabāt, ita vt veras & físicas relationes matris & filij, virgini Ioāni-que impresserint. Sed id certū nō est: est tamē omninō certū cor, affectumq; filij Ioāni datū, & cor matris Marię erga Ioānē, quod expert⁹ in se Ioan. ait. *Ex illa hora accepit eā discipulus in sua, vel in suā, quasi dicat, licet prius eā dilexerit, sed ex tūc in matrē habuit, verbis Christi id efficiētib⁹.* Hoc autē priuilegium concessum Ioanni est, quia virgo, & quia cruci adstitit, vt Hierony. cōtra Iouinianū ait. Vnde colligendū nobis est, duo hęc gratissima Deo esse crucē, ac virginitatē, de qua re plura diximus in cōcionibus S. Ioannis Euangelistę. in. 1. & 5. to. nostrarū concionū. Colligēdum etiā hinc nobis est, Mariā matrē nostrā esse, & tanquā ad matrē ad eā nobis accedendū, de qua re plura diximus hoc quarto tomo in cōcione de effectu & singulari deuotione ad Mariā. ¶ Secundū nihil verbis attendendū, *Ecce filius tuus illud est, reliquisse Christū semen suū in terra, nec ita discesse, vt successorē non reliquerit, quia vt Isai. ait.*

Si

Ioan. 1.

Genes. 45.

Hebr. 11.

Rom. 9.

Franciscus
Suarez.

De septem verbis Domini. 262

A Si posuerit pro peccato animā suā, videbit semen longeuū. De qua re in figura per Iob ait. *Dicebam in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* Quo loco septuaginta transferūt & erit germen Phœnicis. Hebræa habent, sicut Phœnix multiplicabo dies. Quasi Iob ait, putabā ego me pluribus annis victurū, vt Palma, & Phœnix, meq; in lectulo meo moriturū, nō in sterquilinio, putabā etiā, me similit Phœnicis futurū, relictumq; filiorū semen, in quibus conseruaret. Id autem postea Iob accidit, sed præcipue Christo, qui in nidulo suo moritur, & semē relinquit in Ioanne. Planē Phœnix nidum in vita nō conficit, sed in mortē nidū sibi parat. Vnde Ambros. lib. de fide resurrectionis ait. At qui hęc relationē crebra scripturarū autoritate cognoscimus, Phœnicē auem Arabiæ quingētorum annorū spatia vitali vsui habere præscripta, eamq; cum finē sibi vitæ adesse præfaga quadam suæ naturæ æstimatione cognouerit, sibi de thure & myrrha, & cæteris odoribus adornare nidū. Completoq; opere pariter ac tempore intra illum emori, atque ex eius humore oriri vermem, paulatimq; in eius auis naturam concrecere. Hęc Ambrosius. Et Plinius lib. 10. c. 1. Merito Christus Phœnix dicitur mundi, vnicus, ac singularis. Nidum, dum viueret, non habuit. Vnde dixit. *Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinat.* Sed moriturus nidum sibi conficit crucē sanctissimam ornata omni aromate virtutum. Cumq; sibi nidum cōfecerit, etiam matri nidum extruxit, sicut pia ciconia nidum veteribus parentibus adificat, ideoque symbolum est pietatis, matri ergo nidum extruit in cruce, in domo Ioannis, & altari, vbi sacra facienti aderat, & Eucharistiam suscipiebat. Impleturque illud Iob. *Ad præceptum tuum eleuabitur Aquila, & ponet in arduis nidum suum.* Et illud Psalmi. *Passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi reponat pullos suos.* Crux fuit domus Christo passeri solitario, & eadem fuit nidus, in quo Maria vniuersos posuit prædestinatos, afferens ibi eos patri, est autem Maria nunc turtur gemebunda, quos ergo Christus genuit redemptione, Maria genuit

Isai. 53.
Iob. 29.

Ambros.

Luc. 9.

Iob. 40.
Psal. 83.

Concio III.

Ezech. 17. genuit oratione. Vidit Ezechiel in cedro nidificare aues, **A**
quia in cruce omnes nos nidificare oportet. Caue ne hunc
locum relinquant, accidet enim tibi illud Sapiētis. *Sicut auis*
Prove. 27. *transmigrans de nido suo, sic uir, qui derelinquit locum suum. Qui*
autē in cruce moratur, dicitq; cum Paulo: Christo confixus
Genes. 32. *sum cruci, in nidulo suo est, & dicere potest cū Iacob: In bacu-*
lo meo transiui Iordanem istum, & ecce regredior cum duabus tur-
mis, baculus enim, ac nidus crux est, quo quiescimus, ac di-
uites reddimur.

Marię etiam nidus, Ioannes est, cui eius custodiā Chri-
stus mandat, eiq; ai. O turtur, ac columba mea, quę sola
manes vellem equidē super caput meū te collocare, sed re-
fertū est spinis, vellē in oculis meis te reponere, sed fracti-
iam sunt, & claudūtur morte, in manibus te cuperē collo-
care, sed cōfixę sunt cruci, scapulis meis tibi obumbrate,
sed flagellis apertę sunt, ego discedo, tui curā Ioannes ha-
bebit. Sicut ergo olim consulens Dauid parentibus, eos cō-
mendauit regi Geth, ita Christus Mariam Ioanni cōmen-
dat. Hinc discant filij parentum curam ab eis habendam.

Sed quęstio animū pulsat, cur eā matrē non dixerit? Cer-
tē non confunditur eam habere, ac appellare matrem, qui
nō confunditur, nos vocare fratres, cū mali simus, quo pa-
cto cōfundetur, Mariam vocare matrem? Pręcipuē cū ea
sic se gerat, vt videns filium ad supplicium duci, & cū ini-
quis reputari, non se abscondat, nec erubescat eum dicere
filium, eiq; astare, quia nouit eius gloriosissimam mortem
esse. *Qui me erubuerit coram hominibus, erubescam ego corā An-*
Luc. 9. *gelis Dei, & qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor*
& ego eum coram Angelis Dei. Cum ergo ea illum confitea-
tur filium, cur ille non confitetur, & dicit matrem? Respon-
det Mantuanus:

Talibus admonuit matrem sine nomine matris,

Ne materna pium laniaret viscera nomen.

Summū ille contulerat beneficiū, cum eam in matrē susce-
pit, dū eam etiā super Angelos exaltauit, nunc autem sum-
mis cruciatib⁹ torquetur, nō ergo ei addi debuit dolor ma-
ximus, qui ex matris nomine ei proueniret. Mulieris autē
nomen,

De septem verbis Domini. 263

A nomen quod ei dedit maximum est, vt ostendimus quin-
to tomo nostrarum concionum in Dominica II. post Epi-
phaniam. Erant ergo Maria, & Ioannes quasi duo Cheru-
bini, qui respiciētes propitiatorium, versis vultibus se re-
spiciunt. Christum enim aspiciunt, qui propitiatio est pro
peccatis nostris, & se ipsos. Nos ergo Christum inspiciamus,
ei adhæreamus, & cruci illius, vt beneficia maxima
percipiamus. **Exod. 252**

CONCIO III.

De quarto verbo quod Christus in Cruce dixit.

T H E M A

Circa horam nonam exclamauit Iesus voce magna di-
cens: Eli, Eli, lamma sabachtani, quod est interpre-
tatum: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti
me? Matth. 27.

B **V** I D E R I aliquibus poterat, Christū sine mag-
na pœna crucis subiisse tormentū, quia tan-
tam ostenderat patientiam, ac mansuetudi-
nem, ac si dolore non affligeretur, quia corā
tendente se obmutuit, & pro crucifigenti-
bus orauerit. Vt ergo veritatem assumptę carnis astrue-
ret, & pœnarum acerbitatem declararet, voce magna in
signū magni doloris morti vicinus exclamando ait. *Quare*
me dereliquisti. Quod si verba ista quærela sit, motus fuit ap-
petitus, sicut & illa oratio *transseat a me calix iste*, & tum illa
oratione, tum hac quærela grauitatem maximam passio-
nis ex-

Concio III.

Psal. 21. nis exprimit. Verba autem illa initium sunt **Psal. 21** qui **A** de passione Christi agit. Verba autem ista Hebraicè referuntur nobis, sicut Christus dixit, ut pateat occasio, qua aliqui circumstantes dixerunt: *Eliam uocat iste.* Quæ dixerunt, ait Hieronymus, vel milites Romani non intelligentes verbū Eli, quod significat Deus meus. Vel forsan Pharisæi, ut Christo exprobrarent imbecillitatem, quod quasi imbecillis adiutorium peteret ab Elia: Quod summæ obstinationis indicium est, cum præcesserit miraculum tenebrarū per tres horas. Quapropter merito nos Paulus monet: *Adhortamini uos metipsos per singulos dies, ut non obduretur quis ex uobis fallacia peccati.*

Hierony.

Hebr. 3.

In his verbis aliqua nobis consideranda sunt. Primum, cur hæc verba, & magna voce dixerit. Secundum, quo pacto fuerit à patre derelictus. Tertium, quomodo loquitur pro corpore suo mystico, pro martyribus, ac omnibus tribulatis, obtinetq; eis auxilium in tribulationibus. Quartum, denique quomodo à nobis derelinquitur.

De primo, magna voce, & tono mutato hæc verba dicit, quia tēpus aduenerat partus ipsius, & mulier cum parit tristitiam habet, Et ut Isaias ait. *Mulier appropinquans partui clamās clamat in doloribus suis.* Cum ergo pariturus esset Christus electos æternitati, & tanquam Rachel æditurus esset Benjamin filiū dexteræ, qui ei futurus erat Benoni, id est, filius doloris mei, clamat in doloribus, ostēdens illis maximos, tum quia illi suppremi erant, tum quia à patre derelictus. Duo sunt in peccato mala, auersio à Deo, & inordinata ad creaturam conuersio, quibus respondent pœnæ duæ damni & sensus, de quibus Dñs ait. *Abscondam faciem meā ab eis, ecce pœnam dāni: & considerabo nouissima eorū, en pœnam sensus.* Ut pro nobis Christus satis faceret, pœnam sensus maximā sustinuit, damni verò pœna ei non conueniebat, & ideo quid illi simile sustinuit, dum derelictus à patre est, ac cum eo se habuit, quasi inimicus esset, nec ei auxiliatus in bello est vlla consolatione, auertit faciem suam ab eo, repulit, & distulit Christū suum. Expediebat autē nobis noīte has Christi pœnas maximas, quia in eius satisfaciōne

spes

De septem verbis Domini. 264

A spes nostra innititur. Et ideo voce magna ait. *Deus meus, ut quid me dereliquisti,* quibus verbis vtriusque pœnæ acerbilitatem nobis exposuit, & dolorum, qui eum clamare fecerunt, & derelictionis, quæ maximè sentiri à piis solet. Vnde Christo dicere possumus illud Sapientis: *Ve soli, quia si ceciderit non habet subleuantem se.*

Sed iam ad secundū accedamus, quo pacto potuit Christus à patre derelinqui, id enim impossibile apparet, præcipuè cum ipse dixerit: *Ecce uenit hora, & iam uenit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquantis, sed nō sum solus, quia pater mecum est.* Quo ergo pacto nunc relictus est à patre? Respondeo fuisse patrem cum Christo in passione sua ad operationem redemptionis nostræ, quia melius ei dici potest, quàm Ionathæ, quod Israël ait. *Cum Deo operatus est hodie,* fuit etiam cum eo condonans omnia delicta, ut vna oblatione consummaret. Christus omnes sanctificatos, subtraxit tamen consolationem, ac leuamen ab humanitate, ideo & adiutus, & derelictus ab eo dicitur.

Ut autem hæc explicemus, aduertendum est, triplex esse Dei adiutoriū, quod homini conferre solet in tribulatione. Primum, quo eum liberat ab aduersitate. Secundū, quo eū consolatur, ac leuat, ne tribulatione angatur. Tertium, quo animum roborat interiūs, ne desperatione frangatur, aut impatientia delinquat. Cum diuersimode se in hac re habet diuina prouidētia pro sua volūtate. Aliquādo enim inuocantem se iustum eripit à tribulatione, & sic in nullo eum derelinquit. Sic cum Dauide sæpius factum ipse testatur. *Ad Dominum cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me.* Sic liberatus est de manu Goliæ, Saulis, ac Absalonis. Id ipsum aliis accedit iustis, ut Susannæ, cuius cor erat confidens in Dño, & Ionæ clamati de vētre ceti. Et Ezech. Et propter hæc Psalter ait: *Multe tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dñs.* Et rursum. *Clamabit ad me, & ego exaudia eū cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eū.* Hoc modo Christo pater non ad fuit, sed eum dereliquit, nā licet orauerit: *Transseat à me calix iste,* tamē in eo exauditus nō fuit, quia deliberata volūtate id nō orauit, oportebat autē,

ut

Concio III.

vt calicem illum biberet. Docemur verò nos, cum in hac re non exaudimur à Deo, sed derelinquimur, bono animo esse. Sæpe enim nobis expedit tribulatio, expediensque salutis nostræ calix est, & ideo illum nobis Deus propinat tanquam pater, & medicus, non concedens quod placet, sed quod utile est. Et ideo in tribulatione orandum nobis cum Christo est sub conditione, *Pater, si uis, transfer calicem hunc à me. Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu.* Cum ergo sic te derelictum uideris, primū pete à Deo, ut oculos tuos illuminet, ut videas utilitatem maximam, quæ in passione illa est. De utilitate passionis pro Christi nomine præclare loquitur Ignatius in epistola ad Romanos. Utinam fruatur bestiis, quæ mihi sunt præparatæ, quas & oro mihi veloces esse ad interitū, & ad supplicia, & alluci ad comedendum me, ne sicut aliorum martyrum non audeant corpus attingere, quod si venire noluerint, ego vim faciam, ego me urgebo, ut deuorer. Ignoscite mihi filioli, quid mihi prodest, ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus. Utilitates uero tribulationum reliquarum, licet in fidei defensionem non sustineantur, multæ sunt, quas cum quis nouit in tribulatione, non solum non tristatur, sed gaudet, sed gloriatur. Si ergo tribularis, nec Deus tribulationem aufert, ne deficias, nec fatigeris, memor esto, similiter Christum derelictum fuisse, hac cōsideratione Paulus nos munit, ne deficiamus, ait enim. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis uestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem resististis, aduersus peccatum repugnantes. Et post pauca ait. Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris, quem enim diligit Deus castigat. Quod Christo accidit, tibi etiam contingit. Petit ille, non mori, sed non solum absoluta voluntate petiit. Expediebat autem, ut moreretur, nec enim aliter redimeretur mundus, derelictus est est Christus in hoc, ut mundus non derelinqueretur. Audi Isaiam, Dixit Sion, dereliquit me Dominus, Dominus oblitus est mei. Respondet autem Deus, omninò non dereliquisse se Sion, quia, ut illam protegeret, filium dereliquit.*

A

B

C

Ignat.

Hebr. 12.

Isai. 49.

Sicut

De septem uerbis Domini. 265

- A Sicut cum gallina in agro cum pullis est, & subito tempesta oritur, colligit illa pullos sub alis, eosque protegit, illa uero tempestate exposita est. Per similes huic Christus erat, qui dicebat: *Quoties uolui congregare pullos tuos sub alas, & noluiisti.* Tempestate ergo expositus Christus est, ut nos protegat, ut impleatur illud Psalmi. *Sub pennis eius sperabis, scuto circumdabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno.* Nec solum derelicto Christo nos protecti sumus, sed & ille, sic enim peruenit in gloriam suam. *Oportuit enim Christum pati, & sic intrare in gloriam suam.* Quod de Christo diximus de illius mēbris etiam accipe. Si in tribulatione clamas ad Deum, nec eriperis: scito, id fieri propter bonum tuum, nec enim Deus deserit clamantes ad se, nisi propter eorum bonum. Unde per Isaiam ait. *Ad punctum, & in modico dereliqui te, in miserationibus magnis congregabo te, in momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & misericordia sempiterna misertus sum tui.* Verba ista pater loquitur, & Christo in tribulatione constituto, & tibi. Ex dictis autem collige summam Dei in nos clementiam, qui ut nos protegeret filium dereliquit. Simul etiā summum peccatoris discrimen, & infinitum peccati malum, cum ut ei pater accurrat, filium in cruce dereliquit. Si enim in duobus lectis essent in domo tua filius uicinus, ac charissimus, & seruus inutilis ac pessimus, & uterque morti proximus ad te clamaret, proculdubio ad filium curreres derelicto seruo. Sed nunc aliter se res cum Deo habet, est illi uicè dilectus filius. Christus è Cruce clamans, est peccator inutilis seruus, uterque in necessitate constitutus clamat, & ut peccatori subueniat, filium dereliquit, proculdubio extremum malum est, quod peccator patitur, quando ut ei medeatur, filius in tanta angustia derelinquitur.

Secundum auxilium, quod Deus tribulatis impendere solet, cum eos à tribulatione non eripit, est, consolationem, ac leuamen illis præbere, quo facile tribulationem sustineant, sicut pueris in camino ignis dedit ventum roris flantem, & Angelum comitem, quo in medio ignis Deum laudabant. Hoc fecit cum Iosaph, de quo Sapiens ait. *Descenditque cum illo in foueam, & in uinculis non dereliquit eum.* Et cum Paulo, qui

Li ait.

Simile.

Psal. 90.

Luce. 24.

Isa. 54.

Simile.

Sap. 10.

Concio III.

2. Cor. 7.

Psal. 26.

Dani. 3.

Acto. 5.

Iaco. 1.

Rom. 5.

ait. *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.* Sic cum Martyribus actum est, cum Agnete, quæ quasi ad epulas ibat ad mortem, & cum eo martyre, qui iusus super prunas incedere, super rosas se ambulare putabat. De hoc auxilio loquitur Psal. cum ait. *Abcondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me.* Huius autem occultationis ea vis est, non ut mala auferat, sed ut sensum malorum eripiat, hominemque dolori subtrahat, non corporis fuga, sed animi absconsione in delectatione celesti. Hoc adiutorij genus, quod Deus suis tribuit, & maximè est, & Deo dignum, dum eos abscondit in sinu suo, & sic eos contra mala protegit, dum facit, ut illa non sentiant. Id autem efficit primùm verissimis rationibus eos erudiendo, sed maximè celesti imbuendo dulcedine, ut cruciatus non sentiant, imò in eis aliquando delectentur. Quod non prouenit ex mentis stupore, sed ex magnitudine diuine dulcedinis, qua sic repletur, ut nullus relinquatur dolori locus. Et ut aque gutta in ignem missa non illum extinguit, sed magis accedit, sic dolor accedens ad animam diuino repletum gaudio, non modo absorbetur, sed ex dolore voluptas efficitur. Quo patet quam mirè contra omnia mala Deus iustum armauerit, quando in voluptatè vertitur, quod dolorem ingenerare solet. Quo nihil accommodatius ad irridendos malorum conatus, furiant illi, & sauiunt, tormenta admovent, supplicia addunt, nihil tamen aduersus iustum proficiunt, quia malum non eum tangit, sed potius voluptas. Cuius rei precessit imago in tribus illis pueris, quos memorauius, ubi ignis valuit, non ut læderet, sed ut vincula dissolueret. Sed licet in lege veteri aliquid huius fuerit, sed Euangelij hoc erat proprium, in quo effusi Christi sanguinis vis maximè elucet. Hinc ibant gaudentes Apostoli à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Iesu contumelià pati. Hinc iam monet Iacobus. *Omne gaudium existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis.* Hinc Paulus. *Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus.* Licet enim illa prius amara essent, sed postquam illa Christus suscepit, sic condiuit, ut fel abstulerit, ut præter mali nomen nihil retineant. Accedete enim Deo ad nostram naturam omnia illius mala Oceano diuinitatis sunt obruta, quia mala culpa non suscepit, sed deleuit: mala autem poenæ gustauit,

De septem verbis Domini. 266

A stauit, & gustu suo amaritudinem sustulit, & venenum abstulit tanquam vnicornis, ut nobis facilia, imò dulcia redderentur. Pro omnibus nobis gustauit mortem, & mors absorpta est in victoria, ut mirabili facto statim comprobatum est, cum mira fortitudine viri, & foemine ad mortem, & tormenta properarent, nunquam enim sic ad cruciatus, & necè properassent, nisi melle hæc illita essent, & dulcedine perfusa. Quod martyres sæpè affirmarunt dicentes, carnificinam celestis voluptatis officinam sibi videri, & per prunas incedentes, amara se prata calcare. Theod. lib. 3. Eccles. histo. c. 11. refert, iuuenem Christianum Antiochiæ irrississe idola, quem grauissimè, ac diutissimè cædi Iulianus Apostata præcepit. Cumque nullum doloris sensum ostenderet, rogatus à circumstantibus est, quo pacto verbera non sentiret, respondit, ex quo cædi coepi, assistit mihi iuuenis pulcherrimus me fouens, & omnem dolorem abstergens. Cumque flagella cessassent, discessit ab eo Angelus, de quo ille maximè doluit, & dixit, vellè potius millies mori, quam tanto carere socio. O vim maximam Christi sanguinis, o dulcedinem Dei incredibilem, o virtutis fructus non vberes tantum, sed & dulces.

B In hac diuina dulcedine, quam suis tribulatis largitur Deus diuersitas est, quibusdam enim minus, quibusdam plus tribuitur, quibus dicitur: *Bibite amici, & inebriamini charissimi.* Sed in vniuersum tribulatis iustus aliquod leuamè conceditur, cum Deum inuocant, quo facile tribulationem tolerant, ac cum Paulo dicant: *In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiatur.* Hoc auxiliū promisit suis Christus cum dixit: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Quibus verbis promissit leuamè tribulatis ad eum accedentibus: hoc verò duplici via tribui potest, vel sublata tribulatione, vel viribus, & consolatione addita ei, qui patitur. & hoc auxiliij genus melius est. Sicut duplici via potes oneratum hominem potèdere graui leuare, vel onere ablato, vel excedentibus viribus concessis, quibus onus non sentiat, quæ priori modo leuas, meliorem non reddis, solum enim aufers onus: quem posteriori modo leuares, fortiorè redderes viribus ei additis. Ita ergo melius se Deus cum eo habet, cui tribulationem non tollit, sed vires adiicit, quam cum eo, à quo tribulationem amouet, quem infirmum relinquit ut prius.

Theodo.

Cant. 8.

Matth. 11.

Simile.

Concio IIII.

Hoc autem modo Christus derelictus est à patre, quia nō **A**
 solum calicem nō abstulit, sed nec amaritudinem illius, om-
 neq; leuamen, & consolationem amouit, vt summa tristitia
 pateretur. Vnde dixit: *Tristis est anima mea usq; ad mortē.* Et in
 Psalmo: *Intrauerunt aquae usq; ad animam meam.* In his qui in
 tribulatione consolantur, intrat aqua tribulationis vsq; ad cor-
 pus, non vsq; ad animam consolatione repletam, in Christo
 autem vsq; ad animam. Suspendit ille omnem consolationē,
 quæ à superiori parte ei prouenire potuit. Vnde in eo verum
 habet illud Job. *Elegit suspendiū anima mea, & mortem ossa mea,*
nequaquam ultra iam uiuam. Suspendium elegit anima Christi,
 quia passionis tempore abiecit à se omne, quod eum leuare
 poterat, nec in quo figere pedem posset, habuit, & ideo nihil **B**
 ei restabat, nisi mortem optare, quia sicut prius suspenderat
 gloriam in anima, ne ad corpus descenderet, ita nūc omnem
 suspendit consolationem. Sicut in Olympo monte accidit, vt
 in eius cacumine nulla sit aëris perturbatio, quia superat me-
 diam aëris regionem, in medio verò illius venti, ac pluuiæ
 sunt. Et sicut in Apocalypsi facies apparet in gloria, pedes ve-
 rō quasi in camino, & Apocalypsis 10. vnus Angeli pes in
 terra est, alter in mari. Et Ezech. 1. vsq; ad medium corporis
 gloriæ splendor, inde vsq; ad pedes ignis, ita in Christo age-
 batur, in suburbanis bellum, in ciuitate pax, in parte superiori
 domus pax, in inferiori tristitia summa. Et ideo dolores Chri-
 sti summi fuere, quia purissimi, nulla ad mixti cōsolatione, **C**
 nihil consolationis positum fuit in amaro illo cibo.

Sed quibus rationibus sic derelictus fuerit Christus, scire
 placet. Primū, vt diximus, vt eo quo poterat modo aliquid,
 quod pœnam damni saperet, gustaret. Secundo, ait Maxi-
 mus libro 3. Centuriæ numero 1. vt persolueret Christus
 illicitas carnis nostræ delectationes, etiam sanctas, quas ille à
 portione superiori capere potuit, abiecit, ieiunat ille, quia nos
 illicita comedimus. Sic etiam nobis meruit gratiam, vt terre-
 nas delectationes abiiciamus, & vt in nostris tribulationibus,
 præcipuè hora mortis non derelinquamur. Exinaniuit se-
 metipsum consolatione, vt nos impleret. Vnde ex Paulo di-
 ximus superius. *Repletus sum consolatione superabundo gaudio.*
 Sicut

Matth. 26.
Psal. 68.

Apoc. 1.
Apoc. 10.
Ezech. 1.

Maxi.

De septem verbis Domini. 267

A Sicut in Exodo præcipitur altare fieri concauum, ac vacuum: **Exod. 27.**
 ita Christus altare nostrum est, & vacuū fuit. Christus signa-
 culum est, quo signamur. Vnde Paulus. *In quo signati estis.* Et **Ephes. 1.**
 Hieronymus in caput secundū Aggæi Christo tribuit, quod **Hiero.**
 ibi de Zorobabel dicitur: *Ponam te quasi signaculum.* Et Eccle-
 siastici 49. *Ipse quasi signaculum in dextera manu Israël.* Sigil- **Eccles. 49.**
 lum verò vacua quædā habet, quæ in cera implentur, & alta
 manent, ita in quibus Christus exinanitus est, nos impleti fu-
 mus. Demum derelinqui voluit, vt cum nos derelinquimur,
 leuius feramus, attendentes Christū etiam derelictum fuisse.

Sed interrogas, an hæc derelictio aliquando iustis contingat, vt cū ad Deum accedunt in tribulatione, non solum non
B auferatur tribulatio, verū nec vlla consolatio detur, qua leuius
 tribulatio sustineatur. Respondeo, aliquando id contingere,
 sed raro, & perfectis viris in maximā ipsorum coronā. Ita cū
 Iob factū est, qui ideo conqueritur. *Sto, & non respicis, clamo,* **Iob. 30.**
& non exaudis, mutatus es mihi in crudelē. Id ipsum Dauidi acci- **Psal. 43.**
 disse videtur, cum dixit: *Exurge, quare obdormis Dñe, exurge, &*
ne repellas in finem, quare faciē tuam auertis? obliuisceris tribula-
tionem nostram, adhæsit in terra uenter noster. Et Paulo, cum ait. **2. Cor. 1.**
Supra modum grauati sumus, supra uirtutē, ita ut tæderet nos etiam
uiuere. Et hodierna etiā die aliquibus iustis hoc bellum à Deo
 immittitur. Sicut enim olim immisit suis crudelissimos carni-
 fices, qui crudelissima tormenta in eos exercerent, vt illi digni
C redderentur amplissimis coronis, ita nunc, cū exteriora mar-
 tyria non sunt, interiora Deus, ac secreta adhibet, quæ aliquā-
 do duriora sunt, quia in exteriori martyrio torquet homo, &
 consolatur Deus, cumq; Deus fortior sit, superat vim huma-
 nam imbecilem, sed in his secretis martyriis tortores demo-
 nes sunt, qui animam mille modis torquent, quæ sensibilibior
 est corpore, & cum homo in tormentis crucis sit, & Deum in-
 uocet, non solum ei non fauet, verum & ab eo recedit, & fa-
 ciem abscondit. Sicut cum Chanaanæa fecit, cui primò non
 respondit verbum, deinde canem vocat indignam pane filio-
 rum. Certè tunc anima discruciat, nec requiem inuenit, sed
 similis est ei, qui suffocatur in profundo mari, nec vbi pedem
 figere possit, inuenit. Sicut enim cum Deus hominem conso-

Concio III.

lati uult, nullus uallet eū contristare, quia fortior agens vincit, **A**
 ita si Deus uult hominem affligere, nullus ualet ei consolati-
 onem afferre. Sed anima iusti hoc desertum horrere non
 debet, cū sponsa sit Christi, sed per horridā & incultam uiam
 sponsum suū sequi, qui sic derelictus à patre est. Maximum
 inuit bellū, qui decreuit perfecte sequi Christum, & quotidie
 mori debet, ut Paul. de se ait, fieri q; cū Dauid. *Tanqua uas per-*
ditū. Et ista est probatio magnæ fidei, cū sperat homo contra
 spē, & sperat, cū pignus nō habet, imo signa aduersa. Ibi enim
 uirtus vim ostendit suā, ubi maiora sunt impedimēta, & adiu-
 toria minora. Sic Abrahā in spe contra spem credidit. Et illa
 etiā est probatio charitatis, quia qui diligit, vidēs se diligi mi-
 nus facit, sic enim & seipsum respicit, sed qui diligit, etiā cum **B**
 nō uidet se diligi, nec experitur Dei indulgentiā maternā, ille
 purē diligit, & tūc audire meretur, quod Chananea. *O mulier*
magna est fides tua. Si ergo aliquando sic derelictū te uideris, ut
 nec tribulatio auferatur, nec leuamen tibi concedatur, fide ni-
 hilo minus in Deo, & dic cū Iob. *Etiam si occiderit me, sperabo*
in eum. Et sicut Christus, & eius obedientia peruenit usq; ad
 mortē crucis, ita tua fides eo usq; peruenire debet, dicq; cum
 Christo. *Non sicut ego uolo, sed sicut tu.* Minus est, cum pugnat
 fortiter miles rege inspectante, cū rex abest, fortitudo militis
 magis apparet. Orabat Iob. *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus*
pugnet cōtra me. Quid obsecro mirum, si fortis sit, qui à latere
 Deū habet? Singulare certamen fortitudinē militis ostendit. **C**
 Minus canis maximū persequitur, cum herus adest. Cū
 Deus adest animæ consolatione, quid mirū pugnet, ac supe-
 ret? Illud certē magnū est, si Deo absente fortiter agat. Si ergo
 aliquando in hoc tempus incideris. *Sentite de Dño in bonitate,*
nec dicas illud Isa. Dixit Sion dereliquit me Dñs, Dñs oblitus est
mei. Audi illius respōsum. *Nunquid obliuisci potest mulier infan-*
tem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego
non obliuiscar tui, in manibus meis scripsi te.

Tertium Dei auxilium in tribulatione est, quo cor iusti cō-
 firmat, ut desperatione non obruatur, nec peccet. Et hoc au-
 xilium, quod omnino est homini necessarium, nunquā Deus
 negat ad eum accedenti. Et in hoc Christus derelictus nō est,
 & propter

1. Cor. 15.
Psal. 30.

Rom. 4.

Iob. 13.

Iob. 17.

Sap. 1.
Ez. 49.

De septem uerbis Domini. 268

A & propter hoc ipse dixit: *Non sum solus, quia pater mecum est.*
 Hoc auxilium præstitit Iob, cum in medio tantæ procellæ. *Iob. 2.*
Nihil stultum loquutus est contra Deum, nec peccauit in labiis suis. *Athan.*
 Hoc etiam præstitit Antonio, referente Athanasio, cum ve-
 xaretur malē à dæmonibus, cū enim postea diceret: *Vbi eras*
Domine, cum malē tractabar? Respondit Christus: *In corde*
tuo eram, quo enim pater sustinere tu posses, nisi ego tibi ad-
fuissem. Hoc auxilium, & duo superiora, quæ diximus, obti-
 nuit nobis Christus in cruce, orans se se derelictum. Loquitur
 enim caput pro uniuerso corpore. Et cōsiderans Christus tri-
 bulationes omnium hominum, nomine totius humani gene-
 ris conqueritur, quod deseratur, & obtinet, aliquibus quidem,
 quod tribulatio omnis auferatur, aliis, ut cōsolatione leuentur
 in tribulatione, omnibus uero cordis stabilitatē, ne deficient,
 ac peccēt. Hęc adiutoria mirē describit Psa. *Qui sperat in Dño,* *Psal. 124.*
sicut mōs Sion non cōmouebitur in æternū: montes in circuitu eius,
& Dñs in circuitu populi sui, quia non relinquet Dñs uirgam pecca-
torum super sortem iustorum, ut non extendant iusti ad iniquitatem
manus suas. His postremis uerbis tertium, quod diximus, ad-
 iutorium ostenditur, superioribus autem reliqua duo. Quia
 ergo Christus derelictus est, tu protegeris, sicut quia ille mor-
 tuus est, tu uiuis.

Arnoldus explicans hoc uerbum: *Deus meus, Deus meus, ut* *Arnol.*
quid dereliquisti me, ait. Inquirat homo à Deo, cum derelin-
 quitur in tentatione, vel tribulatione, cur derelinquatur. Na-
 tura enim insitū homini est, cū se tribulari uidet, causam inqui-
 rere, uelletq; diuinū super hac re respōsum. Sed ei respōdet
 Iob dicens: *Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit.* *Iob. 33.*
 In quæ uerba Gregorius ait. Noli o homo inquirere singu-
 lare tibi factum respōsum super tribulatione tua, quia semel
 loquitur Deus in scriptura, unde tibi poteris colligere res-
 pōsum, nec cuiq; respondet. Cū ergo Christus derelictus
 fuit, semel nobis loquitur Deus, ut indesciamus, dereliquen-
 dos nos esse in tribulationibus, ut ei similes efficiamur, ut cru-
 cem cum ipso sustineamus. Et sicut ille nō omnino derelictus
 est, ita nec tu, auxilium enim tibi datur, quo tribulationē su-
 stineas sine peccato, & tētationes uniuersas superes diaboli, &
 licet

Concio III.

licet subfumigēt afflata incendia, & flāma vorax iam tectorū A
elambat fastigia, vna gratiæ stilla, subitusq; respectus clemen-
tiæ Dei vno flatu omnia consumet, sedabitq; procellā, & vi-
debis, cū te putasti oblitum, & derelictum, assumptum, & re-
stitutū esse. An non sic illis contigit, de quibus Psal. *Et appro-*
pinquauerunt usq; ad portas mortis, & clamauerunt ad Dñm, cum
tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Remedij au-
tem nostri causa fuit Christi derelictio. De qua re in Psal. ait.
In me transferunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Con-
fregit in filio pater vniuersam iram, atq; terro ē, nec ei peper-
cit, ideoq; nobis facile parcat. Rectè Damascenus ait, prius-
quā has iras in Christo pater confringeret, mundū diluuiō ab-
forbuit, Pentapolim igne absumpsit, & innumera exercebat B
supplicia, nunc autē non ita, quia in Christo iras confregit, &
ideo licet innumeris oneratus peccatis ad eum accedas, te sus-
cipit animo beneuolo, quasi nihil mali egisses, quid hoc, nisi
quod iras in Christo confregit? Cumq; tentatus, aut tribula-
tus ad Deum accedis, tibi citō adest, quia Christus derelictus
est, ne tu derelinquaris, passus ille est, vt tu consolēris.

Alter sensus istorū verborum: *Deus meus, Deus meus ut quid*
me dereliquisti? ex Arnol. in hæc verba est, quod in his verbis
Christus honesta quadam, blanda, humiliq; querimonia suæ
passionis à patre mercedem petit, scilicet, hominum salutem,
agitq; quasi per iustitiam cum patre, quod cum ipse in diui-
na natura sit ei æqualis, & in humana tantā sit passus dereli-
ctionem, ei fiat iniuria, si non concederetur petita hominis sa-
lus, cuius causa sic exinanitus est, quia de toto rigore meruit C
Christus hominum salutem; ita vt fieret iniuria, si non conce-
deretur. Pura certè creatura non sic posset cum Deo contē-
dere, licet iustissima esset, vt ostendit Iob. c. 9. *Nec enim uiro,*
qui similis me est, respondebo, neque qui mecum in iudicio ex æquo
possit audiri. Non est, qui utrunq; valeat arguere, & ponere manum
suam in ambobus. At verò Christus æqualis patri meruit pecca-
ti remissionē, & quod nobis gratia donatur, illi est ex iustitia
debitū, quam nunc ostēdit, cū ait: *Deus meus Deus meus, ut quid*
dereliquisti me? quasi dicat, si homini nō parcat, vt quid ego de-
relictus sum? Inauditū dicendi genus nouus hic orator assu-

mit,

De septem verbis Domini. 269

A mit, & petens ignosce illis, inimicorum causam allegat, ipsis
negligentibus, imò mutis suffragatur. Et Deo patri quæstio-
nem proponit, an plus posse debeat iniustitia nostra, quā me-
rita sua, ostēditq; esse incōueniens, vt amplioris virtutis sit de-
lictum, quā donū, & præualeat malitia nostra bonitati suæ, &
& cū ipse ad hoc nitatur, vt peccatores saluentur, peccatores
verò nitantur, vt damnentur, plus debet apud patrē posse filij
charitas, quā peccatorū cæcitas, quia ad hoc patrocinator fi-
lius. In quō non derogatur iustitia, cui plenissimè satisfecit.
Alioquin queritur Christus, & conqueritur, sibi auferri stipē-
dium sui agonis, si homo derelinquatur à patre. Non ergo cō-
queritur Christus quasi læsus, & offensus sit, cum voluntate
B sua ponat ille animam suam, sed hac interrogatione ostendit
infinitem suæ obedientiæ meritum. *Qua exauditus est pro sua* Hebræ. 5.
reuerentia, & consummatus factus est omnibus obtēperantibus sibi
causa salutis æternæ. Et alloquitur prius patrem tanquam ho-
mo (minor patre secundum humanitatem) ignosce illis, nunc
alloquitur patrem tanquam ei æqualis, & similem habens po-
testatem, & ideo ait. *Deus meus.* Nam diuinæ naturæ commu-
nio inter patrem & filium non admittit scissuram, & licet sit
ibi discretio personalis, vna tamen est diuinitas, & essentia.
Suum ergo dicit, vt ostendat, quod qui suus est, illi contradi-
cere non potest. Suum dicit, vt nobis ostendat, nō esse formi-
dandum iudicem, quem sicut suum flectere possit. Obedien-
tiæ ergo suæ præmium postulat, & querimoniæ forma signi-
ficat rigorem iustitiæ, quod id petit, vt mundo innotesceret hu-
ius holocausti virtus, quo fiduciam summam mundus concip-
peret de sui remedio, nossetq; iam opus nō esse oblationibus
antiquis, quæ cessauere, vt umbra, quia vna oblatione con-
summauit in ætænum sanctificatos. Vna ergo sufficiens obla-
tio nobis relicta est, Christi, scilicet, & altera, quam quisq; fa-
cere debet sui ipsius, offerēs se Deo hostiam viuam, Deo pla-
centem, mortificansq; in se, quod taurinum, & hircinum est,
vt sic spiritus maneat priorum sacrificiorum.

Tertius sensus horū verborū: *Deus meus, &c.* est Bedæ in ho- Bedæ.
milia, quod cōqueritur Christus, nō propter tormēta, quæ pa-
titur, sed quia pater nō ei concedit longiorē vitam, vt plura pa-
ti posset,

ll 5. ti posset,

Concio V.

si posset, & hoc significat, cum ait, ut quid dereliquisti me, id est, **A**
iam vis, me mori, & ideo plura sustinere non possum, cur id
voluisti? O immensam Christi charitatem. Sicut ergo Iacob vide
batur dies pauci pro amoris magnitudine, quos laboravit pro
Rachel, ita uniuersi labores, quos Christus sustinuerat, pauci
ei videbantur, & verè pauci erant, si cum immensa illius cha-
ritate conferrentur. Si enim Paulus optauit anathema esse à
Christo pro fratribus, quod explicat Chrysostomus de pœ-
nis sensibilibus inferni aliquo tempore sustinendis, quid opta-
ret immensa Christi charitas, cuius scintilla charitas Pauli fuit?
Comprehendebat infinita opera, ac tormēta animæ Christi,
& uniuersa illa optauit pro patris gloria, ac hominum salute.
Cum ergo iam cerneret mortem proximam, conqueritur, quod **B**
tempus plus patiendi non ei concedatur. Audi simile quid pe-
tentem Iob. *Quis det, ut ueniat petitis mea, & quod exopto tri-
buat mihi Dñs, ut qui cepit, ipse me conterat, soluat manum suam,
& succidat me, & hæc sit mihi consolatio, quod affligens me dolore
non parcat.* Pater Franciscus Xabier ostensis sibi à Deo labo-
ribus, ac persecutionibus, quos in Indorū conuersione susti-
neri oportebat, orabat ut plures adicerentur. Quid mirum, si
Christi charitas plures optabat labores? *Quia aquæ multæ non
potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* O si
nobis daretur, in cor Christi ingredi, & eius agnoscere charita-
tem, quæ supereminet omniscientiæ, implemur certè in
omnem plenitudinē Dei, & eo arderemus igne. **C** *Diē crucis,
diem dixit desponsationis suæ, & ideo paruus ei videtur, &
conqueritur, quod amplius non daret, quia licet magnam offē-
derit charitatem, sed plus restabat quā ostenderit.* Hinc autē
nobis colligendū est, desiderare multa pati Christi causa, &
omnia parua videri, quæ patimur. Denique querellæ Christi
sunt in homines, quod eum facile derelinquimus, quod tãto
beneficio ingrati inuenimur. Debitor es o homo Christo Do-
mino pro beneficio redemptionis, ac si te solum redimeret, &
ideo gratias agit Paulus Christo, quasi pro eo solo traditus in
mortē esset. Vnde ait. *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro
me.* Sicut enim (ait Origenes in Periarchon) ita quisque fruitur
Sole, ac si ipse solus illuminaretur, ac calefieret, ita uti potes
Christi

Rom. 9.
Chrysost.

Iob. 6.

Cant. 8.

Galat. 2.

Orige.

De septem verbis Domini. 270

A Christi passione, ac si solus tu redemptus esses. August. libro *August.*
de Doctrina Christiana ait, cum Christus agnouerit omnem
hominem, & cuiusque delicta, pro vnoquoque se obtulit patri,
& ideo quisque ei debitor est, ac si ille solus redimeretur. Theo- *Theophy.*
philactus ait, sicut in creationis beneficio ita obstrictus Deo
es, ac si solus creatus esses, sic in redemptionis beneficio, quia
pro te dedit, quod pro omnibus. Bernardus ait, si mille redi- *Bernard.*
meret Christus mundos: non plus daret, quàm dedit, & si te
solum redimeret, non minus dedisset, & ideo quisque gra-
tus redemptioni esse debet, ac si illius solum esset, quia non
congeriem hominum emit Christus, ut gregem quis emit, sed
pro vnoquoque sigillatim se obtulit patri. Et ideo sicut anima
B est tota in toto, & tota in qualibet parte, sic redemptio tota est
in omnibus, & in singulis. Quod si ita diuisibilis esset redem-
ptio, ut quia alter partem tollit tibi minus relinquatur, posses
gratitudinem simili ratione diuidere: at verò cum sic uti pos-
sis redemptione, ac si solus redimereris, totam tuam reputare
debes, & sic te exhibere gratum, ac si solus redemptus esses.
Si hæc ita se habent, o homo, cur Christum derelinquis? Au-
di Hieroniam. *Videte verbum Domini, quid inuenerunt in me pa-
tres uestri iniquitatis, ut dereliquerunt me, & abirent post uanita-
tem, & uani facti sunt? Transite ad insulas Cethim, & in Cedar mit-
ti, & considerate uehementer, si mutauit gens deos suos, & tamen
ipsi non sunt dii: populus uero meus mutauit gloriam suam in ido-
lum.* An non stultus homo ille censendus est, qui Deum de-
C relinquit? *Dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo
salutari suo.* Noli ergo derelinquere infinitum bo-
num, sed potius cum sponsa dic: *Tenui
eum, nec dimittam, &c.*

Hiere. 29

Cant. 3.

CON-

CONCIO. V.

De quinto verbo.

THEMA.

Sciens Iesus, quia iam omnia consummata sunt, ut consummaretur scriptura dixit: Sitio. Ioan. 19.

CH R I S T I Domini sitis naturalis in Cruce maxima fuit, & vnū ex grauissimis tormentis, quæ pertulit, ut ait Cyrillus in Ioannē. Sitis autem maximæ causa fuit, quod ab hora cœnæ nihil biberat, & summis laboribus, ac doloribus afflictus fuerat, qui sitis causa sunt. Et cum sanguineo sudore plurimum sanguinis emisisset, & nunc in cruce penè omnem, exhaustus fuit, & humidum radicale cōsumptum: ideoq; siti maxima vexabatur, quod ut explicaret tormentum, dixit: *Sitio. Ut impleretur scriptura, quæ in Psal. 68. ait. Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto.* Ad quorum verborum intelligentiam notandum est, bis Christū in passione sua potatum fuisse, primò ante crucifixionem, secundò in ipsa cruce. Antequam crucifigeretur, propinatum est ei vinū myrrhatum felle mixtum, ut dicunt Matthæus, & Marcus. Quia, ut quidā asserunt, hoc vini genus propinari solebat torquendis, ut obtupescerent, & minūs dolores sentirent. Dñs autē Iesus, cum gustasset hanc potionē, noluit bibere, ne doloris, ac passionis sensus minueretur, quem voluit maximū esse. Alij dicunt, vinum illud myrrathum optimum fuisse vinum, quod ad cōfirmandos eos, qui morte plectebantur, dabatur. De qua re multa dicit, ac erudita Cæsar Baronius in annalibus, anno 34. Et Lyran. in Matthæum refert, ex traditione Iudæorum statutum esse à senioribus eorum, ut dānatis ad mortem vinum aromaticum daretur propter illud

Cyrill.

Psal. 68.

Cæsar Baro.

Lyran.

Prouer.

De septem verbis Domini. 271

A Prouerbiorum vlt. *Date siceram merentibus, & uinum his, qui amaro sunt animo.* Quod si vinum pretiosum Christo oblatū fuit, illud bibere noluit, respuit enim tunc omnem consolationem. Sed certius est propinatum ei fuisse vinum amarum, & felle mixtum, de quo Psaltes ait. *Dederunt in escam meam fel.* Licet autem potus esset, escam dicit, quia simul esca & potus erat, lac enim esca, & potus dicitur, & comeditur, & bibitur, huiusmodi erat mixtura illa ex vino & myrrha, ac felle. Plura de hac re, & præclare tradita, sicut & cætera omnia, vide in Francisco Xuares in tomo 2. in tertiam partem q. 36. sectione 3.

Franciscus Suarez.

B Secunda potio Christo propinata fuit in cruce, cum dixit, sitio, & tunc acetum in spongia ei oblatum est: spongia verò circumligata fuit, ac circumuoluta herba hyssopo, ne acetum facile dilaberetur, & ita imposita calamo admota est ori Christi. Et sic intelligenda sunt, quæ de hyssopo, calamoq; ab Euangelistis traduntur. Mirum verò est, hæc multis retro seculis ab Eritrea Sybilla translata fuisse, quæ præcessit Christum per mille ac quingentos annos. In primo ergo oraculorum libro ait. *Et fellis amari apponet escam, potumq; immitis aceti.* Et in libro octauo. *Felle fame eius, sitis illudetur aceto: hanc apponet ei gens, scilicet, hospita mensam.* Inter tormenta ergo Christi vnum fuit maxima sitis, quæ cū excedens esset, hominem discruciat propter caloris, à quo procedit acuitatem. Vnde ait in Psalmo. *Aruit tanquam testa uirtus mea, & lingua mea adhaesit faucibus meis.* Vnde sicut illius maxima fuere tormenta, ita & sitis. Vnde Christus in passione sua significatus est per ceruū, qui inter animātia omnia siti maxima fatigatur. Quod Christus ceruo similis dicatur, patet ex illo Canticorum. *Similis est dilectus meus caprea, hinnuloq; ceruorum.* Et in Genesi. *Neptali ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis.* Dicitur ceruus propter acutissimum visum, & velocitatem in operibus, dat autē eloquia pulchritudinis, cum legem Euangelicam docuit, & cum in cruce pulcherrima verba dixit, & cum dixit: *Sitio*, eloquia pulchra dixit, propter mysteria, quæ mox videbimus. Licet autem in omni vita ceruus fuerit, præcipuè tamen in passione sua: & ideo in Psalmo. 21. qui totus de Christi passione.

Psal. 21.

Cant. 2.

Gen. 49.

Concio V.

Hierony. sione loquitur, titulus proponitur. Victori pro cerva matuti-
na, vt Hieronymus, & Hebræi tradunt, in eo autem Psalmo
de Christi siti agitur, & de potatione fellis, ac aceti. Fuit in
passione sua similis ceruo, qui à venatoribus, & canibus exa-
gitatus fuit. Vnde in eo Psal. ait. *Circumdederunt me canes mul-
ti, &c.* Ex multis verò prouenit, quòd cernus maxima siti vr-
geatur, tū ex eius celeri cursu, ac interno calore, tū præcipuè, vt
trahit August. in Psal. 41. quia cū serpentibus pugnat, & mor-
sibus impetit, & sic venenū bibit, quo interius vrgetur, vt fon-
tes aquarū quærat. Vnde in eo Psal. dicitur: *Sicut desiderat cer-
uus ad fontes aquarum,* quibus verbis summā illius sitim Psal-
tes explicat. Ita ergo Christus Dominus pugnam, nunc iniit
cū antiquo serpente, & omne venenū peccatorum ad se tra-
xit extrinseca imputatione: & ideò siti vexatur maxima ob
tantiprælij laborē. Acciditq; illi, quod Sampsoni, qui interse-
ctis mille Philisthæis, ait. *Tu dedisti in manu serui tui salutē hanc
maximam, atq; victoriam, & eu siti morior.* Maximam victoriā
peperit Christus, salutem attulit vniuerso mundo, sed eu siti
moritur: & ideò clamat: *Sitio.*

Sed illud nunc mirandum est, quòd in tanta siti non fue-
rit, qui Christo aquam dedit. Mater quidem dare non po-
tuit, quod illi non leue tormentū fuit. Inimici dare noluerunt.
Sed quid est in causa, quòd æternus pater naturali filio aquā
non dederit, qui ad alterinis ac alienis filiis sæpè dedit. Sitit
Israël populus duræ cervicis, ac rebellis, & etiam murmuranti
aquis largissimas ex petra præfers, simul & dulcissimas.
Aguas Marath dulces eis reddis. Sitit Ismael, & Angelum
mittis, qui ostendat matri puteum aquæ viuentis. Sampsoni
fontem maxillæ concedis. Elia torrentem Carib cōcedis, vbi
aqua potatus à coruis pascitur. Cum iussu Manasses regis di-
uidiretur terra Isaias, & siti premeretur, fontem Siloè dedit
ei Deus miraculo, vt refert Epiphanius libro de vita, & obitu
Prophetarū. Cū sitiret Dauid rex, tres duces per media ca-
stra Philisthim irrupentes, aquam ei detulerunt ex cisterna
Bethleem, num non erit nunc, qui per medios Pharisaos
transiens, aquā Christo deferat? Audite Isaiam. *Sitienti offerre
aquam, qui habitatis in terra Austri.* Cū domus aliquo incendio
perit,

De septem verbis Domini. 272

A perit, clamare solent homines aquam, aquā, quia domus igne
absumitur, non ergo nunc clamabimus, aquam, aquam affer-
te, quia Dei templum Christus igne consumitur? Non sic cū
Christo agitur, sed sicut Ioseph ponitur à fratribus in cister-
na veteri, vbi non erat aqua ad bibendam: ita Christus in cru-
ce ponitur, nec ei aquæ gutta tribuitur, sed acetum. Mirum
planè, quàm sit à patre Christus in passione derelictus. Po-
tus ergo Christi in passione sua est fel, & acetum, nec sine
grandi mysterio id factum credamus, nec sine profectu no-
stro, ac bono id effectum est. Sicut enim in pisce Tobia
omnia proficua erant, & ipsam quoq; fel medicina fuit, quo
cæcitas patris curata fuit, ita vniuersa, quæ ad Christum per-
tinent: nobis sunt proficua, etiam fel & acetum passionis,
quia his illuminatur Ecclesia. Seruauit olim Synagoga, quasi
reliquiam Manhu dulce in arca testamenti, Ecclesia verò ser-
uat fel & acetum Christi, quod enim Christo fel, Ecclesiæ
mel est. Priscis patribus promisit terram manantem lac &
mel, nobis autem relinquit fel, & acetum in hæreditatem. Vn-
de cum gustasset, noluit bibere, noluit consummare potionē,
vt nobis calix eius relinqueretur potandus. Quando nobis
relicta est crux portanda: dilectio inimici, mortificatio, ab-
negatio, fel relictum nobis est, quo ipse potatus est, vt illo
etiam tu poteris. Sed ista in mel facile conuertes, si atten-
das, esse hæc Christi calicem, eiusq; iugum, & æterna mer-
cede donandum. Primum, quod Christus Dominus Ca-
tharinæ Senensi apparens, docuit, illud fuit, filia amara dul-
cia reputa, & dulcia amara. Multa quidem in hac vita dul-
cia sunt, vt perampla domus, stratum molle, supellestilia
pretiosa, diuitiæ multæ, opipara mensa, vestitus pretio-
sior, sed hæc spiritui non conueniunt, dulcia quidem cor-
pori, sed spiritui amara, & noxia. Alia sunt dura, ac
aspera, vt infirmitas, paupertas, persecutio, vitæ ra-
tio dura, mortificatio, verberatio, cilicium, & hæc fel
sunt corpori, sed mel animæ, hæc nobis dulcia censen-
da sunt, hæc appetenda magis. Hoc nos Christus docet
calice suo, cum felle, & aceto potari voluit, non dulci
aqua.

Concio V.

Sed quoniam non corpore solum sitiebat Christus, sed & animo amplius, alia nobis inquirenda sunt, quæ hoc verbo, sitio, ille explicare voluit. Quomodo sitis o Domine, qui diceris Fons hortorum, puteus aquarum uiuentium? An non in die magno festiuitatis clamasti, *Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ uiuæ?* Quomodo sitit ille, apud quem est fons vitæ, qui dicit, habere se aquam uiuam, salientem in vitam æternam? Certè alia est sitis nostra, & alia Christi, nos sitimus bona recipere, Christus sitit, ac desiderat bona dare. Refert Plutarchus dictum Titi Imperatoris. Amici hunc diem perdidimus, quia nullum in eo beneficium contuli. Si homo uermis sic optabat beneficia conferre, ut perditum eum diceret diem, in quo non contulerat, quid obsecro infinita bonitas Christi non dicat, sitio dare, & beneficia conferre? Hanc Christi sitim explicat mire Augustinus in illud Psalmi. *Quousq; irruitis in hominem, interficitis uniuersi uos, tanquam parieti inclinato, & macerie depulse, ueruntamen pretium meum cogitauerunt repellere, cucurri in siti.* Ait ergo Augustinus. Loquitur Psalter in persona Christi, & ait. *Retribuebant mala pro bonis. Illi interficiebant, illi repellebant, & ego illos sitiebam, illi honorem meum cogitauerunt repellere, ego eos in corpus meum sitiebam traicere, bibendo enim quid facimus, nisi humorem foris positum in membra nostra mittimus, in corpus ducimus nostrum. Hoc usque in finem sitit Christus, currit, & sitit, multos enim bibit, sed nunquam erit sine siti, inde est enim. *Sitio, & mulier da mihi bibere.* Samaritana illa ad puteum sitientem Dominum sensit, & à sitiente satiata est, sensit illa prior sitientem, ut biberet ille credentem. Et in Cruce dicit: *Sitio*, quamuis illi non hoc dederint, quod sitiebat, ipsos enim ille sitiebat, illi acetum dederunt, non uinum nouum, quo implentur utres noui, sed uinum uetus, & malè uetus. Hæc Augustinus. Planè illis uerbis Psalter explicuit Iudæorum improbitatem in Christum. Christi item in eos bonitatem, ac misericordiam, ait enim. *Quousq; irruitis in hominem, idest, malignè uos geritis in hominem infirmum, simplicem, & innocuum.* Addit. *Interficitis uniuersi uos tanquam parieti inclinato, & macerie depulse, idest, uultis me interficere, ac si**

Cant. 4.
Ioan. 7.
Psal. 35.
Ioan. 4.

Plutar.

August.
Psal. 61.

De septem uerbis Domini. 273

A re, ac si paries esset disiectus, & maceria cõuulsa, idest, ac si omnia essent ad omnè iniuriam aperta, & exposita, ac si omnia licerèt, nec limes aliquis, aut murus esset. Gracismus ille est, quia in hac significatione similes particule cū datiuo cõstruuntur apud Græcos. Addit. *Pretium meum cogitauerunt repellere,* idest, quæ mihi erāt pretiosa, ac chara abstulerūt, ut me expellerèt, ac deturbarèt de uita, ac dignitate. Ego uerò cucurri in siti. Posset hoc exponi de Dauide, qui ut aduersarios declinaret, & ab eis fugeret, cucurrit fugiens in siti, siti vexatus. Sed melius de Christo accipiuntur hæc uerba. *Qui exultauit ut gigas ad currendam uiam, & cū Iudæi illum crucifigerent, ipse cucurrit in siti, uiam enim salutis nostræ currens peragebat, summo salutis nostræ desiderio, & ideò sitiens currere dicitur, & ideò in Cruce ait sitio, hominum scilicet salutem.* Rectè Bernardus ait. Sitit Christus, quia cum in cælum discederet, omnes electos secū deferre uellet, & homines cunctos probos esse uellet, cumq; paucos uideat, clamat: *Sitio.* Arnoldus explicans hoc uerbum *Sitio* ait. Omnino sitis illa explicat, raros tunc extitisse, qui crederent, cum & ipsi nutarent Apostoli. Te sitit Christus o Petre, qui negasti, reuertere, & dic libere. *Obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Exurge, & bibe de fonte misericordiæ. *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Vos sitit o Apostoli, qui fugistis, & delitescitis, & nutatis. Te etiam sitit Christus o Iuda, licet sis parricida. Vos sitit o Iudæi Christus, qui dixistis: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Bonum est, quod dixistis, si modo rectè intendertis, sit super uos sanguis eius, & consepelimini ei per baptismum in mortem. Omnes etiam peccatores sitit Christus, sitit conuersionem tuam o peccator, sitit te o auare, ut sis largus, te inhoneste, ut sis castus, te irate, ut reconcilieris, & omnè deniq; peccatorè, ut à demonis potestate liberetur. Similis hæc sitis est siti Dauidis, cū dixit: *O quis mihi daret de aqua cisternæ, quæ est in Bethlehè.* Nō enim aquam sitiebat, quæ ei nō dederat, & cū ex Bethlehè allata est, nō bibit, sitiebat ergo, ac optabat liberam esse Bethlehè ab hostibus vallatibus eam, & id significauit dicēs, quis biberet ex aqua illius cisternæ, quis eam liberam ab hostibus redderet. Simili siti uirgetur Christus, dicēs: *Sitio,*

Bernard.

Arnold.

Actor. 5.

Luc. 22.

Matth. 27.

2. Reg. 23.

Mm quasi

Concio V.

quasi dicat, o quis videret nunc omnes peccatores a peccato liberos, a demone ereptos. Preclare se in hac siti ostendit Christus filium David.

Hanc sitim salutis animarum hoc verbo sitio explicat, ut ait Ambrosius serm. 30. que illum torquebat ab initio incarnationis, quam ostendit Samaritanæ, dicens: *Da mihi bibere*, ut ibi Augustinus ait, sitiebat animam eius. Et nunc Iudæorum licet eum occidentium, salutem sitit. Aiebat Iob. *Etiam si occiderit me, sperabo in eum*. Et Christus ait, etiam si me occidant Iudæi, eorum salutem desidero. Verè eloquium pulchritudinis Christus dixit, cum ait: *Sitio*, quia hoc vno verbo respondit ad omnia, de quibus eum interrogare possumus. Si enim quæras, qua ratione factus es homo, qua ratione positus in præpio, circumcissus, oblati in templo, prædicator factus, flagellatus, crucifixus, dicet, quia sitio. Ceruus est amoris sagitta transfixus: & ideo sitit, & hac siti fatigatus moritur. Sed quæ potum ei præbemus sitienti? Ait Sifara Iaeli. *Da mihi paululum aquæ, quia sitio valde*. Illa verò mortiferum lac ei propinavit. Ita nos cum Christo gerimus, propinamus ei acetum, ac fel. Sicut in Threnis ait. *Circumdedit me felle, & labore, replevit me amaritudinibus, inebriavit me absynthio*. Et in Deuteronomio. *Vba eorum, uba fellis, & botrus amarissimus, fel draconum vinum eorum, & uenenum aspidum insanabile*. Hilarius in Matthæum ait. Acetum vinum est corruptum, hoc autem propinat Christus, qui corruptus, & abominabilis factus est in operibus suis. Expendit Rupertus, quàm citò ad manum inuenerunt Iudæi fel, acetum, spongiam, ac calamum, quia citò peccatores ad inueniunt media ad peccata patrandæ. Bonauentura in stimulo amoris c. 17. ait. *Mundus hic vanus est quasi spongia, delictatio illius fel, & acetum est, licet in aureo calice Babylonis nobis proponatur. Vide, quia malum, & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum*. Venenū bibis o homo, cum peccatum admittis, licet tunc tibi dulcè sapiat. Noli ergo creata sitire, sed creatorem. Christus sitit animas nostras, easq; diligit, nos vinitia vbarum, ut Propheta ait. *Esuris o homo, & sitis, quia ut Psaltes ait. Esurientes, & sitientes anima eorum in ipsis desecit, sed sitis vana, non Deum. Quid tibi vis in uia Aegypti, ut bibas aquam*

Ambros.

August.

Iob. 13.

Psal. 41.

Iud. 4.

Thren. 3.

Deut. 32.

Hilar.

Rupert.

Bonauent.

Hiere. 2.

Osee. 3.

Psal. 106.

Hiere. 2.

B

C

De septem verbis Domini. 274

A *aquam turbidam*? Non satiaberis hac aqua licet dicas, volo nunc satiari delitiis, postea vitam mutabo in melius, stultè, quo pacto satiari potes? Irritamenta fumis, quibus amplius sitias, ac esurias. Vnum est, quod satiare hominem potest, Deus scilicet. Sitiuit ille te, siti tu illum, dilexit te, dilige illum, dicq; cum Psalte. *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei*. Nunc suos potat aqua uiua, postea verò torrente uoluptatis tuæ potabis eos, ut Psaltes ait.

In hac etiam salutis nostre siti, quàm Christus ostendit, nos admonet, ut sitiamus ipsi salutem nostram, quando ipsi alienam tantopere sitiuit. Nostri quidem interest, non illius salus nostra, si ergo ille eam curat, cur nos negligamus? Rectè celestis magister ait. *beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam*. Accidit humano generi, quod ciuibus Bethulæ, quos ut siti perimeret Holofernes, occupauit fontes eorum, ex quibus aquam hauriebant. Ita planè dæmon cum hominibus se habuit, fontes abstulit, ex quibus diuinam misericordiam colligebat in statu innocentia, & homo sitiens relictus est. Sed peccator temporalem sitit, ac querit consolationem, iustus autem spiritualè. Sitis peccatorum pessima, qua innumera temporalia, sibi congregare appetit, & peccata etiam plura, ac plura sitit, sed licet plurimam aquam bibat huiusmodi, non satiabitur, quia *qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum*. Rupertus in Ioannè ait. Ideò Christus sitiens moritur, ut ostendat, nihil esse in mundo, quod sitim expleat, finietur tibi vita, sed non sitis, quia licet plurimum honorè superbus bibat, amplius appetit, licet plurimas diuitias auarus, delicias carnis, plus desiderat. Et in ipso inferno sitit diues Epulo. Iusta profectò querella illa Dei est. *Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non ualent aquas*. Quod ergo sitire debes, quod appetere, Deus est, & illius gratiam, ac abundantior gratiam.

Tertius sensus huius uerbi: *Sitio*, ait Vbertinus, est, quod cum cerneret Christus in mensem gloriam in superiore portione animæ detentam, corpus verò derelictum omnino absq; vlla consolatione, ac solatio, sed in maxima siccitate, clamat: *Sitio*. Fluente gloriæ ab anima in corpus aliquando defluerant

Psal. 41.

Psal. 35.

Matth. 5.

Iudit. 7.

Ioan. 4.

Hiere. 2.

Vberti.

Concio V.

rant in transfiguratione, & cū tantam gloriam corpus gustaf- **A**
 set, & maxima fuisset perfussum dulcedine, cupiebat ea gloria
 frui, vulgo dicitur: (*Quando engolosimado auiendo prouado tal dul-*
çura.) Simul etiā tenerius relictū fuerat corpus, ac passibilius
 vt plus dolores sentiret: ideo clamat: *Sitio.* Quis o Dñe sitit
 cum prope os fontē habeat? Quis esurit, cū ad lautam sedeat
 mēsam. Planē tu solus. Nec mirum, quod ego tristis sim, mi-
 randū verò maximè, quod tu tristis sis vsq; ad mortē, cum in
 te sit omnis cæli gloria. Verè Dñe tu piscis ille Tobix es, qui
 primū perterrefecit Tobiam, sed ait ad illum Angelus, trahe
 illum in siccum, vbi occissus fuit illi malorum remediū. Quis
 mundum perterruerat nisi Christus? Ille autem, qui in mari
 pectoris paterni erat, vbi infinitæ consolationes, nunc in siccū **B**
 ductus est, dum nec consolationis gutta ei relinquitur: & ideo
 dolebat amplius, quia, vt Seneca ait, summum infortunij ge-
 nus est, fuisse foelicē. Et in Christo impletur illud Hieremix.
Desertum faciam mare eius, & siccabo uenam eius. An non mare
 gloria Christi est? Sed mare hoc exiccatum est, cum nec aque
 gutta corpori relicta est, nunc enim non exultat in Spiritu san-
 cto, nulla consolatio ei conceditur, & præcissa est vena, per
 quam consolatio venire poterat. Sed vt quid siccitas tanta?
 Planē sicut olim siccatum est mare Rubrum, & Jordanis, vt
 transitus esset Israël in terram promissam, ita per hanc Chri-
 sti siccitatem nos transimus in regnum æternum.

Quartus sensus huius verbi *Sitio*, ex Cypriano libro de **C**
 passione Domini, & Augustino, Chrysostrono, ac Remigio
 est, quod sitiebat Christus plura pati. Ignis maximus chari-
 tatis ardebat in Christi corde, & hic fecit, vt bestimenta abii-
 ceret, & sitiret. Vidit Isaias Deum opertum alis Seraphinorū,
 sed nunc nudus est in Cruce, & ignis amoris eum nudauit, si-
 cut vini calor nudum Noë reliquit. Hic ergo ignis eum sitire
 fecit, & licet dicat: *Intrauerūt aquæ usq; ad animam meam*, adhuc
 sitit, quia *aquæ multe non potuerunt extinguere charitatem, nec flu-*
mina obruent illam. Sed vt dicitur in Deutero. *Inundationes ma-*
ris, quasi lac sugget, & thesauros absconditos arenarum. Quia er-
 go licet multa passus esset, totum ei parū videbatur præ amo-
 ris magnitudine, clamat *Sitio*, quia cum illius charitas sine ter-
 mino

Tob. 6.

Seneca.
 Hier. 51.

Cypria.
 August.
 Chrysostr.
 Remig.
 Isa. 6.

Genes. 9.
 Psal. 68.
 Cant. 8.
 Deut. 33.

De septem verbis Domini. 275

Amino esset, optauit labores immensos, & absq; vllō limite.
 Qua in re illud expendendū est, non solum satisfecisse Chri-
 stum pro vniuersis peccatis in genere, sed pro singulis etiam,
 & ideo vt pro superbia hominum satisfaceret, deiectus est, vt
 pro delitiis vulneratus est, & sic in reliquis. Sed in hominum
 peccatis est quædam circumstātia, & illa quidem grauissima,
 quod non solum homo peccat, verum & cupit amplius pec-
 care, quod quia opere explere nequit, non facit, quod si
 posset, videremus horribilia, ac intoleranda peccata. Non
 satis videtur superbo, quod ampliorem honorem consequu-
 tus sit, quā meretur: sed vellet, omnem mundi honorem,
B sibi surripere, ac omnes gloria expoliare. Nō satis est in hone-
 sto opus, & opera turpia, sed omni delectatione turpi frui
 vellet, cum omni mulieri fornicari, quod si posset, nihil inta-
 ctum relinqueret. Sic aiunt impij. *Non sit pratum, quod non per-* *Sap. 2.*
transeat luxuria nostra. Id ipsum de auaro, qui nunquam satia-
 tur pecunia, ac de aliis peccatoribus dicendum est. Et adeo
 grauē hoc est, vt propter hanc cupiditatem semper peccandi
 amplius, ac amplius, & in æternum peccandi, dicat Grego- *Gregor.*
 rius, iustam esse æternam inferni pœnam peccatori inflictā,
 vt qui absq; vllō termino, & in æternum peccare voluit, in
 æternum puniatur. Licet etiam certum omnino sit, propter
 quodlibet mortale peccatum mereri hominem æternam pœ-
 nam. Hanc ergo, sitim hominum in peccata, hoc desiderium
C plus ac plus peccandi voluit Christus persolvere siti sua, ac de
 sidio amplius, ac amplius patiendi. Desiderio peccati fla-
 gras, & ideo citius ad peccata properas, vt pro te Christus sa-
 tisfaciat, ait Iudæ. *Quod facis, fac citius*, quia tu veloces pedes *Ioan. 13.*
 habes ad effudendum sanguinē, Christus cucurrit in siti. Sitit
 ergo Christus plura pati, sicut fornax vitri, aut calcis, quæ
 aqua immissa exardescit magis, & maiores flammæ emittit.
 O diuina charitas, quæ amplius ardes igne tribulationum.
 Hunc ignem voluit in nobis accendi, quem è cælo detulit.
Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo, nisi ut accēdatur? Hoc *Luc. 12.*
 igne cælesti omnia sacrificia nostra Deo offerre debemus, nō
 igne alieno. De hoc igne scriptum est. *Si obtuleris primitias fru-* *Leuit. 2.*
gum tuarum Domino de piceis adhuc uirentibus, torrebis eas igne.

Primitias Deo offerimus, cum operum nostrorum præcipua in Deum dirigimus, sed quia hæc opera si terrena humiditate sint facta, Deo non placent, igne diuinæ charitatis torrenda sunt, optare enim in eis debemus Deo placere, eiq; gratum aliquid exhibere, ac pro illo & pati, & agere aliquid, qui tanta pro nobis fecit, & passus est, & amplius facere optauit.

Iud. 1.

Quintus sensus huius verbi sitio est, quod sitit Christus gentium conuersionem, quam hoc verbo à patre postulat. Sicut enim filia Caleb sedens in asina, quasi sitiens suspirat, & ait. *Terram arenem dedisti mihi, da & irriguam.* Ita pater Christo dederat Iacob domum, & David sedem, sed terra hæc arens erat, in terra deserta, inuia, & in aquosa inuenit populum illum, terra erat à deo arida, vt difficile puteus inueniri posset, nec sine rixa, vt Isaac accidit per sarpem, quia egena ibi, & vacua elementa. Petit ergo à Patre Christus Ecclesiam magna parte ex gentibus collectam, quæ irrigua sit, cui dicatur: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Non iã aquam, sed aquas plurimas, nõ de vno fonte, sed de pluribus.

Isa. 12.

Psal. 2.

Petit hoc Christus à patre, sic enim id concedendum fuit, dicente patre in Psalmo: *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Sed ad te ò Domine nunc sermonem conuerto, vt quid dicis sitio? An non nosti, quæ tibi parata sint potum petenti? Quis potest gustare, quod gustatum affert mortem? Quid det synagoga, nisi quod habet, & quod illa est? Fel est, & acetum, ac fœx. Sic pater ad filium ait per Isaiam. *Parum est, ut sis mihi seruus, ad suscitandas tribus Iacob, & fœces Israël conuertendas.* Præclara olim nomina Israël dederat, sed cum declinavit, dicit illi fœcem, & scoriam. Fuerat Israël vinum optimum in patribus, sed iam in acetum mutati erant, quia corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Et ideo. *Fel draconum uinum eorum.* Sitebat ergo Christus Iudæorum opera bona, tanquam vinum, illi mala offerunt, quæ sunt fel, & acetum. Origenes ait. Vinum felle mixtum, quod primò Domino offertur, ille propinat, qui secundum doctrinam Ecclesiasticam sapit, viuit autem malè, hic dat ei vinum cum felle mixtum. Qui autè alienas à

Isa. 49.

Origen.

veritate sententias applicat Christo, quasi eas dicenti, hic spongiam

A gnam aceto implens, imponit calamo scripturæ, & offert ori eius. Hæc Origenes. Tu ergo ò fidelis, qui vinum fidei habes, ne admisceas fel malorum operum, quo vinum inficias, sed para Christo escam, & potum, quo libenter vescitur, vt benedicat tibi anima eius, sicut Isaac fecit cum Iacob. Si ais, quibus escis libenter vescitur? quo vino mirificè delectatur? Plane cor contritum, & humiliatum non despicit, lachrima tuæ vinum optimum Deo & Angelis sunt, si hæc illi præbueris, benedicet tibi de rore cæli, & de pinguedine terræ, sicut Isaac benedixit Iacobum. Si autem dicas, quis iuxta Crucem esse posset, vt potum Christo darem, nunc etiam dare poteris, da pauperi, & Christo dedisti. Da ei animam tuam, quam sitit, & dedisti ei poculum aquæ frigida, & poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum. Licet alij dolores viderentur maiores in Christo crucifixo, sed solam sitim ille commemorat, quia summus eius dolor est, quod anima peccant.

Gen. 27.

B Da ergo ò peccator animam tuam Christo, quia præcipuus eius dolor est, quod tu passione ipsius non utaris. Qui siti vrgetur, & aquam manum tenet, non dolet, imò gaudet, dolet autem, qui sitit, & aqua caret. Nunc ergo poteris Christi leuare sitim, si ad eum redeas. In hoc dignoscit Eliezer, quæ sit futura sponsa Isaac, quæ ei, & camelis libenter potum tribuat, & in hoc agnoscitur, quæ sit futura in æternum sponsa Christi, quæ ei potum hunc libenter tribuit, sine dubio ad eum pertinet, si enim tu desiderium Dei impleueris, implebit & ipse desideria tua, qui replet in bonis desiderium tuum, & animam esurientem replet bonis æternis, &c.

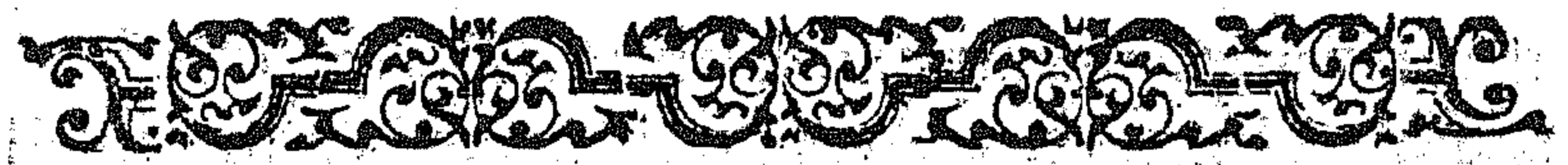
Gen. 24.

C

(.)

Mm 4

C O N

CONCIO. VI.

De sexto verbo, quod Christus in Cruce dixit.

THEMA.

Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Ioan. 19.

Hebr. 12.

Ioan. 17.

Luc. 12.

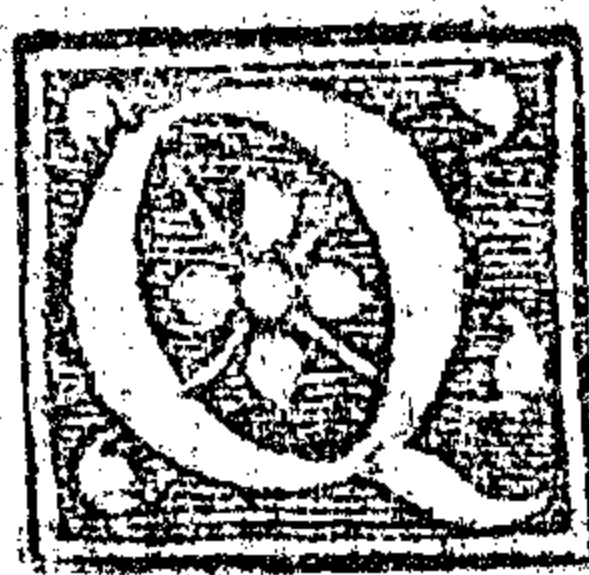
Gen. 2.

Deut. 32.

Philip. 1.

Esther. 6.

Luc. 18.

QVASI Dei nostri nativum ingenium est, ultimam manum imponere operibus à se inceptis, eaq; perficere, ac consummare. Vnde Paulus eum vocat consummatorem, cum ait. *Aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum.*

Et ipse ait. *Opus consummavi, quod dedisti mihi.* Et iterum. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur.* Sicut enim in opere creationis non quieuit, donec perfecti sunt caeli, & terra, & omnis ornatus eorum, ita opus redemptionis omnino perfecit, nec quieuit, donec diceret: *Consummatum est.* Quia *Dei perfecta sunt opera*, ut Moyses ait. Et Paulus. *Qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.* Hoc Dei ingenium etiam Ethnici agnouerunt, & ideo sapientes, qui erant Aman à consilio aiunt. *Si de semine Iudaeorum est Mardocheus, ante quem cadere coepisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius,* quasi dicant, si Deus eius coepit illum exaltare, omnino perficiet.

Quia verò in Christi morte plura consummata sunt, propter quae ait. *Consummatum est*, ea figillatim à nobis explicanda sunt. Primò ait. *Consummatum est*, id est, completæ sunt omnes prophetiæ, quæ de vita, ac morte mea scriptæ erant, nihil superest in mea passione implendum. Sicut apud Lucam dixerat: *Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ dicta sunt à Prophetis de filio hominis.* Significat ergo hoc

verbo:

De septem verbis Domini. 277

A verbo: *Consummatum est.* Mortem suam non casu accidere, sed eo tempore ac modo, quò à Deo fuerat præordinata, & à Prophetis, prænuntiata. Licet ergo sanguis, & vita perfundenda ei essent, implevit omnia, quæ in lege de eo scripta erant, ita ut non remaneret Iota vnum, aut vnus apex legis, qui non impleretur. Et sic. *Operatus est salutem in medio terra,* quod est Hierusalem. Et ideo apud Lucam ait ipse. *Dicitè vulpi illi, hodie, & cras eiicio demonia, & tertia die consummor.* Et Paulus. *Decebat authorem salutis per passionem consummari.* Cum autem sciret, hanc consummationem summis eius doloribus peragendam, ipse voluntate propria ad hoc ascendit Hierosolymam, & ascendens præcedit discipulos, ut voluntatem, qua patitur, ostendat. Non fugit ut Elias, cum eum persequitur Iezabel, nec ut David, cum eum insequitur Absalon, sed potius ait. *Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, &c.* Si hanc consummationem Christi, & ipsius charitatem rectè pensaremus, diceremus cum Paulo. *Charitas Christi urget nos, aestimantes hoc, quia si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & Christus pro omnibus mortuus est, ut qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est.*

Psal. 73.

Luc. 13.

Hebr. 2.

B Secundo, cum ait. *Consummatum est*, significat, opus redemptionis mundi, quod à patre susceperat perficiendum, iam morte ipsius consummari. Ita Rupertus intelligit, & Laurentius Iustinianus de triumphali Christi agone. Et hoc est, quod propè passionem dixit: *Opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam*, id est, iam statim consummabo, ut exponit Augustinus tractatu 105. in Ioannem. Hoc negotium redemptionis hominum ei demandauit pater, & ipse illud peragendum suscepit in puncto incarnationis. Vnde ait in Psalmo. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus uolui.* Suscepit verò hoc negotium ea voluntate, ac charitate, & eo conatu ei intendit, ut nihil aliud cogitaret, nihil aliud loqueretur, aut faceret, accepit illud, ut vulgo dicitur (*à destino*). Hinc aiebat ipse. *Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse.* Et iterum. *Cibus meus est, ut faciam uoluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius.* Et

2. Cor. 5.

Rupertus

Iustinia.

Ioan. 17.

Augustus

Psal. 39.

Luc. 2.

Ioan. 4.

Mm 5 iterum.

Ioan. 9.
Isa. 40.

Psal. 144.

Psal. 61.
Rom. 3.

Psal. 73.

Hebr. 5.

Coloss. 2.

iterum. Me oportet operari opera eius, qui misit me. Et hoc est, A quod Isaias prædixerat. Ecce Dominus in fortitudine ueniet, ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo, id est, præ oculis gerebat semper opus redēptionis hominum, quod ipsius opus dicitur per excellentiam. Ex quo rectè colligemus illud Psalmi. Fidelis Dominus in omnibus uerbis suis, quando ut illa impleat, mortem appetit, quod si ut promissis staret, mori non dubitauit, securi in posterum esse poterimus, quod verba eius fidelissima sunt, nec nobis deerit. Non sic nos fideles sumus cum Deo, multa enim ei promissimus in baptismo, in confessione, nec tamen promissis stamus. Verè ait Psalter. Mendaces filij hominum. Et Paulus. Est autem Deus uerax, & omnis homo mendax. Sed secundo in hac re illud expendere oportet, quod consummavit opus suum Christus cum patre, illum placans, eiq; satisfaciens, & cum homine eum reconciliauit, vnum autem deest, ut homo reconciliari velit Deo, & passione Christi frui. Fieri ne potest o homo, ut nolis Dei amicus esse? nolis ei reconciliari? Iniuria lacessitus Pater erat, & ab eo reconciliationem obtinuit Christus, nec à te obtinet, cui iniuriam irrogasti? Quo pacto fieri potest, ut nolis esse Dei amicus, filius, Rex, diues, gloriosusque, nec dæmonis mancipium, vilis, in triremibus seruiens? Finem ergo imponamus peccatis, & postquam Christus morte sua remedium nobis dedit, eo utamur in salutem, ne de nobis illud dicatur: Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

Ex priori, quam diximus, consummatione, secūda sequuta est, quia enim Christus imp'euit omnia, quæ de eo scripta erant, mundi redemptionem perfecit, & hinc oritur tertia consummatio, quam significat, cum ait. Consummatum est. Illa uero est consummatio peccati, quod Christi morte deletum, ac consummatum est. Et sic ut Paulus ait. Consummatum factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis eterne. In Cruce enim deletum est chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci. Chirographum decreti vulgo dicitur: (La obligacion que

teniamos

A teniamos hecha al demonio,) quod Christus dirumpit, ac abstulit. Et sic regnum peccati euerit. Impletumq; est illud Danielis. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, ut consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna. Et ideo merito Christus ait. Consummatum est, peccatum scilicet. Vnde Augustinus. Quis dicere poterat, peccatum consummatum esse, nisi qui ut peccata deleret, consummatum est? Consummatum est peccatum, quod omnia delebat, per Christi mortem, & sic. Omnis consummationis uia ad finem (ut Psalter ait) id est, peccati, quod corporis, & animæ consummationem attulit. Consummatum ergo est peccatum, quod omnia consummabat. Dæmonis etiam imperium consummatum est, iuxta illud. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicitur foras. Quod significauit Isaias dicens: Finitus est puluis, consummatus est miser, defecit, qui conculcabat terram. Et Ezechiel. Extraham te draco magne de medio fluminum, in quibus habitabas. Eiectus enim è cælo dæmon est, ubi inter Angelos principari uoluit, dicens: Super astra Dei exaltabo solium meum, & super homines principem se constituit, sed & ab hoc principatu per Christum deturbatus est. Qui expoliens principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso, ut Paulus ait.

C Qua in re mirus Dei in nos amor apparuit, qui ut nos eriperet de potestate peccati, dæmonis, ac tenebrarum, ipse mori non dubitauit. Inter dilectiones à natura insitas animantibus duæ sunt ab authoribus, qui rerum naturas scripsere, concelebata. Prima est Tigridis in filios, quos aliquando venatores capere solent in cubili matre absente, cumq; illa ablatos filios cernat, summa celeritate discurret, donec venatores inuenit, illi uero vnum filiorum ei proiciunt, quem tigris ore sumens in cubile ducit, & continuo redit, ut reliquos recuperet, & tanta celeritate uiam pereurit, ut ad venatores ueniat, licet illi velocissimis equis uiam agant, illi uero alterum filium dimittunt, quem illa ore in cubile defert: & iterum reuertitur donec un-

uersos

Dani. 9.

August.

Psal. 118.

Ioan. 12.

Isai. 16.

Ezech. 29.

Isac. 14.

Coloss. 2.

Concio VI.

uerfos recuperet filiis, nec ab opere desistit, & per mare **A**
 etiam venatores insequitur, licet plura vulnera accipiat, &
 mortem oppetat. Secunda est aquilæ, quæ in pullorum
 dilectione excedit, cui ea ratione se Dominus confert, cum
 ait. *Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos, &c.* Aquila
 ergo cum draconem videt venientem in nidum, vt pullos
 rapiat, non fugit, sed cum dracone pugnam init, vt filios li-
 beret. Ac idit autem persæpe, vt ipsa draconem interfi-
 ciat, & simul cum eo veneno infecta moriatur, sicq; morte
 sua liberat pullos. Id nunc Christo Domino accidit, qui vt
 nos liberaret, cum peccato, ac morte contendit, eaq; supe-
 rauit, ac deleuit, sed ipse quoque in bello occubuit, & imple-
 tum est illud Hieremiæ. *Fortis inpegit in fortem, & ambo **B***
pariter conciderunt Sicut Sampson morte sua Philisthæos
 perdidit. Et Eleazarus morte Elephantem occidit, & eos qui
 in ipso erant.

Dent. 32.

Hiere. 46.

Iud. 16.

Sed iure interrogabis, quo pacto peccatum consumma-
 tum est Christi morte? Certè quoad sufficientiam ita est,
 Deus enim remisit omne peccatum, quantum ex ipso erat, &
 sufficiens causa remissionis, & deletionis peccati posita est in
 Christi passione. Hoc vnum deest, vt tu remissione vti velis,
 vt applices tibi per sacramenta Christi passionem. Deinde
 Christi morte ablata est vis peccati, & potentia dæmonis in
 homines, quia meruit Christus gratiam, qua facile peccata,
 ac dæmones superes, si tu ea vti velis. Ex quo colligit sæpè **C**
 Paulus, vt vltra non seruiamus peccato, vt non suscitemus,
 quod Christus interfecit, vt deletum chyrographum iterum
 non scribamus. Nam si mortui sumus peccato, quomodo adhuc
 uiuimus in illo? Et iam peccatum uobis non dominatur, non enim
 estis sub lege, sed sub gratia. Et rursum ait. Quod enim mortuus est
 peccato, mortuus est semel, quod autem uiuit, uiuit Deo: ita & uos
 existimate, mortuos esse peccato, uiuentes autem Deo, non ergo re-
 gnat peccatum in uestro mortali corpore, ut obediatis concupis-
 centiis eius. Hanc autem doctrinam idem Paulus explicat
 exemplo mulieris alligatæ viro, quæ soluitur ab hoc vin-
 calo morte viri, & concludit. Itaq; & uos fratres mei mor-
 uificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius, qui ex
 mortuis

Rom. 6.

Rom. 7.

De septem verbis Domini. 279

A mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. Cum enim essemus in car-
 ne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in mē-
 bris nostris, ut fructificarent morti, nunc autem soluti sumus à lege
 mortis, in qua detinebamur, ita ut seruiamus in nouitate spiritus, &
 non in uetustate literæ. Sicut enim morte soluitur matrimo-
 nium, ita mortui cum simus cum Christo, & mortua lex ve-
 tus, & peccatum, soluti sumus à lege veteri, & ab obligatione
 peccati. Impleturq; illud Isaiæ. *Et delebitur fœdus uestrum **I***
cum morte, & pactum cum inferno non stabit. Hoc pactum de-
 leuit Christus morte sua, liberi ergo à lege peccati seruia-
 mus soli Deo. Cum ergo consummauerit Christus pecca-
 tum, & illud deleuerit, cum illius vires, ac principatum ab-
 stulerit, concessa gratia, qua mundus Deo reconcilietur,
 & viribus additis homini, quibus facile peccatum supe-
 ret, consummari omnino debet peccatum in te, destrui, ac
 deleri.

Isa. 28.

B ostendit autem, quo pacto peccatum consummauerit,
 quia cum accepisset Iesus acetum, dixit, consummatum est. Potio-
 nem purgatiuam, ac amaram ille sumpsit, de qua dicit per
 Hieremiam. *Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absyn- **T***
thio. Nullus sic repletum dicere potest amaritudinibus, vt
 Christus, nec ita inebriatum absynthio, quia nulla amaritudo
 fuit, quæ Christi amaritudini conferri valeat. Sumpta ergo
 amara potione, purgatione peccatorum fecit. Incepit pec-
 catum in dulcedine in paradiso, & finem accepit in amaritu-
 dine Crucis, quia ingreditur blandè, sed in nouissimo mor-
 debit, vt coluber, & extrema eius amara sicut absynthium.

Thre. 3.

C Accepto ergo poculo purgatiuo, ait Christus. *Consummatum **M***
est, infirmitas abcessit, ægritudo abiit. Venit Christus medi-
 cus, sicut ipse ait. *Non est opus ualentibus medicus, sed malè ha- **M***
bentibus, & cum alij medici præcipiant, infirmum ieiuna-
re, in ediam pati, sudare, venam scindere, purgatiuam po-
tionem sumere, Christus licet aliquid horum nos facere præ-
cipiat, sed ille præcipua horum sumit, ipse ieiunauit, & mi-
ra abstinentia usus est, ipse sanguinem sudauit, & venas
plurimas sanguinis aperuit in Cruce in manibus, ac pedi-
bus, & aceto, & felle potatus purgatiuum poculum
 sumpsit,

Matth. 9.

Concio VI.

Sumpsit, & tunc ait, cōsumata est hominis curatio, licet enim **A** homini aliquid peragendum restet, sed præcipuum factum est. & parum est, quod homo agere debet. Ostendit se Christum hoc facto hominum matrem, ac nutricem, sicut per Prophetam dixerat: *Et ego quasi nutritus Ephraim portabam eos in brachiis meis, & nescierunt, quod curarē eos.* Sicut enim nutrix sumit purgatiuum potulum, vt ad infantem cum lacte aliqua illius vis perueniat, ita Christus, vt purgationem peccatorum faceret, amaritudinem fellis, & aceti sumpsit, cuius vis ad nos per sacramenta ducitur, vt sanemur.

Osee. 11.
Simile.

Quarto ait. *Consummatum est*, quia eius morte consummata est lex vetus quoad ceremonialia, ac iudicialia, vt veritate præfente, vmbra cessarent. Reuocatum est prius testamentum, quod vetus dicitur, & Moy si à Deo traditum est, vt seruetur in arca, quia legata in eo contenta mutanda erant ex temporalibus in æterna. Iam nouum confectum est testamentum, signatum sigillo crucis, & morte testatoris confirmatum, vt irreuocabile sit, quia vt Paulus ait. *Vbi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.* Et sic impleuit Christus legē quoad consummationem, eam finiens, & loco legis gratiam, loco sacrificiorum vnum corporis sui sacrificium tribuit, quod omnium vim continet, vnus datur agnus tantus, vt alius non sit necessarius, vnus cibus, qui sumitur, & non consumitur, & cum omnes impleuerit, superest, & abundat. Caput cum intestinis eius, & pedibus voramus, quia qui in principio erat **C** apud Deū, vsq; ad pedes, & intestina descendit factus homo: deuoramusq; hæc omnia, quia sic celsitudinē diuinitatis prædicamus, vt non erubescamus humilitatem, quia id magis stupendum, quod nostri causa adeo se exinanierit tanta maiestas. In nocte autem nunc comedimus hūc agnum, quia per fidem obscuram hæc veneramus, donec dies illucescat glorię, vbi lucerna est agnus, quo cuncta clarè videbimus. Sed nunc mirabiles agni effectus experimur, & ex collatione præsentium firma fit expectatio futurorum. Et intrinsecus, & extrinsecus nos sanguine agni tingentes, seruamus animā, & corpus, per timescente dæmone signum Crucis. *Finis ergo, & consummatio legis Christus est*, vt ait Paulus. *Qua in re magna nobis exhibita*

Heb. 9.

Rom. 10.

De septem verbis Domini. 280

A hibita misericordia est, dum pro iugo ferreo, quod nec nos, nec patres nostri portare potuerunt, datur autem suaue iugum Christi. De quo Ioannes ait. *Verè mandata eius graua nō sunt.* Et ideò minima Christus appellauit, cum ait. *Qui soluerit vnū de mandatis istis minimis.* Grauis planè lex Moy si erat, sicut & illius manus, quia plura continebat præcepta, ac ceremonias, Christi autem lex pauca, illaq; facilia.

1. Ioan. 5.
Matth. 5.

Quinto, ait. *Consummatum est*, quia in mundū venit, vt edificium Ecclesię construeret, quod morte sua consummauit. Ad nos Paulus ait. *Dei structura estis, Dei ædificatio estis.* Ædificanda erat Hierusalem illa, de qua Psaltes ait. *Quæ ædificatur, ut ciuitas*, quam Ioannes vidit descendentem de cælo, à

Matth. 5.
1. Cor. 3.

B Deo paratam. De qua ædificatione in figura Salomoni dicitur: *Viriliter age, & confortare, & fac ne timeas, & ne paueas.* Dominus enim meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet te, donec perficias omne opus ministerij domus Domini. Magna exhortatio ista fuit, si soli Salomoni fieret, quid enim ille paueat, aut timeat, ædificare domum, cum ei pater relinqueret immensos thesauros? Ideò verba ista potius respiciunt Christum filium Dauid, qui ex viuis lapidibus construere debebat templum aliud multo augustius, quod solus Deus poterat construere, en in hoc opere ei sudandum erat, ac moriendum, vt sic opus consummaretur. Sicut verò dicitur 3. Esdræ. 6. *Salmanasar subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Hierusalem, & exinde usq; nunc ædificatur, & non accipit consummationem.* Ita Ecclesię Christi fundamenta iecerat naturæ lex, scripta verò opus illud euehere cœpit, sed non de

Psal. 121.
Apo. 21.
1. Par. 28.

3. Esd. 6.

C dit consummationem, quia vt Paulus ait. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Christus autem veniens in hoc opus, vocatus ædificator sapium, hoc opus perfecit, & sicut die sexto perfecit omne opus creationis, ita sexta ætate perfecit opus Ecclesię suæ, quia nunc oblato peccato, & reddita iustitia, Ecclesia consummatur. Impleturq; illud Psalmi. *Consummetur nequitia peccatorum, & diriges iustum.* Dicere ergo possumus illud Psalmi. *Omnis consummationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis*, quia in Christo crucifixo vidimus finem, ac terminum totius perfectionis, quàm dicit Psaltes cōsummationem, quia eo in opere

Hebr. 7.

Psal. 7.

Psal. 118.

Cōficio VI.

opere peruenerunt omnes virtutes, quo pertinere potuerunt, nec quo ultra progredere, habuerunt. Quo enim procedere charitas potuit, cum animam dedit pro inimicis? quo humilitas, & obedientia, cum humiliauerit semetipsum usque ad mortem Crucis? Consummatus in Cruce ille est, qui est omnium rerum principium & finis, & sic finis vniuersorum finitur. *Et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae.* Et ut Paulus ait. Decebat enim eum, per quem omnia, & propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem salutis eorum per passionem consummari. In huius rei figuram praecipit Deus Noë arcam fabricare, de qua ait. *In cubito consummabis summitatem eius.* Ambrosius libro de Noë, & arca. Origenes homilia 2. in Genesim, & Augustinus 12. contra Faustum aiunt, hanc arcam Ecclesiam esse, quam Christus coepit aedificare, & consummauit. Sicut ait Zacharias. *Manus Zorobabel fundauerunt eam, & consummabit eam.* Consummabitur omnino in die iudicij, cum congregata vniuersa Ecclesia iustorum fuerit. Et tunc in cubito consummabitur summitas eius, quia in Christo eius capite, qui omnibus superior erit, consummabitur. Sed virtute, ac merito in Cruce etiam consummata fuit Ecclesia, dum ibi meruit Christus omnem gratiam, ac gloriam, & in cubito consummata est, quia in Christo eius capite terminum accepit.

Sicut ergo res consummari dicitur, ut domus, quando omnino perficitur, ita in Christi morte malitia hominum consummata fuit, quia vltimum attigit malignitatis punctum, quia contra ipsum Deum se erexit, & ad eum peruenit, quo nihil altius excogitari potest. Vnde in illud Psalmi. *Consummetur nequitiam peccatorum,* ait Augustinus. Tunc consummata est, quando in ipsum Deum ausi sunt homines manus iniicere. Vide consummatam nequitiam in Iuda, dum prodidit eum, a quo tot susceperat beneficia. In Iudaeis, cum Messiam suum occiderunt. Magna est nequitia, cum occiditur innocens, maior vero, cum benefactor, summa autem, cum Deus. Hic omnis consummationis visus est finis, quia eo peruenit peccatum, quo peruenire potuit. Vnde accepto aceto ait. *Consummatum est, id est, consummata nequitia vestra me interfecto.* Sic etiam virtus

Hebr. 5.

Hebr. 2.

Ambros.

Origen.

August.

Zachar. 4.

Psal. 7.

August.

De septem verbis Domini. 281

A virtus omnis per Christum consummata est. In morte enim sua, qua nos redemit, summam ostendit sapientiam. Vnde Augustinus. 3. de Trinitate, cap. 20. ait. Verum etiam ostendamus, non alium modum possibilem Deo defuisse, sed sanandae miseriae nostrae conuenientiore alium non fuisse. Consummatam ergo ostendit sapientiam, eligens conuenientissimum salutis medium. Summam etiam ostendit iustitiam, de qua Philosophus ait, quod nec Helperus est sicut illa, quam in morte sic ostendit, ut ad ostensionem diuinae iustitiae mors eius maxime deseruiret, dicente Paulo: *Quae proposuit propitiatorem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiae suae.* Et ideo Christus virga saepe dicitur, ut in Esaia. *Egreditur virga de radice Iesse.* Et virgam virtutis tuae emittet Dominus ex Sion, et virga uigilantem ego uideo, fuit enim iustitiae Dei virga, in qua rectitudo diuinae iustitiae ostensa est. Dixerat ille Ioanni: *Sic decet nos adimplere omnem iustitiam,* id autem in cruce omnino perfecit. Charitas etiam summa hic ostensa est, dum nunc in finem dilexit nos. Cum enim summum videatur fastigium charitatis pro amico animam ponere, Christus suam commendat, ac consummat, pro inimicis ponens. Dat Ionathas Dauidi arcum, sagittas, gladium, vestes, & usque ad baltheum, sicut enim animam suam sic diligebat eum. Sed o Christi ineffabilem charitatem, omnia nobis donat usque ad sanguinem, & animam, usque dum dicat: *consummatum est,* quasi dicat, nihil mihi restat dandum, exhausti uniuersa, consummaui omnia, & ipse consummatus sum pro uobis, me tradidi in mortem, nihil tradendum iam restat. Omnis ergo consummationis visus est finis in Christo, dum suprema virtutum opera in ipso cernimus. Et sic in Christi morte impleur illud Isaiae. *Consummatio abbreviata inundabit iustitiam.* Consummationem appellat Christi mortem, quae abbreviata dicitur propter ipsius celeritatem, haec autem inundat iustitiam, quia attulit in mundum copiam iustitiae, ac gratiae, quasi inundationem gratiae in mundum inuexit.

Ex his vero, quae diximus, aliqua nobis colligenda sunt, Primum, ut curemus nos consummare, ac perducere opera

N n   nostra,

Aug.

Arist.

Rom. 3.

Isai. 11.

Psal. 109.

Ezech. 1.

Matth. 3.

1. Reg. 18

Isai. 10.

nostra, & ad fastigium vsque virtutis peruenire, imitantes A
in hac re Christum, qui nobis proponitur in exemplar,
sola enim virtus, & illius præmium in æternum durant, re-
liqua omnia, licet magna appareant, cito trãseunt. Et ideo
minus nobis curanda sunt. Et hic est literalis sensus eorum:

Psa. 118. *verborum, quæ sæpius ex Psalmo vsurpauimus. Omnis con-*
summationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis. Vbi con-
summatio accipitur pro re consummata, & quantumlibet
perfecta, quasi dicat Dauidi, vidi ego finem ac interitum
omnis rei, quantumlibet consummatæ, ac perfectæ. Sim-
machus vertit, vidi finem totius structure, id est, omnia ædi-
ficia tandem ruunt, ac pereunt. At verò mandatum tuum,
& lex tua est valde lata, nec habet finem, verba enim illa
superioribus contraponuntur per antithesim. Signifi-
cat ergo, nihil est tam absolutum, cuius non videam in-
teritum, præter legem tuam, quæ se latissimè in omnia
sæcula extendit. Omnia, quæ sub sole sunt, deficiunt, ac
finiuntur, exceptis mandatis Domini, quæ sine carent,
quia migrantem hominem ex hoc mundo sequuntur. *Opera:*
eorum sequuntur illos, ea verò nimis sunt lata, quæ extre-
mis carent. Vnde Theodo. immortalẽ, perennem, &
æternam vitam conciliant, & bona, quæ nullam vicissitu-
dinem recipiunt.

Si ergo virtutis opera sola durant, curandum tibi est illa
perficere, nec sit tibi satis ea inchoare, sicut plurimi faciunt,

Osee. 6. *ad quos Oseas ait. Misericordia uestra sicut nubes matutina, &*
Mich. 1. *sicut ros mane pertransiens.* Et Micheas, infirmata est in bo-
Psa. 105. *num, quæ habitat in amaritudinibus. Et Psaltes: Et credi-*
derunt uerbis eius, & laudauerunt laudes eius. Cito fecerunt, obli-
sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius. Quid pro-
dest mittere ferrum in ignem, & priusquam igniatur ex-
trahere? Quid proficit, in stadio currere, si in medio stas?
Quid pictor, aut artifex lucrari poterit, qui nullum perfici-
cit opus? Natura tibi magistra sit, quæ opera sua ad perfe-
ctum vsque ducit, nec prius sistit. Ideò Paulus ait. *Cursum*

I. Tim. 4. *consummaui, fidem seruaui.* Et hoc orauit Christus patrem,
Ioan. 17. *dicens: Ego claritatem, quã tu dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum,*
sicut

A sicut & nos unum sumus, ego in eis, & tu in me, & sint consumma-
ti in unum, ut cognoscat mundus, quia tu me misisti. Consumma-
tos eos Christus vult, quia qui perseuerauerit usque in finem,
hic saluus erit. Rectè Chrysostr. ait, si nauta ad por-

Chrysostr.
Damas.

tum non ducit nauigium, vanus illius labor est. Et Da-
maſcenus, quid prodest arare, ac serere, si non metas, ac tri-
tures? & viam agere, si ad terminum non peruenias? Chri-
stus autem consummatione sua meruit nobis gratiam, ac
auxilium ad perseuerandum. Et ideo ait. *Ego sum Alpha &*

Apocal. 1.

ω, principium, & finis, quia ipse dat gratiam, vt bona ope-
ra incipias, & vt perficias, ac consummes. Caro, ac mun-
dus immittunt nos in mala, ac difficultates, vt deserant
nos in illis, sed Deus non sic, sed dat incipere, ac velle, &

B perficere etiam. Cum gratiam recipis, datur tibi virtus,
qua firmiter proponis perseuerare. Tamen vt vsque ad vi-
tæ finem in bono consistas, ac perseueres, necessarium est
diuinum auxilium, ac specialis gratia, quam à Deo peti
oportet. Huius autem perseuerantiæ insigne exemplum
hodie in cruce nobis proponitur. Quid enim serpens an-
tiquus moliebatur, cum per Iudæorum ora Christo dice-

Bernard. ser.
1. de Resu.

ret: *Descendat nunc de Cruce, & credimus ei,* nisi vt Christus
non perseueraret in Cruce, quòd si saluus esse non pote-
rit, nisi qui perseuerauerit, quomodo posset esse Saluator?

Perseuerans ergo, & caudam offerens sacrificij, perseue-
rantia, quæ sola coronatur, exemplum nobis reliquit,
vt omnibus dicere possimus, tu stationem tuam ne dese-
ras, sicut Christus Crucem non deseruit. Multa de hac re

C Bernardus sermone primo de resurrectione, in illa verba:
Descendat nunc de Cruce.

Secundo, ex dictis nobis colligendum est, vt quemad-
modum Christus ambulauit, & nos ambulemus. Ille enim
ait. *Consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de*
Luc. 18:
de filio hominis, aspiciebat Christus vniuersas sui figuras in
scriptura expressas, vt illis conformaretur, & nihil relin-
queret implendum, quod de ipso dictum fuisset. Vnde
aiebat, scriptum est de me, quòd tradendus sum à Iuda,
quod ergo facis, sic citius, ait ad ipsum. Scriptum est, me

Nu 2 *occide-*

Concio VI.

occidendum, implebo ergo, & ideo *calicem, quem dedit mihi pater, non ut bibam illum* ? scriptum est, *me felle, & aceto potandum, ut ergo consumaretur scriptura dixit, sitio.* Ita omnino nobis agendum est, aspice in scriptura tui figuram, qualem te pro statu tuo prestare debeas, quæ de te, & statu tuo in scriptura scripta sint, & illa perficere cura, ut dicere possis cum Christo: *Consummatum est.* Tunc implebis illud Canticorum: *Oculi tui sicut columbæ super riuos aquarum.* Aquæ salutaris sapientiæ in scriptura sunt, cum quæ homo in eis figuram inspicit suam, columba est desuper riuos aquarum, ibi quid agendum tibi sit, agnosces, ibi sacerdos, religiosus, vxoratus, quæ ad eum pertinent, inuenient, illud ergo inspicere speculum, ut vultum componas, ac ornes, non vana mundi iudicia. Demùm nunc Christus missam perficit, dicens: *Consummatum est,* quod idem est, ac *Ite missa est.* Missæ sacrificium representatio est vitæ, & mortis. Christi, sicut ipse ait, *hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Vnde vita Christi Missa fuit Pontificis maximi. Ingressus est sacristiã, ut sacris vestibus se indueret, cū in vterū virginis venit, vbi habitu inuentus ut homo sacerdotis vestes induit, quib⁹ orare patrē posset, in natura enim diuina id nō posset, ideo humanam induit, quia *omnis pōti sex ex hominib⁹ assumptus esse debet,* ut Paul. ait. Indutus ergo processit ex vtero virginis, & introitū Missæ dixit, cū primā vocem similē omnibus emisit plorans. Gloriã Missæ huius decātauerunt statim Angeli dicētes: *Gloria in altissimis Deo.* Epistolam dixit, cum prædicabat in templo. Euangelium, cum Euangelizabat cunctis ciuitatibus, annuntians regnum Dei. Sanctus. Sanctus huius Missæ dictum est in die Ramorum, quando ei cecinerunt. *Benedictus, qui uenit in nomine Domini.* Primùm memento pro uiuis, dixit, cum apud Ioannem cap. 17. orauit pro discipulis, & omnibus iustis, cum pro mundo non orauit mortuo. Consecrationem in coena fecit. Secundum Memento pro defunctis dixit in cruce, cum orauit pro peccatoribus, & tunc vnus eorum dixit: *Domine memento mei.* Hostiam erexit, cum ipse erectus in cruce est, ut ab omnibus cerneretur. Agnus huius

Cant. 4.

Luc. 22.

Hebr. 5.

Ioan. 17.

A

B

C

De septem verbis Domini. 283

A huius Missæ fuerunt, cum plures reuertebantur percutientes pectora sua. Nunc dicit: *Ite Missa est,* cum ait. *Consummatum est.* Et sic, ut Paulus ait. *Vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos.* Oremus ergo eum, ut nos benedicat, & huius sacrificij fructum nobis tribuat. In finitum hoc sacrificiū est virtute, ad illud accedamus, ut eo fruamur, &c.

Hebr. 10.

CONCIO VII.

B De septimo verbo, quod Christus in Cruce dixit.

THEMA

Iesus autem iterum clamans voce magna dixit: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Luc. 23.

ATHANASIVS Quæstione 75. ad Antiochum ait Clamauit Iesus voce magna, ut suam declararet potentiam, deterreret Iudæos, & ad fidem adduceret. Hæc enim vox velum templi dirupit, petras discidit. Fuit ergo adeò magnus hic clamor, ut miraculo æditus sit, ad quem mundus contremuit, & infernus, & cælum reseratum est. Virtute ergo diuinitatis factus est, vnde Centurio collegit, videns, quòd sic clamans expirasset, *uere filius Dei erat iste.* De quo clamore Paulus ait: *Cum clamore ualido, & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.* Nunc ergo licet prope mortem esset, exanguis, ac sine viribus, cum magnam vocem viribus humanis adere non posset, virtute diuina clamat, quasi dicat. *O furdi mortales, hucusque loquutus sum, docui, & prædicauit,*

Athana.

Hebr. 5.

Concio VII.

nec audistis me, Ecce nunc morior, audite saltem clamorem hunc maximum, ut me non obliuiscamini. Quis vero erit, qui morte Christi, & clamore tanto non excitetur? Planè qui excitatus non fuerit, non dormiens, sed mortuus iudicandus est, quia hæc fuit vox, de qua Psal. Vox Domini in uirtute, uox Domini in magnificentia, uox Domini confringentis cedros.

Psal. 28.

Sed quid clamet, audiamus. Pater, &c. Primò, his uerbis ostendit Christus, mortem suam uoluntariam esse, quod enim in manus alicuius commendamus, ultro apud eum deponimus, resumpturi ab eo, quando uisum fuerit. Iuxta id, quod prius dixerat: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso. Vnde uerbum Græcum, quod ponitur, ubi nos legimus commendo, significat commendare depositum, quod suo tempore est reddendum. Et ut id ipsum significetur, postea aiunt Evangelistæ, tradidit, uel emisit spiritum. Tradere enim dicimur, quod in nostra est potestate, non quod à nobis uiri eripitur. Nos quidem in morte animas Deo commendare possumus, non ut Christus, suscipiat ut depositum, quod nobis reddere debeat, sed eius benignitati eas committendo, ne sinat Dæmonem eas rapere. Sicut Stephanus ait: Domine Iesu accipe spiritum meum. Et ei etiam commendare, ac quasi depositum tribuere possumus animas nostras, ex fiducia certæ resurrectionis futura, & sic deponimus, eas iterum recepturi in iudicio. Ideò Petrus ait: Qui patiuntur

No. Petr. 4.

secundum uoluntatem Dei, fidei creatori commendent animas suas benefactis. Quia aliquando eas reddet nobis tanquam depositum, & ideò Petrus eodem uerbo commendo usus est, quo Christus, qua in re apparet, quantum Christo debeamus in pluribus. Primò in eo, quod uoluntate propria moritur pro nobis, non solum patri debemus, quod filium pro nobis in mortem tradiderit, sed & filio, quod tradi uoluerit, & dixerit Deus meus uolui. Vnde Athanasius ubi supra, quæstione. 76. ait. Quid nam est illud, inclinato capite spiritum tradidit? nam omnes moribundi

Athanas.

moriun-

De septem uerbis Domini. 284

A moriuntur primùm, & tunc demùm inclinant capita: Respondet, sola mors adhuc restabat, atque hæc metuens appropinquare non audebat, ideò Christus inclinato capite uocauit eam: antequam enim inclinasset caput, propius accedere uerebatur. Hæc Athanasius. In pluribus ergo uoluit Christus ostendere, uoluntariam illi passionem, ac mortem, ipse enim eam prædicens, ascendit in Ierusalem. Ipse obuiam processit uenientibus, ut eum caperent. Ipse eos primùm prostrauit, ut cernerent, nihil contra eum posse, nisi ipse uellet, ipse tacuit coram iudicibus, ne eriperetur. Et demùm moriens clamat ualenter ostendens posse se non mori, & tamen animam deponit in manus patris libens, eam resumpturus, cum uoluerit. Hac agnita uoluntate scandalum crucis tollitur, & uisa charitate, deuincit nos, ut eum diligamus usque ad mortem. Secundum, quod Christo debemus, illud est, quod ante eum non poterant animæ fidelium in manus patris commendari, uolenter enim rapiebantur, ac tenebantur à morte, & infero, at ubi uenit, qui teneri à morte non potuit, omnes nos liberauit, ut possemus cum ipso animas patri commendare, quia iam cælum per ipsum referatum est. Et deinde, cum animam ille suam commendauit, non solum singularem suam animam commendasse putes, sed animas totius corporis sui mystici, præcipuè omnium electorum, quas ille uelut proprias reputauit.

C Vnius corporis una est anima, est autem electorum corpus unum, cuius Christus caput est, unde anima capitatis commendata in manus patris, omnis anima electorum commendatur. Ita Anselmus de passione Domini. Et Athanasius lib. de natura humana suscepta contra Apollinarem. Tertium, quod Christo debemus est, quod se offert in cruce sacrificium pro nobis, & cum sacrificare sit aliquid Deo offerre, quod ab eo acceptetur, postquã obtulerat corpus suum, nunc offert spiritum, quod est sacrificium illud, de quo Psal. ait. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Conuenienti autem tempore hoc obtulit sacrificium, hora, scilicet,

Ansel.

Psal. 50.

N n .4

nona

Concio VII.

mona, cum vespere incipiebat, tunc enim Iudæi immola-
 bant agnum quotidianum, & paschalem. Et ideo hora no-
 na dicebatur hora orationis, vt dicitur in Actibus. Vnde
 Acto. 3. impletum est in Christo illud Psalmi, *elevatio manuum mea-
 rum sacrificium vespertinum.*
 Ex his verò Christi verbis aliqua nobis colligenda sunt.
 Primū, vt in morte, & omni periculo enixe, & clamore va-
 lido animam Deo commendemus. *Christus in diebus carnis
 sue preces, supplicationesq; ad eum, qui eum saluum facere posset à
 morte, cum lachrymis, & clamore ualido offerens, exauditus est.*
 Hoc enim ille orat, cum animā ponit in manus Patris, vt
 à limbo procedat tertia die victoria parta. Sicut & in Psal-
 mo ait. *Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis uni-
 cam meam,* vt interpretatur Iustinus in dialogo cum Tri-
 phone. Et sic impletur illud Psalmi. *Non derelinques animam
 meam in inferno.* Nos ergo in omni periculo, præcipue tamē
 in morte, animas Deo commendemus, vt eas à Dæmone
 seruet. Ideo Baruch ait. *Et nunc Dñe omnipotens, Deus israel,
 anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te.* Huiusmodi
 anima est hora mortis, ideo clamare debet, Sed & in omni
 pressura, ac labore id agendum est, ne anima tradatur Dæ-
 moni, nec in peccatum labatur. Iob traditur Dæmoni, dū
 animam non tangat illius, Achab traditur diabolo, vt deci-
 piatur, ac pereat. Ora ergo Dominum, si te tradit Satanæ
 in interitū carnis, vt spiritus saluus fiat in die Dñi. In ma-
 nus inimicorū se tradidit Christus, animā autē in solius pa-
 tris manus tradit, quia tyranni potestatem habent in cor-
 pus, sed non in animā. Ideo dicunt, cape corpus illius, & in
 carcerē trude. Nolite ergo timere eos, qui occidūt corpus,
 non tamen animā, non est aduersitas temporalis timenda,
 sed peccatum, ideo in omnibus animam seruare cura. At-
 tendendum est, & memoriæ mandandū exēplum Chry-
 sostomi de serpente, qui dum caput seruet, corpus non cu-
 rat, sed illud exponit, quoniā capite seruato, corpus facile
 sanatur. Ita ergo tibi curādum in omni tribulatione est, vt
 caput serues, vt Christum, qui caput tuū est, non amittas,
 vt gratiam teneas, vt in peccatum non incidas. Si enim id
 egeris,

De septem verbis Domini. 285

A egeris, licet diuitias, honores, ac vitā amittas, facile ea recu-
 perabis. Et hoc est, quod Christus monet, cū ait. *Estote pru-
 dentes sicut serpentes.* Quod si id præstiteris, non solum à ma-
 lo libereris, verū multa tibi bona proueniēt ex Dæmonis
 persecutione. In quo miro modo pro electis Deus agit ad-
 uersus dēmonē, dū vertit in bonū, quod ille curabat malū
 & iētibus, quibus interitū intē debat, coronam elaborat no-
 bis. ¶ Secundum colligendū nobis ex hac commēdatione
 animæ in Patris manus illud est, quod Sap. ait. *Iustorū ani-
 mæ in manu Dei sunt, & nō tanget illos tormentū mortis, nisi sunt
 oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace.* De quibus ver-
 bis integram fecimus cōcionem, quam in hac tomo vide-
 re poteris, ex qua plura in hunc locum colligere poteris.
 B. Tertium ex his verbis colligendum est, omnia nostra in
 Dei manib⁹ ponere, illa enim solū nobis segura sunt, & mi-
 rum in modū aucta, quæ in manib⁹ Dei posuimus, illa ve-
 rō incerta, & minima, quæ in nostris, vel aliorū manib⁹ po-
 suimus. Quæ in Dei obsequio posuisti, tibi certa sunt, ac in
 cælo seruata, siue diuitiæ illę sint, siue tēpus, siue vita, quia
 factū illud est, quod Christus ait. *Theaurizate uobis thesau-
 ros in cælo, ubi neque erugo, neque tinea demolitur, ubi fures non
 offodiūt, nec furātur.* Quicquid verò in aliis insumpsisti, ami-
 sisti, & perdita crede, quia tibi in æternū seruata non sunt.
 Phrasis scriptura est, vt summum significet discrimen, in
 quod homo incidit, dicere, posuit animā suā in manu sua,
 quod Hispanè dicis: (*Pusola al tablero.*) Infirmæ profecto
 manus hominū sunt, cū tāto indiscrimine ea sint, quæ in eis
 ponuntur. Ideo Angelorum manus prouidit Deus, in quo-
 rū manibus nos poneret, vt securi essemus. Vnde in Psal-
 mo ait. *Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omni-
 bus uis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem
 pedem tuum.* Sed hoc non contentus, voluit, vt in eius mani-
 bus essemus, vt magis securi redderemur. Vnde ait. *Nemo
 rapiet eas de manu mea.* Certè de eo, qui in Christi manibus
 est, dici potest illud Psalmi: *Altissimum posuisti refugium
 tuum, non accedet ad te malum.* In manibus ergo Dei sumus,
 quia sub eius tutela sumus. Sed in manibus ergo Dei se
 suaq;

Concio VII.

Psal. 30. suaque committit, qui omnia sua Deo subiicit, omnia ne- **A**
 gotia eius voluntati relinquit disponenda. Sicut in manu
 fartoris panum ponis, vt illum scindat pro arbitrio suo, ita
 in Dei manus diuitias pone, vitæ tempus, & reliqua, vt ille
 de eis disponat pro arbitratu suo. Tua etiam vniuersa ne-
 gotia in Christi manibus pone, ea illi committens. Sic ille
 agebat, qui ait. *In manibus tuis fortes meæ*. Si nunc concede-
 ret tibi Deus, vt eligeres tibi hominem, in cuius manibus
 ponerentur vniuersa tua negotia, tū corpus spectantia, tum
 animam, eligeres patrem, aut matrem, aut intimum, fami-
 liaremque amicum, in cuius manibus ea tutò poneres. Sed
 melius tecum actum est, cum in manibus Christi ea om-
 nia pater posuit. *Omnia dedit ei pater in manus*. Nullæ manus
 pro te fossæ, & clauis affixæ sunt, nisi Christi manus, in il- **B**
 lis tutissimè tua omnia sunt. Melius tibi fuit, vt in Christi
 manibus negotia tua essent, quàm si in manibus parentum
 tuorum, imò quàm si in tui ipsius manibus constitueretur.
Genes. 47. In Iosephi manibus Pharao posuit, vt fratribus provide-
 ret, dicens: *Terra Egypti in conspectu tuo est, in optimo loco fac-*
ens habitare. Maximum profectò eis contulit beneficium,
 cum in fratris manibus illorum negotia posuit, sed maius
 nobis collatum à Deo est, cum in Christi manus dedit om-
Ioan. 13. nia nostra, *omnia dedit ei Pater in manus, & ideò, surgit à coena*
& ponit uestimenta suas, & abluit suos, & vitam pro eis dedit,
In manibus ergo tuis fortes meæ sint. Et si mihi nunc op-
 tio daretur, in cuius manibus ponēda negotia mea essent,
 præeligerem manus Dei, nec in parētis manus, vel in pro **C**
 proprias dari optarem. Simul etiam, quod in manibus
 Dei ponitur crescit, ac multiplicatur, sicut panes, quos ma-
 nibus sumens multiplicauit. Si calicem aquæ frigide, si fru-
Marc. 8. strum panis in manu Dei collocas, ita multiplicatur,
 vt crescat in præmium æternum. Quod autem in manu
Genes. 26. mundi ponis, deficit, & in nihilum vertitur. *Seuit Isaac in*
terra Geraræ, & inuenit in ipso anno centuplam, benedixitque ei.
Dominus, locupletatus est homo, & ibat proficiens, atque succres-
cens, donec magnus uehementer effectus est. Hoc ipsum accidit
 ei, qui in Deo seminat, & in eius manibus sua collocat, cen-
 tuplum

De septem verbis Domini. 286

A tuplum enim nunc accipit, & in futuro vitam æternam.
 Sed in eo, quòd inclinato capite tradidit spiritum, ali-
 qua aduertenda sunt. Primū ostendit voluntariam ei mor-
 tem esse. Nam, vt ait Cyrillus lib. 12. cap. 76. & Chryso- **Cyril.**
 stomus homilia 84. ceteri homines prius moriuntur, & de- **Chryf.**
 inde caput inclinant, quia spiritu, ac vigore deficiente ca-
 put suo pondere inclinatur. Christus ante mortem caput
 inclinat, vt voluntariè se mori ostendat. Et eo facto, vt ex
 Athanasio diximus, annuit mortui, eamque vocauit, vt ve-
 veniret. Secundo caput inclinat, ostendens obedientiam
 se patris implere, dum moritur, & ideò caput ei subdit, qua-
 si collocans super caput patris mandatum. Christus enim
 præceptum moriendi habuit. Vnde ipse ait. *Vt cognoscat* **Ioan. 17.**
B *mundus, quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic*
facio, surgite, eamus hinc, in mortem, scilicet. Et ideò Paulus **Philip. 2.**
 ait. *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Non
 indigebat ille hoc præcepto, qui mortem optabat. Sed illi
 impositum à patre est, vt omnibus viis salus nostra secu-
 rior, ac certior redderetur. Sicut interposuit iusiurandum,
 postquā pollicitationem præstiterat, vt per duas res immo-
 biles, quibus impossibile est, mentiri Deū, fortissimū sola-
 tiū habeamus, vt Paul. ait, & ideò *iusiurandum, quod iurauit ad* **Hebr. 6.**
Abraham patrem nostrum, daturum se nobis, interposuit. Cū er- **Luc. 1.**
 go tunc patris obedientia iam vrgeret, caput inclinat, ait
 Cyprianus, quasi ponens super caput chyrographum re- **Cypria:**
 gium, & patris mandatum, noluit enim mori, nisi per obe- **Ambros.**
C dientiam, *factus obediens usq; ad mortem.* Expendit Ambros.
 lib. de Noë & arca, quòd Noë obediētia intrauit, & egres-
 sus est ex arca, sic ergo Christus obedientia ascendit in cru-
 cem, & mortuus est. Arsenio Abbati dixit iam moriēs mo-
 nachus, sexaginta annis obediui, nunc ergo vt obedientiā
 impleam, præcipe me mori, vt sicut in vita obediens fui,
 ita & in morte obediam. Præcepit ei Arsenius, vt moreretur,
 & mortuus est. Quod Christo placuisse, ipsemet reue-
 lauit Abbati. Caput ergo inclinare obedientiæ disce, ne ad
 te dicatur, quod Moyse filiis Leui ait. *Multum erigimini filij* **Num. 16.**
Leui, qui putatis, ac dicitis, nec mihi nec Aaron nobis obediendū esse,
 & ideò

Concio VII.

Et ideò extento collo ambulatis. Quia ergo superbientes contempserunt superiorum mandata, & inobedientes fuerunt, **A**
Psal. 105. ait Psaltes. Irritauerunt in castris Moysen, & Aaron sanctum Domini, aperta est terra, & deglutiuit Datan, & operuit super congregationem Abiron, & exarsit ignis in synagoga eorum, & flamma combusit peccatores, & descenderunt viui in infernū, vt exemplum inobedientiē inaudito supplicij genere tolleretur, & vniuersi homines pauerent inobedientiam, caputq; obedientiæ inclinare discerent.

Tertio caput inclinatur, vt illud separet à titulo, qui in Cruce est, quo dicitur, eum regem esse Iudæorū. Noluit, vt temporale regnum, & à Pilati manu adueniens, ei adhereret. Quia, vt ipse ait, *Regnum meum non est de hoc mundo.* Periculo plena sunt regna, ac principatus mundi huius. Et ideò licet in vita possideantur, optimum est consiliū, ea in morte relinquere. Licet ergo Pilatus ioco, & non serio eū regem esse diceret, ille tamē ab ea tabula caput amouet, vt moriatur. Sic etiam Dauid regnū tradit Salomoni adhuc viuens, & multi inclyti principes id præstitere. Ea re omnes docemur, vanitatem mundi in vita fugiendam quidem esse, sed in morte præcipuè. Tunc enim ostenditur homini, quod puluis sit, **B**
Eccle. 10. *Quid ergo tu superbis terra, & cinis? quid magnus apparere vis, cum vermibus es tradendus? cum putredini dicis, mater mea es, & soror mea vermibus? Sed eo vsque hominum superbia ascendit, vt etiam in morte, cum caput inclinare debuissent, illud erigunt, & Mausolea sibi confici curant, & honores amplissimos deferri. Hoc vero sibi ingratum ostendit Deus per Isaiam, **C**
Isai. 22. ad quem ait. *Hæc dicit Dominus Deus exercituum, uade ingredi ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum: Quid tu hic? aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi. Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amictum sic subleuabit te. Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam, & spatiosam, ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, & ignominia domus Domini**

tui,

De septem verbis Domini. 287

A *tui, & expellam te de statione tua, & de ministerio tuo de ponam te.* In quæ verba Hieronymus ait. Hunc Sobnam fuisse summu n sacerdotem, qui superbus, ac tumidus fuit, & cuncta superbe agebat, & sepulchrum excelsum ac per magnificū sibi erexerat, vt vsq; ad mortem superbia duraret. Ad quæ Dominus ait, transferendum in Babylonicam captiuitatem, & coronam quidem habiturum, non quam ipse optabat, sed tribulationis, doloris, ac deiectionis, quæ erit gloriæ currus ei. Promittit etiam, eum eiiciendū de ministerio, & sacerdotio, ac alteri dandum. Indecens planè, & omninò non conueniens est homini superbia, sed in morte intoleranda, tunc ergo præcipuè caput cum Christo inclina, deiicere, ac humiliare. Sicut enim cum per paruam ianuam intrare vis, caput inclinas, ita cum ad cæli ianuam perueneris in morte, oportet caput cum Christo inclinare, quia ianua illa angusta, & per exigua est, & nullus per eam ingreditur, nisi humilis, nisi caput inclinet.

Demum caput inclinatur, vt respiciat Adamū, qui ibi sepultus erat, & in eo vniuersum humanum genus, eique diceret, quod Paulus ait. *Propter quod dicit surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Quasi dicat, tui causa, & in tui redemptionem morior, surge ergo, qui dormis. Ibi tunc sepultum Adamum, vel eius caput, te **Orig:**
 net Origenes homil. 35. in Matthæum. Hieronymus in **Hieron.**
 Epitaphio Paulæ ad Marcellam. Chrysostomus in capit. **Ambros.**
 27. Matthæi. Ambrosius lib. quinto, cap. 19. Athanasius **Athanas.**
C de Passione Domini. Epiphanius libro primo aduersus **Epiphani.**
 hæreses in vltimis verbis hæresis Tatanorum. Et
 libro 2. hæresi vltima. De qua replura
 alibi à nobis dicta
 sunt, &c.

CONCIO

CONCIO.

Concio in ingressu Religionis, cum Religiosus, aut Monialis habitum induit Religionis.

THEMA.

Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei, secundum imaginem eius, qui creauit illum. Colof. 3.

QUNI Homini, etiam in statu innocētię lex, ac præceptum positū à Deo est, pluribus de causis, inter quas vna est, ipsius met hominis consolatio, & pax. Nec enim homo plenè quiescere, ac gaudere posset, cum à Deo recepisset innumera dona, si nihil haberet, in quo Deo obsequi, ac placere posset. Amor enim cōmunicare bona desiderat, & pro dilecto multa agere, quod si nihil habet, quod agat nō plenè gaudet, imō quasi vi detinetur. Hinc Augustinus in Genesim ait. Præceptum Deus primis parentibus dedit in paradiso, non vt laqueū iniiceret, sed vt pleno gaudio in paradiso fruerentur, quod in eis esse non posset, si nihil haberēt, quo gratos se tanto benefactori ostēderent. Eadem de causa nobis mādata proponit, quasi nobis dicens, si vultis o homines dilectionem, & gratitudinē ostendere, en mandata, in quorū impletione ostendetis. Si diligitis me, mandata mea seruate.

In lege verò gratię hic amor hominis in Deū creuit, gratia crescente, ideo desiderium Deo placendi auctum est, & hinc factum est, vt parum quid homini visum sit, mandata implere, & plura nosse homo cupiat, in quib⁹ Deo placeat.

Et

A Et hinc est illud: Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Nō significat Paulus iustum lege non obligari, sed lege non opprimi, non grauari, nō esse sub onere legis, quia nō solū legem implet, verum ei facilis apparet, & aliam, atq; aliam legem desiderat, ac sibi imponit, vt Deo gratus sit, sicut lex cum sit parentibus imposita, de cura, ac subuentione filiorum, mater nimium diligens filium sub illa lege non est, opera enim subuentionis exequitur, non grauata lege, sed dilectione ducta, qua illa faceret, etiam si nulla lex id præcepisset. Ita Isai. ait. Et compurescet iugum à facie olei, quia eius pondus auferetur, propter oleū charitatis. Hac ratione in lege gratiæ superaddita sunt cōsilia in quibus vniuersa ea, in quibus Deo placere possumus, nobis exposita sunt, vt is, qui præcipuo amore Deum diligeret, nosset omnia, in quibus Deo numium placere posset. Hinc Paulus, cum dixisset Colossensium dilectionem in Deum ei dictam, addit. Ideo et nos ex qua die audiuimus, non cessamus, pro uobis orantes, & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis eius in omni sapientia, & intellectu spirituali, ut ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes. His verò consiliis seruatis, placet homo Deo per omnia, & fructificat in omni opere bono, sanctusque efficitur, iuxta illud Zacharię. In die illa erit, quod super frænum equi est, sanctum Domino. Frænum legem Domini significat, sicut enim fræno equū regis, ac ducis pro tua voluntate, ac facis vt cōposito gradu incedat, ita lege Dei infrenatur homo, vt Deo pareat. Hinc Iob, Frænū posuit in os meū, qui ergo fræno ducitur, iustus est, qui verò super frænum est, id est, qui supra Dei legē consilia seruat, qui amplius facit, quā præceptū ei sit, hic nō iustus solū, sed & sanctus dici potest. En quo tendant Euangelica consilia, vt hominem realdant sanctum. Si ergo nosse cupis o tu quisquis ad religionem venis, quo venias, & ad quid. Certe in scholam perfectionis venisti, vt nō sola mandata impleas, sed & cōsilia, & sanctus Domino sis. Secundo proponuntur consilia in lege Euangelica, ait Augustinus, non vt nouū nobis onus imponatur, sed potius vt iuemur ad onus mandatorum melius ferendum, sicut enim

vt

Aug.

Iohn. 14.

Gal. 5.

Isai. 10.

Colof. 1.

Zach. 14.

Iob. 30.

August.

Cum Religiosus,

vt bos onus tollat facile, curru alligatur, licet enim currus **A**
 onus etiam sit, de eius generis onus est, vt eo facile tollatur, ac portetur magnum onus, quod sine illo portari non posset. Sic etiam pennae auis alicuius ponderis sunt, licet parui, sed non eo pondere grauatur auis, vt incedat, ac uolet, imo uero iuuatur, ita consilia licet onera videantur, sed adiumento maximo sunt, vt mandata facile seruentur. Tanta uero res aeterna salus est, vt nullo modo sit in discrimen adducenda, sed magis, ac magis certior reddeada. Sic intelligit Diuus Thomas de religiosis illud Isaiae. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut Aquilae uolabunt, et non deficient. Pennas consilia vocat, quibus uolat, nec deficit.* Sicut ergo rem pretiosissimam operis uelamine, sic ad mandatorum conseruationem consilia ordinantur. Sicut etiam Arca Testamenti super cortinas byssinas pellibus caprarum operiebatur, ita anima nostra, in qua Deus habitat, mandatis cooperta, consiliis operitur, quae, quia aspera, & humilia sunt, per pelles caprinas significantur. Et sic Ecclesia non timet suis a frigoribus niuis, quia domestici eius uestiti sunt duplicibus. Longe namque a mortali peccato est, qui mandatorum, & consiliorum obseruatione coopertus est. Sic etiam ciuitas melius munitur, cum murus, & ante murale eam cingit. De quo Isaia ait. *Vrbs fortitudinis nostrae Sion, saluator ponetur in ea murus, et ante murale, murus mandatorum obseruatio est, ante murale uero consiliorum, quae saluator ostendit suis, & ideo ille dicitur utrumque, quia utrumque nobis contulit Euangelio suo.* Sicut enim is, qui arcu non bene distento, sed remisso sagittas in scopum dirigit, licet recta via scopum intendere videatur, multo tamen infra ipsum sagittae peruenient, & ideo, vt scopum attingat, opus est supra illum intendere, quia corda arcus remissa non ea in sagittas dirigit, ita omnino natura nostra post peccatum remissa est, ac debilis, & ideo si intendis in solam mandatorum obseruationem, non eam pertinges, sed plura non seruabis, vt ergo illa serues uniuersa, superius quid intende, vt scilicet consilia etiam serues, sic enim fiet, vt mandata impleas, **C**
 iure

D. Th. 2. 2.
 ar. ult.
 Isai. 40.

Prou. 31.

Isai. 26.

Simile.

habitu induit religionis. 289

A iure uero homo id curare debet. Sicut enim terra (ait Theophilus) non solum ea, quae sibi demandantur, & in ea seminantur, praestat, sed inulto plura, sic homo, non ea solum, quae Deus praecipit, facere debet, sed & ea, quae consulit. Et sicut fidelis seruus non ea solum facit, quae Dominus praecipit maxima adhibita comminatione, sed illa etiam, quae nouit ei placitura, ita Dei seruus se gerere debet, praecipue cum Deo obsequatur, qui, cum creauit hominem, non ea solum ei contulit, quae omnino necessaria erant, sed plura, quae ad delicias pertinebant. Et cum nos redemit, copiosam exhibuit redemptionem, redimens optimo quo potuit modo, & uniuerso effuso sanguine. **Theophi.**
 Sed hac in re illud attendendum est, quod sicut miles arma induit, quia ad munus illius spectant: cuius uero ea induere etiam solet, cum nouit, uitam ipsius in discrimine uersari maximo propter inimicorum insidias. Ita religiosi munus est, & ad eum officio pertinet, ea, quae consilij sunt, seruare: saecularis uero eorum plura seruare debet, cum in discrimine uersatur. Sacramentorum frequentia, iugis oratio, aspera uitae ratio religiosi propria est, ea uero sibi usurpet saecularis, cum uideat, plura ipsi imminere pericula, plures occasiones. At uero religiosus munere, ac officio ea suscipere debet, quia miles est, & ideo uellem, ac cingulum militiae spiritualis hodie suscipit, quo se militem profitetur. Efficit uero nunc religio, cum eo, uel ea, quae habitum suscipit religionis, quod olim Elias cum Eliseo, quem uidit arantem in duodecim iugis bouum. Et misit pallium suum super illum, qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait, osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic se sequar te. Dixitque ei, uade, & reuertere, quod enim meum erat feci tibi. Praeceperat paulo ante Deus Eliae, ut ungeret in Prophetam Eliseum, inunxit illum, non oleo, sed pallio suo in eum immisso. Magna profecto vis pallij Eliae fuit, eo enim ungit in Prophetam Eliseum, eumque facit uniuersa relinquere, eodem pallio aquas diuidit Iordanis tum ipse, tum Eliseus, eundem reliquit Eliseo, cum raptus in caelum est, & cum Eliseum pallio operuerit, ait, quod meum est, feci tibi, quasi dicat, amplius facere non possum tibi, quam pallio meo operire te. Alio religionis pallio induitur hodie, quod religioni addicitur, & pallio ab Ecclesia benedicto, **Simile.**
 quod

3. Reg. 19.

oo

Cum religiosus, aut monialis

quod est pallium Christi, nō ergo minoris virtutis erit, quā m
 pallium Elisei. Cum hoc dat pallium Christus, dicere meritō
 potest, quod meum est feci tibi, quid enim amplius cum ho-
 mine faciat, quem in Ecclesia plantauit, & ei dicere potest. Nō
 Psal. 147. *fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, Quia*
 verō in Ecclesia sunt plures status, ac plura loca, quorū vnus
 prestat aliis, posuit in preclaro loco, in religione scilicet, & ta-
 li, ac tanta religione, in qua tot viri perfecti florere. Religio
 enim terra illa est Geraris, de qua in Genesi dicitur: *Seuit au-*
 Gen. 26. *tem Isaac in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplum, benedi-*
xitq; ei Dominus, & locupletatus est homo, & ibat proficiens, atq;
succrescens, donec magnus uehementer effectus est. In religione in-
 uenitur centuplum in ipso anno, quia promittitur nobis cen-
 tuplum eorum, quæ dimisimus, & hoc in ipso anno, quia nūc
 in præfenti sæculo id promittitur, in futuro enim vita æter-
 na, quæ infinitum est, nobis est repromissa. Optima profe-
 ctō terræ plaga illa est, in qua seminans centuplum colligit.
 Benedicitur etiam a Domino Isaac in terra illa, sic hodie be-
 nedictus est, qui religionis habitum suscipit. Restat, vt locuple-
 tetur supra modum, & magnus uehementer efficiatur, dum
 proficiens de virtute in virtutem, crescit uehementer. Id enim
 omni religioso attendēdum est, quod statum suscipit, in quo
 tenetur crescere, & maiores progressus in virtute indies face-
 re. Pro statuum enim diuersitate diuersa præcepta homini-
 bus imponuntur, præceptum ergo singulare religiosi est, vt in
 dies proficiat, qui scholam perfectionis ingressus est: An non
 merito dicit Christus: *Quod meum erat, feci tibi?* Nihil profe-
 ctō causari religiosus poterit coram Deo, si salutē non conse-
 quatur, audiet enim, quod meum est feci tibi. Turca causabi-
 tur, & dicit Deo, si in Ecclesia ego plantatus essem, fructus re-
 didissem. Sæcularis causabitur, si innumeræ occasiones pec-
 candi mihi non adessent, peccata vitassem, & nihilominus eo-
 rum causatio repellatur, quia si præstitissent ea, quæ potue-
 rant, salutem consequerentur. At verō religiosus quomodo
 causari poterit? Quid dicere valebit, quo se vel inutiliter tuea-
 tur? Quicquid dixerit, audiet, quod meum erat feci tibi, cum
 te indui pallio meo.

Sed

habitum induit religionis. 290

A Sed mutatio ista palliorum, quæ hodie fit exterius, aliam
 significat interiorem, quæ præcipua est, de qua Paulus in ver-
 bis in themate propositis ait. *Expoliantes uos ueterem hominem*
cum actibus suis, & induentes nouum. Sed quis est vetus homo,
 & quis nouus homo? vetus homo Adā fuit, nouus verō Chri-
 stus, vetus homo peccatum est, nouus verō sanctitas. Primus
 homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis, qua-
 lis terrenus tales & terreni, qualis cælestis tales, & cælestes.
 Hucusq; fuisti terrenus, superbus, inobediens, gulæ deditus,
 Adam primum indueras, en ueterem hominem, quem exue-
 re debes. Nunc ergo religionem ingrederis, vt quæ mundi
 sunt, non sapias, vt humilis, & obediēs sis, ecce nouum, quem
 B induere debes: sicut exuis tunicam ueterem, & pannosam, vt
 nouam induas, ita exuendus es à ueteri homine, & nouus tibi
 induendus. Si enim in veste uili ingredi non licebat in Assue-
 ri regiam, quomodo Dei domum ingredieris in veste uili?
 Sed num uilis vestis est serica, & purpurea vestis? Hominibus
 quidem pretiosa apparet, sed non Deo, & Angelis eius, qui-
 bus abominatio est, sic enim cælestis magister docuit, cum di-
 xit: *Quod altum est hominibus, obominatio est apud Deum: & ideo*
 Luc. 16. *his nō se induit Christus, vt oculis cælestium placeret.* Exui-
 sti ergo uiles has vestes exteriores, exue uilissimas interiores,
 superbiam, delicias, diuitias, & quicquid mundi est à corde
 proiice, vt solus Deus in eo sit.
 C Cauendum maximè religioso est, ne intra religionem in-
 ueniat in veste peregrina. Quid obsecro diceres, si uirū reli-
 giosum in habitu sæculari inuenires? An non illa vestis pere-
 grina religiosus est: sed illa exterior est, & ideo minū atten-
 denda. Illa omnino vestis peregrina est, qua indutus homo
 interior est superbia, iactantia, terrenorum cupiditate. De qua
 veste Deo odibili ipse per Prophetam ait. *Eterit in die hostiæ*
 Sopho. 1. *Domini, uisitabo super principes, & super filios regis, & super om-*
nes, qui induti sunt ueste peregrina, & uisitabo super omnem, qui
arroganter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum
Domini Dei sui iniquitate, & dolo. Diem hostiæ dicit diem vl-
 tionis, in qua homines maētandi sunt. Tunc uisitabit Domi-
 nus super principes, & filios regis, id est, super fideles, & eos
 præcipue,

Oo 2

Cum religiosus, aut monialis

precipue, qui se filios Christi profitebatur, vt religiosi faciunt. **A**
Et super eos, qui peregrina vestem induunt. Sed quæ nam pe-
Gala. 3. regrina vestis? Certè quicumq; in Christo baptizati estis Christum
induistis, vt Paul. ait, & ideo ei similes esse debetis. Singularem
etiã ratione religiosus Christum induit, cū habitum religionis
fufcipit. Cū ergo fidelis mores gentium imitatur, cum religiosus
fæcularibus rebus intendit, vestem induunt peregrinam. Illi enim
induuntur veste peregrina, qui cum religiosas vestes gestent,
quibus pietatē, & fæculi contemptum præferunt, corde tamē
reuertuntur in Ægyptum, & fæculares sunt verbis, & factis. Hi
arroganter ingrediuntur super limen, cū enim ingressuri Dei
domum pedem custodire debuerint, vt humilitate, & abiectio-
ne ingrediuntur, superbum, & arroganter ingrediuntur: vel his ver-
bis notatur religiosi, qui religionem ingredienti non calcant ea,
que mundi sunt. Quia vbi nos legimus in Sophonia. *Et visita-
bo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen.* Verbum He-
breum, quod significat ingreditur, significat etiã saliens: & ideo
Hierony. sensus conueniens verborum illorum iuxta Hieronymum est.
Visitabo super idola colentes, qui retinent superstitionem Palæ-
stinarum colentium Dagon, qui limen calcare non audeant, sed
illud transfiliunt, cū ingrediuntur, de qua superstitione memi-
1. Reg. 5. nit Scriptura dicens: *Caput autem Dagon, & due palmae manuum
eius abscissæ erant super limen.* Propter hanc causam non calcant
sacerdotes Dagon, & omnes, qui ingrediuntur templum eius
super limen Dagon in Azoto vsq; in hodiernum diem. Nunc **C**
ergo simile quid videre licet in aliquibus religiosis, qui à Deo
visitandi sunt in die ultionis Domini. Sicut arca deiecit Dagon à lo-
co suo ita veniens è celo Christus omnia mundana abiicit, &
calcauit, hominesq; docuit illa nihili perdere, en Dagon proie-
ctum super limen. Quis ergo nunc limen non calcat, sed transfilit?
Certè, qui sic religionem ingreditur, vt animo non contemnat
omnia, que mundi sunt, sed transfiliat: qui honorem, diuitias, ac
delicias non calcat, spernit, ac nihili ducit, hic limen transfilit. Non
ita tibi agendum est o religiose, ne tibi accidat, quod illico So-
phonias subiungit. *Et complent domum Domini Dei sui iniquitate.*
*Domum Dei nunc ingredieris, domum verò Dei decet sanctitu-
do, caue, ne tu eam impleas iniquitate, vanitate, superbia, ac fi-*
milibus.

habitum induit religionis. 291

A milibus. Ne forte maledictio illa te comprehendat. *In terra san-*
ctorum inique gessit, non videbit gloriam Domini. An non terra san-
ctorum religio est: attende, quot protulerit sanctos, sicut enim
hanc dicis terram vini, illam frumenti, illam olei: ita religionem
dicere poteris terram sanctorum, qui ergo in ea inique agit, non
videbit gloriam Domini. Sustinuerat Deus gentes in Babylone **4. Reg. 17.**
habitantes, cū idola colerent, sed cū translati essent in Samariam,
& ibi habitare cœpissent, non timebatur Dominum, & immisit in eos
Dominus leones, qui eos interficiebant, quoniam terram illam sin-
gulari ratione Deus sibi dicarat, & ideo non sustinuit in ea
idola colentes. Ita omnino sustinere Deus solet peccatores in
fæculo, diu expectare, nec statim ultiones adhibere. At verò
B in religione sapissime non patitur, sed iram effundit, quia in
terra sanctorum inique agere magnum est piaculum. In ea
calanda vniuersa idola sunt, & ea, que mundi, spernenda.
Sed et ea, que diximus, manifesta fiant, exponendum est in-
stitutum omnium religionum, & earum adinuentio vnde pro-
cesserit. Pro cuius expositione notanda sunt verba Exodi. **Exod. 8.**
Cōtēderat Pharaon cū filiis Israël, ne Deo sacrificia offerret. Sed
cum id perficere non posset, tandem dixit: *te, sacrificate Domi-*
no Deo uestro in terra hac, id est, in medio Ægypti. Respondit
Moyfes: *Non potest ita fieri, abominationes enim Ægyptiorum sa-*
crificabimus Domino Deo nostro, quod si emactauerimus ea, que colunt
Ægyptij coram eis lapidibus nos obruent. Colebant Ægyptij vt
C deos tauros, arietes, capros, hæc verò Deo offerenda erant.
Rectè ergo Moyfes ait, si coram Ægyptiis deos eorum immo-
lamus, lapidibus obruemur, ideo ab Ægypto recedendum no-
bis est itinere trium dierum vt hæc libere sacrificare possimus.
Ecce fundamentum, ac institutum omnium religionum. vallet
quidem daemon à Dei sacrificio homines auocare, sed cū id
non valet suadet, vt in fæculo maneat, & ibi Deo inseruiat:
sed id plane difficile est, licet enim aliqua ratione Deo serui-
re facile sit, tamen perfectam sui abnegationem, & omnium re-
rum contemptum in fæculari vita admodum difficile est conse-
qui. Ad hoc enim offerenda Deo sunt ea, que mundus vt deos
colit. Relinquendus enim est honor, diuitiæ, delitiæ, potentia-
tus, en mundi deos, quibus si mactare volueris in mundo, lapidibus

Cum religiosus, aut monialis

dibus obrueris. Vis hoc tibi manifesta experientia ostendi? **A**
 Attende hominē, qui illatam sibi iniuriam vlcisci nō vult, sed
 inimico reconciliari, vt Deo obsequatur, videbis statim pro-
 pinquos, ac amicos ad eū accedere, & dicere, vbi honos tuus?
 nescis honorē maximi ducendum, quomodo illū maētabis?
 quid nam hoc? Certē Aegyptij sunt honorē vt Deum colen-
 tes, & ideò lapidibus obruere volunt eum, qui illū maētat. Id
 ipsum videre licet, si aliquis honores, potestates, & quæ alta
 sunt mūdi, fugiat, statim enim mundani accedunt, vt deorum
 suorū interitum vitēt, & ea sacrificantē Deo impediunt. Deii-
 citur Dagon ab arca, sed sui eum erigunt, & in pristino loco
 collocant. Et Daniel in lacū leonum mittitur, quia draconem **B**
 interfecit. Nō securē draco in Babylone occiditur, nō securē
 Dagon in Philisthæa proiicitur, nō securē in Aegypto Deo
 sacrificatur, nec securē in mundo perfectio acquiritur, quia
 totus mundus in maligno positus est. Quid ergo faciendum? Viā
 trium dierum ibimus in solitudine. Solitudo religio est, vbi
 delitiæ mūdi non sunt, vbi horrida apparent omnia, cū para-
 disus Dei in ea sit, cum dulcissimū manna, in hanc verò solitu-
 dinem itinere triū dierum venit, quia tribus votis emissis in
 religionē ingreditur homo. Nunc quidē hæc non vouisti, pro-
 posuisti tamen in corde seruare obedientiam, castitatem, pau-
 pertatē, hic liberē poteris Deo sacrificare vniuersa, quæ vo-
 lueris nullo impediante, nec enim honor, diuitiæ, aut delitiæ,
 vt dij hic habentur, non hic Aegyptij tibi impedimento erūt. **C**
 Fœlix planē desertum, in quo Deo sacrificare possumus, hoc
 desertū ponit Deus in delicias, cum in eo melliflui facti sunt
 cæli.

Maximū profectò religioso collatū beneficium est, cum à
 mundo in religionē venit, & perpetua memoria hic dies reco-
 lendus est. Olim dixit Moyse: *Mementote diei huius, in qua*
egressi estis de Aegypto, & de domo seruitutis, quoniā in manu for-
ti eduxit uos Dñs. Nunc verò potiori iure dicemus ei, quem à
 seculi vanitate Deus educit ad religionis lumen. Memento
 diei huius, in quo egredieris ab Aegypti tenebris, à seruitute
 mundi dura, quoniam Dei manus fortis te eripuit de potesta-
 te tenebrarū, & transtulit in regnū filij dilectionis suæ. Nota
 ergo

1. Reg. 15
 Dani. 14.

1. Ioan. 5.

Exod. 13.

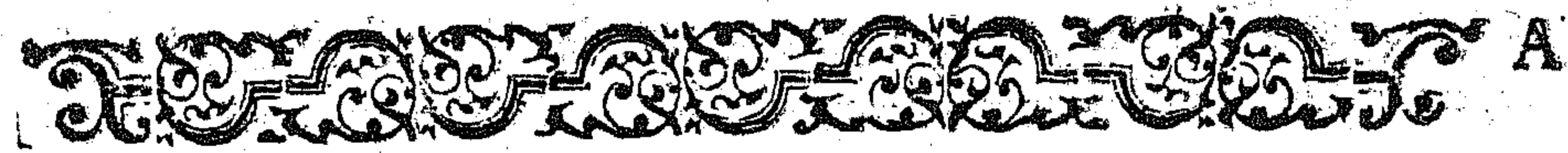
habitum induit religionis. 292

A ergo hūc diē, & eum numera meliore lapillo, fœlix enim ti-
 bi est. Si enim fœlicem diem sibi eū homo dicit, in quo à re-
 ge vocatur, vt in domo eius ei ministret, an non fœlicissimus
 is erit, quoad Dei domū vocaris, vt ei ministres? *Melior est dies* *Psal. 83.*
una in atrijs tuis super millia. Et *Elegi abiectus esse in domo Dei* *Psal. 83.*
mei, magis quā habitare in tabernaculis peccatorum. Ne ergo tu
 parū ducas, quod Dauid tanti fecit. Audi Moysen Leuitis lo-
 quentem. *Audite filij Leui. Num parum uobis est, quòd separaue-* *Num. 16.*
rit uos Deus Israël ab omni populo, & iunxit sibi, ut seruiretis ei in
cultu tabernaculi, & ministraretis ei? Ne ergo putes parum esse,
 quòd te separauerit Deus ad obsequium suum, sed illud ma-
 gni facito, & gratum te exhibere cura.

B Nec tamen ideò putes negotium iam perfectū. Nec enim
 diues est, qui inter diuites, & in terra vberi est, sed qui sibi di-
 uitias acquisiuit. Cum religionem ingrederis in terram vbe-
 rem, ac diuitem venisti, sed diues eris, cum perfectionem
 acquisieris tibi. Non quia inter bonos versaris, ideò bo-
 nus es tu. Audi dicentem. *Duo erunt in lecto uno, & unus assu-* *Matth. 24.*
metur, & unus relinquetur. Contingit enim nunc religiosi
 pluribus, qui in eadē domo, choroq; versantur, quod accidit
 lineis, quæ ex centro procedunt: in centro simul sunt omnes, *Simile:*
 cum inde procedere incipiunt, parum vna ab alia distat, sed
 cum parum processerint, magis distant, & si ad cælum vsque
 illas protrahas in immensum distabunt. Ita nunc plures reli-
 giosi vna domo continentur tanquam centro, simul sunt, &
 simul coutuntur, sed vitam diuerso modo instituunt: hic
 enim ad ea, quæ regula præcipit, promptè procedit, ille verò
 procedit, sed tardius, hic attentior orationi, ille minùs atten-
 tus, ecce lineas procedentes, & parum quidem distare viden-
 tur, quia eadem hic agit, quæ ille, sed post annorum curricu-
 lum hunc videbis perfectum virum euasisse, illum verò secus.

Et cum in cælum ventum fuerit, distabunt in immensum.
 Ideò curandum tibi est, seruenter cuncta agere, operi
 intendere, salutis animæ tuæ serio, ac for-
 titer operam dare, &c.

(.?.)

CONCIO.

In professione religiosi, vel cū sacrum velum suscipit monialis.

THEMA.

Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius, in atrius domus Domini.

NOVVM In Dei Ecclesia non est, sed anti-
quissimum, quod aliqui à vulgo hominum re-
cedant, & strictiorem vitæ rationem teneant.
Etiam in lege scripta aliquæ virgines erant in
templo, vt Deo liberius vacarent, quarum erat
habitatio inter altare, & parietem tēpli. Ita tradit Gregorius
Nissenus in homilia de humana Christi generatione. Et Ori-
genes tractatu 26 in Matthæum. De his virginibus dicitur
in 2. Machabæorum. *Virgines, quæ conclusæ erant, procure-
bant obtinere exortū ad Oniam summum sacerdotem.* De eis-
dem virginibus dicitur in Exodo. *Fecit Moyses labrum æneum
cum basi sua, de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio taber-
naculi.* Hæ enim sæculi vanitate relicta specula sua Deo tra-
debant, quas Domini exercitum appellari multi dicunt, cu-
ius rei fidem facit Rabbinus Abenazara in commentariis in
Exodi 38. cap. Et has mulieres violabant filij Heli sacerdo-
tis, & propterea à Deo in mortem traditi sunt, non enim fa-
stmet Deus hominem, qui sponsam eius violat, & de hac re,
antiqua, ac noua exempla sunt plurima. Inter has virgines
fuit virgo Maria, cum præsentata fuit in templo, ibiq; casti-
tatis votum emisit. Aderit ergo illa nobis de statu hoc dictu-
ris, qui in lege gratiæ perfectus fuit, & votis consummatus.

Sicut in naturalibus bonitatis suæ thesauros in omnē crea-
turam Deus effudit, sed aliquas elegit, in quas singulari libe-
ralitate

In prof. relig. vel in velo monialis. 293

Aralitate vsus, maiora bona effudit: ita in gratuitis diuidens sin-
gulis prout vult, quosdam ex hominibus elegit, in quibus su-
perabundaret gratia. Elegit olim Israel in peculiam de cūctis
populis. Sic ad eos ait. *Eruius mibi peculium de cūctis populis, &
uos eritis mibi in regnum sacerdotale, & gens sancta.* Licet enim
inter gentes aliqui Deum agnoscerent, & in lege nature fide,
ac gratia suscepta salutem consequerentur. Sed *Iacob elegit sibi
Dominus, & Israel in possessionem sibi.* Ita etiam in Ecclesia
nunc fit, licet enim eam omnem Deus curet, & omnibus gra-
tiam offerat suam, sed religiones singulari ratione peculium
illius sunt, & sicut viri religiosi totos se Deo tradunt, ita Deus
quasi se totum illis tradit: nec enim sustinere potest magnifi-
centissimus Deus, quod quispiam in eum diues, ac liberalis
fit, quin ipse in eum magnificus sit: videbitis nunc virum, aut
fœminam cum Deo ita liberalem, vt se & omnia sua ei tra-
dat, voto paupertatis vniuersa tradit temporalia, voto castita-
tis corpus, & eius delicias, voto obedientiæ animā, & corpus,
id enim professio est traditio omnimoda sui ipsius, quo ho-
mo se totum tradit Deo, similis factus holocausto, in quo
vniuersum animal Deo oblatum igne absumebatur in Dei
honorem, nulla relicta parte sacerdoti. Explicemus nunc ea,
quæ religiosus, vel monialis emissis votis facit, & inde colligemus,
quæ erunt diuina dona, quæ Deus in eum effundet.
Et primum quidem probationis, & nouitiatus tempus præ-
cessit, in quo religioso datus Deus est gustandus, vel proban-
dus, vt ita dicam. Sic de forti muliere dicitur: *Gustauit, & uidit,
quoniam bona est negotiatio eius.* Sic etiam Psalter nos hortat-
ur. *Gustate, & uidete, quoniam suus est Dominus.* De quibus-
dam etiam Paulus ait. *Gustauerunt etiam donum cælesti.* Et Pe-
trus. *Si tamen gustatis, quoniam dulcis est Dominus.* An non in-
mensa Dei benignitas in nos hæc est, quod se nobis præbeat
gustandum? Gustauit nunc monialis nostra Deum, & dulcis
ei apparet: & ideo cum eo vitam vniuersam agere disponit,
quia non habet amaritudinem conuersatio eius, nec tedium con-
uersus illius, vt Sapiens ait. *Quemadmodum ergo antequam
sponsalia fiant rata, sponsus futurus sponsam videt, & vniuersa
sua, quæ ad illam pertinent, cōsiderat, vt videat, an ei expediens
sit*

Exod. 19.

B

C

Prou. 31.

Psal. 33.

Hebr. 6.

1. Pet. 2.

Sap. 8.

Simile.

Nisse.
Origen.
2. Mach. 3
Exod. 38.

1. Reg. 2.

In professione Religiosi,

fit illam in sponsam assumere, & id ipsum sponsa de sponso nosse cupit, ac curat, cū verò vterq; de compare bona nouit, inuicē vtriusq; consensu, & gaudio sponsalia celebrantur. Ita tēpore nouitiatus experimentis multis adhibitis sponso spōsam probauit, & fidelem expertus est, & concupiscit rex decorem illius, anima simili ratione experta est Dei delicias, & ait. *Mihi adherere Deo bonum est.* Cum ergo vterq; contentus sit, nunc nuptiæ celebrandæ sunt, in quibus fit mutua traditio, anima enim totam se tradit Deo, & Deus animæ, vt dicat illa. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Dominum elegisti ô anima hodie, vt sit tibi sponso, ac Dēus, ipse te elegit in spōsam, vt sit tibi omnia. An non tantæ sponsæ congratulari possumus, cum sponso tantus sit? Si ille rex, illa regina est, sed regnum sponsi non est de hoc mundo, ita nec sponsæ regnum de hoc mundo est. Optima profectō electio, qua Deus eligitur, quia *beatus populus, cuius Dominus Deus eius.*

Sed iam mutuam traditionem, quæ in hac desponsatione fit, videamus. Anima se totam Deo tradit tribus votis emissis, paupertatis, castitatis, & obedientiæ.

De paupertate primū dicamus. Primum perfectionis limē illud est, quod Petrus ait. *Ecce nos reliquimus omnia, & sequimur te.* Sed cur omnia relinquenda? Respōdet D. Thomas, quasi in vno extremo Deus est, & in altero mundus, & omnia quæ in eo sunt, licet enim re hæc ita non sint, tamen respectu animæ ita se res habet, quo ergo magis homo à temporalibus recedit, eo magis ad Deum accedit, quò magis se temporalibus vacauerit, eò magis spiritualibus implebitur. Vnde Paulus ait. *Altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum.* Diuitias spirituales vocat simplicitatis diuitias, quia illis fit homo simplex, & rectus, vt Iob erat. Deoque magis in hærens vnus fit spiritus. Quam verò necessaria sit paupertas religiosis ostendit Augustinus serm. 40. ad fratres in æremo tom. 10. dicens: O fratres attendite, quantū sit impedimentum, quàm graue dispendium inferat sanctæ religioni superfluitas, & abundantia rerum, quod longè magis legitimus in libro nostræ conscientiæ, quàm possumus explicare sermonibus. Comes enim diuitiarum superbia, & luxuria est.

vel cū sacrū velum suscipit monia. 294

A est. Amemus ergo fratres summam Christi, & Apostolorum paupertatem, ne in nostra sancta religione mutetur color optimus, & dispergantur lapides sanctuarij nostri. Hanc verò viam paupertatis voluntariæ hominibus ignotā docuit Christus verbo, & exemplo. Ante Christū via hæc nota non fuit, tractabat enim Deus iustos legis tanquam pueros, & sub lege erant, vt sub pēdagogo tanquā pueri, & sic ad eos fiebant promissiones terrenorum bonorū. *Si audieritis me, bona terra comedetis,* ait Isai. Et cum benedicerentur filij dicebatur. *Dei tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei.* Nihilominus vestigium Euangelicæ paupertatis fuit in Rechabitis, quibus Iodab præcepit domos non habere, sementem non serere, & vineas non plantare. At veniēs in mundum Christus, eò venit, vt bona cælestia ostenderet immensa, & temporalia nihil esse, & ideò ea ille reliquit, & pauperem vitam duxit. Vnde Paulus. *Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cū esset diues, ut illius inopia uos diuites essetis.* Verbo verò paupertatem docuit, cum ait. *Si uis perfectus esse, uade, uende omnia quæ habes, da pauperibus, & sequere me.* Præstiterunt id Apostoli dicentes: *Ecce nos reliquimus omnia.* Et votum paupertatis emiserunt, vt ait diuus Thomas, quia in statu fuerunt pauperes. Et initio nascentis Ecclesiæ vniuersi fideles pauperes erant, vniuersa enim vendebant, & pretium afferbant ad pedes Apostolorum, vt Lucas ait. Et hac ratione, ait Basilus morte punitos fuisse Ananiam, & Saphiram, quia votum emiserant paupertatis, contra quod peccauerunt, partem substantiæ retinentes. Postea verò numero fidelium crescente, non potuit paupertas in omnibus conseruari, & mansit in religiosis, qui de perfectionis culmine attingendo contendunt. Augustinus in epistola ad Paulinum refert, Cratem Thebanum Philosophum dicentē, Neminem rectè philosophari posse, nisi pauper esset. Multo minùs viam perfectionis currere. *Omnis enim, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Nec verò huic paupertati obest, quòd domus, & communitas redditus annuos

Psal. 72.

Cant. 2.

Psal. 133.

Matth. 19.
D. Tho.

2. Cor. 8.

Iob. 1.

August.

Isa. 12.
Genes.

Hiere. 35.

2. Cor. 8.

Matth. 19.

D. Tho.

Acto. 4.
Basil.

August.

1. Cor. 9.

In professione religiosi,

annuos possideant, dum singuli religiosi nihil habeant. Ecce **A** ergo, quomodo cum Apostolis omnia relinquat, qui nunc vouet paupertatem. Sicut enim illi dixerunt. *Ecce nos reliquimus omnia*, ita id ipsum voto paupertatis dicitur. Cauendum vero ei est, qui professionem emittit, ne qui maxima reliquit, minima retineat & qui diuitias mundi contempserit, minimis rebus afficiatur, quibus à perfectione impediatur. Ad quosdã Paulus ait. *Currebatis benè, quis uos impediuit?* Currit quidem religiosus benè, cum mundum reliquit, cū ad perfectionem properat. Sed cum eò non peruenit, ab aliquo certe impeditur, quid nã ergo hoc est, quod te impedit? An non recundum est, neniis detineri, qui maxima reliquit in seculo? Si viam mandatorum ingredientem Angeli contemplantur è **B** caelo & gaudent eo inspecto, qui viam mandatorum currere incipit, an non viam consiliorum ingredientem inspicient cū gaudio? Certè is dicere potest: *Speciàculum facti sumus Angelis, & hominibus.* Attende ergo quomodo curras, vniuersa enim curia cælestis te inspicit, & caue, ne oculis cælestiū despiciendus appareas, dum vident in nihilo te immorari, ac rebus vilissimis cūsum tuum impediri. Abiice ergo à te vniuersa, quibus affectus tuus inhaeret, vt liberè ad Deum volet. Vis pauper Christi esse? vis ei similis inueniri? quam ergo curam secularis ponit in eo, vt diues sit, ac appareat, vt omnia, quæ ad illum pertinent, pretiosa, & culta videantur, eam tu adhibe, vt pauper sis, & omnia tua paupertatem redoleant, vestitus sit pauperis. & vniuersa, quæ in cella tua sunt, & vsui tuo deseruiunt, vilia sint, & nullius pretij. Ea ergo sola ex hoc mundo sume, quæ omnino necessaria sunt, reliqua contemne. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Et vt pauper omnino sis, cura, vt aliqua tibi desint, sic enim pauper eris, qui enim paupertatem vouit, & nihil ei desse patitur, irridet votum suum, & ditissimus ille pauper est.

Vt vero paupertati afficiaris, attendenda est diuina promissio. *Centuplum accipiet.* Addit verò alter Euangelista: *Nunc in hoc tempore.* Audis aliquando carnem sic suadentem, si hac, & illa auferas, si omnia relinquant, miseram vitam duces,

vel cū sacrum vel ū suscipit monia. 295

A duces, quid enim extrema paupertate miserius? Tristis ergo, miser, ac ærumnosus eris. Audi ergo Christum diuersum suadentem. Centuplum accipiet, nunc in præsentis sæculo. Noli cogitare, amittere te ea, quæ Christi causa relinquis, non perdis, sed feminas, sicut ergo seminans perdere videtur frumentū, sed non ita est, imò multiplicat, ita cum Dei causa aliqua relinquis, non amittis, sed multiplicas, seminasti in terra optima, recipies centies tantum. Ne ergo timeas relinquere, non enim relinquis, sed feminas. Sed dicet mihi quispiam, reliqui ego Dei causa mille aureos numos: vbi nunc sunt centum millia, quæ mihi promittuntur? Respondet Hieronymus. **B** Dantur tibi bona spiritualia, quæ centies tantum sunt, & millies tantum. Sed Augustinus aliter exponit, quia Marcus expresse ait, centuplum hoc, non solum in spiritualibus dari, sed etiam in temporalibus. Et ideò ait centuplum dari, hoc quo nunc dicam modo. Reliquisti mille aureos numos, volo tibi dare centum mille. Sed prius à te quaero, ad quid vis tibi hos numos? Dices certè, quia eis habitis tranquillam vitam, dulcem, & voluptatis plenam ducam. Sed te vrgeo, si hanc pacem, dulcedinem, ac voluptatem, quam tibi daturi essent hi numi, ego tibi sine eis darem, an non centum mille aureos numos dedi? Dices, dedisti certè, quoniam ego numos nolebam, nisi hac de causa, ac sine, quem si assequutus fuero sine illis, illos me recepisse dicam. Hoc ergo pacto centuplum à Christo datur in hoc tempore, quia centuplum pacis, gaudij, & delectationis tribuit his, qui eius causa aliquid reliquerunt, quàm habituri essent. Hoc verò facili experientia tibi ostendam. Concupiscis rem aliquam mundi huius non necessariam, qua accepta delectareris, abnega nunc te ipsum, mortifica appetitum, & illam Dei causa relinque, & delectationem, quam ex illa capere potueras. Sed statim consule cor tuum, ac videbis, multo amplius tibi datum à Deo gaudium esse, quia gaudio pro eo carere voluisti, quàm tibi dedisset res concupita, si ea fruereris, ecce centuplum.

Sed obiiciet mihi aliquis. Ego multa in seculo reliqui, nec tam me centuplū recepi in hoc gaudio, ac delectatione, quoniam tristis sum,

Gala. 5.

1. Cor. 4.

1. Tim. 6.

Matth. 19.
Luc. 18.

Hieronymus

Augustinus

Mar. 10.

In professione Religiosi,

sum, & delectationis spiritus expertus, ubi ergo centuplum est? **A** Illud vnum tibi respondere possum. Christus promisit centuplum, & cælum, & terra transibunt, verba verò eius non transibunt. Tu dicis, non video hoc centuplum, cui ergo credemus? Sed forsan vtrunq; conciliare possumus. Christus enim promisit centuplum relinquētib; vide ergo an tu dimiseris, vel potius commutaberis. Est enim omnino dimittere, & est commutare, quod aliqua ratione videtur esse dimittere, sed non est. Si quis in sæculo dimisit honores, voluptates, diuitias, & in religione quærit primum locum, præcipuum munus, delectationes vanas, colloquia inutilia, & omnium rerum copiam: hic nō dimisit honores, voluptates, ac diuitias, sed commutauit, & ea ipsa in religione quærit, quæ in sæculo quærebat, licet aliis in rebus quærat. Non ergo hic reliquit, sed commutauit, & ideò centuplum ei non datur. Da tu mihi religiosam, qui verè pronuciare possit. *Ecce nos reliquimus omnia.* Qui omnino reliquit honores, delicias, ac diuitias, & quære ab illo, an centuplum acceperit gaudij, & omnino dicet, se accepisse. Certum enim est, consolatione diuina eum impleri, qui ab humanis cōsolationibus cor abstrahit. Et ideò relinquens dicendus non est reliquisse, sed in melius commutasse. Putant hi, qui mundi vanitatibus inserviunt, optima quæq; sua esse, putant se flores colligere, & similia farinæ satiari, ac vino potari, cum tamen foeces solas habeant, & fureum panem manducant. In captiuitatem Babylonicam transtulit Nabuzardan regis iussu omnes diuites plebis, pauperes verò reliquit in Hierusalem. Diuites ergo in Babylone, id est, cōfusione sunt, pauperes verò in Hierusalem, quod est, visio pacis. Delectari vult diues in creaturis, & paruum delectationem capere potest, delectatur pauper in Deo, & maximè delectatur. Nec mirum, cum causa delectationis adeò inæqualis sit. Rectè Psaltes ait. *Tibi derelictus est pauper. Deo adhæret pauper, cuius refugium Deus factus est.* Sicut dicere soles, feci, vt filius meus adhæreret illi principi, ita qui omnia reliquit, quibus adhærere potuit, Deo adhæret. *Mihi autem ad hærerè Deo bonum est.* Et ideò. *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus.* Quid mirum paret Deus delicias in dulcedine ei, qui omnia

Psal. 10.

Psal. 72.

Psal. 67.

vel cū sacrū velum suscipit monia. 296

A omnia pro eo contempsit. Si enim nobilis homo videat aliquem, qui eius causa ab omnibus recessit, omnia reliquit, nunquid non eum tuebitur, ac ei bona concedet? Quid ergo Deū facturum putas cum eo, qui omnia propter eum reliquit? Ne ergo timueris paupertatem vouere, Deus hæreditas, & substantia tua erit, Deo derelictus es, si pauper fueris.

Secundò loco de castitate nobis dicendum est, qua seruata tradit homo Deo corpus suum perfectè implens illud Pauli.

Obsecro itaq; vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem. **Rom. 12.**

Licet verò omnis iustus id impleat, dum opera pia corporis ministerio exercet, & in eo plura patitur, sed præcipuè castus, qui mortificat innumeros corporis appetitus, & motus.

B Nec solum à luxuria, & bruto appetitu arcendum corpus est ab eo, qui perfectionem assequi contendit, sed & illud implere curet, quod præstitit regina Esther, quæ orans ad Dominum, ait. *Tu scis, quod nunquam letata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque ad præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.* **Esther. 14.**

Castitas enim animæ religiosæ eo peruenire debet, vt in alio nō lætetur, nisi in sponso suo. Multa profectò habuit regina Esther, in quibus lætari potuit, à serua enim in reginam exaltata est, diadema regni positum est super caput eius, & multis delitiis potuit abundare, sed in nullo horum illa delectabatur, nisi in Deo. Id ipsum præstitisse videtur rex Dauid, cum ait. *Renuit* **Psal. 76.**

C *consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum,* qui enim in creaturis consolari renuit, in Dei memoria delectatur. Et ideò de Dauid Sapiens ait. *Sicut adeps separatus à carne, sic Dauid à filiis Israël.* Quoniam sicut adeps separabatur ab hostia, vt Deo incenderetur, ita Dauid totum se Deo dicauerat. Si ergo diuina consolatione frui vis, omnem abiice terrenam, quam sæpè in oratione non percipimus, quia plures consolationes in creaturis quæ suimus, quas qui Deo offert, cælestes percipit, efficiturq; cū eo, quod cum Abraham, qui Isaac sacrificare Deo voluit, qui interpretatur patris risus, vel gaudium, & eum putauit illum interimendū, benedictus à Deo est, ac multiplicatus in turbas populorū. Ita qui omnē terrenam consolationem repellit, videtur quidem gaudiū amittere, Isaac

Esther. 14.

Psal. 76.

Eccli. 47.

Gen. 22.

In professione religiosi,

re, Isaac mactare, sed non ita fit, multiplicatum enim à Deo **A** illud recipit.

Deut. 15.

Ultimum votum obedientiæ est, quo se totum homo Deo tradit, intellectum, voluntatem, opera vniuersa, in seruum se tradit sempiternum Deo, nolens ab eius exire domo. Exire liber poterat, qui prius seruus erat certe tempore, à lege statuto, vnde eo adueniente in libertatem asserebatur. Si verò seruus Dominum diligebat, nec libertate ei concessa vti volebat, manebat seruus sempiternus, & in eius rei signum auricula subula perforabatur. Hoc ipsum nunc religiosus viris, & fœminis accidit. Nouitiatus tēpore quasi serui in domo Dei sunt, nunc verò professionis tempore in libertatem vindicantur, vt si à Dei domo recedere velint, impune possunt. Sed ait **B** seruus fidelis, qui Dei benignitatem expertus est. *Meior est dies una in atrijs tuis super millia, elegi abiectus esse in domo Dei.* Maneat ergo ex nunc seruus sempiternus, & in eius rei signum voto obedientiæ emisso, auricula eius perforatur, vt Dei, & prælati vocem audiat. Inuritur Domini signo in professione, vt ad Deum pertinere agnoscat: & ideo monialis velum sacrum suscipit, quod signum est æternæ seruitutis, quo etiam velatur, ac operitur tanquam optima imago, quam velamine operimus, ne lædatur. Pulcherrimam profecto imaginem pinxit in corde, quæ Christum depinxit, nihil hac imagine pulchrius, velum ergo ei apponatur, ne puluere, aut aëre lædi possit. Obedientiæ ergo voto homo se Deo **C** tradit, & meritò, vt aliquo modo ei vicem rependat. Dederat Deus homini fructus arboris sui, cum opera ab eo producta ei donauerat, sed ea re contentus Deus nō fuit, & ideo ipsam arborem integram homini dedit, cum se ipsum tradidit nobis. Ita ergo conueniens est, vt Deo homo det non aliquos fructus arboris tantum, sed arborem ipsam. Sæcularis quidē sibi retenta arbore, se, scilicet, & propria sua voluntate, opera aliqua Deo grata præstat, sui tamen iuris manere vult, vt sit sui Dominus. At verò religiosus, non contentus donasse fructus, arborem ipsam tradit, dum se omnino tradit. Hoc verò maximè Deo placet, cui nihil est gratius hominæ. Sed forsā quis dicet: Durum apparet, quòd se quis tradat in seruitutem, & sui

vel cū sacrum velū suscipit monia. 297

A & sui amittat possessionem, vt Deo se det. Audi rem mirā, tunc plenè te possides, cum te Deo tradis possidendum, & quod Deo non tradis, non possides, sed tyranni, & inimici tui possident. Audi Isaiam. *Possederunt nos in omni absque te, tantum innocetur nomen tuum super nos.* Cum enim Deus nulla re indigeat nostra. *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges,* si quid ei tradis, tibi seruat, non sibi, si quid ei non tradis, alij Domini surripiunt, & perit tibi. Accepit Ioseph numos à fratribus pro frumento, sed numos cum frumento in saccis eorum reponit, nec enim indigebat eorum pecunia, licet eis frumentum vendiderit. Ita vendere quidem Deus videtur dona sua, ac gloriam, cum à nobis pretium exigit bonorum operum, sed opera illa tibi seruantur, non Deo, quid enim prodest Deo, si iustus fueris, tibi **B** prodes, qui sapiunt, tibi commodant non Deo. Sicut ergo vniuersa bona opera, quæ Deo tradimus, nobis seruat, ita cum nos ipsos ei tradimus, nos, non sibi, sed nobis seruat. Hoc ergo religiosus agat, vt sicut lutum est in manu figuli, vt illud efformet, vt ei placuerit, ita religiosus in Dei, & prælati manibus se det efformandum: dicatque cum Paulo: *Acto. 9.* *Domine, quid me vis facere.*

Resignatio plena exigitur à religioso in prælati manibus, vt sic nihil sui seruet sibi, sed se totum Deo tradat. Si forsā aliqua in re resignatus, vt sic loquar, non es, ea in re te Deo non dedisti, & hoc est quod perfectionem impedit tuam, quia non te totum Deo tradis, nec audes, te in illum **C** proicere, sed aliquid tibi seruas, vt Ananias, & Saphira, illud quidem furatum à te crede, quod Deo non permiseris. Restitue ergo, si quid de te furatus es. Vota tua Domino redde in conspectu omni populis eius, coram omnibus confitere te Dei seruum, & eius suscipe characterē, coram omni verò populo vota offerre debes, vt dicas cum Paulo: *Non enim erubescō Euangelium.* Nam qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego eum corā patre meo, qui verò confessus fuerit me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.

Vidimus exuniam hominis liberalitatem in Deum, ex qua

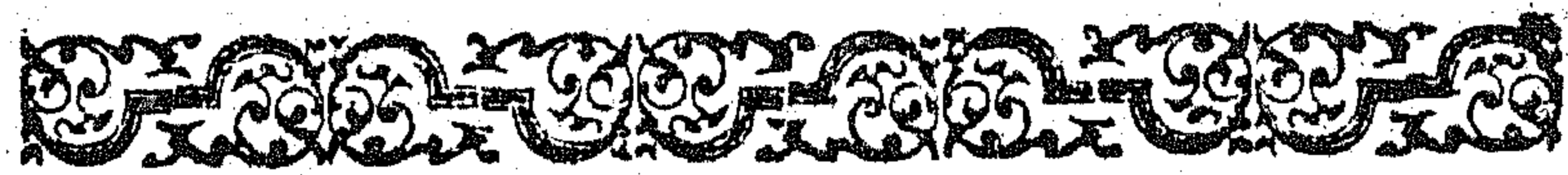
P p qua

Concio I. ad Religiosos

qua facile colliges, quanta Deus magnificentia utatur in eum, qui in Deum diues, ac liberalis est. Magnificauit Dñs facere cum eis, magnificauit Dominus facere nobiscum, ait Psaltes: *Psal. 103.* & iterum. Cantate Domino, quoniam magnifice fecit. Qui enim calicem aquæ frigidæ æterna corona munerat, qua obsecro remuneratione ingentia dona munerabit? Concedit ergo profidenti primum remissionem omnium peccatorum sicut in baptismo, quia omnem peccatorum delet peccatam, dummodo in gratia Dei professio emittatur, ut Diuus Thomas asserit. Deinde gratiæ dona concedit, ac animam ornat ut sponsam miris donis, ac gratiis, sicut ornata est Esther in desponsationis diem, hunc enim diem nunc actum vidimus, &c.

D. Tho.

CONCIO.

Ad Religiosos, qua ostenditur, optimus religionis status, & quomodo propria regula seruanda cuique religioso est, ut perfectionem consequatur, & spiritu feruoris ei incumbendum.

Per necessaria Concio ista est concionatori, cum ab eo exigitur Concio ad religiosas personas habenda.

THEMA.

Cura ergo disciplinæ dilectio est, & dilectio custodia legum illius est, custodia autem legum consummatio est incorruptionis, incorruptio autem facit, esse proximum Deo. Ecclesiastici. 6. c.

TRIA nobis tractanda sunt. Primum de Dei in nos collata gratia, cum in religionem vocauit, ac duxit. Secundum,

De optimo Religionis statu. 298

Acundum de diuersitate religionum, & quomodo propria regula cuique sit via ad perfectionem. Tertium de feruore, ac spiritu, quo in regulæ obseruatione nobis insistendum est.

De primò. Certè non adeò timendum homini est, diuinis carere beneficiis, quàm acceptis malè uti, & ingratus inueniri. Eius enim, quod non accepimus, ratio à nobis non exigitur. At verò cui multum datum est, multum etiam quaeretur ab eo. Iacob ait. Minor sum cunctis miserationibus tuis, quia licet homo vniuersa præstet, quæ potest, respondere plenè non potest diuinis muneribus, & ideò se minorem fateri debet miserationibus Dei, sed aliud est, minore esse, & aliud nullum inueniri. Hoc verò est, quod timere debemus. Inter

Bcos verò, qui maxima à Deo munera receperunt, cui dubiù, religiosum esse? Eum in domum suam Deus duxit, eum è sæculi vanitate eripuit, cum in abscondito faciei suæ abscondit à conturbatione hominum. Eum deniq; in paradiso suo collocauit Imaginem, ac exemplar misericordiæ in nos à Deo collatæ in Adamo videre licet. Accepit Deus de limo terræ, ex deteriori terra partem, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem, & trāstulit illum in paradysum à se plantatā ut operaretur, & custodiret illum. An non ingens beneficiū, Adæ collatum fuit? Audi ergo id ipsum tibi concessum, ac multo sublimius. Quid obsecro fuisti, cum in sæculo versareris, vanitati mundi deditus, an non terra, & vilis ad

Cmodum terra eras? Audi quid primo parenti, & in eo filiis dicatur: Terra es, & in terram ibis. Sicut Adam terra erat, ita & tu, quia qualis terrenus, tales & terreni, ita fuisti superbus, auarus, terrena sapiens, & deniq; qualis in sæculo fueris, tu meli⁹ nosti, noli verò obliuisci, quid fueris, inde enim colliges Dei in te misericordias. Sed quænam illæ? Primum, inspirauit in faciem tuam spiraculum vitæ. Dixit ad te: Terra, terra audi uerbum Domini. Sed quæ nam illa vox, & inspiratio fuit? Certè cum in corde tuo posuit desiderium in meliori vitæ, cum prioris errores ostendit, cum Dei gratia præueniens facilem tibi fecit virtutis viam,

pp a & sæculi

Luc. 12.
Genes. 32.

Genes. 22.

Genes. 32.

Isai. 12.

Concio I. ad Religiosos.

Ioan. 6.

& sæculi abrenuntiationem. Inspiratio illa omnipotentis erat, quæ dat intelligentiam: Caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater, quia nemo uenit ad me, ait Christus Dominus: nisi Pater, qui misit me, traxerit illum. Hæc mutatio dexteræ excelsi fuit. Inspiratione illa in te operante, vitam correxisti, ecce factus fuisti in animam uiuentem, sicut Adam. Opera vitæ cepisti exercere, sacramenta frequentasti, orationem, ac pia opera coluisti. Quid amplius Deus tibi præstiterit, audi. Sicut transtulit Adam in paradysum, quam ipse ab initio plantauerat, ita te Deus in religionem transtulit, illa uero paradysus Dei est. Basilius ait. Sicut duplex est infernus, alter sub terra, alter super terram, cor scilicet peccatoris, ita duplex est paradysus, alter in cælo, alter in corde perfecti. Religio uero ait, paradysus Dei in terra est, ubi cor perficitur. Sicut enim paradysus est locus deliciarum, ita religio est locus uoluptatis cælestis, ibi delitiæ Dei cum filiis hominum, in religione animæ sunt. Dei sponsæ, cum quibus delectatur sponsus. Videbis terræ plagam montuosam, petrosam, aridam, inuiam, uidebis alteram irriguam, quæ similis est paradiso uoluptatis, & huius discriminis ratio influentia cælestis est, quæ optima, ac beneuolâ hanc partem respicit, hæc terræ plaga religio est, in quâ meliflui facti sunt cæli, quam Dominus semper inuisit, & oculi eius super illam aperti sunt, ut super promissam terram. In hanc terram adductus à Deo es, parum ne tibi hoc uideatur? Samuel arguens Dauidem ait. *Et si hæc tibi parua uidentur, adiciam tibi maiora.* Quæ nam erant parua, & quæ

Basilius.

a. Reg. 1.

maiora? Parua erant, quod de postfoctantes acceperit eum in ducem populi, quod è pastore regem fecerit. Maiora uero erant, spiritualia dona ei concessa, quod eum Prophetam fecisset, & similia. Audi similia tibi collata beneficia, è peccatore te iustum fecit, porcos pascebas, & inde te eduxit in regem, ut passionibus tuis imperes tãquam rex, ideò Stoici iustos reges dicebant. Quod si hæc parua tibi uidentur, adiciam maiora gratiæ dona collata, cū in ampliorem gratiam te uocauit, cum in religionem duxit. Noli ergò beneficium tanto ingratus esse, sed benedic Deum cu Paulo, qui

De optimo Religionis statu. 299

qui ait. Cum gaudio gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum, in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Et iterum. Fidelis Deus, per quem uocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri. Sicut uerò quædam terræ, ac oppida singularibus gaudent priuilegiis, ut paradysus gaudebat, ita religionis immunitates, ac priuilegia maxima sunt, ait Bernardus, quia in ea homo uiuit purius, cadit rarius, surgit citius, procedit cautius, quiescit securius, uisitur à Deo frequentius, purgatur celerius, moritur confidentius, remuneratur abundantius.

Colos. 1.

1. Cor. 1.

Bernardus.

Positi quidem sumus in paradiso religionis, sed ut quid? Certè de Adam dicitur: *Posuit illum in paradiso, ut operaretur, & custodiret illum.* Quæ uerba Augustinus 8. de Genesi ad literam, & Diuus Thomas dupliciter exponunt. Primò, ut Deus operaretur in homine, eumque custodiret cuius operatio si ab homine cessat, continuo obtenebratur, ut aër à sole relictus, ut ergo Deus hominem elaboraret, ac perficeret media obedientia, & uirtutum exercitio, ideò eum in paradiso posuit. Iuxta hunc sensum, similiter in religione Deus hominem ponit, ut hominem perficiat. Sicut tu terram colis, ita Deus hominem. Ideò Paulus ait. *Dei edificatio estis, Dei agricultura estis,* sicut tu scindis terram ligone, & aratro, ita Deus hominem. Sicut tu putas arborè, & inutiles ramos præscindis, ut plurimū referat fructū, ita Deus eum, qui fructū fere uult, purgat, ut fructus plus afferat, tribulatione, consolatione, inspiratione elaborat te, quia pater meus agricola est, ideò superflua refecat, & diuitias aliquando tollit, quia in malum tuum eas congregaueras. Est denique homo Dei tabula, in qua ipse imaginem delineauit suam, cum eum condidit, & nunc illam perficit adhibitis coloribus, formatur in nobis nunc Christus, ut Paulus ait. Noli ergò Deo resistere, sed te elaborari permitte. Quod uerò Deo resistas ex eo manifestū est, quod pluribus annis parum profeceris, cum tanti artificis manu te elaboret. Secundus uerborum illorum sensus est, posuit Deus hominem in paradiso, ut operaretur homo,

Genes. 2.

Augustinus.

D. The.

1. Cor. 3.

Ioan. 16.

Galat. 2.

Concio I. ad Religiosos

& custodiret paradifum, & hic est legitimus fensus, vt ex **A**
 Hebrais constat, quibus loco illius (*illum*) est gen, quod est
 foemineum, & sic ad paradifum, non ad hominem referen-
 dum est. Significat ergo, hominem constitutum esse in pa-
 radiso, vt illum custodiat, ac labore suo illum magis illu-
 stret, ac ampliozem reddat, vt parta custodiat, & noua ac-
 quirat. Opus Adæ sine labore fuisset, at nostrum sine labo-
 re non est. *Sed quiescat uox tua à ploratu, & oculi tui à lachry-*
1. Cor. 15. mis: quia est merces operi tuo, scito, quòd labor tuus non erit
inanis in Domino,

Sed nunc inquire, quomodo ego paradifum excolam,
 quomodo noua gratiæ incrementa acquiram, cum ad hoc
 in religionem venerim? Hoc est secundum, quod initio tra-
 ctandum proposuimus. Pro cuius expositione notandum. **B**
 Miram Dei bonitatem, ac sapientiam ea in re splendere
 maximè, quòd plures creaturas condiderit, in quarum va-
 rietate vniuersi pulchritudo consistit, & diuina sapientia
 magis illustratur, quæ diuersis viis se effudit. Et hoc est,
 quod ad literam significauit Psalter, cum ait. *Cæli enarrant*
gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum, dies
diei enuntiat uerbum, &c. Quasi dicat, cæli sua pulchritudine
 cogunt intuentes Deum laudare, & dies ex die, vel dies
 post diem, quod est discere, dies diei succedens, & nox
 nocti, scilicet, varietas temporum, & eorum, quæ in eis
 gignuntur, elicit voces Deū laudantes: *Non sunt loquelæ, ne-*
que sermones, quorum non audiantur uoces eorum, id est, licet va-
 rix sint linguæ gentium, & hi illos non intelligant loquen- **C**
 tes, tamen hanc creaturarum loquelam omnes intelli-
 gunt. Ad hunc ergo modum, quem in natura seruauit, vo-
 lens gratiæ suæ diuitias ostendere, non vno modo eam
 communicare voluit, sed diuersis rationibus, ac viis. Vt
 sicut diuersæ sunt in cælo mansiones, ita diuersis viis
 ad illas perueniant homines, quibus pulcherrima reddi-
 tur Dei sponsa Ecclesia, circumdata varietate. Qua ratio-
 ne Paulus Ecclesiam confert humano corpori, in quo
 plura, ac diuersa sunt membra, quorum quodlibet suam
 habet figuram, ac dispositionem ab alio diuersam, nec
 huic

Miere. 31.
1. Cor. 15.

Psal. 18.

Rom. 12.

De optimo Religionis statu 300

A huic membro dispositio, ac figura alterius conuenit.

Nunc ergo cuiusque fidelis, sed præcipuè religiosi desi-
 derium erit, nosse qua via ego multam gratiam acquiram,
 quæ nam est figura, ac dispositio propria, mihi que con-
 ueniens, qua Deo placeam, vt mihi sanctitate in donet *Iob. 38.*
 Hæc est maxima illa scientia, de qua Dominus ad Iob
 ait. *Per quam uiam spargitur lux, diuiditur æstus super terram.*
 Non est adeò difficile nosse, per quam uiam lux, ac æstus
 in terram ueniat, aër enim media uia est, per quem ue-
 nit, at difficile est, nosse, per quam uiam diuina lux, &
 charitas in animam descendat, ac diuina sapientia in ani-
 mam ueniat. De qua re Baruch ait. *Non est, qui scire possit* *Baruc. 37.*
uias eius, neque qui intelligat semitas eius, sed qui scit uniuersa,
B *nouit eam, hic adinuenit omnem uiam discipline, & tradi-*
dit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Si ergo nosse uis
 uiam perfectionis tuæ, qua ad te descendet diuina sapien-
 tia, interroga tu Iacobum, qui cum Deo luctatus fuit,
 vt benedictionem assequeretur. Interroga religionis tuæ
 fundatorem, ille tuus est Iacob, illi tradidit Deus uiam di-
 scipline tuam, illum edocuit ea, quæ ad te pertinent. Fun-
 datores quidem religionum Dei reuelatione susceperunt
 ea, quæ præcipua in religione, ac regula sunt, Deo magi-
 stro illa didicerunt.

Sit ergo conclusio, quam statim rationibus confirmabi-
 mus, licet aliis alij modi procedendi conueniant ad per-
 fectionem consequendam, mihi tamen regula religionis
 meæ uia est certa. Sicut enim manus suam habet figuram,
 ac dispositionem, vt perfecta sit, & perfecta erit, licet in his
 ab aliis differat mēbris, sic dispositio mea, vt perfectus sim
 regula mea est, qua seruata perfectus ero, licet alter diuerso
 modo perficiatur. Hinc in Genesi dicitur: *Benedixitque* *Genes. 49.*
Iacob singulis filiis benedictionibus propriis. Hinc in Apocalypsi *Apoc. 14.*
Ioannes uidit numerum Cytharædorum cytharizantium in
cytharis suis, non in alienis. Hinc Habacuc ait. *Super cu-* *Hab. 2.*
stodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem. Hinc *Num. 36.*
 in lege præceptū fuit, vt quæque tribus conseruaret heredi-
 tem suam, ne ad aliam ueniret tributum, & cetero nubebant

Concio I. ad Religiosos

homines foeminis propriae tribus. Hinc Sapiens: *Confide in Deo, & sta in loco tuo.* Et Paulus saepe monet, ut inuocatione, qua quisque vocatus est, permaneat. Et certe qui alterius religionis regulam sibi amplectendam putat, velte peregrina induitur, quod Deo ingratum est, vnde ille ait. *Propheta: Visitabo super eos, qui induti sunt ueste peregrina.* Quibus accidit illud Amos: *Sicut David putauerunt se habere uasa cantici, id est, putauerunt se Psaltes esse quemadmodum David, cum tamen eis Deus id non concesserit.* Si ergo vis perfectus esse, regulam obserua, illa tibi norma perfectionis est, non alia. Hanc vero assertam conclusionem manifestis rationibus comprobemus. Quarum illa sit prior. Ego vocatus à Deo sum ad hanc religionem, hanc voui Deo, ergo optima mea dispositio erit, si perfecte obseruauero, quae huius religionis sunt. Antecedens huius argumenti longa probatione non eget. Cum enim videam hoc factum innumera me vitasse peccata, & multa opera pia praestitisse, à quo, nisi à Deo, hoc proficisci potuit. Non huc caro, daemon, aut mundus me traxit, quibus bellum indixi, cum religionem ingressus sum. Consequentia verò manifestior est, cum enim à Deo expectanda sit perfectio, & gratiae plenitudo, mihi verò diligentia aliqua sit praestanda, quae alia obsecro conuenientior, quam ea praestare, ad quae Deus me vocauit, quae mihi iniunxit? Sicut enim is, qui à rege in ministrum susceptus est, ut à rege beneficia obtineat, curat, non aliorum ministrorum munera gerere, sed sui muneris, ac officij opera perfecte praestare, sic enim regi placebit, ac gratus erit, ita cum te Deus in suam vocauerit domum, & tibi tale iniunxerit opus, illud perfecte obserua, & gratus ei eris. Quando opera regulae tuae aliam ex se non continerent sanctitatem, praeter hanc, quod à Deo praecipiantur tibi, satis hoc esset, ut tibi sanctissima. Sic enim 3. Reg. habetur. *Vir quidam de filiis Prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini, percutite me. At ille noluit percutere, cui ait, quia noluisti audire uocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo, & ita factum est, quia quando Deus praecipit ferire, vel occidere, illud sanctissimum est, non parcere, ut putauit Saul.* Cum ergo

in his,

De optimo Religionis statu. 301

A in his, quae regula praecipit, sit Dei voluntas, & alia ex parte sanctitas tanta, quae obsecro gratiae dona non obtinebit, qui illa, ut par est, praestiterit?

Qua in re illud nobis maxime aduertendum est, non fingere, nostram sanctitatem, ac perfectionem esse in rebus aliis ab his, quas praemanibus habemus. Putant aliqui sanctitatem suam praecipue in eo sitam esse, si martyria perferant, si antiquorum eremitarum vitae rationem asperimam ducant, si in Indos ultimos eant. Nequaquam in his, solum, quae nobis difficultia sunt, sanctitas nostra à Deo sita est, sed potius in his, quae praemanibus habemus, quae regulae nostrae sunt, quae quotidie gerimus. Qua in re illud nunc diceretibi possum, quod olim Deus populo suo dixit:

B *Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in caelo situm, ut possis dicere, quis nostrum ualet ad caelum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, atque opere compleamus? Neque trans mare positum, ut cause-*

ris, & dicas, quis e nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire, & facere, quod praecipit, sed iuxta te est sermo ualde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum. Ita certe philosophandum est de his, quae ad perfectionem pertinent, non enim posuit Deus perfectionem nostram in Indis, non supra caelum, non longè, sed in his rebus est, quae gerimus, si ergo ea, quae agis, spiritum agas, si consideratione, & Deo placendi desiderio, in his tuam inuenies sanctitatem: Huius verò rei argumentum est

C manifestum, & ratio conueniens. Quoniam Deus uult me sanctum esse, atque perfectum. *Hac enim est uoluntas Dei sanctificationis uestra. Et ego ueni, ut uitam habeant, & ut abundantius habeant, ait Christus Dominus. Ipse ergo qui à me exigit, ut perfectus sim, media mihi praestabit, ad id assequendum, alias enim inordinatè praeciperet finem, cum media daret.*

Sed mihi alia media non tribuit, nisi ea opera, quae praemanibus mihi sunt, nec enim martyria offert, nec in Indos mittit, ergo si rectè me geram in his, sanctus ero. Sed ais, parua sunt haec opera, quomodo rem tantam, qualis est perfectio, ac sanctitas attingere poterunt? Respondeo, parua

pp s. quidem

Concio I. ad Religiosos

quidem, si exterioribus oculis consideretur: at magna sunt, **A**
& magnam virtutē continent, si rectē inspiciantur. Sed unde
de magnitudo? Certē, quia cū opera obediētiae sint, mihi à
Deo ordinata, instrumēta sunt Dei ad perfectionē meā, &
agunt tanquā Dei instrumenta supra id, quod natura sua
possent. An non cælum generat viuētia, cum ipsum non vi
uens sit, & idē imperfectius, quia est instrumentum intel
ligentiæ, à qua mouentur? An non calor, cum accidens, ge
nerat carnem, quæ est substantia, quia instrumentum est
animæ? Ita ergo minima opera, cum ea Deus accipit vt in
strumenta, sanctitatem operantur. Gregorius Nissenus in
vita Basilij ait. Aquam, & panem Eliæ ministratum ab An
gelo vim habuisse alendi ipsum per quadraginta dies, quia
ab Angelo fuit ministratus, ita omnino opera obediētiae **B**
vim habent alendi animam, ac eam perficiendi, licet mini
ma sint, quia à Deo ministrata. Aliam etiam rationem dica
mus, ex qua colligitur magnitudo eorum, quæ obedien
tia præcipit, licet parua videantur. Et ea est, quod opus illud
tunc maximē Deo placet, nihilq; tūc Deo grati⁹ facere po
test obediēs, quā id, quod obediētia præcipit. Ministrant
duo regi, & alter minora præstās obsequia multa beneficia
recipit, quia gratus est regi, & grata eius opera sunt. Alter
vero licet plura, ac maiora præstet obsequia, regi non pla
cet, & idē ab eo recipit nihil. Sicut ergo obsequia pensan
tur humana, nō ex magnitudine, sed ex gratitudine, vt ita
dicā, ex hoc, vt grata sint principi, multo magis cum Deo
id est, quod minima obsequia magna sunt, si ei placent, & **C**
magna pro eis tribuit. Maxima nihil sunt, si ei non placēt.
Cum ergo sanctitas à Deo expectanda sit, cogita, quomo
do placeas Deo. Sic Pau. *Virgo cogitat, quæ Dñi sunt, quomodo
placeat Deo.* Si nūc illi martyres pro Christo mortem oppe
terent, & eō velles ire, vt martyr sis, Deus verò diceret, no
lo, vt martyr sis, sed nunc comede, & epulare, vbi tunc ob
secro sanctitas tua esset? Certe in cōiuiuo, non in martyrio,
quia Dei volūtas in cōiuiuo est. Cum ergo eo tēpore, quo
obediētia aliquid præcipit, illud opus gratissimum Deo
sit, nec aliud gratius sit, ibi perfectio, ac sanctitas tua
est.

Nissen.

1. Cor. 7.

De optimo Religionis statu. 302

A est, nec paruum censendum est, quod Deo placet.
Secūda ratio, qua idem probatur, est. Si diuina gratia, &
habitus infusi homini darentur absolute, & sine dependen
tia à diuino auxilio, & Dei manutenētia, optimē se homo
haberet, in quibuscūq; virtutū actibus exerceret eos. At ve
rò nō sic res se habet, quia sicut puer cū scribere incipit, li
cēt calamū manu teneat, indiget manutenētia magistri qui
manu sua super manū pueri imposita, eā ducit, ac regit, vt
scribat, ita habitus nobis cōcessi vt rectē operētur, indigēt
diuino auxilio, ac manu tenentia. Et hac ratione gratiæ sa
cramētorum distinguuntur, ac diuersificantur, cū eiusdē natu
re omnes sint. dicimus enim per baptismi gratiā regenera
ri hominē, per gratiam cōfirmationis roborari in fide, per
gratiā Eucharistiæ nutriri, &c. non quia gratia diuersę na
turę sit, sed quia Deus cōferens gratiā in hoc, vel illo sacra
mento, dat simul singulare auxiliū ad hæc, vel illa opera, &
ideo gratia dicitur determinata ad illa. Ita nūc omnib⁹ reli
giosis gratiā Deus præbet, sed cuiq; dat auxiliū ad munera
regulę suę obeunda & idē cū illis incūbit, mira operatur,
propter Dei singulare auxiliū, in quo præcipuē fidēdum
est viro religioso, cum opera religionis suę exercet, in qui
bus licet difficilia occurrant, timere non debet, quia in eis
Deus ei adest. Si verò à muneribus regulę suę recedat, &
aliis incumbat, amittit Dei auxiliū, & idē gratiæ vires,
facileq; corrueat. Hinc accidit, vt Eremitę sanctissimi positi
in ciuitate faciē prolaberentur, & alij religiosi, quibus ex
instituto conuenit, cum proximis conuersari, in medijs oc
casionibus purissimi euadant, non quia hi sanctiores illis,
sed quia illi gratiam receperunt eremiticam, & hi ciuicam,
& minor gratia stat, vbi maxima corrueat propter Dei
auxiliū. Tunc ergo perfectionem assequetur religiosus,
cum opera regulę suę præstat, quia ibi ei adest diuina
gratia, ac auxiliū. *Beatus verò homo, cuius est auxiliū Psa. 37.
abs te, ascensiones in corde suo disposuit, & profectus.* Diliga
mus ergo disciplinam, ac regulam nostram, sic enim eam
curabimus, & eadem dilectio faciet, vt custodiamus il
lius leges, quarum obseruatione incorrupti, & integri
inue-

Concio II. ad Religiosos

inueniemur, & Deo similis, hoc enim significant verba in **A**
Themate proposita.

Restabat tertium discutiendum de feruore religiosi, de
quo sequenti Concione agendum nobis erit.

CONCIO. II.

Ad Religiosos, de feruore, quo Dei ob-
sequio intendere debent, & propriæ
perfectioni incumbere. **B**

THEMA.

*Sollicitudine non pigri, spiritu feruentes; Domino
seruientes, spe gaudentes, in tribulatione patien-
tes, orationi instantes. Rom. 12.*

OSTENDIMVS superiore concione Re-
gulam propriam cuiq; religioso seruandam,
vt perfectionem assequatur, nec aliorum re-
gulam vsurpandam, quia sicut ad eandem vi-
tam animalem conseruandam diuersa ali-
menta Deus animalibus diuersis concessit, ita vt quod vni

cibus est, alteri sit venenum, ita ad perfectionis vitæ diuersas instituit regulas religionum, & quod vni vita est, alteri est mors. Sicut ergo in Exodo præcepit Deus thymiana sibi confici sic, & sic compositum, ac addidit. **C**
Non afferetis super eo thymiana compositionis alterius. Ita in regula cuiusq; religionis ostensum est eis, qui illam profitentur, quale thymiana, & cuius compositionis Deo offerre debeant, ea enim vita composita ex operibus à regula præceptis, thymiana est Deo gratum. Dederat Deus ignem, quo ipsi sacrificia offerrentur, & quo oblata ei placebant. Nadab verò, & Abia igne alieno voluerunt Deo sacrificare, & perierunt.

Ignis

De feruore ipsius Religiosi. 303

A Ignis nobis de cælo missus, quo nostra Deo offerenda sunt, regula nostra est, opera ergo nostra Deo grata erunt, si hoc igne ei offerantur, non si alieno igne, aliena regula vti voluerimus. Id verò experiëntia semper ostendit, hi enim, qui regulæ suæ adhæserunt, maximos in virtute progressus semper fecerunt, hi verò, qui ab ea recesserunt, secus. Perlegat ergo religiosus regulam suam attentè, & quas viderit, non obseruari à se, curet obseruare, & perfectus vir erit.

Sed quia satis non est, præcipuè religioso, virtutis opera præstare, nisi ea spiritu feruens præstet, hoc nobis latius nunc explicandum est. Hanc summam miseriam experimur post peccatum, vt cum homo rationalis nature sit, atque adeo virtus ei quasi naturalis esse deberet, quia virtus secundum rectam rationem est, nihilominus tamen motus noster in virtutem quasi violentus nobis est, & necesse est, nos abnegare, vt virtutem teneamus. Hinc verò procedit, quod sicut violentus motus incipere solet concitè, ac feruenter propter impellentis impetum, vt cum lapis, vel sagitta fursum proiicitur, paulatim tamen motus ille remittitur, ac deficit, ita in motu ad perfectionem nobis contingere solet. Initia præclara habemus, feruore, ac spiritu incipimus, sed lassamur facile, & deficimus in via, sicut etiam viatori accidere solet. Hinc prouenit, vt quasi senescamus in spiritu, ac deficiamus. Et ideò Psaltes orat.

Ne proicias me in tempore senectutis, cum defecerit uirtus mea, Psal. 70.
C *Deus ne derelinquas me.* Sicut enim ex corporalibus quædam veterascunt, vt corruptibilia, quædam secus, vt cæli. Ita in spiritualibus angeli non veterascunt in operibus suis, anima verò propter corporis molem impediri solet, quasi senectute, ex quo prouenire solet, vt aliquando à Deo derelinquatur, & pereat, & ideò Psaltes orat. *Ne derelinquas me in tempore senectutis.* Hinc rursus prouenit, vt cum proprium religiosi sit currere in via Dei, à cursu cesset. Ambulare in Dei sæcularium est, currere verò perfectorum, ac religiosorum. Sicut enim ambulans potest simul alia agere, & curare, currens verò soli cursui attendere potest, nec enim

Concio II. ad Religiosos

enim confabulari potest, aut aliquid operis facere. Ita sa-
 ularibus conceditur tractare, quæ mundi sunt, quæ signi-
 ficat Paulus nomine tribulationis carnis, cum ait. Tribu-
 lationem tamen carnis habebunt huiusmodi, illis tamen dicit se
 parcere, ego itaque vobis parco, si hæc curetis, ita ibi expo-
 nit Diuus Thom. Et de nuptiis ait. Cogitat, quæ mundi sunt.
 Religioso verò non conceditur, hæc attendere, qui omnia
 reliquit, vt Deo liberius vacet. Sic cucurrit Dauid ad lo-
 cum certaminis, & ipse ait: *Viam mandatorum tuorum cucur-
 ri, cum dilatasti cor meum.* Sic etiam currendum religioso est,
 & ab omnibus est illi abstinentum. Nam omnis, qui in ago-
 ne contendit, ab omnibus se abstinet, non ergò ei datur, aliis
 attendere rebus, quæ illi offendiculo esse possunt. Et ideo
 in eis impletur illud Sapientis: *Currens non habebis offen-
 diculum.* Sicut ergò lassitudine confici solet currens, &
 cum velocem cursum experit tenere, eum remittit, ita
 aliquando religiosus tardio, ac torpore grauatus non cur-
 rit, sed lento procedit gradu, non feruet spiritu, sed tepet.
 Qua in re nobis contingere solet, quod Synagoga, &
 ipsi Ecclesie accidit. Cum Synagoga vocata Deo fuit ex
 Aegypto, mirabilia plura vidit, in spiritus feruore Deo
 adhæsit magna ex parte. Id etiam fecerunt Israelitæ,
 dum durauerunt senes, qui illa viderant mirabilia, vt
 dicitur Iosue vltimo capite. Quibus vita sanctis tepuit
 amor Synagoga in Deum. De qua re querellas Deus
 proponit per Ieremiam, dicens: *Recordatus sum tui, mi-
 serans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tue,*
 quando sequuta es me in deserto? *Et c.* Quid inuenerunt in me
 patres vestri iniquitatis, quia elongauerunt à me, & ambulau-
 runt post vanitatem. Verba ista Dei sunt ad Synagogam, de
 qua conqueritur, quia cum in initio desponsationis tem-
 pore, cum prodiit ex Aegypto, eum dilexerit feruenter, po-
 stea in eius amore defecerit. Sicut conquereretur rex, qui
 in sponsam accepisset vilem mulierem, à qua nimium ini-
 tio dilectus esset, postea verò tanti beneficii oblita eum
 obliuisceretur. Id ipsum Ecclesie Christianæ accidit.
 Cum Christus è caelo, descendit, & eam in sponsam as-
 sumpsit,

de feruore ipsius Religiosi. 304

A sumpsit, ac spiritum sanctum misit, videns se in regis
 sponsam assumptam, quæ serua erat, nimio feruore
 Christum dilexit, adeo vt ebria appareret præ amore,
 ac de illa diceretur, *Musto hi pleni sunt.* Et in ea imple-
 retur benedictio Iudæ. *Lauabit in uino stolam suam, & in sanguine uua pallium suum.* Et illud Sponsæ: *Quis det te
 fratrem meum suggentem ubera matris meæ, ut inueniam te for-
 ris, & deosculer te, & iam nemo me despiciat.* Et quid tu
 ei reddes à sponsa? Dabo tibi poculum ex vino con-
 dito, charitate te prosequar feruida, omnia virtute or-
 nata. Et ideo ipsa gloriatur. *Introduxit me rex in cellam
 uinariam.* Ex Christi præsentia tanta bona prouene-
 runt. Vnde Ioel ait. *Dedit vobis dolorem iustitiæ, & re-
 dundabunt torcularia uino & oleo.* An non vinum redun-
 dabat, cum tantus martyrum sanguis fundebatur? cum
 deserta colebantur? cum asperrimam vitæ rationem ho-
 mines sequebantur? Cum temporalia nihil putaban-
 tur, sed ad pedes Apostolorum proiciebantur? Sed iam
 Ecclesie possumus dicere, quod olim Isaias Synagoga di-
 xit: *Vinum tuum mixtum est aqua.* Hoc ipsum, quod de Syna-
 goga, & Ecclesia diximus, nobis accidere solet religionem
 ingredientibus. Cum primum à Deo quis ad religionem
 vocatur, nouam ei lucem infundit, qua videt Dei in se ma-
 ximam misericordiam, feruet in amore Dei, aspera subit li-
 benter, humilis de se sentit, obediens est per omnia. Sed dein
 de procedente tempore quasi aqua tepet, & in suam reuer-
 titur naturam, orat sine affectu, actus suos examinat cur-
 sim, effundit se in exteriora, quærit consolationes inutiles,
 iugum graue putat regulæ obseruationem, quæ prius ei
 erat dulcis, otium quærit, laborem fugit. Et qui prius à gra-
 tia ducebatur, nunc à natura ducitur, & similis fit arcui,
 quem corda in aliam vertit figuram, qua sublata, in suam
 reuertitur. En multorum religiosorum statum. Sed ais.
 Quid in eo mali est? Non vnum, sed plura.
 Primū, quod non proficit in virtute, quod maximū est
 malum. Sicut enim in literis efformandis, ac in scribendo
 non proficit, qui diu scribit, sed qui accurate, & multa diligē-
 tia ad

Concio II. ad Religiosos

tia adhibita attendit, quo pacto indies melius literas effor- **A**
met. Sic non temporis diurnitas hominem proficere fa-
cit, sed cura perpetua proficiendi. Hinc fit, vt post multos
annos, quibus homo orauit, ac obediuit, non procedit vir-
obediens, nec dono orationis ornatur. Nec mirum. Om-
nia etenim negotia, ac artes cura indigent, vt perfectus in
eis euadat, qui eis incumbit: quid mirum si ars artium, &
negotium negotiorum, quod est perfectio animæ, id re-
quirat? Nec verò malum istud, quod diximus, paruum cen-
sendum est. Qui enim non proficit, religiosus dicendus nō
est. Status enim religiosi obligat hominem, vt crescat in
virtute, & ad perfectionem tendat, id enim est, religiosum
esse, à quo cum cessat, à statu suo cessare dicitur. Sicut enim
calefactio motus est in calorem perfectum, & cum incre- **B**
mentum caloris non acquiritur, calefactio cessat, ita reli-
gio est motus ad perfectionem: cum non proficis, à religio-
ne cessas. Schola perfectionis religio est, in qua frustra ma-
net, qui ad perfectionem non tendit. Nec ex dictis intel-
ligas, omnino religiosum non esse, qui non proficit, sed in-
tellige, non illum præstare id, ad quod religione tenetur,
quia sicut alij status habent suas functiones ex obligatio-
ne subeundas, ita status religiosi obligat ad proficiendum.
Sicut ergo dicis, eum non esse iudicem, qui iniuste iudicat,
quia id non implet, ad quod tenetur, & illum dicis, regem
non esse, qui non gubernat, ita dicere poteris religiosum
non esse, qui non proficit.

Secundum malum est, quòd non solum nō proficit, sed **C**
deficit, non solum ad anteriora non se extendit, sed retro
reuertitur, non solum non acquirit nouas diuitias, sed par-
tas amittit. Et ideò Gregorius ait. In via Dei non progre-
di, est regredi, sed ais, licet tepidus sim, nihilominus mul-
ta bona opera præsto. Audi Deum sic dicentem in Prouer-
biis: *Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera*
dissipantis. Sententia est Arist. 2. Ethic. c. 3. habitus virtutis
corrumperetur remissos eiusdem habitus. Eadem est
sententia D. Thomæ. 1. 2. quæst. 52. ar. 3. Et experientia
illud manifestè ostendit. Qui enim gnauiter, & strenuè se
exerc-

Grego.

Proue. 18.

Arist.

D. Thom.

De feruore ipsius Religiosi. 305

A exercet in pictura, musica, & similibus, proficit quotidie in
his artibus, qui vero segniter quotidie magis deficit, & dete-
rior fit artifex. Sed id manifestius in virtutum exercitiis appa-
ret, qui enim feruens est in Dei opere, proficit manifestè in
virtutum habitibus, qui verò segnis est, opera sua dissipat, ac
virtutes perdit, & quotidie se experitur imbecillioem, & dif-
ficilius bona operantem.

Et, quod extremum malum est, eo deuenire solet, vt omni-
no gratiam, ac virtutes amittat, & impletur in eo illud Pauli.
Quod antiquatur, & senescit, propè interitum est. Et hinc proce- **Hebr. 8.**
dunt miserabiles casus religiosorum, qui multis annis Deo
seruierant, quia inueterati sunt. Audi ergo illud, quod Ange- **Apoc. 2.**
lo Ephesi dicitur in Apocalypsi. *Enumeratis multis eius bo-
nis, ac piis operibus, subiungit Christus. Sed habeo aduersum te
pauca, quòd charitatem tuam primam reliquisti, memor esto itaq;
unde excideris, & age poenitentiam, & prima opera fac, sin
autem uenio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo.*

Verba illa, primam charitatem reliquisti Aretas in Apo- **Aretas.**
calypsim refert ad largitionem elemosynarum. Sed me- **Ambros.**
lius Ambrosius de tepore in bonis operibus intelligit. Me-
mor ergo esto, quòd excideris à feruore charitatis, & age poe-
nitentiam, sin autem venio tibi cito, præsentis tempore vtitur,
vt celeritatem significet, quasi iam fiat. Minatur verò Chri-
stus, mouere candelabrum, quod Diuus Thomas, & Ru- **D. Tho.**
pertus intelligunt de gubernatione Episcopali, quam Deus **Rupert.**
illi auferre minatur. Certè candelabrum dignitas Episcopalis
est, in qua Episcopus ponitur tanquam lucerna, vel Episco-
pus cum dignitate sua dicitur candelabrum lucens in Ecclesia.
Mouere ergo candelabrum de loco suo est, Episcopo digni-
tatem auferre Episcopalem, & ea, per qua lucere solebat, vt
doctrina, exempla virtutum, dona, quibus à Deo illustraba-
tur. Id ipsam omni religioso tepido dicitur: Multa bona
opera præstas, sed primum feruorem reliquisti: ideò illum
recuperare cura, ne te Deus amoueat de loco tuo, ne exuat
te habitu religionis, ne dona sua, & gratiam à te auferat.
Inter alia, quæ de Vehemot Dominus ad Iob ait, vnum est. **Iob. 40.**
Facie eius præcedit egestas, quasi dicat, si scire vis, quando pro-

Qq

pè te

Concio II. ad Religiosos.

pete sit, vt eū caueas, egestas est, quæ illū proximum ostēdit. **A**
 Sed quæ egestas? An non audisti Sapientem. *Egestas in domo impij.* An non audisti de prodigo, quod *cœpit egere*, & ideò ad porcos seruandos venit? Quādo ergo te videris absq; oratione, ac deuotione esse, & quod plurima relinquis pia opera, egestas in domo tua est, opera enim iusta thesaurus sunt desiderabilis, qui requiescit in tabernaculo iusti, cum hæc non sunt, egestas est in domo tua, propè ergo tunc **D**æmon est, propè est, vt amoueatur candelabrum tuum. Caue ergo tibi. Hinc Gregorius. 22. Moral. c. 2. Dum anima igne amoris excoquitur, semper in se seruat claritatē pulchritudinis quotidiana inuouatione feruoris, nescit enim mens per torporē veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Hinc **B** Psaltes. qui ad culmen perfectionis peruenerat, quasi inchoas dicebat: *Dixi, nunc cœpi*, quia videlicet, si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, valdè necesse est, vt inchoare vos quotidie credamus. Hinc est etiam, quod de magno Antonio Athanasius refert, quod rogatus à discipulis, vt eis monita salutis daret, hoc primum dixit. Hoc sit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere, sed quasi incipientem augere semper debere, quod cœperit. Et hora mortis imminente hoc mandatum testamento reliquit, dicens. Ne tanti temporis laborem perdatis, hodie vos religiosam studium arripuisse arbitramini, & cœptæ voluntatis fortitudo succrescat. In scala Iacob nullus stare visus est, **C** ait Bernard. sed omnes, aut descendunt, aut ascēdunt. Multi qui *dē in stadio currūt*, ait Pau. sed unus accipit brauiū, qui, scilicet, celerius, & sine intermissione currit, donec brauiū accipiat. Dic ergo cum Iob. *Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos, secundum dies, quibus Deus cuitodiebat me, quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumē eius ambulabam in tenebris, sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo, quando erat omnipotens mecum, quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.* Quæ retro sunt, obliuisci debemus cum Paulo, & memores esse debemus vxoris Loth, vt Christus ait, quoniam ad anteriora extendere nos debemus, & semper in melius proficere. Tamen quæ

Prou. 3.

Luc. 15.

Prou. 21.

Gregor.

Psal. 76.

Athanas.

Bernard.

1. Cor. 9.

Iob. 29.

Philip. 3.

Luc. 17.

De feruore ipsius Religiosi. 306

A quæ retrò fuerunt, aliquando inspicere nos oportet cum Iob, ac memorari feruoris nostri pristini, quo in religionē ingressi fuimus, quid enim tunc minus præstitimus, quàm Apostoli dicentes: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Certè **M**atth. 19. ianua domus nostræ similis est ianux Apostolicæ, initiā similia fuere, recordemur ergo illius feruoris, & illum in nobis excitemus, & à Deo petamus, dicentes cum Iob, tribue mihi Domine, vt sim, sicut fui, cum lucerna tua splendebat super caput meum, sicut fui initio conuersionis, cum tu mecū eras, quando pinguedine, & adipe replebatur anima mea, & pedes affectuum deuotione abluebam, quando petra Christus **B** riuos olei, ac deuotionis in me effundebat. Et omnibus modis tibi curandum est, illum renouare feruorem, illum accendere rursus ignem in corde. Sicut enim panes propositionis in conspectu suo poni Deus voluit, qui semper calidi essent, & auferebantur ab eius conspectu frigidi, ita cum religiosi facti sint, vt Domino adstant, calidi, feruidiq; esse debent. Sed fortè ais, senui ego, tepui, & tædio affectus sum erga virtutem. Non adeò mirandum hoc est, quoniam in virtutis exercitio duplex est difficultas, prima, quæ oritur ex virtutis obiecto, quia virtus versatur circa difficile. Secunda difficultas est in perseuerantia, natura enim lassamur, cum aliquod opus semper agimus, & tædio afficimur, quia homo nunquā in eodem statu permanet, & ideò omnia noua placēt, ac vetera displicent. Licet ergo primam difficultatem virtute superaueris, sed ad secundam vincendam opus est perseuerantia, vt hanc obtineamus, & interiorē hominem renouemus implorandum nobis est diuinum auxilium, & internum animi propositum excitandum virili animo, ac proposito pugnandi vsq; ad mortem. Sine hoc enim viuo, ac ardenti proposito remedia à superioribus adhibita nihil proficient. Sicut enim **S**imile. medicina extrinsecus adhibita proficit nihil, si corpus mortuū sit, & vt aliquid operetur, naturam intrinsecus viuētem requirunt, ita vniuersa prælatorum cura medicina est, quæ eis proficit, qui viuū propositum perfectionis habent, reliquis verò nihil. Vt verò renouetur in te hoc firmum propositum, id effi-

Matth. 19.

1. Reg. 21.

Q q 2 ce.

Concio II. ad Religiosos.

ce, quo aquila, vt renouetur, de nobis enim Psaltes ait. **A**
Pfal. 102. Renouabitur, ut aquila iuuentus tua. Si verò tanquam aquila re-
 nouandi sumus, sciendum prius est, quo pacto illa renouetur.
 Cum se senescentem videt, in altum volat super aëris mediã
 regionem, vbi calore maximo concepto in mare se mergit, &
 veteres exuit plumas, ac vires, & nouas induit. Ita religiosus
 pia meditatione ascendere debet, vt ignem concipiat, quoniã
 vt Psaltes ait. *In meditatione mea exardescet ignis.* Sed quæ in-
 quis, meditanda mihi sunt, vt igniar? Multa certè. Ex quibus
 illud sit primum, quod superius attigimus, & nunc latius ex-
 plicari oportet. In magno discrimine te versari salutis æternæ,
 dum tepidus es, & cum feruidum te esse suademus, non solũ
 id dicimus, vt perfectus euadas, sed etiam, vt non cum hoc **B**
 mũdo damneris. Hinc Petrus monet. *Quapropter fratres ma-*
gis satagite, ut per bona opera certam uestram uocationem faciatis,
hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter
ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri,
& Saluatoris Iesu Christi. Quibus verbis duplicem fructum
 honorum operum Petrus ostendit, abundantiorẽ gloriam,
 & certitudinẽ illius. Tepidus enim in maximo est periculo
 peccandi grauitè, & æternæ damnationis. Hinc Bernardus
 ait. Cum auderis grauem casum viri religiosi, noli putare, re-
 pentinum illum fuisse, quia nemo repente fit summus, sed il-
 lud primum accidit, quod Propheta ait. *Comederunt alieni ro-*
bur eius, & ipse nesciuit, & ideo in tempore casus non inuenit **C**
firmamentum. Hoc optima similitudine explicat Sapiens,
 cum ait. *In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate*
manuum stillabit domus, quasi dicat, aliquando domus decidit,
 non repente diruta, sed quia negligens, ac piger est Dominus
 eius, & distillantes in eam aquas nõ prohibet, & ideo paulis-
 per diruitur. Ita anima religiosa decidere solet, quia piger ho-
 mo est, & animam suam relinquit, nec curat, si eam stillent
 aquæ eam diruentes. Horrendum profectò, ac pertimes-
 cendum verbum religioso est. Caue piger, ac tepide, quo-
 niam propè est æternus intentus. Et qui ad tantum toni-
 truum non surgit, mortuus censendus est, non dormiens
 patulus.

Secundò,

De feruore ipsius Religiosi. 307

A Secundò, attendenda est viro religioso vitæ breuitas, &
 magnũ spatium, quod illi restat percurrendũ. Dixit Angelus
 Eliæ. *Surge, comede, grandis tibi restat uia, usq; ad montẽ Oreb, in* **3. Reg.**
 quo Deus videndus est. Si viator videt parũ lucis ipsi super-
 esse, multam verò deesse viã, an non celeri gressu illã peragit?
 Cogita ergo, quantũ tibi perambulandũ restet vsq; ad perfe-
 cta tui abnegationem, vsq; ad contẽplationem, & Dei amorẽ
 perfectum, & cũ videris, multum te ab his distare, qui multis
 diebus negligens fuisti in hac perambulanda via, quia pluri-
 mos annos in vacuum labi permiseris. Dic tibi, quod Petrus **1. Pet. 4.**
 ait. *Sufficit præteritũ tempus ad uoluntatem gentiũ consummandã.*
 Satis sit, multa amisisse tẽpora, surgamus, quoniã magna no-
 bis restat via, & parũ temporis ad illã peragendam. Si enim
B breuis hæc vita transigatur, tẽpus operandi nõ erit. Ideò mo-
 net Sapiens. *Quodcunq; potest manus tua, instanter operare, quia* **Eccles. 9.**
nec opus, nec ratio, nec sciẽtia erunt apud inferos, quò tu properas.
 Tantò ergo magis currendum nobis est, quantò viderimus
 appropinquantem finem.
 Tertio attendenda diuina bonitas est, ac simul diuina be-
 neficia im mēsa, & gloria æterna, ac summa, quibus omnibus
 debetur summus feruor, & maxima intensio. Quæ nam obse-
 quia meretur diuina bonitas immensa? An nõ infinita, & infi-
 nito feruore, ac dilectione exhibita? Hinc Psaltes. *Psallite Deo* **Pfal. 46.**
nostrò, psallite, quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter,
C quasi dicat, attẽdite cui psallatis, est enim rex vniuersæ terræ:
 & ideo accuratè, & sapienter psallendum vobis est. Est enim
 magna diuersitas inter ea, quæ regi, vel alteri de plebe præpa-
 ratur, siue munera, siue vestes, siue habitacula sint, cũ enim re-
 gi hæc paratur, optima seliguntur. Cũ ergo opera tua munera
 sint Deo offerenda, optima esse conuenit, & maxima charita-
 te ornata. Hinc ille Num. 18. c. ait. *Omnia, quæ offeretis ex de-* **Num. 18.**
cimis, & in donaria Dñi separabitis, optima, & electa erunt cuncta,
 & nõ peccabitis super hoc, egregia vobis, & pingua reseruantes.
 Et hoc est, quod in laudem Abel Paul. dicit: *Fide Abel pluri-* **Heb. 11.**
mam hostiam obtulit, quàm Cain, plurimã, idest, optimam. Ideò
 per Malachiã Dñs ait. *Si offeratis cæcum ad immolandũ, nonne* **Mal. 1.**
malũ est? & si offeratis claudũ, & languidum, nonne malũ est? Offer-
 illud

Concio II. ad Religiosos.

illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, quasi di- **A**
eat, quod duci non placet, quomodo mihi placebit? quod ille
non suscipit, quomodo ego suscipiam? quod illi non offerres,
quomodo mihi offers? vide ergo, qua cura minister ministret
regi, quàm accuratè, ac cautè, & eo modo, & potiori oportet
te Deo obsequi. *Quoniam rex omnis terræ Deus.* Hinc David
mirantibus Israël diuitias congregatas in opus domus Do-
mini, ait. *Grande opus est, sed non homini preparatur habitatio,*
sed Deo. Attende ô homo quàm amplam domum, ac perma-
gnificam extruere debeas in anima tua, cum futura sit Dei ha-
bitaculum, quo auro fulgere debeat charitatis, quibus virtutū
gemmis ornari. Deinde si beneficia Dei attendas, ex illis col-
liges, quo spiritus feruore Deo seruiendum sit. Inter illa verò **B**
redemptionis beneficiū excellit maximè. Seminauerat mul-
ta Deus, cum homini creaturas dedit: sed tandem misit gra-
num illud frumenti, quod cadens in terram, ac mortuum ma-
ximum retulit fructum. Hoc suscepto beneficio redemptionis,
quæ terra sterilis erit: etiam rupes, & inculta deserta fru-
ctum vberem productura, Prophetæ vaticinati sunt. Quibus
obsequiis compensabis. ô homo Christi sanguinem pro te
effusum: Certè ignem venit Christus mittere in terram, cha-
ritatem, scilicet, ardentem, & vt hic ignis accenderetur, bap-
tismo sanguinis proprii baptizatus ille est. Quid enim retri-
bues Deo, qui vitam suam tibi dedit? Ingratis beneficio tanto
congruit illud Isaiæ. *Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus* **C**
sum, ac percussi eum, abscondi faciem meam, & indignatus sum, &
abiit uagus in uiam cordis sui. An non maxima illius auaritia
est, qui se Deo non tradit totum, cum Deus ei se tradiderit?
Præcipuè vero religiosus de hac auaritia notabitur, qui
plura recepit, & semel se Deo tradidit, & po-
stea se furari vult, sibi que
seruare.

C O N-

1. Par. ult.

Luc. 12.

Isai. 57.

CONCIO III.

Ad eosdem Religiosos, de Religione,
& tribus eius votis seruandis.

T H E M A.

*Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim
ei infidelis; & stulta promissio, sed quodcumq; uo-
ueris redde. Multoq; melius est, non uouere, quam
post uotum promissa non reddere. Eccles. 5.*

SI Rectis oculis Religiosus, & eius vita confi-
deretur, & id, quod Dei causa facit, ac patitur,
grande mundi miraculum dicendus est, præ-
tipuè si humana infirmitas, ac imbecillitas at-
tendatur. Hinc Psaltes. *Mirabilis Deus in san-* **Psal. 67.**
ctis suis. Sed qua ratione miraculū dici debet? Vt illud intelli-
gas, audi Moysen dicentem: *Vadam, & uidebo uisionem hanc* **Exod. 3.**
magnam. Sed quæ nam visio magna? Planè rubus in deserto
ardens, nec combustus. Quid verò religiosus est, nisi rubus
iste: quod si id ostenderimus, uisionem magnam, miraculum
grande ostendemus. Primum religiosi miraculum est, quod
in deserto sit, quod mundum reliquerit, & omnia, quæ in mū-
do sunt, delicias, honores, cupiditates, & vniuersa impedi-
ta disruperit. Hoc mirum propter Ecclesiam Christus fecit,
dicente Paulo. *Propter hæc relinquet homo patrē, & matrē, &c.* **Ephes. 5.**
Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo,
& Ecclesia. Maximum profecto sacramentum fuit, quod
Christus exiret à patre, & veniret in mundum, qui desertum
est, & omnibus bonis terræ se abdicaret propter Ecclesiam.
Sed ecce homo pro modulo suo id ipsum pro Christo fa-
cit. Reliquit patrem, matrem, & omnia deniq; vt Chri-
sto, & religioni adhaereat. An non hoc sacramentum, & mi-
raculum magnum erit? Præcipuè si attēdas, quod ingreditur

Q9 4 homo

Concio III. ad Religiosos.

A homo religionem, & nescit, quò vadat: ignorat terram, quam ingreditur, vitæ rationem, quam inchoat. Hoc verò maximū duxit in Abraham Paul. cum ait. *Fide qui uocatur Abraham obediuit, in locū exire, quem accepturus erat in hereditatem, & exiit nesciens, quò iret.* Simile etiā præstitit Moyses, & illud miratur, ac magnificat Paul. *Fide Moyses gradis factus, negauit, se esse filiū filiæ Pharaonis: magis eligens affligi cū populo Dei, quam temporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias estimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi.* Reliquit Moyses honorem, thesauros, delicias. Id verò ipsum religiosus facit eligens afflictiones, relinquens delicias, eligens paupertatē, & abiectionē, relinquens diuitias, & honores. Secundum miraculum est, quò d rubus hic ardet, nec tamen consumitur, grande planè visio, & eius causa est, quòd Deus in eo est. An non grande miraculū illud. *In medio ignis non sum situatus. Et cum transieris per ignē, flamma non comburet te?* Et quòd in medio Babylonice fornacis pueri non comburantur? Hoc verò religiosus præstat, qui innumeris agitur tentationibus, impugnatq; diu, illæsam animā suam custodit à peccati labe. Finge nunc arcē, aut castellum esse paruū cuiusdā nobilis viri, ad cuius expugnationē vniuersi reges terrę cōueniunt, & innumera tormēta, & arma bellica proferunt, vt illud expugnent, & cū per triginta cōtinuos annos impugnetur, nō expugnetur. An non admirandā dices nobilis illius fortitudinē? Car ergo mirabile non erit, quòd Psaltes ait. *Sæpe expugnaverunt me à iuuetute mea, dicat nūc Israël, sæpe expugnaverūt me à iuuetute mea, etenim non potuerunt mihi.* An non maximum est, quòd homuncio præstat? Impugnat eū caro multis tentationibus, accendit libidinis ignes, nec tamen consumitur homo. Impugnat eū mundus: & vniuersus inferni furor in eū armatur, nec tamē cedit homo, cū adeo infirmum castellū eius sit, vt dicat Paulus: *Habemus thesaurum in vasīs fictilibus.* An non maxima fortitudo ista? Meritò Paulus ait. *Fortes facti sunt in bello.* Fortis quidē carnis lucta, sed aduersus illā armaturiciu- nis, verberatione, custodia sensus. Fortis mūdi pugna, qui honores nobis proponit vanos, sed cōtra eos improperiu Christi sumit, fortissimū dēmonum bellū. *Non est nobis colluctatio aduer-*

Heb. 11.

Heb. 11.

Eccl. 5 1.

Isa. 43.

Dani. 3.

Simile.

Psal. 128.

2. Cor. 4.

Ephes. 6.

De Religione & tribus votis. 309

A aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores, tenebrarum harum, qui infatigabiles milites sunt, & infatigabiliter aduersus nos pugnant, vt sola importunitate nos vincere possent. Ciniphum plaga grauis- sima fuit Ægyptiis, licet enim parui essent, sed importuni erant, sed dæmones fortes, & importuni sunt. Maximū profecto est aduersus hæc omnia stare hominem. Sed & aliud adde miraculum, quòd miratur ipse Christus. His omnibus hostibus vallatus homo, ad Deū accedit, ianuas illius pulsatur, & clausas inuenit, stat, & nō respicit Deus, clamat, & non exauditur, vt Iob ait. Et tunc dæmon ait, quòd vxor Tobie. *Manifeste uana facta est spes tua, quid speras? Multi dicunt anime mee, non est salus ipsi in Deo eius. Persequimini, comprehendite eū, quia non est, qui eripiat.* Nihilominus homo ad Dei ianuas perseuerat pulsans, & ait. *Etiamsi occiderit, sperabo in eum, hic stabo & si viuum, & incolumen me non receperis, mortuum recipies.* An non hoc mirabile? Adeo certè mirandum est, vt ipse Christus miretur, ac dicat Chananeæ. *O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* Aliud adice mirandum, quòd ambulat per fidem, & non per speciem, Deum non videt, nescit, an salutē sit consequuturus, nescit, an odio, vel amore dignus sit, viam agit tenebrosam, ac asperam, simul & longam.

B Hæc vniuersa si cum Dei bonitate conferantur, nihil sunt, nihil homo agit, dicat: *Serui inuitiles sumus, nihil operor.* Sic enim & ipsi Seraphini, vt est apud Isaiam. Et expendit Christomus, faciem velant, & pedes: faciem, quia incomprehensibilis Deus est: pedes verò, qui affectus significant, quoniam licet ardeant Dei amore, nihil tamen se agere, nihil amare cognoscunt, si cum diuina bonitate eorum amor cōferatur, minus diligunt, quàm diligendus sit Deus, ideo quasi Deū erubescunt, non quòd erubeant, non quòd non præstent vniuersum, quòd possunt, sed quia illud omne, quòd possunt, ac præstant, nihil est, si diuinæ excellentiæ conferatur. At verò si hominis infirmitas attendatur, magnum quid est, quòd pro eo religiosus præstat, & tanquam maximum illud ipse ducit, ac præmio afficit. Noli despiciere orationem tuā, ait Bernardus, quia Deus non eam despicit. Non ergo despicienda vita religiosa.

Exod. 8.

Iob. 30.

Tob. 2.

Psal. 3.

Psal. 70.

Iob. 13.

Matth. 15.

Luc. 17.

Isa. 6.

Chrysost.

Bernard.

Concio III. ad Religiosos.

Matth. 19. religiosus est, quam Deus magnam ducit. Et ut hoc nobis significaret, cum Petrus dixit: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te*, quibus verbis, vitam religiosam expressit, non eum temeritatis arguit, ut alibi fecit, imò præmium poscenti maius promittit, quàm ille ex cogitare posset, promittens centuplū, & iudiciariam potestatem, ac vitam æternam. Si ergo ea, quæ te neris præstare in religione præstas, magnum miraculum facies, & præcipuo loco te à Deo habendum crede.

Sed ut vitæ religiosæ miracula melius expendamus, tria illius vota cōsideremus, & quomodo illa implere debeat religiosus videamus, & quantū cuiq; miraculum sit adiunctum.

Prov. 21. Et primū de obedientia dicamus, qua mirabiles parit victorias religiosus, quoniam ut Sapiens ait, *Testis mendax peribit, uir obediēs loquetur uictorias*. Sed quæ nā ista oppositio est? Venerabilis Beda, ut mēbrorum oppositionē indicet, sic exponit hæc verba. Qui se Deo seruire testatur, nec factis dicta exequitur, peribit: qui autē fideliter, ut promittit, iussis subditur diuinis, huius loquela ad uictoriā perueniet, quia dū per obedientiā suam vincere satagit, per iustitiā iudicis postmodum uictoriæ palmam percipit. Hæc ille. Ex quibus colligitur, his verbis sapiētis describi religionē, inobedientem, & obedientem. Inobedientē appellat testē mendacē, quia veste, ac professione testatur se Deo deditū, cum tamen opere id non impleat. Aliud ergo exterius, aliud interius gerit, & ideo mēdax est. Obediēs verò dicitur uictoriā loqui (quam in obediēs loqui nō potest, imò tanquā testis mendax confundetur, deprehensus in mendacio.) quia obedientia præstata uniuersos superat inimicos. Etenim opera obediētiae eò tendunt, ut dæmō, mundas, & caro superentur, & ideo obediens illis superatis uictoriā à se reportatam loquetur, ac narrabit.

Eccles. 4. Primū ergo, quod in Dei domū ueniētibus proponitur, obediētia est. Hinc Sapiens. *Custodi pedē tuū ingrediens domū Dei, & appropinqua, ut audias. Multo enim melior est obedientia, quàm stultorū uictoriae, qui nesciunt, quid faciant mali.* Rectè nos sapiēs monet: ingrediens in Dei domū, custodi pedē, Hispanè dicitur (*Mira con q̄ pie entras, o mira cómo asietas el pie.*) Nec enim temere ingrediendū est in Dei domum. Ideò intrepidè accedens

De Religione & tribus votis. 310

A dens ad rubū Moyses audit. *Tolle calceamentū de pedibus tuis, Exod. 3.* terra enim, in qua stas, sancta est. Ad spinas vocatus, pedibus nudis venire præcipitur, ut cautè incedat. Cū religionē ingrederis, in terrā sanctā uenis, in Dei domū. custodi ergo pedem.

Sed a.s, quomodo mihi ingrediendū est? Addit sapiēs. *Appropinqua, ut audias, id est, ut obedias, inclina auē tuam.* Primum, quod Eliazer Rebeckæ tribuit, fuerūt in aures, & armillæ, ornamenta auriū, & manuū, id est, obedientia uolūtatis, & operis. Primum ergo, appropinqua, ut audias. Audi Dei vocē. Ut mundū derelinqueres, & in religionē uenires, Dei vocē audisti. Impletumq; in te est illud *Psal. Vox Dñi præparantis ceruos, & reuelauit cōdensa.* Quid enim ceruos ad cursum præparauit, nisi Dei vox? Vel Dei vox præparare dicitur ceruos, quia tonitruo factō ceruas difficillimas in partu parere facit, & foetū edere, difficile tibi fuit, mundū deferere, sed Dei voce hūc edidisti partū in lucē. Ille uoce sua reuelauit cōdensa, uidiisti enim te in cōdensis montis cōclusum, ut currere nō ualeres, sed nec incedere, at Dei uox uia tibi aperuit, ac fecit, ut uniuersa impediētia tollerentur. Tecum enim id fecit, quod cū

B Loth factum legimus, quem uigebant Angeli, ut à Sodomis exiret: sed dissimulante eo, apprehēderunt manū eius, & eduxerunt eū. Vocauit te Deus sapius, ut à mūdo exires, tu dissimulabas, donec te Deus apprehēdit, nō uolenter, efficaciter tamē, & è mundo eduxit, eò quod nolet, te perire. *Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis,* orabat

C *Psaltes. Et sponsa ait. Misit manum suam per foramen, & uenter meus contremuit ad contactum eius, & surrexi, & aperui dilecto meo.* Omnis boni nostri initium fuit, hanc audire uocem, hæc uox Domini in uirtute cedros confregit, hæc nos in Dei domū traxit. Quid ergo nunc faciendū ei est, qui Dei domū ingressus est? Appropinqua, ut eandē uocē audias. Hoc maximum religionis priuilegium est, quod in illa est nobis Dei uox perpetua, quā audiamus. Cū Paulus ostendisset diuersitatem Iudæorum, & Gentium, interrogat. *Quid amplius Iudæo, quam Græco, & quæ utilitas circumcisionis?* Et respondet. *Multum per omnem modum.* Primum, quia credita sunt illis eloquia Dei. Quod Dei uocem in aliquibus audierint, dicit Paulus

Multum.

Concio III. ad Religiosos.

Bern. 40. multum per omnem modum. Et Baruc similiter ait. **Beati sumus A**
Israël, quia, quæ Deo placent, manifesta sunt nobis. Quid obsecro
erit, in omnibus etiam minutissimis Dei vocem habere, docē
tem nos, quid illi maximè placeat. Id namq; quod obediē-
tia imperat, tunc summè Deo gratū est. Est superior oraculū,
in quo diuina accipimus responsa, quod Moyse tabernaculū
erat, hoc nobis superior est, ibi os Dñi interrogabat, ne deci-
peretur, hic nos Deum audimus loquentem. **Quia qui uos au-**
dit, me audit. Summum fuit Israël's priuilegium illud, quod
Num. 10. Nume. 10. dicitur, quòd quando proficiscendam erat eleua-
batur nubes de tabernaculo fœderis, cū ergo illa eleuabatur,
ac præcedebat, ambulabat Israël. cum quiescebat, quiescebat
etiam populus. Hoc nobis obediētia præstat in cæli via. **Cō B**
sidera nunc hominem viam agētem, cuius maximi interest,
viam rectam tenere, & cum plures offendat vias, anxius est,
quam tenere debeat, & si illam tenuit, quā in est anxius, cum
nesciat, an rectam tenuerit. Si verò alius eam viam agat, & fi-
delissimum habeat ductorem, magno perfunditur gauisio,
quia nouit rectam se incedere viam. Est in nobis conscientia
aliquando delectans, aliquando torquens nos. Conscientia
enim est applicatio scientiæ, & ideò quemadmodum artifex,
qui in intellectu habet scientiā, postquā aliquod opus perfe-
cit, applicat illi scientiā, quòd si videat secundū illam factum
fuisse opus, lætatur, si secus tristatur. Si dubitat, anxius est, ita
in nobis est lumē naturale, & fidei, cūq; operamur applicam⁹ **C**
lumē operi, & si secundum rectam rationē, ac fidem factum
esse cōspicimus, gaudemus. Et ideò Paul. ait. *Hæc est gloria no-*
2. Cor. 1. *stra testimoniū conscientie nostræ.* Si verò cōtra rationē factum
agnoscimus, tristamur, & hic dicitur conscientie vermis, &
morsus. Si dubitamus, anxiamur. Licet ergo in multis doceat
nos lumen naturale, ac fides, in multis verò nescimus, quæ sit
volūtas Dei, quia incertę providētię nostrę, & ideò anxij su-
mus, an Deo placeamus. Vt ergo peccatissima simus consciē-
tia, obediētia nobis præstat, vt in minimis diuina nobis volū-
tas nota sit, quādo surgendū, quando cubandū, quādo come-
dendum, quando laborandū, quando otiaandum. Possumus
meritò superiores vocare Angelos illos, de quibus Psaltes ait.
meritò

De Religione & tribus votis. 311

A Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, in **Psal. 90.**
manibus portabūt te, ne forte offendas ad lapidē pedē tuum. In om-
nibus enim viis nostris ab Angelis ducimur, ne declinemus à
via recta, in manibus nos portant, ne offendamus. Nec verò
mireris, si superiorem Angelum dixi, sic enim eum cōpellat
Exod. 23. Dominus, qui de Iosue loquens ait. *Ecce ego mittam Angelum*
meum, qui præcedat tē, & custodiat in via, & introducat in locum,
quem præparauit, observa eum, & audi uocem eius, nec contemnē-
dum putes, quia non dimittet, cum peccaueris, & est nomen meum in
illo, quòd si audieris uocem eius, inimicus ero inimicus tuis, &c.
B Ducem populi Angelum dicit, vt sciamus, plusquam homi-
nem superiorem esse, nec inspiciendum à nobis tanquam ho-
minem, sed tanquam vices Dei gerentem. Dicit etiam Ange-
lum, quia sicut Angelus recipit à Deo, quæ nobis communi-
cat, ita superior à Deo recipere debet, quæ inferioribus di-
stribuat: & demum dicitur Angelus, quod est nomen officij,
quia missus est à Deo, ad annuntiandum nobis voluntatem
ipsius. Summum profectò religioso concessum priuilegium.
Dic obsecro, quanti duceres, si in aurora cuiuscunq; diei intra-
ret in cellam tuam Angelus, & in papyro scriptum tibi daret,
quid illa die agendum tibi esset, ac diceret, hoc, & hoc Deus à
te vult? quo seruore illa exequeris? Sed aliud longè maius
priuilegium tibi concessum est, quoniam huic particulari re-
uelationi tuæ posset subesse falsum, at vniuersali reuelationi **Matth. 10.**
C religionis subesse nequit, quoniam Christus dixit: *Qui uos au-*
dit, me audit. Est ergo superior Angelus fidelis Dei annuntiās
voluntatem, hic præcedit te in via, & introducet in cælum, fi-
delis est ductor, cui securè te committere potes: observa ergo
eum, reuerentiā exhibe, nec putes cōtemnendum, quia est
nomen meum in illo est Christus Domini, Dei virtutem ha-
bet, pro rex Dei est.
Vnum restat de obediētia dicendum, & illud est, vt in
omnibus obediāmus, in minimis, & in difficilibus: in his
namq; ab obediētia solemus discedere, in minimis qui-
dem, quia minima apparent, in difficilibus verò, quia
ardua sunt, nosque ad ea abnegari oportet. His verò,
qui in minimis non obediunt, dicimus, minima hæc putas,
cum

Concio III. ad Religiosos

cum magna sint. Nihil minimum est, si Dei voluntas illud ve-
 lit à te. In virtute non proficis, perfectionē non assequeris, do-
 na cælestia non participas, quia hæc minima non curas, quo-
 modo ergo minima dices, quæ tantorum bonorum impedi-
 mentum sunt maximum? Non ergo minima censenda sunt,
 à quibus maxima bona nostra pendent. Nunquid minimum
 ducit regis minister, regi displicere in aliquibus, si videat, ob
 eam causam beneficia maxima ei non præstari? His verò qui
 in difficilibus non obediunt, dicimus, eos obediētes nequa-
 quam dicendos, licet in aliis obediāt. Quia virtus, secundum
 Aristotelem, versatur circa difficile, ad ea, quæ facilia, ac leuia
 sunt, non erat opus virtute. Cum ab obedientia tibi iniungi-
 tur, quod facile est, quod voluntatitæ consonat, quid mirū, si
 obediās? etiam si obedientia nulla esset, illa præstares. Quādo
 aliquid occurrit arduum, ibi virtus obedientiæ cernitur, ibi in-
 Deum fidelitas apparet, sicut fortium Dauid, cū irruere oportuit
 in medios hostes, & aquam de cisterna Bethlem. Petit
 Saul à Dauide centum præputia Philisthinorum, & ille attu-
 lit ei ducenta. Si ergo aliquid arduū, ac difficile tibi occurrat,
 in quo obediendum sit, memor esto verborum illorum Da-
 uidis ad Achis, quæ perpetua memoria tibi sunt conferuāda.
 Nunc scies, quæ facturus est seruus tuus. Dixit hæc Dauid,
 cum prælium iacundum erat. Bellum quidem tibi imminet,
 & difficilis pugna, cum obedientia aliquid arduum iniungit,
 cum honos, ac voluntas propria abneganda, cum iudicium
 mortificandum. Dic ergo tunc Deo tuo. Nunc videbis, quæ
 facturus est seruus tuus. Nunc fidelitatem in te meam osten-
 dam. Nunc obedientiam, & virilem animū declarabo. Nunc
 ostendam me obediētem vsque ad mortem, si oportuerit.
 Difficilis res propria obedientiæ materia est, in qua se totum
 Deo tradit homo, totum se tibi Deus tribuit, totum te illi tri-
 bue, nihil tui excipiens, nihil subtrahens. Totum ergo te in
 Dei manibus pone, & dic ei, totus sum tuus, fac de me, quod
 libuerit, quasi de re omnino tua. Sed forsan dices: Multa
 amittam, si hoc egero. Nescis Dei tui ingenium, parua si tollit,
 multa concedit, vnum lignum abstulit Adæ, sed ait. Ex omni
 ligno paradisi comede, quod mirè expendit Greg. 35. Moral.
 qui

2. Reg. 23

1. Reg. 18

1. Reg. 28

Genes. 2.
Gregor.

De Religione & tribus votis. 312

A qui parua aufert, & magna concedit. Diximus mirabile,
 quod religiosus præstat obediēns, cum se totum Deo tradit.
 Dicamus secūdum mirabile, quod efficit, dum virginitatem,
 vel castitatem seruat, & qua ratione illam seruare debeat, &
 quo modo. Ratio quidem maxima illa est, quod gratissima
 Deo virginitas est, sicut luxuria ingratiſſima, propter quam
 maxima supplicia à Deo inflicta in scriptura diuina tradūtur,
 de quibus vide in hoc tomo in materia de tribus inimicis, ho-
 minis, cū de carne agitur vltima cōcione illius tractatus. Quā
 verò sit Deo grata virginitas, ex illo colligi potest, quod Ioā-
 nes vidit, cum ait. *Et uidi, & ecce agnus stabat super montem Sion,*
& cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomē eius,
B *& nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de*
cælo, tanquam uocem aquarum multarum, & tanquam uocem toni-
trui magni, & uocem, quam audiui, sicut cytharæ dorum cytharizan-
tium in cytharis suis. Et cantabant quasi canticum nouum ante sedē,
& ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat dicere can-
ticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt
de terra. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines
enim sunt. Hi sequuntur agnum, quocunq; ierit. Hi empti sunt ex ho-
minibus primitiæ Deo, & agno, & in ore ipsorum non est inuentum
mendacium, sine macula enim sunt ante thronum Dei. Hæc uerba
 dicuntur ad consolationem piorum, ut nouerint præmiū vir-
 ginum. Agnus Christus est, qui licet occisus sit, stat, quia re-
 surrexit, super montem Sion, id est, in cælo, ut in Psalmo: *Vi-*
C *debitur Deus deorum in Sion. Numerus verò ille virginum secū-*
dum Hieronymum libro 1. aduersus Iouinianum, ex Iudæis
 in fine mundi conuertendis colligetur. Secundum Aretam
 uirgines illi ex gentibus, & Iudæis colligentur, & licet plures
 sint, ponitur numerus finitus pro infinito, vel fortè ille nume-
 rus virginum erit tempore Antechristi. Habent in frontibus
 Dei nomen, quia non illud erubuerunt, sed palam confessi
 sunt. Vox uero horum virginum describitur fuisse tanquam
 vox aquarum multarum, id est, multorum populorum. Sed
 statim duo aduersa dici videntur, quia ait, tanquam uocē to-
 nitruū magni, & sicut cytharæ dorum cytharizantium. Quo-
 modo enim terribilis, & dulcis erit? Certè tonitruū uox est,
 quia

Apoc. 14.

Psal. 83.

Hiero.
Aretas.

Concio III. ad Religiosos.

quia magna est, & cælestis, profecta ex altitudine cælestis vi-
tæ, quam virgines ducunt, quæ etiam tanquam tonitruum
terret hominis, qui quasi miraculum obstupescunt virgines.
Suavis verò concentus est omnibus sanctis. Cantabant verò
quasi canticum nouum, quale, scilicet, Ioannes non audierat,
licet cælestes voces prius audierit. Canticum hoc erat gratia-
rum actio plena exultationis, quam Deo reddebant pro tan-
to dono virginitatis eis concessio, præsertim in mundo adeò
infesto. Gregorius ait. Singulariter quippe canticum agno-
cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam
de incorruptione carnis gaudere. Sed quid est, quod nemo
poterat dicere, aut discere, vt est in Græco exemplari, canticū
illud, nisi virgines? Certe, quia gaudium illud, ac exultatio per-
petua de virginitatis dono aliis non contingit. Cum ait, non
poterant discere, aut dicere, significari videtur, illos dare ope-
ram, vt discant, sed non posse assequi quod conantur. Nec ve-
rò intelligendus est conatus aliquis, quo frustrētur. Sed quod
videntes adeò Deo charam virginitatem, gauissuros fuisse, si
sibi quoq; virginitas contigisset, sed nec dolent, quod eam nō
habent, nec habentibus inuident. Addit vero Ioannes, hos
emptos de terra, licet enim omnes electi Christi sanguine em-
pti sint in peculiū Dei, sed peculiari ratione virgines, vt Deū
in corpore, & anima haberent, & tanquam primi fructus, qui
gratiores esse solent, Deo offerretur. Et hoc est, quod inferius
dicit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & agno, C
id est, hos tanquam gratissimos fructus sibi Christus dari vo-
luit, vt eum puritate corporis, & animæ imitarentur. Primi-
tiæ enim sunt de primis ac præstantioribus fructibus, & adeò
gratiores sunt. Sed quid est, quod addit. Hi sequuntur agnū,
quocunq; ierit? Num Christus discurret per cælum? Augusti-
nus libro de sancta virginitate. c. 27. 28. & 29. ait Quo pu-
tamus eam ire, in quos saltus, & prata, quo nemo eum sequi,
vel audeat, vel valeat, nisi virgines? Prata hæc gaudia sunt bea-
torum, virgines vero sequuntur agnum in gaudia à cæterorū
omnium gaudiorum sorte distincta propria virginum Chri-
sti. Nam sunt (inquit) aliis alia, sed nullis talia. Quid est eum
sequi, nisi imitari. Hūc in eo quisq; sequitur, in quo imitatur.
Cæteri

Greg. 3. p.
pusto ad no
nu. 29.

August.

de Religione & tribus votis. 313

A Cæteri igitur beati sequuntur agnum, sed non quocun-
que ierit, quia in gaudia virginitatis non sequuntur. Vir-
gines autem in omnibus eum imitantur, & adeò quocun-
que ierit, sequuntur. Hieronymus in libro, qui inscribitur Hieromy.
virginitatis laus, ait. De his beatus Ioannes loquitur, quod
sequuntur agnum, quocunque ierit. Quod ita intelligen-
dum putō, nullum eis locum in cælesti aula claudendū, &
cuncta eis diuinarum mansionum habitacula reseanda.
Exemplo res fiet manifestior. Est hic homo vxorem ha-
bens, sorores, ac propinquas, omnes huic homini adhæ-
rent, sed diuersimode, etenim vxor plusquam reliquæ, &
illa sequitur virum, quocunque ierit, non reliquæ. Nunc
ergo sciendum est, his in rebus beatos potiori gloria, ac
gaudio fruituros in cælo, quibus propter Deum caruerunt
in terra. Quia ergo virgo voluit in terra carere consorte,
in cælo hac in re alios superabit, vt Christo fruatur, eius so-
cietate delectetur, ei adhæreat tanquam sponso, plus quā
reliqui, qui viris adhæserūt, vel vxoribus, & adeò tanquam
sponsæ sequuntur eum quocunque ierit, id est, nunquam
à latere eius discedunt, ei adhærent singulari gaudio, quia
propter eum alteri adhærerere noluerunt. Tanto in pretio
Deus virgines habet, vt infidelium virgines honorari vo-
luerit, & virgines reseruari ab internectione præceperit in
lege, dicens, virgines tantum reseruate, grande enim mi-
raculum virginitas est. Sed quia de obedientia, casti-
tate, ac paupertate pauca diximus Concio-
ne sequenti aliqua adii-
ciemus.

Rr

CON-

A

CONCIO. III.
De statu Regionis, & de tribus illius
votis seruandis.

T H E M A.

Si quid vonisti Deo, ne moreris reddere, &c Eccle. 5.

RELIGIOSVS, & regula à religando dicta sunt, quia hominem ligant. Sed cum homo ligatur? Certè homo per peccatum stultus ac furiosus redditus est, & ideò eum ligari oportuit, cum prius solutus esset, ne nunc omnia perdat, ac vastet. Vis furiosum ligatum à Deo videre? Attende maximum illum Nabuchodonosorem superbia elatum, qui ait: *Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia, magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cælum, &c. Et ecce uigil & sanctus de cælo descendit, clamauit fortiter, & sic ait. Succidite arborem, & præcindite ramos eius, & excutite folia eius, & dispergite fructus eius, fugiant bestie, quæ subter eam sunt, & uolucres de ramis eius, ueruntamen germen radicum eius in terra finite, & alligetur uinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ fortis sunt, & rore cæli tingatur.* En in figura expressum, quod religioso accidit. Quid enim aliud homo in mûdo est, quàm arbor. in uersa quidè. Sed uideo, ait cæcus, homines ambulantes sicut arbores. Magna arbor ista erat, & cælum cõtinebat, licet enim aliquado humilis sit homo, & quasi filius terræ, tamè cogitatione sua, ac spe magnū se esse credebat. Cumq; ambularet in magnis, & mirabilib⁹ super se, venit uigil sanctus de cælo clamans fortiter, & ait, succidite arbore. Clamauit uoce grãdi Deus, & cū uox Dñi sit in uirtute, uox Dñi confringētis cedros, cōfregit hanc cedrū magnam, & uoce sua ostēdit ei nihil omnia esse, & quemadmodū olim fecit auri sonitum grandem in castris Syriæ, & fugerunt, omniaq; reliquerunt, animas tantum suas saluare cupientes, ita.

Danic. 4.

Mar. 8.

Psal. 28.

4. Reg. 7.

De statu Religionis.

314

A ita fecit tecum, terruit enim te mortis, iudicij, aut gehennæ metu, effecitq; ut omnia relinqueres, & animæ solius salutem curares. En arborem præcissam, en ramos dissipatos. Quid amplius huic arbori agendum restat? Ducitur in religionem homo, nō superbus, sed humilis, nō magnus, sed paruus, & ideò germen radicum meritò appellari potest. Alligatur uerò uinculo ferreo, & æreo, cū tribus abstringitur uotis, ac regulæ obseruatione, en ligatum hominē. Sed rore cæli intingatur, & gratia cælesti perfundatur, qua uincula illa facile sustineat, carcer quidem religio est, & simul paradysus: paradysus, quia ros cæli illuc descēdit, sicut manna in desertum, & sic ponit Deus desertū in delicias. Carcer uerò, quia ligatur homo, paradysus, quia Deus in carcere hunc descendit, ut cū homine sit, sicut de Ioseph Sapiēs ait. *Descenditq; cum illo in foueā, & in uinculis nō dereliquit eum.* Sicut enim ex inferno paradysum fecit Christus, cū ad illū descendit, ita ex carcere paradysum facit. Est carcer, in quo somnia exponuntur à Ioseph, quia in religione apparet ueritas somniorū mundi, in ea enim cernitur uanitas eorum, quæ in mûdo sunt. In ea dicitur illud Psal. *Velut somniū surgentiū Domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Si omnia mundana uana non putas, nescis cū Ioseph somnia interpretari in carcere. Ligaris quidè in religione, quasi in carcere, sed audi quibus uinculis. *Audi fili (ait Sapiēs) & accipe consiliū intellectus, iniice pedē tuū in cōpedes illi, & in torques illi collū tuū, subiice humerū tuū, & porta illā, & ne accedieris uinculis eius, in nouissimis enim inuenies requiē in ea, & cōuertetur tibi in oblectationē, & erunt tibi cōpedes illius in protectionē fortitudinis, & bases uirtutis, & torques illius in stolā gloriæ. Decor enim uitæ est in illa, & uincula illius alligatura salutis.* Carcer sapiētiae religio est, uincula in ea sunt, sed alligatur homo in salutē aternā, & torques illius aureus est. Alligatur homo, ut Deo adhæreat, ut uanitati mūdi non seruiat, ut uas sit in honorē, non in contumeliā. Cum religiosus id Deus facit, quod Salomō cū filiis Israël, de quo 3. Reg. dicitur: *Horū filios (scilicet Hethæorum, & Amorrhæorum) fecit Solomon tributarios. De filiis autem israel non constituit*

Sap. 10.

Psal. 72.

Eccl. 6.

3. Reg. 9.

Concio IIII. ad Religiosos

Salomon seruire quęquam, sed erant uiri bellatores, & ministri eius
 & principes, & duces, & presedi curruum, & equorum. Ita om-
 nino Deus in domo sua disposuit, sicut enim in magna do-
 mo sunt uasa aurea, & argentea, sunt etiam uasa fictilia, ac
 uilia, & in domo regis sunt principes uiri, ac illustres, &
 4. Reg. 25 sunt alij ministri inferioris ordinis. Et sicut Rex Babylo-
 nis de pauperibus terrę reliquit uinitores, & agricolas, no-
 biles uerò, ac principes uiros secum duxit, ita Deus homi-
 nes uiles in saculo relinquit, ut temporalia curent, ut gene-
 rationi uacent. Religiosos uerò noluit his occupari, sed ipsi
 Psal. 104. vacare, & ideò à populis sustentari, dicente Psalmo: Labo-
 res populorum possederunt, ut custodiant iustificationes eius, & le-
 gem eius requirant. Id ipsum Sapiens ait: Homini bono dedit
 Eccle. 2. Deus sapientiam, & scientiam, & letitiam. Peccatori autem dedit
 afflictionem, & curam superfluam, ut addat, & congreget, & tra-
 dat ei, qui placuit Deo. Et hac ratione sustinere Deus peccato-
 res solet, ut religiosos iuuent in temporalibus.
 Sed iam uincula religiosi attendamus, & uota explicemus,
 quibus ligatur, uideamusq; quo pacto ea seruare de-
 beat, ne incurrat in crimen, quod sapiens uitandum mo-
 net, & merito, ait enim. Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere.
 Optimum certè uotum est, & ideò Deo gratum, & mere-
 tur homo, cum illud emittit, & quando postea exequitur,
 & opus ex uoto factum maioris est meriti, ut probat Di-
 uus Thomas. 2. 2. quęst. 88. artic. 6. quia præter laudem
 virtutis, cuius opus exercetur, accedit decor religionis, quę
 opus illud in Dei cultum ordinat. Et sic intelligi potest il-
 lud Psal. 67. quod plumę argenteę deaurantur in colum-
 ba, quando uirtutum opera splendorem accipiunt ex rela-
 tione in Deum. In cuius signum in Leuitico dicitur: Sacri-
 ficium, quod thus habet coniunctum, offerri in suauissimi
 odorem Domino, per thus uerò mentis in Deum relatio
 significatur. Uouisti o homo, rectè fecisti. Sed caue, ne de
 illis sis, de quibus sapiens ait. Ventus, & nubes, & pluuie non
 Proue. 25. sequentes, uir gloriosus, & promissa non complens. Qui enim pro
 Proxer. 12. missa retractat, odibilis Deo est. De quo Sapiens ait. Est
 qui promittit, & quasi gladio compungitur conscientie. In quem
 locum

De statu Religionis. 315

A Beda ait. Quidam promittunt, at ubi tentatio terrens, siue Beda.
 blandiens impedimentum prestiterit, deserunt quidē cę-
 pta, sed tamen conscientia promissi, quasi gladio pungun-
 tur. Qui enim uotū non implet, gladio transfuerberatū cor-
 gerit. Rectè ergò monet Sapiēs. Uouisti Deo, ne moreris red-
 dere, quibus uerbis non solum fidelitas commendatur, sed
 & promptitudo, ac celeritas, quia bis dat, qui cito dat, & hi-
 larem datorem diligit Deus, ut Paulus ait. Ideo Dominus per
 Michæam ait. Præ eo quas ficus desiderauit anima mea, id est, 2. Cor. 9:
 Mich. 7. primas ficus, quę uulgo dicuntur (Breuas) prompto enim,
 ac celeri animo uota reddenda sunt. Displicet enim Deo
 infidelis, & stulta promissio. Infidelis enim est, qui pro-
 missis non stat. Primum promittimus obedientiã. Cuius
B exēplar singulare Christus fuit. De quo Paul. ait. Et quidē Heb. 5.
 cum esset filius Dei, didicit ex his, quę passus est, obedientiam. Ex
 perientia obedientiã didicit, & ei magistri fuerunt flagella,
 clauis, crux. Venisti ad scholam obediētę, cum religionē
 intraisti, ait Basil. Vis nosse, quomodo illam discas? Scito Basil.
 conciones esse lectiones emortuas, uis lectionem uiuam,
 qua discas obediētę bonas? Didicit ex his, quę passus est,
 opere obedientiam imple, à mandatis tuis intellexi. ait Psal. Psal. 118:
 Aliquo ergo die, uel aliquib; cura perfectè obedire, & tan-
 ta bona obediētę experieris, ut plura sic discas de obe-
 diētę bono, quàm si multas de hac re cōciones audieris.
 Sic Christus didicit: Qui factus est obediens usq; ad mortem, id Philip. 27
 est, continuo obediuit, non uno uel duobus annis, sed om-
 ni uitę tempore, usq; ad mortem, uniuersa uita obediuit,
C quã clausit obedientia, dum inclinato capite emisit spiritum. Matth. 27.
 Vel aliter, usque ad mortem, id est, non in rebus facilibus
 solum obediuit, sed in difficilimis, ut mors crucis fuit. Ber-
 nardus aliter explicat illud, didicit ex his, quę passus est, obe-
 dientiã, id est, didicit in corpore, ex his quę passus est in ca-
 pite, quasi dicat: Maxima sua obedientia edocuit corpus
 suum mysticum, quomodo oporteat obedire. Primus ho-
 mo inobediens fuit, & sua inobediencia nos expulit à pa-
 radiso, & exēplo suo homines inobedientes fecit, & mun-
 dum impleuit inobediencia. Secundus uero Adã sua obe-
 dientia

Concio III. ad Religiosos

diencia nos introducit in paradysum, & exemplo suo nos docet, obediētes esse, & quasi compellit in paradysum, & & obediētiā intrare.

Sed quid est obediētia? Certē vita obediētis, & obediētia est veluti continuū sacramentum sanctificans iugiter religiosum. Sicut enim sacramenta sanctificant nos, & sub visibili signo est diuina vis sanctificans animam. Ad eū modum obediētia perficit nos suo modo. Et quemadmodum exteriora sacramentorum in minima sunt, vt aqua, species panis, & vini, verba, oleum. Nec tamen ex his exterioribus pensanda est eorū vis, quæ mira interius latet, ita si opera exteriora attendas, quæ obediētia iniungit, aliquando minima videbuntur, sicut & illa mandata, de quibus cælestis magister ait. *Qui soluerit unum de mandatis istis minimis.* Sed in his minimis latet diuina vis, animam perficiēs. Sicut enim ingressus officinā eximij pictoris, & pulcherimas imagines depictas admiratus, interrogas, quibus instrumentis hæc facta sunt? Audis verò minimis, ac vilibus penicillis formatas fuisse, quia illis vt instrumentis vsa fuit docta artificis manus. Sic imaginem suam Deus in nobis perficit minimis obediētiæ operibus. Noli ergo despiciere minimos penicillos, quia instrumenta sunt diuinæ manus nos perficiētis. Si vero quæras, vnde tanta vis, ac celsitudo operum obediētiæ sit, dicam tibi, quia diuina voluntas illis adest, nec minimum putandum est, quod Deus præcipit. Sicut enim adamas, vel margaritum positum in annulo, siue aurco, siue argenteo, siue plumbeo, illum reddit maximi pretij, ita diuina voluntas, cuius rei ad sit, illam pretiosam reddit. Hinc Christus ait. *Non reliquit me solum, quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.* Hinc etiā dixit Raphael Tobie. *Nolite timere. Etenim cum essem uobiscum, per uoluntatem Dei eram, ipsum benedicite, & cantate illi.* Quasi dicat, nolite mirari, quod cū ego vnus sim ex septem spiritibus, qui in cōspectu Dei sunt, in terram descenderim, & officium ministri, ac pedisequi gesserim, quoniā id faciebam Dei uoluntate, atq; præcepto, & quidquid Deus præcipit, licet infirmū videatur, magnū est, nec indecens supremo seraphino.

Memo-

Matth. 5.
Simile.

Ioan. 8.

Tob. 12.

De statu Religionis. 316

A Memoria profectò mandanda sunt uerba Raphaelis, vñ nihil nobis indecens, aut minimum putemus, si obediētia iniunctam fuerit, quoniam per uoluntatem Dei illud præstas, facere uerò, quod placitum Deo est, maximum omnino est. Obediamus ergo, vt uotum impleamus obediētiæ. Cauenda uerò inobediētia est, quā nullus sustinere ualet, nec terra ipsa. Vnde Dñs in Leuitico ait. *Custodite leges meas, & iudicia mea, & facite ea, ne uos euomat terra, quā intraturi estis.* Leo deuorat inobediētem Prophetam. Mare 3. Reg. 13 Ionam inobediētem non patitur. Paradysus non sustinuit inobediētes. A regno expellitur Vasthi, quia inobediens, euomit deniq; terra inobediētes, quomodo ergo eos religio sustinebit? Secundum uotum est paupertatis, quo omnia terrena relinquuntur. Sed vt quid ea relinquenda sunt? Certē vt Christum citius, ac liberius sequi possis, eumque crucifixum imitari Augustinus ad Probā ait. Diuitiæ multas sunt deliciarum, cōtra paupertas mater est crucis, multa habet pauper, quæ patiat, sicut multa habet diues, in quibus delectetur. Sicut Rebecca in Camelo sedens uidit deambulante n Isaac, & descendit de Camelo, ita uidetes animæ Christum sponsū pauperē, vt eum imitentur, omnia relinquunt. Sicut uestibus regis mundatus est Dauid, vt arcam duceret in regiam, ita vt nos Christus duceret in cælum, pauper factus est, quem vt imitentur sancti, nudant se, ac bonis expoliant. Difficilē enim Christum diues sequitur. Quærit Bernardus, cur Deus Petrum super aquas fecerit ambulare, cum Israëlem super aquas maris non duxit. Et respondet: Nimio pondere grauabantur Israëlitæ onerati diuitiis Ægypti. Sed Petrus, qui prius dixit: *Ecce nos reliquimus omnia*, aptus erat, vt super aquas ambularet. Sed quod impedimentum diuitiæ præstant, ne Christum liberè sequamur? Refert Aristot. Plin. & hi, qui de rerum naturis scripsere, Piscem esse miræ uirtutis, qui Græcis dicitur Echeneis, Latinis Remora, & cū paruus sit quātitate, si adhaereat nauigio, illud detinet, licet vi ueterū, ac remorū duceretur. Quo docemur, aliquod posse esse impedimentū ei, qui uiam agit in cælum, ductus illo spiritu,

R r 4 de

Leuit. 26.

3. Reg. 13

Esther. 1.

Aug.

Genes. 24.

2. Reg. 6.

Bernard.

Arist.

Plin.

Simile.

Concio III. ad Religiosos

Psal. 142. de quo Psaltes ait. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram re-*
ctam. Sed quod illud? Certè cupiditas diuitiarum, parua
res hæc cupiditas est, quia parua sunt ea, quæ concupiscit,
sed non parum detinet viam agentes in cælum, licèt sint de
his, qui vt nubes volant. Sicut ergo, Pharao desiderantes
Israëlitas Deo sacrificare detinet, dicens, opprimamus eos
Exod. 5. operibus duris lutis, & lateris. Ita dæmon quos videt desi-
derantes sequi Christum, cupiditate tenet.
Maximam difficultatem Christus posuit in diuitis salu-
te, adeò vt dixerit, difficilius esse, diuitem intrare in regnū
Matth. 19: cælorum, quam camelum per foramē acus. Ex quibus ver-
bis quidam collegerunt, impossibile esse diuitem saluari.
Concil. Sed id hæresis est, vt patet in Concilio Gangrensi, & refer-
tur distinctio. 30. cap. hæc autem. Qui dixerit diuitem in
iustitia, & bonis operibus non saluandum, anathema sit.
Licèt verò saluari possit, difficile tamen, quia diuitiæ spi-
ritus sunt verbum Dei suffocantes, licèt enim cum verbum
Dei audierit, proponat bona agere, tamē tot curis graua-
tur, & humanis respectibus, vt nihil opere pæstet. Et in di-
1. Tim. 6. uitiis radicem habet omnium peccatorum. Ideò Paulus.
Radix omnium malorum cupiditas, quia sicut arbor à radice
virtutem fructus producendi recipit, ita à diuitiis fomen-
tum recipiunt vniuersa peccata. Hinc fit, vt diues multum
timere debeat, salutē amittere sempiternā, & ideò à Deo
maximè deberet perpetuò pendere. Id verò silentio non
est prætereundum, quòd camelo similē dicat Christus di-
uitem, sicut enim camelus absq; debita proportione est,
ita & diues absque proportione esse solet in multis, in sui
estimatione, in aliorū despectu, in vestibus, in domo, in cō-
uiuuiis, innumera enim in eis superflua videbis, & absq; de-
bito ordine, ac proportione. Deinde genuflectit camelus,
vt oneretur, ita diues cum multa querat, ac ambiat, sæpè
genuflectit his, qui ea præstare possunt, & vt amplius one-
retur, genuflectit. Cum ergo a deò difficile sit, diuitē salua-
ri, qui intensè salutē cōsequi optat, omnia dimittit, sic enim
liberius Christum sequi, & facilius salutē cōsequi poterit.
Secundo in paupertatis voto ostēdit homo se virū op-
timum,

De statu Religionis.

317

A timū, & ad perfectionem tendentem. Aiebat Socrates. **Socrates.**
Quid est in causa, quòd cum in theatro conuenit vniuer-
sus populus, si dicat is, qui vniuersis præest, surgant schola-
stici, soli illi surgunt, si dicat, surgant mercatores, soli illi sur-
gunt. Si verò dicat surgant viri boni, & optimi ciues, nullus
non surgit. Certè, ait Socrates, omnes credunt se viros bo-
nos, amore sui cæci, vel videri volunt viri boni, licèt non
sint. Sed qua in re agnoscentur viri boni? Certè ille vir bo-
nus est, & segregatus à peccatoribus, qui viam tenet con-
temptus omnium, quæ in mundo sunt. Duæ sunt viæ, quæ
probos ac improbos separant, quæ significantur in diuisio-
ne Abraham, & Loth, cum enim ab inuicē discessuri essent,
elevatorum oculis vidit Loth omnem circa regionem Ior-
B danis, quæ vniuersa irrigabatur sicut paradysus Dñi. Ele-
gitq; sibi Loth regionē circa Iordanē, & recessit ab Orien-
te. Abraham vero habitauit in terra Chanaan. Ita ergo du-
plex est in mundo via, altera, quæ ducit in Sodomam, diui-
tiarum, scilicet, ac deliciarum, & hæc viā peccatores tenent, qui tē-
poralia magnificiūt, ac sectantur. Boni vero ea paruipen-
dunt, ac valia reputant, implentes illud. *Si separaueris pretio-
sum à vili, quasi os meū eris.* Et hæc est scientia sanctorū, quā
à Domino traditam Moyse Sapiens ait, vt negaret se filiū
filiae Pharaonis. *Magis eligens affligi cū populo Dei, quā tempo-
ralis peccati habere iucunditatem.* Cui similē estimabo generatio-
Hiere. 17. nē istam? ait Christus de peccatoribus loquēs. *Similis est pue-
ris sedentibus in foro.* Pluris aestimat puer pomū, quā regnū,
Sap. 10. sic peccator tēporalia æternis præfert. Nolte pueri effici
sensibus. Deinde puer currit, ac discurrit, vt capiat atomos,
vel quid inane, quæ si non capit, in vanū cucurrit, si cepit,
quid obsecro habet? Ita peccator maxima sollicitudine
currit, vt tēporalia assequatur, si illa nō obtinet, irrisum pu-
tas, si obtinet, quid obsecro habet? Num satiabitur? *Satia-
bor, cum apparuerit gloria tua,* dicit rex, qui omnibus terre-
nis abundabat. De omnibus tēporalibus illud pronūtia-
poterit. *Non implebit manum suam, qui metit, & sinum suum, qui
manipulos colligit.* Nec mirum, cum proportio nō sit inter
animam spirituales, & ista corporalia. Si aliquis tibi di-
Psal. 16. ceret,
Psal. 128.

Concio III. ad Religiosos.

cēret, volo implere intellectum tuum pecunia, voluntatem A
 tritico, thecas scientia, ac fide, horrea charitate, ac virtuti-
 bus, irrisorem eum diceres, non enim hæc proportio æm
 habent inter se, & ideo dicendum potius est, intellectum im-
 pleri fide, & scientia, voluntatem virtutibus, thecas numis,
 horrea tritico, hæc enim sibi conueniunt, & vnum altero
 impletur. Nihil ergo temporale spiritum satiabit, quia
 proportio nulla est, & extrinsecus in corpore manent, nec
 interiora penetrant. Hac ratione sitim sedare nequeunt.
 Sicut enim sitiens non satiatur, si aquæ calicem effundat ex-
 trinsecus, nec aquam bibit, quia eo aqua non peruenit, vbi
 sitis est, ita temporalia in corpore manent, anima vero est,
 quæ sitit, quæ est veluti terra sine aqua. Quid hinc iusti B
 colligunt? Quidam quidem similes sunt apibus, quæ per
 flores discurrent, & ex eis minimum quid colligunt, quod
 difficile videri potest, & eo collecto recedunt, vt mella con-
 ficiant. Ita iusti ex temporalibus ea solum decerpunt, quæ
 i. Tim. 6. ipsis necessaria sunt, dicuntq; cum Paulo. *Habentes alimen-
 ta, & quibus tegamur, his contenti sumus, & cum hæc decer-
 pserint, ad spiritualia mella conficienda redeunt, imitantes
 Gen. 8. columbam, quæ ad arcam reuersa est, nec vt coruus man-
 sit in cadaueribus. Et hoc ipsum humanum cor in sua figura
 ostendit, cuius pars extrema punctum est, suprema ve-
 rò dilatata, quia temporalia in puncto tangere debet, ad
 caelestia vero dilatari. Reprobantur à Deo, qui se in ter- C
 ram proiecerunt, vt aquam biberent, necesse enim illis fuit
 ad id arma de manibus deponere, eliguntur verò, qui
 altera manu arma tenent, altera verò aquam bibunt. Sed
 quoniam difficile est, diuitiis abundare, nec eis obrui, qui
 ad perfectionem anhelant, non solum temporalia despi-
 ciant, sed opere relinquunt, quo se viros probos, ac opti-
 mos ostendunt, dum non solum temporalia vilia ducunt,
 sed etiam nihili ea reputant, & ideo relinquunt. Quo fa-
 cto charitas perficitur. Vnde Augustinus libro 83 qua-
 stio. 36. tomo 4. interrogans, qua re charitas crescat, ait.
 Charitatis venenum est spes adipiscendorum, aut retinen-
 dorum temporalium, nutrimentum eius est imminutio cu-
 piditatis,*

Simile.

1. Tim. 6.

Gen. 8.

Iud. 7.

August.

De statu Religionis.

318

A piditatis, perfectio nulla cupiditas. Quisquis igitur eam nu-
 trire vult, instet in minuendis cupiditatibus. Cum ergo in
 corde est amor Dei, & amor aliquis terrenorum, imperfe-
 ctus erit Dei amor, cum verò nullus terrenorum amor fue-
 rit, perfecta erit charitas. Cum ergo ex corde dixeris: *Ecce Hier. 4.
 nos reliquimus omnia, cum omnia arbitraris detrimenta, &
 vt stercora, vt Christum lucrifacias. Cum dicis cum Pro-
 pheta: Aspexi terram, & ecce uacua erat, & nihili, cum so-
 lus Deus manet in corde tuo, quia reliqua omnia ab eo de-
 turbasti, tunc perfectus in charitate eris. Hoc verò efficitur
 paupertatis voto, quo rectè præstito vniuersa terrena abii-
 ciuntur.*

B Verè temporalia omnia curanda non sunt, sed aeterna.
 Cum Christus Dominus per templum transiret, nec curaret
 amplitudinem ædificij, dicunt ei discipuli. *Magister aspice, Marc. 13.
 quales lapides, & quales structurae.* Et Christus ea non curan-
 da dicit, quia citò: *Non relinquetur lapis super lapidem, qui
 non destruat.* Non attendit Christus superba ædificia, ac
 estructuras, quia alia negotia gerebat maioris momenti, qui-
 bus vehementer intendebat. Sicut qui in curiam venit, vt
 negotium agat maximum, vt vitam scilicet, & substantiam
 seruet, ita illi negotio intendit, vt non curet videre superbas
 magnatum domos, ac hortos amoenos. Occupauerat Chri- Luc. 2.
 sti animum negotium salutis hominum, ei intendebat totis

C neruis, & ideo parentes relinquebat, dicens: *In his, quæ patris Iohan. 4.
 mei sunt, oportet me esse.* Eadem de causa cibum non sumebat
 aliquando, sed dicentibus mādūca, aiebat. *Cibus meus est, ut fa- Iohan. 17.
 ciam uoluntatem eius, qui misit me.* Et donec dixit: *Opus consum-
 madi, quod dedisti mihi, ut faciam, non quieuit.* Ita ergo & nos
 deberemus operi salutis nostræ sic intēdere, vt omnia tēpora-
 lia negligere, ac relinquere. Deinde non attendebat
 Christus Dominus fabricam tēpli, quia aliud in celo videbat
 per amplius, cui tēplum Salomonis collatum tuguriolū erat.
 Duc nunc regem in paruum oppidum, & dic, vt aspiciat do-
 mum pauperis agricolæ, & illius ornamenta. Certè si con-
 sideratione ascenderes caelestem Hierusalem, & illius diui-
 tias contemplereris, vilescerent tibi continuo cuncta tem-
 poralia

Concio III. ad Religiosos

Psal. 83

poralia. Hierusalem ascendat super cor vestrum, & dicetis: **A**
Melior est dies una in atriiis tuis super millia. Non ergo mirum,
quod religiosus cuncta deserat terrena, qui corde vidit cæ-

Bern.

lestia. Sed tertiam rationem Christus adiicit, cur tēpli stru-
cturam nō consideraret, quam etiam rudes percipiunt. Et
ea est, quod cito non manebit lapis super lapidem, qui nō
destruatur. Hinc Bernard. in declamatione super *Eccc nos*
reliquimus omnia ait. Mūdus transit, & cōcupiscentia eius,
relinquere hæc magis expedit, quam relinqui. Spiritualis
homo hac ratione non indiget, sic enim ei vilescunt terre-

na, vt quanuis æterna essent, ea nō curaret, sed rudis, & car-
nalis homo audiat, cras hæc omnia necessariō relinquen-
da. Si nobilis vir viam ageret, & in tugurium deueniret mi-
serum, ac male compactum, vbi à temporis iniuriis secu- **B**
rus non esset, properaret inde exire, vt in aulam veniret
suam. Sed miser homo, cui tugurium illud placet, illud re-
linqueret, cum videret minari ruinā, vel igni ardere. Si ea,
quæ mundi sunt, non relinquit, quia vilia, quia meliora in
patria habes, saltem relinque, quia ruinā minantur, & quo-

Num. 16

tidie decidunt. Quando terra absorbit Datan, & Abiron,
omnis Israël, qui stabat per girum fugit à clamore pereun-
tium, dicens: *Ne forte & nos terra deglutiat.* O homo, non vi-
des terram apertam, quot deuorat? Non attendis gemitus
pereuntium, vlulatus, damnatorum, quomodo ergo nō fu-
gis? quomodo stas securus? Hieremias prædicens vastitatē

Hierc. 48

Moab, eius exemplo reliquos sic monet. *Vox clamoris de*
Hormain, vastitas, contritio magna, contrita est Moab, annuntiate **C**
clamorē paruulis eius, fugite, saluate animas uestras, & eritis quasi
myrica in deserto. Saluabuntur, qui fugerint ex eis. Solus fu-
giens saluatur, qui omnia relinquit, saltem affe-
ctu, sed melius est effectu relinquire, vt
facit, vouens paupertatem, &c.

CON-

CONCIO. V.

Ad eosdem Religiosos, de Dei, & proxi-
mi dilectione, quæ singulariter ab
eis exhibenda est.

T H E M A.

B Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est
vinculū perfectionis, & pax Christi exulter in cor-
dibus vestris, in quem vocati estis in vno corpore,
& grati estote. Colos. 3.

VM ex Persidis captiuitate reuerfi essent fi-
lij Israël, id primum curauerunt, priusquā
domos extruerent, aut quid aliud facerent, vt **2. Mach. 1**
ignem inuenirent, quam Deus de cælo mise-
rat, ad offerenda sacrificia, & sacerdotes, qui
in captiuitatē ducti fuerant, absconderant. Ex quo factum
est, vt à Deo, & à rege Periarum multa dona acceperint.
Ignis quidem nobis datus est, quo vniuersa sacrificia Deo
offeramus, quo si fuerint oblata, grata erunt, sin minus in-
grata, & hic charitas est. Sicut antiquū ignem Deus Moy-
si dedit, ita & hunc ipsemet venit accendere in terram.

C Unde ait: *Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo, nisi ut ac-* **Luc. 12**
cendatur? Ad id ipsum etiam Spiritum sanctum misit, qui
ignis est, vt hunc in nobis accenderet ignem, quia vt Pau- **Roma. 15**
lus ait. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritū san-*
ctum, qui datus est nobis. Et sic impletum est illud Psalmi: **Psal. 17**
Ignis a facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo. Si hic ignis,
non adsit, quicquid Deo obtuleris, nihil obtulisti, quia ni-
hil tibi prodest, vt Paulus ait, licet maxima offeras. **1. Cor. 13**
Cum **ergo**

Concio V. ad Religiosos

ergo Religiosus innumera debeat Deo offerre dona, ne **A**
 vniuersa vana sint, & ingrata, hunc ignē charitatis abscon-
 ditum quætere debet primū. Non solum enim charitas
 præstat inter reliquas virtutes, vt aurum inter metalla, sed
 est veluti metallum, à quo ponderet valor reliquorum me-
 tallorum, cuius contactu reliqua metalla valorem accipe-
 rent. Est enim charitas omnium virtutum forma, sine qua
 omnes virtutes sunt quasi materia informis, quæ est pro-
 pè nihil. Et hac ratione charitas à nobis primū quæren-
 da est, qui ex Babylonica captiuitate rediimus, sicut illi
 ignem primū quæserunt. Vnde monet Ioannes: *Suadeo*
tibi emere à me aurum ignitum, probatum, ut locuples fias. Dixit
 verba ista Episcopo Laodiceæ, qui putabat se diuitē, quia **B**
 multa habebat bona opera, cum tamen pauper esset, quia
 hac charitate carebat. Ait ergo, dica tibi, quomodo di-
 ues fias. *Eme à me aurum ignitum, probatum, id est, charitatem*
quæ omnibus præstat, tãquam aurum, & quæ diuites red-
dit homines, vt aurum. Dicit verò *ignitum, probatum, id est,*
fit charitas pura, & nihil habeat admixtum terrenæ cupi-
ditatis, igne enim aurum purum redditur. Beda intelligit,
 charitatem pressurarum, & afflictionum igne probatam,
 & examinatam, aut talem, quæ nullo igne afflictionis con-
 sumatur. In Græco habetur, *suadeo tibi, emere à me aurū*
ignitum ex igne, id est, igne probatum, & ex igne nunc ex-
tractum, quia tunc purissimum est aurum, vel ignitum, &
iterum ignitum, id est, valde purum. Verbum illud *emere*
 à me, aptè positum est, ac si diceret. Etiam cum volupta- **C**
 tum dispendio habere cura hanc charitatem, etiam si dolo-
 res perferendi sint. Quod enim emittur, non gratis posside-
 tur, sed pretio dato. Sic etiam Paulus ait. *Redimentes tempus*
quoniam dies mali sunt, id est, tempus, etiam cum rerum tem-
poralium iactura habere quærentes ad beneficiendum. Sic
 etiam Sapiens ait. *Veritatem eme, & noli uendere sapientiam,*
 id est, retine veritatem, etiam si oportuerit multa perdere
 eius causa, & noli virtutem dimittere, etiam si plura tibi lu-
 cra occurrant.

Licet verò ab vniuersis fidelibus hic amor iure exigatur,

De die & proximi dilectione. 320

A tur, præcipuè tamen ab anima religiosa, quæ Dei sponsa
 singulari ratione est. Vniuersos fideles Paulus vocat do-
 mesticos Dei, & tanquã domestici, & ministri eius debent **Ephes. 3.**
 eum diligere. Anima verò religiosa sponsa est quadam pe-
 culiari ratione, & ideò plus Deum diligere debet, quam re-
 liqui. De qua proinde illud intelligitur, quod sponsus ait.
Sexaginta sunt regine, & octoginta concubine, & adolescentularū
non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, vna est ma-
tris sue, electa genitricis sue. Hæc vna religiosa anima est, quã **Cant. 6.**
 Deus singulari dilectione prosequutus est, quæ colubæ si-
 milis est, quæ perfecta est, quia in schola perfectionis ele-
 cta est de mundo, ego elegi vos de mundo. Hæc vniuersa reli-
 quit, vt Deo ardentius adhæreat. Ad hanc Psal. loquitur: **Psal. 44.**
B *Audi filia, & uide, inclina aurem tuam, obliuiscere populum tuū, &*
domum patris tui, quia concupiuit rex decorem tuum. Et anima,
 cum religionem intrauit, id præstitit, reliquit domum pa-
 tris, & patriam, vt sponso adhæreat, oportet ergo ipsam in
 hoc amore crescere, ac gradus huius dilectionis nosse, sca-
 lam nouerit, per quam in Deum conscendere debeat, quã
 in fine scala est, vt apprehendatur.

Bernardus, & Thomas in opusculo de amore Dei gra- **Bernard.**
 dus huius scalæ numerant. Primus gradus est, in quo chari- **D. Tho.**
 tas facit languere utiliter. Attende sponsam hoc amore lan-
 guentem. *Nuntiate dilectio meo, quia amore languo.* Sed in fir- **Psal. 67.**
 mitas hæc non est ad mortem, sed ad mortem mortis. Est
 enim languor à peccato, qui aufert animæ gressum ad illi-
 cita, & iacere facit præ humilitate eã, quæ prius stabat ere-
 cta. Mutat gustum, vt non ei dulce sapiant vanitates mun- **Cant. 7.**
 di. Mutatio hæc est dextere excelsi, eius, scilicet. *Qui pluuiã*
uoluntariam segregat hereditatis sue, infirmata est, tu uerò perse-
cisti eam, quoniam virtus in infirmitate hac perficitur:
 Recte ait: *infirmata est.* Sicut enim infirmus ambulare
 non potest, sed nec stare, gustum amittit, & debilis est,
 qui prius fortis erat robore. Itã homo Deum diligens,
 non solum infirmus peccato est, sed & mortuus. Vn-
 de Paulus: *Existimat uos mortuos esse peccato, uiuentes au-*
 tem Deo in Christo Iesu. Sed quoniam aliquæ reliquie **Rom. 6.**
 peccati

Apo. 3.

Beda.

Ephes. 5.

Pro. 33.

Concio V. ad Religiosos

peccati a huc manent in homine initio dilectionis, ideo **A** non omnino mortuum peccato dicimus, sed infirmum, quia iam ad vana vires non habet, non ei dulce sapiunt, ut prius, sed ea auersatur, iacet in sui cognitione, marcidus est. Et hæc omnia dilectio facit Dei.

Secundus a noris gradus est, cum facit Deum quærere incessanter. Hinc Gregorius. Vis amoris intentione multiplicat inquisitionis. Prius, sicut sponsa, cum infirma esset, quæsiuit Deum in lecto, sed iam conualescens per vniuersa discurret, eum inquirens. Et quæ infirma dixit: *in lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea.* Surgens ait. *Surgam, & circuibō ciuitatem, quæram, quem diligit anima mea.* Sic monet Psaltes: *Quærite faciem eius semper.* Qui sic quærit, omnes interrogat, sicut sponsa. *Num quem diligit anima mea vidistis?* Nec in aliquare sistit donec inueniat dilectum, sicut Magdalena quæ videns in sepulchro Angelos, cum lectum quæreret, nec eos alloquitur, nec moratur, sed breuiter eis respondens, ab eis se auertit, & conuersa retrorsum vidit Iesum stantem. Sic Sponsa ait. *Paululum cum pertransissem eos, inueni, quem diligit anima mea.* Hic gradus à primo ortum habet. Cum enim anima ea, quæ mundi sunt, reliquit, cum illa ea non gustat, alia quærit, in quibus delectetur. Et sicut recedens à termino à quo, quærit terminum ad quem, & recedens longius ab Hispania versus Indos, illuc properat, ita anima Deum incessanter quærit, cum

vana reliquit, sic ille agebat, qui ait. *Renuit consolari anima mea, in creatura scilicet, memor fui Dei, & delectatus sum.* Et iterum. *In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis.* In Deo delectationem quærunt iam iustus, sicut Paulus monet. *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.* Et Psaltes: *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Sed Bernardus sermone quinto, in capite ieiunii ait. *Quomodo ais o Paule gaudete, delectare, ac si id in mea esset potestate, sæpè gaudere in Domino vellem, nec tamen possum.* Respondet: *Affectus quidem appetitus non semper in nostra est potestate, est tamen affectus voluntatis, & ipse appetitus affectus etiam excitari à nobis potest.* Sic etiam

Grego-

De Dei & proximi dilectione. 321

A Gregorius expendit illud Psalmi: *Laborauit in gemitu meo, laborabo per singulas noctes lectum meum.* Quid est laborauit in gemitu meo? laborauit, ut gemerem, & continuo tanta ad fuit lachrymarum copia, ut lauarem lectum meum. Vis o homo de peccato dolere? labora paululum, carnem macera, considera mala peccati, & facile dolorem inuenies. Eodem modo de gaudio philosophandum est, vis gaudere? cura, ut gaudeas, considera bona Dei tui, considera gloriam tibi paratam, & spe, ac charitate lætaberis. Est enim fructus charitatis gaudium.

Tertius amoris gradus est, quo amor facit sustinere infatigabiliter, & fortiter in omnibus agere. August. *Omnia graua, & immania prope nulla facit amor, etiam ipsam mortem.* Huc putabat se ascendisse, qui aiebat *Paratus sum tecum & in carcerem, & in mortem ire.* Sed statim patuit, non ad eum gradum peruenisse. De his, qui ad hunc gradum peruenerunt, meminit Dominus Hieremie. 2. cum ait. *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tue, quando sequuta es me in deserto.* Quasi dicat, cum dilexisti me tanquam sponsa sponsum, & vitam desertam mei causa ingressa es. Qui ad hunc gradum ascendit, implet, quod Arist. ait. *Difficile facili magis eligendum.* Qui enim Deum ardentem amat, quo difficiliora se offerunt sustinenda, eò magis lætatur. Et hic implet illud. *Dilige Dominum Deum tuum ex tota fortitudine tua.* Arist. ait. *Nullus magis sustinet terribilia quam fortis.* August. *Fortitudo est amor facile tolerans omnia propter id, quod amatur.* Quinq; verò terribilia dicit Aristot. inopiam, malam opinionem, egritudinem, inimicitiam, mortem. Diligere ergo Deum ex tota fortitudine est sustinere pro eo inopiam, si oportet. Hinc est illud. *Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Sic amans, & fortis Paulus omnia arbitratur ut stercora, ut Christum lucrificiat. Ille, qui in Deum peccat, ut substantiam non amittat, debilis, & non fortis amator dicendus est: Qui verò vniuersa relinquit Dei causa, etiam cum non tenetur, ut religiosus, ex tota fortitudine Deum diligit. Secundo ad eandem fortitudinem pertinet, infamiam pro Christo sustinere. Sic faciebat, qui ait. *Per*

St

infa-

Concio V. ad Religiosos

- 1. Cor. 4.** *infamiam, & bonā famam. Et iterū. Mihi autem pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano die. Quid ad te o homo, quòd illa tibi dicat, rectam te viam nō tenere, si tu nosti, quòd recta incedas via? Tertio, ad eandem fortitudinem pertinet, sustinere Dei causa inimicitia, nullius amici causa in Deū peccandū est. Ne sis similis Adæ, qui ne Euam cōtristaret, in Deum peccauit. Augustinus. Amicabili quadam beneuolentia, plerumq; fit, vt offendatur Deus, ne offendatur*
- August.** *amicus. Sed qui amat patrem, aut matrem plus quam me, nō est me dignus. Quarto, fortis amans sustinet ægritudinem, & omne corporis malum, ne Deum offendat, fortis vrsus sic mel appetit, vt nec verberibus, nec spinis, nec apum aculeis arceri ab eo possit. Sic Christum diligebat, qui ait. Quis nos separabit, à charitate Christi? tribulatio? an angustia? Quinto for-*
- Matth. 16.** *titer amans mortem sustinet pro Christi amore, si oportet. Rom. 8.* *Quia fortis est ut mors dilectio. Et maiorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et certus sum, quod neque mors, neque uita poterunt nos separare à charitate Dei. Bernardus. Disce Christiane à Christo, quomodo diligas Christum. Disce amare prudenter, dulciter, & fortiter. Dulciter, ne illectus, Prudēter, ne deceptus, Fortiter, ne oppressus ab amore Christi auertaris.*
- Cant. 8.** *Quia fortis est ut mors dilectio. Et maiorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et certus sum, quod neque mors, neque uita poterunt nos separare à charitate Dei. Bernardus. Disce Christiane à Christo, quomodo diligas Christum. Disce amare prudenter, dulciter, & fortiter. Dulciter, ne illectus, Prudēter, ne deceptus, Fortiter, ne oppressus ab amore Christi auertaris.*
- Ioan. 15.** *Quia fortis est ut mors dilectio. Et maiorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et certus sum, quod neque mors, neque uita poterunt nos separare à charitate Dei. Bernardus. Disce Christiane à Christo, quomodo diligas Christum. Disce amare prudenter, dulciter, & fortiter. Dulciter, ne illectus, Prudēter, ne deceptus, Fortiter, ne oppressus ab amore Christi auertaris.*
- Bernard.** *Disce Christiane à Christo, quomodo diligas Christum. Disce amare prudenter, dulciter, & fortiter. Dulciter, ne illectus, Prudēter, ne deceptus, Fortiter, ne oppressus ab amore Christi auertaris.*
- Psal. 83.** *Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitiēt, & præ concupiscētia deficere solet. Sic Psal. Cōcupiscit, & deficit anima mea in atria Dñi. Impatiens profectò fuit Rachelis desideriu dicentis. Da mihi liberos, alioquin moriar. Cōfundere o anima tanto desiderio illius, quæ sic optat id quo ei dato, debet mori. Mortua enim Rachel est, cū pareret Bē-iamin. Quāto ergò desiderio desiderare deberes Deū tuum, quo tibi dato, viues in æternū. Dic ergò Deo tuo. Summū bonū melius es tu mihi, quam decē filij, da ergò te mihi, alioquin moriar. Videt forsan homo im-*
- mensum**

De Dei & proximi dilectione. 322

- A** mensum pondus argenti, & auri, quod classis ex Indis veniens defert, & gliscit animus eius, ac ait intra se, quis tantū possideret thesaurū. An non anima desideret Deū thesaurū infinitū? Audi desiderantē. *Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane uigilabo ad te.* Multa Dei desideria in Augustino videre licet in soliloquiis, in quibus ad Deū suspirat, sicut sponsa, quæ optimo despōsata spōso, & ab eo absens est, eius cōspectum desiderat. Attende ergò o anima cui desponsata sis. *Despondi uos uni uiro, uirginem castam exhibere Christo.* ait Paulus. Sponsus Christus est, sponsa anima tua est. Amor sponsi infinitus est amor sponsæ super omnia est. Despōsatio arctissima, ac verissima est, ita vt despōsatio exterior figura illius sit. Cur ergo sponsum absentem non queras? Cur eum impatienter non appetas? Cur non dices cum *Psal. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus?*
- B** Quintus amoris gradus est, quo facit, cur ere uelociter. Bernard. Qui amat ardentius, currit uelocius, & apprehendit citius, qui famem patiuntur vt canes, restat, vt circummeant ciuitatem, quærant, & currant. Hoc præstabat, qui dicebat: *Quæ admodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Cervus enim currit ad fontem cum sagitta vulneratur, ita ergo anima vulnerata charitate currat ad Deum. Ideò etiam ait. *Cucurri in siti. Et sine iniquitate cucurri, & direxi.* Riuli sunt vniuersæ creaturæ, in quibus philosophi biberunt, & nūc, licet aliter peccatores potātur. Sed Deus fons est vita, ad quæ properare debem⁹.
- C** Sextus gradus est, quo facit stringere indissolubiliter. Ea, quæ hucusque diximus, non requirunt coniunctionem, & præsentiam dilecti, imò absenti potius conueniunt. At verò, cum stringitur dilectus, præsens est. Tunc enim cum sponsa ait. *Inueni, quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam.* Mirabili enim modo anima, quæ superiores gradus conscendit inuenit Deum, tenet eum, & ab eo tenetur, rapit, & rapitur: Animaque intimè coniungitur Deo, vt uas spiritus sit cum eo.

Concio V. ad Religiosos

A Foelix anima Deum iam tenens. Foelicioꝝ, si nec dimittat. Sed fortè nosse cupis, quæ nam sit hæc Dei præsentia, certè omni animæ iustæ Deus adest, cum ipse dicat: *Ad eum uenimus, & mansionē apud eū faciemus.* Licet enim nō videatur clarè, tamē multos eius affectus experitur. Qui tamen perfectus in charitate est, licet Deū manifestè non videat, id enim solis beatis cōceditur, tamē ea signa Dei præsentis experitur, vt maximis cōiecturis eū sibi adesse sentiat, & tunc eū constringit indissolubiliter, Sed non ita indissolubili vinculo tenetur, vt dimitti nequeat. Dimittitur enim nolens aliquādo à volēte, cum brachia, quæ strinxerat charitas, dissoluit carnalitas. Et tūc animę accidit illud Psalmi. *Et dimisi eos secundū desideria cordis eorū.* Secundo dimittitur volens à nolēte, cum brachia, quæ strinxerat charitas, soluit infirmitas corporis, vel necessitas. Sic ille ait ad Iacob. *Dimitte me, quia iam ascēdit aurora.* Et Iacob ad eū. *Nō dimittā te, nisi prius benedixeris mihi.* Hoc dimittere est, contēplationē ex carnis necessitate interrumpere. Sed sicut non recessit à Iacob, nisi prius illū benediceret, ita hominē non dimittit à contēplatione, nisi magnis muneribus auctum. Tertio verò dimittitur volens à volēte: cū præuissa aliqua virtute, vel obedientia, dimittitur contēplatio, quod non est sine maximo fructu. Sic dimissus Tobias fuit, de quo mater ait. *Heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, baculū senectutis nostræ, lumen oculorum nostrorū, solatiū uitæ nostræ, spē posteritatis nostræ, in te uno omnia habentes, te non debuimus dimittere.* Sed sic rationabiliter dimissus rediit cum antidoto cæcidatis, vt verè sit lumen oculorum, & remedium paupertatis, hæc enim Tobias patribus detulit.

Septimus gradus, quo facit ardere suauiter. Sicut calor est prima, & nobilissima qualitātū primarū, sic amor. Sicut calor sursum fert, sic amor. Sicut calor cōgēgat homogenea, & ethereogenea disgregat, sic charitas separat animā spiritualem à corporali, & Deo, qui est purus spiritus, cōiūgit. Sed diuersimodè participatur hic calor. Est enim calere, quod est incipientiū, qui dicunt cū Psalmi. *Concaluit cor meum intra me.* Est feruere, quod est proficientiū, de quibus

de Dei & proximi dilectione. 323

A Paul. *Spiritu feruētes, Dño seruiētes.* Est ardere, quod est perfectorū. De quo Psalmi. *In meditatione mea exardeſcet ignis.* Sed hic ardor suauis est in perfectis, absq; vlla pœna, imo summa cū suauitate. Magna profecto visio, ardere rubū, nec cōburi, quia suauiter ardet pfectus, nō pœnaliter vt poenitēs.

Octauus gradus est, quo facit assimilari totaliter. Est quædam similitudo inter duas qualitates, vt inter duo alba. Est maior similitudo, quando ex vno recipitur in alio, vt inter sigillū, & cerā sigillatā, sic ergo fit diuina similitudo in homine. *Quando gloriā Dñi speculantes in eandē imaginē transformamur.* Hæc plena similitudo in homine fit in patria. *Cū similes ei erimus, quia nidebimus eū sicuti est,* vt Ioan. ait. Nūc verò per charitatē aliquomodo fit, sed diuersimodè, & hic, in patria pro charitatis diuersitate. Cuius rei optimū exemplum apparet in speculo, nā distātia rei, speciē proiciētis, & speculi recipientis causat diuersitatē similitudinis, nam quo minor distātia, eo maior similitudo. Vera enim, & tota facies resultat in speculo distāte, sed in minus distāte plenius secundū quātitatē, & ideo similius. Si ergo plura specula obiiciantur alicui rei in diuersa distātia, in omnibus tota facies rei illius splēdet. Sed inēqualiter pro distātię diuersitate. Sic ergo Deus in cordibus ipsum diligentū imprimat speciē, & similitudinē suā, & vniuersi beati recipiūt in seipsis, vt in speculo totā Dei faciē, quia nō habet partē, & partē, sed nō recipit vllus eī totaliter secundum suā, in finita quantitatē virtutis. In solo Dei filio resplēdet patris

C imago omninò totaliter, & infinitè, in omni verò creatura quæ finita est, atq; adeò elōgata à Deo, recipitur quidē diuina facies, & tota facies, & imago eius cōpleta, sed nō recipitur totaliter, secundū plenā eius magnitudinē propter distātiā, non quidē loci, sed diuersitatis. Quæ verò creatura magis appropinquat creatori, eo efficitur speculū cōiūctius, vt plenius repræsentet, & recipiat diuinā imaginem. Sic Angeli superiores plenius quā inferiores. Proficiēs ergo in charitate homo, magis, ac magis ad Deum accedit, & ideo magis, ac magis in se auget, & recipit diuinā similitudinē. Ex quibus illud colligendū nobis est, eum, qui perfe-

Rom. 12
Psal. 38.
Exod. 3.

2. Cor. 3.

1. Ioan. 3.

Simile.

Concio V. ad Religiosos

A fectū Deū diligere vult, colligere debere omnem affectū ac amorem ad Deū, ita vt interrogata anima, quid velit, respōdeat solū Deū, & in nihil aliud tēdat nisi mota à Deo. Sicut enim nihil est per se bonum nisi Deus, & omnia alia propter Deum bona sunt, ita nihil meretur amorem propter se, nisi Deus. Reliqua alia Deo volente, & ea, qua ipse vult, mensura. Sicut vniuersa, quæ in tabernaculo erāt, vel aurum, vel auro cooperta, ita omne, quod anima diligit sit Deus, vel propter Deū. Vt dicat homo cū Paulo: *Viuo ego, iam non ego, uiuit uerò in me Christus.* Refert Palladius, interrogatum sanctissimum patrem ab illo, qua in resciri posset, aliquem in charitate proficere, respōdisse, si uolūtas in diuersa, & inutilia non feratur, quæ cor in mille partes difsecare solent. Mira hæc profectō in beatis Dei dilectio est, & adeo longè à proprio uero, ac adeo pura charitas, quod si nunc eis Deus diceret. Non præcipio, sed cōsulo, nō mādō, sed mihi magis placeret, quod nūc faciem meā non uideatis, sed in æternos ignes descēdatis, liberū tamē uobis relinquo, vt faciatis, quod uolueritis, mihi tamen gratius faceretis, si ignes eligeretis, & cælos dimitteretis, eligerent proculdubio gloria carere, & ignibus cruciari, adeo pura in eis est charitas. Ex quo nobis colligendū est, nihil difficile nobis futurum, si in eo Deo placeamus. Sic enim Deus amore hominū omnia difficilia præstitit, ne eam nos prætenderemus excusationē, quod Deus faciliā pro homine præstabat, nos uerò difficilia. Difficilis certè erat circuncisio Sichem, sed amor eam facilem reddidit, nec distulit adolescens, quin statim, quod petebatur, expleret, amabat enim puellam valdè. Hoc Christus pro nobis præstitit, nosque deuinxit, vt pro eo præstaremus. Illud demū de charitate dicamus, quod cū vna sit uirtus, omnis uirtus est, & omnia bona præstat. Vis illud manifestè uideri illa docet omnia, quæ agenda sunt, quoniā *unctio docet nos de omnibus*, uis uiam breuē, vt diuina scias? Ama: dilectio Dei plura docet hominē, quam plures anni, quibus studiis vacauit, & plus nouit Dei amator, quæ agenda sunt, quā is, qui magna est doctrina imbutus. *Si enim Deus magnus uoluerit. Spiritu intel-*

Galat. 2.
Palladius.

Genes. 34.

1. Ioan. 2.

Eccles. 39.

ligen-

De Dei & proximi dilectione. 324

A ligentia replebit illū: Amor enim efficit, vt fides sit uiua, prudentia maxima, discretio, atq; prudētia, vt difficilia ualeat discernere, scientia ad inferiora intelligenda, sapientia ad cognoscenda superiora. Hæc enim vniuersa dona charitas secum defert. Hinc Sapiens ait. *Anima uiri sancti enuntiat aliquando uera, plusquam septem speculatores speculantes in excelsis.* Hinc Psaltes: *Super senes intellexi, quia mandata tua exquisiui.* Approximat namq; diligens ad fontem scientiæ Deū, & inde scientiam haurit. Ideo Psaltes ait. *Dominus illuminatio mea, & salus mea.* Et Christus Dominus: *Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* Quis, obsecro, nouit, quæ in Dei pectore sunt, nisi spiritus eius? hunc uerò Deus tribuit diligenti se, & ideo plura eū docet, quia non dicit eum seruum, sed amicum, & sic secreta ei aperit. Qui diligit Deum, mundum cor habet, & ideo diuina lux illud illustrat, nec enim est nubes claritatem impediens. Hinc Sapiens: *Scientia sanctorum prudentia*, quia sciunt, & sciunt, vt operentur, & hic & nunc sciunt, quid agendum sit, quod ad prudentiam spectat. Duplex enim scientia est, speculatiua, & practica, hanc diligens Deum præcipuam habet. Proponamus hic viros duos, quorum alter plures libros legit, quibus ars militaris docetur, alter uero per annos operam dedit rei militari, & strenuè in bellis uersatus est, quis horum plus nouit? Certè is, qui experientia rem nouit, plus sciet, quo loco castra ponenda sint, quomodo milites in prælium ordinandi.

C Legit alter libros plures, qui docent, quomodo se in curia gerere debeat nobilis uir, alter uerò in curia per annos uersatus est, & id experientia didicit, plus hic nouit, quam ille. Ita profectō, qui Deum diligit, expertus est militiæ artem, & in ea diu uersatus est, cum dæmone conflictit, eum superauit, in curia cælesti conuersatus est, factus ciues sanctorum, & Dei domesticus, & ideo relictus nouit, quæ agenda sunt, quam peccator, qui sola speculatiua scientia plura didicit, & prudentia id præstante, hic & nunc eligit, quæ eligenda sunt, sapiens uerò peccator prauo affectu id efficiente, hic, & nunc quod

Eccles. 37.

Psal. 118.

Psal. 30.

Ioan. 14.

Prou. 9.

Concio VI. ad Religiosos

deterius est, eligit. De magno illo Annibale memorię pro-
ditum est, eum, cum Athenas venisset, ad scholas, ac gym-
nasia ductum, & cum in gymnasium intraret, in quo Phi-
losofus docebat, ille vt coram strenuissimo duce de re-
bus militaribus longum sermonē fecit. Interrogatus An-
nibal, quid sibi de illo Philosopho visum fuisset, respondit,
senes se insensatos vidisse, sed nullum illi similem, qui de re
militari ageret, cum illam expertus nunquam fuisset, expe-
rientia enim magistros facit.

CONCIO. VI.

Ad eosdem Religiosos de singulari cha-
ritate ac dilectione proximi.

THEMA.

*De charitate autem fraternitatis non habemus neces-
se vobis scribere, ipsi enim vos a Deo didicistis, vt
diligatis inuicem, etenim illud facitis in omnes fra-
tres, rogamus autem vos fratres, vt abundetis ma-
gis. 1. Thef. 4.*

Dionys.

SÆP E à Diuo Bartholomæo usurpatam sen-
tentiam author est diuinus Dionysius, Theo-
logia nostra, & parua est, & maxima, qua in
re vt in aliis authori Christo persimilis est,
qui maximus, & infinitus altera ex natura
est, paruus, & minimus ex alia. Quam maxima sit Christi
doctrina, quis dicet? quāta de iustitia, & sanctitate scripta
sint à sanctis? quot regulę? quod documēta? eorū numerus
nō est. Sed audi quā parua alia ex parte sit, cū in summam
colligitur vnico verbo, qui enim diligit proximū, legem imple-
uit, ait Pau. Plenitudo ergo legis est dilectio, & hoc est illud ver-
bum abbreviatū, quod fecit Dñs super terrā, de quo Ro. 9.

Roma. 13.

Rom. 9.

cx

De charitate ac dilectione proximi. 325

A ex Isa. 10. Verbū enim consummās, & abbreviās in æquitate, quia *Isai. 10.*
uerbum abbreviatū faciet Dñs super terrā, vbi D. Tho. ait, dici- *D. Tho.*
tur lex Christi verbū consummans, id est perficiēs, quia ni-
hil ad perfectū adduxit lex, at Euangelium ad perfectum
adducit seruantē, dicitur vero abbreviās, quia quo res per-
fectior est, eo simplicior, & breuior, Christus ergo in ter-
ra consistens verbum fecit abbreviatū, quia vniuersam le-
gem vniuersa sacrificia, & cæremonias, quæ propè infini-
ta erant, ad vnum reduxit sacrificium, & septē Ecclesię sa-
cramenta, & vniuersa moralia, & iudicialia mandata ad
vnum dilectionis præceptum redegit, quod si impleatur,
sufficit, dicitur vero abbrevians in æquitate, quia omnia man- *Psal. 118.*
data tua æquitas, vt Psalter ait.

B Hanc verò comendans charitatē, vitam cælestē in Eccle-
sia sua instituit, ac planè dulcissimā, ideò per Spiritū san-
ctum eā infudit in cordibus credentium, cū *multitudinis cre- Act. 4.*
dentū erat cor unum, & anima una, vt Lucas testatur. Cōsidera
dulcedinem legis huius, & vt aliquomodo ea intelligere
possis, finge ciuitatem in qua lex charitatis perfectē obser-
uetur, vbi filij obedientes per omnia parētibus, patres filio-
rum valde solliciti, in qua nullus proximū odio prosequer-
etur, sed omnes diligerent proximos sicut se ipsos, & cum
vnus infirmatur, omnes ei accurrerent, cum quis pauper-
tate premeretur, omnes ei subuenirent, cū quis tri-
baretur, omnes eū consolarentur, in qua nullū verbum iræ, vel ri-
xæ audiretur, nullus esset fur, nullus maledicus, nullus de-
tractor, an non diceres ciuitatem hanc foelicissimā, & è cæ-
lo descēdisse: vitā q; dulcissimā in ea peragi? sine dubio
præoptarent omnes huius ciuitatis ciues adscribi, & quę-
libet alia ciuitas desereretur, vt in hac tam foelici habitaret
omnes. Vide dulcedinem charitatis, & quam vere pronun-
tiauit *Psa. Pax multa diligentibus legem tuā, & non est illis scan- Psal. 118.*
dium. Propter hanc charitatis legem dicitur sponso me-
rito. *Mel, & lac sub lingua tua.* Hac enim lege constituta, ac *Cant. 4.*
seruata, respublica illa, quam fingebamus in mundo con-
stituitur, quid concursus populorum in Ecclesiam indu-
xit nisi vita dulcissima, quam media charitate in ea vide-

Si 5 rant?

Concio III. ad Religiosos.

unt: est enim charitatis fructus pax & gaudium in Spiritu sancto, quid enim dulcius, quam inter amicissimos vitam degere? hæc eadem monasteria repleuit monachis, & propter hanc vitam amara poenitentia dulcissima facta est, impletumque illud Isai. *Computrescet iugum à facie olei,* durissimum enim iugum religionis oleo charitatis leuissimum factum est. Hoc etiam Societatem Iesu mirum in modum auxit, si enim eos, qui eam ingressi sunt, interrogas, quo fane attracti sint, dicent charitate, quia perspeximus inter se vinctos, qui de Societate erant.

De hac ergo Paul. ait ad Thesalo. *De charitate autem fraternitatis non habemus vobis necesse scribere.* Vbi Chry. solto. ait, ostendit Paul. maximam esse charitatem, quæ doctrina non egeat, quæ enim maxima sunt, omnibus patent, & dū dicit, nolle eos exhortari, exhortatur magis. *Ipsi à Deo deditis,* Deus enim tanta de hac charitate dixit, & tantis verbis amplificauit, vt necesse non sit hominem in ea re loqui, in qua Deus tot verba posuit: addit, *& illud facitis,* hoc ego modo possum dicere: *sed rogamus, ut abundetis magis,* hoc hodie mihi faciendum, vos rogare, vt magis abundetis, quia vt dicitur Prou. 15. *In abundantia iustitia virtus maxima est,* & hoc exigit religiosi status, vt in omni iustitia abundet, in omni virtute crescat, præcipue tamen in hac charitate, sicut enim sectarum antiquarum sectatores in dogmatibus propriis, sectæ illius, quam sequebantur, maxime excellere curabant, & illa præcipue illustrare conabantur, quæ sectæ propriissima erant. Sic religionis Christianæ propriū dogma charitas est, in quo agnoscendus, & dignoscendus Christianus est. *In hoc cognoscent vos meos esse discipulos, si dilectionem ad inuicem habueritis, hoc est præceptum meum,* ait fidei author nostræ, rectè ait meū, vt propriū hoc Christi dogma notetur, vt in hoc te debere excellere agnoscas, hoc enim exorat Patrem Christus Ioan. 15. *Et hoc oro pater, ut sint unū, sicut ego & tu unum sumus, & credat mundus, quia tu me misisti.* Hoc opus ostendit proprium Christi esse, quo in mundo agnoscendum erat, in eum Deum venisse.

Sed restat nobis videndum in quo consistat hæc charitas, quæ

De charitate proximi. 326

A. quæ sint eius opera, quibus intendere debeamus, certè diligere proximum sicut te ipsum, optima profectò Dei regula, vt maximè cōmendet charitatem, sicut te ipsum, maxima profecto vis proprij est amoris, vide quomodo te, & omnia tua cures, sic quæ fratris tui sunt curare debes, cum artificij opus aliquod maximè vis cōmendare, vt optime præstet, ei dicis, hoc mihi opus fac, quasi tibi ipsi faceres, sic quæcūq; vultis, vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.

Sed quia locutio singularis maximè docet, & mouet, duo tibi peragēda sunt, primū caue maxime ab omni nocuimento fratris, secundū omne quod ei potes præstare bonū, præsta, & hoc maxima cū dulcedine. De primo vide ne malū fratri feceris, quia *charitas,* ait Paul. *malū nō operatur,* sed est malū in cogitatione, in verbo, in opere, ab hominib⁹ his tibi cauedū est, & primo à malo, quod cogitatione fit, dū facile, leuiterq; fratrem iudicas, venenū est charitatis facile iudicare,

& loqui de fratre: *Charitas nō cogitat malum.* ait Paul. Difficile enim de eo, quæ diligimus malū credimus. *Quis es tu, qui iudicas seruū alienū?* quis tibi hoc iudiciū cōmisit? quis te constituit iudicē? si bene nosses quis es tu, videres, ab omnibus te iudicandū, & sub omnium pedibus esse debere. Optime cælestis magister: *Nolite iudicare, & non iudicabimini, nolite condēnare, & non condēnabimini, quia enim mensura mēsi fueritis remetietur vobis.* Quæ verba exponens Chryso. ho. 3. ad populū Antioch. ait, cura tua, aliena quid curas? aliena curatē nō vacat propria curare. Nec hoc hic solū est mali, qd̄

C. illud peccatū cōmittim⁹ iudicātes fratrem, sed quod amplius est, omnia nostra peccata grauiora facimus, eo iudicio omni nos excusatione priuātes, acerbè enim aliena exquirēs, ex suis excessib⁹ veniā nō obtinebit, vt enim nos Deus iudicet, nō solū attēdit peccatorū nostrorū naturā, sed etiam quomodo nos in iudicādis fratrib⁹ nos habuim⁹, si misericorditer aut immaniter, ppter qd̄ dicit: *Nolite iudicare, & nō iudicabimini,* nō enim solū quale fuit peccatū, in futuro apparebit, sed magnū & inuitabilē additionē à iudicio in cōferuū factò accipiet, ideò subiūgit, quia mensura mēsi fueritis remetietur vobis: vnde sicut mitis maior peccatorū grauitatē succidit,

Isai. 10.

Chryso.

Prou. 15.

Ioan. 15.

Ioan. 14.

Ioan. 15.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Roma. 14.

Matth. 7.

Chryso.

Concio VI. ad Religiosos

Iacob. 2. succedit, sic acerbus, & crudelis iudicator magnum pōdus propriis peccatis apponit. *iudicium sine misericordia ei, qui nō fecit misericordiam, & hoc est, quod Ioannes Phariseis dixit:*
 Luc. 3. *Genimina uiperarū quis demonstrauit uobis fugere à uentura irae* quasi dicat, estis vōs viperæ, serpentelq; venenosi, qui viso alieno defectu, continuo eum iudicatis vidētes discipulos
 Matth. 15. non lauare manus, continuo dicitis: *Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum?* videntes spicas in sabbatho colligi, continuo dicitis sabbathum violari, videntes discipulos Christi non ieiunare, continuo dicitis: *quare discipuli tui nō ieiunāt?* Cū ergo seuerissimi sitis iudices in alienis, quomodo effugietis à uentura ira, & iudicio? in nostra ergo est potestate vel seuerum, vel misericordem iudicem nostrū facere, si seueris simus, vel mites in fratribus iudicandis. **B.**

In qua etiam re incitia, & superbia iudicatis fratres attendenda est, quoniam penē omnia, quæ de fratribus iudicamus ea ratione esse mala credimus, quia nostro ingenio, natureq; non cōueniunt, melancholicus sanguineū iudicat, & è contra, iracundus phlegmaticum, deniq; iudicās dicit intra se, ego sic non facerē, vel loquerer, malū ergo est. Te ergo regulam facis recti, illudq; rectum iudicas, quod tecū conuenit, quod secus prauū, quanta verò hæc superbia sit, dici non potest, regula enim recti Deus solus est, ille solus dicere potest, hoc rectum vel prauum est, quia mea rationi, vel cōuenit, vel aduersatur. Qui ergo vel minima humilitate præditus esset, se agnoscens prauum obliquumq; ex eo alium rectum iudicaret, quod secum non conueniat. **C.**

Secundo cauendū maximè à detractiōe, vidisti fratris defectū vel forte audisti, audi tu consiliū Spiritus sancti Eccles. 19. *Audisti uerbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te fidens quoniam non te disrumpet à facie uerbi, parturit fatuus tanquā gemitus partus infantis, sagitta iuxta foemori canis, sic uerbum in corde stulti.* Stultus ille est, qui continere non potest malum, quod audiuit, sed illud parturit, & quasi sagittam infixam à se tollit. Audi nobilitatem Christianam summā, quæ nam Dei est maxima nobilitas? illa profecto quā loquitur Aug. dicens, Deo auctore nemo fit deterior, sumus profecto

De charitate proximi. 327

A. profecto Dei honos, cum dicere potest, per me creatura, nec minimum vnquam perdidit, sed omnis illa per me est, omne quod est, quod ergo esse potest summa Christiani nobilitas? illa profecto cum dicere potest, me auctore nusquam frater meus vel minimum detrimentum passus est, sed in omnibus per me, & à me est honori habitus. Sicut etiam Deus ait. *Per Osee. 13. ditio tua Israël, tantummodo in me auxilium tuum.* Contra verò ignobilis, & stultus est, qui contra agit, de quo Prouerb. 14. *Prou. 14. stultus illudet peccatū, & inter iustos morabitur gratia, id est stultus peccatum fratris irridebit, loquetur, & interpretabitur delictum, sic enim Hebræa habent, sed inter iustos erit gratia, &*
B. beneuolentia, quia excusabunt a diuicem defectus, mirum profecto est cum charitas non viget, quomodo alterius defectum amplificamus, interpretamur, & loquimur, hoc planè stultorum est. Quem verò tanta nō mouet nobilitas, vel saltem terreat comminatio terribilis. Sed quæ ista in die utiq; iudicij dicetur tibi à Christo Domino hæc & hæc de me mala dixisti si verò interrogaueris quando ego de te Domine loquutus sum? Respondit: *Quod uni ex his minimis fecisti, mihi fecisti.* Omnia enim siue bona, siue mala, quæ cū fratribus agimus, Christus secum facta reputat. An nō Saulo loquitur: *Quid me persequeris?* Loquitur caput pro membris, sicut cum alterius pedem calcas, caput loquitur, me conculcas. Cū ergo de fratre male loqueris, attende, quod cum Deo contendas, de eo male loqueris: mirum profecto, cum hæc ita se habeant, quàm facile de fratre loquimur *Psal. Tota die in iustitiam cogitauit lingua tua, dilexisti omnia uerba præcipationis lingua dolosa.* Iniustitiam dicitur lingua cogitare, quia malum, quod cogitasti continuo lingua effudisti, diligit uerba præcipationis, quia procul dubio quasi nos præcipitamus, summaq; leuitate irruimus in aliorum defectus, loquimur temerè Hispane (*despeñadamente*) Hæc inter iudicia dicta q; bonorum & malorum Angelorum differentiam **D. Tho. sta. D. Tho. tuit. 1. p.** Quod boni Angeli, licet videant causas naturales in aliquem effectum ordinatas, non absolute dicunt futurum, quia cum nouerint omnia subesse diuinæ providentiæ, quæ multos effectus causarum naturalium mutat, moderatè loquuntur,

Concio VI.

quuntur, ac modestè dicentes hoc erit, nisi Deus aliter dispo-
 fuerit, at daemones temere præcipitanter dicunt hoc futu-
 rum est, quasi à Deo nil penderet, quibus perfimiles sunt,
 qui præcipatione iudicant & loquuntur. Sed ais, zelo
 moueor, vt in omnib⁹ disciplina seruetur, serra apud Ægy-
 ptios hieroglyficum erat maledici, & obmurmurantis, vt
 refert Pluciades, propter multos dentes, quibus diuiditur
 in partes, quod aliter diuidi nõ posset equaliter, & secundũ
 regulam rectam, hoc est enim maximum murmuracionis
 vitiũ, quãdo illud ad rectitudinis regulã trahere vis, est tibi
 zelus Dei, amor fratris? audi Chryso. ho. 3. ad popul. ora
 Deum, lachrymas pro illo funde, admone illum, consiliũ
 ei præbe, sic ille faciebat, qui ait 2. Corint. 12. Ne iterum cũ
 uenero, humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos, qui ante pec-
 cauerunt, & non egerunt poenitentiam. Si zelo moueris in fratru
 defectus vt corrigas, quomodo in tuos non moueris.

Hieroglyfi.
 Plucia.

Chrysoft.

2. Cor. 12

Chrysoft.

Psal. 100.

Eccles. 28.

Matth. 18.

Prou. 12.

Sed ais ego nõ detraho fratri, sed detrahẽtẽ audio. Chry-
 so. aures obtrude, Psal. Detrahentẽ secreto proximo suo, hunc per-
 sequebar, dic fratri, habes aliquid boni, quod de fratre loqua-
 ris, aures aperio, unguentũ suscipio. Si malũ vis dicere, non
 audio, stercus & canũ nõ suscipio, quod mihi lucrũ si didi-
 cero, quod ille improbus est, curemus nostra, mittamus
 aliena, quã excusationem habebimus in die iudicij, nostra
 negligentes, aliena curãtes ¶ Tertio, nobis cauendũ maxi-
 mẽ est à verbo contumelioso, vel quolibet alio, quod ama-
 rũ reddere possit fratrem Eccl. 28. Flagelli plaga liuorẽ facit, pla-
 ga autẽ linguæ cõminuet ossa. Qua in re locũ habet illud Chri-
 sti: Vt homini illi, per quẽ scandalũ uenit, melius erat ei, si suspẽda-
 tur molla asinaria in collo eius, & demergatur in profundũ maris,
 quod præcipuè dicitur de graui dato scãdalo, & offensione
 & suo modo de leui scãdalo. Vnde sapiens est qui promittit, &
 quali gladio pungitur cõscientiæ. Lingua autẽ sapientũ sani-
 tas est. Quo loco lanse, ait, Hebræa sic habet, est qui effutit
 quasi confossiones gladij, sed lingua sapientũ salubris est,
 quia ibi est verbũ vitæ, quod significat pronũtiare incõsi-
 deratè, sensus ergo est, est qui verba profert quasi cõfossio-
 nes gladij, quia verbis suis alios transfodiunt, iuxta illud
 Psal.

A

B

C

De charitate proximi.

A Psal. 56. Lingua eorũ gladius acutus. At uero sapientis lingua
 salubris. Inter grauissima Israël's crimina illud enumerat
 Psal. 105. Et uexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerũt
 spiritum eius, & distinxit in labijs suis, peccauit quidem Moy-
 ses, sed exacerbatus ab Israël'e, quod ei maximo vitio da-
 tur. De peccato Moy si loquitur Deus Deut. 32. Ascẽde in
 montem Nebo, & uide terrã Chanaan, & morere, sicut mortuus est
 frater tuus Aaron in mote Hor, præuaricati enim estis cõtra me in
 medio filiorum Israël ad aquas contradictionis in Cades, & non san-
 ctificastis me inter filios Israel, e cõtra uidebis terram, & non ingre-
 dieris in eã. Sic uero res se habuit vt dicitur Num. 20. Mur-
 murauit populus propter aquæ defectũ uenerũt ad taber-
 naculum Moyses & Aaron, quibus Deus dixit: Loquimini
 ad petram coram eis, & illa dabit aquas, & ait Moyses. Audite
 rebelles, & increduli, Num de petra hac uobis aquam poterimus
 eicere? Et percussit bis filicẽ, & egressæ sunt aquæ, dixitque
 Dñs ad Moysen, & Aaron: quia nõ credidistis mihi, ut sancti-
 ficaretis me corã filiis Israel, non introducetis hos populos in ter-
 ram, quã ego dabo eis. Sed quod fuit peccatum Moy si? Aug.
 16. contra Faustũ ait, arguitur Moyses uoce diuina, quod
 eius fides ad aquã de petra eliciẽdam titubauerit, quod &
 cum peccato Petri potest esse cõmune, qui in medijs flucti-
 bus simili fidei defectum titubauit, & explanans locum il-
 lum Psal. Et distinxit in labijs suis, quid est, inquit, distinxit?
 quasi illud non posset Deus facere, qui tãta iam fecerat, vt
 aqua de petra proflueret? dubitanter enim petrã percussit,
 idẽ hoc miraculum distinxit à cæteris, in quibus non du-
 bitauerat. Alij credunt non dubitasse de Dei potẽtia Moy-
 sen, sed nõ credidit, tan rebeli populo aquas Deũ daturũ,
 cum tamẽ incredulitas eorũ fidẽ Dei non esset euacuata,
 huius sententiæ est Lyrans. super Num. 20. Alij dicunt
 Moysen peccasse quia petrã percussit, nõ uero ad eam lo-
 quutus est, vt Dñs imperauit, & sic verbũ illud Dñi: Non
 credidisti mihi, intelligendum est, idest, non obedistis mihi,
 unde licet verbũ illud. Num poterimus, &c. posset intelligi,
 quasi per hoc miraculi magnitudinẽ declarare uellet, sed
 quia adeo carpitur, ostenditur fuisse diffidentiaẽ uerbum,
 inno-

Psal. 56.

Psal. 105.

Deut. 32.

Num. 20.

August.

Lyrans.

Concio VI.

in omni precedenti miraculo nihil dixerat dubitanter, hic **A** vero titubavit, ideo bis percussit petram, nec primo ictu aqua profluxit, ideo Psal. ait. *Distinxit in labiis suis*, id est ait, Ferus, hic aliter loquutus est, quā ante loquebatur, vel ut Iansenius ait, in cap. 12. prouerbiorū versu 19. ponitur ibi in Hebræo verbum vitæ, quod ut ait Pagninus, significat inconsiderate pronuptiare, & sic cum ait, distinxit, idem est, ac si diceret, inconsiderate loquutus est. Sed hoc fecit, quia exacerbauerunt spiritum eius tam acri instantia, & murmuratione, unde dubitauit, an tā rebellī populo Deus esset affatuus. Alij dicūt, fuisse peccatum vanitatis, quo spectari ipse voluit, non Dei gloriam querens, sed peccatum, ait Ferus. num. 20. non fuit ad mortem, sed lapsus humanus, sed quia principes populi erant, maxime puniti sunt. Iansenius aliter. *Distinxit in labiis suis*, id est Deus aliter loquutus est cum Moyse, ac solebat, sicut enim homo maxime exacerbatus est amico dure loquitur, sic exacerbauerunt Israëlita Dei spiritum, adeo vt dilecto Moyse dure loqueretur, promittens, nō intraturum eum in terrā promissam pro leui eius peccato. Alij, ait Titelmanus, & Genebrardus transferunt. *Distinxit in labiis suis*, inconsiderate loquutus est Moyse, quia verbis dubiis loquutus est, ad dubitationem magis, quā ad fidem populum impellentibus. Ex quibus duo colliguntur primum quā terribilis Deus super omnes, qui in circuitu eius sunt, qui veniale Moyse peccatum morte multauit. Secundum quantum sit malum **C** iusti spiritum exacerbare, vt peccatum veniale incurrat, & verbum inconsideratum dicat, cum contra Israëlē id facientem, tam acriter Psalm. loquatur. Summē ergo tibi cauendū verbo tuo fratrem ledere, quo eum exacerbās, vt male loquatur, vel interius turbetur. Sed quanta mala in offensi animo operetur verbum stultum audi Paul. Hebr. 12. *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, siue qua nemo videbit Deum, contemplantēs, ne quis desit gratiæ Dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediāt, & per eam inquinentur multi.* In quē verba D. Tho. ait, pacem non solum habete, sed sequimini, Psalm. *Inquire pacem, & persequere eam*, addit sanctimoniam, quæ à charitate pendet, & hoc cōsiderans, ne forte tu occasio fueris

P. 12.

Pagninus.

Titelmanus.
Genebrardus.

Hebr. 12.

D. Tho.
Psalm. 36.

De charitate proximi. 329

A fueris alteri, vt desit gratiæ Dei, propter amaritudinem, quæ cum affecisti, & impediatur à bono opere, & incremento spiritali, amarum est, quod non potest gustari sine offensa, talis ille, cuius verba, aut facta dura sunt. Sed quid mali feci ais verbo aspero? Turbasti fratris pacem, impedimento fuisti Dei gratiæ in eo operanti, abstulisti ab eo fructus virtutum, & dicis, quid feci? Parum est, inquis, quod ille amarus sit: inspice tu, cum amarus es, qualis sis, qualis pax tua, qualis oratio, quale examen, quales virtutum fructus profers, verè radix amaritudinis impedit omnem fructum virtutis, hoc est, quod sapiens dixit, ossa comminuere virtutum scilicet.

B Quartò cauendum ab omni malo opere in fratrem. Lyrā. in illud Gen. 37. *Accusauit Ioseph fratres apud patrem de crimine pessimo*, dicit, crimen hoc fuisse, quod filij Liæ filios reliquos, quos ex ancillis Iacob genuerat, malè tractabant: dicitur verò crimen pessimum, quia cōtra charitatem, sicut enim pessima plaga cordis, quia illud initium est vitæ animalis, ita pessimum peccatum est, quod contra charitatem, quæ est virtutum cor, vita, ac forma.

Secundum verò, quod initio diximus ad charitatem pertinere, est, quod benigna sit, & omnia, quæ facere potest bona, facit, exhibetq; fratribus, & hoc summa cum suauitate. Audi Paul. Rom. 15. *Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmiorum sustinere, & non nobis placere, unusquisq; vestrum proximo suo placeat in bonū ad ædificationem, etenim Christus non sibi placuit.* Proponit Christi exemplum, qui sibi omniū peccatorum poenam sumpsit, nobis gratiæ dona dedit: sibi amarum, nobis dulce, & facile reliquit. Quando ille fatigatus itinere erat, nō sedebat, sed quādo discipuli fatigati: quādo ille esuriebat, nō māducabat, sed quādo illi esuriebat, in nullo sibi placuit, sed aliis. Hinc didicit Paul. 1. Cor. 10. *Sicut ego per omnia omnibus placeo, non querens, quod mihi utile est, & hæc vera nobilitas est, & oppositum ignobilitas: nobilitas enim est alterius bonum, & vtile intueri, ignobilitas proprio duci lucro, & commodo, & hoc est illud. Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum, id est dulce, charitateq; plenū.* Nec mireris tale cor à te exigi in fratrem, cum & Paul illud **C** exigat

Lyrā.
Gen. 37.

Rom. 15.

1. Cor. 10.

Ezech. 36.

Rom. 12.

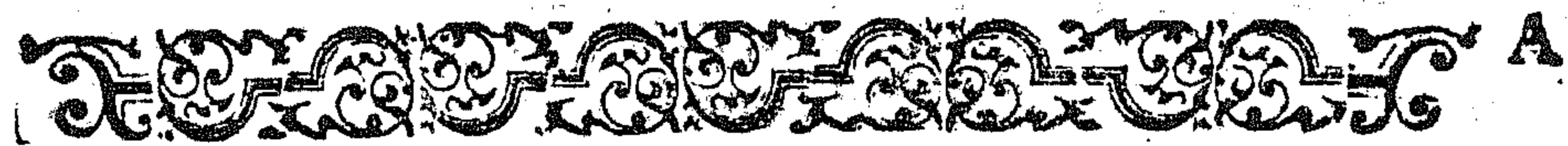

Concio VI. ad Religiosos

Chrysof. exigat in inimicum crudelissimū, si furior it inimicus tuus, ci-
 ba illum, si sicierit, potum da illi, vbi notat Chry. s. verbū Græ-
 cum significare, non cibare solū, sed ea dulcedine cibare
 qua mater cibabat filium vnice dilectam, lecto decumbentē
 à morbo. Quid ergo facturus es cū fratre, qui talia præstare
 iuberis inimico? Interrogo ego te, ad quid ingressus es reli-
 gionem? utique vt toti mundo proficuas sis, vt omnibus
 beneficias, vt vitam profundas pro proximis, vt ad Indos
 properes: Iaponios, & Sinas ad Deum ducas, Omne autē
 agens prius agit in propinquum, quam in remotum, qui er-
 go pro infideli vitā paratus es profundere, qualē te debes
 1. Ioan. 3. propinquissimo fratri exhibere? prius pro hoc sanguis fun-
 dendus, prius huic viscera danda. Audi Ioann. In hoc co-
 gnouimus charitatē Dei, quoniam ille animā suā pro nobis posuit,
 & nos debemus pro fratribus animas ponere. Audi Apostoli-
 2. Thef. 2. cam dilectionē tibi exēplar propositam. Facti sumus paruuli
 in medio uestro, tanquā si nutrix foueat filios suos, ita desiderantes
 uos cupide, uolebamus tradere non solū Euangeliū Dei, sed etiā ani-
 mas nostras, quoniā charissimi nobis facti estis. Audi eundē Ro-
 Rom. 9. 9. Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis,
 anathema, ait D. Tho. nomen est Græcum compositū ab
 D. Tho. ab ana, quod est sursum, & thesis positio, quasi sursum pon-
 tū, quia quando aliqd in bello capiebatur quod inuisum nō
 erat hominū, suspendebatur in tēplo, & dicebatur anathe-
 ma, quia erat ab usu hominū separātū. Optabat ergo Paul.
 separari à Christi fruitione ad tēpus, pro proximi maiōri
 gloria, & conuersione fratrum. Vnde Chryso. in lib. de com-
 Chryso. punctione cordis ait, ita totā eius mentem deuicit amor, vt
 etiam id quod præ cæteris omnibus amabilius erat, esse cū
 Christo, rursus id ipsum, quia ita plāceret Christo, cōtem-
 nefet, & cedebat cælorum regno, quod remuneratio labo-
 rum erat. O pelagus amoris in exhaustum! à Christo sepa-
 rari cupis o paulē, quem tantopere amasti, vt ab eo nulla
 creatura te separet: ecce quē nullus separare potest à Chri-
 sto separari modo fratrum amor. Similis huic videtur amor
 Exod. 32. ille Moyfi. Aut dimitte noxā populo huic, aut dele me de libro, in
 quo scripsisti. Hunc amorē imitari debemus. Mira de chari-
 tate

De charitate proximi.

A tate P. Ignatij dicta sunt, deq; patris Francisci Xauier, sed
 omnes ab eo didicerunt, de quo scriptum est: Apparuit be-
 nignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei, apparuit ita dul-
 cis, & amore plenus, vt de eo scriptū, potiusquā de Iob sit:
 Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis dei de carnibus eius ut sa-
 turemur, id est, quis hunc dulcissimū hominē edere posset.
 Ideo discipulis rigidis dixit: Nescitis cuius spiritus estis, &c.
 Ex quibus tandē sequitur quo loco à nobis habenda est
 charitas. 1. Petr. 4. commendata oratione, & prudentia
 ait. Ante omnia autem mutuam in uobis metipsis charitatem ha-
 bentes, notandum est verbū illud ante omnia, si in aliquo pas-
 surus es detrimentum, super omnia charitatem serua, vt ser-
 pens caput. Sic aliis virtutibus commendatis concludit
B Pau. Super omnia autē hæc charitatem habete, quod est uinculū per-
 fectionis, Ponderat Ambros. lib. 3. offi. c. 14. illorū religio-
 nē, de quibus. 2. Machab. 1. Nam cum in Persidem ducerentur
 patres nostri sacerdotes, qui tunc Dei cultores erant, acceptū ignem
 de altari absconderunt in ualle, ubi erat puteus, & in extremo pe-
 riculo inter cædes & captiuitates non sunt obliti ignis cæ-
 lestis, quem dedit Dominus Moy si, nec primo absconde-
 runt argentum, aut aurum, sed ignem. Hic ignis est Spiritus
 sancti. Per quem charitas diffusa est in cordibus nostris. De quo
 igne dicitur: Ignis in altari meo semper ardebit, cum ergo in-
 extremis fueris periculis, omnia licet perdas, hunc serua
 ignem, super omnia seruanda charitas, quæ præstat omni-
 bus, & si in aliquo passurus es detrimētum, in alio patere,
C non in charitate, sicut enim omne vulnus malū est, sed cor-
 dis pessimum, quia initium est vitæ, sic omnis defectus vi-
 tandus, sed maxime charitatis, quia principium est spiri-
 tualis vitæ. Curandum nil nobis de esse, sed si alia desint,
 non desit charitas, qua sola diuites erimus. Est enim illa
 aurum illud ignitum, de quo scriptum est: suadeo tibi emere
 à me aurum ignitum, ut locuples fias, quod si hæc deficiat,
 pauper es, quicquid habeas diuitiarum, de hac
 Paul. Adhuc excellentiorem uiam
 nobis demonstro.

A

CONCIO VII.
Adeosdem Religiosos. De oratione, me-
ditatione, consideratione, ac contem-
platione, & horum necessitate.

T H E M A.

Oportet semper orare, & nunquam deficere. Luc. 18.

E. Orationis necessitate innumera in diuina scri-
ptura, & sanctis dicta reperies. Exēpla etiā in-
numera sanctorū sunt, sed præcipuum est Chri-
sti exemplum, qui in oratione pernoctabat, &
nunquam solus erat, quin oraret. Ex quo orā-
di necessitas apparet. Ratio verò prima huius necessitas ex

D. Thoma est, quia disposuit Deus, orationem medium esse,
ac canalem, vt misericordia Dei ad nos descendat, & quod
ille ab æterno sola bonitate, ac misericordia hominibus con-
cedere voluit, decreuit media oratione conferre. Sicut ergo
medium statuit, quo frumentum multiplicaret, feminationē

scilicet, ita orationem medium fecit, quo omne bonum meta-
mus. Quare apparet diuina in nos dulcedo, ac suauitas, cum
medium dederit adeò facile, ac gloriosum homini. Augusti-
nus. Grande miraculum, quòd homo terra, & cinis in altissi-
ma sua oratione cum Deo loquatur. De diis gentium sapien-
tes Babylonis dicunt apud Daniele. *Exceptis diis quorum
non est cum hominibus conuersatio.* At de Deo vero nouimus,
quòd in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est, & nūc
cum vili homine negotia tractat, quærit, respondet, & lōgam
conuersationē, ac colloquium miscet, & quoties homo vult,
Deum alloqui potest. Non est in mundo rex, qui ministro
suo, etiam dilecto, simile quid concedat. Cumq; maximum
beneficium nobili viro concedere rex vult, clauem ei deau-
ratam

D. Tho.

August.

Dani. 2.

Baruc. 3.

A ratam concedit, qua ad regem intrare possit, & cum cubicu-
larium dicit, quia ad regem aliquando intrare potest sine
internuntiis. Quid ergo erit, quòd homini Deus concedat
colloquium suum iugiter, & cum eo tota die versari velit.
Hinc facile colliges, cur dæmon plura obiiciat impedimē-
ta, ne oremus, nouit enim, sic tolli mediū misericordiæ di-
uinæ ad nos prouenientis, & ideò, quemadmodum is, qui
aquam prohibere vult, ne in ciuitatem decurrat, canales
aufert, quibus illa decurrit, ita si orationē abstulit à te dæ-
mon, misericordias abstulit diuinas, quæ media oratione
ad te veniebant. Hinc Psaltes gratias agit, dicens: *Benedi-*

Psal. 65.

*ctus Deus, quoniam non amouit orationem meam, & misericordiā
suam à me.* Si ablata esset oratio, & misericordia auferretur,

B nunc verò si oratio adest, misericordia non deficiet. Me-
morix prodidit Palladius, sanctissimum Patrem dixisse,
vniuersas dæmonis tentationes, quibus religiosos infestat,
eò tendere, vt orationem auferat, & ideò illum in vana di-
strahit, eumque turbat, vt cum ad orationem accesserit,
clausam inueniat ianuam. Nimium ergo oratio dæmoni
displicet, cum tot in illam tela dirigat. Sed, si sapimus,
hinc nobis colligendum est, quantum nostri intersit, ora-
tioni incumbere, & nunquam prætermittere tempus illi
destinatum. Nisi enim magnum nobis bonum oratio fo-
ret, dæmon eam non tolleret, tot adinventionibus adhi-
bitis, ne oremus, & cum oramus, tot distractionibus. Tem-
pus ergo orationi statutum ei tribue. *Qua in re exemplo*

Palladius.

C nobis est Iacob, qui in vltimo, ac tutiori loco Rachel, & fi-
lium eius posuit, ne detrimentum paterentur ab Esau.
Licet ergo tempus aliis rebus desit, orationi deesse non
debet. Quod si obedientia, aut necessitate coactus, ora-
tionem prætermittere cogaris, alio tempore illud restau-
ra, vt dies non prætereat, quin orationi tempus tribuas.
Nam si eam curam corpori impendis, vt cum dormire, aut
comedere non potes suo tempore, aliud quæris, quo cor-
pori tribuas necessaria, multò magis cum anima id facere
debes. Est verò cibus, & quies eius oratio.

Genes. 32.

Secunda ratio, quæ orandi necessitatem ostendit, est,

Concio VII. ad Religiosos.

Arist. quod sine consolatione, ac gaudio homo viuere diu nō potest, vt Aristoteles ait. Et adeo cupidi delectationis sumus, vt natura delectationes adhibuerit operibus necessariis, ne negligenterentur. Hæc verò consolatio vel à cælo, vel à terra nobis prouenire debet. Si à cælo habenda est, media oratione eam nos habere oportet. Hinc Isaias: *Ducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ.* Quod enim in oratione cælestis percipiatur dulcedo, nulli dubium est. Vita etiam Christiana, præcipue verò religiosa vita matrimonij est, qua cum Deo anima nupsit. Sicut vero status matrimonij sua habet onera, & sua etiam gaudia, & onera tolerantur propter gaudia, quod si gaudia tolleres, & onera solum relinqueres, intolerandus esset. Ita etiam vita religiosa, & Christiana onus, & dulcedinem habet, onus huius matrimonij est impletio præceptorum, consiliorū, abnegatio sui, tolerantia passionū, sed gaudium illius est dulce cum Deo sponso colloquium, amplexus, oscula castissima, quibus in oratione diuina dulcedo gustatur. Si hæc gaudia cum oneribus misceas, portare onera poteris, quia computrescet iugum à facie olei, & leue fiet, si verò vniuersam abstuleris consolationem, & onera reliqueris, tædiosa, ac onerosa vita erit. Et hinc fit, vt virtutis via difficillima, ac tristis aliquibus appareat, quia illius crucem considerant, non consolationem, qui verò hanc expertus est, dicit cum Psalte: *In uia mandatorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus diuitiis,* quia vt Sapiens ait. *Non habet amaritudinem conuersatio eius, nec tedium conuictus illius.* Ibi enim anima quiescit in Deo suo innixa super dilectum suum, ibi tribulationem suam antequam pronuntiat, ibi effundit sicut aquam cor suum, & quasi intimo amico secreta cordis aperit, ibi impletur illud. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos.* Quando verò cælestis consolatio non adest, terrena quæritur, & vt hæc despiciatur, cælestis quærenda est. Simile quid hac in re nobis accidit, ac Assuero, qui inobedientem Vasthi repudiavit, & domo expulit, sed postquam regis Assueri indignatio deforbuerat, recordatus est

De oratione, &c. 332

Atus est Vasthi, quæ fecisset, vel quæ passa esset, dixerunt, quæ pueri regis, ac ministri eius, quærantur regi puellæ virgines, ac speciosæ. Adducta quæ est Esther, quæ ita regi placuit, vt Vasthi memoriam deleuerit. Ita profectò nobis accidit. Repudiatur ab homine caro inobediens, quam ideo spiritus à se separat odio sancto, & delectationes illius abiicit. Sed si ei non adsit spiritualis cōsolatio, in memoriam veniunt carnis delectationes & iterum eam ducere Spiritus vult, nisi ei detur Esther, id est, diuina consolatio, qua gustata desipit omnis caro, & in obliuionem datur vniuersa illius delectatio. Et quemadmodum vt puer relinquat noxium cibum, qui ei dulce sapit, aliū tribuis dulciorem, ac salubrem, quo gustato, facile noxium proiicit, quia dulciorem experitur, ita vt terrena consolatio abiiciatur, cælestis efficit.

Tertia ratio, quæ orationis, ac meditationis necessitatē ostendit est, quoniam illa media cælestes, ac diuinos thesauros conspiciamus, vt in hac vita videre fas est, & sic in defensione laboramus, vt eos nobis acquiramus. Dicit tibi forsitan illudor homo, veni mecum, ostendam tibi thesaurum in agro absconditum, fidem ei non adhibes, eius dicta non curas. Si verò homo magnæ autoritatis id dicat, credis ei, & ad inquirendum thesaurum accedis, sed aliqua tepiditate, ac dubitatione, cogitans, ne fortè ille deceptus sit. Sed cum ipse propriis oculis thesaurum inspe-xisti, summa cura, ac alacritate properas, vt illum tibi acquiras. Omnibus quidem prædicatum est, esse thesaurum absconditum in agro, nobis paratum, regnum scilicet cælorum. Sed aliqui non magis mouentur ad illud acquirendum, quam si somnium illud fuisset, vel ab illatore audiissent: Nihil enim operantur, vt illud assequantur. Audierunt certè à Sapiente: *si quæsieris sapientiam, quasi pecuniam, & quasi thesauros effoderis eam, tunc inuenies timorem Domini, & scientiam Dei reperies.* Credunt certè mercedem æternam laborantibus in vinea paratam, sed laborare nolunt. Misera planè hominum conditio, & incredibilis stultitia. Stultum omnino diceres

It 4 eum,

Simile:

Matt. 13.

Prou. 2.

Concio VII. ad Religiosos.

A eum, qui nouit thesaurum absconditum in agro, & cum paruo labore eum acquirere possit, non curat, & non eum dices stultissimum, qui paruo labore thesaurum caelestem sibi acquirere potest, nec acquirit? Alij verò sunt, non ita negligentes, ac stupidi, credentes enim hunc eis paratum thesaurum, quærunt illum quasi pecuniam, & effodiunt, vt inueniant, sed tepidè remagunt, quia thesaurum non viderunt. At verò is, qui consideratione, ac contemplatione thesaurum vidit, vt nunc videri potest, impensè, & totis neruis operi intendit, vt par est. Maxima quidem, ac potentissima Christianæ religionis mysteria sunt, vt hominem igniant. Dicebat infidelis quidam fidelihomini, si hæc credis, quomodo non dirumperis, & amore Dei tulardes, ac deficis? & iure quidem id aiebat, **B** tanta enim sunt, quæ in religione Christiana nobis proponuntur, vt sint *sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis*. Qua ergò ratione non ignimur? Certè adeò celeriter poteris manum per ignis flammam traducere, vt nihil percipiat calor, sed si in flamma detineretur, igne absumeretur. Ignis ardens est Dei infinita bonitas, immensa in nos beneficia, Christus pro nobis cruci affixus, sed si in horum consideratione non sistis, sed cursim, ac raptim illa conspicias, non ignieris. Siste paululum, & vim ignis experieris, meditare ista longa consideratione, & dices: *In meditatione mea exardescet ignis*. Tanta celeritate ob oculos tuos transire res aliqua poterit, vt illam non attendas. Attende ergo & considera diuina mysteria, & **C** dices, *consideraui opera tua, & expaui*.

Simile. Vides aliquando hominem spiritu feruentem, Domino seruientem, operibus bonis instantem, & miraris, quod tanto labore non fatigatur, quod currat, nec deficiat, labore, nec lassetur, & semper in melius proficiat. Sed facile admirationem deponeres, si interiorem considerationem illius videres. Miraris enim cum horologii manum se mouentem vides, sed si interiorem horologii ac harmoniam videres, nihil mirareris. Ita mirabilis vita iusti est exterius, sed mirabilior interius, vbi omnis gloria

De oratione, &c.

333

A ria filia regis; quam qui videt, exteriora non miratur.

Quarta ratio, qua necessariam dicimus orationem, ac considerationem caelestium est, non solum vt perfectionem consequamur, sed vt certam nostram electionem, ac salutem reddamus, certa verò redditur, eo, quo potest, modo, si caelestia contemlemur. Quando enim dicere poterit homo cum sponsa, *Tenui eum, nec dimittam?* **Cant. 3.** Quando à Deo euelli non poterit? Certè cum Deum constrinxerit, cum altis in eum radices iecerit, cum inuenerit puteum, qui dicitur latitudo, tantas redundas aquas, vt obstrui nõ possit, sicut Isaac inuenisse perhibetur. Sed quando hæc copia aquæ inuenitur? Certè cum alta consideratione homo effodit, tunc Deum voluntas complectitur, **B** ne illum dimittat, tunc propter eminentem Dei scientiam omnia arbitratur vt stercora, vt Christum lucrificiat, tunc animus radicatur in Deo, vt securus in tempestate sit, & in turbine, vt possit quidem tentatio folia aliqua tollere, non tamen eum eradicare. Quis hanc firmitatem, ac stabilitatem in homine ponit? certè diuinorum consideratio profunda. Et ratio huic rei ad stipulatur, consideratione enim animus inflamatur, vt diligas magis Deum, & sic in charitate fundatur, ac radicatur magis, cõsideratione etiã timor Dei excitatur, quo homo recedit à malo. Hæc verò, & alia consideratio præstat, non in diuinis solum, verum & in humanis.

Quinta ratio eiusdem necessitatis est, vt sit vobis sal, quo **C** condiamus plura insulsa, ac insipida, & quo spiritu præstemus religionis opera. Insulsus quidem labor est, mortificatio, poenitentia labor, obseruatio religiosæ disciplinæ, quid igitur faciendū? Planè *habete in vobis sal*, ait caelestis magister, ne dicamus cum Iob: *Nūquid potest comedi insulsum, quod non est sale conditū?* **Marc. 9.** Quomodo ergò ista sale cõdientur? Consideratione certè. An non id Paulus manifestis verbis dicit, cum ait. *Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatū, curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum, &c.* **Iob. 6.** Quid est, aspicientes, nisi considerantes? consideratio ergo sapida illa reddit. **Heb. 12.**

T t 5

ego

Concio VII. ad Religiosos

A ego religiosum, cui nimium aspera vita religiosa apparebat, angebaturque, quod eam sustinere deberet in longum tempus, quadam vero die in oratione consideravit, ac dixit, ego peccaui in Deum optimum, ergo mihi est, si poenitentiam egero. Et hac cogitatione sic armatus est, ut latus postea obiret grauiam quæq; , & omne onus leue ei apparet. Sicut ergo currus oleo inungi solet ut suauiter ducatur, ita consideratione animus hominis ungitur, ut omne onus facile portet. Simul etiam consideratio sal est condiens vniuersa religiosi opera, ut in spiritu fiant, & desiderio placendi Deo. Hostia, quæ olim pro sacerdote offerebatur, tota incendebatur, nihil eius cuiquam relinquebatur, sed Deo vniuersa offerebatur, & igne absumebatur. Vt inde sacerdos, & nunc religiosus intelligat, vniuersa illius opera singulari quadam ratione Deo deberi, & cum omnibus dicitur: *Sive māducatis, sive bibitis, aut quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite, religioso potissimum id conuenit.* Si opera maxima sine spiritu fiant, sine feruore charitatis, gloriam Dei quærentis, parua sunt coram Deo, & parum eis præstatis proficit homo. Si vero minima opera fiant spiritu, ac feruore, maxima sunt, & maxime eis proficit homo. Hinc Christi opera summi erant pretij, licet minima essent, non solum ratione suppositi, sed quia in omnibus patris quærebat gloriam. Et Mariæ opera parua maioris meriti erant, quam maxima sanctorum martyria, propter summam charitatem, qua illa præstabat. Quis ergo spiritum, vitam, ac feruorem operibus nostris tribuet, ut Deo sint gratissima? Planè consideratio, est enim illa, non sibi soli sal, sed & omnibus aliis, est sal in omni sacrificio apponendam. Sicut enim in humano corpore quædam sunt membra, quæ non sibi ipsis duntaxat, sed omnibus reliquis profunt, quibus pro inde sæpè numero vtendū nobis est, cuius modi sunt oculi, manus, pedes, ita oratio instrumentum generale virtutum omnium est, omnes iuuat, ac perficit, omnibus tribuit splendorem, simili que luci solis est, quæ vniuersa illustrat, ac splendida reddit, siue quæ omnia in tenebris iacent, ita enim consideratio opera bona

1. Cor. 10

Leuit. 2.

De oratione, &c.

334

- A** bona lucida reddit, spiritu replet, dicente Paulo: *Nos autem reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eadem imaginem transformamur à claritate in claritatem.* Cum ergo gloriam Domini specularis, ac consideras, in Dei imaginem transformaris, & claritatem, ac abundantio rem recipis claritatem, id enim significat, cum ait, *à claritate in claritatem.* Hin etiam Psaltes: *Accedite ad Deum, & illuminamini.* Oratio ascensus mentis in Deum est, si ergo illuminatur homo, & illustrantur eius opera vniuersa, ne tenebræ sint super faciem abyssi.
- Vidimus orationis, & considerationis necessitatē. Iam verò quomodo orandum nobis sit, videamus. Orant Christum discipuli: *Domine doce nos orare.* Magister enim orationis Deus est. Est enim oratio ab artificio humano profecta solum modò, & hæc minima est, est verò alia, quam Deus docet, & infundit, & hæc maxima est. Nos enim quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, id est, postulare facit. Magnū Dei donum oratio est, & vt maximum illud Deus promittit per Zachariam: *Effundam super domum David, & super habitantes Ierusalem spiritum gratiæ, & precum, id est, orationis.* Nihilominus tamen dispositio nostra exigitur, non vt in illa fidamus, sed vt id nos præstemus, quod possumus. De hac nostra preparatione loquitur Sapiens, cum ait:
- C** *Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum, quasi dicat, cogita prius, cum quo tibi loquendum, cum ad orationem accedis, & quæ tibi petenda sunt, ne cum accedas, vt Deum placare studeas, illum magis ad iram prouoces.* Simile est, quod monet Sapiens: *Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum sit uelox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim est in cælo, & tu super terram.* Deum ergo tentat, qui sine preparatione orat. Et ideo Sapiens ait. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei.* Num scandalum aliquod est in Dei domo, vt pedem custodire sit opus? Certè necesse est pedem custodiri, quia preparatio, ac reuerentia oranti necessaria est. Ideo Moysi præcipitur, vt calcamenta deponat, cum ad Deum accedit,

2. Cor. 3.

Psal. 33.

Luc. 11.

Rom. 8.

Zach. 12.

Eccli. 18.

Eccli. 5.

Eccli. 4.

Exod. 3.

Concio VII. ad Religiosos

accedit, non quòd calceos detestetur, cū ingrediens in san- **A**
 cta sanctorū sacerdos eos non deponat, sed quoniā Moy-
 ses Deo appropinquabat sine timore, ac reuerentia, vt con-
 sideratē incederet, calceos deponere iubetur, cū ad spinas
 vocatur. Vt nouerit is, qui ad orādum accedit, nō temerē,
 sed reuerenter ad Deum accedendū. Temerē accedebant
 Leuit. 10. filij Aaron, vt Deo sacrificarent, & interfecti sunt, similem
 verò vltionem, licet in spiritu Deus adhibere solet his, qui
 temerē ad orationem accedunt, ideò monet ipse, sanctifi-
 camini, cum ad me acceditis. *Sanctificabor enim in his, qui ap-
 propinquant mihi, id est, ostendam me sanctum, & puritatis
 zelatorem, puniens eos, qui ad me irreuerenter accedunt.*
 Hoc verò est Deū adorare adoratione latriæ, quod Græ-
 cis est tremor. Et hoc etiā significabat, cū dixit de agno Pa- **B**
 schali, comedetis eum festināter, loco verbi festināter He-
 Exod. 13. bræis verbum est significans ecstasim, & pauorē, acceden-
 dum ergò ad Deum est, sed reuerēter, ac timidè. Ideò etiā
 Leuit. 16. sacerdos oblaturus thymiamata lauandus erat priūs, vngen-
 dus, & sacris indutus vestibus, & laminam auream in fron-
 te deferens, in qua Dei nomen inscriptum erat, ingredieba-
 tur. Thymiamata verò suauissimi odoris orationem signifi-
 cat, quam qui ablaturus est, lauari debet à sordibus pecca-
 Psal. 65. torum, ne dicat cum Psalte: *Iniquitatem si aspexi in corde meo
 non exaudiet Dominus.* Vnctus Dei gratia, virtutibus orna-
 Apocal. 8. tus, & gloriam Dei præferre debet. Ideò in Apocalypsi
 dicitur: *Stetit Angelus ante altare, habens thuribulum aureum,
 & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sancto-
 rum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei, &
 ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu
 Angeli coram Deo, & accepit Angelus thuribulum aureum, &
 impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt to-
 nitrua, & uoces, & figura, & terræ motus magnus.* Angelus hic
 de quo Ioānes meminit, Michael creditur futurus, cui vni-
 uersæ Ecclesiæ cura demandata est. Altare verò, iuxta
 quod stat, statim dicitur aureum, & ideò alludit ad alta-
 re, quod erat ante Sancta sanctorum, quod erat altare thy-
 Exod. 30. miamatis, seu incensi, quod erat aureū. Sicut ergo in altare
 illo

De oratione, &c.

335

A illo offerebatur thymiamata in odorem suauissimum Domi-
 no, ita orationes sanctorum offert Michael Deo in odorē
 suauitatis. Incensa multa, quæ ei dantur, sunt aromata mul-
 ta, quæ statim explicat, esse orationes sanctorum, quas An-
 gelus offerret in altari thymiamatis. Sensus ergò est, data
 sunt Angelo incensa multa de orationibus sanctorum, vt
 Deo offerret. Cum ergo homo orationem fundit similem
 thymiamati suauissimo, Angelus eius eā suscipit, ac Deo
 offert, orans & ipse pro homine Deum, vt petita cōcedat. **Tob. 12.**
 Sic etiam Rafael Tobie dixit: *Cum orabas cum lachrymis, ego
 obtuli orationem tuam.* Et Iob. *Si fuerit Angelus pro eo loquens,
 unus de millibus, ut annuntiet hominis equitatē, miseribitur eius.* **Iob. 33.**
 Adiuuantur enim orationes nostræ à sanctorum Angelo-
B rum orationibus. Vnde statim orationis effectum Ioānes
 ostendit, quia accepit Angelus thuribulum aureum, & im-
 pleuit illud de igne altaris, & misit in terram, quia gratiam,
 charitatem, ac dona à Deo obtinet Angelus. Vel igne eo
 etiam supplicia significantur, quæ in persecutores sancto-
 rum effundet Deus. Cura ergo mundari, vt thymiamata of-
 feras Deo. Quo verò pacto id cum sacerdote, vt cōuenien-
 ter oraret, factum sit, ostendit Zacharias: *Ostendit mihi Do- **Zach. 3.**
 minus Iesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini,
 & Satan stabat à dextris eius, ut aduersaretur ei. Et Iesus erat indu-
 tus uestibus sordidis, & stabat ante faciem Angeli. Et ait Ange-
 lus: Auferte uestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum, Ecce abstu-
 li à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoris. Et dixit, ponite cy-
 darim mundam super caput eius, & induerunt eum uestibus. Pecca-
 uerat eo tempore populus, & ipse sacerdos Iesus expers
 peccati non fuit, quia populum non correxerat. Et deinde
 fratres, & filij eius vxores alienigenas duxerant, vt dicitur
 in Esdra, quod sine eo permittēte fieri non potuit. Et He- **Esdr. 10.**
 bræi tradunt, ipsum alienigenā duxisse, & Hieronym. lib. **Hierony.**
 2. contra Iouinianum id innuit. Stabat ergo Iesus coram
 Angelo, vt oraret, ei aderat Angelus oranti, cum enim ora-
 tionem ingrederis, statim custos Angelus te comitatur.
 Stabat verò Satan à dextris eius, vt ei aduersaretur, & eum
 accusaret. Tibi ergo oranti veniat hoc in mentē, Angelum
 tibi*

Concio VII. ad Religiosos

tibi adesse, ut te iuuat orationem, & Deo orationem tuam cum sua offerat. Satan etiam iuxta te est, ut te accuset & coram Deo, & orante impediatur. Quod verò ait stare Satan à dextris, Hieronymus ex Hebræorum sententia causam esse dicit, quòd vera eius esset accusatio. Ideò in Psalmo dicitur: *Et diabolus stetit à dextris eius.* Vbi Augustinus ait. Stet autem à dextris eius, dictum est, quia opera diaboli præposuit operibus Dei. Hoc enim cuique non immeritò dextrum dicitur, quòd præposuit, sicut sinistra dextera præponitur. Ideò de eis qui temporalia Deo præponunt, & beatum dicunt eum, cui hæc sunt, dictum est in Psalmo: *Dextera eorum, dextera iniquitatis.* Et Gregorius. 20. Moral. cap. 20. ait. Ipso enim loquutionis usu pro dextero habere dicimur, quòd pro magno pensamus, pro sinistro verò id, quòd despici-

Hierony.
Psal. 108.
Aug.

Psal. 143.
Gregor.
Psal. 15.

Psal. 108.

Psal. 108.

Cyri.

4. Reg. 5.
Isai. 3.

fendit, & ideò Psaltes ait. *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear.* Et iterum: *Qui assistit à dextris pauperis.* Cùm ergo Satan esset à dextris Iesu, vera erat illius accusatio, nec legitima vlla defensio, cum protegens, ac defendens à dextris non esset Deus, sic ergo rectè intelligitur illud Psaltes: *Constitus super eum peccatorem, id est, sit eo superior diabolus, qui stetit à dextris eius, & ideò cum iudicatur, & exeat condemnatus, vestes sordide Iesu peccata illius significant, stabat verò ante faciem Angelum, scilicet, respiciens, ut ab eo iuaretur. Qui miserus Iesu, curauit sordidas vestes ab eo tolli per poenitentiam, & indui nouis, atque pretiosis, quæ virtutes significant, ut ait Cyrillus. Ideò Chaldaeus ait. Indui te iustitiis. Mutatoque vestes in scriptura significant vestes pretiosas, ut patet 4. Reg. 5. & Isai. 3. ut sic oraret ornatus. Cum ergo ad orationem accedis, respice Angelum tuum, & cura ut exuas veterem vestem, & induas nouam, ut in digna veste*

Deo appareas, & oratio tua accepta sit
Deo, dignaque eius conspectu, &c.

CON-

A

CONCIO. VII.

De modo orandi, ac meditando ad Religiosos.

THEMA.

Oportet semper orare, & nunquam deficere. Luc. 18.

B

IXIMVS orationis, & meditationis necessitatem, quæ ex aliis multis colligere possumus. Est enim illa Dei schola, in qua ille animam docet. De qua per Prophetam ait. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ei ad cor, id est, veritates, quæ cordi adhaereant, aliis enim studiis edocemur de veritatibus speculatiuis, in oratione verò cor edocetur. Est enim oratio aqua irrigans animam, quæ homo fit tanquam lignum, quòd plantatum est secus decursus aquarum, quòd fructum suum dabit in tempore suo. Fit anima orans hortus irriguus, cuius non deficient aquæ, similis odoriferæ herbæ, quæ vulgo dicitur (Albahaca) quæ sepe rigatur, ibi enim pluuia illa suscipitur, de qua Psaltes ait. *Pluuiam uoluntariam segregabis Deus**

C

hereditati tue, infirmata est, tu verò perfecisti eam. Sine oratione verò, ac meditatione est anima religiosa, quasi hortus, & albahaca absque aqua. Oportet ergo semper orare, & nunquam deficere. Deinde necessaria oratio est, propter innumera nobis imminenti pericula, à quibus ut liberemur, necessarium est diuinum auxilium, quòd oratione implorandum est. Ut hoc nos Christus doceret, imminente passione orat, in qua oratione sic confortatus est, ut qui experat pauere, intrepidus hostes quæreret, & exciperet. Sic etiam Moyse orante vincitur Amalech, Susanna eripitur, tres pueri ventum

roris

Ose. 2.

Psal. 12.

Psal. 67.

Concio VIII. ad Religiosos

Aroris flantem susceperunt in medio ignis. Ionas à ventre ceti liberatur, Iosaphat circumdatus ab innumeris hostibus liberatur, & Daniel orans in medio leonum securus est. Cum ergo nos in multis simus periculis, necessarium nobis est, nuntium orationis ad Deum mittere, ut nobis remedium obtineat. Dicit enim tibi Deus illud Psalmi:

Psal. 111. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam: dicit Dominus: Nec verò ita te possunt constringere, ac circumdare hostes tui vndique, ut non possis hunc nuntium*

Genes. 28. *ad Deum mittere, nec vacuus redibit. Ideò enim Angeli ascendunt, & descendunt per scalam Iacob. Ascendunt quidem, dum orationes nostras ad Deum deferant, descendunt verò, remedium nobis reportantes. Deum, cum totius Christianæ vitæ finis sit. Deo vniri, hoc in oratione, ac contemplatione efficitur, reliquæ enim virtutes eò tendunt, ut nos à creaturis separent, & circa creaturas exercentur. Vnde eis querimus Deum cum sponsa per vicus, & plateas. Oratio verò ac contemplatio Deum inuenit, complectitur, ac in domum introducit, & dicit: *Tenui cum, nec dimittam.* Et quemadmodum is, qui venam argenti, aut auri querit, fodere incipit, & initio terram effodit, postea aliquid metalli inuenit, & tandem venam auri, & tunc cum gaudio laborat. Ita vita Christiani eò tendit ut Deum inueniat. Primum verò, cum orare incipit terram eruit, quia à vita actiua ei incipiendum est, & mortificandi sunt affectus prauis, abigendæ cogitationes inutiles, quæ oranti occurrunt, sed tandem in oratione perseverans Deum inuenit, quo simplici intuitu fruitur, pace, ac silentio cogitationum.*

Ut verò Deum inueniamus, querendus nobis est pia meditatione alicuius mysterij, aut diuini beneficii, ut simus similes negotiatori querenti bonas margaritas, ut vnã inueniat, Deum, scilicet. Qui ergo meditatatur similis est cani venatorio, qui discurrere incipit, ut feram inueniat, & cum eius odorem perceperit, ardentius huc, illucq; discurret, cum eam inuenit, quiescit, eamque contempletur, & venatori ostendit. Ita discursu Deum querimus, & cum illius

Simile.

De modo orandi ac meditando. 337

A illius odorem perceperimus, ardentius currimus cum sponsa dicente: *in odorem unguentorum tuorum curremus.* In nulla verò re nobis quiescendum est, donec Deum inueniamus. Sicut Magdalena licet Angelos inueniat, non quiescit, donec Iesum inueniat. Inuento verò Deo sistit homo, eum intuetur contemplatione quieta, & coram eo lætatur. Hæc est cõtemplatio, quæ ideò dicitur sepulchrum animæ. Sicut enim corpus huic sæculo mortuum in sepulchro quiescit, nec vllam habet vitalem operationem. Ita anima, cum ad contemplationem peruenit, Deum inuenit, & vniuersa alia reliquit, & ideò sæculo huic defuncta est, dicitq;: *Dilectus meus mihi, & ego illi,*

B quasi dicat, ego illi soli sum, nullus alius me vsurpare præsumat. De his verò, qui hoc contemplationis sepulchrum inueniunt explicat Gregorius illud Iob: *Qui expectant mortem, & non uenit, quasi offodientes thesaurum, gaudent uehementer, cum inuenerint sepulchrum.* Quæ verba enarrans Gregor. 5. Moral. c. 3. aut. *Quia perfectè mori mundo non possumus, nisi intra mentis nostræ inuisibilia à visibilibus abscondamur, rectè hi, qui mortificationem appetunt, thesaurum effodientibus comparantur, mundo enim per inuisibilem sapietiam morimur, de qua Prouerb. 2. dicitur: Si quaesieris illam, quasi pecunias, & quasi thesaurum effoderis eam.* Sapiencia quippe in rerum superficie non iacet, quia in inuisibilibus latet. Et subdit. *Qui autem quaesitam mortem inuenit, gaudent uehementer, cum inuenerint sepulchrum, sicut enim sepulchrum locus est, in quo absconditur corpus, sic diuina cõtemplatio locus est, quo absconditur anima, quasi enim adhuc huic mundo viuimus, cum mente in eo foris vagamur, sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius in secreto internæ contemplationis celamur. De quibus Psaltes ait. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.* Ad hos ait Paul. *Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo.* Hi verò in hac vita beati dici possunt, quia perfecta affectuum mortificatione perueniunt ad cordis munditiam, & beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt, non solum in alia vita facie ad faciem, sed & in hac altissima contemplatione. Hoc ipsum, quod diximus de meditatione, & cõtemplatione, alia

Vu si militu-

Concio VIII. ad Religiosos.

similitudine fiet manifestū. Vt nubat nobilis foemina alicui A viro, multa de eo interrogat, ac inquit, nobilitatē, ingenium, mores, diuitias: sed cū omnia sibi conuenire videt, ei desponsatur, eiq; nimium afficitur, & postea vt eum diligit, non discurret, nec amplius interrogat, sed eo viso diligit, delectatur q;. Ita vt anima Deum ducat sponsum, prius meditatione, ac longa cogitatione bona Dei sui considerat, cū verò omnibus cōsideratis Deum in virum eligit, eum iam amat, ac complectitur sine discursu, & in eius pręsentia delectatur. Eò verò deuenire anima solet, vt contemplatio, quę aliis post longam meditationem conceditur, qua Deum simplici intuitu, & sine discursu vident, ipsi concedatur sine discursu, vel paruo adhibito discursu, sed cum in orationem venit, citò in Dei sui B pręsentia lætatur, diligit q;, sicut de vxore diximus, quę virū iam dilexit, nec indiget denuò bona eius considerare, quę semel nouit, & ideò cui finis discursus conceditur, à discursu cessare debet, vt quid enim via ei quę renda, qui in termino est? Cum meditatatur, ac discurret homo, ipse loquitur, potius quàm audiat. Cū verò ad contemplationem peruenit, taceat, & Deus loquitur. *Tunc factum est silentium in celo quasi dimidia hora.* Bernardus. Dulcis hora, sed breuis mora. Silente ergo anima, Deus loquitur ei. *Sonet uox tua in auribus meis, uox enim tua dulcis.* Taceant cantores vniuersi, taceant & Angeli. *Loquere tu Domine, quoniam audit seruus tuus.* Dicebat Israel: *Loquere tu nobis ò Moyses, non loquatur nobis Dominus, C ne forte moriamur.* Sed nunc Domine taceat Moyses, & loquere tu, vt viuamus. Audiuit Ioannes hanc vocem, de qua ille ait. *Et fui in spiritu in die Dominica, & audiui post me uocem magnam, quasi tubę.* Cum ait in spiritu, significat in montis excessu: vox verò magna dicitur, quia vox Dñi in uirtute. Similis verò erat vox tubę, quia sicut tuba indicat bellum, ita Dei vox pręlium in uitia. Vox verò post tergum facta dicitur, quia Prophetis non à facie, sed à tergo Deus ostenditur, vt Moyse Exod. 33. & Ezechieli dicenti: *Audiui post me uocem cōmotionis magnę.* Richard. verò. c. 4. in Apocalyp. Anselbert. Ansel. & Rupert. aiūt. Tergū accipi methaphoricę pro obliuione rerum tēporalium, etiam gubernationis Ecclesiarum, quia

Simile.

Apoc. 8.
Bernard.
Cant. 2.

1. Reg. 2.
Exod. 2.

Apoc. 1.

Richard.
Ansel.
Anselbert.
Rupert.

De modo orandi, ac meditandi. 338

A quia Ioānes ita erat Deo intentus, & omniū aliorū oblitus, vt omnia relinquēs soli Deo vacaret, & sic vox eum auocans ad Ecclesię curā à tergo sonat, quia omnia post tergū reliquerat. Sed quoniā nemo repente fit summus, vt in hūc gradū orationis quis ascendat, qui est contēplationis, alios gradus duos prius percurrere debet, quos vt explicemus. Notandū est, triplicē esse orationis fructū. Primus est perfecta sui victoria, & abnegatio, ac abdicatio ab his, quę mundi sunt. Secundus est imitatio uitę Christi, & uirtutū illius. Tertius est unio cum Deo per amorē perfectum. Hi omnes effectus ab omni orante curādi sunt, & vniuersa hęc orationē ordinare, sed incipiēs magis attēdere debet ad primū, proficiens ad secundū, perfectus ad tertiū. Hęc tria docuerūt nos tres uiri insignes in orando, de quibus meminit scriptura. Primus fuit Iacob, qui lucta Gen. 32. tus est cū Angelo, & inualuit ad eū, & adeò fuit fortis, vt tota nocte luctā sustinuerit, & licet claudus remāserit, benedictio nē est cōsequutus, & nomē fortis: ideò enim Israel dictus est, quia si contra Deū fortis fuisti, quanto magis cōtra homines pręualebis. Cumq; uiciorū iram timeret, ascēdit in Bethel, & edificauit altare, & terror Dei inuasit omnes per circuitū ciuitates, & nō sunt ausi persequi recedētes. Qua ratione postea dixit: *Quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* Quo loco Gen. 48. Chaldaica, more suo difficiliū enodatrix locorū, legit, quā tuli de manu Amorrhæi oratione mea, & deprecatione mea. C Nec enim legitur aliquando bellasse Iacob, sed arma eius fortia orationes, & deprecationes extiterunt, quibus hostes perterruit. Secundus fuit Moyses, qui egressus de Ægypto, & suffocatis in mari Ægyptiis, ascēdit in montē, & fuit intra nebulā quadraginta diebus, & descēdit splēdida facie, similis Deo, & in manibus legem Dei portabat, quam ei Deus dedit. Tertius fuit Elias, qui trucidatis sacerdotibus Baal, fugiēs Iezabelem, dormiens sub iunipero, excitatur ab Angelo, qui ei panē subcinericium ministravit, & in monte Oreb Deum uidet in sibilo aurę tenuis, & demum igneo curru est exaltatus in caelum, & ipsum pallium reliquit, quo miracula patrabat, quia de terra erat. Quasi in imagine delineauimus omnes orationis modos, ac fructus. Primus est victoria sui, & omnium

Gen. 32.

Gen. 35.

Gen. 48.

Exod. 34.

3. Reg. 19

4. Reg. 2.

Concio VIII. ad Religiosos.

& omnium affectionum mortificatio, nisi enim carnem à te eieceris, spiritus Dei in te non habitabit. Sicut enim si in cera figura aliqua expressa est, impossibile erit, aliam in ea figuram efformari, nisi prior deleatur, ita nisi imaginem prioris Adā, quam portasti, deleueris, Christi imaginem portare non poteris. Portasti imaginem terreni, nunc portare vis imaginem cælestis, dele ergo illam, ut hanc suscipias. In cælo quidem sibi consonant anima, & corpus, utrunq; gaudet, ac lætatur. In inferno utrunq; dolet, ac tristatur. At in terra non ita, sed cum anima gaudet, corpus contristandum est, ac mortificandum, quod si corpus gaudeat, & lætetur, anima tristabitur, & dolebit, quia sibi inuicem aduersantur. Cui ergo placendum est?

Rom. 8.

Audi Paulum. *Fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus.* Rectè Paulus ait, quid debes carni? num non illa inimica? num non ad portas inferi te duxit, nisi inde Dei misericordia te liberasset? An non Dalida est, quæ proditiones machinatur, ut te dæmonibus tradat? Quid ergo ei debes, nisi omnem asperitatem? Nec ideò credas, malum te carni inferre, non enim malum, sed bonum præstas. Sicut contra peccator, cum putat se carni indulgere, eam perdit. Audi iustorum, & iniustorum corpora post resurrectionem, cum veritas rerum omnium apparebit. Innumeras profecto gratias corpus beati animæ aget, quod illud mortificauerit, ac afflixerit, sic enim ad æternam gloriam perduxit. Contra verò innumera male dicta corpus damnati in animam congeret, quia ei iadulfit, sic enim ad æterna supplicia illud adduxit, quia ut Sapiens ait. *Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Sicut ergo Abraham ascendens in montem portabat ignem, & gladium, ita orans Dei charitatem, ac mortificationem deferre debet, similisq; antiquo sacerdoti esse debet, qui gladium sanguine madidum animalium deferebat.

Eccl. 18.

Gen. 27.

Isa. 28.

Psal. 75.

Hinc Isaias. *Quem docebit Dominus scientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulsos ab uberibus.* Pax profecto maxima in nobis esse debet, ut Deus in nobis in habitat, quia factus est in pace locus eius, hæc verò non est sine hostium victoria parta. Ideò in Hispania pax multa, quia victi,

Psal. 118.

& profligati sunt vniuersi mauri. Ideò Psaltes ait. *Pax multa diligent-*

De modo orandi, ac meditando. 339

A diligentibus legem tuam. Sed quæ Dei lex est? Plane lex abnegationis, & mortificationis, hanc legem seruantibus pax conceditur. Proiecit semel Abraham Agar, & filium eius, & pax domui eius reddita est, aliàs enim sapius experiretur disidia inter Isaac & Ismael, Saram, & Agar. Cura ergò perfectam tui assequi mortificationem, & plena pace fræeris. Ideo monet Deus Israelem. *Quando transieritis Iordanem, intrantes terram Chanaan, disperdite cunctos habitatores terræ illius, sin autem nolueritis interficere habitatores terræ, qui remanserint, erunt uobis quasi clauis in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur in terra habitationis uestræ.* Hoc ipsum dicitur ei, qui religionem ingreditur, ut cum afflictibus suis faciat, aliàs namque illæ te perdent.

B

Eo ergo dirigi debet oratio incipiētis, ut se abneget, ut mortificet membra sua, quæ sunt super terram, obtinetur verò hoc lucta, oratione, ac lachrymis, ut Iacob obtinuit. Sic enim Osee ait. *In fortitudine sua directus est cum Angelo, & inualuit ad Angelum, & confortatus est, fleuit, & rogauit eum.* Cum ait, directus est cum Angelo, significat, prosperos successus habuit in lucta cum Angelo. Id enim dirigi significat in scriptura pluribus locis. Sed quomodo inualuit ad Angelum? præcipuè Dei personam agentem? Certè significat, Deum ab hominibus vincendum amore, poenitentia, lachrymis. Confortatus verò dicitur Angeli benedictione, ne timeret fratrem, quem metuebat. Fleuit, & rogauit eum, en lachrymas, & orationem, quibus obtinuit benedictionem, & carnis victoriam, percussus enim in femore ab Angelo est, quo carnis mortificatio significatur perfecta. Nec enim satis est semel, & bis, ac tertio carnem superasse, sistendum non est, donec eam videas claudicare, donec illam videas honorem, ac delicias non curare, sed respuere, & nihil mundi vehementer appetere, tunc enim claudicat. Nec etiam satis putare debes, quod in oratione multa bona proponas tibi facienda, quod ibi honorem, ac delicias aspernas, nec enim quia bene proposuisti, dum orares, victoriam acquisisti, sed inspiciendum tibi est, post orationem, quomodo in his te habeas. Sic enim post luctam Iacob claudicat. Et licet videaris tibi victor, carnem que superatam, non ideo securum te credas, sed caue tibi, & memor esto eius quod

Osee. 12.

Proph. 16.

& 28.

Concio VIII. ad Religiosos.

3. Reg. 2. 20. Propheta dixit Achab postquam superauit Benadab. **Vade, et confortare, et scito, et uide, quid facias, sequenti enim anno rex Syria ascendet contra te.** Nunquam ergo carni fidendum est, quæ enim nunc debilis, & deuicta apparet, cras in te insurget recuperatis viribus. Et licet in oratione Deo dicas, cū Psal. 29. *te, non mouebo in æternum.* Non id usque adeo certum est. Nō dum vidisti inordinatum affectum tuum suffocatum in mari, ut iam cantes, & obliuiscaris, inimicos te habere, nondum suffocatus Pharaō est, & Ægyptij, semper time, & carne bellum indicito. Nec solum curandum tibi est, carnem superare, sed & mūdum, & vniuersa, quæ illius sunt obliuisci. Sic enim
- Genes. 35. Iacob ascensurus Bethel ad orandum, prius idola abstulit, ac sepeliuit. Vniuersa, quæ mundi sunt, sepelire debes, ut bene
- Genes. 31. te, & dicet tibi, quod Labā ad Iacob, *cur furatus es Deos meos.* Si discedere à me disponebas, cur Deos meos tecū tollebas? Si honorem, si vanitatem, si curiosa vis, **Dij mei hæc sunt, si hæc tecum defers, me quoq; tecum portabis.** Nec verò discedet à te, donec vniuersa tua euoluat, ut videat, an aliquid ad eum pertinens tecū detuleris, ut Laban fecit. Non ergo te credas, à mundo liberum, si aliquid illius tecum habeas. **1. Ioan. 1.** *nolite diligere mundum, nec ea, quæ in mundo sunt.* Sed sicut idola sepeliuit Iacob, ita religiosus vniuersa mundana abijciat, conculcet, & sub terra pōnat. Qui hæc præstiterit cum Iacob, rectè orabit, & dicetur Israel, id est, fortis, ut explicat Hieronymus in traditionibus Hebræicis, non enim Israel significat, videns Deum, ut aliqui dicunt, sed fortis, ut scriptura manifestè dicit, cum illud nomen Iacobo impositū sit, quia contra Deū fortis fuit. Sic ergo ille fortis erit, qui dominatus fuerit passionibus suis. Quia ut Sapiens ait. *Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo expugnatore urbium.* Hoc verò orationis genus difficile est, valde enim difficile est, abnegare, quod est, est enim molestum bellum, est lucta, sed utilis, quia sic obtinetur benedictio, & finem accipit nox laboris, & illucescet tandem mane consolationis. Ut verò fructus iste à nobis colligatur, ea præcipue in oratione considerare debemus, quæ ad hunc finē aptiora sunt, cuiusmodi sunt, peccati mala, mors iudi-

De modo orandi ac meditandi. 340

- A** iudicium, infernus, & similia. His enim efficitur illud Psal. *118.* *mi. Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui.* Sic enim timore Domini recedit omnis à malo, quod ad incipiētem pertinet.
- Secundus orationis fructus, qui ad proficientes pertinet, est, affectus hominis excitare in Christum Dominū, & illius virtutes imitandas. Hæc est oratio Moyfi, qui iam ab Ægypto recessit, & in mari reliquit Ægyptios submersos, & mare poenitentia transijt, & montem ascendit, & cum Deo per quadraginta dies conuersatus est. Sic ergo longa consideratione vita, & passio Christi nobis consideranda sunt, ut illius virtutes imitemur. Ex qua cōsideratione similes Christo procedere debemus, sicut Moyfes similis Deo. Nec verò satis tibi esse putes, si in oratione virtutes Christi aspicias, tibiq; placeant, eas desideres, nisi etiā opere iuiteris. Quidam enim similes se præstant his, qui depictas imagines pulchras, ac ornatas vident, ac laudant, illi tamen non se ornant ad earum similitudinem. Hos etiam Chrysostomus dicit similes his, qui in theatro vident pugiles certantes, laudantq; strenue segerētes, sed illi nihil præstant, soloque conspectu delectantur. Sic ergo inspicere debemus Christi virtutes, ut illos imitemur. **Basil.**
- B**asil. sicut is, qui depictæ imaginis similitudinem in alia tabula exprimere vult, primum videt depictam imaginē, & vniuersa, quæ in illa sunt, metiturq; magnitudinem, ac distancias, deinde verò in tabula sua depingit, quod in alia vidit, ita **C** omnia, quæ in Christo vides, in tabula animæ tuæ depingere debes. Aliqui etiam sunt, qui considerātes Christi virtutes, & laudantes, proponunt illas imitari, sed cito obliuiscuntur propositi, ac promissi. Ex pictoribus quidam sunt, qui imagines pingunt faciles, *uulgo dicuntur (pintar al temple.)* quidam verò oleo vtuntur, ut pingant, dicuntur *uulgo (pintar al olio.)* Priores quidem colores miscent aquæ, vel oui parti clariori, quæ, albugo dicitur, eorum tamen pictura minus durat, ac consistit, facileque aqua perit. Posteriores verò miscent colores oleo, quod cum maximè penetret omnia, colores illi admixti etiam penetrant tabulam, & ideo in longius tempus durāt. Ita omnino plures sunt, qui virtutis quidem opera præstant, **Simile.**
- V u 4 sed

Concio VIII. ad Religiosos.

sed nulla cęlesti consideratione admixta, obediunt, opera hu-
 milia exercent, sed frigide, non quia obedientię, vel humili-
 tati affecti sunt, sed quoniam Religiosi sunt, & vident eadem
 præstari à sociis. Horum virtus facile tollitur, quia cū ab ho-
 minibus non videtur, eam facile relinquit, quia ei affectus nō
 erat. Alij verò non ita se gerūt, sed virtutibus affecti sunt, eas-
 que miscent consideratione, ac affectione animi, & cum con-
 sideratio, & amor intra animam sint, virtutes, quę illis misc-
 tur, animum penetrant, & ideo ex corde obediunt, quia obe-
 dientiam diligunt, & sic reliqua. Hinc prouenit, vt in exerci-
 tio virtutis perseuerent, & ventus, ac aqua occasionū has vir-
 tutes non tollunt, quia radicatę in anima erant. Qui ergo
 proficere in virtute vult, exeat ex Ægypto cum Moysē, mare
 penetret pœnitentię, interimat capita draconum in aquis,
 mortificans inordinatos affectus. Ascendat cum Moysē in
 montem, considerans Christi opera, & pæsiones, curet simi-
 lis Christo esse in claritate luminis ipsius, & denique legis ta-
 bulas manu deferat, id est, opere compleat Dei mandata, &
 tunc rectę eum orasse dicemus. Ex oratione enim id nobis
 præcipuē colligendum est, vt Dei mandata impleamus, &
 Christum interius, ac exterius imitemur. Qui verò hæc præ-
 stiterit, optimē postea orabit, ex virtutum enim collectione
 in animo facta oratio in cęlum ascendit, quasi odor proce-
 dens ex collectione plurium aromatum. Hinc illud Cantico
 rum. *Quę est ista, quę ascendit sicut uirgula fumi ex aromatibus
 myrrhę, & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarij?* Oratio enim
 ac meditatio similis esse debet horto concluso, in quo innu-
 meri, ac optimi flores, ac fructus, ita in oratione vniuersarum
 virtutum opera exercenda, nunc fidei, nunc spei, nunc charita-
 tis, nunc humilitatis. In hoc horto quiescit sponsus, ad quem
 cum inuitat spōsa, cum ait: *Veniat dilectus meus in hortum suū,
 ut comedat fructus pomorū suorum.* In oratione ergò actus exer-
 cendi virtutum sunt, ac proponendum, postea illos exequi
 opere, & sic oratio causa omnis virtutis est. Sed rursum ope-
 ra virtutis exercita causa optimę orationis sunt, quia cū quis
 bona operatus est multa, profert orationem Deo gratā, quę
 est vt virgula fumi ex aromatibus myrrhę, & thuris, & vni-
 uersi

De modo orandi, ac meditando. 341

A uerfi pulueris pigmentarij. Si ergò rectę orare vis, vitam vir-
 tutis habe, ex qua optima procedit oratio.

Tertius orationis fructus est vnio animicum Deo. Qui
 hucusque peruenit, multam viam percurrit, ingressus est cu-
 biculum secretum sponsi, & cellam illam, ad quam se intro-
 ductam gloriatur sponsa: *Introdixit me rex in cellam uinariam* Cant. 2.
& ordinauit in me charitatem. Alij vertunt, insigniuit me chari-
 tate, quasi dicat, dedit mihi vestem amoris, characterem amo-
 ris mihi impressit. Cui hoc concessam est, concessa est bene-
 dictio illa Ben-iadini. *Ben-iadis amantissimus Domini habita-
 bit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter* Deut. 33.
humeros illius requiescet. Delectiæ illę sunt, quę gustari pos-

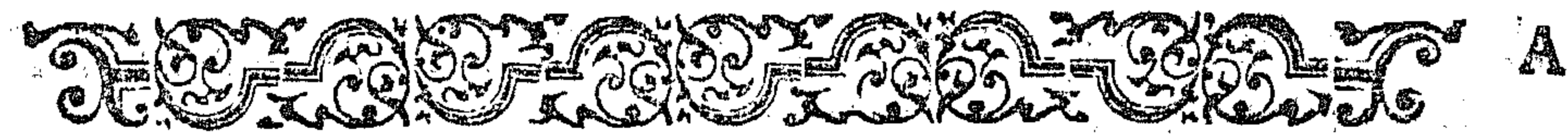
B sunt, exponi verò nequaquam. Quādo anima eo feruet amo-
 re, vt præ dilecti absentis desiderio deficiat, ac dicat. *Fulcite me* Cant. 2.
floribus, stipate me malis, quia amore languo. Quando in bra-
 chiis sponsi requiescit, & dicit. *Laeva eius sub capite meo, & dex-* Cant. 2.
tera illius amplexabitur me. Fœlix profecto anima, quę eò

peruenit. Peruenit ad hoc Elias, sed prius iugulauit Prophe-
 tas Baal, fugit Iezabelem, peruenit in montem Oreb, transijt
 Iordanem, reliquit pallium, sic igneo curru in cęlum rapi-
 tur. Qui ergò id assequi cupit, affectus prauos iugulet, carnis
 delectationes, quę persecutiones potius Iezabelis sunt, fu-
 giat, in montem perfectionis conscendat, etiam pallium re-
 linquat, quia à malis abstinere debet etiam licitis, vt à mun-
 do elongatus rapi possit igneo curru charitatis, &c.

Sed quoniam res ista longiorem desiderat sermo-
 nem, de ea sequenti Concione
 agemus.

Vu 5 Con-

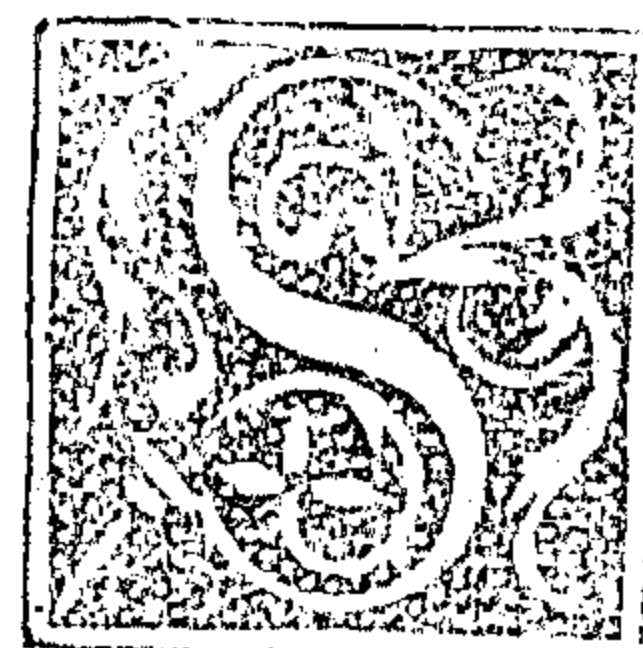

CONCIO IX.

Ad eosdem Religiosos de altissima contemplatione Dei.

THEMA.

Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordiae innovate vobis novale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit, qui docebit vos iustitiam. Ose. 10.

ICVT Ridendum, ac simul miserandum esset, senem in schola videre cum pueris prima elementa addiscentem. Ita miserum est, religiosum post annos multos in religione politos incipientem esse. Diuus Bonaventura ait. Miserum est, cuiuslibet artis, ac studij disciplinam quempiam profiteri, & ad perfectionem eius non peruenire. Ad hos vero merito dici potest illud Christi, tanto tempore uobiscum sum, & non cognouistis me? Et illud Pauli. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis, ut uos doceamini, quae sint elementa exordij sermonum Dei, & facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo. Si in Dei domo per multos fuisti aenos, nec tamen maxima dona recepisti, proculdubio tu ipse in causa es, & culpa non vacas, nec seminasti ut par erat, centuplum enim congregasses. Aliquando in regis domo ministrat nobilis vi per plures annos, & nihil recipit, licet plura obsequia praestet, quia rex ea non videt, vel non potest dignam tribuere mercedem aut non vult, itaque non ministri, sed regis est culpa. At vero, cum in Dei domo id accidit, non Deus, sed minister in culpa est. Deus enim magnificus est retributor, qui enim magnificentissimus fuit nobis ante omne meritum, imo cum multis de meritis, quomodo post multa merita non erit magnificus?

Quis

De altissima contemplatione Dei. 342

A Quis prior dedit illi, & retribuetur ei. Qui fideliter Deo ministravit, dicet cum Psal. Venite, & narrabo omnes, qui timetis Deum, quanta fecit anime meae. Quoniam bonus est Dominus sperantibus in eum, anime querenti illum. Et ideo Oseas ait, seminate vobis in iustitia, id est, ita arate, & seminate, ut multa iustitia, & sanctitas in vestris cordibus oriatur. Addit. Et metite in ore misericordiae, id est, si ita seminaveritis, amplissimos, ac vberriimos fructus colligetis. Solet scriptura in promissionibus uti imperatiuo pro futuro, ut significet, si id fiat, quod dicit, promissionem esse certissimam, quasi nihil super sit, nisi manum mittere ad promissionem, & fructum capiendum, ideo Oseas ait. Metite in ore misericordiae. Sic etiam Esaias ait. Audite audientes me, & comedite bonum. Id est si me audieritis, ita certum est, bonum vobis affuturum, ut dicam, comedite bonum. Sic etiam Psaltes ait. Accedite ad Deum, & illuminamini. Sed quid est, quod Propheta ait, in ore misericordiae? Os pro voluntate in scriptura accipi solet, quia ore voluntatem exprimimus. Sic dicimus, faciam, quod dixeris, id est, quod volueris. In ore ergo misericordiae est, ad os misericordiae, id est, ad voluntatem misericordiae, quantum misericordia voluerit, id est, largissimem. Solet enim scriptura voluntatem, & sensum rebus inanimatis tribuere per prosopopeiam. Sic etiam Genesis 47. dicitur. Alebat eos, omnemque domum patris sui, praebens cibaria singularis. In Hebraeo est. Praebens cibaria ad os familiae, id est, quantum quisque de familia volebat. Sic etiam cum in scriptura dicitur, percuti aliquos in ore gladij, significat, omnes occidi, percutere quantum gladius percutere velit, ita in ore misericordiae metere, est, plurima colligere. Addit vero Oseas. Innovate vobis novale, id est, eradicat spinas peccatorum, & renouate vos per penitentiam. Novale enim est ager nunc primum profectus. Demum ait. Tempus autem requirendi Dominum, cum venerit, qui docebit vos iustitiam. Hoc loco tempus significat oportunitatem temporis, qua elapsa, difficile res fiet, oportunitatem ergo temporis metendi copiose, ac abundanter dicit esse tempus Messiae, qui tanquam doctor in mundum venit. De quo Joel ait: Cum dederit vobis doctorem iustitiae, Hoc enim

gratia

Bona.

Ioan. 14.

Hebr. 5.

Rom. 11.

Psal. 65.

Thre. 3.

Esai. 55.

Psal. 33.

Genes. 47.

Exod. 17.

Num. 21.

Joel. 1.

Concio IX. ad Religiosos

gratiæ tempus annus est benignitatis, quo abundantiori concessa gratia, vberiores fructus colliguntur. Hoc est opportunum tempus, tempus acceptabile, dies salutis. Qui ergo nunc non percipit vberimos gratiæ fructus, sibi imputet, Christ⁹ enim venit, *vt vitam homines habeant, & ut abundantius habeant.* Qui ergo in lege gratiæ, & in religione perfectionis schola perfectus non euadit, cum in ea pluribus fuerit annis, sed prima semper rudimenta deuorat, iners est, & accuratè salutem suam non peragit. Deus enim dona nunc maxima donat, postquam humanitati nupsit. Sicut Assuerus dona largitus est iuxta magnificentiam principalem, cum nupsit Hester.

Nunc ergo de his magnificis Dei donis dicamus, quæ fidelibus ministris Deus tribuit. Dupliciter quidem ad perfectam contemplationem, ac diuinum amorem venire quis potest, Primò maxima Dei gratia, quæ in momento hominem eleuat in superiora, & tunc initia conuersionis altissima sunt, inde enim homo incipit, vnde alius desinit. Ita cum Magdalena, Apostolis in die Pentecostes, Paulo, ac aliis factum est. Hi à Deo manu ducuntur, ac gubernantur, qui eis fit magister spiritualis, & contemplanda proponit. Ita cum Ignatio fundatore societatis Iesu factum legimus. Hi dicere possunt illud Sapientis. *Et latatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista Sapientia.* Optimum viæ suæ rectorem hi habent, duci se à Deo permittant. Solum memores esse debent obedientiæ, humilitatis, ac prudentiæ. Quia verò hi rari sunt, de alijs dicamus, qui via ordinaria à Deo ducuntur.

Multis ergo alia est via ad perfectam contemplationem. Eius vero initium timor est, vt Bernardus ait, in quo vt in basi optime fundatur amor. Ponit ergo primùm Deus in anima vehementem timorem mortis, iudicij, ac similiū, quo timore colligit se homo, & purgat peccata, hoc vehemēti timore vita omnino mutatur in melius, etiā cum multorum admiratio ne, quia quod interius latet, non videt. Ista verò purgatio necessaria est, vt mundo corde Deus videri possit. Hinc Psal. *Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum.* Prius consumenda est peccati nequitia, quā iustus dirigatur, id est, prosperos habeat

De altissima contemplatione Dei. 343

A habeat successus. Desiderat quidem anima Dei vniri intimè, videt verò peccata impedimento esse, idè vt ea abluat, vim maximam lachrymarū fundit, & fatiatur anima lachrymis, quibus peccata suffocantur. Hanc lachrymarum abundantiam petebat Augustinus in soliloquijs à Deo sibi concedi. Hoc viæ huius initium difficile est, quia per desertum, sed nihilominus aquam vitæ Deus cito tribuit, & manna dulcissimum, etiam in initio deserti, quia summa benignitate Deus prodigum suscipit, & ipse ait. *Eum, qui uenit ad me, non eiiciam foras.* Et Psaltes ait. *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Licet ergo in hoc ingressu videas arctari pedes tuos, noli viam inceptam relinquere, videbitur quidem tibi, nouam te regionem ingredi, sicut Ignatio accidisse dicitur, sed terram viuentium ingrederis, noli pauere. Sæculum reliquisti, aliud ergo tibi quærendum est, nec mireris, quòd nouum appareat, innumera enim bona in illo reperies. Multi (ait Bernardus) mundum reliquerunt, sed pauci in religione proficiunt, *quia multi sunt uocati, pauci uerò electi,* qui ad perfectionem anhelent. Quod profecto deplorandum est. Si enim is, qui ab Hispania in Indos proficiscitur, cum Hispaniam reliquit, in Indos penetrare contendit, cur o religiose, qui mundum reliquisti, in perfectionis fastigium non tendis? cur totos neruos hac in re non pones? Cur vitam non fundes, si opus fuerit? An non miserum fuit Israëli, quòd cum tot ex Ægypto prodierint, ad eò pauci in terram promissam venerint? Miserandum verò potius, quòd tot in religionem uocati eū sint, pauci perfectionem assequantur. Licet ergo difficilis appareat via, sustine paulisper, nulla enim ars est, quæ initio difficilis non sit, quòd si primam illam difficultatem non vincat homo, miser manet, & ærumnosus, ita tu, si hanc difficultatē non superaueris, in ægestate, ac miseria semper eris, nec vtens his, quæ in mundo sunt, nec verò cælestibus. Omnibus illud Psalmi dicitur: *Labor est ante me, donec intrem in sanctuariū Dei.* Sed qui Deum assequi vult, paratus esse debet, mortem, si opus sit, oppetere, vt Deum consequi possit. Nunc tempus est partus, postea non memoraberis pressuræ propter gaudium, cum prolem diuinam susceperis.

Hoc

Ioan. 10.

Hest. 2.

Sap. 7.

Bernard.

Psal. 7.

August.

Ioan. 6.

Psal. 62.

Bernard.

Matth. 20.

Psal. 72.

Concio VIII. ad Religiosos.

Hoc tempore multum refert, in cella propria consistere plurimum enim in illa bonum est. Refert Lipomanus in vita Arsenij. Senem iam decrepitum fuisse in deserto, qui propter ætatē vacare nimium non poterat orationi, & corporis afflictionibus, placuit verò ei illa commutare in opera pietatis, & ideo statuit visitare monachos infirmos, & eos, qui tētationibus vrgebantur. Cōsuluit verò de hac re Arseniū. Qui ei respōdit. Opera quidē afflictionis relinque: tantūmodo ne in animū inducas, ut à cella recedas. Deinde sensuū custodia, ac mortificatio valde necessaria est, qui enim id non præstat dulces Dei cibos non experietur, nec diē letum videbit in iubilo spirituali. Experiētia manifesta cōspicitur, eos, qui in virtutibus proficiūt, colligere se se, & parū loqui. Imaginatio etiā, ac memoria firmāda est. Ideò Magnus Antonius dicebat super omnia interiorem cellā obseruandam, quia imaginatio, ac memoria cohibenda est, quæ similis est onagro, & faciliè inutilia cogitat, ac vana. Ex quo vana desideria procedūt, & ex his vanæ cogitationes, quia causæ sunt sibi inuicē causæ. Curāda ergo tibi est vniuersalis mortificatio interior, & exterior, & ab omni re creata discedere, quod si non præstiteris, contēplationis dulcedinem non gustabis. Illud verò præstabat Psal. *Renuit cōsolari anima mea, memor sui Dei, & delectatus sum.* Quæ verba expēdenda sunt, quia emphasim habent. Licet verò ista naturæ difficilia sint, sed gratiæ facilia, nam *quis sperant in Dño mutabunt fortitudinem, assumunt pennas, ut aquilæ, volabunt, & non deficient, current, & non laborabunt.*

Deinde curare debes, iugē, ac perpetuam Dei memoriam habere, cum quibus præsentem intueri. Implebis tūc illud. *Oportet, semper orare, & nunquam deficere.* Et illud. *Sine intermissione orate.* Et nostra cōuersatio in cælis est. Licet enim exteriora præstes opera, sed spiritus Deum cogitare potest. Dic tibi sæpè, quid cogitas? Sursum corda, attēde quod à Deo videaris. Sic Psal. agebat, qui ait. *Providebam Dñm in conspectu meo semper.* De qua re Paulus Moysem laudat, cū ait. *Inuisibile enim quasi videns sustinuit.* Et hoc monebat Tobias filium suum dicens: *Omni diebus vite tue in mente habeto Deum.* Et Psaltes. *Oculi mei*

De altissima contēplatione Dei. 344

A mei semper ad Dñm. Et Elias. *Viuit Dominus in cuius conspectu* 3. Reg. 17
sto. Et de Enoc dicitur: *Ambulauit cum Deo.* Et David. *Medi-* Gen. 5.
tatio cordis mei in conspectu tuo semper. De qua re cum laudat Psal. 18.
Salomon dicens: *Tu fecisti cum seruo tuo David patre meo mise-* 3. Reg. 8.
ricordiam magnam, sicut ambulauit in conspectu tuo in ueritate, &
iustitia, & recto corde tecum. Et Ezechias ait. *Obsecro Domine,* Isa. 38.
memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in ueritate, & cor-
de perfecto. Hæc verò Dei præsentia in anima innumera bona gignit, sicut solis præsentia innumera bona gignit in terra, fructus enim producere, & metalla facit, ita Dei memoria illuminat animam, lætificat, & bonis operibus abundare facit. Sicut enim Deus ait. *Ego sum qui sum, quo abyssum ef-* Exod. 3.
B fendi declarauit omni perfectione ornatum, ita ipse cum animæ adest per continuam memoriam, est illi omne. Deus enim tibi est omnia, quæ uolueris. Rex non est tibi omnia, sed nec pater, nec amicus, aut quæuis creatura. Deus verò sicut in se est omnia, ita tibi erit omnia, cum illum præsentem habueris. Erit enim Deus omnia in omnibus. Vis patrem? erit tibi pater. Vis regem, iudicem, pastorem, medicum, sponsum? omnia hæc, & alia innumera tibi erit.

Sed hæc Dei præsentia à diuersis diuersimodè usurpari solet. Augustinus Deum sibi præsentem quotidie gerebat, sed diuersa consideratione. Hoc enim die cum ut sponsum intuebatur, & cum eo dulciter agebat. Cras cum iudicem uidebat, se uero tanquam reum, & veniam ab eo petebat. Altera die Deū sibi medicū aspiciebat, petebatq; ab eo salutē. Alia die tanquā regem, & dona postulabat. Alij uero aliter Deū præsentē habent. Conspiciunt enim vniuersas creaturas tanquam Dei tabulas, in quibus ille se depinxit, & sic in omni creatura cōsiderant aliquā Dei perfectionē. Sicut ergo sponsa in effigie sponsi sponsum cōsiderat, illius recordatur, illumq; diligit. Ita anima Dei sponsa in omni creatura Dei imaginē, aut uestigium uidet, & eius memoratur. *A magnitudine enim speciei creature poterit cognoscibiliter creator horū uideri.* Et hisce oculis omnis creatura cōspici debet. Alij uero hanc Dei præsentiam aliter habent. Considerant enim Deum præsentem omni creaturæ, & in

Lipom.

Antoni.

Psal. 76.

Isa. 40.

Luc. 18.

Philip. 3.

Psal. 15.

Heb. 11.

Tob. 4.

Psal. 24.

3. Reg. 17

Gen. 5.

Psal. 18.

3. Reg. 8.

Isa. 38.

Exod. 3.

August.

Sap. 13.

Concio IX. ad Religiosos.

& in ea latentem, quam verbo virtutis suæ portat, adiuuatq; **A**
 vt mihi obsequatur, ac bona præstet. In sole enim Deus est,
 vt me illuminet: in cibo, vt me reficiat: in domo, vt me prote-
 gat: in diuitiis, vt mihi prouideat. Hinc Christus dixit: *Pater*
meus usq; modo operatur, & ego operor, quasi dicat, non solum
 Deus initio mundi operatus est, cum creaturas condidit, sed
 semper eis adest, vt illas in operibus iuuet, quòd si ille opera-
 tionem suam tolleret, Sol non illuminaret, nec ignis caleface-
 ret, nec vlla creatura quippiam operis ageret. Sicut ergo cum
 rem aliquam inanimatam moueri vides, agnoscis, intra eam
 aliquid esse viuum, quod illam mouet, ita in omni creatura
 Deus est, vt illa operari possit. Cum ergo bonum quodcunq;
 à creatura susceperis, intueri Deum interius latentem, qui ti-
 bi bonum illud præstat. Alij verò Deum sibi præsentem ha- **B**
 bent, curantes in omni opere intentionem in Deum dirige-
 re, vt ei placeant, & eius gloriam quærant, iuxta Pauli confi-
 lium. *Sine manducatis, siue bibitis, omnia in gloriam Dei facite.*
 Dicuntq; Deo suo, hoc facio, quia tibi placet, ac gratum est.
 Alij verò verba aliqua ex scriptura, vel ex oratione collecta
 in memoria iugiter retinent, in quibus delectantur, & quasi in
 reliqua diem festum Domino agunt. Sic quidam aiebat. Deus
 meus, & omnia. Alius. *Diligā te Domine fortitudo mea.* Alius.
Quid mihi est in caelo? & à te quid uolui super terram? Deus cordis
mei, & pars mea Deus in æternum. Alius. *Quem admodum deside-*
rat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.
 Nec enim omnibus vna aperitur ianua, aut via, sed huic vna. **C**
 illi altera. Quisq; eam teneat, quæ ei proficua fuerit, & per
 quam ei Deus aperuerit ianuam, intret, veniat mihi bonum,
 siue hac, siue illa via.

Postquam ergo homo vniuersa, quæ diximus compleuit.
 Accessit iam ad perfectionem, & ingredi ei licet in contēpla-
 tionem, & diuinis repletur donis, & vnus fit spiritus cū Deo.
 Sicut enim cum perfectum fuit templum Salomonis, & vni-
 uersa parata, gloria Domini impleuit illud. Sic in animam pa-
 ratam, ac ornatam omni virtute Deus ingreditur, & implet
 diuino splendore, ac illustratione. Impleturq; in ea illud Isa-
 iæ. *Implebit splendoribus animam tuam.* Tunc oret perfectè, tūc
 anima

Ioan. 5.

1. Cor. 10.

3. Reg. 8.

Isa. 58.

De altissima contēplatione Dei. 345

A anima Deo vnitur ineffabili quodam modo. Tunc intro-
 ducitur anima in cellam vinariam, quia sublatis impedi-
 mentis largissimè se Deus in illam effundit, sicut sublatis
 nubibus sol splendet, ac reuerberat in lucido speculo. Hic
 datur osculum oris, vt Bernardus ait, postquam præcessit
 osculū pedum, ac manuum, osculatur enim cum Magda-
 lena pedes, qui pœnitet, & incipit, osculatur manus, qui in
 via Dei proficit, & Christi virtutes imitatur. Sed osculatur
 os sponsi amore ac dulcedine sponsæ, sed hoc illi soli con-
 ceditur, qui peruenit ad annos nobiles, vt Bernard. ait.

Bernard.

Certe bona eius, qui adhuc gradū peruenit, enumera-
 re, aut comprehendere hominis cogitatio non potest. Hic
 certè verum illud est. Nemo scit, nisi qui accipit. Audia-
B mus, quæ de hac re Christus Dominus dicat: *Vincenti dabo*
manna absconditum, & dabo ei calculum candidum, & in calculo no-
men nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Hæc, quæ
 nunc dicimus, non datur, nisi Vincenti. Is verò est, qui vni-
 uersa, quæ superius diximus, superauit, qui se in vniuersa
 dedit discrimina, vt Deū consequeretur, qui passiones edo-
 muit, qui omnes sensus mortificauit, hic vincens meritò di-
 citur. Primum ergo ei datur manna. Manna cibus fuit Is-
 raeli datus, omnium ciborum sapes continens, quod gu-
 stantes dixerūt. *Manhu? idest, quid est hoc? significat ve-*
 rò internam dulcedinē, qua mirabiliter Deus electos pas-
 cit, vt ipsi mirentur, & dicant, quid est hoc? Dicitur verò
 hoc Manna absconditum, quia nō omnibus datur, sed per
Cfectis seruatum est. Sicut Psaltes ait. *Quam magna multitudo*
dulcedinis tue Domine, quam abscondisti timentibus te. Si enim
 absconditum non esset hoc Manna, si omnes scirent deli-
 tias perfectorum, summa auiditate omnes curerent, vt
 illud raperent, nunc verò quia absconditum est, multi il-
 lud non curant. Addit verò Christus Dominus. *Dabo ei*
calculum candidum, idest, vitam fœlicem, & omni volu-
ptate plenam, antiqui enim fœlices dies albis lapillis nu-
merabant, nomen verò nouum, est nomen filij Dei, quod
 suis Deus tribuit, quod licet omni iusto tribuatur, sed sin-
 gulari ratione perfectis tribuitur, qui iā se Deo proximos
 cernunt.

Apoc. 2.

Exod. 16.

Psal. 30.

Xx

Concio IX. ad Religiosos

Ioan. I.

cernunt. Vnde Ioannes ait. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius, &c.* Sed quomodo ait, dedit se eis potestatem filios Dei fieri, cum iam ex Deo nati sunt, qui enim ex Deo natus est, filius Dei est, quomodo ergo accipit potestatem, ut filius Dei sit? Certè, quia dedit eis potestatem, ut perfectè filij Dei sint: imperfecti filij erant, sed potestatem acceperunt, ut filij perfecti essent, ut bona Dei immensa participarent, ut iam à terra inciperent caelestibus bonis frui. Hoc verò tantum est bonum, ut nemo sciat, nisi is, qui accipit, quanta enim in hoc bona lateant, nouit, qui recipit. Aperit namque Deus his secreta sua, & plures vitæ venas eis ostendit. Aliquādo enim circa Trinitatis mysterium altissimum lucem tribuit, quæ tanta est, ut licet fidem non excludat, & aliquam obscuritatem, tamen quasi illud mysterium homo videt, & altissimam de eo cognitionem suscipit, ut Ignatio accidit. Aliquando verò id accidit in mysterio Eucharistiæ diuinissimo, & sic in reliquis. Aliquando ea vi amoris homo rapitur, ut quasi extra se fiat, & in vniuersis creaturis Deum contemplans, innumeros amoris actus elicit. Nullus ei labor difficilis apparet. Et videt in se talia, ut dicat Manhu, quid est hoc? Non indiget præparatione, ut oret, cum enim ad orationem accedit, anima in Deum fertur, eumque complectitur. Cum dormit Deum in somnis habet, quia cum solum interdum cogitauit, cum euigilat, cor ardere sentit Dei desiderio. Et à Deo in oratione suscipitur in brachijs, qui sit ei nutritius, & dulcissima mater. Impleturque illud. *Et ego quasi nutritius Ephraim portabam eos in brachijs meis.* Sed quas delicias ille præbebit, qui ipse delicia est?

Ose. II.

Qui eiusmodi est, ad contemplationem peruenit. In qua operatur aliquando solus intellectus, aliquando sola voluntas, aliquando verò vtraque potentia, ut aliqui doctores tradunt, quid verò nos sentiamus, inferius sequenti Concione trademus. Accedens homo ad contemplationem, aliquid meditandum sibi proponit, circa quod intellectus discurret, operante simul imaginatione. Expectat verò homo id, quod à Deo ei datur, dono etenim sapientiæ, intellectus

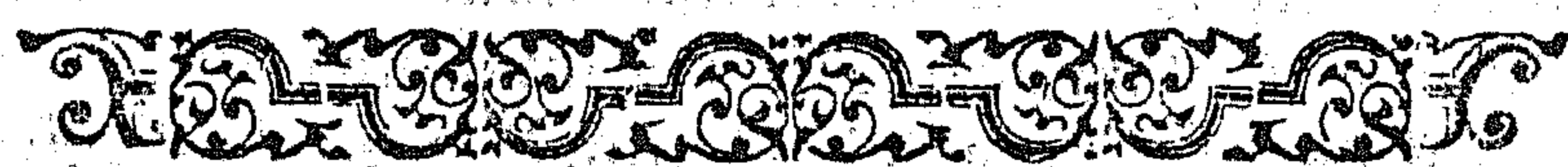
De altissima contemplatione Dei. 346

A ttlectus ad superiora eleuatus sistit in contemplatione summæ veritatis simplici intelligentia, tunc voluntas Deo vnitur, & perficitur contemplatio, quæ est vnio animæ cum Deo cum abstractione ab omni re creata, ideo pertinere diximus ad sapientiam, quæ est sapida scientia, quia in ea & intellectus, & voluntas operantur. Intellectus simplici intuitu, ac intelligentia Deum agnoscit. Voluntas ab omni re creata abstracta vehementi amore in Deum tendit, ac ei mirabiliter vnitur. Hoc verò dupliciter contingere potest, aut secundum communem viam, aut modo supernaturali per illapsum. Primum sic accidere solet. Incipit homo cogitare, ac discurrere circa diuina, & à sensibilibus ascendens peruenit in Deum, & sine discursu eum apprehendit simplici intuitu, & iam eius bonitatem, iam sapientiam, & potentiam considerat. Et inde voluntas excitatur ad amorem, & gaudium, & sic Deo vnitur. Hanc diximus communem viam, non ut gratiam excludamus, sed quia naturale est, ut nihil sit volitum, quin præcognitum, nec satis est, quod prius res sit cognita, nisi cognoscatur, cum diligitur. Secundò verò supernaturaliter accidere potest, soletque Deus ad contemplationem eleuare intellectum sine vilo discursu, & sine cooperatione potentiarum sensituarum. Similiter potest Deus immediate sibi vnire voluntatem sine actuali cognitione intellectus, satis enim est, quod præcesserit (licet naturaliter, ut diximus, semper requiratur cognitio præsens) & hic dicitur illapsus, & diuina impressio. In qua potius se homo habet passiuè, quam actiuè. Non quod non agat, dum recipit, quia impossibile est, intellectum recipere cognitionem, quin agat intelligendo, similiter voluntas, sed dicitur potius passio, quam actio, quia anima non illud assequitur via communi, illud inquirens, sed illud gratis à Deo recipit. Et hæc est altissima contemplatio. Et hoc est, quod Dionysius de magistro suo Hierotheo ait, quod erat patiens diuina. Et de Ignatio memoriæ proditum est, in spiritualibus magis se habuisse passiuè, quam actiuè. Quia verò transeunter hoc sapius datur, quam permanenter, inde intelligi melius poterit.

Dionys.

Concio X. ad Religiosos

A poterit Aliquando enim subito illustratur à Deo intellectus, vt simpli intelligentia agnoscat veritatem, quasi per annum illam discursu acquisisset, cum tamen discursus nullus præcesserit. Aliquando etiam amor, & iubilus in voluntate esse solet, quibus Deo vnitur subito, cum aliud cogitaret. Id ergo quod transeunter aliquando datur, & frequentius, id permanenter in altissima contemplatione Deus concedit. Sed quia hoc ampliori explicatione eget, in sequenti concione, de eo agendum est fusius, &c.

CONCIO. X.

Ad eosdem Religiosos de altissima contemplatione Dei.

THEMA.

Ingressusque Moyses medium nebulæ, ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Exod. 24.

C I C V T Ex regis ministris, quidam ei assistunt, & in illius domo commorantur, alij verò munera, ac officia obeunt extra domum regiam, tum in reipublicæ administratione, tum etiam in bellis gerendis. Ita inter Angelicos spiritus quidam Deo assistunt, quidam corporalia gubernant, & homines custodiunt Vtrique vero Dei ministri sunt.

Ad eundem modum inter homines, qui Deo inseruiunt, quidam ei assistunt, in domo illius versantur, & hoc munus eorum est, qui contemplationi dediti sunt, quidam

verò

De altissima contemplatione Dei. 347

A verò exteriora curant, quod ad vitam actiuam pertinet. Quemadmodum verò ij, qui regi adstant, aliquando à rege mittuntur, ad aliqua munera obeunda extra illius domum. Et hi, qui extra domum regi ministrant, aliquando ad regem veniunt, vt ei rationem reddant, & ordinem gerendorum suscipiant, ita contemplatiua vita sectator aliquando actioni intendit, & qui actioni inseruit, aliquando contemplationi vacat, nec enim bene agere posset, nisi in oratione vires acciperet: distinguuntur ergo hi status, propter præcipua, quibus intendunt, contemplatiua enim vita contemplationi magis attendit, actiua verò actioni. Contemplatiua verò vita præstat actiue. Ideo Christus ait. *Optimam partem elegit sibi Maria.* August. Non tu malam, sed illa meliorem. Et inter regios ministros illi præcipui habentur, qui regi maxime adherent.

B *Mihi adherere Deo bonum est, id est, optimum. Nec mirum, cum in contemplatione opera maximarum virtutum exerceantur, fidei, spei, ac præcipue charitatis, de quo superiori concione sermonem capimus, & num nobis prosequendum est. Dicebamus namque, rari à Deo voluntatem, ac intellectum transeunter sapius, sed permanenter rarius, vt Deum sine discursu cognoscat, & Deum ineffabili quodam modo diligat, sine intellectu duce. Hoc verò paucis conceditur, mundis, scilicet, corde. De quibus Psa. ait. Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde. Et iterum. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Que verba mire expendit Richard. in Bèiamin minor, qui est primus tractatus illius de contemplatione. Merito diuina contemplatio mons dicitur, & mons in vertice montium, quia altissimum est eorum, quò homo peruenire potest in hac vita. Tabernaculum etiam Dei dicitur, quia ibi protectus homo est, ibi Deum videt, eique assistit. Sed id non conceditur, nisi ingrediens sine macula, & mundo corde. Donum hoc excellens est, & ideo nisi probatis amicis non datur, longe ab hoc dono est, qui vitam ducit vulgarem, ac omnibus communem. Qui omnino mundo non moritur, in hoc sepulchrum non ingreditur. Et sic possunt accipi verba illa Dei ad Moysen. Non uocabam me homo*

Luc. 10.

Aug.

Psal. 72.

Psal. 23.

Psal. 14.

Richard.

Roma. 14.

Concio X. ad Religiosos

et uiuet. Est enim hoc regnum illud Dei, quod non est *esca, et potus, sed iustitia, et pax, et gaudiū in spiritu sancto.* Nec uerò ista incredibilia esse debent, cum Dei bonitas infinita sit, & in suos immensa dulcedo. Et ex quo ille homo fieri, & crucē pati dignatus est, nihil incredibile apparere debet. De hac oratione uerū habet, quod Anton. aiebat, tunc esse orationē perfectam, cum orās nescit quid orat. Quoniam adeò mirabilis hæc unio cū Deo est, ut nesciat ipse, qui unītur, eā explicare, nec intelligat, quid illud sit, licet illud gustet. Et hoc est illud Dionys. de mystica Theologia. Tu Timothee charissime per intentissimā ad cōtuenda mystica spectacula exercitationē relinque sensus, & intellectuales operationes, & sensibilia, & intelligibilia omnia, intendeq; te ipsum pro uiribus per quandā ignorantīā, ut illi iūgaris qui super omnē substantiam, sciētiamq; est. Sane ubi libere, absolute, & pure à teipso, atq; omnib⁹ excesseris, tūc sublati omnibus ipse expeditus ab omnibus euolabis ad super substantiālē diuinę caliginis radiū. Et paulo inferi⁹. Cōtemplator uisibilia, & intellectualia deserens ingreditur mysticā ignorationis caliginē, in qua omnia sciētia, & cognitionis præsidia terminās, totus sit in eo, qui tactū penitus, usumq; refugit, ac trāscendit omnia. Quia uerò id naturaliter nō accidit, solū exhortatur, ut ad illud percipiēdam se disponat. Et sic paulo inferius ait. At hanc perlucidā, liquidissimāq; caliginē admitti, & per uisus, scientiaq; priuationē uidere, ac scire eū, qui aspectum omnē, sciētiamq; transcendit, oramus. D. Bonauentura enarrans hæc Dionysij uerba ait. Hanc eleuationē, quę fit per ignorantīā, esse motionē animi per amorem, sine intellectus opere. De qua re Hugo de S. Victore lib. de arra animæ. Et hæc oratio dicitur silentij, & caliginis, in qua unītur anima ignoto Deo. Quia foris manēte intellectu, affectus solus mouetur, & Deū diligit immēsa dilectione, & eo anima eleuatur, ut prius Deū diligat, quā intelligat. Licet statim etiā, ut Dionys. ait, sequatur intelligētia Dei maxima lumine sapiētię. Hinc intelligitur illud Bernardi serm. 52. in Cantica: duplex, ait, modus est moriēdi mūdo in contēplatione. Prior

Anton.

Dionys.

Bonauent.

Hugo.

Bernard.

A

B

C

commu-

De altissima contem platione Dei. 348

A communis, cum oblitus intellectus omnium rerum in sola Dei intelligētia sistit, & hanc appellat iustorum mortem. Alter uero supernaturalis, quā dicit mortem Angelorum, unde orat. Moriatur anima mea nō solū morte iustorum, sed etiam si fieri potest morte Angelorum, ut prætergressa uniuersa uisibilia, non solum affectum erga illa exuat, sed illarum imagines omnino relinquat, & sic cum Angelis cōuersetur, quibus puritate similis est. Hic enim excessus est, qui uel solus contēplatio dicitur, uel maior contem platio. Rerum enim terrenarum cupiditatibus non teneri, humanum est, corporum autem imaginibus speculando non obuolui, angelicę puritatis est, licet enim utrumque à gratia procedat, sed hoc ultimum maioris est gratiæ. Tūc ergo. Ait Dionysius. 7. capite de diuinis nominibus, cognoscitur, ac sentitur Deus, cum Deus animam eleuat sine opere imaginationis, & similitudine aliqua corporea, & tūc inexplicabiliter agnoscitur, quia prius diligitur, quam agnoscatur. Duplex ergo est altissima Dei contem platio. Prior in intellectu, cum nulla à Deo eleuatur, ut sine imaginationis operatione, & sine sensibili specie Deū agnoscat. & tunc maxime Deus agnoscitur. Altera in uolūtate, quādo illa immediate Deo unītur, sine vlla præfenti intellectus cognitione, quia tota anima totis uirib⁹ dilectioni intēdit, ita ut intellectus nihil operetur. Et tunc præcipuo modo Deus diligitur. Communis uerò sententia, ac probabilior est. Nunquā Deū diligi sine præfenti cognitione intellectu, sed quia hæc tūc parua est, cum se totā effundit anima per amorem, ideo nulla apparet, cum tamē aliqua sit. Sed utro fiat modo prius refert disputare. Hoc uerò certum est, hūc esse contēplationis aspiciem, quo anima in alū à Deo eleuatur. De qua Deus ait. *Sustollam te super altitudines montium et cibabo te hereditate patris tui iacob.* Verē altitudo montiū hæc contem platio est, quam qui assequitur, cibatur hereditate iacob, qui ait. *Uidi Dominum facie ad faciem, et salua facta est anima mea.* Hac enim contem platione uidetur Deus eo modo, quo in hac uita uideri potest. Hæc est sapientia illa, quæ uulgo hominū manifestāda non est, ut Dionysius

Dionys.

Isai 58.

Genes. 32.

X x 4

ait.

Concio X. ad Religiosos.

- 1. Cor. 26.** ait. Imo & Paulus: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Ex **A** quibus verbis colligit Diuus Thomas. Profunda sapientiae non sunt nisi perfectis exponenda.
- D. Tho.**
- Matt. 13.** Hec verò, quae diximus ex èplo Christi Dñi fient manifesta. Nouit pauper in hoc agro thesaurū esse. *Vendit uniuersa, quae habet, & emit agrū illū,* postea fodere incipit labore, ac sudore, & aliquando partē thesauri inuenit, quo certior redditur de thesauro inueniendo, & sic ardentius laborat, quo propinquior est thesauro. Demū consummato labore thesaurū reperit, & tūc omnis labor in eo inueniendo positus minimus apparet. Statim domū ornat, & pretiosas vestes induit, & in alios diuitias effundit, qui ei adhærēt. Hoc ipsum accidit fideliter laborāti in Dei obsequio. Deus est **B** infinitus thesaurus hominibus paratus, ager, in quo inueniri oportet, diuinę legis impletio est, & præcipue religio, in qua non solū diuina præcepta implētur, sed & consilia. Vt hūc thesaurū religiosus sibi acquirat, omnia relinquit, cum religionē ingressus est, statim laboribus incūbit, obedientiā implet, corpus macerat. *In opere ipsius modicū laborabis, & cito edes de generationibus illius,* quia aliquid diuini thesauri inuenit, dū diuina dona percipi, & Deo frui incipit. Eo vero plus accenditur ad laborē, & Deus pro sua misericordia refectionē ei tribuit, dicitq;: *Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me.* Tandē cum ad culmen perfectionis, & contēplationis venit, Deū inuenit, quo inuento omnis præteritus labor minimus ducitur, diues homo fit tanto thesauro inuento, & magnus apud Deū, & homines habetur, ornatur enim virtute. Omnesq; ad illū accedunt, vt monita salutis accipiant, & simbriā eius apprehendunt, vt osculētur, & ab eo iuuetur, quia vidēt Deum cum eo esse.
- Eccli. 6.**
- Marc. 8.**
- Zachar. 8.** Impleturq; illud Prophete: *In diebus illis apprehēdēt decē homines ex omnibus linguis gentiū, & apprehendent simbriā uiri Iudæi, dicentes. Ibimus uobiscū, audiuimus enim, quoniā Deus uobiscū est.* His verò, qui in hoc statu sunt, aliqua aduertēda occurrūt. Primū, vt status sui functionibus nō defint, & id omne suspectū habeat, quod ei impedimēto fuerit, ne præstet ea ad quę tenetur. Primū enim locū tenere semper debet diuina

De altissima contemplatione Dei. 349

- A** uina volūtas, & nihil non prætermittendū, vt Deo obediat. Quod a deo verū est, vt Dei visionē relinquerēt beati, si id Deus præciperet, aut etiā cōsuleret, & sibi gratū diceret. Secundū, humilitatē præcipue eis necessariā, qua magna dona conseruātur, & sine qua qui virtutes congregat, puluerē in vētū portat, quo lumine oculorū priuetur. Nec optāda ei hæc dona magna propter se, sed in Dei gloriam, vt eū plus glorificet, & vt Christi redēptio copiosa appareat. Nec verò gratias gratis datas optet, vt prophetiā, reuelationes, miracula. Imò verè humilis à Deo petit, ne in eā viā eū inducat, & pluris ducit humilitatē, & charitatē, quā miracula. Tertiū deniq; sciendū eis est, licet iā propē celū sint, & de eis dicatur: *Beatus populus, qui scit iubilationē,* quæ **B** est inenarrabile gaudiū, quia sicut hi, qui pximi alicui terræ sunt, in qua aliqua influētia dominatur, aliqd illius participat propter loci vicinitatē, ita hi, cum proximi sint celo, iam cælia sic gustant, vt Bernard. dixerit, aliquando Deus meus gaudio tāto replet cor meū, vt si illud duraret, nihil mihi appetendū videretur restare. Nihilominus tamen aliquando tēpestas oritur, & dies clarus in caliginē vertitur, & abscondit Deus lucē in manibus suis, vt nouerint sui inuenire lucem in tenebris, iuxta illud Pauli. *Deus, qui dixit de tenebris lumē splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris.* Inueniūtque se quasi solos, & à Deo elōgatos. De qua re multa inuenies in tractatu nostro de septē verbis Christi in Cruce, super verbū illud. *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me.*
- C** Tūc verò præcipua fide op^o est, & in Deo sperare, etiā si hominē derelinquat, & occidat. Sic accidit sanctissimo Iob, **Iob. 13.** qui ait. *Etiā si occiderit me, sperabo in eū.* Credat verò tūc homo, Dei digitū illic esse, qui mirabilia in anima operatur, nec enim vult Deus adhærere nos dono eius, sed ipsi Deo, & eius volūtati. In donis enim etiā spiritualibus verū habet illud Psal. *Diuitie si affluāt, nolite cor apponere.* Vult etiā vt discamus, in eo sperare, etiā sine pignore, & sperent in te, **Psal. 9.** qui nouerūt nomē tuū, vt Psal. ait. *Sciamus etiā Dei stylū, ac ordinē,* qui ait. *Modicū, & iā nō uidebitis me, & iterū modicū, & uidebitis me.* Nec nouum id nobis appareat, vt discipulis

Concio X. ad Religiosos

Iesu. Simul etiā humiliemur, cū maxima recipim⁹ dona, vidētes
 aliena illa esse. Tot deniq; bona ex hac tēpestāte, & Dei absentia
 in anima proueniūt, vt exoptāda sit aliquādo, & ideo spōsa, quæ
 dixerat: *Osculetur me osculo oris sui*, dicit postea: *Fuge dilecte mi, a si*
milare capre.e. Rectē ait, assimilare capræ, quia sicut caprea, cū fu-
 git, oculos retrorsum sēpē cōuertit, ita si breuiati nō fuisset dies il-
 li, deficeret infirma caro, licet ergo fugiat, sed nos respicit oculis
 misericordiæ. Sic Anto. dixit, quē in manib⁹ demonū derelique-
 rat, & cū ei Anton. diceret, vbi eras Dñe Iesu, cū a demonib⁹ ve-
 xarer, respōdit, ibi aderā Antoni, sed te respiciebā viriliter pugnā-
 tē. Vtile ergo est, aliquando a Deo relinquī. Hinc Pater Lauier
 orare solitus erat, satis est Dñe, noli tantā mihi tribuere cōsolatio-
 nē. Deniq; in hac iusti derelictione tot sunt bona, vt dixerit san-
 ctus quidā, si agnoscerētur illa, plures essent latrones, quā depre-
 dari curarēt, quā diuitias seculi. Nec enim De⁹ hominē, maximē
 filiū, affligit, quā delectetur in afflictionibus nostris, nō enim id cō-
 uenit illi⁹ bonitati, sed ideo mortificat, vt viuificet, & tollit, vt du-
 plū reddat, sicut cū Iob fecit, & vult fidē, spē, humilitatē, ac patiē-
 tiā pfecti exerceri, vt illā muneret. Sic se abicōdit a Maria inue-
 lius culpa, quā expedit uobis, ut ego uadā. Ideo spera in eū, quia fidelis
 est, & nō patitur te tētari supra id, quod potes, sed faciet cū tēta-
 tione, puentū, vt possis sustinere, ideo si clamas, nec exaudiris, si
 stas, nec respiceris, si mutatus videtur Deus in crudelē, si nō respō-
 det tibi verbū, si dicit te canē, vt Chananeā, cōsulto hęc Deū face-
 re crede in bonū tuū, & ideo ex omnib⁹ cōsolationē eruere cura.
 Hinc Psal. *Virga tua, & baculus tuus ipsa me cōsolata sunt.* Sed meritō
 inquiri potest, cū Chrs datus sit in magistrū, ac pceptorē mun-
 di, cur de hac suprema cōtēplatione nihil, aut parū dixerit, cū de
 mortificatione, ac virtutū exercitio, & ipsius imitatione plarima
 dixerit. Notandū est, vt hic quæstioni fiat satis, in virtutū operib⁹
 gratiā Dei, & hominis arbitriū operari, Deū, & hominem vt vnā
 causam cōcurrere. Ideo Pau. ait. *Nō ego autē, sed gratia Dei mecum.* sed
 quædā sunt, in quibus hominis opus multū cōcurrat, ac agit, alia
 verō, in quibus licet agat, sed magis patitur, quā agat: de his ergo
 multa Christus Dñs diseruit, in quibus nos multā operā ponim⁹,
 in quibus agendū nobis est, in hoc enim ipse venit, vt nos doce-
 ret operari, vt mūdaret sibi populū acceptabilē scētatorē bonorū
 operum

De altissima contemplatione Dei. 350

operū, & ideo hęc loquutus est præcipuē. De quibus etiā Apo-
 stolus discipulū admonet, vt crebrius ad fideles loquatur cū ait.
Hęc loquere, & exhortare in Christo Iesu Dño nostro. Sed quæ sunt
 hęc? Certē, ut *sobrie & iuste, & pie uiuamus in hoc seculo.* De his ve-
 ro, quæ ad supremam cōtēplationē pertinēt, pauca dixit, quo-
 niā in his, vt diximus, potius patitur homo, quā agat, & ideo ad
 Deum illa potius pertinēt, qui ea tribuit seruis fidelib⁹, qui in sui
 abnegatione, & virtutū exercitio strenue laborauerunt. Eia ergo
 nos inspiciamus, quæ ad nos pertinēt, in his laboremus, in infimo
 sedeamus loco. *Dū uero est assumptio nostra, & sancti Israël regis no-*
stri. Cū labori, ac mortificationi intēdimus, nos Deo damus. Cū
 in cōtēplatione suprema sumus, accipimus potius quā demus.
 Primū ergo nobis discendū est, secundū Deus peraget. Sicut ex-
 go eximius pictor illa edocet rudē discipulū, quæ vult ipsum ope-
 rari in imagine, quod verō ipsemet propria manu in imagine fa-
 cturus est, nō curat discipulū edocere, ipse enim probe nouit. Ita
 in hac imagine Christi, quā in animis nostris depingi oportet,
 quædā ad nos pertinent, licet enim grati Dei semper præcipuē
 operetur, sed in aliquib⁹ multus a nobis labor ponendus est, & hęc
 edoceri nos oportet. Quæ verō Deus agere debet, in quibus licet
 aliquid operemur, sed illud minimū est, nos edoceri oportet. Et
 ideo de his pauca tradita sunt a Christo Dño. Sed quoniam de
 his, qui in suprema arce cōtēplationis sunt plura diximus. Ali-
 quid dicendū est viris perfectis, qui cōtēplationi student, non
 quidē adeo sublimi. Cōtēplatio ergo est altissima Dei cognitio,
 ac secreta, quā ipsemet Deus animę tradit, se illi manifestās, licet
 nō faciali visione, tamen altissima cognitione, ac viua, ex qua a-
 mor resultat immēsus. Ideo dicitur mystica theologia, id est, Dei
 notitia secreta, & in intima, quā ipsemet docet. Sūma sciētiarū sū-
 mo doctōri Deo relinquēda fuit. De qua re sic sponsa ait. *Appre-*
hendā te, & ducā in domū matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ, ibi
me docebis, & dabō tibi poculū mox uino conditū. Cū enim anima spō-
 sum ducit in secretū cordis cubiculū, ibi eā docet Deus, & plura
 nouit ex his, quæ ei expediūt, quā multis annis Theologiæ ope-
 rā dedisset. In scholis ad discitur Theologia differēs, ac disputās,
 at in cōtēplatione cognitio affectiua, ac ardens, illa discursu, &
 argumētis edocētur, hęc animi affectib⁹, illa iustorū, & iniquorū
 est,

Concio X. ad Religiosos

est, hæc verò scientia sanctorū. Ac demū adeò mystica, & secreta A
sciētia hæc est, vt plenè tradi à nullo possit, nisi à Deo, qui eā do
cet experiētia. Verbis enim aut nunquā, aut vix explicabis, quid
sit motus anagogicus, quo pacto sine discursu assistat quis diui
næ præsentie, experientia verò ita manifestè id docet, vt probā
ti sit clarius meridiana luce. Sed triplex est huiusmodi contēpla
tio secundū Dionys. circularis, recta, & obliqua, metaphora sum
pta à motu, qui triplex est, circularis, vt cælōrū, rectus, vt elemen
torū tendentiū in sua loca, obliquus, qui quasi mixtus est, & est
animaliū. Sicut ergo cæli mouentur circulariter motu vniformi,
simplici, ac cōtinuo, ita beati intuentur diuinas virtutes simplici
intuitu vniformi, ac perpetuo. Ad quorū similitudinē aliqui iusti
eo vsq; eleuantur, vt diuinas perfectiones contēplentur vnifor
miter, mira delectatione, ac cōtinuatione. Quib⁹ id accidit, quod B
accidere solet his, qui viā agūt in remotissimā regionē, in qua in
fluentia sunt diuersæ admodū ab his, quæ in propria terra erant.
Cū enim iā propè regionē illā remotā sunt, influentias illius ex
periri incipiūt, & aëris mutationē sentiūt. Ita cū hi perfecti viri
propè cælū iam sint altissima cōtēplatione, proximi iā beatæ illi
patriæ dulcedinē mirabilē, & Dei cognitionē assequūtur, similē
valde ei, qua beati plenius fruūtur. De quibus proinde Psalt. ait.

ps. 88

Ps. 143 *Beatus populus, qui scit iubilationem, & beatus populus, cuius Dñs Deus*

Ps. 144 *eius. Et memoriā abundantia suauitatis tuæ eructabunt, & in iustitia tua*

exultabūt. Secundū contemplationis genus simile est motui recto
elemētorū, quo in suū locū vnūquodq; mouetur. Sicut enim ele
mentū cū extra suū locū est, inde se expedire curat, & ab aliis se
separat, vt liberū ab omnibus in suū locū tēdat, quo demū perue
nit motu recto, & quiescit in suo centro. Ita omnino iustus ab om
nibus se abstinet, & ab omni creatura discedit, vt ad Deū ascēdat,
quo cū peruenit quiescit Deū contēplans. Hūc dicimus moueri
motu recto, quia non statim altissima cōtēplatione fruitur, sed
motu quodā ad illā deuenit. Qui enim in priori cōtēplationis
genere versantur, sine villo motu, aut discursu corā Deo positi eo
fruuntur. Qui verò in hoc secundo, aliquo vtuntur discursu, vt eò
perueniāt. Tertiū deniq; cōtēplationis genus est simile motui
obliquo animalī, qui mixtus est motus. Ita iustis aliquib⁹ cōce
ditur contēplatio mixta ex his duabus quas diximus, de vtraque
enim

De altissima cōtēplatione Dei. 351

A enim participant. Inter hæc verò hic est ordo, vt primum
à secundo cōtēplationis genere initium sumamus. Dein
de ad tertium venimus, & tandem ad primum perfectissi
mum. Ex quo tandem ad supremum omnium deuenimus,
in quo patitur homo potius quam agat.

Quid verò contēplandū sit ex dictis iam patet. Deus
enim, & illius altissimæ perfectiones materia contēpla
tionis sunt, quam materiam contēplans ex omni re crea
ta sibi vsurpat, in omnibus enim Deum agnoscit. Hoc ve
rò duplici via agere potest, vel via affirmationis, vel nega
tionis. Affirmationis quidem, cum vniuersa bona, quæ in
creaturis videt Deo tribuit, qui fons perennis est totius bo
ni, agnoscens perfectionem illam, quæ in creatura est limi
tata, in Deo esse infinitam. Negationis vero, cum negat
Deo, quicquid in creaturis videt, & quicquid agnoscere
ipse potest, Deus enim non est cælum, aut terra, non ho
mo, non Angelus, non est magnus quantitate, nec bonus
qualitate, nec quis sit, plenè agnosci potest, sed maior est
omni cognitione nostra, vnde est ineffabilis, inexcogitabi
lis. His nominibus Deus exprimi videtur, sed non expri
mitur, ipsa enim nomina affirmant exprimi nequaquam
posse. Hic rapitur anima in admirationem tanti Dei, cu
ius tanta est celsitudo, vt exprimi nullo modo possit. Hinc
etiā affectu gaudet homo, quod Deus in se tantus sit, quod
inmensa bona habeat, quo affectu: quasi damus Deo illa
bona. Sicut enim, qui à Deo vellet auferre bona, quæ pos
sidet, blasphemus esset, quia mutare voluit gloriam Dei,
ita qui affectu gaudet de Dei bonis, ea quasi tribuit Deo,
quia affectu tribuit, licet non effectū gaudet ergo, quoniā
Deus bona illa habet, & ait. Tibi o Domine darem ego
vniuersa bona ista, si non haberes, & potius de tuis bonis,
quam de meis gaudeo. Ad hanc etiam cōtēplationem
pertinet tanquam materia processio diuinarum persona
rum: mirabilis profectò cognitio patris, & eius dicere,
quo verbum generat sibi æquale. Mirabilis amor Patris,
& Filij, à quo procedit infinitus Spiritus sanctus. Sicut ve
rò regina Austri visa domo Salomonis non habebat ultra
spiri

Concio IX. ad Religiosos

A spiritum. Ita anima Deum contemplans rapitur in admirationem tanti Dei, & demum in amorem ardentissimum, quo illi adhæret.

Dionys.

Et cum ad hunc gradum anima peruenit, orat in silentio. De qua re Dionys. de mystica Theologia ait, esse hanc supremam Dei cōtemplationem, qua admittitur homo in nebulā, & caliginem, quia siltit tunc in ea cognitione cōfusa, quod Deus incōprehensibilis est, & inintelligibilis. Tūc enim anima relicta cōsideratione diuinarum perfectionū, attendens diuinas perfectiones in immensum excedere id quod nos cognoscimus, siltit in hac confusa Deicognitione, qua eū inintelligibilem agnoscit. Et hęc dicit Dionys. nebulam, & caliginem, in quam ille ingreditur, qui nō scrutatur diuinas perfectiones, vt prius per viam affirmationis fecerat, sed agnoscens, Deum tantum esse, vt omnē superet cogitatum, in hac confusa cognitione stat. Et hęc est altissima Deicognitio. Vnde Dionys. episto. prima, ad Calum. Si quis videns Deū, intelligit, quod vidit, non ipsum vidit, sed aliquid eorum, quę sunt circa ipsum, id est, aliquē effectū ipsius. In hac vero caligine volūtas Deum cōplectitur summo amore. Sicut complecti se solēt duo amici in tenebris, cum se mutuo agnoscunt, licēt non se mutuo videant.

Dionys.

Vniuersa, quę diximus in figura expressa nobis sunt Exod. 19. Exod. 19 & 24. vt notat Dionys. 1. de mystica Theologia. Primum enim præcipit Deus sanctificari populum, & sacrificia offerri. Secundum vt relicto populo cum senioribus ascendat Moyses in montem. Demum ingressus est Moyses in nebulam, in qua Deus habitabat. Sic vt ad orationis apicem veniamus, primū relinquēda peccata sunt, & mortificāde passiones. Deinde opera virtutis exercenda, quibus in montem conscendimus. Et inde meditatione Deum videre à longē. Tunc impletur illud Psalmi: *Et in lege eius meditabitur die, ac nocte.* Quo loco vox Hebræa, quę ponitur loco illi^o, meditabitur, est, Hagah. significat verò musitare, aut mussare, quod est, cum ex gutture quis sonū edic inarticulata, aut non satis distincta voce, significat ergo iugem mentis cogitationē, quę ad oris murmur erumpit,

Dionys.

Psalm. 1.

ostensione reliquiarum. 352

A pit. Sic orantem Annam proponūt sacre literę. Porro lo-^{1. Reg. 1.} quebatur in corde suo, tantumq; labia illius mouebantur, & uox penitus non audiebatur. Meditatio enim diuinorum in aliquam vocem erumpere solet, cum est feruens. Ex hac diuinorum meditatione ascendit anima ad contemplationem diuinarum perfectionum. Et tandem contemplatur Deum super omnem cognitionem esse, & in hac cognitione nebulam ingreditur, in qua Deum summo amore complectitur, ibique cum Deo suo versatur, tanquam amicus cum amico, &c.

B

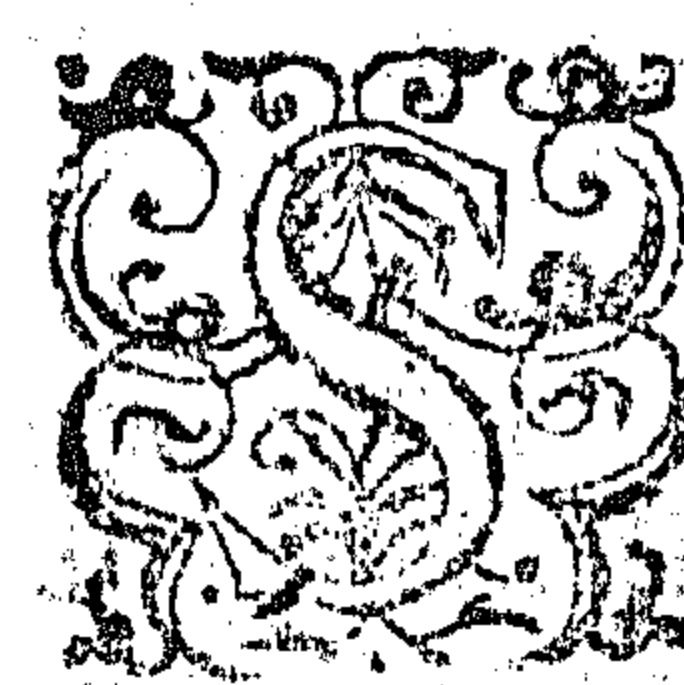
CONCIO.

In collocatione, vel ostensione reliquiarum.

T H E M A.

Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Psalm. 138.

C

ALV TIS Nostrę inimicus, vt nos à regno excludere conatur, sic omnia media, quibus ad id pertingimus, è medio tollere curat. Et ideò sicut sacramenta per hæreticos euertere conatus est, ita & sanctorum, & reliquiarum venerationem, ac inuocationem auferte conatus est. Vnde hæc negauit primū olim Eustachius, dānatus de hac re in Concil. Gangrensi. Et Hieronymus *Concil.* ait, fuisse hęc hæresim dictā Cainam, & quod Eunomyus Gang. hereticus eā docuit. Et deinde Vigilātius hereticus, qui po-^{Hierony.} tius Dormitantius dici, ac compelliari posset. Deinde verò Vvicleph, & Lutherus quasi ex ore sepultā diu hæresim extra-

extraxerunt. Sed contra hæc humani generis mōstrat. **A**
 Catholica sententia, & Ecclesiæ à primæuo seruata consue-
 tudo, quæ sanctos, & eorum reliquias maximo honori ha-
 buit. Et quod amplius est. Christus ait, à Patre cælesti iu-
 stos honorandos. *Qui mihi ministraverit, honorificabit eum pater*
meus, qui in cælis est. Quid, obsecro, mirum, si Psaltes dicat:
Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus? Si enim rex ho-
 nore præcipuo aliquem honoret, quid mirum si eius mini-
 stri id ipsum faciãt. Quis enim non honorabit, quem Deus
 honorat? Hinc Dominus ad Samuelem: *Quicumque hono-*
rificauerit me, glorificabo eum, qui autem contemnit me, erunt igno-
nobiles.

Plures quidem Philosophi non consequuti sunt diuinã
 prouidentiam circa omnia humana, inter quos vnus fuit **B**
 Aristoteles, sed & hi, qui eam agnouerunt, nullo modo at-
 tingerunt, quod vellet Deus homines honorare. Excedit
 planè humanum captum, quòd Deus infinitæ maiestatis
 honoret vile figmentum. Si enim indecens videretur re-
 giæ maiestati, vt incedens per viam publicam regio ve-
 ctus curru vilem, ac pauperem puerum, quem in via offen-
 deret, in currum eueheret, secumque sedere faceret, ac illũ
 præcipuo honore quasi filium dignaretur, quo pacto ratio
 humana consequi posset, quòd Deus infinitæ maiestatis
 miserum hominem gloria, & honore dignum ducat? nec
 solum aliis honorabilem faciat, sed & sibi ipsi? Vnde Iob
 diuino illustratus lumine de hac re miratur, cum dicit:
Quid est homo, quod magnificas eum, aut quid apponis erga eum
cor tuum? Et Psaltes: *Quid est homo, quod memor es eius, aut fi-*
lius hominis, quoniam uisitas eum? gloria & honore coronasti
eum. Nisi ergo fides nos doceret, homines à Deo honorari,
 credi nequaquam posset. Diuina verò scriptura id atte-
 stante cognouimus. De qua re immensas Deo gratias re-
 ferre debemus, quod tanti nos duxerit, quod magnos nos
 coram eo esse voluerit.

Ex dictis planè sequitur, Dei amicos nimis esse honora-
 tos, ac honorandos à nobis nimis. Multi quidem fuerunt,
 & nunc sunt, qui in mundo honorantur, quibus honorem
 tribuit

A tribuit mundus, sed nullus nimis honoratur nisi Dei amicus,
 reliqui parum honorantur, iustus autem nimis. Sicut de Deo
 Psaltes ait. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis,* ita de iusto di-
 citur, nimis honorificatus, nimis laudabilis, nimis confortatus
 priuipatus eius. Et huius rei multiplex est ratio, sed omnes
 ab illa procedunt, quam diximus, quia Deus honorat iustos,
 non reliquos, ideo reliquorum honor paruus est, iustorum
 verò nimius. Phrasis scripturæ est, vt rem aliquam magnam
 dicat, vocare eam Dei, vt cedros Dei, id est, cedros magnas, so-
 num Dei, id est, magnum sonum, honor ergo Dei nimius, ac
 magnus erit, contra mundi honor paruus. Ideo Paulus ait. **1. Cor. 4.**

B *Mihi pro minimo est, ut à uobis iudicetur, aut ab humano die, qui au-*
tem iudicat me, Dominus est. Merito minimum ducit mundi iu-
 dicium, ac honorem, cum minimus sit, multũ verò Dei, quia
 ille magnus est. Honori habiti in mundo sunt Alexander, Iu-
 lius, Pompeius, ac similes, sed non sunt à Deo honorati, ideo
 paruus eorum honos, quibus dicere possumus similem sen-
 tentiam illi, *quid prodest homini, si uniuersum mundum lucretur,*
animæ uerò suæ detrimentum patiatur. Sic, quid prodest à mun-
 do honorari, si à Deo non honoretur quis? Impletum in illis
 iam est illud, *gloriam eorum in ignominiam cõmutabo.* Et illud, **Osæ. 4.**
qui me contemnit, erunt ignobiles. Et illud, *erunt post hæc de-*
identes sine honore, quia vana eorum gloria præterit, & con-
 fusio, ac humiliatio æterna eos tenet. Vnde et ipsi aiũt. **1. Reg. 2.**
Sap. 4.
Sap. 5.

C *profuit nobis superbia? diuitiarum iactantia quid contulit nobis?*
transierunt omnia illa uelut umbra. Humanũ nunc aliquid pa-
 timur, & erroneo iudicio ducimur, dum viros iniustos mag-
 nos in mundo honore aliquo dignos ducimus, cum omni cõ-
 temptu digni sint. Vnde Abdias ad Regem ait. *Ecce paruulũ*
dedit te in gentibus, contempribilis tu es ualde. In iudicio verò om-
 nis peccator licet rex, vel imperator sit tractabitur tanquam
 sterous terræ, tuncque *saluet iustus, & calcabit impios omnes.* **Mald. 4.**
 vt Malachias ait. Ideo Psaltes ait. *Vidi impium eleuatiũ, & exal-*
tatum sicut cedros Libani, & transiit, & ecce non erat, quæstus, &
non est inuentus locus eius. **Psal. 36.**

Deinde in suis honoratur iustas, quia non solum ipse, ve-
 rum omnia, quæ illius sunt, & ad eum quoquo modo perti-
 nent,

ment, honori habentur. Non sic accidunt in regibus, & principibus, qui honorantur, dum viuunt, sed nec eorum reliquiae, nec alia illius honore digna censentur. Sancti verò corpus, os, vestis, calceus, & qua ligatus est, præcipuo honore celebratur, adeo vt Petri catenis festus dies agatur ab Ecclesia, & infamia carcerum vincula illustrissima, ac diuina redduntur, quia sanctum attigerunt. Quo patet, quod nimis honoretur is, cuius tantus est honos, vt redundet in ea omnia, quæ ad eum pertinent. Reliquiarum veneratio fuit in Ecclesiæ vsu ab initio eius. De quo Augustinus 22. de ciuitate Dei cap. 8. Vbi ostendit honorem in Aphrica exhibitum reliquiis prothomartyris Stephani, & earum miracula. Dicitque, reliquias esse monimenta, & quasi pignora quædam nobis à sanctis relicta. Quomodo solet amicus in amoris signum amico aliquid donare, quod alter magno in pretio habet. Et Chrysostomus in libro de Babyla martyre plura de eius reliquiis dicit, & quo pacto Apollinis os obstruxerit. Et in Homilia. 5. ad populum Antiochenum ait, vellem nunc Romæ versari, vt catenas viderem Petri & Pauli, quas timent dæmones, & Angeli venerantur. Et in Homilia de septem Machabæis ait. Cælo ipso ornatio terra lætatur sanctorum reliquiis illustrata. Timent verò dæmones has reliquias ad eum modum, quo latrones ingressi castra vt furentur, cum imperatoris arma offendunt, timent, nec audent ea attingere, aut furari pauentes imperatoris potentiam. Ita dæmones, qui latrones sunt (de quibus Christus, *fur non uenit, nisi ut mactet, & perdat*) cum vident sanctorum corpora, in quibus pugnavit non Angelus, aut Archangelus, sed Deus ipse, pauet, nec audet contingere. Quod verò Christus pugnaverit in sanctorum corporibus, ostendit Paulus dicens. *An experimentum queritis preliantis in me Christi?* Hæc Chrysostomus.

De eadem re præclare Hieronymus tomo. 2. in duabus epistolis ad Riparium præbyterum contra Vigilantiū. Vbi cum latè loquutus fuisset aduersus Hæreticum negantem venerationem sanctorum, ac reliquiarum, excessus sui in loquendo

August.

Chrysost.

Simile.

Ioan. 10.

Hierony.

A quando causam ostēdens ait, sacrilegiū tantū patiēter audire nō possum, nō est pro Deo crudelitas sed pietas. Vnde & in lege dicitur, si frater tuus, & vxor, quæ est in sinu tuo, deprauare te voluerit, sit manus tua super eos, & effundens sanguinem eorum, & auferes malū de medio Israel. Addit etiam aduersus hanc hēresim scripsisse Tertulianum volumē insigne, quod scorpiacum vocat. Addit præterea. Qui negat honore martyrum reliquiis, est, quasi dicat, nō ferenda martyria. Nā qui asserit, reliquias martyrum calcandas esse, prohibet, sanguinem fundi, qui nullo honore dignus est. Cōtra hunc etiā errorem scripsit Bernard. sermo. 66. super Cantica, Beda in Homilia de Chananea, Damascenus libr. 4. ca. 16. Augusti. tractatu. 74. in Ioannem, Cyrillus libr. 6. contra Iulianum, Cyprianus ad Cornelium epistola. 1. Dionysius ca. 7. Ecclesiasticæ Hierarchie. Et Concilium Gangrense c. 20. suorum decretorum.

Sed & hæc reliquiarum veneratio antiquior multò est in Dei Ecclesia, nā in Exo. dicitur. *Armati ascenderunt filij Israel de terra Ægypti, tulit quoq; Moyses ossa Ioseph secū.* Quasi dicat scriptura, filij Israel arma sibi succinxere in pugnam egressi ex Ægypto. Moyses autē aliud armorū genus sumpsit, ossa, scilicet, Ioseph sancti, reliquia sq; eius. Tāto in pretio Deus habet sanctorum reliquias, vt dicat Psal. *Custodit Dominus omnia ossa eorū, unum ex his non cōteretur.* Id est, nō perdetur. Nec verò capillus, quia vt Christus ait, *capilli capitis uestri numerati sunt omnes, & capillus de capite uestro nō peribit.* Et ideò Sapiēs de iustorum ossibus ait. *Sit memoria eorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in æternum.* Sed quid est ossa pullulare? planè digna esse ossa sanctorum, ac eorum sepulchra, vt nunquam pereant, sed perpetuo maneant in hominum veneratione ac memoria, vt perpetuo visitentur, vt miracula ibi fiant, & multa bona à Deo ibi obtineantur, sic enim ossa suo modo pullulant in beneficiis, & effectis eorum. Pullulauit planè sepulchrum Elisei, & ipsius ossa, cum eorum contactu suscitatus est mortuus. Pullulant nunc sanctorum ossa, cum eorum interuentu, ac contactu fiunt curationes morborum,

Bernard.
Beda.
August.
Cyril.
Cypria.
Dionys.

Exod. 13.

Psal. 33.

Matth. 10.
Eccles. 46.

Cum impletur illud Ecclesie, ad sacrum cuius tumulum frequenter membra languentum modo sanitati, quolibet morbo fuerint grauata restituuntur. Cum etiam nunc in animo multa beneficia suscipimus propter sanctorum reliquias, quas conseruamus, ac veneramur. Pullulabunt etiam ossa sanctorum, cum resurgent in resurrectione iustorum.

Deus ergo, cum sit gloriae, & honoris Dominus, potest, cui voluerit, concedere honorem, voluit vero sanctis, ac eorum reliquiis concedi, & ideo eis debetur, nec nimius honor iudicandus est, quia sic honorabitur, quem Deus voluerit honorare, sicut olim Assuerus dixit. Si ergo maximus honor exhibendus ei erat, quem honorare voluerit Assuerus, an non eximius ei tribuatur, quem honorare voluerit Deus? Mirabilem se exhibere voluit Deus in sanctis suis, & in eorum exaltatione, ac gloria. Vnde Paulus, cum uenerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis in his, qui crediderunt. Mirabilis Deus fit in sanctis, cum animas eorum glorificat, & deinde cum corpora sufficit configurata corpori claritatis suae, ea ornans magna gloria. Mirabilis etiam fit, cum etiam in hoc mundo corpora sanctorum miraculis illustrat, & in ueneratione haberi facit. Nec id sine manifesta causa facit, quia licet gloria ac honor praecipue debeat animae, a qua opera virtutis processerunt, tamen etiam corpori debetur ut instrumento virtutis, quod animae adminiculo fit. Et deinde, sicut copiosa illa uinctio Aaronis, quae facta est in capite, descendit usque ad oram uentrius eius, ut Isaias ait, ita copiosa merces sanctorum, & eorum superabundans gloria, quae in anima praecipue est, descendit in corpus, in vestes, & in oram usque uentrius. Ut apprehendant decem uiri ex omnibus gentibus fimbriam uentrius Iudaei, dicentes, ibimus uobiscum, ut Propheta ait. Multis quidem modis apprehendi potest fimbria sancti, de quibus multa diximus in secundo tomo nostrarum Concionum, in Diminica XXIII. post Pentecosten. Sed inter eos hic unus est, quod infima pars uentrius sancti in pretio habetur, seruetur, adoraturque tanquam reliquia, & per illam Deus beneficia confert fidelibus. Quod non tantum nunc facit sed & olim fecit. Ut enim Epiphanius auctor est in libro de uita & morte Pro-

Ester. 6.

2. Thef. c. 2

Psal. 132.

Zach. 3.

Epiph.

te Prophetarum, propter ossa Hieremiae cessare fecit Deus cocodrillos Aegypti. Innumera sane bona sunt, quae fidelibus proueniunt propter reliquias sanctorum. Et ideo Concilium Nicenum reliquias dicit fontes salutis, nec solum salutis corporum, uerum & animae, propter illas etenim Deus plures sanctas inspirationes immittit, quibus nos ad bona prosequenda excitat, & sic ex eis promanat aqua uia saliens in uitam aeternam. Vnde Damasc. lib. 4. fidei orthodoxae c. 4. ait, fontes nobis salutare dominator Christus reliquit sanctorum reliquias, multimoda beneficia scaturientes, unguentum suauitatis emanantes. Sicut ex rupe, & firmo saxo aqua in eremo profiluit uolente Deo, & ex maxilla asini Sampsoni esurienti, promptuarium namque Dei, & habitacula facta sunt. Haec Damascenus. Quibus uerbis ostendit, ex reliquiis, quasi ex fontibus plura a nobis bona colligi etiam spiritualia.

Nec uero duntaxat bona a reliquiis percipimus, sed & murus nobis sunt, quo protegamur a malis. Primus quidem hominum murus Christus, & illius plagae sunt. De quo Esa. turris fortitudinis nostrae Sion, saluator ponetur in ea murus, & ante murale. Sicut enim murus protegit ciuitatem ab hostium telis, ita Christus nos protegit ab ira patris, & nisi ille aduocatus noster esset, iam periissemus, misericordiae ergo ipsius deputemus, quod consumpti non sumus. Post Christum autem murus hominum sunt sanctorum reliquiae, & ipsorum intercessio. Ita docet Concilium Gangrense, Lateranense, & Nicenum. Nos quidem peccatis nostris iram Dei prouocamus, & ostia daemonibus aperimus, ut nos expugnent, sed sancti tanquam murus se opponunt, ac demones fugant. Vnde Chrysostomus lib. de uita Babylae ait. Tanta est sanctorum potestas, ut demones nec vestes eorum ferre possint, & uita sanctorum loculos reformident, fortitudinem, & flagella sancti cineris non ferentes. Ossa sanctorum tanquam turres muniunt Ecclesiani. Mira profecto sancti uirtus his Chrysost. uerbis declaratur, quae apparet Deus mirabilis in sanctis suis. Fugit quidem daemon a uiro sancto, dicente Iacobo, resisti diabolo, & fugiet a uobis, si fugit, timet, ac pauet. Mirum profecto, ut is, qui factus est, ut nullum timeret, ut dicit Dominus ad

Concil. Nicen.

Damasc.

Esa. 26.

Chrysost.

Iaco. 1.

Tob, timeat homuncionē. Sed illud omnino mirabilius, quod **A**
 Chrysoſtomus ait, quod non tantum hominem, verum illius
 vestes, ſindonem, feretrum, puluerem que timeat, ac horreat,
 eiſque viſis fugiat, quaſi à tormentis bellicis eum expugnan-
 tibus. Innumera bona recipimus, & mala vitamus, tum cor-
 poris, tum animæ propter ſanctorum reliquias nobiſcum cō-
 morantes. Vnde Baſilius Homi. 20 ait. Cuncti martyres de
 uotiſſimè colendi ſunt, præcipuè quorum reliquias poſside-
 mus, nobiſcum morantur, nos viuētes cuſtodiūt, de corpore
 recedentes recipiunt, cū his nobis familiaritas eſt. Sicut enim
 hominibus, ac ciuitatibus deputat Deus cuſtodes Angelos,
 qui protegunt eos, qui eius cuſtodix traduntur, & ideo muri
 eorū rectè dici poſſunt. De quibus proinde Pſal. ait. **B**
Immittet Angelus Dñi incircuitu timentiu eum, & eripiet eos. Ita ſanctos
 deputat Deus ciuitatibus, qui ſint earū patroni, ac cuſtodes, ſi
 milititer perſonis. Et in ſignū, quod ſanctus hic cuſtos eſt ciui-
 tatis, reliquias eius Deus mittit in eam ciuitatē, quaſi pignora
 amoris ſingularis, ac præcipuæ cuſtodix. Ideo Baſilius ait, no-
 biſcū morantur, nos viuētes cuſtodiunt, & ideo rectè dici poſ-
 ſunt ſancti, ac eorū reliquię murus ciuitatis. De quo. Eſai. **C**
Muri tui corā oculis meis ſemper. Et ideo quemadmodū muro ſtā-
 te, ciuitas non diruitur, eorū diſſipato hoſtes illā vaſtant. Ita
 dum iuſti ac ſanctorū reliquię in ciuitate ſunt, ſecura à vaſtita-
 te eſt. Ideo iuſtus Loth à Sodomis educitur, vt igne ab ſuma-
 tur, & Apoſtoli, ac diſcipuli à Hieruſalē exeunt, vt deſoletur. **C**
 Et ideo Hieremias ait. *Cogitauit Dominus diſſipare murum fi-
 liæ Sion.* Quo peractō Sion euerſa eſt. Hoc rectè intellige-
 bant ciues Antiochiæ, qui muros fictiles non curabant, quia
 plura ſanctorum corpora in ciuitate erant, quibus eam ſecu-
 ram nouerant. Cumque Leo Imperator vellet ab ea ciuitate
 tollere corpus ſancti Simeonis Stilicæ, ei reſponderunt, il-
 lud perinde eſſe, ac ſi ciuitatem demoliretur, quia corpus
 illius ſancti murus erat ciuitatis, atque adeo ea de cauſa mu-
 ris eam non cingebant. Optimo profecto muro cincta eſt
 ciuitas noſtra, quæ tot reliquiis ſanctorum ornatur. Con-
 ferri cum hoc muro non poſſunt muri Ecbatanis, & ciuita-
 tum terræ promiſſæ, quæ videbantur ad cælum vſque mur-
 rata.

Baſil.

Pſal. 33.

Eſai. 49.

Gene. 19.

Thren. 2.

Deut. 9.

A rata. Hic murus nos protegit à peſte, morbis, ſiccitate, diſ-
 ſidiis, & aliis malis, & denique à multis malis coporis, ac ani-
 mæ, & illis accepta ferre debemus bona cuncta, ac pro illis
 gratias agere. Sed vt hæc plenius conſequamur, ſancti à no-
 bis inuocandi ſunt. De qua re plura à nobis dicta ſunt to-
 mo. 3. noſtrarum Concionum in octaua omniū Sancto-
 rum. Et in eodem tomo Concione prima in feſto omniū
 Sanctorum plura diximus de honore à nobis exhibendo
 Sanctis, quæ ad hanc Concionem accommodata valde ſunt.
 Denam verò in hac Reliquiarum collocatione, ac earum
 oſtentione nobis facta illud à nobis conſiderandum eſt, pro-
 poni nobis exemplar ob oculos, quod imitemur, vt rectam
 viam in cælum teneamus. Chriſtus quidem primum ho-
 minum exemplar eſt, dicente Apoſtolo. *Chriſtus paſſus eſt* **2. Pet. 2.**
pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia
eius. Sed quoniam humana fragilitas excuſationes quærit,
 ne ſpiritui ſeruiat, dicitque, Chriſtum Dominum Deum **Ecclef. 2.**
eſſe, & quid eſt homo, ut poſſit ſequi Regem factorem ſuum?
 Ideo alia exemplaria nobis propoſuit, quibus omnis excu-
 ſatio tolleretur, & ad hoc ſancti nobis obijciuntur. Audi eo- **1. Cor. 11.**
 rum vnum dicentem, *imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti.*
 Et de Tobia ſcriptum eſt. *Hanc autem temptationem ideo permis-* **Tob. 2.**
ſit Deus euenire illi, ut poſteris daretur exemplum patientiæ, ſicut
& ſancti tob. Sicut ergo ſanctorum feſta exhortationes no-
 ſtræ ſunt, ita & reliquie. Vnde Concilium Tridentinū **Conc. Trid.**
 ſeſſione 25. ait. Sanctorum reliquie tanquam ſalutaria exem-
 pla fidelium oculis obijciantur, vt ad eorum imitationem vi-
 tam, moreſque ſuos componant, quia viua fuerunt membra
 Chriſti, & templum Spiritus ſancti. Quid aliud capita ſan-
 ctorum vobis loquantur, niſi attendite nos, quæ plena ſan-
 ctis cogitationibus fuimus, vanaſque procul reieciimus. At-
 tendite oculos noſtros plenos lachrymis, in cælum ſuſpicien-
 tes, vana omnino non attendentes, ſed dicentes, *auerte ocu-*
los meos, ne uideant uanitatem. Attendite manus recta operan- **Pſal. 118.**
 tes, miſericordiæ opera exercentes, pedes veloces in bonum,
 & corpus denique ſpiritui ſubditū, veſtes humiles, ac mode-
 ſtas, vt vos ſimilia præſtetis. Ideo ergo reliquie nobis pro-
 ponun-

Simile.

Eccle. 46.

ponuntur, vt desideria noua virtutis in nobis oriantur, vt flos **A**
omnium virtutū in nobis appareat. Similia profecto sancto-
rum ossa sunt radicibus herbarum, ac arborum quas si in hye
me attendas, indecoras videbis, & nulla ornatas pulchritudi-
ne, sed Vere pulluiant radices illæ, & pratium amænum, ac ar-
bores pulcherrimas reddunt exortis floribus, ac fructibus.
Ita quidem accidere sanctorum ossibus Sapiens dicere vide-
tur loco superius citato, dum ait. *Quorum non est corruptū cor,*
nec auersi sunt à Domino, ut sit memoria illorum in benedictione,
& ossa illorum pullulent de loco suo, & nomen eorum permaneat in
atenum permanens ad filios illorum sanctorum uirorum gloria.
Diximus superius, quo pacto pullularent sanctorum ossa in
operibus miris. Nunc attende, quo pacto etiam pullulent, dū **B**
ad eorum filios promanat gloria sanctorum per incitationē
virtutum. Sicut ergo radices virtus exterius promanat ad su-
perficiem terræ, eam implens floribus, ita virtus horū ossium
pullulat, ac ostenditur in virtutibus imitantium eorum pul-
cherrima facinora, & sic eorum gloria promanat ad filios
eorum.

Sanctorum reliquiæ hic sunt, quos nisi separauit a Charitate
Christi tribulatio, angustia, nec persequutio, pullulant in
te, & infirmiter statue in corde tuo iniquitatem odisse, ac abo-
minari, nec eam vlllo modo admittere. Reliquiæ hic sunt mar-
tyrum, qui innumera pro Christo tormenta sustinuerunt, ac
cendamus ergo ad aliquid perferendum laboris. Ossa hic sunt **C**
virginum purissimarum, pullulent in nobis desideria casti-
tatis. Reliquiæ hic sunt confessorum, ac eremitarum, qui as-
perissimam duxere vitæ rationem, pullulēt in nobis desideria
pœnitentiæ, ac vitæ arctioris, vt delicias fugiamus. Demum
reliquiæ hic sunt Religiosorum, qui normam regulæ tenen-
tes ad apicem perfectionis deuenerunt, accendantur Religio-
si, vt Religiosam vitam ducant. Reliquiæ hic sacerdotum, vir-
ginum collectarum, & matrimonio coniunctorum, militum,
iudicū, qui in officio perstiterūt, vt omnes exempla habeant,
quæ imitari possint. Sic hoc fecerimus impleuimus illud Ioseph,
asportate ossa mea vobiscum, quod & Moyses fe-
cit, simulque tulit ossa duodecim filiorum Iacob, vt colligit

Genes. 50.

Exod. 13.

Abulensis

A Abulensis ex c. 7. Actor. vbi Stephanus ait, & translati sunt **Abul.**
in Siche. Sed quid nam hæc ossa significant? Hierony. in c. **Acto. 7.**
58. Esaiæ ait. ossa virtutes significare. Quia sicut in homine
est caro & os, & putrescente carne os permanet diu, ita in san-
ctis fuit aliquid infirmum, quod per carnem significatur, &
illud cito petranfit, fuit verò virtus, quæ tanquam os durat **psal.**
in æternum. Quia vt Psal. ait. *Custodit Dominus omnia ossa eo-*
rum, unū ex eis non conteretur. Et de hoc ossa dicitur, *os non com-*
minuetis ex eo. Et ideo vt in plurimum reliquiæ sanctorū ossa **Exod. 12.**
sunt. Sicut ergo Moyses tulit ossa Ioseph secum, ita nos tolla-
mus in hanc viam ossa sanctorum, virtutes, scilicet, eorum, nō
eorum carnem, sed ossa, non infirmum, si quid in eis fuit, sed
B forte, atq; præclarum. Quidam enim deferre carnem solent
non ossa, qui, scilicet, in sanctis attendunt, quod infirmū fuit,
non quod fortè. In Dauid attendunt adulterium, ac homici-
dium, in Magdalena licentiam morum, in Matthæo lucri cu-
piditatem, in latrone dilationem conuersionis vsq; ad mortē,
vt hinc consolentur in peccatis suis, & segnes efficiantur. Hi
nimirum carnem portant, non os. Quo contra Paulus mo- **Hebr. 6.**
net, *non segnes efficiamini, sed imitatores eorum, qui fide, & patien-*
tia promissiones hereditauerunt. Attēde ergo in Dauid lachry-
mas, ac labores pœnitentiæ, & si sequutus es errantem, seque-
re pœnitentem. Attēde in Magdalena lachrymas, morum
mutationem, & sic eorum ossa portabis tecum, & sic ossa eo-
rum pullulabunt, & vt promissit Dominus per Esaiam, ossa **Esai 58.**
C *uestra germinabunt, dum sanctorum uirtutes in nobis operantur*
bona.

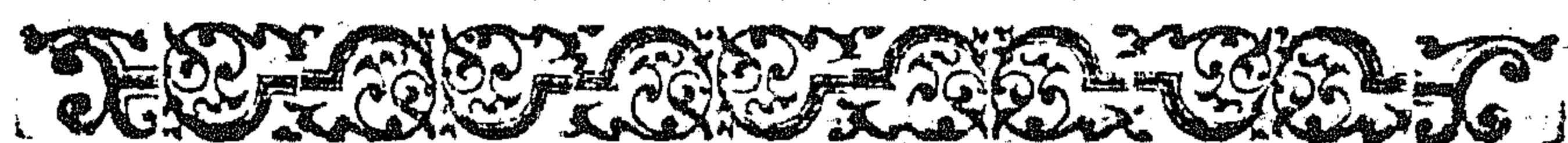
Si ergo eorum exempla sequimur, sine dubio eos habebi-
mus patronos, similis enim similem diligit. Sed si dissimiles
simus moribus, eos habebimus accusatores, ac iudices. Et im-
plebitur illud. *ideo ipsi iudices uestri erūt.* Nulla nos excusatio **Luc. 11.**
proteget, si enim dixeris, infirmus eram, carne circūdatus fra-
gili, vincere vitia non potui, audies à sanctis, & nos infirmi su-
perauimus dæmonem, mundum, ac carnem, negligentia tua
factum est, si idem non fecisti. Ex hac ergo ciuitate plura san-
ctorum corpora resurgent, & damnabunt iniquos. Illinc sur-
get impius clericus, & inde iuxta illū pius, ac sanctus, qui eū

Yy 5

damna-

damnabit. Hinc surget iniquus iudex, aduocatus, vxoratus, **A**
illinc pij eos condemnantes. Et ex eodem lecto domo, ac mo-
la vnus assumetur, & alter relinquetur, qui verò relictus fue-
rit, damnabitur ab assumpto. Pauebit que iniquus dicens, cū
illo fui vno in munere, vna in domo, vno in cubiculo, & ecce
ille computatus est inter filios Dei, ego verò in æternum
damnatus, &c.

CONCIO.

In publicatione Bullæ, aut Iubilæi. **B**

THEMA.

*Sanctificabis annum quinquagesimum, & vocabis
remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipse
est enim iubilæus. Reuertetur homo ad possessionem
suam, & vnus quisque rediet ad familiam pristinã,
quia iubilæus est. Leuit. 25.*

VOLUIT Deus in veteri illo populo annum **C**
esse iubilæi quinquagesimo quoque anno, in
quo serui libertate donabantur, & possessiones
vendite ad dominos reuertebantur, & cū per
possessiones familiæ distinguerentur, tūc ad fa-
miliam suam quisque redire dicebatur. Hic annus sanctifica-
tus Deo erat, quia Domino separatus tanquam Sabbathum,
& annus remissionis dicebatur, ac indulgentiæ. In eoque tu-
bæ personabant, à quo nomē iubilæi ductum est, vt omnibus
esset notus annus sanctificatus, & annus benignitatis. Dicitur
enim iubilæus à Iobel, quod tubam significat. Nunc propo-
nitur nobis dies remissionis, & iubilæi, in quo remissio pecca-
torum fit, & cuique conceditur, ad propriam redire posses-
sionem, quia ad gratiam recuperandam aditus patet. In
hca

A hac die tuba prædicationis resonare debet, quæ sanctum
hunc denunciet diem, vt id sine fructu non fiat, opus est
gratia, &c.

Mirandum tremēdumq; olim fuit aquarum diluuium in
ultionem peccatorum destinātū, in quo charactē cæli apor-
tæ sunt, & rupti sunt fontes Abyssi magnæ. Sed mirabilius **Gene. 6.**
aliud diluuium misericordiæ diuinæ in terra fuit, cum homi-
nibus datus est baptisimus, in quo vniuersa peccata delentur,
& eorum poenæ. Sic vocat Hierony. in epistola ad Oceaa- **Hiero.**
num baptismum diluuium, in quo fontes Abyssi misericor-
diæ Dei rumpuntur, & inundans aqua procedit in peccato-
rum ablutionem, dum omnis culpa, & poena deletur. Sed ec-
ce nunc diluuium simile nobis adest in iubilæo, aut bulla, ad
B est mare magnum indulgentiarum, aperiuntur fontes Abyssi
magnæ thesaurorum, scilicet, Ecclesiæ, satisfactionis ac me-
riti Christi, in quo vt in baptismo omnino peccata deleantur.

Concessa quidem poenitētia est post baptismum, quæ est ve-
lut secundus baptismus. Vnde August. libr. 3. de baptisma- **August.**
te ait, poenitētia est iterabilis baptismus. Baptismus certè nō
iteratur, quia est spiritualis hominis generatio, sicut autem se-
mel generatur homo in vitam naturalem, ita semel generatur
in spiritalem. At verò poenitentia, quæ ad modum medici-
næ se habent, iteratur, & qui saepe infirmatur, opus est, vt sa-
pius ad medicinam recurrat. Sed diuersa multum est medi-
cina poenitentiae à baptismo, quoniam baptismus omnino

C delet peccata nulla relictā culpa aut poena. Vnde Cypria- **Cypria.**
nus ait in sermone de ablutione pedum. Baptismus delet ori-
ginalem, & actualem plagam, vt post se vestigia nulla relin-
quat, nulla manet cicatrix poenæ, similis est aquæ Iordanis,
quæ lepram sustulit, nulla relictā macula vel signo lepræ. Poe-
nitentia verò ita culpam delet, vt cicatrix poenæ relinquatur
saepe, & satisfactio iniungitur à confessario, quæ signum ac
nota est peccati præteriti, & ideo laboriosus baptismus à pa-
tribus dictus est, vt ait Concilium Tridentinum.

Vt autē hic poenitētiæ labor minor sit, voluit Deus, conce-
di nobis aliquando poenitentiā, qua vniuersa peccata delean-
tur etiam quoad poenam, vt in baptismo, à qua procedat
homo

In publicatione

homo sine vlla peccati macula aut signo, id verò fit, cum iubi-
 laus iungitur poenitentiae, cū indulgentia plenissima concedi-
 tur, tunc enim procedit ab ea homo tanquā à fonte baptisma-
 tis liber ab omni peccato, vt nihil sit, quod eum tenere possit,
 quin in caelum euolet, si hinc migraret. Ad hoc verò consti-
 tuit Deus infinitū in Ecclesia thesaurum, qui conflatur ex san-
 ctorum satisfactionibus superabundantibus, & ex Christi in-
 finitis meritis, ac satisfactione, & huius tanti thesauri clauis
 Petro, & eius vicariis commisit, qui aperire possunt clauis
 sua, & fidelibus indulgentias cōcedere, quibus à peccatorum
 poenis liberi reddātur. Cuius rei figura extat. Rut. 3. & Deu-
 teronomij 25. Quibus locis dicitur. *Si uir defunctus sine libe-
 ris sit, frater eius, aut propinquior uxorem eius ducat, & filios gene-
 ret fratri defuncto, qui illius nomen accipient, non uerò eius, qui eos
 genuerit, & uniuersa bona defuncti simul capiat, quibus filios susce-
 ptos alere possit, quaeque inter eos diuidet.* Hinc saepe fit, vt in scri-
 ptura saepe filius quis dicatur, non eius à quo genitus est, sed
 fratris eius, qui sine liberis decessit. Christus sanè Ecclesiae
 sponsus fuit, nam qui habet sponsam, sponsus est, vt Ioannes ait.
 Decessit verò sine liberis, quia paucis fidelibus conuersis ad
 se vitam finiuit. Apostoli verò, & eorum successores fratres
 ipsius erant, ad quos proinde pertinebat, semen fratri susci-
 tare. Vnde cum regenerationis tempus aduenisset, ad eos
 nuntium mittit dicens. *Vade ad fratres meos, & dic eis, ascendo
 ad patrem meum, & patrem uestrum.* Quid putas, voluisse sig-
 nificare, cum diceret eos fratres? Certe hoc nomine eos ad-
 monet officij sui, quasi dicat, dic eis, vt meminerint, quod
 fratres mei sunt, quod munus fratrum expleant, ego enim
 sine liberis decedo, ad eos verò pertinet, vt mihi suscitant
 semen, vt sponsi Ecclesiae sint, & generationem timentium
 Deum, sobolem iustam producant, quae nomen suscipiat
 meum, & vae eis, si non euangelizauerint, discalciabuntur
 enim, & expuetur in eorum faciem, quia semen fratri non
 suscitant. Vis videre optimum fratrem? Audi dicentem, in
 Christo Iesu per Euangelium ego uos genui. Idest, genui ego uos,
 non mihi, sed Christo. Vnde Christiani non Paulini, aut Pe-
 trini dicti sunt, sed Christiani, quia licet eos genuerit Petrus,
 aut

Rut. 3.

Deut. 25.

Ioan. 1.

Ioan. 20.

1. Cor. 4.

B

C

Iubilei aut Cruciatae.

aut Paulus, sed non sibi, sed Christo. Vnde carpit Paulus eos
 qui dicebāt. *Ego sum Pauli, ego uerò Apostolo, nunquid Paulus pro
 uobis crucifixus est? nunquid in nomine Pauli baptizati estis?* Non
 ergo ab Apostolis nomen mutuāt fideles, sed à Christo, quia
 ipsi geniti sunt. Oportuit uero, vt bona Christi bis fratribus
 concederentur, quibus ipsi alere filios possent, & quae illis tan-
 quam filiis Christi distribuerent. Et ideo Apostolis, ac eorū
 successoribus, praecipue verò Christi vicario Christi thesau-
 rus concessus est, quem in filios Christi diuidere potest indul-
 gentiis concessis. Hoc autem pertinet, ac necessarium est ad
 clauium potestatem, quae in Ecclesia est, vt docet Concilium
 Lateranense aduersus haereticos negantes potestatem conce-
 dendi indulgentias. Et ratio manifesta est, quoniam clauis
 est potestas auferendi impedimentum ingressus in caelum,
 duplex autem homini impedimentum est, culpa, & poena,
 & ideo vt perfecta sit clauis, potestatem habere debet remit-
 tendi culpam, & poenam temporalem, quia donec remitta-
 tur, nulli patet in celum accessus. Qui ergo negat Ecclesiae po-
 testatem remittendi poenam, imperfectam dicit Petri clauē,
 & imperfectum eius artificem Christum Iesum, quod blas-
 phemum est. Cum ergo perfecta sit clauis, concedere potest
 plenariam indulgentiam, & omnem tollere poenam. Hoc ve-
 rò maximum Ecclesiae concessum beneficium fuit, ac suauis-
 simum, id enim est indulgentia. Et in hoc difert indulgentia
 à poenitentia, licet enim in poenitentiae sacramento miseri-
 cors iudicium exerceatur, tamen iudicium est, in quo iustitia
 exercetur, est enim ibi iudex, reus, accusator, discussio causae,
 confessio rei, satisfactioque. Sed cum indulgentia cōceditur,
 iudicium nō exercetur, sed misericordia benigna exhibetur,
 qua liberaliter remittitur debitam, ac illius donatio fit. Et hanc
 diuersitatem Paulus ostendit, qui poenitentiam iudicium di-
 cit, indulgentiam uerò donationem appellat. Et ideo ad Co-
 rinthios ait. *Si nos met ipsos iudicemus, non ut que iudicemur.
 Praemiserat, probet autem se ipsum homo.* Quibus uerbis poeni-
 tentiam ante Eucharistiam praemittendam, cum peccatum
 fuerit, ostendit, illam autem iudicium appellat. Cum uero de
 indulgentiis meminit, donationem dicit, unde ait. *Cum aliquis*

1. Cor. 1.

1. Cor. 11.

2. Cor. 2.

donatis,

donastis, & ego, nam & ego quod donavi in persona Christi propter nos. Loquitur ibi Paulus de peccatore, qui publicum incestum ad miserat, quem excommunicauerat, & illa poenituerat, & cum iniunctam poenitentiam agere cepisset, Paulus ei concedit in Christi nomine indulgentiam, donans ei reliquam poenam. Ita explicant scholastici doctores haec Pauli verba, ex quibus tanquam fundamento colligunt potestatem concedendi indulgentias. Et patres antiqui eodem modo illa verba accipiunt, ut Theophylactus, Theodore. & Eucumenius. A tempore ergo Apostolorum indulgentiae in Ecclesia concedebantur.

Sed licet hoc verum sit, aliquibus videtur, nimias nunc indulgentias concedi, olim enim magnum videbatur, si pauci dies concederentur indulgentiae, nunc vero passim iubilei, & indulgentiae plenariae conceduntur. Huius tamen rei causa, ac ratio est, nec enim sine illa id fieret, quam reddunt Thomas, Alexander, & Bonauentura in 4. distin. 20. Initio Ecclesiae pauca in fidelibus peccata erant. A deo quoque horrebant fideles peccatum, ut quasi monstruum aspicerent peccatorem. Horribile profecto peccatum est. Si horrendum est, incidere in manus Dei, an non horrendum, quod homo inimicus sit Dei, quod eum conculcet, & iterum crucifigat? Unde Hieremias. *Quis audiuit talia horribilia, quae fecit nimis uirgo Israel?* Hinc initio Ecclesiae factum est, ut grauissima iniungeretur poenitentia peccatoribus, septem enim anni poenitentiae pro vno mortali peccato imponebantur. De quibus multa videre poteris in Decreto, distin. 33. q. 2. Et in constitutionibus Apostolicis. Hinc fiebat, ut peccata rara essent, & poenitentia pro illis grauissima, atque adeo non erat opus multis indulgentis. Nunc vero aliter se res habet, peccata enim facile perpetrantur, nec horrorem ingenerant, quia multa sunt. Sicut non horret Magus daemones, & eorum consortium, quia sepius eos videt. Et hinc fit, ut culpa facilis res appareat, nec multa fiat eius causa poenitentia, sed leui suscepta poena, satis se fecisse homo putet. Et ideo vel incuria sacerdotum, vel propter minorem poenitentis dispositionem, leuissimae poenitentiae iniungantur. Cum ergo plura sint peccata, & minus eis satisfiat poenitentiae

Theophi.
Theodor.
Eucumen.

D. Tho.
Alexand.
Bonauen.

Hiere 18.

Atque laboribus, plures oportuit esse indulgentias, quae beneficia sunt infirmorum. In primitiua Ecclesia cum pauci essent infirma valetudine, minus oportuit esse de indulgentia.

Quando populus diuitijs abundat, opus non est aperiri grauius publicum, quando frumentum est plurimum, necessarium non est, ut ex communi horreo ac publico frumenta extrahantur, cum vero necessitas, aut fames populum vexat, tunc oportet ad communia ac publica illa beneficia recurrere. Ita cum in Ecclesia primitiua redundaret fidelium satisfactio, necesse non fuit, ex Ecclesiae thesauris tantas indulgentias totque concedi, nunc autem, cum in maximam deuenimus miseriam, ac paupertatem, opus est, Ecclesiae thesauros effundi, ut peccatorum immensa debita persoluantur, quae soluta omnino non sunt lachrymis, ac castigatione corporis. Si enim expectaretur homo, ut sua satisfactio sola debita euacueret, quando obsecro ille persolueret, qui innumera peccata commisit? Si enim Ecclesiae iudicio condigna poenitentia vnus mortalis peccati erat septennium, quando is soluere posset, qui mille peccata admisit? Et hinc intelliges, cur millia annorum indulgentiae concedantur, sensus enim illius indulgentiae est, quod conceditur tibi indulgentia peccatorum, quae si condigna poenitentia essent persolueda, mille & mille millibus annis poenitendum tibi esset. Cum enim septennium poenitentia vnus peccati sit, qui milli peccata commisit, septem millibus annis poenitere deberet.

Ex his, quae dicta sunt, duo facile colliguntur, primum, quanta sit peccati malitia, quod tanta dignum est poena, etiam post infinitam Christi satisfactionem, quae ut nobis applicetur, postulat tantam satisfactionem. Secundum, quanta sit in nos diuina misericordia, cum a deo facile tantam remittat poenam. *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquae in uerbo uitae, ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi.* Lauacrum hoc baptismus est, sed quia hic iterari non potest, ut iterum, ac iterum mudetur ab inquinamentis prouidit poenitentiae sacramentum. Sed quia illud saepe relinquit maculam, aut rugam poenitentiae, prouidit tertium lauacrum, indulgentiam plenissimam, qua

Simile.

Eph. 52

confer-

consequitur anima relinquitur sine macula aut ruga, quasi cum A
 e fonte baptismi processit. Atque adeo iubileum dicere pos-
 sumus tertium baptismum. Nec vero mirandum, si indulgen-
 tiam plenariam dicamus baptismum, quoniam sancti bap-
 tismum dicunt indulgentiam plenariam. Ita vocat Hierony-
 mus epistola 33. & Augustinus libro 11. contra epistolas Pe-
 lagianorum. Et in libro 1. contra Iulianum refert, ac laudat
 dictum Retici Episcopi Augustudunensis, qui dixit, con-
 stat baptismum esse principalem in Ecclesia indulgentiam.
 Sicut ergo baptismus dicitur indulgentia plenissima, quia in
 eo omnis culpa, & poena deletur, ita iubileum dicere possu-
 mus baptismum, cum in eo simile quid fiat.

Hæc tria baptismata in figura expressa fuerunt in lege ve- B
 teri. In qua tria fuisse lauacra constat, ac tria aqua receptacu-
 la. Primum extra templum, quod erat probatica illa piscina,
 de qua Ioannes meminit. Et Ambrosius, & Theophylactus
 vni accepisse ad sananda corpora, quia in ea sacrificandæ carnes
 lauabatur, & quia figura erat baptismi, in quo animæ abluen-
 tur. Baptismus ergo piscina est, in qua omnis sanatur infirmi-
 tas, quia aqua illa intincta est sanguine Christi agni. Hæc au-
 tem iuxta, sed extra templum merito est, quia baptismo uti-
 tur, qui extra Ecclesiam sunt, iuxta verò est, quia in ianua, ac
 ingressu est. Secundum templi lauacrum fuit mare æneum,
 quod intra templum erat, eratque vas quoddam maximum,

quod capiebat duo millia bathos, vt dicitur 3. Reg. 7. De C
 quo Iosephus libro 8. Antiquitatum c. 2. ait, fecit etiam vas
 æneum fusile semiorbis specie, quod propter capacitatem ap-
 pellatum est mare, nam congregationes aquarum magnas
 vocare solent Hebræi maria ex Genesi. 1. Stabat verò hoc
 mare super duodecim boues. Et factum est mare hoc ex ære,
 quod rex Dauid sustulit ex ciuitatibus Syrorum, & aliarum
 gentium, vt dicitur in 2. Reg. Ex ciuitatibus enim expugna-
 tis plurimum æris accepit Dauid, tum ex idolis, & aliis tem-
 plorum vasis, tum aliunde. Testatur verò Iosephus libro 7.
 Antiquitatum ca. 6. hoc æris genus, ex quo mare illud factum
 est, auro pretiosius habitum esse. Hoc certè mare, quod intra
 templum est, poenitentiam significat, in qua innumera pecca-
 ta lauan-

Hiero.
August.

Ioan. 5.
Ambr.
Theoph.

3. Reg. 7.
Iosephus.

2. Reg. 8.
Iosephus.

A ta lauāntur. Eius verò materia ex idolis, ex gentium vasis
 est, quia peccata confessa illius sunt materia, itaq; ipsum-
 met peccatum, quod tibi idolum fuit, in confessione mani-
 festatum, materia est sacramenti. Ex ære mare istud est,
 æs enim clarum sonum reddit, & poenitentia non solum
 in corde latere debet, sed per gemitus, confessionē, & cor-
 poris macerationem foras erūpere debet, & suo sono pro-
 dere, dū omnia peccata sacerdoti prodit homo. Fusile est,
 quia vasa fusilia prius liquefiunt, & in vas fusa eius formam
 capiunt. Ita cor durum Dei amore, & peccatorum dolore
 liquefieri debet, atq; ita paratum statim diuinæ nature per
 gratiā particeps, & consors fit, quæ tanta erit, quanta fuerit
 cordis compunctio. Rectundum erat, vt omnes vndiq; ad
 B illud accederent, quia nullus est hominū, cui in hac vita re-
 medium poenitentiae paratum non sit. Resticula triginta
 cubitorum cingebat illud per circuitum, quia frustra ablu-
 tur homo poenitentia, nisi gratiam, quam in sacramento ac-
 ceperit, studio bonorum operum, quasi quodam fune re-
 stringat, nec defluat. Per resticulam enim, vt Beda ait li. de Beda.
 Templo. c. 19. disciplina præceptorum caelestium, quæ à
 nostris voluptatibus religamur, potest apte signari. De
 hac re multa alia videre poteris in Patre Ribera, qui accu- Ribera.
 ratissimi hæc differuit, sicut & alia omnia, in libro secun-
 do de Templo, cap. 17.

Tertium templi lauacrum erat, de quo dicitur in Exod. Exod. 38.
 Fecitq; labrum æneum cum uasi sua de speculis mulierum, quæ excu-
 C babat in ostio tabernaculi. In hoc demum abluebatur sacerdo-
 tes à minoribus maculis. Glossa interlinealis ait, per mu- Glossa.
 lieres illas significari animas sanctas, specula verò earum
 Domino oblata significant earum superabundantem satisf-
 actionē, ex qua thesaurus Ecclesiæ conficitur, quo abluun-
 tur fideles à maculis poenarum concessis indulgentiis.

Ex quibus multorum hominum dānatur peruersitas, qui
 bus tantis laboribus parauit Deus lauacra ista, ipsi vero in
 curia sua eis non vtantur. De quibus Dñs per Ezechielē ait. Multo labore sudatum est, & non exiit de anima rubeo Ezech. 24
 go eius, neq; per ignem immunditia tua execrabilis, quæ
 Z z munda

In publicatione

mundare te volui, & non es mūdata à fordibus tuis. Rectè **A** ait, multo labore sudatum est, quoniam vt ista facilia laua-
 cra nobis conficerentur, innumeros dolores Christus pas-
 sus est, & in Ecclesiæ thesaurum conficiendum non solum
 Christus laborauit, sed & vniuersi martyres, confessores,
 virgines, conflatus est enim ex superabundanti eorum sa-
 ti factione, quæ multis vigiliis, ieiuniis, castigationibus, ac
 doloribus confecta fuit. Quis ergo alienis laboribus vti nō
 vult? quis alienis pecuniis soluere debita sua recusat? Vidi-
 sti hominem debitis oneratum, ad quem diues accedat, ac
 dicat, veni in domum meam, & ex thesauris meis accipe,
 vnde soluas quidquid debes. Nunquid recusabit hoc vir
 pauper? num hanc largitatem non suscipiet? Audi ò homo **B**
 quid tibi nunc dicatur, debitor es, soluere teneris, & soluen-
 do non es, accipe ex sanctorum satisfactionibus vnde sol-
 uas, tu ieiunare tenebaris, te verberare, & similia prestare,
 nec præstas: ecce sancti id fecere abundantius quam indi-
 guerint, tu suscipe eorum reliquias, eorum ieiunia, vigiliis,
 atq; dolores. Num id recusabis, vt parum laboris tibi in-
 iuncti non præstes? num debitis oneratus eris, ne in domū
 diuitis venias, vt pecunias eius sudore partas tibi accipias?
 Sed quis labor tibi iniungitur, vt tantum bonū consequar-
 is? Audi, quàm sit minimus, vt duos argenteos des, vt tot
 bona consequaris, nunquid id magnum tibi videtur? Vt lu-
 do exponas, an non in dies plures argenteos perdis? Cur **C**
 in salutem animæ tuæ minimum non præstabis? Audi in
 Iubilæi consequutionem quàm parum exigatur, vt confi-
 tearis, vt orationem fundas, vt elemosynas paruas præ-
 stes. Confer hæc cum peccatis tuis, cum pœnis à te com-
 meritis, & quasi arena maris illa grauiora apparebunt.
 Quis vnquam homo debens decem millia talenta, si ab eo
 vnum exigatur, ac alia remittantur, non illud libenti ani-
 mo præstet? Debes ò homo Deo tuo innumera debita, in-
 numeros pœnitentiæ annos, & minimum quid nunc à te
 exigatur, vt omnia dimittantur, & illud non reddes?

Hoc omnibus sit compertum, ad Dei iustitiam infinitā
 pertinere, vt nullum peccatū sit impunitum. Si in hac vita
 punie-

Iubilæi, aut Bullæ.

A punieris peccata tua, in alia non punieris, si te nunc iudi-
 cas, postea non iudicaberis, quia vt ait Nahum. *Non confur-* *Nahū. 1.*
get duplex tribulatio. Si ergo pœnitentia te ipsam iudicaue-
 ris, in inferno non punieris. Deinde si relictam à pœniten-
 tia pœnam hic exolueris, in purgatorio non persolues.
 Quanta vero sit diuersitas, inter afflictiones huius vitæ &
 purgatorij diximus in tertio tomo nostrarum Cōcionum,
 in Commemoratione fidelium defunctorum. Sed nunc
 aliud maius adiicimus, quia licet solutio huius vitæ facilis,
 ac exigua sit, si cum solutione purgatorij conferatur, sed so-
 lutio quæ per indulgētiam fit multo est minor, ac facilior,
 quia cum mille deberes, vnum à te exigitur. Si ergo etiam
 mille nunc tibi soluendū esset, quanto magis vnum? Qui
B ergo hanc negligit solutionem omnino, stultus est. Magni
 facere ergo oportet Bullas, Iubilæos, Indulgentias, quia
 eis concessis, melliflui cæli redduntur, & thesauri Christi
 aperiuntur, vt diuites simus. ¶ Infinitis redi nendis mundis
 sat est in Christi passione, sanctorum etiam passiones ex-
 cessere peccata eorum, vnde Iob ait. *Vtinam appenderentur* *Iob. 3.*
peccata mea, quibus iram merui & calamitas quam patior, in state-
ra, quasi arena maris hæc grauior appareret. Quod verò sancti
 voluerint illa nobis applicari patet ex illo Pauli. *Nūc enim* *Colos. 2.*
gaudeo in passionibus meis pro uobis, & adimpleo ea, quæ desunt
passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.
 Quod verò dispensatio huius thesauri in Ecclesia sit, osten-
 dit Paulus, dicens: *Sic uos existimet homo, ut ministros Christi,* *1. Cor. 4.*
C *& dispensatores mysteriorum Dei.* Est iterum *Dispensatio mihi*
credita est. Hac ergo vtamur dispensatione, hac gratia, ac *1. Cor. 10.*
miseriordia, vt à peccato omnino liberi, eius macu-
lam, ac rugam, vulnus, & cicatricem, fig-
num que exuamus,
 &c.

CONCIO.

Cum aliquis ob graue crimen capite ple-
ctitur à publica potestate.

THEMA.

Stipendia enim peccati mors. Rom. 6.

VADENS Paulus, vt serui Dei simus, & peccati seruitutem detestemur, pluribus in hac rationem propositis, demum ait. *Stipendia peccati mors, gratia uero Dei uita aeterna.* Quasi dicat, illud homo attendere maxime solet in Domino, cui se seruum praestat, quod nam stipendium ministris praebat, infirmi enim homines si ampla praestent stipendia, plurimos sibi ministros inuenient, & maximi principes si stipendia non dent, ministris carebunt. Nunc ergo o homo, si attendere uelis dignitatem Dei, & peccati infimam sortem, facile erit iudicare, quis in dominum tibi sit eligendus. Sed si sola stipendia attendas, id ipsum manifestum erit, stipendium enim Dei, quod gratia sua nobis proposuit, & iustitiam reddit, uita aeterna est, stipendia uero peccati mors est, non animae tantum, sed & corporis. Diuersa omnino stipendia. Quis, obsecro, nunc etiam principi inseruiat, si audiat, stipendia obsequij tui mors erit? Quis autem ei non inseruiat à quo stipendium proponitur uitae aeternae felicissimae? Audi o peccator, cui hero inseruias, & seruus es peccati. *Quia qui facit peccatum, seruus est peccati, audi illius stipendia, stipendia peccati mors.* Sicut *oues in inferno positi sunt, mors depascet eos,* ait Psaltes, placet ne tibi stipendium hoc? labore in uia iniquitatis, & perditionis.

Ioan. 8.

Psal. 48.

Aditionis, fatigaris, defudas, & operis tui merces aeterna mors est.

Sed ut hoc peccati stipendium ab ovo, ut aiunt, explicemus, notanda est, ac recolenda Dei illa sententia, qua dixit *Adæ: De ligno scientiae boni, & mali non comedas, in quacumque enim hora comederis, morte morieris.* Transgressus est ille praecipitum, & mortem incurrit, non ille solus, sed & uniuersum hominum genus, dicente Paulo. *Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & sic in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Si uero quispiam dicat, parua uideatur Adæ transgressio, dum unicum surripuit pomum, ut tam grauis in eum ferretur sententia. Respondet Augustinus. 14. de ciuitate. ca. 15. quisquis huiusmodi damnationem nimiam, aut iniustam putat, metiri profecto nescit, quanta fuerit iniquitas in peccato, sicut enim Abraham non immerito magna obedientia praedicatur, quia ut occideret filium, res difficilima est imperata, ita & in paradiso tanto maior inobedientia fuit, quanto id, quod praecipitum est, nullius difficultatis fuit. Et sicut obedientia secundi hominis eo praedicabilior, qua factus est obediens usque ad mortem, ita & inobedientia primi hominis eo detestabilior, qua factus est inobediens usque ad mortem. Vbi enim magna est inobedientiae poena imposita, & res à creatore facilis imperata, quis nam satis explicet quantum malum sit, non obedire in re facili, & tantae potestatis Imperio, & tanto terrenti supplicio? Haec Augustinus. Quod ergo leue reddere uidebatur Adæ peccatum, grauissimum reddidit. Hoc uero ipsum grauius reddit peccata nostra, quia cum facilia sint, quae Deus praecipit, & minimo labore ea praestare possimus, non tamen praestamus. Tenebamur enim Deo obsequi in difficilimis, quae ergo relinquuntur excusatio, si facilia non praestamus? *Mandata eius grauius non sunt, ut Ioan. ait, imo minima sunt, qua ratione ille dixit: Qui soluerit unum de mandatis istis minimis. Non quia minimi ponderis, sed quia minimi laboris, cur ergo illa non seruamus? Hac ratione Dominus ait. Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non supra te est, nec procul positum, nec in caelo situm, ut possis dicere, quis nostrum ualeat ad caelum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut*

Genes. 2.

Rom. 5.

August.

Biniustam putat, metiri profecto nescit, quanta fuerit iniquitas in peccato, sicut enim Abraham non immerito magna obedientia praedicatur, quia ut occideret filium, res difficilima est imperata, ita & in paradiso tanto maior inobedientia fuit, quanto id, quod praecipitum est, nullius difficultatis fuit. Et sicut obedientia secundi hominis eo praedicabilior, qua factus est obediens usque ad mortem, ita & inobedientia primi hominis eo detestabilior, qua factus est inobediens usque ad mortem. Vbi enim magna est inobedientiae poena imposita, & res à creatore facilis imperata, quis nam satis explicet quantum malum sit, non obedire in re facili, & tantae potestatis Imperio, & tanto terrenti supplicio? Haec Augustinus. Quod ergo leue reddere uidebatur Adæ peccatum, grauissimum reddidit. Hoc uero ipsum grauius reddit peccata nostra, quia cum facilia sint, quae Deus praecipit, & minimo labore ea praestare possimus, non tamen praestamus. Tenebamur enim Deo obsequi in difficilimis, quae ergo relinquuntur excusatio, si facilia non praestamus? *Mandata eius grauius non sunt, ut Ioan. ait, imo minima sunt, qua ratione ille dixit: Qui soluerit unum de mandatis istis minimis. Non quia minimi ponderis, sed quia minimi laboris, cur ergo illa non seruamus? Hac ratione Dominus ait. Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non supra te est, nec procul positum, nec in caelo situm, ut possis dicere, quis nostrum ualeat ad caelum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut*

1. Ioan. 5.

Matth. 5.

Deut. 30.

Cum malefactor

A audiamus, atque opere compleamus? Neq; trans mare positum, ut causeris, & dicas, quis à nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire, & facere quod præceptum est. Sed iuxta est ermo ualde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud. Quid facilius quàm nō iurare, festa seruare, Deū & proximum diligere? Qui ergo facilia à Deo imperata non implet, reus est mortis, nec vlla tueri se valet excusatione.

Sed illud mirabilius in mortis sententia est, quod nō solus Adam transgressor damnatus ad mortē est, sed & omne illius semen. In omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt, Quia in illo peccauimus, ad mortē omnes dānati sumus. Sicut nunc vidisti hunc hominē suspendio vitam finisse quia crimine eius exigente ad mortem iuste dānatus est à prætorē, ita scito, te ad mortē damnatū à Deo esse, nec vllum tibi appellationis remediū esse, quia statutū est hominibus semel mori. Ab hac lege nullus exceptus fuit, nec Christus, nec Maria. Quid ergo mundus hic est? Planē simile est carceri, in qua plures malefactores detinētur, & omnes ad mortem damnati capite plectendi sunt, sed hodie decem interficiuntur, cras viginti, tertia die duodecim, qua lætitia affici possunt hi, qui in carcere manent, licet nunc morte non afficiantur, cum videant, socios criminis capite plecti, simileq; iudicium spectent sibi in crastinum? Omnis homo damnatus ad mortem est, & in custodia huius mundi, qui carcer est, omnes tenentur, hodie moriūtur centū, cras mille, altero die quingenti, tu, qui hæc vides, quo pacto ridere poteris, cum scias, te socium criminis ad eandem mortem damnatum esse? Rectē loquitur ad nos quilibet ex defunctis, & hic, qui nunc suspensus est. Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi hodie, tibi cras. Noli ergo mortem obliuisci, quæ tibi cito aderit, ad hoc enim ad hoc venisti spectaculum, ut præconium mortis audires, quæ tibi imminet. Si enim homo hominem damnat ad mortem, quia deliquit, nunquid Dei iustitia infinita non te damnabit, cum deliqueris, & criminis læsæ maiestatis reus fueris? Quemadmodum ergo cum exagitantus taurus in forum procedere debet, voce præconis omnes

Rom. 5.

Hebr. 9.

simile.

simile.

Capite plectitur.

A omnes monentur, ut sibi quisque consulat, ita mors huius delinquentis nos admonet morituros, cum & delinquentes simus, caueat ergo quisq; & in tuto se collocare studeat, ne ab hoc tauro interficiatur. Locus est homini tutus, in quo seruare possit, de quo Psal. ait. Altissimum posuisti refugium tuum, non accedet ad te malum. Et Sapiens: Astutus uidens malum absconditusest, paruuli pertransientes sustinuerunt dispendia. Sed quis hic locus altior, in quo lædi à tauro non possimus? Planē vita iusta, ac sancta est, in qua qui stat, à morte lædi nequit, imò verò ex ea maximum emolumentū colligit, quia pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius, ut optanda potius quàm timēda sit, ac dicendum de ea, moriatur anima mea morte iustorum, & sicut nouissima mea horum similia.

Psal. 90.
Pro. 27.

Psal. 115.
Num. 23.

B Quid enim mors iusto est, nisi laborum, ac miseriarum finis? Quid vita hæc est, nisi quædam prolixitas mortis, ut Gregorius ait: Si tibi dulcis vita ista est, non eò est, quod dulcis sit, sed quod præuè affectus sis, illa enim prolixitas mortis est. Sed tibi accidit quid simile, quod accidere solet homini diu in carcere, aut triremibus versanti, ut dulcis ei vita illa appareat, cum amara sit, ac laboris plena. Iustus ergo in morte finem laborum videt, quæ amodo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Initium etiam illi est æternæ vitæ, quæ in morte abscondita est, & cum corpus destrui videtur, ac perdi, non perditur, sed seminatur, & in eo initium mirabilis resurrectionis ponitur. Sicut enim præclaram tabulam, aut lintheum pictori das, ut imaginem depingat, & ille primum carbone assumpto eam delinuat in tabula, aut lintheo, & perdi quidem, ac destrui tabula videtur, sed non ita est, expecta modicum, & colores viui superim ponentur super carbonis de lineamenta, & imago præclara depingetur, qua tabula mirabilis reddatur. Ita omnino oportet, mortale & corruptibile hoc induere incorruptionem, & gloriæ cælestis imaginem accipere, ut sicut portauimus imaginem terreni, portemus & cælestis, quia reformabit corpus humilitatis nostræ in figuram corpori claritatis suæ, sed huius tantæ imaginis initium delineamenta carbonis sunt, quibus tabula

Gregor.

simile.

Apoc. 14.

simile.

philip 3.

Cum malefactor

corporis perdi videtur, hæc delineamēta mors ponit, qua **A** corpus destrui ac interimi apparet, sed non ita est, prima ista rudimenta imaginis sunt, expecta modicum, & in die resurrectionis videbis mirabilem in corpore constitutam imaginē, qua mirabilis in sanctis suis Deus appareat. Hæc, quæ diximus, iustis accidit, qui ad mortem dānati à morte se incolumes seruare norunt. Sed multò aliter peccatoribus accidit, qui mortem non curant, & eius obliuati ab ea se non custodiunt, & sic ab ea intercipiuntur subito, dum non speratur. Quibus simile accidere solet, quod viatori inficio, ac nimium delicato, qui viam agit, & vsq; ad diuerticulum multum viæ peragendum restat, & via difficilis, ac mōtuosa est, ille verò hæc non attēdens, dum in via inuenit pratū amānum, dulces fontes, syluas arboribus ornatas, in his quiescit, delectatur, ac longam moram facit. Seruus autē eius eum sæpè monet de longitudine, ac difficultate viæ, ne moram longam faciat, sed ipse eum non audit, nec breuitatē dici considerat, cumq; viam arripit, nox atra eum circumdat, & per ardua mōtis iter faciens, hic cadit, ille misere discerpitur, tuncq; seruus ait, nōne hæc ego tibi prædixeram? Audi per simile, quod hominibus accidere solet. Viam agit homo dum viuit, vita nostra via quæ dā est, de qua Iob: *Semitam, per quam non reuertar, ambulo.* Hoc plane in hac via timendum est valde, quòd semitam percurrimus, per quam semel incedere licet, si enim posset hominibus viam hanc ambulare, & duplex ei vita cōcederetur, & in altera alterius errores posset corrigere, melius se haberet, at nunc vnica vita ei conceditur, semel ambulare per hanc semitam potest, per semitam, per quam non reuertetur, ambulat, ideò cauere maximè oportet. Sed hanc viam quidā celeriter agunt, nec eis lux deest, ad quod nos Christus monet. *Ambulate, dum lucem habetis, ne tenebræ vos cōprehendant,* & ideò mors illis grata adest. Quidam verò tempus vitæ ponunt in hortis, pratis, syluis, & delectationibus huius sæculi, dicentes: *Non sit pratium, quod non pertranscat luxuria nostra, coronemus nos rosas, nō prætereant nos flos temporis.* Hi viam cæli relinquunt, & in via consistunt, quibus nō ul-

Simile.

Iob. 16.

Ioan. 12.

Sap. 2.

ta salu-

capite plectitur.

365

A ta salutis monita stimulus conscientie præbebat, qui est, feruus admonens viatorem, vt viam percurrat, ne à tenebris comprehendatur. Sed ille fidelem seruum recta confiantem non audit, eiq; accidit, vt in morte viam agat tenebrosam, *uia peccatorum complanata lapidibus,* nesciunt vbi corruant, & in finem illorum inferi, & tenebræ & poenæ. Hinc fit, vt tunc se præcipites dent, & à conscientia redarguātur dicente, nonne ego te admonui, vt recta ageres, vt à via non declinares, nec audisti me? Sicut viatoris seruus dicere Domino solet noctu viam agenti per aspera, nonne ego te admonui, ne in via moram ageres? Quoties, obsecro, putas in mentem venisse huic homini suspenso in patibulo, quare detestatus sum disciplinam, & increpationibus prædicatorum, ac confessorum non acquieui, en quo me pertraxerunt delicta mea, ad mortem certè ignominia plenam? Simile verò omni peccatori accidere Sapiens ait. *Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei uiribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnes tuas, & corpus tuum, & dicas, cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum, nec audiui uocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?*

Eccles. 21.

Prover. 5.

C Omne quidem lethale crimen dignū est morte, & morte æterna in Dei iudicio. Aliqua certè crimina sunt, quæ mortis sententiā plectuntur à potestate publica, sed nō omnia. Vnde cū legislator quidam omnibus criminibus capitalē sententiā in legibus à se latis proposuisset, vitio ei datum est, ac de eo dictum, quod sanguine leges scripisset. Ea vero, quæ rem publicam conturbāt, grauissime ab omnibus legislatoribus punita sunt. Et ipse māsuetus Dauid ait. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate Dñi omnes operantes iniquitatem.* Sed quid significat in matutino? phrasis est scripturæ, qua significatur, maxima diligentia, & studio, maturè, vigilanter, festinanter, ante quam inualeceret malitia, & alios inficeret, & ideo mane, id est, nulla interposita mora. Quibus verbis iudicibus ostēditur, qua cura debeāt malefactores inquirere, ac per-

Psal. 100.

Z z 5

scrutari,

Cum malefactor

seruari, ut in ciuitate Domini, quæ sancta esse debet, nihil sit peruersum. Sed non vniuersa peccata lex humana punit, nec omnino omni poena adhibita ea punit, in quæ animaduertit. Hoc relinquitur diuino iudicio, quo vniuersa peccata ad iustum puniendâ sunt, in quo nullum est mortale peccatum, quod æterna poena non plectatur. Homini iustitia tanquam imperfecta multa non punit, at Dei perfectissima iustitia nihil impunitum relinquit. Et de hac punitione in iudicio plene exequenda plures accipiunt verba Psalmi: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, &c.* Si enim in persona Christi hic Psalmus exponatur, ipse est, qui peccatores interficit, dum eos damnat, & id tempore matutino, id est, in iudicio, quando illucescet Dominus, & illuminabit abscondita tenebrarum, ut fiant manifesta consilia cordium. Tunc enim colliget, & separabit de regno suo omnia scândala, & proficiet in ignem zizania. Huic expositioni fauet multam, quod habet Chaldæica paraphrasis dicens: Mûdo venturo, qui assimilatur luci matutinæ, perdâ omnes peccatores terræ, ut disperdam de Ierusalê ciuitate Dei omnes operarios iniquitatis. Ex his patet, omne mortale peccatum æterna poena dignum, & ideo mortale dicitur, quia morte puniendum, quia contra Deum est, qui est bonum infinitum. Caue ergo o homo peccatum, quia sub esca ista latet hamus, latet venenum mortiferum, quod te perdet, ac vastabit in æternum. Quis, obsecro, nosset, priusquam fieret, quod nunc vidistis, hominem iustum suspendendum propter furtum, videretque eum properantem, ut aliena surriperet, an non ad eum clamaret, ac diceret. Caue miser homo, ubi enim putas te inuenturum lucrum, inuenies mortem turpissimam, quod si ille id crederet, nunquid furtum committeret? nequaquam. Quis adesset Adæ volenti pomum manducare, an non diceret, caue miser Adam, sub hoc enim pomo latet mors tua & omnium filiorum, & innumeræ aliæ miseriæ. Nanquid si id crederet Adam, pomum comederet? non certè. Audi ergo o homo quid simile, imo multo maius. Cum manum extendis, ut aliena surripias, cum concupiscis alienam mulierem, pomum accipis, sub quo latet æterna damnatio, infinitæ

1. Cor. 4.

capite plectitur.

366

- A** finita poenæ, mala innumera, & hoc planè credis, qua fides Catholica hæc est, quo ergo pacto peccatum perpetrabis? Assumis vas aquæ ut bibas, & dicit tibi quispiam, ne bibas, quia veneno infecta aqua est, & moueris, continuo vas *similè.* proicis, ne mortem incurras, quomodo ergo simile non facies, audiens fidem prædicantem, mors in olla hæc est, & mors æterna sub hac esca dulci, sub hoc potu suauis latet? Illud ergo in hoc supplicio nobis proposito ostenditur, quod sicut mors corporis huius hominis latebat sub aliena substantia, ita mors corporis & animæ latet sub omni lethali peccato, quod ideo fugere debemus tanquam à facie colubri. Hinc Sapiens: *Pestilente flagellato, stultus sapientior erit, si autem corripueris sapientem, intelliget sapientiam.* Et idè *Pro. 19: Pro. 21:*
- B** Sapiens ait. *Mulcato pestilente sapientior erit paruulus.* Pestilens dicitur publicus peccator, à quo fugere debemus tanquam ab eo, qui peste est infectus, & huiusmodi sunt, qui publicè damnantur, hoc ergo viso supplicio, etiam stultus ac paruulus discit sapientiam, & cauet à malo. Et contentunt publica supplicia, ut omnes timeant, ac declinent à malo, & fiant alieno periculo cauti. Sapiens verò non indiget hac admonitione, ait Sapiens, satis est, si verbo eum admoneas. Sicut ergo in interfectione malefactoris discit homo peccati malum, & ne furca similiter suspendatur, cauet à furto. Ita discere debet in æterna damnatione vnus peccatoris quantum sit in omni peccato malum, licet latens.
- C** Sed quoniam pestilentem flagellatum diximus eum, qui nunc patibulo suspensus est, id ita accipiendum est, ut pestilens quidem fuerit, dum peccauit, sed nunc ad Deum conuersus, confessionem integram faciens, mortem acceptans patienter, ac Deo offerens, non iam prodigus, ac dissipator filius dicendus sit, sed similis iusto latroni, qui dixit: *Nos digni factis recipimus.* Et Domine memento mei, qui *Luc. 23:* iam es in regno tuo. Fiducia maxima habenda est de eorum salute, qui à publica potestate puniuntur, licet enim peccauerint, multa tamen sunt, quæ Deum eis propitium ostendunt. Et primum illud sit, quod nunc in hoc seculo

eos

Cum malefactor

eos Deus castigat, quod signum est misericordiae, & quod **A**
 eis propitius erit in alio saeculo. Licet enim aliquando repro-
 bi in hoc mundo à Deo puniatur, & nunc initium aeternarum
 poenarum eis imponat, illud tamen fit, cum cor hominis indura-
 tur, cum flagellis ad Deum non reuertitur, sed in peius pro-
 ficat, ut Pharaon, & ei similes. Quando verò flagello inflicto,
 humiliatur homo, ac Deo subiicitur, peccatumque suum
 agnoscit, tunc verum illud habet, non punit Deus bis in idip-
 sum. Et illud Psalmi: *Visitabo in uirga iniquitates eorum, & in*
uerberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab
eo, neque nocebo in ueritate mea. Ingenium hoc Dei explicat Na-
 hū, cum ait. *Nō consurget duplex tribulatio.* Quo loco Chaldeus
 ait. *Nō consurget domui Israel bis angustia.* Septuaginta ve-
 rò legunt, *nō vindicabit bis in idipsum in tribulatione.* Cū **B**
 ergo homo iste hic poenituerit, & à Deo punitus sit, fidendum
 nobis est, non in alio saeculo in aeternum puniendum. Huius
 etiā rei coniectura non leuis est, quod nouerit se moriturum
 cum pleno iudicio potiretur. Aliter omnino homo dispone-
 re sua solet, dum de morte nihil cogitat, aliter verò cum se mor-
 ti proximum cernit. Si enim Sap. ait. *Memorare nouissima tua,*
Eccl. 7. & in aeternum non peccabis. & Moyses. *Vtinam saperent, & intel-*
Dent. 32. ligerent, ac nouissima prouiderent, quid obsecro non faciet, qui
 non solum cogitat se moriturum? non tantum nouissima
 prouidet, sed & certò nouit, statim se ex hac vita migraturum,
 & mortem praesentem quasi oculis cernit? Planè res ista ho-
 minem commutat, & alterum redit. Hinc fit ut peruerse cum in-
 firmis agatur, cum eis proxima mors non praedicatur, nec ami- **C**
 ci, sed inimici opus est, illam celare. Dic amico tuo mani-
 feste mortem imminere, ut animae suae consulat, multo
 enim melius consulat, si nouerit se à vita migraturum.
 sed hoc unum agrotantibus accidere solet, ut infirmitate
 grauari, & quasi a mente alienari, plene non
 percipiunt mortem, nec ita commouentur ea audita,
 quia infirmitas eos grauat, & quasi alienatos à se te-
 net. Cum verò damnatur ad mortem homo à iudice,
 plena ratione ac integra cum sit, plene percipit,
 quid mors sit, quam propinquum iudicium, & aliud
 saeculo.

Capite plectitur.

367

A saeculum, atque adeo melius sua quae ualeat. Et sicut re-
 ctius percipit nouissima quam egrotus, ita uiribus pressas
 melius exequitur ea, quae ad salutem ipsi necessaria sunt.
 Et ideo orabat Psalter: *Loquutus sum in lingua mea, notum fac*
mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum quis est,
ut sciam, quid desit mihi. Ait David. *Loquutus sum in lingua mea,*
id est, non solum mente optaui, ac orauit, sed & lingua, vel
tacite mecum loquutus sum, die mihi o Domine, quando
ex hac vita discedam, ut sciam, quid superfit de vita mea:
 Chaldaeus ait, ut sciam, quando deficiam à saeculo. Nesci-
 mus, quando nobis migrandum ab hac vita, & occultum hoc **Mati. 37.**
 nobis esse uoluit Dominus, ut semper vigilemus, sed media
 nocte clamor factus est, ecce sponsus uenit, exite obviam ei. Media
B nocte clamor fit, cum tempus est minus homo attendere
 potest negotiis, cum obscuratum lumen rationis est, id egro-
 tantibus accidere solet. & ideo optimè omni homini con-
 siliū est, longe ante sua agere, & ideo sancti de illius tem-
 poris conuersione non adeo securi sunt. At verò homini
 cordato, ualenti uiribus, ac iudicio clamor fit media die, cum
 se, suaque attendere potest, & ideo cum eo rectius agitur.
 Ex hoc autem spectaculo nobis colligendum est omni-
 no à peccato abstinere. Abstine o homo ab eo peccato,
 propter quod homo iste in mortem traditus, ad monitio tua
 huius mors est, ne simile quid perpetres, ne simile patiaris
 supplicium. Abstine deinde ab omni peccato, quia pro-
 pter illud homo capite mulctatus est, & in aeternum dam-
C nabitur. Et, ut quod supremum est, adiciamus, attende non
 solum hominem istum pro peccato suspensum, non solum
 Adamum pro uetito pomo subrepto mortuum, sed & Chri-
 stum Dominum, quia ipsius fideiussor fuit, in cruce suspen-
 sum. Si rex ita fures omnes auersaretur, ut ministrum pra- **Simile.**
 cipuum filii sui suspendi praeciperet, quia pomum unicum
 ex eius hortu surripuit, mirum in furta odium ostenderet, sed
 si eò res procederet, ut intercedente pro ministro suo filio
 regis, ut ille liber esset, princeps pomi surrepti causa suspen-
 deretur, immensum regis odium in latrones ostenderetur,
 quis, obsecro, in eius regno furari auderet? Nonne uides o
 homo

homo infinitum Dei in peccatum odium? Surripit pomū A
 Adā, & vt ille liber sit ab æterna morte, Chrs pro eo inter
 cedens cruci affigitur. Immēsa charitas. Vt seruū redimeres,
 filium tradidisti. Immensa peccato detestatio, cum vt ei fiat
 1. Iaco. 3. satis, Christus occiditur. Hæc scribo vobis fratres, ut non pec-
 cetis, ait Ioānes. Sed quæ sunt hæc? Inter alia dixerat Chri
 Apoc. 1. Christi sanguis necessarius fuit ad peccati deletionē. Quia
 dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Quis er-
 go peccare audeat? Si Christus innocens, quia fideiussor
 pro peccato in mortem traditus est, quid de vero fiet pec-
 catore, qui non alienis, sed propriis peccatis oneratus est?
 Luc. 23. Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet? Si innocens mor-
 Eccles. 31. ti traditur, quid patietur nocēs, & deperditus homo? Quasi B
 ergo a facie colubri fuge peccatum, vt viuere possis, &c.

CONCIO.

Habita ad Scholasticos in initio studiorū,
 de ratione ac ordine studendi.

THEMA.

Fili concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & C
 Deus præbebit illam tibi. Ecclesiasti. 1. c.

ICVT Logica scientia dicitur modus sciē-
 di, quia ordinem tradit, quo reliquæ scien-
 tiæ acquirantur, & ita inquiri illam primum
 oportet, sine qua via ad scientias non est. Ita
 est modus alter rectē ac vtiliter sciendi, ac
 addiscendi literas, qui omni fidei pernecessarius est. De
 quo Sapiens ait, Fili concupiscens sapientiam, conserua iustitiam
 &c.

A iustitia ergo, ac virtus via est ad sapientiam acquirendam,
 ideo illa primum conseruanda est.

Tanta planè res est iustitia, vt excedat longè omnē sciē-
 tiam, & ideo scientiæ præferenda est. Sine scientia enim
 multi salui fiunt, sine iustitia verò nullus. Plures enumerat
 Paulus saluos factos, non in scientia literarum, sed in con-
 scientia pura, & fide non ficta. Apostoli idiotæ erāt, a ho-
 mines sine literis, nec de schola Rethorum, aut philosopho-
 rum assumpti, & ideo non in sublimitate sermonis, aut in
 doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in stultitia prædica-
 tionis saluos fecerunt credentes. Qua ratione patet, primū
 omnium quærendam esse iustitiam, & eam reliquis præfe-
 rendam, etiam scientiæ. Hinc orat Psal. Bonitatem & discipli-
 nam, & scientiam doce me, priori loco bonitatem postulat, po-
 steriori verò scientiam, quia illa præferenda, hæc post ha-
 benda est. Sola virtus est, quæ bonum simpliciter facit ha-
 bentem, quæ hominem diuinum reddit, & quæ dignū ef-
 ficat æterna vita, & in foelicitatem ducit æternam. Et ideo
 sicut de reliquis bonis Christus pronunciat: Quid prodest ho-
 mini, si uniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum
 patiatur, ita de nobilitate, dignitate, ac scientia dicere pos-
 sumus, quid prodest homini, si Rex, aut Imperator sit, si
 nobilis, si vniuersa nouerit, quæ in cælis, & terra sunt, si se-
 ipsum ignoret, & Deum, si virtute non ornatur? Rectè Sa-
 piens ait, Si quis fuerit consummatus inter filios hominum, & ab
 eo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur. Quo lo-
 co nomine Sapientiæ diuina gratia intelligitur, sine qua
 homo nihil est, licet omnibus donis in naturalibus or-
 netur.

B Sed & hoc eximium virtutis encomium est, quòd non
 solum in se maxima est, sed & alia bona secum adducit ad
 eius domum, in qua illa diuertit, ac habitat. Et ideo de ea
 Salomon ait, Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & in-
 numerabilis honestas per manus illius. Quia cum per virtutem
 homo Deum possideat, & in studiosi domo ille commo-
 retur, omnia bona secum adducit. Dixit Poëta:
 Et genus & formam regina pecunia donat.

Hebr. 114

Psal. 118

Matth. 16

Sapient. 9

Sap. 7

Sed

Ad Scholasticos

Matth. 6. Sed nō ita res habet rectius diceret, reginavirtus omnia do-
nat. Sicut vero alia tribuit, ita & scientiā, & ideo nos Sapiēs
monet. *Fili, cōcupiscens scientiā, conserua iustitiā, & Deus præ-
bebit illā tibi.* Sicut alibi ait, *querite primū regnū Dei, & iustitiā
eius, & hæc omnia adiiciētur uobis,* ita nūc ait. Cōserua iusti-
tiam, & Deus dabit tibi scientiā. Et huius rei plurima exē-
pla in sanctis vidimus, quibus conseruantibus iustitiam
multa scientia concessa est. Sicut enim cum habes mini-
stros duos, videsq; alterum diuitias tuas perdere, malè que
in sumere in his, quæ ipsi placent, alteram verò fidelē no-
sti, qui substantia tua rectè vtitur, & in his duntaxat illam
insumit, in quibus tu præcipis, huic diuitias omnes commi-
tis, & ab altero aufers. Ita cum Deus studiosum hominem
videt, & qui rectè vtitur scientiā, ac aliis donis, largiter ea
Sapient. 1. Deus cōcedit, dicens: *Euge serue bone, & fidelis, quia super pau-
ca fuisti fidelis supra multa te constituam. Et sic habenti dabitur, &
abundabit, ei autem, qui non habet, & quod habet, auferretur ab eo.*
Peccator scientia vtitur in vanitatem, & scientia inflatur,
iustus verò in sui, & aliorum profectum, ideo ille infidelis
seruus est, à quo talentum iustè tollitur, hic autem fidelis
cui iure plurima committuntur. Deus præbebit illam tibi.
Multa alia in virtute sunt, quibus studiosus homo iuuatur,
vt scientiam acquirat, inter quæ illud vnum est, quod
habitibus infusis disponitur intellectus, & luce diuina per-
fusus etiam ad naturalia inuestiganda fit aptior. Et dein-
de studiosus multa impedimenta tollit, quæ ad scientiam
acquirendam obstaculo sunt, vt ludos, vanas confabulatio-
nes, temporis iacturam, ebrietates, ac commestationes, &
alia vitia, quibus tempus vanè consumitur, & homo inep-
tus redditur scientiæ, quia *in maleuolam animam non introibit
sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Vnde Diuus
Thomas 2. 2. quæst. 166. artic. 2. ad tertium ait. Philo-
sophus dicit in 2. Ethicorum, ad hoc quod homo fiat vir-
tuosus, oportet, quod seruet se ab his, ad quæ maximè in-
clinat natura. Et inde est, quod quia natura præcipuè in-
clinat ad timendum inortis pericula, & ad fectandum de-
lectabilia carnis, ideo laus virtutis fortitudinis præci-
puè

In initio studiorum.

369

A puè consistit in quadam firmitate persistendi contra hu-
iusmodi pericula, & laus virtutis temperantię in quadam
refrenatione à delectabilibus carnis. Sed quantum ad co-
gnitionem est in homine contraria inclinatio, quia ex par-
te animę inclinatur homo ad hoc, quòd cognitionem re-
rum deideret, & sic oportet, vt homo laudabiliter huius-
modi appetitum refrenet, ne immoderatè rerum cogni-
tioni intendat. Ex parte verò naturę corporalis homo in-
clinatur ad hoc, vt labores inquirendi scientiam vitet.
Quantum ergo ad primum virtus studiositatis in refre-
natione consistit, ne homo vana, ac curiosa fectetur, & sic
est pars temperantię. Sed quantum ad secundum laus stu-
diositatis consistit in quadam vehementia intentionis ad
scientiam rerum percipiendam, & inde nominatur studio-
sitas, quia magno studio incumbit literis, remouendo vni-
uersa impedientia literarum assequutionem. Hęc Tho-
mas. Ex quo patet, inter morales virtutes vnam esse stu-
diositatem, quę pars temperantię est, ad quam perti-
nent duo, primum appetitum sciendi cohibere, ne homo
curiosus sit, vt impleat illud Pauli: *Non plus sapere, quàm
oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Secundum vt omni-
cura, ac diligentia adhibita studiis literarum vacet, remo-
to omni sciendi impedimento. Licet ergo scientia in intel-
lectu sit, quia applicatio intellectus ad studium literarum
fit à voluntate, in illa necessaria est virtus studiositas, qua
voluntas rectè ordinata applicat intellectum ad scientias
vtilis, & cohibet à vanis, & operę studij intendere facit re-
mouens vniuersa prohibentia. Hinc fit, vt iustus hac vir-
tute ornatus meliùs, ac vtiliùs scientiæ acquirendæ ope-
ram det, quia virtutem habet, qua remoueat omnia impe-
dimenta, & intellectum applicet, vt toto conatu scientię
tendat.

Nunc verò sigillatim explicemus, quę sunt, quę hic
studiosus attendere debeat in scientiarum studio. Inter
quę primum locum obtinet intentio finis, à quo opera
virtutis nomen, ac meritum præcipuè mutuunt. Omne pla-
nè agens agit propter finem. Et homo finem agnoscit, à

A a a quo

Roma. 12.

Ad Scholasticos

quo mouetur. Refert verò multum, si recto fine ducaris in **A** operibus tuis. Si enim in fine erraueris, illud tibi accidet, quod Aristoteles ait, parus error in principio fit maximus in fine, finis enim principium est, quo moueris ad agendum, & ideo error in fine est error in principio. Sicut verò qui in primis principiis scientiarum errorem incurreret, in reliquis omnibus erraret, ita qui in fine sibi constitutendo errat, in reliquis omnibus errabit. Et hic verum illud habet. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Primum ergo, quod literis vacans tibi prescribere debes illud est, vt Deum, ac Dei gloriam quaeras, vt Deum agnoscas, & illi melius seruias, vt reipublicae utilis sis, vt multos filios Deo adducas. De qua re multa Bernardus serm. 36. in Cantica. vbi sic ait. Sunt namque, qui eo fine scire volunt, eo fine tantum, vt sciant & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt vt sciantur ipsi, & turpis vanitas est. Qui profecto non euadent subfanantem Satyricum, & ei, qui huiusmodi est, de cantantem, scire tuum nihil est, nisi te scire sciat alter. Et sunt item, qui scire volunt, vt scientiam suam aliis vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quaestus est. Sed sunt quoque, qui scire volunt, vt aedificent, & charitas est. Et item qui scire volunt, vt aedificentur, & prudentia est. Horum omnium soli ultimi duo non inueniuntur in abusione scientiae, quippe qui volunt intelligere, vt **C** benefaciant. Denique *intellectus bonus omnibus facientibus eum.* Reliqui omnes audiant illud Iacobi: *Scienti bonum, & non facienti peccatum est ei.* Ac si per similitudinem dicat, sumentis cibum, & non digerenti, perniciosum est ei. Cibus siquidem indigestus, & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores, & corrumpit corpus, & non nutrit. Ita & multa scientia ingesta stomacho, animae quae est memoria, si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quosdam artus animae mores scilicet atque actus transfusa atque digesta, quatenus ipsa de bonis, quae nouerit vita attestante & moribus bona efficiatur, non illa scientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus conuersus in prauos noxiosque humores? An non malus humor peccatum.
An

Aristote.

Luc. 116

Bernard.

Psal. 110.

Iacob. 4.

Simile.

in initio studiorum.

370

A An non mali humores prauis mores? An non inflationes, labes in conscientia sustinebit, qui eiusmodi est, sciens bonum, & non faciens? An non responsum mortis, & damnationis toties in semetipso habebit, quoties in mentem uenerit sermo, quem dixit Deus: *Quia seruus sciens uoluntatem domini sui, & non faciens digna, plagis uapulabit multis.* Et vide, ne in persona talis animae propheta plangeret dicens. *Ventre meum doleo, uentrem meum doleo.* In sua persona potuit haec dicere propheta, quia scientia plenus, & aestuans charitate, & omnino effundere cupiens, non inueniret, qui curaret audire, & sic quasi oneri sua sibi scientia erat, quam communicare non poterat. In persona uero eorum, qui sciunt, & non faciunt, etiam ait. *Ventrem meum doleo,* plangens & eos, qui **B** scire contemnunt, quomodo sit uiuentium & eos, qui recta scientes male uiuunt, & ideo bis repetit. *Ventrem meum doleo.* Primum ergo is, qui literis vacat, recta intentione in Deum tendat, vt scire velit eo fine, vt sibi, ac alijs profit ad aedificationem. Quo fine sibi praescripto id assequatur, vt magna mercede dignus sit, audiatque. *Est merces operi tuo.* Et huius ratio est, quia finis, quem intendis, herus est, ac dominus, cui inseruis, & ideo si Deum intendis in literarum studio, ab eo mercedem accipies laboris. Si uero intendis honores, munera, diuitias, non poteris a Deo mercedem petere. Si in uinea tua laborasti, non uenies ad me, vt mercedem exigas laboris? Si vacasti literis, vt diues esses, vt dignitates consequeris, nec Deum respexisti, quomodo a Deo mercedem laboris petes? **C** Aliter literis vacare fidelis debet, aliter infidelis, sed hic temporalia intendit, ille ergo aeterna attendat. Si aliud non intendis, quam temporale lucrum, Ethnici, & Publicani hoc faciunt. Attende ergo illud Pauli consilium. *Sive manducatis sive bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Si enim id praestiteris, uniuersa tua aurea erunt, & licet terra sint, in aurum mutabis. An non pretiosissimus capillus ille esset, qui contactu suo omnia metalla in aurum commutaret? An non huiusmodi capillo uteris, vt diues esses auro? Hoc certe praestat homini finis, quem in operibus suis intendit, quod si Deus sit, uniuersa hominis opera aurea, ac diuina reddit, licet in-

Luc. 127

Hiere. 4.

Hiere. 31.

1. Cor. 10

Simile.

Ad Scholasticos

quo mouetur. Refert verò multum, si recto fine ducaris in **A**
operibus tuis. Si enim in fine erraueris, illud tibi accidet,
Aristote. quod Aristoteles ait, paruus error in principio fit maxi-
mus in fine, finis enim principium est, quo moueris ad
agendum, & ideo error in fine est error in principio. Sicut
verò qui in primis principiis scientiarum errorem incur-
reret, in reliquis omnibus erraret, ita qui in fine sibi con-
stituendo errat, in reliquis omnibus errabit. Et hic verum
Luc. 116 illud habet. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum te-
nebrosum erit.* Primum ergo, quod literis vacans tibi præ-
scribere debes illud est, vt Deum, ac Dei gloriam quæ-
ras, vt Deum agnoscas, & illi melius seruias, vt reipubli-
cæ utilis sis, vt multos filios Deo adducas. De qua re multa **B**
Bernardus ferm. 36. in Cantica. vbi sic ait. Sunt nam-
que, qui eo fine scire volunt, eo fine tantum, vt sciant
& turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt vt sciantur
ipsi, & turpis vanitas est. Qui profecto non euadent sub-
stantem Satyricum, & ei, qui huiusmodi est, de can-
tante, scire tuam nihil est, nisi te scire sciat alter. Et sunt
item, qui scire volunt, vt scientiam suam aliis vendant, ver-
bi causa, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quæstus
est. Sed sunt quoque, qui scire volunt, vt ædificent, & cha-
ritas est. Et item qui scire volunt, vt ædificentur, & pru-
dentia est. Horum omnium soli ultimi duo non inueniun-
tur in abusione scientiæ, quippe qui volunt intelligere, vt **C**
beneficiant. Denique *intellectus bonus omnibus facientibus eū.*
Jacob. 4. Reliqui omnes audiant illud Iacobi: *Scienti bonum, &
non facienti peccatum est ei.* Ac si per similitudinem dicat, su-
menti cibum, & non digerenti, perniciosum est ei. Cibus
siquidē indigestus, & qui bonam non habet decoctionē,
malos generat humores, & corrūpit corpus, & nō nutrit.
Ita & multa scientia ingesta stomacho, animæ quæ est me-
moria, si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quos-
dam artus animæ mores scilicet atque actus transfusa at-
que digesta, quatenus ipsa de bonis, quæ nouerit vita at-
testante & moribus bona efficiatur, none illa scientia re-
putabitur in peccatum, tanquam cibus conuersus in pra-
uos noxiosque humores? An non malus humor peccatū.
An

in initio studiorum.

370

A An non mali humores prauis moribus? An non inflationes,
labes in conscientia sustinebit, qui eiusmodi est, sciens bo-
num, & non faciens? An non responsum mortis, & damna-
tionis toties in semetipso habebit, quoties in mētem vene-
rit sermo. quem dixit Deus: *Quia seruus sciens uoluntatem do-* *Luc. 127*
mini sui, & non faciēs digna, plaris uapulabit multis? Et uide, ne
in persona talis animæ propheta plangeret dicens. *Ventrē* *Hiere. 4.*
meum doleo, uentrem meum doleo. In sua persona potuit hæc di-
cere propheta, quia scientia plenus, & æstuas charitate, &
o unino effundere cupiens, non inueniret, qui curaret audi-
re, & sic quasi oneri sua sibi scientia erat, quam communi-
care non poterat. In persona verò eorum, qui sciunt, & nō
faciunt, etiam ait. *Ventrem meum doleo, plangens & eos, qui*
B *scire contemnunt, quomodo sit uiuentium & eos, qui re-*
cta sciētes malè uiuūt, & ideo bis repetit. Ventrē meū doleo.
Primum ergo is, qui literis vacat, recta intentione in Deū
tendat, vt scire velit eo fine, vt sibi, ac alijs profit ad ædifica-
tionem. Quo fine sibi præscripto id a sequetur, vt magna
mercede dignus sit, audiatq;: *Est merces operi tuo.* Et huius *Hiere. 31.*
ratio est, quia finis, quem intendis, herus est, ac dominus,
cui inseruis, & ideo si Deum intendis in literarū studio, ab
eo mercedē accipies laboris. Si uero intendis honores, mu-
nera, diuitias, nō poteris à Deo mercedē petere. Si in uinea
tua laborasti, nū uenies ad me, vt mercedē exigas laboris?
Si uacasti literis, vt diues esses, vt dignitates consequeris,
nec Deum respexisti, quomodo à Deo mercedē laboris pe-
tes? Aliter literis vacare fidelis debet, aliter infidelis, sed hic
C tēporalia intendit, ille ergo æterna attē dat. Si aliud nō in-
tendis, quàm temporale lucrum, Ethnici, & Publicani hoc
faciant. Attende ergo illud Pauli consilium. *Sive manducatis* *1. Cor. 10*
sive bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Si
enim id præstiteris, uniuersa tua aurea erunt, & licet terra
sint, in aurū mutabis. An nō pretiosissimus capillus ille es-
set, qui cōtactu suo omnia metalla in aurū commutaret? An
nō huiusmodi capillo uteris, vt diues esses auro? Hoc cer- *Simile.*
tè præstat homini finis, quē in operib⁹ suis intēdit, q si De⁹
sit, uniuersa hominis opera aurea, ac diuina reddit, licet in-
fima

A
 fima illa sint. Quid, obsecro, natura sua minus quam man-
 ducare & bibere? at si in gloriam Dei id fiat, aeterna mer-
 cede digna redduntur, & non solum aurea fiunt, verum &
 diuina, quorum pretium ac merces solus Deus est. Mirum
 profecto hac in re hominis vnus meritum, & alterius di-
 spendium est. Vt lebis in iudicio scholasticos duos, qui in
 vna domo fuerunt, & forsan in vno cubiculo, eidem scien-
 tia operam dederunt, easdem lectiones, ac magistros au-
 dierunt, eosdem in literis labores posuerunt, & eosdem fe-
 cere profectus, & eadem praemia temporalia assequuti fue-
 runt. Ex his unus assumetur, & alter relinquetur. Vnus pra-
 mia magna, & amplissimos gloriae gradus suscipiet pro-
 laboribus in literis positos, alius vero audiet: *Receperunt
 mercedem suam*, temporalia, scilicet, quae intenderunt, & ni-
 hil praemij accipiet ille in resurrectione iustorum. Quod si
 huius discriminis causam inquiras, illa est, quod alter Deum,
 alter terrena intendit, quae cum receperit, recepit in mun-
 do mercedem. Quomodo enim a Deo mercedem petes
 eorum, quae eius causa non fecisti? Si ergo non vis dicere,
 in vacuum laboravi, vanè fortitudinem meam consumpsi
 si non vis, labores tuos esse sine fructu, & inutilia opera
 tua, hoc primum statue, cum literarum ludum ingrederis,
 ut in gratia Dei sis, & literis intendas Deum agnoscere, ei
 magis inferuire, proximis benefacere, & utilis reipublicae
 esse ad Dei gloriam. Nec putes, si id facias, temporalia tibi
 non obuentura, imò ea ratione ac via illa assequeris me-
 lius. Si enim quæsieris primum regnum Dei, & iustitiam
 eius, haec omnia adicientur tibi. Sic etiam Salomoni ac-
 cidit, qui cum iussus esset a Deo postulare, quod vellet, pe-
 tit diuinam sapientiam, ad quem Deus dixit, quia non
 postulasti dies multos, nec diuitias, accipies quod postula-
 sti, & quae non petisti recipies. Id ipsum ei accedit, qui glo-
 riam Dei, ac aeternam salutem in literarum studio quærit,
 accipit enim id, quod intendit, & accipit temporalia, quae
 non quæruit.

Secunda huius rei ratio est. Intende Deum in literarum
 studiis, ut peccato, ac quieto sis corde. Dic cum Psalte: *Tibi
 dixit,*

A *dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine re-
 quiram, cumque illud praestiteris, in omnibus pacem habe-
 bis, & securo, ac quieto animo eris.* Sicut enim acus horo-
 logij, quoniam tetigit petram magnetem, quiescere non va-
 let, donec è regione sit astri borealis, quod vulgo Polus di-
 citur, ita anima nostra, quae per fidem Deum tetigit, non
 quiescit, nisi cum Deum respicit, ac quærit, tunc est sicut
 columba, quae non inuenit, ubi quiesceret per se eius, donec reuersa est
 ad arcam. Qui enim temporalia quærit, quae mutantur, cum
 ipsis mutatur. Et ut Isaias ait. *Cor impij quasi mare seruens, quod
 quiescere non potest, quia extra centrum est, & extra locum si-
 bi conuenientem.*

B Secundum ei attendendum, qui literis incumbit est, ut
 scientiam charitati associet, si enim scientia sola sit, licet ho-
 mo sciens dicatur, tamen alia parte ignorans est, quia nescit
 uti scientia, ut debet, si vero scientia coniuncta sit virtu-
 ti, non solum homo scit, verum etiam nouit rectè uti scien-
 tia, non ad superbiam, sed ad aedificationem, & ideo per-
 fectus in scientia est. De qua re Paulus ait. *Sciëntia inflat, cha-
 ritas uero aedificat.* Si quis autem se existimat scire aliquid,
 nondum cognouit, quemadmodum oporteat eum scire.
 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. Quasi
 dicat, circa idolotita scientiam habetis, sed si hæc scientia si-
 ne charitate sit, inutiliter habetur, quia scientia sine chari-
 tate inflat, & superbiae ac tumoris creatio. Vnde Sapiens:
In multa sapientia multa est indignatio. Et ideo Ægyptiorum
 C plaga fuit vesicae turgentes, quia sapientes huius mundi su-
 perbiunt, ac intumescunt. *Charitas uero aedificat*, quia atten-
 dit proximorum utilitati, non quærens quae sua sunt. Ideo
 Augustinus, addite scientiae charitatem, & utilis erit scien-
 tia. Et Aristoteles ait, scire autem nihil, aut parum prodest
 ad virtutem. Addit Paulus: *Si quis autem existimat se scire ali-
 quid, &c.* id est, si quis inflatur scientia, & putat se sapientem
 seque magni ducit: vel aliter, si quis non habens charitatem,
 sed solam scientiam inflantem, putat se sufficenter scire, hic
 decipitur, quia nescit uti scientia, ad aliorum certè aedifica-
 tionem. Qui vero diligit, sufficienter habet scientiam, quia

Ad Scholasticos

2. *Timo.* 2. non solum sciens, verum etiam habet modum, quo scientia recte vtatur, & ideo hic cognitus est à Deo, idest approbatus, quia nouit Dominus, qui sunt eius. Vnde talis vere dicitur scire Deo eum approbante, ac gradum concedenti. Licet ergo scientia faciat scientem, tamen charitas facit, vt recte scientia vtatur, sine quo vtu recto scientia ignorantia est, nec homini proficua. Dicit hæc Paulus propter quosdam ex Corinthiis, qui sciebant idolotita posse manducari, sed hac scientia non recte vtiebantur, quia charitate præditi non erant, & ideo cum proximorum scandalo manducabant, quod non licet. Simili ratione omnis scientia in peccatore deturpata est, quia charitate non præditus ea male vtitur in aliorum contemptum, in vanam sui æstimationem, in iniuriæ lucri acquisitionem.

Tertium attendendum studioso est, vt serio, & totis viribus literis incubat. Multi otiosi volunt, nec laborare in literarum studiis, & hac de causa amplius laborant, quia ea, quæ breui tempore cura adhibita peragere possent, multis annis non assequuntur. Magni certe ducenda scientia est, ait Bernardus vbi supra, quia Oseas ait. *Quia tu repulisti scientiam, repellam & ego te, ut non fungaris mihi sacerdotio.* Et Daniel ait. *Qui docti fuerint, splendent quasi splendor firmamenti, & qui ad iudiciam erulirent plurimos, quasi stelle in perpetuas eternitates.* Magna quid scientia est, quia ornamentum intellectus, qui potissima potentia hominis est, quia voluntatis magistra, docens illam, quæ recta sit via ad virtutem, quia aliis benefacere multum potest, & eos iuuare, quia rem publicam tuetur, quæ à viris sapientibus regitur, ac conseruatur. Si scientiam de mundo abstuleris, solè te sustulisse crede. Sine scientia barbari homines sunt. Et tanti duxit sapientiam Salomon, vt dixerit: *Præposui illam regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius, melior est negotiatio illius auro, & argento. Et omne aurum in comparatione eius arena est exigua.* Cum ergo res hæc tanta sit, totis neruis intendere debet studiosus, vt eam acquirat, qua ratione studiosus dicitur, & studio sitas virtus hæc attendens, quia studium maximam animi intentionem significat. Virtus ergo hæc suo

nomine

in initio studiorum.

372

A nomine ostendit, totis viribus incumbendum literis, non oscitanter, ac negligenter. Si enim omnis ars exigit intentum animum addilcentis, multo magis scientia tanquam nobilior, qua intellectus perficitur, qui est velut tabula rasa, & ideo sicut optaret tabula depingi, & aer illuminari, si in eis voluntas esset, ita optare homo debet scientiam. Ideo Sapiens ait. *Qui curat discere, incidet in mala, vacandum aliquando est, & otio sancto vtendum, ideo vacare ab studiis oportet, & ideo, quas vulgo dicimus: Vacationes conceduntur.* Sicut Christus suis ait, quiescite pusillum. Et in quiete concessit natura animalibus somnum. Signum tamen bonæ quietis est, redire ad operationem strenue. Ideo nunc studiis incumbere, ne incidas in mala, quidem culpæ & poenæ. Culpæ quidem, quia vt Sapiens ait. *Multam malitiam docuit otiositas in opera constitue eum, sic enim condecet illi.* In mala etiã poenæ incidet, in paupertatē, miseriam, ignominiãq; Et in hebetudinem intellectus, sicut equus non exercitatus, ineptus redditur cur sui, & nauis diu in litore stans immunditiis impletur, & peripsoma. Omni ergo cura studiis vaca. Hinc est, quod præclari Philosophi orbem terræ peragrarunt, vt magnos inueniret magistros, vt refert Hieronimus in prolog. Biblię. Plato vsq; in Ægyptum venit, vt Architam Tarantinum audiret. Apollonius Thianus orbem circumiit, vt Hiarcam magistrum inueniret. Et hac de causa, vt literis liberius vacarent, plurimi Philosophi diuitias contempserunt, & eorum quidam oculos sibi eruit. Cuius igitur hac naturali lege, pronaque mentis nostræ viteneamur cõstrieti, qua excellere pulchrum dicimus, labi autē, & errare, nescire, & decipi, & malum, & turpe putemus, non mirum si literis operam serio demus.

Vt autem ea, quæ diximus præstet scholasticus, cauere debet à prauorum consuetudine, qui eum ad vitia pertrahent, & multa impedimenta literarum studiis obiciunt. Qua in re Salomonis exemplum formidandum est, de quo sacra Regum historia ait. *Rex autem Salomon adamasit mulieres alienigenas multas, super quibus dixit Dominus filiis Israël, non ingredimini ad eas, neq; de illis ingredientur ad vestras, certissime enim auertēt corda vestra, ut sequamini Deos earum.* Non se seruauit Salomon, &

Aaa 4

eo

Ad Scholasticos

A eo usque perductus est, ut coleret idola, & eis templa ædificaret. Quis his auditis non pauet, ac se seruet à malorum consuetudine? Si eo usque perductus Salomon est malarum confortio mulierum, quo te non perducendum credes? Tibi ergo dictum puta, si prauis consuetudine, ac amicitia iungeris, certissime auertet cor tuum, ut sequaris vitia eorum. Id enim in iuuenibus facilius, ac certius efficitur quam in viris grandæuis. Iuuenes etenim natura sua faciles, ac prompti sunt ad eos mores suscipiendos, quos in sociis viderint. Similesque sunt ceræ blandæ, quæ sigilli impressionem facile recipit. De vitanda malorum consuetudine plura vide hoc tomo in sermone secundo de tribus inimicis animæ, in sermone de Mundo.

B Vltimum denique scholastico curandum illud est, ut vitam studiosam sibi instituat, præscribens sibi aliqua facienda, quibus in virtute proficiat. Inter quæ illa sunt præcipua, sacramentorum frequens usus, singularis ad Mariam affectus, ac deuotio, recitatio rosarij, Missæ quotidie interesse, examen cōscientiæ, aliqua corporis afflictio, qua aduersus rebellem carnem, quæ in iuuenibus præcipue dominatur, pugnet, piorum librorum lectio, reiectis vanis, & veneno infectis libris, & ad hæc omnia eligat sibi optimum confessarium, qui eum instituat. Cogitareque debet, simile quid sibi accidere, quod Herculi iuueni, ut refert Xenophon, qui in agrum egressus duas vidit vias, alteram latam, ac spatiosam, in qua ei apparuit mulier pulchra & petulans, monens eum, ut se sequeretur per voluptatis viam, promittens ei delicias. Vidit verò viam aliam strictiorem in qua matrona grauis erat, promittens ei, si eam teneret viam, eum Deum futurum. Cum verò Hercules hæc attēdisset, deliberauit angustam tenere viam, ut Deus fieret. Has duas vias Pythagoras in litera, Ypsilon describebāt, cuius pars vna latior, altera angustior est. Ita nunc ingredienti scholastico scholas duæ viæ proponuntur, altera negligentiae in literis, commestationis, ebrietatis, ludi, luxuriæ. Altera verò virtutis, & studiositatis, via prior ampla est, via secunda angusta, sed illa ducit ad mortem, hæc ad vitam.

In initio studiorum.

373

- A** vitam, via illa, via inferi est, hæc via vitæ. De quibus viis multa habes Dominica III. & IIII. Aduentus. Scholasticus iuuenis in initio est harum viarum, facileque hanc, vel illam tenere potest, quod si aberret, difficile postea viam rectam tenebit. Sicut enim is, qui in biuio est, facile tenere potest viam, quam maluerit, quod si vnam teneat viam, & in ea multum processerit, difficile ad aliam redire poterit. Ita initio vitæ facile est viam virtutis arripere, si verò quispianam viam vitiorum tenuerit, & in ea multum temporis posuerit, egrè ad viam virtutis redire poterit. Pertinenda verba illa Prophetæ sunt: *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & nos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Nunc ergo, cum in initio vitæ es, in promptu habes virtutis viam, sine vlla difficultate eam tenere poteris, eam tene, & dic cum Psalt. *Cogitavi vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. Et viam veritatis elegi in dicitia tua non sum oblitus.* Sed quæ via veritatis est? via certè vera ad ciuitatem illa est, quæ ducit ad ciuitatem, non quæ ampla, aut delitiis referta. Ita via veritatis illa dicitur, quæ nos ducit in celestem patriam, quæ nos ducit in regnum eternum, &c.

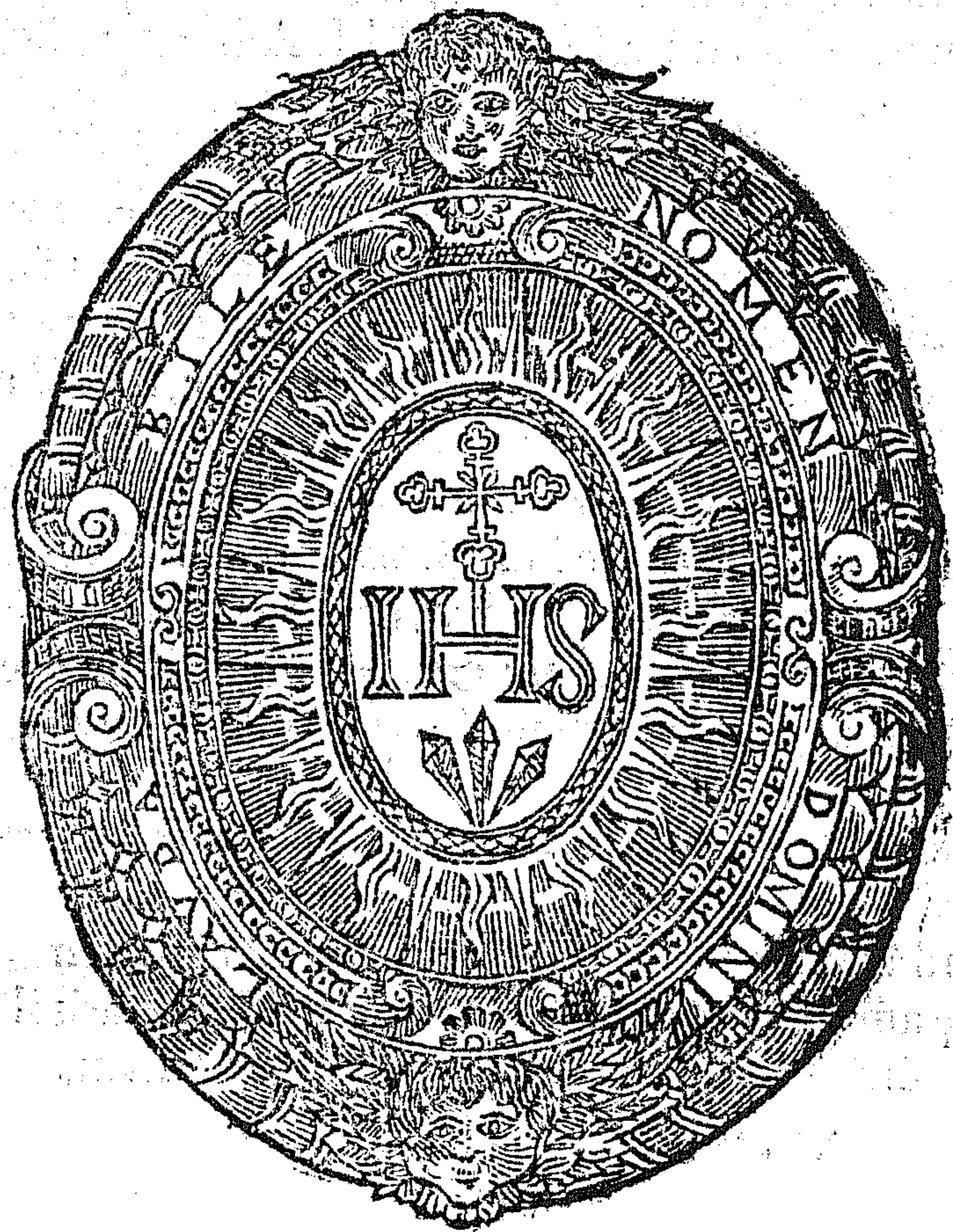
Simile.

Hiere. 13.

Psal. 118.

F I N I S.

Aaa 5

METHYMNÆ A CAMPO.

Excudebat Iacobus à Canto.

Anno. 1594.

INDEX
 LOCORVM SACRÆ
 SCRIPTURÆ QVI
 obiter in hoc opere ex-
 plicantur.

*Primus numerus folium, secundus vero
 paginam significat.*

EX GENESI.

- Cap. 2. **E**T Vidit quod
 esset bonum.
 31. A.
 In quacumq; ho-
 ra commederis morte morie-
 ris. 130. pag. 2. C.
 Inspiravit in eo spiraculum ui-
 te. 298. B.
 Posuit eum in paradiso ut ope-
 raretur. 299. B.
 De ligno scientiæ boni & mali
 ne commedas. 363. A.
4. Quare tristis es, & cur conci-
 dit uultus tuus. 238. A.
5. Iste liberabit nos ab operibus
 manuum nostrarum. 80. C.
6. Pœnitet me fecisse hominem.
 23. A.
9. Maledictus puer Canis seruus ser-
 uorum. 247. p. 2. B.
20. Memento te deprehensam. 235.
 pag. 2. B.
22. Vidit arietem inter uepres hæ-
 rentem cornibus. 6. p. 2. A.
 Expectate hic cum asino donec
 reuertamur. 55. C.
26. Sicut Isaac in terra Geraræ, &
 inuenit, &c. 285. pag. 2. C.
 289. p. 2. A.
 Dux sunt gentes in utero tuo.
 12. p. 2. A.
27. Det tibi Deus de rore calii, &
 de pin-

Index locorum

- depinguedine terræ. 256.
pag. 2. B.
35. Si contra Deū fortis fuisti, quāto magis cōtra homines præualebis. 339. p. 2. A.
39. Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph, &c. 31. B.
40. Memēto mei, cum bene tibi fuerit. 256. C.
47. Si nosti in eis esse uiros industrios, cōstitue eos, &c. 168. C. 285. p. 2. B.
Alebat eos, omnemq; domū patris sui. 342. B.
49. Congregamini filij Iacob, & audite Israel. 247. A.

EX EXODO.

- Cap. 3. **V** Adam & uidebo uisionē hāc magnā. 308. B.
8. Abominationes Ægyptiorum sacrificabimus. 291. C.
13. Mementote diei huius, in qua egressi estis. 291. p. 2. C.
Armati ascenderūt filij Israel, 354. B.
17. Pugnabat Amalech contra Israel. 74. B. 82. C.
18. Prouide autē de omni plebe uiros sapientes. 17. p. 2. B.
19. Eritis mihi in peculium de cunctis populis. 293. A.
23. Ecce ego mittam Angelū meū qui præcedat te. 311. A.
Non coques Hadū in lacte matris sue. 258. p. 2. A.

30. Non offeretis super eo thymiama. 302. 2. C.
32. Dimitte me, ut irascatur furor meus in eos. 25. B.
38. Fecit labrum aneum cum basi sua. 292. p. 2. B. 361. C.

EX LEVITICO.

- Cap. 16. **N**ullus homo sit in tabernaculo, &c. 18. A.
20. Sacerdotes Domini incensum & panes offerunt, &c. 21. C.
Custodite legem meam & iudicia mea. 316. A.
22. Non immolabitur ouis una die cum filio suo. 258. p. 2. A.

EX NUMERIS.

- Cap. 16. **T**olle thuribulū, & hausto igne de altari. 248. pag. 2. C.
Multum erigimini filij Leui. 286. C.
33. Quando transferitis Iordanem intrantes terram. 339. A.

EX DEUTERONO.

- Cap. 4. **V**os autem tulit Dominus de fornace ferrea. 83. B.
7. Si dixeris in corde tuo plures sunt gentes. 32. A.
17. Postquam sederit Rex in regnū sui solio. 169. B.

Sacrae scripturae.

EX RVTH.

25. Si uir defunctus sine liberis sit. 358. pag. 2. A.
32. Manus nostra excelsa, & nō Dominus fecit hæc. 104. C.
Sagittas meas complebo in eis. 185. p. 2. B. 188. p. 2. C.
Considerabo nouissima eorum. 263. pag. 2. C.
33. Beniamin amantissimus Domini. 341. A.

EX IOSVE.

- Cap. 10. **C**alcate ceruices eorū, nec eostimeatis. 81. A.
- ### EX LIB. IUDICVM.
1. Terram arentem dedisti mihi, da & irriguā. 275. p. 2. A.
3. Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret Israël. 199. A.
4. Da mihi paululū aquæ, quia sitio ualde. 273. p. 2. B.
5. **Q**uare habitas inter duos terminos. 141. B.
Cor meum diligit principes Israel. 73. C.
7. Multus est populus, nec tradetur Madian in manus eius. 104. pag. 2. B.
13. Si Dominus nos occidere uoluisset, &c. 240. B.
15. Tu dedisti in manus serui tui Samanassar. 271. pag. 2. B.
18. Sexcenti uiri uenerunt in Lais ad populum, &c. 220. pag. 2. A.

- Cap. 3. **P**roicite de industria spiritus ut absque rubore, &c. 244. C.

EX LIB. I. REGVM.

- Cap. 1. **P**orrò loquebatur in corde suo. 352. A.
2. Si peccauerit uir in uirū, placari ei potest Deus. 53. C.
3. Nec uidere poterat lucernam Dei: antequam extingueretur. 251. C.
Verbum fecit in Israel, quod qui audierint, &c. 72. A.
4. Afferamus ad nos de Sylo arcā fœderis. 60. A. 75. A.
5. Caput autem Dagon, & duæ palmæ, &c. 290. pag. 2. B.
8. Constitue nobis regem, ut iudicet nos. 111. C.
13. Ascenderunt Satrapæ Philistinorum in Masphat. 77. C.
14. Turbauit pater meus populum, si enim comedisset, &c. 80. pag. 2. B.
15. Recensui, quæ fecit Amalech: Israeli. 107. C.
Porrò triumphator Israel non parceret. 23. A. 190. B.
16. Quando spiritus malus arripiebat Saul. 247. B.
17. Quid dabitur uiro qui percusserit, &c. 192. C.
Arma Philisthæi posuit in

Index locorum

tabernaculo suo. 6. A.

30. Puer Ægyptius ego sum seruus
uiri Amalechitæ. 155. p.
2. B.

EX II. REGVM.

- Cap. 3. **N**equaquam ut mori so-
lent ignaui, &c.
141. B.

6. Quā gloriofus fuit hodie Rex.
209. B.

7. Quis ego sum Domine, & quæ
domus mea. 110. p. 2. C.

12. Viuit Dominus, quia uir mortis
est. 209. p. 2. C.

Et si hæc tibi parua uidentur, ad-
iiciam tibi, &c. 298. p. 2. C.

14. Porro sicut Absalon non erat pul-
cher. 67. p. 2. A.

18. Tu solus pro decem millibus cõ-
putaris. 60. A.

19. Diligis odientes te, & odio ha-
bes diligentes te. 248. C.

23. Dauid sedens in cathedra sapien-
tissimus inter tres. 247. C.

O quis mihi daret de aqua ci-
sternæ. 273. C.

EX III. REGVM.

Cap. 1. **C**um dormierit Domi-
nus meus Rex. 33. C.

2. Mortem quidẽ mercharis, &c.
13. B.

Contra animam suã petiuit Ado-
nias Sunnamitem. 98. p. 2. C.

8. Si fugerit populus tuus israel.

&c. 16. A.

10. Cõstitui te regem, eo quod dile-
xerit Deus Israel. 115. B.

11. Rex autem Salomon amauit
mulieres. 372. C.

19. Et misit pallium super illum,
qui statim &c. 289. C.

20. Custodi uirum istum, qui si la-
psus fuerit &c. 166. p. 2. B.

Et dixit percute me, & ille nol-
luit percutere. 300. p. 2. C.

Vade & confortare, & sci-
to, & uide. 339. p. 2. A.

EX III. REGVM.

Cap. 2. **V**bi est Deus Eliæ, etiam
nunc? 74. p. 2. C.

S rue Dei, rex præcepit, ut
descendas. 247. p. 2. B.

6. Heu, Heu, Heu Domine mi: quia
mutuo illũ acceperam. 151
p. 2. C.

Vnde te possum saluare? de
area, aut torculari? 5. B.

10. Est cor tuum rectum cum cor
de meo. 250. A.

16. Cum uisisset altare Damasci.
228. B.

19. Cum accepisset literas, & legis-
set eas 79. p. 2. C.

EX ESDRA:

2. Esd. 8. **S**TETIT Esdras super
gradum ligneum.
247. C.

3. Esd.

Sacræ scripturæ.

EX IOB.

Cap. 1. **E**Xtende paululum ma-
num tuam super eũ.
117. A.

3. Quare non in uulua mortuus
sum. 161. C.

Qui expectant mortem, & non
uenit. 136. C.

6. Quis det ut ueniat petitio mea,
& quod exopto, &c. 269.
p. 2. B.

7. Suspendium elegit anima mea,
136. p. 2. B.

Quid est homo, quod magnifi-
cas eum. 352. p. 2. C.

Non me reprehendit cor meũ.
28. p. 2. B.

9. Neq; enim uiro, qui similis mei
est, respondebo. 268. p. 2. C.

Dies mei uelociores fuerũt cur-
sore. 123. B.

10. Si iustus fuero, nõ leuabo caput.
87. p. 2. C.

13. Posuisti in neruo pedem meum.
134. p. 2. C.

14. Mons cadẽs defluit, saxũ trans-
fertur, &c. 32. C.

16. Semitam, per quam non reuer-
tar, ambulo. 364. p. 2. C.

20. Utinam impleatur uenter eius,
ut inmittat in eum iram furo-
ris sui. 107. p. 2. C.

Cum satiatus fuerit, arctabitur.
188. p. 2. B.

26. Gigantes gemunt sub aquis.
133. C.

29. Quis

3. Esd. 4. Videbat Apemem concu-
binã Regis. 127. p. 2. B.
229. p. 2. C.

3. Esd. 6. Salmanassar subiecit fun-
damenta domus Domini.
280. C.

4. Esd. 4. Plurima super sensum ho-
minum ostensa sunt tibi.
106. B.

EX TOBIA.

Cap. 1. **C**um reuersus esset Rex
Senacherib. 211.
p. 2. B.

6. Extrahere eum in siccũ. 228. A.

12. Bona est oratio cum ieiunio, &
elemosyna. 101. p. 2. C.

EX IVDITH.

Cap. 7. **P**one custodes fontium, ut
non hauriant aquam.
59. B.

8. Abraham per multas tribulatio-
nes probatus est. 198. C. 258
p. 2. C.

11. Non est talis mulier super terrã
in aspectu. 14. A.

EX ESTHER.

Cap. 14. **E**sther quoque Regina
confugit ad Domi-
num. 101. B.

Tu scis, quod nunquã leta
ta sit ancilla tua. 296. B.

Index locorum

29. Quis mihi det, ut sim iuxta mentes pristinos. 305. pagina. 2.C.
30. Clamo, & non exaudis me, & non respicis. 217. pag. 2.C.
31. Quis mihi tribuat adiutorem. 8.C.
32. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum. 8.p.2.B.
33. Si fuerit Angelus pro eo loquens. 335.A.
34. Qui regnare facit hominem hypocritam. 118.C.
38. Per quam uiam lux spargitur. 300.A.
Usque huc uenies, & hic confringentur fluctus. 218.B.
Nunquid ingressus es profundum maris. 80.A.
Quis conclusit ostijs mare. 128.B.
29. Nunquid alligabis Rhinocerotam ad arandum loro suo. 202 pag. 2.A.
Nunquid praebebis equo fortitudinem. 203.B.
In nidulo meo moriar, & sicut palma. 262.A.
40. Faciem eius praecedit egestas. 305.C.
Nunquid illudes ei quasi aui. 217.B. 20.B.
41. Non ut crudelis suscitabo eum. 199.C.

EX PSALMIS.

- Psal. 2. **Q**uare fremuerunt gentes & populi, &c. 73.A.
Reges eos in uirga ferrea. 82.p.2.C.
Et nunc reges intelligite. 83: pag. 2.C.
7. Consumetur nequitia peccatorum. 280.p.2.C. 242.p.2.C.
8. Quid est homo quod memor est eius. 352.p.2.C.
10. Vides quoniam tu laborem & dolorem consideras. 108. pag. 2.A.
Pluet super peccatores laqueos ignis. 187.p.2.B.
14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. 347.B.
16. Dominus illuminatio mea. 93 pag. 2.B.
18. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. 218.C.
Caeli enarrant gloriam Dei. 299 pag. 2.B.
21. Titulus uictori pro cerua matutina. 271.p.2.A.
Circumdedero me canes multi. 271. pag. 2.A.
24. Respice in me & miserere mei. 35.A.
Quoniam odio iniquo oderunt me. 212.p.2.B.
26. Abscedit me in tabernaculo suo. 265.p.2.A.
Tibi dixit cor meum, exquisiuit te

Sacrae scripturae.

- uit te facies mea. 370.p.2.C.
28. Vox Domini preparantis ceruos, & reuelabit, &c. 310.B.
29. Auertisti faciem tuam & factus sum, &c. 35.A.
30. Quam magna multitudo dulcedinis tuae. 345.C.
31. Conuersus sum in aerumna mea, dum configitur spina. 10.p.2.C
Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea. 42.A.
37. Miser factus sum, & curuatus sum. 241.p.2.B.
38. Loquutus sum in lingua mea. 367.A.
Notum fac mihi Domine finem meum. 138.p.2.A.
39. In capite libri scriptum est de me ut facerem uoluntatem. 277.C.
41. Sicut desiderat ceruus ad fontes aquarum. 271.p.2.A.
42. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam. 35.C.
43. Non enim in arcu meo sperabo. 74.p.2.A.
Neque enim in gladio suo possederunt terram. 86.A. 104. pag. 2.A.
Exurge quare obdormis Domine. 255. pag. 2.B.
48. Laborauit in aeternum, & uiuet adhuc in finem. 190.A.
Sicut oves in inferno positi sunt. 198.A.
50. Et peccatum meum contra me est semper. 235.p.2.B.
51. Tota die iniustitiam cogitauit lingua sua. 327.C.
Tunc uidebunt iusti & super eum ridebunt. 210.p.2.A.
Beati quorum remissa sunt iniquitates. 41.B.
57. Priusquam intelligeret spine uestrae ramnum. 108.A.
61. Quousque irruitis in hominem, interficitis, &c. 272.p.2.B.
65. Holocausta medullata offeram tibi. 77.A.
67. Parasti in conspectu meo mensam. 75.p.2.B.
68. Appone iniquitatem super iniquitates eorum. 70.C.
Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquae, &c. 259.A.
Dederunt in escam meam fel, & in siti mea, &c. 270.p.2.C.
70. Ne proicias me in tempore senectutis meae. 303.C.
Quoniam non cognoui literaturam. 172.B.
72. Quam bonus Israel Deus, &c. mei autem penes moti sunt pedes. 106.C.
73. Exurge Domine & iudica causam tuam. 79.C.
Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. 211.p.2.B.
75. Terribili ei qui aufert spiritum principum. 128.p.2.A.
76. Renuit consolari anima mea. 220.p.2.C.

Index locorum

79. Qui regis Israel intende, qui deducis, &c. 85. C
80. Si populus meus audisset me, Israel, &c. 70. p. 2. C
83. Beatus uir cuius est auxilium abste. 35. C
88. Beatus populus qui scit iubilationem. 349. B. 350. pag. 2. B.
- Visitabo in uirga iniquitates eorum. 366. p. 2. A.
89. Letati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti. 200. B
90. Quoniam Angelis suis madauit de te. 311. A
92. Domum tuam decet sanctitudo, &c. 22. p. 2. A
95. Dicite in nationibus quia regnauit a ligno Deus. 7. A
100. In matutino interficiebant omnes peccatores terrae. 365. C.
101. Aruit cor meum quia oblitus sum comedere panem meum 59. p. 2. B
102. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus. 241. p. 2. C
103. Panis cor hominis confirmet. 88. A
105. Et uexatus est Moyses propter eos. 228. A
- Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua 47. pag. 2. B
106. Et appropinquauerunt usque ad portas mortis. 268. p. 2. A

- Dixit & stetit spiritus procel. le. 201. B
108. Os meum aperui, & attraxi spiritum. 34. C
109. Tu es sacerdos in aeternum secundam ordinem Melchisedech. 23. B.
- Iurauit Dominus & non poenitebit cum. 22. p. 2. C
118. Propter uerba labiorum tuorum ego cuiusmodi uias duras 192. B
- Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum. 230. A
- Omnis consummationis uidi finem. 280. C. 281. p. 2. A
- Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me. 368. B
136. Proba me Deus & scito cor meum, & interroga, &c. 243. pag. 2. B
147. Lauda Hierusalem Dominum, &c, & adipe frumenti satiati te. 193. p. 2. C

EX PROVERBIIS.

- Cap. 2. **S**i quaesieris sapientiam quasi pecuniam. 332. C
5. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. 365. B
9. Scientia sanctorum prudentia. 324. B
10. Quasi per risum stultus operatur scelus. 130. A.
11. Non proderunt diuitiae in die ultionis. 116. pag. 2. C

14. 18m

sacrae scripturae.

14. Innocens eredit omni uerbo, astutus considerat gressus. 215. pag. 2. A
16. Pondus & statera iudicia Domini. 106. p. 2. A
19. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. 366. B
21. Testis mendax peribit, uir obediens loquetur uictorias. 309. p. 2. B
23. Quando federis ut comedas cum principe. 51. B
27. Astutus uidens malum absconditus est. 215. pag. 2. A. 364. A
28. Beatus homo, qui semper est pauidus. 201. p. 2. A
29. Humilem spiritus suscipiet gloria. 44. C
30. Generatio quae sibi uidetur munda. 34. pag. 2. A.
- Ne accuses seruum ad Dominum suum. 251. p. 2. C

EX ECCLESIASTE.

- Cap. 3. **T**empus seminandi, & tempus metendi. 124. pag. 2. C
4. Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei. 309. pagina. 2. C. 334. C
5. Ne temere loquaris, &c. 334. C.
9. Quodcumque potest manus tua instanter operare. 124. p. 2. B.

10. Initium omnis peccati superbia, qui tenuerit illam, &c. 225. pag. 2. C
- Vidi seruos in equis, & principes ambulantes super terram 228. pag. 2. A
- In pigritis humiliabitur contigatio. 306. p. 2. C. 31. pag. 2. C.
- Fili mi in mansuetudine serua animam tuam. 232. A
11. Si spiritus potestatem habens ascenderit super te. 202. A. 219. pag. 2. B

EX SAPIENTIA:

- Cap. 1. **I**n maleuolam animam non introibit sapientia. 368. p. 2. C.
2. **D**ixerunt impij, & exiguum & cum tadio est tempus uitae nostrae. 121. pag. 2. B
2. Coronemus nos rosis antequam marcescant. 11. A
3. Iustorum animae in manu Dei sunt. 285. A
7. In emolumentis nutritus sum. 114. A
- Sum ego mortalis homo, similis hominibus. 118. p. 2. C.
- Quoniam antecedebat me sapientia. 342. pag. 2. B
8. Non habet amaritudinem conuersatio eius. 331. pagina 2. C
- Et sciui quoniam aliter non possem esse cotines. 232. C

Bbb 2 10. Decem-

Index locorum

10. Descenditque cum illo in foveam
& in uinculis etc. 265. C
Honestauit illum in laboribus.
200. B
13. A magnitudine enim speciei crea-
turæ. 344. C
18. In ueste poderis, quam habebat.
27. p. 2. C

EX CANTICIS.

- Cap. 1. **O**leum effusum nomen
suum. 2. p. 2. B
2. Ut liliū inter spinas sic ami-
ca mea. 6. A
3. Egredimini filiæ Sion, & uide-
te regem uestrum. 68. A
Quasi uirgula fumi ex aroma-
tibus. 257. p. 2. A
Quæ est ista quæ ascendit sicut
uirgula fumi. 126. C.
346. pa. 2. C
4. Cyprus cum Nardo, Nardus &
coccus. 126. B
5. Anima mea liquefacta est. 246.
p. 2. A
6. Terribilis ut castrorū acies or-
dinata. 221. p. 2. A
Pulchra ut luna, electa ut sol.
14. p. 2. B
7. Venter tuus sicut acceruus tri-
tici. 12. pa. 2. A
8. Apprehendam te, & ducam in
domum matris meæ. 350. C

EX ECCLESIAST.

- Cap. 4. **N**on confundaris confi-

- teri peccata tua. 34. B.
Pro anima tua ne confundaris
dicere uerum. 43. B
6. Amico fideli nulla est compara-
tio. 42. p. 2. A
In opere ipsius modicum labo-
rabis. 348. p. 2. B.
10. Initium omnis peccati superbia.
41. p. 2. C
19. Audisti uerbum proximi tui.
326. p. 2. C
20. Hodie foeneratur quis, & cras
expetit. 90. p. 2. C
21. Quasi à facie colubri fuge pec-
catum. 35. p. B
24. Qui creauit me, requieuit in ta-
bernaculo meo. 12. B
26. Difficile exuetur negotians a ne-
gligentia. 172. A
28. Flagelli plaga liuorem facit.
327. p. 2. C
30. Mortuus est pater eius, & quasi
non est mortuus. 111. A
180. p. 2. A
33. In omnibus operibus tuis præ-
excellens esto. 52. pagin.
. 2. B
Multam malitiam docuit otiosi-
tas 226. p. 2. A
34. Sicut qui apprehendit uentum,
& sequitur umbram.
123. C
Unus ædificans, & unus de-
struens. 97. p. 2. B
38. In mortuum produc lachry-
mas & quasi dira passus.
144. C

sacræ scripturæ.

41. Mors, sanguis, contentio, rom-
phæa. 66. B.
46. Ut sit memoria eorum in bene-
dictione. 354. C
Quorum non est corruptū cor
356. pag. 2. A
47. Ipse quasi signaculum in dexte-
ra manu Israel. 267. A
Sicut adeps separatus à carne,
sic David. 296. C

EX ISAIA.

- Cap. 1. **Q**uo mihi multitudo ui-
ctimarū uestrarum.
76. p. 2. C.
2. Oculi sublimes hominis humi-
liati sunt. 183. B
3. Apprehendet enim uir fratrem
suum domesticum. 265.
pag. 2. A
5. Qui dicitis festinet, & cito ue-
niat. 83. p. 2. B
Qui dicitis bonum malū, & ma-
lum bonum. 209. p. 2. B
10. Mandauit ei, ut auferat spolia, &
diuidat prædam. 169. A
12. Notas facite populis adinuen-
tiones eius. 87. C
Haurietis aquas in gaudio de
fontibus saluatoris. 59. B.
233. pag. 2. C.
24. Agitatione agitabitur terra, si-
cut ebrius. 189. p. 2. C.
25. Et faciet Dominus in monte hoc
conuiuium pinguium. 199.
pag. 2. B

26. Nomen tuū, & memoriale tuū
in desiderio animæ. 2. p. 2. A
Urbs fortitudinis nostræ Sion.
288. p. 2. C. 355. B
In terra sanctorum iniquè ges-
sit. 291. A
Possederunt nos Domini abs-
quæ te. 297. A
Anima mea desiderauit te in
nocte. 322. A
28. Ve coronæ superbiæ filiis E-
phraim. 9. B
Quem docebit scientiam, & c.
ab lactatos a lacte. 124. pa-
gina. 2. A
Delebitur foedus uestrum cum
morte. 279. A
30. Auoce Domini pauebit Assur
uirga percussus. 84. B. 189
pag. 2. B
Preparata est ab heri To-
pheth. 186. p. 2. B
37. Cui exprobrasti, & quem blas-
phemasti? 79. p. 2. C
40. Qui sperant in Dño mutabunt
fortitudinem. 288. p. 2. A
43. Glorificabit me bestia agri.
256. pag. 2. C
44. Artifex lignarius fecit normā
158. p. 2. C
49. Dixit Sion, dereliquit me Do-
minus. 199. p. 2. A.
Muri tui corā oculis meis sem-
per. 355. p. 2. B.
52. Reuelauit Dominus brachium
suum. 22. p. 2. B
53. Omnes nos sicut oves errauimus

Index locorum

- mus. 32. pag. 2. A
 54. Ad punctum in modico dereliqui te. 265. B
 56. Latificabo eos in domo orationis meae. 331. p. 2. A.
 58. Me etenim de die in diem quaerunt. 96. p. 2. B
 61. Omnes qui uiderint eos cognoscent illos. 27. pag. 2. B.
 150. pag. 2. B
 66. Et ponam in eis signum, & mittam ex eis. 150. C.

EX HIEREMIA.

- Cap. 1. **E**cce constitui te hodie super gentes, & regna 236. pag. 2. C
 2. Recordatus sum tui miserans adolescentiam tuam. 303. pag. 2. C.
 4. Ventrem meum doleo. 370. A.
 6. State super uias uestras & interrogate. 62. A.
 7. Duplici contritione contere eos 155. C
 8. Nemo quod bonum est loquitur, nullus est, qui agat, &c. 31. C
 Nunquid resina non est in Galaad. 238. p. 2. A
 12. Desolatione desolata est terra. 244. p. 2. B
 13. Sedete in terra, quoniam descendet de capite uestro corona gloria. 9. C
 17. Perdix fouet, quae non peperit 3. C.

30. Plaga inimici percussit te, castigatione crudeli. 70. pagina. 2. B.
 51. Desertum faciam in mari eius, & siccabo uenam eius. 274 p. 2. B.

EX THRENIS.

- Cap. 3. **R**epleuit me amaritudinibus. 279. B. 303. pag. 2. C

EX EZECHIELE.

- Cap. 4. **S**ume tibi laterem, & scribe in eo ciuitatem. 197. C
 16. Haec fuit iniquitas Sodomae sororis tuae. 225. p. 2. C.
 22. Quasiui de eis uirum, qui interponeret sepe. 248. p. 2. B.
 28. Non erit ultra spina dolor inferens. 9. p. 2. C.
 Et tu Cherub extentus, & protegens. 13. p. 2. C.
 39. Conuenite, concurrite undique ad uictimam. 76. C.
 48. Et nomen ciuitatis illius Domus bitem. 196. A.

EX DANIELE.

- Cap. 1. **I**n quibus nulla esset macula, decoros forma. 26 pag. 2. C.
 2. Exceptis diis, quorum cum homini-

Sacrae scripturae.

- minibus non est conuersatio. 330. pag. 2. C.
 4. Videbam, & ecce arbor in medio terrae. 113. pag. 2. B.
 5. Apparuerunt digiti quasi hominis. 177. A
 8. Vidi arietem uentilantem cornibus contra Orientem. 182. A
 10. Succidite arborem, procidite ramos. 129. p. 2. C

EX OSEA.

- Cap. 7. **C**onmederunt alieni robur eius. 306. p. 2. C
 Vae eis, quonia recesserunt a me, uastabuntur. 66. pagi. 2. B.
 9. Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorum a partu. 113. pag. 2. A
 11. Quomodo dabo te Ephraim. 108. pag. B
 12. In fortitudine sua directus est cum Angelo. 339. B
 13. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. 137 pag. 2. C
 Colligati est iniquitas Ephraim. 41. A
 14. Tollite uobiscum uerba, & conuertimini. 33. pa. 2. B

EX AMOS.

- Cap. 1. **S**uper tribus secleribus Damasci. 107. pagi. 2. C

3. Tantummodo uos cognoui ex omnibus generationibus terrae. 66. C
 4. Ego prohibui a uobis imbrem cum adhuc tres menses. 65. pag. 2. B

EX IONA.

- Cap. 2. **P**elagus operuit caput meum. 6. C.
 4. Preparauit Dominus hederam. 117. pag. 2. C

EX MICHAELA.

- Cap. 6. **Q**uid dignum offeram Deo. 47. p. 2. A.
 7. Praecocas ficus desiderauit anima mea. 315. A

EX NAHVUM.

- Cap. 1. **N**ocösurgit duplex tribulatio. 362. A.
 3. Plures fecisti negotiationes tuas, quam stellae sunt caeli. 171. C

EX ABACVCH.

- Cap. 2. **S**uper custodiam meam stabo, & figam gradum. 300. C
 3. Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat. 191. B

EX SOPHONIA.

- Cap. 1. **V**isitabo super principes, &c. & qui induti sunt ueste peregrina. 290. C.
 300. pag. 2. A

Index locorum

EX AGGAE O.

Cap. 1. **P**onite corda uestra super uias uestras, semina- stis multum. 169. A

EX ZACHARIA.

Cap. 3. **E**t ostendit mihi Domi- nus Iesum sacerdote magnum. 335. B
 4. Manus Zorobabel fundauerunt eam. 280. p. 2. B.
 8. Apprehendent decem homines ex omnibus linguis. 348. pag. 2. C
 9. Quid enim bonum eius est, et quid pulchrum eius. 45. p. 2. B. 233. p. 2. C. 78. p. 2. C
 14. Erit, quod super frænum equi est, sanctum. 288. B

EX MACHABAEIS.

Lib. 1. **E**t post hæc decidit in le- tæ, et cognouit, quod moreretur. 156. pa- gina. 2. C
 2. Omnis qui zelum habet legis, exeat post me. 208. C
 3. Quoniã nõ in multitudine exer- citus uictoria belli. 105. C
 5. Faciamus et ipsi nobis nomen. 220. A
 7. Homo sacerdos de semine Aarõ uenit, nõ decipiet nos. 113. B
 Lib. 2. Sacerdotes accepto igne de al- tari absconderunt. 319. B. 330. B

3. Virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant. 292. p. 2. C
 6. Recessit somnus ab oculis meis. 125. p. 2. A

EX MATTHAE O.

Cap. 6. **Q**uerite primum reg- num Dei, et iustitiã eius. 172. p. 2. A
 7. Nolite iudicare, et non iudica- bimini. 326. B
 10. Vermis eorum non morietur. 198. C
 11. Venite ad me omnes qui labora- tis. 161. B. 266. C.
 12. Ecce nos reliquimus omnia, et sequuti sumus te. 296. pa- gina. 2. B
 13. Quem qui inuenit homo, præ gaudio, etc. 348. p. 2. A
 Sinite utraque crescere usque ad messem. 107. pagina. 2. B
 15. Habenti dabitur et abunda- bit, ei autem, etc. 149. pa- gina. 2. A
 16. Unus uestrum diabolus est. 221. A
 19. Centuplum accipiet, et uitam æternam possidebit. 294. pag. 2. C
 21. Auferetur a uobis regnum Dei, et dabitur genti. 199. C
 23. Sanguis eius super nos, et su- per filios nostros. 273. C
 24. Duo erunt in lecto, et unus assu- metur.

Sacræ scripturæ.

metur. 292. B.
 26. Hæc quotiescunque feceritis: 2. A
 Transeat a me calix iste, uerum tamen non mea. 264. pag. 2. A

EX MARCO.

Ca. 13. **M**agister aspice quales lapides. 318. B

EX LVCA.

Cap. 1. **E**t regni eius non erit fi- nis. 7. B
 2. Et tuam ipsius animam pertran- sibat gladii doloris. 259. B
 3. Genimina uiperarum quis uos do- cebit. 326. pag. 2. A
 Qui habet duas tunicas, det unam non habenti. 169. C
 9. Tollat crucem suam quotidie. 245. p. 2. B.
 Vis dicimus, et descendat ig- nis. 247. p. 2. C
 11. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. 61. pagi- na. 2. B
 Si ego in Beelzebub eiicio dæ- monia. 19. p. 2. C
 12. Non est unus passer in obliuio- ne coram Deo. 102. pagi- na. 2. C
 13. Dicite uulpi illi, hodie, et cras eiicio dæmonia. 277. A
 Putatis quod si Galilæi præ-

omnibus peccatores fuerunt: 72. A
 14. Omnis, qui se humiliat, exalta- bitur. 43. pag. 2. A

EX IOANNE.

Cap. 6. **Q**ui manducat me, uiuet propter me. 55. C
 Durus est sermo iste, et quis po- test sustinere illud: 59. C
 12. Qui mihi ministrat, honorifi- cabit eum pater meus. 352. pag. 2. A
 14. Si diligitis me mandata mea ser- uate. 287. p. 2. C
 Quem mundus non potest reci- pere, nec scit eum. 204. pa- gina. 2. C
 16. Usque modo non petistis quic- quam in nomine meo. 99. B
 Exemplum meum dedi uobis. 26. A
 19. Stabat iuxta crucem Maria ma- ter eius. 258. p. 2. A
 20. Potestatem habeo ponendi ani- mam meam. 283. pagina. 2. A
 Cum insufflauit dixit, accipi- te Spiritum sanctum. 34. C

EX ACTIS APO- stolorum.

Cap. 4. **C**redentium erat cor unum et anima una 325. B
 Bbb 5 5. Cur

Index locorum

5. Cur tentauit Satan cor tuū mentiri Spiritui sancto. 39. p. 1. pagina. 2. C
 17. Cui titulus erat ignoto Deo. 65. C.

AD ROMANOS.

- Cap. 1. **R**euelatur ira Dei de celo super omnem iniquitatem. 70. p. 2. A
 3. Quid amplius Iudeo, quam Græco, & quæ utilitas, &c. 310. C
 5. Regnauit mors ab Adam usque ad Moysen. 133. p. 2. C.
 Per unum hominem peccatum introuit in mundū. 363. A
 6. Non regnet peccatum in uestro mortali corpore. 230. C.
 233. A
 7. Non quod uolo bonum ago, sed quod odi malum. 131. C
 8. Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. 100. p. 2. C
 Omnis creatura in gemiscit, & parturit. 146. p. 2. C
 11. Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time, 71. pagina. 2. C
 12. Spe gaudentes, in tribulatione patientes. 11. p. 2. C
 Ut exhibeatis corpora uestra hostiā uiuentem. 296. A
 13. Plenitudo ergo legis est dilectio. 324. pag. 2. C
 15. Debemus autem nos firmiores. 229. C

EX 1. CORINTHIO.

- Cap. 1. **Q**uonia diuites facti estis in illo. 45. p. 2. C
 2. Nec oculus uidit, nec auris audiuit. 194. pag. C
 4. Mihi pro minimo est, ut a uobis iudicer. 210. A
 5. Non ego sed gratia Dei mecū. 237. pag. 2. A
 6. Contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, constituite. 17. pagina. 2. B.
 An nescitis quod membra uestra templum sunt Spiritus sancti. 232. pag. 2. A
 Nescitis quoniam corpora uestra membra sunt, Christi. 231. A.
 9. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant. 9. pagina. 2. A
 10. Non patietur uos tentari ultra id quod potestis. 202. B.
 11. **Q**uotiescumq; manducabitis panem hunc. 2. A
 Ideo inter uos multi imbecilles 53. pag. 2. C. 60. pagina. 2. C.
 Reus erit corporis & sanguinis Domini. 60. p. 2. A.
 12. Non diudicans corpus Domini. 55. pag. 2. B
 15. Absorpta est mors in uictoria ubi est mors uictoria tua? 133. pag. 2. B.

Semi-

sacræ scripturæ.

Seminatur in corruptione,
 surgit in incorruptionem.
 134. C

EX 2. AD CORINTH

- Cap. 1. **S**upra modum grauatis sumus, &c. 267. B
 2. Non ignoramus cogitationes eius. 114. p. 2. C
 4. Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere. 349. B
 8. Altissima paupertas eorum abundabit in diuitias. 293. p. 2. C
 9. Qui parcè seminat, parcè & metet. 52. pag. 2. C
 10. Arma militiæ nostræ non carnalia. 72. p. 2. C
 12. Sufficit tibi gratia mea. 109. B.
 Virtus infirmitate perficitur 200. pag. 2. C
 Ne magnitudo reuelationum extollat me. 201. A

AD GALATAS.

- Cap. 4. **M**elioris testamenti mediator est. 258. B.
 5. Si spiritu ducimini, nō estis sub lege. 288. C
 Currebatis bene, quis uos impeduit. 294. p. 2. A.

AD EPHESIOS.

- Cap. 3. **E**i autē, qui potest omnia facere superabundanter. 89. C

AD PHILIPPEN.

- Cap. 1. **M**ihi uiuere Christus est, & mori lucrū. 135. pag. 2. C
 2. Dedit illi nomen quod est super omne nomen. 3. C
 3. Multi ambulat, quos sæpè dicebam uobis. 226. pa. 2. C.

AD COLOSSEN.

- Cap. 1. **A**dimpleo ea quæ defunt passioni Christi in carne mea. 67. p. 2. C
 Spolians principatus & potestates 81. pa. 2. C
 Impleamini agnitione uoluntatis eius. 288. B
 Quid dignos nos fecit in partem sortis sanctorū. 299. A

1. THESSALONICEN.

- Cap. 3. **N**e forte tentauerit uos is, qui tentat. 211. pag. 2. A
 4. Ut sciat unusquisque uas suum possidere. 244. A

2. THESSALONIC.

- Cap. 1. **C**um uenerit glorificari in sanctis suis, 354. pag. 2. B
 2. Ideo immittet illis Deus operationem erroris, 71. C

Ex

Index locorum

EX I. AD TIMOTH.

Cap. 2. **O**bscuro primum omnium fieri obsecrationes. 49.A. 115.C
 6. Tu autem homo Dei hanc fuge, sectare iustitiam. 19.B

2. AD TIMOTHÆVM

Cap. 4. **M**inisterium tuum imple. 4.C
 Bonum certamen certavi, cursum consummaui. 199. pagina. 2.C

AD HEBRÆOS.

Cap. 5. **Q**ui in diebus carnis suae preces, supplicationesq; 23. pag. 2.B. 249.B
 Cū deberetis esse magistri propter tempus. 341. p. 2.B
 7. Accedens per semetipsum ad Deum. 24.C
 9. Sine sanguinis effusione non fit remissio. 48.A
 Vbi testamentum est, mors necesse est intercedat. 279.B
 Statutum est hominibus semel mori 363. 2.B
 10. Non deserentes collectionem nostram. 136.C
 11. Aspiciebat enim in remunerationem. 192. p. 2.A
 12. Aspicientes in authorem fidei, 276.B.

EX IACOBO.

Cap. 1. **V**nusquisque tentatur à concupiscentia sua. 242.A.
 4. Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem. 175. p. 2.C
 5. Patientes igitur estote fratres usque ad aduentum. 90.C
 Heliashomo erat similis nobis passibilis. 100.A

EX CANONIC. PETR:

1. Cap. 4. **A**nte omnia autem mutam in nobis charitatem. 330.A
 2. Cap. 1. Fratres magis satagite, ut per bona opera certam uocacionem faciat. 38. p. 2.C

EX CANONIC. IOAN.

1. Cap. 1. **S**i dixerimus quod peccatum non habemus 28. pag. 2.A
 2. Ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris. 49.C.
 Vos qui audistis ab initio, in uobis permaneat. 61. pag. 2.C
 Nunc filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. 193.A
 5. Totus mundus in maligno positus est. 206.B

EX

Sacræ scripturæ.

EX IVDA THADÆO.

Sumantes confusiones suas. 128.C:

EX APOCALYPSI.

Cap. 1. **S**imilis filio hominis uestitus podere. 27. pag. 2.B.
 In ore eius gladius acutus. 185.C
 Ego sum Alpha, & ω. principium & finis. 282. A.
 2. Vincenti dabo manna absconditum. 345.B
 Sed habeo aduersum se pauca. 305.B
 3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum. 319. p. 2.A.

8. Stetit Angelus ante altare habens thuribulum. 334. pag. 2.C
 Factum est silentium in celo. 337. p. 2.B.
 12. Factum est praelium magnum in celo. 72. p. B.
 14. Ecce agnus stabat supra montem Sion. 212.B.
 Mitte falcem tuam acutam, & uindemia. 128. p. 2.C
 Vidi sedentem similem filio hominis habentem in capite suo coronam auream. 7. p. 2.A.
 15. Exite de illa populus meus, & ne participes sitis. 207.C
 19. De ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus. 83.C
 22. Et ostendit mihi fluium aque uiuæ. 63.C.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM, QVÆ

in hoc opere continentur.

*Numerus primus indicat folium: Secundus
paginam cum litera.*

A.

Abnegatio passionū
quam meritoria
fit. 242. p. 2. A
Abnegatio affectuū
fit per orationem & quam ne-
cessaria fit. 339. B. quam dif-
ficilis. 339. pag. 2. C
Absentia Dei quomodo ferēda
est. 349. B
Accusatores in die iudicij qui
erunt. 183. pag. 2. B
Adam ad quid positus fuit in
paradiso. 299. B
Adam vbi fuit norma religiofo-
rum & in quo. 298. A
Adam cur tam grauter punitus
est. 363. A
Adæ datum est vt ponat nomi-
na rebus. 1. B.

Adinventiones Dei quales esse
dicantur. 87. C
Affectus, & inclinationes natu-
rales cognoscēde sunt. 243. B
Alexander noluit figurari nisi
ab Apelle. 11. p. 2. A
Amor Christi in quibus mem-
bris eius maxime ostēditur.
6. C
Amor Dei magis acquiritur ex
potentia quam speculatione.
324. B
Amor non plene gaudet nisi ob-
sequendo rebus amati. 287. B
Amantissimi sumus nostri. 95.
C.
Animę vastatio quam digna est
fletu. 33. p. 2. A
Animæ salus summum bonum
est

& verborum.

est, corporis infimum. 116.
p. 2. B
Animæ carcer, & catena est cor-
pus. 131. B. 134. pag. 2. C.
139. B.
Animæ bonum est exire à cor-
pore. 135. A
Animæ suspendium desideratū
136. p. 2. B.
Animæ instrumentum ad ope-
ra est corpus. 143. p. 2. C.
Anima plus est in amato, quā in
corpore. 259. C
Animus cito lassatur in exerci-
tio virtutis. 303. B
Animus quomodo sit renouan-
dus. 306. C.
Animus quærens Deū nō quiescit
donec illū inueniat. 336. p. 2. C
Angeli custodis deuotio defen-
dit nos sæpè. 214. C
Annus apud Aegyptios signifi-
catur per coronam. 8. B
Annus nouitatus religiosorū ad
quid ordinetur. 293. C
Antichristus cum venerit, mili-
tauit maximè contra Eucha-
ristiam. 59. pag. 2. A.
Aquilæ natura & ingenium.
278. pag. 2. A
Aquilæ renouatio est figura no-
stræ renouationis. 306. pagi-
2. A.
Arietis natura, & eius ingenium
182. A
Assumere verba est cōfiteri. 33.
pag. 2. B

Athenienses cur inuocabāt Deū
ignotum. 65. B
Auerrois in quo carpebat legem
Christi. 79. A
Auxilium Dei triplex in tribu-
lationibus. 264. B
B.
Baptismi & pœnitentię diffe-
rentia. 358. B
Baptismus comparatur proba-
tię piscine. 360. p. 2. B
Beatitudinis cognitio quā necesse
saria & utilis. 191. p. 2. B.
Beatitudinis tractatio quam iu-
cunda. 192. pag. 2. B.
Beatitudo est cōiuuium pinguiū
medullatorum. 193. B
Beatitudinis diuitię qua ratione
superent omnia temporalia.
194. A.
Beatitudinis gloria exuperat vi-
sa, audita, & intellecta. 195. A
Beatitudo est hēreditas Domi-
ni. 196. B
Beatitudo accidentalis ex quo
consistat. 196. p. 2. A
Benignitas Dei, & patientia in
puniendo. 108. A
Bona temporalia etiam conce-
duntur nobis per Christum.
82. p. 2. C.
Bona temporalia licet minima
sint ex circumstantia sunt ma-
xima. 117. p. 2. B.
Bona temporalia non liberant ho-
minem ab infirmitate & mor-
te. 118. pag. 2. C

Bona

Index rerum & verborum.

Bona temporalia dantur à Deo, vt
seruentur eius mandata. 156. B
Bona temporalia sæpè commu-
tantur, & non relinquuntur à
religiosis. 295. pag. 2. A.
Bona temporalia relinquere est
signum perfectionis. 317. A.
Bona temporalia non sunt æsti-
manda. 318. C.
Bonitate ingreditur ad scientias
& disciplinas. 368. A.

C.

Caro incitat ad voluptuosa
& turpia. 224. p. 2. B.
Carnis castigatio quam necessa-
ria. 227. p. 2. B.
Caro mouetur sine rationis im-
perio. 229. p. 2. B.
Caro dicitur opprobrium no-
strum. 230. A.
Carnis peccatum maximè puni-
tur à Deo. 230. p. 2. A.
Capilli significat superfluas co-
gitationes. 19. B.
Capillorum tonsura quid signi-
ficet. 19. A.
Caput & cor sunt membra præ-
cipua hominis. 6. B.
Castitatis voto quid offeramus
Deo. 296. A.
Charitas operit multitudinem
peccatorum. 41. C.
Charitas semper conseruanda est
319. B. 251. C. septem gra-
dus eius. 320. B. facit in ter-
ra vitam cælestem. 325. C.

ea cognoscuntur veri Chri-
stiani. 325. p. 2. B. in quo cõsi-
stiat. 326. A. quam benigna
sit. 329. B.
Centuplum quod religiosi pro-
mituntur quid sit. 295. B.
Christi amor in quibus maximè
ostenditur. 6. C.
Christus vicit Dæmonē eius ar-
mis. 6. B.
Christus est liber scriptus intus
& foris. 8. C.
Christi corona est nidus iustorū
10. A.
Christus est sacerdos in æternū
22. p. 2. C.
Christus in Absalone figuratus
est, & in quibus. 76. A.
Christi capilli dicuntur eius me-
rita. 67. p. 2. C.
Christum intendere quomodo
cupiant Angeli & homines.
68. A.
Christus & in cælo, & in terra
est omnia omnibus. 75. C.
Christi caro in eucharistia est ca-
ro omniū pinguium. 76. C.
Christus spoliavit potestates, &
principatus. 81. p. 2. C.
Christus arefecit mortis venas.
138. A.
Christus venit ad iudicium par-
ticulare. 177. C.
Christus dicitur aries, & quare.
182. A.
Christus constitutus est iudex
omnium. 181. B.

Chri-

& verborum.

Christus dicitur aries, & quare.
182. A.
Christus est tenerrim⁹ ligni ver-
miculus. 247. pag. 2. A.
Christi oratio pro cognoscēdis
inimicis quomodo exaudita
fuit. 249. p. 2. B. Quo tempo-
re illam fecit. 247. pag. 2. B.
Prius orat pro transgressoribus
quam cõsoletur matrem
suam. 248. C. Opposuit se in
hac oratione iræ Dei. 248.
p. 2. C. Dedit in hac oratione
exemplum nouum. 249. pa-
2. C. 250. C. Excusat peccata
hominum. 250. B. & p. 2. C.
151. pag. 2. B.
Christus quare crucifixus fuerit
inter latrones. 253. p. 2. B.
Christus moritur in cruce tan-
quam in nidulo suo. 262. A.
In passione subiit poenā sen-
sus, non vero damni. 263. p.
2. C. Quot modis fuerit à Pa-
tre derelictus. 264. B.
Christus non orauit absolute ca-
licem transire à se. 264. pa-
gina. 2. A.
Christus quomodo elegerit su-
spendiū in anima. 266. p. 2. A.
Christus in passione compara-
tus est ceruo. 261. C. Sitis eius
ex quibus procedebat. 271.
p. 2. A. Maxima fuit in corpo-
re eius sitis. 271. pag. 2. B.
multo maior fuit in anima.
272. p. 2. A.

Christo tempus suæ passionis
parum visum est præ amoris
magnitudine. 269. C.
Christus quare sitiens moria-
tur. 274. C.
Christus cur comparetur pisci
Tobiæ. 274. A.
Christus satisfecit pro peccatis
etiam in particulari. 275. A.
In Christo omnia sunt consum-
mata. 277. A.
Christus in cruce vocauit mor-
tem inclinato capite. 284. A.
Christ⁹ cur multa docuit de mor-
tificatione. 349. p. 2. C.
Christus ostendit nobis viā pau-
perum. 294. A.
Christum imitari in virtutibus
quam necessarium, & quo-
modo. 340. A.
Cognitio peccatorum est donū
Dei. 34. pag. 2. B.
Communio spiritualis quomo-
do quotidie facienda. 50. B.
Communicare in mortali quam
grauē peccatū sit. 53. C. 60.
pag. 2. A.
Concionator debet habere in se
quæ docet. 151. p. 2. A.
Confessarius bonus eligendus
est & qualis. 34. A.
Confessarij officium quale sit.
236. p. 2. C.
Confessio nulla & informis est
ex defectu examinis. 36. A.
Confessionis præceptū non es-
se graue pondus. 39. p. 2. A.

Ccc Con-

Index Rerum

Confessionem dimidians cui est similis. 39. p. 2. C
 Confessio sacramentalis conuenientissime est instituta. 40. C.
 Confessio aliqua peccatorum est antiquissima. 42. A
 Conscientie examen quomodo faciendum est. 30. p. 2. B
 Conscientie vermis quomodo cruciet in inferno. 189. C
 Consilia reddunt hominem sanctum, precepta iustorum. 288. C
 Consilij, precepta melius seruantur. 288. p. 2. A
 Consilia malorum quantum noceant, & quale peccatum. 209. pag. 2. A
 Consilia comparantur pennis auium. 288. p. 2. A
 Consilia sunt antemurale ciuitatis. 288. C
 Consuetudo praua difficile tollitur. 241. A
 Continentia est donum Dei, & a Deo petendum. 232. p. 2. B
 Contemplatio quae fit & quomodo habeatur. 337. p. 2. A
 Eius via quae fit. 338. B. 342. p. 2. B. C. Multa iuuat ad eam, & quae sint. 343. p. 2. A. Eius dulcedo inenarrabilis. 345. B. 347. pag. 2. A. Dicitur mons in vertice montis. 347. C. Est duplex, in intellectu & voluntate. 348. B. Est circularis, recta, & obliqua. 350. pag. 2. A. Eius materia est
 Deus, & quomodo. 351. A.
 Contemplatiui semper affligunt Deo. 346. p. 2. C
 Conuersio peccatoris non est nisi a Deo. 34. p. 2. C. Pedit etiam ab ipso homine. 239. C.
 Cordis munditia praeparatur anima ad Eucharistiam. 54. pagina. 2. A
 Corona Christi ex qua materia fuit composita. 6. C
 Corona Christi significat eius regnum aeternum. 7. A
 Corona peccatoris quae dicitur. 9. B
 Corona iustorum conficitur ex spinis. 9. pag. 2. B
 Corporis castigatio quam necessaria. 245. p. 2. B
 Corpora nostra dicuntur membra Christi. 231. A. Sunt in sanctificationem data. 233. A. Sunt templa Spiritus sancti. 232. p. 2. A
 Crux cuiusque est onus & obligatio proprii status. 4. pagina. 2. A
 Crux cathedra fuit Christi. 247. C
 Cydaris est ornamentum capitis & quale. 7. p. 2. A

D.

David in tabernaculo posuit gladium victoriae. 6. B
 Demones timent reliquias sanctorum. 353. p. 2. B

Despe-

& verborum.

Desperatio, & pusillanimitas quantum noceat. 237. p. 2. C
 Detractor comparatur ferrax. 327. p. 2. A. Eiusdem quae sint contumeliosa verba ibid. C
 Detractionis vitium maxime fugiendum. 326. B.
 Deus non denegat, quae petimus licet differat dare. 89. pag. 2. A. 107. C
 Deus denegat minima, & concedit magna. 105. pag. 2. A. 109. B
 Dei iudicia modo non intelliguntur. 106. p. 2. A
 Dei & hominis in puniendo differentia. 108. p. 2. B
 Deus nunquam deficit, licet omnia deficient. 116. B
 Deo recurrendum est in omnibus necessitatibus. 119. C
 Deus aliter punit iustos, ac iniustos. 127. A
 Deus est infinite bonus licet puniat poena inferni. 186. pagina. 2. C
 Dei promissio non statim impletur. 198. C.
 Deus reliquit nobis inimicos & quare. 198. p. 2. B. 200. pagina. 2. A
 Deus dat fortitudinem in tribulationibus. 203. p. 2. B.
 Deus aliquos ex hominibus eligit in suos. 293. B
 Deus aliquando se abscondit in oratione. 265. C

Deus quomodo honoret suos in hac vita. 352. p. 2. B. Et omnia quae iustorum sunt. 353. p. 2. A. 354. p. 2. A
 Deo & Angelis spectaculum sumus, quando pugnamus contra vitia. 222. B
 Dei nomina ex effectibus sumuntur. 3. B
 Diabolus quam noster inimicus. 211. A. 212. A
 Diabolus curat maxime retrahere ab Eucharistia perceptione. 59. B
 Diabolus quomodo infirmus factus sit nobis. 82. B
 Diabolus aliter abstulit memoriam mortis Adamo & nobis. 174. B
 Diabolus quare nos persequatur. 211. p. 2. A. 212. p. 2. B.
 Diabolus odit hominem tanquam imaginem Dei. 211. p. 2. B
 Diaboli potentia & eius astutiae. 213. A. B. p. 2. B. 215. A. B.
 Diabolus non cogendo, sed suadendo nocet. 213. C. p. 2. B. C
 Diabolus potest alterare spiritus vitales, & animales, & humores corporis. 214. C
 Diaboli suasionibus non credendum. 215. p. 2. B
 Diabolus obseruat inclinationes ut tentet. 216. B
 Diabolus diuersos diuersis tentationibus tentat. 216. pa. 2. A. 217. C

Ccc 2 Diabo-

Index Rerum

Diabolus suadet multa, quæ nō sunt peccata, & quare. 216. pag. 2. B. diuturna tentatione vexat. 217. pag. 2. C. ingerit turpissimas tentationes. 218. B. scrupulis inquietat. 218. pag. 2. B. ad mutandum statum, vel exercitium inuitat. 219. pagin. 2. A. incipientes ad indiscretos feruores incitat. 219. p. 2. C. hominibus tanquam suo instrumēto utitur. 220. pag. 2. C. quo ordine pugnat. 221. C.

Diabolus fontes auferit quibus misericordia Dei ad nos venit. 274. B.

Diaconorum munus in Ecclesia quod sit. 20. pag. 2. B.

Dies passionis Christi vocatur dies lætitiæ eius. 10. p. 2. A.

Dies vltimus quilibet dies est pensandus. 175. A.

Diuitiæ diffusæ nomina dant rebus, quibus diffunduntur. 2. pag. 2. C.

Diuites paucis sint contenti, ne multa amittant. 171. p. 2. A.

Diuites difficile exeuntur a peccatis. 172. A.

Diuites duo respicere debēt, vt saluentur. 172. p. 2. B.

Diuitiæ quam vanæ sunt & nō durant. 225. C.

Diuites quam sollicitè congregant diuitias. 225. A.

Diuites saluari non est impossi-

bile, sed difficile. 316. p. 2. B.

Dolor de peccatis necessarius, & qualis debeat esse. 36. pagin. 2. B. C.

E.

Ecclesiæ cōtemptibiles qui dicantur. 17. p. 2. C.

Ecclesia habet potestatem puniendi. 72. p. 2. A.

Ecclesia potest se vlcisci in infidelibus hæreticos illam de bellantes ibidem. C.

Ecclesia habet duos gladios ad puniendum. 73. A.

Ecclesia instituit imperatoriam potestatem. 73. C.

Ecclesia adiuuatur à regibus, vt se defendat. 73. p. 2. A.

Ecclesia adiuuanda est maximè orationibus. 74. A.

Ecclesiæ potestates duæ sunt. 83. pag. 2. B.

Ægyptij mortui effigiem in conuiujs ponebant. 174. p. 2. C.

Æternitatis pœna quam maxima in damnatis. 189. p. 2. B.

Euangelium dicitur sal terræ, & quare. 169. C.

Eucharistia dicitur mensa principis. 51. C.

Eucharistia cum consideratione sumenda. 51. C. propter negligentiam nostram nō facit maximos suos effectus in nobis. 51. p. 2. A. cōtinet realiter Christi personam.

& verborum.

sonam. 52. A. quam præparationem exigit. 52. C. Facit vnionē animæ cum Deo. 52. B. Dat gratiam ex vi sacramenti. 52. C. Quam dispositionē requirat. 52. C. 53. C.

Eucharistiæ susceptione plurimæ virtutes exercētur. 53. A.

Eucharistia generat viros fortes, & igneos. 55. p. 2. A. Habet omnē vim sanandi. 56. B.

Est memoriale passionis Christi. 56. pag. 2. A. est vere cibus confortans hominē. 59. pag. 2. B.

Eucharistiam frequentare quam vite bonum. 61. C. Id antiquissimum. ibidē. Vtus eius approbatur maxime à sanctis. 62. B.

Eucharistiam frequentare non tollit reuerentiam. 62. p. 2. C.

Eucharistia dicitur panis pinguis. 64. B. Cur dicatur panis Eliæ. 74. p. 2. B. Est mēsa Angelis & hominibus diuersimode. 75. pag. 2. B. Pro nobis est sacrificium, & sacramentū. 76. p. 2. B. Dicitur lapis testimonij. 77. p. 2. B. Est pignus gloriæ & omnium bonorum. 78. pag. 2. B.

Eucharistia dicitur mare, cuius guttæ sunt fructus eius. 80. A.

Vincit omnes difficultates. 81. B.

Eucharistiæ sacrificio placatur

Deus. 76. p. 2. C. Est antidotum omnium malorum. 244. A.

Examen conscientiæ quotidie est faciendum. 30. p. 2. B. Ad confessionem est necessarium. 35. p. 2. C.

Exempla malorum quantum noceant. 208. p. 2. B.

Exempla malorum sunt arma huius mundi. 205. p. 2. C.

Exire de mundo quid sit, & quā necessarium. 208. C. 207. p. 2. A.

F.

Feruor in nostris operibus quā necessarius. 303. B.

Feruor spiritus quam sit iam diminutus nostris temporibus. 303. pag. 2. B.

Feruorem quæ excitat. 307. A.

Ferrea virga dicitur in scriptura dominium durum. 83. B.

Festa cur instituantur in lege. 1. p. 2. C.

Fides actuanda in susceptione Eucharistiæ. 55. p. 2. B.

Fide disponitur animus ad charitatem. 92. A.

Fides in Chanaanæ quæ operabatur, & quam magna fuerit. 92. B.

Fides Susannæ & Ionæ quam magna fuerit. 92. C.

Fides & perseverantia probantur in oratione. 93. C.

Filij parentum imitatores debent esse. 153. p. 2. A.

& verborum.

Filij Dei sumus, sed nōdum aparuit quid erimus. 193. B
Filij parentum verba extrema debēt cōseruare. 252. p. 2. C
Finis mūdi quam proximus est ex multorum sentētia. 151. B
Finis studiorum quis debeat esse. 369. C
Flagellationes nōrē que debeant respicere vt vtilis sint. 68. C.
Francisci Xauier vita & sanctitas. 161. p. 2. B
Francisci Borgiæ Ducis Gaudia poenitentia. 245. p. 2. B.
G.
Gaudium non solum est de re possessa, sed de spe possessionis. 11. p. 2. C
Gloriæ sunt diuersi gradus ex meritis. 9. B
Gloria mundi similis est statuæ Nabuchodonosor. 122. p. 2. A
Gloria mūdi similis hederæ Ionæ. 122. B.
Gloria hominis & regis similis cuidam lapidi. 122. p. 2. B.
Gloria mundi præterit, & est quædam figura. 123. B
Gratia licet animā sanet, non tamē carnē omnino. 28. p. 2. A
Gratia datur ad mensuram dispositionis. 54. A
Gratia corrigit affectus, & inclinationes. 241. C
Gratiæ thesaurū aperuit Christus morte sua. 259. C
Gratiam amittere extremū est

malorum. 305. A
Gratiæ amissioni quæ signa præcedant. 305. C
Gratiæ Deo agendæ sunt pro victoriis nostris. 36. B. 103. B. 104. C
Gratiarū actio post communionem quam fructuosa. 58. B
Gratiarum actio est clavis bonorum Dei. 86. B
Gubernatores quātū debeāt excedere alios in virtute. 164. C
Gubernatio reipublicæ quantum pendeat à diuina scientia. 164. B
Gula inflāmatur libido. 226. A.

H.

Hæresis solet esse maxima punitio peccatorū. 70. p. 2. C. 71. C.
Hæresis est extremum malorū in hac vita. 72. A
Hæretici quomodo sunt puniti. 72. C
Homo non potest non peccare venialiter saltem. 28. C
Homo bonus quotidie se examinat. 31. B
Homo saluatur in lege gratiæ facilius multo. 33. p. 2. B
Homines impediētes vsum sacramētorum Sauli similes, & in quo. 80. p. 2. B
Homo quā infirmus sine susceptione Eucharistiæ. 80. p. 2. B
Homo citissime vult vindicare.

108.

Index Rerum

108. pag. 2. C
Homines similes pueris in acquirēdis diuitiis. 116. p. 2. C
Hominū triplex genus decedētium ē vita. 143. C
Hominē insequitur mors ab initio vitæ. 145. p. 2. B.
Hominum miseræ quantæ in hac vita. 146. p. 2. C
Homo non moreretur ex priuilegio, si conseruasset iustitiam originale. 175. C
Homo consideratur vt particularis persona, & vt pars vniuersi. 180. C
Homo agit & operatur propter finem. 192. A
Homo homini quasi diabolus est. 221. A
Homo est mediū inter Angelos & bruta. 223. p. 2. B
Homo vetus & nouus quis dicitur, & quomodo induendus ex Christo. 290. A
Honor debetur corporibus defunctorum. 143. p. 2. B
Hora mortis sæpè meditanda antequam veniat. 175. B
Hora mortis multa cruciant homines. 175. C
Humilitas conseruat dona spiritualia. 29. p. 2. B
I.
Ieiunium quod est necessariū ad recipiendam Eucharistiam. 57. p. 2. C
Iesu nomen est musica dulciss.

ma. 2. pagina. 2. A
Iesus quare dicatur nomen supremum Dei. 3. A. B
Iesus est titulus vasis, in quo sunt remedia infirmitatū nostrarum. 5. B
Iesus est epilogus operum Dei. 2. C
Iesu nomen signū religionis Societatis Iesu. 150. B
Ignatius fundator societatis Iesu dicitur quintus Angelus Apocalypsis. 149. p. 2. A
Ignatij virtutes maxime & multa. 152. A. B. C
Ignatij natiuitas, & vita, & eius conuersio. 154. p. 2. A
Imaginatio debet colligi ad cōsiderationē eucharistiæ. 55. A
Incarnatio est excellētissimum opus Dei. 2. C
Inclinatio mala nō reddit hominem malū necessario. 241. B
Inclinatio alleuat peccata coram Deo. 241. p. 2. C
Inclinationes particulares cognoscendæ. 243. B
Ingratitudo quam odibilis fit. 298. A
Inimicorum duo genera ex Deo. Thoma. 80. B
Insufflatio quid significet in scriptura. 34. C
Intentio quomodo rectificanda. 55. C
Inferni poena cōtinebit omnes dolores. 188. p. 2. B

Ccc 4 Inferni

Index Rerum

- Inferni ultio est ad Dei gloriam
186.A
- Inferni poena retrahit homines
à peccato. 187.A
- Inferni ignis quomodo cruciet
damnatos. 188.B
- Inferni poena alia & alia erit
Inferndiuerfitate criminum.
pro .A
- Inferni poena æterna iustè infli-
gitur propter vnum peccatū
mortale. 190.C
- Iubilæus est annus remissionis.
357.p.2.C. Dicitur tertius
baptismus. 360.C. Est dilu-
uium misericordiae. 358.A.
Comparantur labro æneo.
361.C. Ad quid cōcedatur,
& quid efficiat. 358.C
- Iudicium Dei duplex in hac vi-
ta, & in alia. 36.C
- Iudicium misericordiae est con-
fessio. 36.C
- Iudicium particulare quam ti-
mendum. 177.p.2.B
- Iudicium Dei nō timetur, quia
non consideratur. 178.B
- Iudicii locus & qua figura appa-
rebit Christus in eo. 184.C
- Iudicii modus erit mētalis. sen-
tentia vero ore Christi profe-
retur. 184.p.2.C
- Iudicans alios se ipsum condē-
nat. 326.B
- Iudicantes alios viperis compa-
rantur. 326.p.2.A
- Iudicantes iudicantur ab alijs.
326.pagina.2.B
- Iudices debent punire malefa-
ctores. 365.B
- Iustus etiam minima peccata vi-
tare conatur. 30.B
- Iusti optant mortē propter non
peccandum. 28.p.2.C.
- Iusti omnia relinquunt, vt glo-
riam absequatur. 136.p.2.C
- Iustorum animę quomodo sint
in manu Dei. 138.B
- Iustus quomodo sentiat mise-
rias huius vitæ. 139.B
- Iusti cruciantur vidēdo tot pec-
cata in mundo. 140.B
- Iustus ex morte aliorum capit
vtilitates. 146.B
- Iustorum labores finientur in
morte. 148.A
- Iusti laudandi & prædicandi li-
cet non sint in numerum san-
ctorum relati. 148.p.2.B
- Iusto datur quod aufertur ab
iniusto. 149.C
- Iustus cōparatur equo. 201.A.
203.B
- Iustus terrorem incutit diabolo.
203.p.2.C.
- Iusti quomodo consolentur in
tribulationibus. 264.p.2.A
265.C
- Iusti diuersimode auxiliantur à
Deo. 266.C
- Iustus non est sub lege, id est nō
opprimitur ab ea. 288.C.
- Iustitia Dei in hac vita sicut gla-
dius est in vagina. 185.C.

L. Labor

& verborum.

- L. Labor & dolor est in omni
statu. 87.p.2.B
- Lachrymarū Ezechiae quæ fue-
rit causa. 110.p.2.A
- Lachrymandum est pro mor-
tuis. 144.C
- Lapidis philosophalis natura.
145.C.
- Latrones ambo vtrum blasphe-
mauerint Christum. 254.B
- Latronis boni confusio & pœ-
nitentia. 254.p.2.B
- Latro bonus Christum excusat,
& se accusat. 255.B
- Latro bonus confundit Iudeos
in sua cōfessione. 255.p.2.C
- Latro gratia factus est dignus re-
gno cælorum. 256.p.2.C
- Latronis boni fides quam ma-
xima. 257.C. Spes & chari-
tas eius. ibidem.
- Latrones duo simul portabant
racemum, id est, Christum.
257.p.2.A
- Leges sunt in Euangelio pro om-
ni statu dirigendo. 169.B.
- Leges mundi arma Dæmonis,
& quantum noceant. 209.A
- Legem habuit homo in omni
statu. 287.p.2.B
- Legem significat frenū. 288.B
- Liberalitas Dei quam maxima
sit. 341.p.2.C.
- Lingua præcipationis quæ sit,
& quæ verba eius. 327.C.
- Lutherus fuit stella cadens de
cælo. 149.pagina.2.B.
- M. Mariae deuotio est signum
prædestinationis. 12.B.
234.C
- Mariae filius adoptiuus est præ-
destinatus. 12.C
- Mariae vterus dicitur aceruus
tritici & quare. 12.p.2.A.
- Marię auxilium quam necessa-
rium sit peccatoribus. 13.A
- Maria est scala, qua ad se Deus
trahit peccatores. ibidem.
- Maria propter se debet amari.
13.B.
- Maria quantum ametur à bea-
tis. 13.p.2.A
- Marię pulchritudo quanta fue-
rit. ibidem.C
- Maria dicitur cælum, & quare.
14.B.
- Maria est mediatrix nostra. 14.
p.2.C
- Marię gratissimum est frequen-
tare sacramēta, & recitare Ro-
sarium. 372.p.2.A
- Marię auxilio relinquitur des-
peratus. 16.C
- Maria defendit peccatores in
hora mortis. ibidem.
- Maria virgo cur stetit iuxta cru-
cem. 258.p.2.A
- Maria virgo martyr fuit, &
plusquam martyr. 259.B
- Maria quomodo concurrebat
ad nostram redemptionem.
259.p.2.B

Ccc 5

Maria

Index Rerum

- Maria virgo dilectissima Deo est. 259.p.2.C
Maria virgo immolata est cum Chro animo & corpore. 260.B
Maria data est nobis in matrem 261.C
Maria virgo cur non vocata mater sit, sed mulier. 262.p.2.B
Mare comparatur glorie, & quare siccatum est in passione Christi gloria corporis eius. 274.p.gina.2.B
Melchisedech typus fuit sacerdotij Christi. 23.C
Militia spiritualis comparatur temporalis, & in quibus. 157.C
Missa est compendium totius religionis Christiane. 45.p.2.A. Representat passionem Christi. 2.A
Missa est sacrificium laudis & consummatio omnium sacrificiorum. 46.p.2.B.
Missa dicitur sacrificium gratiarum actionis. 47.p.2.A. Dicitur sacrificium placationis. 48.A.
Sacrificium impetrationis. 48.p.2.C
Missae sacrificium quomodo offerendum Deo cum auditur 49.A. maximum valorem continet. 49.C
Missae sacrificio cum deuotione assistendum est. 50.p.2.B. 77.A
Morimur dupliciter mundo, & carni. 348.A
Mors est iustis finis laborum. 364.B
Mors peccatorum qualis sit. 364.p.2.A
Mortem praeveneri oportet ne sentiatur. 123.p.2.A
Mortis memoria abstrahimur a viis mundanis. 124.C
Mortis memoria incitatur iustus ad bona opera. 124.p.2.B
Mortis hora peccator circumdatur peccatis. 125.p.2.A
Mortis hora iustos animant bona opera. 126.B
Mors non est supplicium bonis sed malis. 127.A
Mors principum in terrorem inducit. 128.B
Mors religiosa est in meritum, & gloriam hominum. 130.C
Mors optanda tanquam finis laborum. 130.p.2.B
Mors dicitur vniuersum malum. 132.C
Mortem Deus non fecit, sed homines vocauerunt illam. 132.p.2.C
Mors ut a peccato procedit mala est. 133.p.2.A
Mors quomodo bona debeat aestimari. 134.B
Mors est lacrum animae. 135.p.2.C
Mortem expectant iusti sicut thesaurum. 136.C
Mors semper ante oculos habenda. 137.C. 142.B
Mortis die incipit iusti fructus. 137.p.2.B
Mors dicitur fons quo transitur ad

& verborum.

- ad vitam. 139.p.2.B
Mors diuidit omnia regna & honores, & diuitias. 174.A.
Mortis summa certitudo, & incertitudo. 175.p.2.C
Mortuorum corpora sepelienda sunt cum honore. 144.C.
Mundus nescit spiritum veritatis. 204.2.C
Mundus triplex dicitur, & mali mundus dicuntur. 205.A
Mundus persequitur bonos. 205.p.2.B
Mundus similis est carceri, & quare. 363.p.2.B
N.
Nazareus floridus interpretatur 6.A
Negotatio optima utilissima est reipublicae. 170.C
Negotatio quam periculosa sit. 170.p.2.A
Negotatores duo respicere debent ut saluetur. 172.p.2.B
Nobilitas quantum habeatur apud homines. 113.A
Nobilitatis fundamentum est estimatio hominum. 113.B
Nobilis non est, nec debet estimari, qui turpiter agit. ibidem.C
Nobilium gloriatio quam vana sit. 113.p.2.A
Nobiles quam pauci respondeant suis genitoribus. 113.p.2.C
Nomen ponitur loco rei cuius est substituens. 3.p.2.C

- Nomen imponere est actus dominij. 1.A
Nomina Dei ex effectibus in nobis sumuntur. 3.B

O.

- Obedientie voto quid offeramus Deo. 296.p.2.A
Obedientia est seruitus voluntaria. 296.p.2.B
Obedientia se tradit homo in totum Deo. 296.p.2.C. Exerciari debet in minimis. 211.C.
Est quasi continuum sacrificium. 315.p.2.A. Non pauca reputat minima. 314.p.2.B.
Eius resignatio. 297.B
Oculus duplex in homine fidei & visionis. 140.C
Officium suum quaeque exacte perficere quam gratum Deo sit. 4.C
Officia minorum ordinum, quae & quid significant. 19.C
Omnia bona & mala reuelanda sunt in iudicio. 184.p.2.B.
Opera egregia cur memoriae mandentur. 1.p.2.B
Opera magis meritoria sunt propter difficultatem. 242.C
Opera nostra quomodo dicantur consummata. 281.C.
Opera meliora Deo offerenda sunt. 307.C
Orationibus quantum iuuetur Ecclesia. 64.A
Oratio cum intuitu corporis Christi quam

Index Rerum

- sicut quam potēs sit. 74. p. 2. B
 Oratio nostra coniuncta sacrificio Eucharistię omnia impetrat. 77. C
 Orandum pro quibus est & quo ordine. 49. B
 Orandum Deo est vt hereticos subiiciat Ecclesię. 79. C
 Orandum est vt infideles respiscant. 85. A
 Orationis perseuerantia quam necessaria ad impetrandum. 89. pa. 2. B. Eius duo fructus pro diuersis tēporibus. 90. C.
 Oratio non fit vt inclinemus ad nos Deū, sed vt cognoscām nostras necessitates. 91. A. B
 Oratio est quedam catena, & ad quid deseruiat. 91. C
 Oratio in peccato impedit impetrationem sepe. 96. C. 97. B. & p. 2. C
 Oratio vt exaudiatur debet esse de necessarijs ad salutē anime. 98. p. 2. B. Debet respicere gloriam Dei. 99. A. Debet fieri nomine Christi, & quid hoc sit. 99. B. C
 Oratio iustorum quam potens sit circa Deum. 99. pa. 2. C.
 Orationis fructus inueniuntur in iniustis etiam. 100. A
 Orationes multorū statim exaudite sunt. 101. A
 Orationis alę sunt ieiunium, & elemosyna. 101. p. 2. C
 Orationis vis & efficacia optime ex origine. 103. pa. 2. A.
 Propter quas causas regulariter non auditur. 106. p. 2. B.
 Oratio multorum quam efficax sit, & potens. 120. A
 Orandum est vt vita in melius commutetur. 120. p. 2. B
 Orationis vis ad emendandam vitam. 244. p. 2. B
 Oratione largitur nobis Deus bona sua. 330. p. 2. B
 Oratio impeditur à diabolo. 331. B. Ea cōsolamur à Deo. 331. B. Vnimur cum eo. 336. p. 2. B. Ea thesauros Dei aperim⁹. 332. B. Ea certam nostram vocationem facimus. 333. A
 Suaues reddit labores. 333. C. & pa. 2. C. Preparatio ad eam debet fieri. 334. B
 Oratione armamur ad tribulationes. 336. C
 Orationis fructus quanti & qui sint. 340. A. Eius siccitas ferenda est. 349. B
 Oratio silentij que dicatur. 351. pag. 2. B
 Originalis iustitia quid effiebat in homine. 224. B
 Osculari manus quid significet in scriptura. 84. A
 Ossa sanctorum virtutes significant. 357. A
 Otium quam magnum damnū sit. 226. p. 2. A
 Otium fugiendū maxime. 371. pag. 2. A

Oze

& verborum.

Ozæ supplicium propter contactatum arcæ. 61. A

P..

Parentes ponit nomina filiis propter dominiū. fol. 1. B

Parentes & consanguinei primum alendi sunt à diuitibus. 171. A.

Paradisi priuilegia que fuerint. 298. p. 2. A

Pascere in scriptura idem est quod depascere. 84. p. 2. B.

Paupertatis votum est limē perfectionis. 293. p. 2. B. est necessarium fundamentum religionis. 343. p. 2. C. eam retinuerunt Apostoli. 344. A

Paupertas debet conseruari etiā in minimis. 294. pag. 2. A. præmium quod illi correspondet. 294. p. 2. C

Paupertatis laus, & virtus maxima. 316. B

Pax & quies que prouenit ex confessione. 44. A

Peccator est similis ericio spinarum. 10. C

Peccator quando induratur propinquus est ad punitionem. 108. A

Peccatores quid colligunt ex vitæ breuitate. 121. pag. 2. B.

Peccatores dicuntur viri sanguinum, & non dimidiant dies suos. 138. A

Peccatorum mors quot habeat tormenta. 141. B

Peccatorē non cognoscere malitiā quāta miseria sit. 147. C

Peccatorum confortia quā sint fugienda. 208. A

Peccatores sunt puniēdi ad correctionem aliorum. 366. A.

Peccata aliqua cur relinquuntur hominibus. 29. B

Peccata radicitus sunt euellenda. 31. pag. 2. A

Peccatis duobus modis occurrendum est. 31. p. 2. B

Peccato aliquo particulari resistendum. 32. B

Peccatū est totalis vastatio anime. 33. C

Peccatorum cognitio quam necessaria sit. 34. p. 2. A.

Peccatorum numerus quomodo explicandus. 39. A

Peccatis peccata solet Deus punire, & quam maxime. 70. C

Peccata hominis sunt numerata, & statuta à Deo vt puniat. 107. pag. 2. B

Peccatorum excessus qui dicatur. 108. A. B.

Peccatum est summum malum & infirmitas pessima. 117. B

Peccat homo quasi per risum. 130. A

Peccatum est vera mors. 140. pag. 2. C

Peccatum quia contra Deum est infinitū malū. 175. p. 2. A

Peccandi

Index Rerum

- Peccandi cōsuetudo difficilem facit conuersionem. 241. A
 Perseuerantia quanti momenti sit. 32. C
 Poderis vestis quę fuerit, & eius fabrica. 27. p. 2. C
 Potestas clauium est in Ecclesia 359. B.
 Poena damni, & sensus correspondet cōuersioni, & auersio ni à Deo. 185. p. 2. A
 Poena damni quantum malum sit ibidem. A. 187. p. 2. A
 Poena sensus quam magna. 188. C.
 Poenitētia est iterabilis baptismus. 358. B. Cōparatur mariæ neo. 360. p. 2. B
 Poenitētia & satisfactions quā graues olim ponebātur. 359. pag. 2. B
 Praedestinatus dicitur filius adoptiuus Mariæ. 12. C
 Prelatus qualis eligēdus est. 164. p. 2. C. Duplici charitate debet esse praeditus. 165. C
 Prelaterū nomina in scriptura. 165. p. 2. C. Eorū cura. 166. A. Eorum bonum exemplū. 167. A
 Prelatus est oraculum Dei. 310. C. Dicitur Angelus. 310. p. 2. B
 Præsentia Dei quibus modis habenda est. 262. B
 Proficere in virtute quā necessarium in religione. 304. C.
 Propositū non peccandi. de cetero in quo consistat. 308. C
 Prouidentia Dei nihil non respicit. 102. p. 2. B
 Prouidentia Dei erga suos. 94. B.
 Punitio Dei in hac vita continuatur sæpè in alia. 84. B.
 Punitio Dei in hac vita est ad correctionem. 84. C
 Principia prima omnibus sunt communia & vera. 121. B

R.

- R**efugium laborum nostrorū Eucharistiam est. 88. A
 Reguli natura & proprietates in videndo. 146. A
 Regimē animarū est sciētia sciētiarum, & fugiendū. 168. B
 Reipublicæ consistētia in quo sita sit. 163. p. 2. B. Constat ex duobus. 17. B
 Religiosus est quoddam miraculum, & in quibus. 308. B
 Religiosus quare consilia aggreditur. 288. A
 Religiosorū vestis Christus est. 289. p. 2. A. Eorū obligatio ad perfectionē. 280. C. 299. B. Eorū arma quę sint. 289. B
 Religiosorum vestis peregrina quæ dicatur. 290. C
 Religiosi viuunt in terra sanctorum. 291. A
 Religiosi immolant abominationes Aegyptiorum. 291. B
 Religiosi qui arroganter incedunt

& verborum.

- dunt qui sint. 290. C
 Religiosi in seculo impediuntur ad perfectionē. 291. C. Dicuntur peculiū Dei. 293. A. Datur eis annus probationis. 293. C
 Eorum differentia in profectu religionis. 292. B
 Religiosi quam multa dona habeant à Deo. 298. B
 Religiosi in suis regulis habent suā perfectionē. 301. A. 300. C. 302. p. 2. C. Eorum opera minima magna sunt. 301. C
 Religiosorum casus regulariter nō est repētinus. 306. p. 2. C
 Religiosorum vincula sunt vota. 314. A
 Religiosi quam pauci perfecti vnde quaq; 343. B
 Religio comparatur pallio Eliæ quare, & in quibus. 289. C
 Religio est terra Geraris quam seuit Isaac. 289. B
 Religionis ingressu mutatur vestimenta, & quare. 290. A.
 Religionis limen ingredi, vel saluare quid sit. 290. C
 Religionis ingressus magnum beneficiū Dei est. 291. p. 2. C
 Religio non est status nouus sed antiquissim⁹. 292. p. 2. B. Est paradus hominum. 298. C
 Est terra sancta. 310. A
 Religio est carcer sapientia & quæ eius catenæ. 314. p. 2. B
 Religio est thesaurus in agro absconditus. 348. p. 2. A

- Reliquiæ sanctorum veneranda sunt. 353. p. 2. A
 Reliquiæ sunt murus ciuitatum 355. B. Sunt nobis in exemplum. 356. B
 Remissio peccatorū dicitur potestas, & clauis. 33. p. 2. C.
 Rerum diuisio quare introducta est. 169. p. 2. C
 Respirare est idem quod confiteri peccata. 34. p. 2. A
 Rex cur maxime desideretur in omni natione. 111. B
 Regem petendo peccauerūt Israelitæ. 111. p. 2. B
 Regem malum permittit Deus propter peccata populi. 114. C. Dat bonum propter bona populi. 115. B.
 Rex in republica sicut lucerna eius est. 118. A
 Rex optimus est donum & signū dilectionis Dei. 118. B.

S.

- S**acerdotum munus excellentius omni seculari. 17. pagina. 2. A
 Sacerdos vocatur Angelus Dei 17. pag. 2. C.
 Sacerdotium mutat homines in Angelos. 18. B
 Sacerdotum sanctitas quæ requiratur. 21. B. 26. p. 2. C.
 Sacerdos debet orare pro vniuerso mundo. 21. p. 2. A

Sacer-

Index Rerum

- Sacerdos cur vocetur cor Ecclesie & stomachus. 21.C
 Sacerdotum differentia in lege scripta & noua que sit. 22.C
 Sacerdos est mediator inter Deum & homines. 23. pagina. 2.A.
 Sacerdotij Christi & aliorum que sit differentia. 24.C
 Sacerdotum potestas maxima 24.p.2.A.B.C
 Sacerdotibus que reuerentia debeat. 27.p.2.A
 Sacramentorum frequentia & vfus. 233.p.2.C
 Sacrificiū quid significet in scriptura. 46.B
 Sacrificia, & orationes offerende sunt pro animab⁹. 143.A
 Sacrilegium magnum communicare in mortali, & quare 53.pag.2.B
 Sanctos habemus patronos in celo. 357.C
 Satisfactio pro peccatis quam necessaria sit. 235.p.2.B.
 Saturitas panis & abundantia quam sit nocua. 225.p.2.C
 Scala celi ex laboribus conficitur. 87.pag.2.C
 Scholastici aliquas deuotiones habeant. 372.p.2.A
 Scientia quibus circumstātis est associanda. 371.A
 Sepulchra ponebantur prope ecclesias & quare. 174.pag. 2.A.
 Sigillum confessionis quale est. 42.p.2.A.B
 Simie natura ingenium cum aliquid insequitur. 183.p.2.A.
 Sitis Christi in cruce significat credentes raros. 273.C
 Societas Iesu quintus ordo mēdicantium est. 150.A
 Societatis patres missi in omnē terram. 150.p.2.C
 Societatis Iesu encomium ex multis autoribus. 150.p.2.A
 Societas malorum maximē fugienda. 372.C
 Sollicitudo nostra quam maxima est in iis que sunt ad nos 95.p.2.A
 Spes in Deo collocanda est. 88.C
 Speculum optimū mors est hominibus. 145.pag.2.A.
 Spina significat peccatum. 10.C.pag.2.C
 Stipendium peccati mors est. 362.p.2.A
 Subdiaconorum munus quod sit in Ecclesia. 20.C.
 Subdiaconi dicebantur Nathineij antiquitus. 20. pagina. 2.A
 Superbia primum vitium in homine. 225.p.2.C
 Sybilla Erithrea qui dixerit de poculo Christi. 271.B.
 T. Tem.

Index Rerum

- T. Tem.
Tempore omnia obruuntur & cadunt. 1.p.2.B
 Tentationibus carere maxima tentatio est. 220.C
 Testamentum Christi finitum est in Cruce. 258.B
 Testamenti Christi legata que fuere. 258.B
 Theologia nostra & parua & magna est. 324.pag.2.C.
 Thesaurus Ecclesie aperitur in necessitatibus eius. 360.A
 Thophet quid sit & quid significet. 186.p.2.B
 Tonfura prima non est ordo, & quid significet. 18.pag.2.A
 Tormentum mortis non tangit iustos sed peccatores & quomodo. 138.p.2.B
 Tribulationes & labores à Deo mittuntur. 65. B. Sape mittuntur propter peccata. 66. A
 Tribulationem nostram multa subleuant. 89.A. Quid cogitandum tempore tribulationis, vt consolemur. 89.A
 Tribulationes immittit Deus maximo amore. 107.A 258.pag.2.B
 Tribulationib⁹ pascit suos Deus 199.B.
 Tribulationes misericorditer mittuntur à Deo. 200. B. Eorum utilitates que sint. 200.pag.2.C
 Tribulatio humiliat animum. 201.A. Cōseruat virtutes. ibidem pag. 2. B. In ea non est deijciendus animus. 202. C
 Tribulari non est miserum. Sed vinci in tribulatione est miserum. 202. A
 Tribulatione sine consolatione aliquando vexantur iusti. 267.B
 Tribulatio sine consolatione est improbatio magnæ fidei. 267.pag.2.B
 Triplex dignitas ad receptione eucharistie. 60.B.C
 Tygridis natura & ingenium. 278.C.
 V.
Verecundia in confessione maximum est damnum, si propter eam reticeatur peccatum. 39.p.2.B.
 Verba Christi in Cruce quam suauia & dulcia fuere. 247.A
 Vinum mixtū est fides cum malis operibus. 276.A
 Virginitatis laus, & virtus maxima. 312.A
 Virtus & potentia nominis Iesu. 3.p.2.B.4.C
 Virtutis tres sunt gradus in homine. 9.A
 Virtus quam despecta sit in mūdo. 209.A. Et quanti facienda est. 210.B
 Virtus difficilis videtur à longe
 Ddd inspe

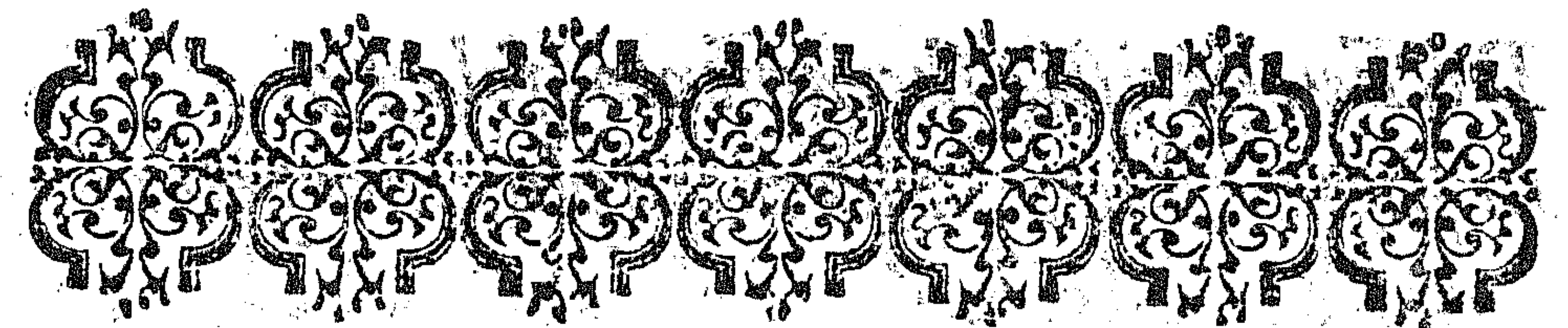
Index Rerum

inspecta. 238. p. 2. C.
 Virtus ad discenda est ante omnem doctrinam. 368. p. 2. A.
 Virtus tollit impedimenta scientiarum. 368. p. 2. B.
 Virtus duas habet difficultates ex obiecto, & perseverantia. 306. B.
 Vita breuitas est omnibus communis principium, verum bonis & malis. 121. p. 2. B.
 Vita hominis quasi ludus quida est. 129. A.
 Vita quomodo melior sit morte. 133. A.
 Vita hæc dicitur umbra mortis. 147. A.
 Vita nostra est vita poenitentiae & mortificationis. 228. pagin. 2. B.
 Vita noua inchoanda est post poenitentiam. 236. B.
 Vitam nouam inchoare quam difficile. 237. B.
 Unio animæ cum Deo quomodo fiat. 341. B.
 Vocatio diuina dicitur spiraculum.

lum vitæ. 298. p. 2. A.
 Vocatio ad religionem certissime est à Deo. 300. p. 2. C.
 Voluntas Dei in obedientia manifestatur. 310. C.
 Voluntas aliquando rapitur à Deo sine discuru. 347. B.
 Voluntas inflammatur in receptione Eucharistiae. 55. pag. 2. C.
 Voluntas diuina quam primum adimplenda est. 349. A.
 Usus sacramentorum corrigit maxime vitam. 245. B.
 Vota sunt vincula religiosorum. 314. A. Dicuntur via trium dierum. 291. p. 2. B.
 Vox Dei quomodo intelligatur preparare ceruos. 310. B.
 X.
 Xenocratis dictum de amico moriente. 141. pagina.
 Xerxes plorauit videro filium exercitum, & quare. 140. B.

INDEX

272. A. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500.

INDEX
 CONCIONVM
 QVAE IN HOC LIBRO
 CONTINENTVR.

*I*N Festo nominis Iesu, fol. 1.
 In festo corona Christi Domini, fo. 5. pag. 2.
 De singulari deuotione ad beatam Mariam Virginem, & de eius rosario, fol. 11.
 Ad initiandos sacris ordinibus, fol. 17.
 De sacerdotio in missa noua, fol. 22.
 De examine omnium operum, fol. 28.
 De confessione concones dua, fol. 33.
 De missa diuini ssimo sacrificio, fol. 45.
 De preparatione ante Eucharistia sumptionem adhibenda, fol. 51.

Ddd 2 De

De Eucharistia sacramento, fol. 59.
In supplicatione publica ad pluviam petendam,
fol. 64. pag. 2.
In supplicatione publica quando fideles verberibus se cadunt, fol. 67.
In oratione. l. supplicatione publica, pro expeditione bellica contra hereticos. fol. 69. pag. 2. Concione dua. 5.
In supplicatione cum Deo gratia referuntur pro victoria obtenta, fol. 81. pag. 2.
Cum nostri rediret ab Angliare infecta, fol. 86. pag. 2. Conciones. 3.
In Natiuitate principis maximi, fol. 110.
In supplicatione publica pro salute regis, fo. 116.
In exequijs. 121.
In morte magni principis. 127.
In exequijs precipue religiosi, & perfecti viri. 132.
In exequijs viri illustris ac fortis. 137.
In exequijs defunctorum quas (horas) Hispanè nuncupamus, fol. 142. pag. 2.
In obitu patris Ignatij fundatoris societatis Iesu. 148. pag. 2.
In electione prelati vel Abbatisse, fol. 165. p. 2.

Con-

Concio habita ad negotiatores, fol. 168. p. 2.
De quatuor nouissimis Conciones. 4. 173. Et sequentibus.
De tribus hominis inimicis, Conciones. 6. 198. Et sequentibus.
De renouatione veteris hominis Ccio. 2. 235.
De septem verbis Domini Conciones. 7. 246. pag. 2. Et sequentibus.
In ingressu religionis. 287. p. 2.
In professione religiosi. l. monialis. 292. p. 2.
Cōciones. 10. ad religiosos de optimo religionis statu. De feruore, de religione & tribus votis. De Dei & proximi dilectione, de oratione & contemplatione, fol. 297. pag. 2. Et sequentibus.
In collocatione vel ostensione reliquiarū. 352.
In publicatione bullæ, aut iubilæi. 357. p. 2.
Cum aliquis capite plectitur. 362. p. 2.
Ad scholasticos in initio studiorum. 367. p. 2.

FINIS.

Registrum

¶ A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. Aa. Bb. Cc. Dd. Ee. Ff. Gg. Hh. Ii. Kk. Ll. Mm. Nn. Oo. Pp. Qq. Rr. Ss. Tt. Vv. Xx. Yy. Zz. Aaa. Bbb. Ccc. Ddd.

Omnes sunt quaterni.

